

ମେଳିନୀ ଦେବୀ.

ମୃତ୍ୟୁର ମୁଖେ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિદ્ર વિભાગ]

અનુક્રમાક ૧૧૫૨૨ વર્ગિક

પુસ્તકનુ નામ ત્યાતે વાત બી તેરમી

વિષય ૨ - : ૩

તાલેવંતની નેહમાં.

અથવા

“કયા અમીરી-કયા ફકીરી”

[એક પારસી સંસારી વાર્તા]

લખનાર—દાદી એ. તારાપોરવાલા.

અમદ કરનાર, મીં દીનશા એ કરકરયા તે “દોગ-સોગ”
ચોપાન્યાના માલેક અને અધિપતી, દોગ-સોગ વાર્તા માળા ન બર વન,
હ, અને ગ્રો, વીસ લખનો વારસો, લકંગો લવજી, સમરક દનો
સાહજદો, ઓરત, જીવપર નેરાવરી, બાઈ કે કસાઈ, ધડી ચપકો,
પીકચર સાચની પાક ખોરદેહ અવસ્તા, મુશકીલ આશાન, હકદારનો
હક, બાજધરણાના અવસ્તા, એક પથ્થરના પ્રતાપ, મુતી ની
આખનો હીરા, દુન્યા કે દોજખ, ગધાતો ગુલાબ,
શીરીનની કહાણી, સફેદ કમ, બેદીલ કે બેવફા,
મા-સગી કે સાવકી, મનોરમા, રોર સોદા
ચાને રોરખનર, મુક્ત નવાલો અને
સેહતાનનો હવાલો, ગુલવાડીનુ ગુલાબ,
નખરાખાજ નસીબ, આઈતાપર કોઈલ,
બોસ્તાનનુ બુલબુલ, ખેમાન સંઘ,
ગુનીરતાનનુ ગુન નખખોદાબાદ,
કુમી કલાટ, રાજ ભુમીપર રખડ
વીગેરના પ્રગટ કર્તા

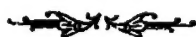

આ વાર્તાની ચોપડી મીં ગમનલાલ મગનલાલ પડયાએ
માણેક પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં ૨૬૭, આટરોડ ખાપી છે અને
મીં દીનશા એ. કરકરયાએ ઉપલેજ
ઠેકાણેથી પ્રગટ કરી છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈ સંગ્રહ
૧૯૮૧

આ પુસ્તક ધ સ ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આક્ટની રૂયે રેજીસ્ટર
કરાવ્યું છે માટે તેના રચનારની તેમજ તેના પ્રમટ કરનારની
રજા વગર કોઈને તે છાપી પ્રમટ કરવાનો હક નથી

છેલ્લી સલામ !

આજે વાચનારને છેલ્લી સલામ કરૂ છુ કેમકે ભવિષ્યમા મારો મેલાપ હવે પછી તમારી સાથે થાય કે ન થાય તે હુ પોતે પણ જાણતો નથી સાહિત્યની મેવા બબ્બવવામા મેં માહરૂ બનતુ કર્યુ છે અને કરતે- પણ કમસંજેગે માહરી નાદરૂસ્ત તબીયતને લીધે મને મારા વતન નવસારી જઈ રેહવાની હીલગીરીભરી ફરજ પડે છે અને હુ જાઉં તે આગમજ માહરા બહાલા વાચનારાઓ કે જેઓએ મને જોડ્યો તે કરતાળી વધારે આસરો આપી ને માહરા રૂઠા કામને જે જે મદદો આપેલી છે તે માટે ખરા જીગરથી તેઓનો ખાસ આભાર માનવાની રજા લઉં છુ

વળી માહરા સાહિત્યના કામોમા શેઠ જાગીરજી મરઝખાન, પીળમ ખીરાદર, મરહુમ કવિ દાદી તારાપોરવાલા, શેઠ બહમનજી ન કાબરાજી, મરહુમ બાઈ દીનશા બાગલ્યા અને ખીજા લેખક ખીરાદરોનો મને કાઈ જેવો તેવો ટેકો ન હતો, જે એ બાઈઓની

મદદો વખતસર મલી ન હોને તો હું કાંઈજ કરી શકતો નહીં

ઘણી મોટી અને ધરખમ મદદ માહરા મુરખી સમાન ગણાતા શેઠ ઝવેરભાઈ મણીભાઈ પડ્યા કે જેવન ત્રીપાઠી ક પનીના ભાગીદાર છે તેવણુનો ઉપકાર તો કદી ભુલાશે નહી કારણ કે એક પીતા ન કરી શકે તેવી મદદો મને માહરા ૩૯ પુસ્તકોમા વાર વાર કરી મને જે રીતની કીમતી મદદો આપી છે તેના હેશાનમા માહરા જેવો ગરીબ માનસ બીજુ તો શુ કરી શકે પણ જ્યા કાંઈ તક મલશે ત્યા એવનની સ્તુતી કરતો રેહવશ અને જ્યા હોવશ ત્યાથી સારા આપીશ આપતો રહીશ બીજા બુકસેલર સાહેબો, ભાઈ સાહેબો જા ગીર બી કરાણીના છોકરા માણેકશાહનો અને એલ એમ ઠક્કરનો આભારબી ભુલી શકાય તેવો નથી

મારા મરહુમ મીત્ર કવિ દાદી તારાપોરવાલાની આ વાર્તા પ્રખ્યાત “જામે જમશેદ” મા કકડે કકડે છપાઈ હતી અને બહુજ હોશથી વચાઈ હતી જેને આજે ૧૦ વર્ષનો જમાનો થયો છે એટલે તે નવીજ તરીકે વચાશે અને વખણાશે તો હું માહરી કીધેલી મેહનત સફર થયલી સમજશ.

માહુરા નેક અને અશેા ધણીઆની જેવન ગઇ
તા૦ ૩ જી જાનેવારી ૧૬૨૪ ના રોજ આસ્તાદ યજ્ઞ
માહુ તેશતર તીર યજ્ઞ યજ્ઞદેજીઈ સને ૧૨૬૪ નાં
પવીત્ર દીવસે બેહસ્ત મુકામ સીધાર્યા છે તેવનને આ
ચોપડી અર્પણ કરતા એટલીજ ખુદા પાસે આબુલ
કરી દુવા માગુ છું કે જરથોસ્તી ધર્મમા જે ઉંચામા
ઉંચુ બેહસ્ત “ગરોધમાન” જણાયલુ છે તેમાં એવણને
જગ્યા આપે

દીનશા એ. કરકરયા.

અર્પણ.

માહરાં નેક અને પાકબદ ધણીઆની
બાધ બીખાઇલ દીનશા કરકરયા

કે જેવન

૩૬ વરખની ભર જવાન વયે રોજ ૨૬ મો આસ્તાદ
યજદ, માહ ૪ થો તેશતર તીર યજદ, શેહનશાહી સને
૧૨૬૪ યજદેજરદી, તા૦ ૩ ૯ બનેવારી ૧૬૨૪ ના
દીવસે બેહસ્ત સુકામ સીધાર્યા છે, તેવનની ગમખવાર
યાદમા આ પુસ્તક મોટા માન હેશાન અને લાગણીઓ

સાથે અર્પણ કરવાની રજા લઉ છું

દીનશા એ૦ કરકરયા.

અનુક્રમણીકા,

૧	વેચાયલો વર ૧
૨	બાપલા બાપની બહાદુર બેટી ૧૮
૩	મેહેલનો માલેક ફેદમા .	. ૩૬
૪	કારસ્તાનની કુતરી ૪૪
૫	એક દયાળનક ચીત્ર	... ૫૩
૬	તુને ઠગુ તો મારા ખુદાને ઠગુ ૬૦
૭	ઘી ખાના શકકર સે ઓર દુનીયા ખાના મકકર સે	૬૯
૮	એક કરખીણુ કાવનર	... ૮૭
૯	એક ખુમસરત નાગણુની કહાણી	૧૦૦
૧૦	બદીએ કેવો સીકકો બળવ્યો૧૧૩
૧૧	ધણી જરા મુજ આધો જાય, ઉઝ્યો-સુક્યો જીવડો જાય ..	૧૧૮
૧૨	ધણીને ઘેરમા આવતો અટકાવનાર ધણીઆણી	.૧૨૯
૧૩	બાપરી કે બલા ? ..	૧૩૬
૧૪	અમીર ખુશરોનુ પોતાનુ બીજાનુ-ભાઇ ભાઇનો વેરી-એક ભય કર દગો !	૧૪૯
૧૫	દુનીયાનો એશ આરામ, તમારે માટે રાહ જુએ છે ..	૧૬૨
૧૬	કબર ઉપર કબજો૧૭૨
૧૭	મારી માહજુબ મારી સામેજ બેઠેલી છે .	. ૧૮૬
૧૮	એક શરમ ભરેલી શેખાઇ ..	. ૧૯૬

૧૯	એને મારો કાકો કહુ કે કસાઈ કહુ ?	૨૦૬
૨૦	ઝોહરા બેગમનુ ગુમ થયુ, ...	૨૧૭
૨૧	દામ કરે કામ-એક છુપયો સકેત	૨૨૭
૨૨	આયા એનજેલીનની “માનતા” ...	૨૩૫
૨૩	એક ભય કર અખાતરાનુ પ્રાણુવાતકે પરીણામ	૨૪૯
૨૪	હાથના કીધાં હાથે વાગે	૨૬૮
૨૫	લાખ રૂપીઆની “લાચ”. .	૨૭૩
૨૬	પદસાથી દટામલુ પાપ	૨૮૪
૨૭	મને મારા પપા સાથે મેળવો.	૩૦૫
૨૮	મારા પપા ડીયર કુદરતિ મોતે મુવા નથી	૩૦૯
૨૯	સરદાર સોહરાબશાહ સુબેદાર	૩૨૫
૩૦	સકળમા આવેલી એક શેઠાણી	૩૪૫
૩૧	એક લાચીઆ તખીમની તપાસ .	૩૫૫
૩૨	આયા એનજેલીને પોખારા ગણુયા .	૩૬૭
૩૩	ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ ..	૩૮૭
૩૪	તાર પાપ પકડુ તોજ હુ મારા માપનો બેટો	૪૦૨
૩૫	હુ હવે મારી કીસમતને તામે થવા માગુ છુ	૪૧૪
૩૬	સરજતને સરણુ થયેલી સુદરી.	૪૨૧
૩૭	હુ ખનો એજમતી છલાજ થુ ? ખુદાની બદગી ...	૪૪૧
૩૮	મીયા બદનવાજ . . .	૪૫૧
૩૯	એક તસવીરની કહાણી .	૪૬૧
૪૦	દેખુ નહી અને દાણુ નહી .	૪૭૧
૪૧	તેહમીનુ ગુમ થયુ ...	૪૭૯
૪૨	“મને નગુણી ધારતા ના” ..	૪૮૫
૪૩	એક જવાન પારસી બેરીસ્ટરની કીર્તિવિત	

	કારકીર્દી	.	૪૬૭
૪૪	હાડીઆએ ડાટ વાળ્યો૫૧૪
૪૫	મેલ દરેનની મુસાફરી-એક મુસાફરનું		
	અમકી ઉઠવું ૫૩૨
૪૬	સરજતનો સંજોગ-એક મોહઅતવ તો મેલાપ.	.	૫૫૩
૪૭	તેહમીનું તકદીર-સકીનાની સરજત૫૭૫
૪૮	કરણી તેવી પાર ઉતરણી-૨ મર્મા ભગ.	.	૫૯૬
૪૯	પાપના પુરાવા-આપા એનજેલીનપર લખાયેલાં		
	કાગળો૬૦૮
૫૦	ડાકટર મારટીન આપઘાત કરે છે૬૧૫
૫૧	કર ને જો-મેહેરબાન તાલેવ ત દેશ નીકાલ૬૨૦
૫૨	સુખી છેવટ-વારતાની સમાપ્તી.	..	૬૨૯

તાલેવંતની તેહમી

અથવા

“કયા અમીરી-કયા ફકીરી !”

[એક પારસી સંસારી વાર્તા.]

પ્રકરણ ૧ છુ.

વેચાયેલો વર.

“ પાણીના પરપોટા જેવી,
છે આ તારી કાપારે,
એ કાયાની માયામાં ડૂબ
ડાહ્યાઓ રગડાપારે । ”

[હાદી]

“ ઓ ! એ કેણુ, મકનો કે ? ”

“ અહિવે । ”

“ તે જવારના પોરમાં કાઢી આવેલો જે ? ”

“વરી કાઢથી આવે, ગામથી ! ઉ તો કાલે જાજની કાજ તરેણુમા આવેલો, પણ રાત થીએલી તે છજતેછણુપરજ છુછ રીએલો !”

“બહિ હાર, ભાય, આવેલો તો ભલે આવેલો, પણ આપણો છેટ થનો તારા પર બહિ રીહે ભરાયલો સે જો !”

“મે છેટનુ હુ બગાયર, કીકલી બેન ?”

“એ આવે બગાયર ને હમાયર ! તુ પદર દાડાની રમ્મ કમને ગીએલો ને જ-હાત મમને આપવો, તેનારે છેટ રીજ ની કરે તો હુ કરે ?”

“વરી રીજ ને રાજ હાની ? ઉ જ-હાત મમને આપવો તો છેટ મને જ-હાત મમનાનો પગાર થોડો આવવાના સે વાર, તે તો રીયુ-જે થનાનુ ઓહે તે થહે, પણ કીકલી બેન, આપણો છેટ નવી છેટાણી પયણી લાવેલો કીયે તે કે વીક છે ?”

અહીં “કીકલી બેન”ના નાકનુ ટીચડ ખાસ એક ધય ઉપર ચઢી ગયુ !

“આપણી જુની છેટાણીને જોવીજ હારી ને હભરાઈ મે કે, હે ?”

“મકના ભાય, એ વાત તુ મને મો પુસ ! પરમેજ તુનેઓ ડોરા આપેલા સે તે તુ તારી નજરે જોષનેજ પર ખજા કરજેની !”

“ની ની, મારા જમ, જરા કેહતો ખરી ?”

“ઓહો ! જાએબજ-જાએબજ, મકન ભાય, આપવ

કે ?” પેલી “કીકલી બેન” કાંઈ જવાબ આપે તેટલાં કીક-
લીનો કીકયો જગી ઉડી પોનાની આખ ચોળતો પુછવા પડ્યો
“લેની, તારા છવાલનો જવાબ મારી ધરાણી ની આપે તો
કે આપુ ! આપણી ની છેટાણી તો એવી સે-એવી બધી
મે, કે જોતાવાર તુને આખો ને આખો કરડી ખાછે !”

“ઐ આપરે ! છેટ કોઈના ફાદામાં ફાંછો કે કેમ ?”

“અરે ફાંછા જેવો ફાંછો ?-હજર ફાંછી ગયલો !”
અહીં “કીકલી બેન” વચે પુરાયા “અરે મકના બાય, છુ-
રાત કેઉ, આપણી નાની છેટાણી તેહમીબાય રડે તો રડે કે
નેનો છજાય ની !”

“અરે પરમેજર ! તારે તો ઠાર માધરા ! આપણો છેટ
કેવો ગરીબ ખવાજનો ને તીને એવી કફેરી છેટાણી કાઢથી
મજેલી !” મકનાએ બળાપો કાધો.

ઉપલી વાત ચીત, એક બામદાદે, “મેહેર મીનાર” નાં
માદશાહી મેહલની પાછળ આવેલા ઘોડાના તખેલામાં ઘોડા-
વાળાઓ વચે થતી હતી મેહેલમા શુ મામલો હતો તેનું
એક ઝાણુ ચીત્ર તે ઉપરથી નજર પડવું હતું

*

*

*

તમે કોઈ દહાડે એક છંડાયલી વાધણુને દીડી છે ? બસ
તેજ-તેજ આમાદ હાલ-તેજ અવતાર તાલેવતની તેહમીની
મતરાઈ માતા મેહેરબાઈનો હતો !

“અહીં આવો, ફરદુનજી, મારે તમારી સાથ કંઈ વાત
કરવીછ બેસો આએ સામેની ખુરસીપર !”

“વળી કંઈ નવું રોખર જગાડવું છે, મેહેરા? બોલ ની, તું કહેજી—મને કામ છે!”

“ઓ કોઈ જોવરે! મોટું કામનું કાઢણીયું પડ્યા તે એવણને કામ છે! અહીં બધી થતી બોલેજી તે તો જાણે એવણ બાગળ કુતર લવેજી!”

“વળી તું નકામી મારી સાથ ચીથરા ફાડેજી, મેહેરા?”

“હું ચીથરા ફાડું જી—હું તમારી સાથ ચીથરા ફાડું જી? એ તમે જોકોજી શું તેનું કંઈ જાન છે કે ફરફનજી?”

“પણ મેં તું શું કહ્યું જી? આજે તુંજી તો કંઈ લખતરા લેતી આવીજી!”

“મારા શાહેજી, ગધેડા છેઓ! એકદમ ચુપ થાઓ! તમારી તાકાદ નહીં કે તમે મારી સામે એક સખુનખી કઢાડી નકો! બાનુઓનો દરજ્જો તમે કંઈ સમજેજી કે? હું પુછવા માગું જી કે તમે આએ ખુરસીપર બેસોજી કે નથી બેસતા?”

“અરે બાપુ, લેની આએ બેઠો—હવે કઢાડની પ આત!”

વગર શકે તે એક વેચાવલો વર હતો!

અફસોસ! જે ધણી પોતાની કામમા મોટો દરજ્જો અને માન ધરાવતો હતો, તેની અદરબાનેની હાલત આ મીસાલ હતી! આજે કેટલા માતબરો છાતી ઠોકાને કહી શકશે કે તેઓ જેટલા બાહેરથી સુખી છે તેટલાજ પોતાનાં ધરમા પણ સુખી છે?

“ત્યારે પહેલાંથીજ મારા કલા બરાબર બેસી જતે તો એટલું સાબળવું પડતે?”

“ભરે હવે ટુકું કરની ! નહીં તો હવે હું કાઢ રોજ નથી સાંભળતો !”

“વળી પાછો સામો જગમ આપ્યો ? ફરફુનજી તમે માણસ છેવો કે દોર છેવો ? હું તમોને સાફ કેહું છું કે મારા પડયા બોલને માન આપશો તો હું તમારી ઉપર મારો જીવ-પ્રાણ કહાડી આપશ અને નહીં તો—”

“મારો જીવ લેશે એમજ કેની ?”

“મારા ખેદાય !—આએ કંઈ પારસી છે ? આટલું આટલું ભેજ મા ઇસાવી ઇસાવીને કેહું છું, પણ એના ધ્યાનમાં ઉતરતું નહીં ! ઠીક છે, એનોખી મારા હાથમાં આવ્યો છલાજ છે તે તો હવે વખત આવવે વાત ! આજની વાત આજે કીધેલી સારી !”

“તેજ સાંભળવા હું અહીં બેઠો છું તો ! ચાલ, બોલી દે મેહેરા, તું શું કહેવા માગે છે ?”

“મારે આજે તમોને વધારે કંઈ કહેવું નથી” તે કલાટ સ્ત્રી હવે ઉખડી (ખીચારી કાપજ બોલતી નથી ! નરમ ધી જેવીજ વાત બોલે છે !) “સાંભળો, ફરફુનજી, હું તમોને એમ કહેવા માગું છું કે તમે હમણા હમણા તમારી દુકતી થતીને ધણો લાહરો આપો છો તે મને ખીલકુલ ગમતું નથી જો ! સાંભળો છ કે ?”

“હા, સાંભળું છું, બોલોની બાઈ સાહેબ, ખીલું કંઈ ?”

“વળી તમે મારા ટચકા કીધા ?”

“ઓ નહીંરે મેહેરા ડીયર, હું તારા ટચકરા કરે એમ કોઈ દહાડે બનેલી ?”

“ ત્યારે ‘બાપ શાહેબ’ કાંય બોલ્યા ? હે ? કેમ, કંઈ માથામાં કીડો ચવડી આપોછ કે શું ? બુઝોની ફરદુનજી, હું તમોને સાફ સાફ ખુલ્લેખુલ્લું કેહુજ કે આએ મેહેલની હું રાજ કરતી રાણી છેઉ—હું આએ મકાનના માલિકની પરણેલી પરણેતર છેઉ—હું કંઈ તેની રાખેથી રાખ નથી ”

“ અરે નહીંરે, રાખ ને મટોડીનો અહીં સવાબજ શું છે, મેહેરા ? તું કાંય નકામું તાર લોહી પાણી બાળેછ ને ? બેશક તું મારા મેહેલની રાજ કરતી રાણી છે, પણ— ”

“ પણ શું ? ”

“ અરે જવાદેની બા, મારે પણ—મન કંઈ ફેરવું નથી એ તો જરા મારેથી બોલાઈ ગયું ”

“ તમારી જબાને જરા કાશુમા રાખો—કાશુમા ! સમજ્યા ? નહીં તો એનું પરીણામ કંઈ સારૂ આવવાનું નથી તે તમને હું સાફ કેહુછ મારે આજે તમોને વધારે કંઈ કહેવું નથી બસ એટલુંજ કે તમે તમારી દુકતી સાથે મારી રજ વગર વાતચીત કરવી નહીં ! ”

“ કાંય, એમ કાંય ?—મારાં પેટના પ્યારાં બચ્ચા સાથે હું વાત નહીં કરે તો પછી કાણુ સાથે કરે ? ”

“ મારી સાથે ! હું છેઉ કેની ? હું તો નથી મરી ગઈ ? ”

“ પણ એમ કરવાનો કંઈ સબબ ? ”

“ બસ, મારી મરજી ! સબબ શાનો પુછોછ ? તમને કંઈ જરા—તરા બોલવું હોય તે મારી હાજરીમાજ બોલવું. મારી પીઠ પાછળ તેની સાથે તમે વાતચીત કરવી નહીં. તેમજ, સાંભળોછ કે ? મારે આજે તમોને વધારે કંઈ કહેવું નથી,

પણ વાત નીકળીજ ત્યારે એટલું કહી લેઉં કે આજ ફરીથી એ દુકતીને આપણી સાથ સાજે ગાડીમા બહાર ફરવા લખ જવાનું હું બધ કરવા માગુજ—એને ગમે તો એ જુદી ગાડીમા જાય । ”

“ઓ નહીં । મેહરા ડીયર, એમ કેમ બનશે ? મારી ગાય જેની ગરીમ દીકરીએ તારો શુ ગુનાહ કીધોજ કે તેની તરફ તું એટલી સખત થવા માગુજ ? ”

“શુ ગુનાહ કીધોજ ? અરે એ દુકતી મારા કેવા મુગા મીના સેરવેજ તે તમે જાણોજ કે ? બસ, મારે આજે તમોને વધારે કંઈ કહેવું નથી હું એજ કહેવા માગુજ કે એ દુકતી થતીપર તમે જરાખી ધરાપરા બતાવ્યાજ કે તેની સાથ તમે જરાખી હરયાજ—ખોલ્યાજ તો તમારી વાત તમે જાણો ’ બસ, મને જે ચીજ પસંદ નહી હોય તે હું તમોને કરવા દેવાની નથી । ”

“લોકો શુ બોલશે તેનો તો કંઈ વીચાર કર મેહરા ? ”
તે વેચાયલો વર કમલીને બોલ્યો

“લોક જાહનમમા જાય । તેની આપણને શી દરકાર છે । ”

“આપણે એક ગાડીમા ફરશુ ને એ જુદી ગાડીમા જાય એ તું ને મને શોભશે કે ? ”

“સહ શોભશે । ”

“આપણુ જુવાન—જવાન બચ્ચુ—એને આપણે એમ નીખુટું નહી નાખવું જોઈયે, મારી મેહરા । ”

“એ દુકતી થતી હવે કંઈ બાવાજીની બુચી નથી કે એને આપણે સાથેની સાથે ફેરવવી જોઈયે । ”

“સાવળી માય આવી તેથી સગી દીકરી બાપથી ત્રીખુટી પડી એમ લોકો તારાં ને મારાં ચામડાં નહીં દુપરો ?”

“દુપે તો દુપવા દેવો—મુવા નીંદાખોર લોક તો પરવારતાં છે !”

“અરે મારે એક પુર ગોલાખ જેવું પ્યાર બચ્ચુ—તેને હું મારી નજર આગળથી કેમ છુટડું પાડું ? નહીં, મેહેરાં નહીં ! તું મને બધી ફરજ પાડજે, પણ મારી તેહમી દીકરી સાથના મારા એક બાપ તરીકેના સારા સબખમાં ખુદાને ખાતર ખલલ પાડતી ના !”

“અરે મુછરે એ દીકરીની થતી ! જોજો હ ફરફુનજ, તમે મારી સાથ એને લીધે ખોહોસ ના કરતા હો ? મારે આજે તમોને વધારે કંઈ કહેવું નથી—(ખીચારી કંઈજ બોલતી નથી !)—પણ હું એટલુંજ કહેવા ઇચ્છુ છ કે એ દુકતી સાથનો મારો ને તમારો વહેવાર હું સદનતર બધ કરવા માચુ છ !”

“કાંઈ એમ કરવાનું કંઈ કારણ ?—કંઈ સબખ ?”

“તમારા માથામાં બેભુ છે કે ભુસ ? અરે, મરેરે ! આએ પારસીને હું ત્યારથી કહી ચુકી છ કે એ દુકતી થતી મારાં મુગા સીના સેરવેછ, તોખી પુછી, પુછી ને હજુર કારણ પુછોછ ! હવે કંઈ જાહેને મર ? એ તો હું સમતતુ ફરજદ છેહ, તેથી આટલો વખત મે લખ ચનાવયુ—પણ હવે તો બા મારેથી નહીં ખમાય જો ?”

“નહીં ખમાતુ તો ચુહલામાં જાહેને પડ !” તે લીચકારો જરથાર પોતાના મન સાથ કચકચચો અને પછી મોટે સાદે

બોલ્યો “મારી દીકરીએ તારા શુ સીના સેરબ્યાં, મેહરાં?” તેણે બીહના બીહના જરાક હોંમત પકડી પુછ્યુ. “મેંતો કોઈમી દહાડે તેવો નાપસદ દેખાવ કરની મારી દીકરીને જોઇ નથી!”

“જોયુ ? આપ થતાને દીકરીજીનુ કેવુ ચચરી આવયુ ? કંઈ અમરીનુ થોડુ લાગુ ?”

“કાચ નહીં લાગે ? અમરીની વાત હોય તયારે અમરીનુ બી લાગે!” મોગના મારેલા તે બરથારે ટાહુકો પુરયો.

“મુવો તુ અમરીની કદરનો કરતો ! એકદમ ચુપ થા, નાચલા !” તે સંનતનુ ફરજદ અહીં ઝટ જતપર આવી ગયુ ! “મેં આજ સુધી કોઈ દહાડે તુ ને તુ — નાથી કહ્યુ નથી—અગાઉ કદાચ એ પાચ વખત ગુસ્સામા બોલાયુ હોય તો બોલ જાણે!—પણ આજે તો હુ હવે તારી છતરી—પતરી ઘોષ નાખુછ—તુ જો તો ખરો ! ફરદુનજી—ફરદુનજી, હવે તો હદ થઈ જો ! હુ અમરી જેવી અમરીને તમે જુઠ્ઠી માનોછ, ને એ રાત નાપાક દુકતીને પુરતી આપોછ ?”

“પણ મેં તેના મોહડાંપર થોડુ કહ્યુય કે તેને પુરતી મલે ? જા બા, મેહરા, તુ આજે મારી સાથ એમ શુ ચીચડાં ફાડેછ જો ? ચાલ બાપુ, મારેથી કંઈ જુલમ્મા બોલાયુ હોય તો બેઉ હાથ જોડીને માફ માગુછ !” તે વેચાયલા વરે અકલ ખરચી !

“મારા સાહેબ, તમે હજમ છોઓ !” તે ચીચવાયલી જી ધણીએ માફ માંગવાથી પોતાની ચઢતી થયલી જોઈ વધુ તાસ એસાડવા સારૂં ઝનુનથી બોલી “હવે માફ માંગતાં તમેને

શરમ નથી આવતી? એક ચીખાવણી દુકતીને લીધે હું પરણી પરણેતરને એમ હલાક કરે છે, પણ એનો જવાબ તમેને ખુદા પુછશે!

“હા—જે હલાક કરશે તેને જરૂર પુછશે, મેહેરા, તું કેવો કીમતી સખુન બોલીછ?—પણ હવે એ વાત જવા દેની, આપુ? તું કાંઈ મને હેરાન કરી મારેછ? તું જેમ કેહશે તેમ હું ચાલસ, પણ ખોદા ખાતર આએ હાવરકુટો દાટી નાખ!”

“ત્યારે હવે તમારી સુધી ઉધડી ખરી કે?” તે કલાટ સ્ત્રી પોતાની ફતેહ થવાથી સેહેજ નરમ થઈ, મનમા મલકાઈને પુછવા પડી “ફરફુનળ શેઠ! હવે તમેને અક્કલ આવી કે? પેહેલાથીજ મારા કહવાને તાએ થયા હતા તો એટલું બધું સંભળવું પડતે? જરાએ ઉપરથી શીખતા જાવો ને મારી સાથે જ્યારેથી કંઈ બોલો—બકા ત્યારે સુધલો ઠેકાણે રાખીને વરતળે હું અસીલ માયની અશરાફ દીકરી છેઉ તેથીજ તમે એઉ આપ દીકરીના મુર્ગા બેણુ વરસ દહાડો થયો પરણી આવી તયારથી ખમુછ પણ મુછ ખમવાનીથી કાંઈ હદ હોય કે નહી હોય?”

અહીં તે “રાજ કરતી રાણી” જરા થોભી—તેનો ધણી કાંઈ બોલે છે કે નહી તે જોવા સારૂ ખાસ થોભી—પણ ફરફુનળ બદા તો નીચી મુદીએ એવા ચુપચાપ બેઠા હતા કે તે કમનસીબ દયાજનક હાલત દયાવું એક હૃદયભેદક ચીત્ર રણુ કરતી હતી!

ઓ ખુદા! બધું આપજો પણ કલાંટ બાયડી નાં આપતો! પઈસા, ટકા વાડી, ગાડી, બાગ—બગીચા,

કે મેહેલ જેવાં મકાનનું સુખ હોય, પણ જ્યાં એક કમજાત-કલાંટ મોહરદારનું મેહેસ્ત પગલું હોય, ત્યાં તે સુખ એક કોડીને કામનું નથી ચટણી ને રોટલી ખાનારો એક ગરીબ મજૂર એવા “સુખી મતાબરો” (૧) કરતાં વધુ સુખી હોય છે.

“કેમ, હવે મમાઇ-પપાઇની જીભ એકદમજ કેમ રધાઇ ગઇ? ફરદુનજી મોશ્તાની, ચુપાચુપ શાના બેઠાછ?” તે નાપાકે પાછી નવેસરથી છેડતી શોધી

“હુ બોલુ છ તો કેહેજો બોલેછ-હુ નથી બોલતો તો કેહેજો ચુપચાપ શાના બેઠાછ?—એ કાઇ નાધલો જીલમ છે?”

“એને તમે જીલમ કેહવોછ? અરે ફરદુનજી, પરજીવી જીદગીનાં જીલમો કેવા હોયછ તેની તમારી બધારતનેખી ખબર છે કે? અરે દાદાર હોરમજદનાં શુકાના કરો કે કોઇ કમજાત-કમઅસીલના બસમાં તમે નથી પડ્યા! સમજ્યા?”

“શુકાના-શુકાના! હુ સાંભળીને ધણો ખુશી છેઉ” તે અભાગ્યા ભરથારે બધરીની બીહીકથી બીજી કાંઇ આકુ તેકુ નહી બોલતાં ધણીયાણીએ આપેલી “વધાઇ” પર ખુદાના શુકાના કીધા!

“એમ બોલીને તમે મારા ટચકા તો નથી કરતા, ફરદુનજી?”

“અરે નોબાહ-તોબાહ! મારે સાફ તુ કેવો ખરાબ ખ્યાલ લઇ જાયછ, મારી મેહેરા? હુ તારા ટચકાને ટકોર કરે?”

“તયારે તમે માનોછ કે તમારી બચરીનાં બાબમા તમે સુખી છો?”

“તો નહીં કે? એક છોડીને લાખ વખત સુખી! મને તારાં રાજમા શુ દુખ છે?”

“કદાચ મારાં એવા તીખખા-તમનમતાં બોલનાનાથી તમે પોતાને દુખીથી સમજતા હો?” તે જાવકી ઝી પોતાના ધણીનું મત ખરૂ જ હોય એમ મનમાં માની લેતા તેને સીફ તથી પોતા તરફ ખેંચવા લાગી. મારા એવા ઉતાપી સ્વભાવથી તમે પોતાને એક દુખી માણસથી ગણાતા હો?”

“ઓ નહીં ડીયર!-એક તસુખી નહીં? હુ કયા દુખી છેઉ કે પોતાને દુખી સમજુ? શુ હુ તુને દુખી જેવો લાગુછ? નહીરે નહીં! હુ દુખી નથી તારી માય-મમાઇના સમ, હુ દુખી છેકેજ નહીં!”

“મારી માય-મમાઇનાં સમ?—એટલે?—એ તમે શુ બોલ્યા?—અરે એ તમે હવડાં સુધી શુ બક્યા?—મારી માય-મમાઇ શુ એટલી બધી સસની આતી છે કે તમે કસમ લીધા? તમારી માય-મમાઇ શુ નહીં હતી કે? કાંય, તેના કસમ કાય નહીં ખાધા? મારી માય-મમાઇનું નામ લેનાર તમે કોણ? મારી માય-મમાઇનું નામ લેવાની તમેને સતા શુ? મારા સાહેબ તમે ગધેડા તો નથી કે આંખે રીતે પારકા બહરાઓને નામે સોમદ ખાવોછ? ફરદુનજી! માટે આજે તમેને વધારે કષ્ટ કહેવું નથી-સાબળોછ કે?—મારે આજે તમેને વધારે કષ્ટજ કહેવું નથી-પણ આજે મારી માય-મમાઇનું જેમ નામ દીધુછ તેમ ફરીથી તમે દીધુ તો યાદ રાખજો કે-”

“માફ કર-માફ કર ! મેહેરા, મને માફ કરા-આએ આમડાની જીભ જરા-”

“અસ-અસ- ! બધ કરો તમારી લતરાજી !” તે કલાંટ સ્ત્રી છછછી પડી એક તરફ તમે કહેવોજ કે હું કમ બોલતો નથી, ને બીજી તરફ એવું બોલોજ કે તળાચેથી તાળવે પુટેજ ! હવે ભુકા મરોની કે ખરૂં દુખી કોણુ કરેજ ? તમે કે હું ?”

“હું-હું ! તુને દુખી હું કરજ મેહેરા ! હવે ચાલ, ખુદા ખાતર એ પચાતપર ઢાકણુ વાલ ! તુ મને દુખી કરતીજ નથી. હુંજ ભુકો છઉં કે ઉલટી તુને દુખી કરજ ! માફ કરા-મેહેરા-માફ કર ! ચાલ હવે કમ બીજી વાત કર !”

“અરે વાહરે વાહ ! ‘ ચાલ હવે કમ બીજી વાત કર ?’ તે કાય જે ? જે વાતનો હજી છોડો નથી આયો તે છોડી ને બીજી વાત કાય કર ? પેલી દુકનીની વાત પર ઢાકણુ વાલવા કે ? નહીં બનસે-તેમ કદી નહીં બનશે ચાલો હવે એક બે બોલ હું કમ નરમ-ગરમ નજીવા જેવા તમોને બોલી હોઉં તે મનમાથી કહાડી મને વચન આપો કે આજ ફરીથી તમે તમારી દીકરી સાથે-મારી રજા વગર-એક બોલમી બોલશો નહીં”

તે અભાગ્યો ખાવીદ એક બોલ બોલ્યો નહીં !

“કેમ કમ પાછી ઝાડો-પીછી કરાવવીજ કે કેમ ? બોલી દેવો-તેમ હોય તો બધી તૈયાર છે !”

ઓ કલાંટ સ્ત્રીઓ ! તમો કેટલી આધળી હદ સુધી આમળ વધો છો ? ખુદાને બાર તમારા પાપનો જવાબ કેમ આપશો ?

“પણ એમા વચન શાનુ મગિાછ જો, મેહેરા ?” એક બકર કોઇ છેડાયલા વાઘની દયા ઇચ્છતુ હોય તેવા દયામણા દેખાવે તે કમનસીબ ભરથારે ધણાજ ધીમા સાદે કહ્યુ.

“વચન કયિ નહી ?—વચન તો પહેલાં જોઇશે હુ આજે વચન લીધા વગર અહીંથી ઉઠવાનીજ નથી !”

“અરે પણ ફરવા જવાનો વખત ક્યારનો થઇ ગયોછ તેનુ કઇ લાન છે ?” તે બાપડાએ પીડા પતાવવા ઇચ્છી

“એક દહાડો ફરવા નહી જઇશુ પેલી રાત તમારી નાપાક દુકતી થતી તો રોજના મામુલ મુજબ ત્રીમત્રાક થઇ રહીને આપા ક્યારે બોલાવવા આવેછ તેની વાટ જોઇ મરેછ કે ?—મુજમા રહેજો મુજમા ! બાપનો ને દીકરીનો મુધલો ધડીકમાં કેમ ઠેકાણે લાવવો તે અહીં મેહેરબાઇના નખમાં છે ! કેમ, ફરદુનજી. હવે શુ કહેવુછ ?—મને વચન આપવુછ કે નહી ?”

ગરીબ બીચારા ફરદુનજી ! તેવણુ શુ બોલે ? એક કલાટ બીના કબસમાં આવી પડેલો એકવારનો તે સુખી શેઠયો “બીજુ ઘેર” કરીને ગયા દુ ખના દરીયાવમાં પડ્યો હતો ! તેનો આમલો અમીરી દોર દમામ આજે તમામ ઝાખો પડી ગયો હતો !

“બોલો—તમોને હુ વ્હાલી છેઉ કે તમારી દીકરી ?” જ્યારે ફરદુનજીઆએ વચન આપવાના વામાટામા બતાવવા માડ્યાં, ત્યારે તે જલમજોર સ્ત્રીએ એક બીજી સીકંતથી તેવણુને છટકામા લેવાની કેશેશ કાઢી “તમોને મારી ઉપર હેત આવેછ કે તમારી દીકરીપર ?”

“ બેઉપર !”

“ એટલે ?—એમ કેમ બને ? એમાથી જે તે એકનું નામ દેવો !”

“ બેઉપર !—ઐરીની રીતનું ઐરીપર, ને દીકરીની રીતનું દીકરીપર !” તે ઠાવકા ગ્રહસ્થે મજાણતાપ્રથી જવાન આપ્યો

“ પણ એમા વધુ કોણુપર ?”

“ તે મારેથી કહી શકાય નહીં ”

“ નહીં કેમ કહેવાય ?—કહેતું જ પડશે ”

“ મેહેરા, તું આજે મને ધણો સતોવે છે ”

“ એમાં સતાવના જેવું કંઈ નથી—હું તો તમારૂં મત પુછું છું ”

“ તે મત હું આપી ચુકો છું ” તે કમનસીબ ભરથાર બોલ્યો. “ બધરીમા ને દીકરીમા કુદરતે દરજ્જાનો જે અંતર મુકેલો છે તે—”

“ હા. મરૂં રે મરૂં ! બરાબર બોલ્યા બધરીનો દરજ્જો ને દીકરીનો દરજ્જો તમે સરખો ગણો છ કે, ફરકુનજી ?”

“ દીકરીને રીતે દીકરીનો દરજ્જો ને બધરીની રીતે—”

“ વાહીયાત બકબક ના કરો ! એક ઘેરમાં દીકરીનો દરજ્જો વધુ કે તેની માયનો ?—મને જવાબ આપો !”

“ તેની માયનો !”

“ હવે કેવા ડાહ્યા લાગો છ ? જો એક માયનો દરજ્જો

વધુ હોય તો તેની ઉપર તમારૂં વધુ હેત હોવું જોઈએ કે નહીં ?” મેહેરબાઈએ ફરદુનજીબાને પેચમા લેવા માડ્યાં

“દરજ્જ સાથ હેતને કથુ લાગતુ વળગતુ નથી દરજ્જે એક જુદી ચીજ છે ને હેત એક જુદી ચીજ છે ”

“હા ? એમ કે ? ત્યારે તો બધુ સારું ” તે કપડી અને કીનાખોર સ્ત્રી આ બેદી જવાબથી વળી પાછી ચટકી-ફકડી પડી “તમે તમારી ગધરીનો દરજ્જે કણુન કરો છ, પણુ હેત કણુલ કરતા નથી તે હેત તો તમારી દીકરી જીતી ગઈછ, નહીં ?”

“ઓ ? મેહેરા ! મે એમ ક્યારે કહ્યું ?”

“શુ આએ જુઠંડો નફટ પારસી છે ! એક તરફ બોલે છ, ને બીજી તરફ ફરી જાયછ ? વચન આપવાની વાત તો ઠેકાણે રહી, પણુ મારી ઉપર હેત કેટલું છે તેનું પોકળ આજે આપ મેજે પકડાઈ આવ્યુંછ-એમી ઠીક છે ! દર દહાડે નવા પાઠ શીખાય તે સારા !-ફરદુનજી-યાદ રાખજો હ ? તમેજ કહ્યુંછ કે દરજ્જ સાથ હેતને કથુ લાગતુ વળગતુ નથી એટલે કે આએ ઘેરમા હુ દરજ્જે ધરાઉછ, પણુ આએ ઘેરમા હુ હેત ધરાવતી નથી-ખર કે ?”

“નહીં મેહેરા, તુ મારી ઉપર ખોટો આરોપ મુકેછ મે એમ કહ્યુંજ નથી ”

“ત્યારે તમે શુ કહ્યું તે જુકી મરોની ?”

“મે એટલુંજ કહ્યું કે હેતમા ને દરજ્જમા ફરક છે એ હુ સામાન્ય રીતે બોલ્યો છ-મે કંઈ તુને લમડીને કહ્યું નથી ”

“અરે જરે જ, અકલવાલાના દીકરા ! પેહેલા બોલીને હવે પતરી જાય છે કે ? શુ આખાં ગામની અકકલ બોદાય-જીએ તારામાજ ભરી છે કે ? શુ હું અકકલ વગરની છેઉ કે ? હું મુરખી નથી કે હવે એમ પાટીયા ગોઠવેછ તે માની લેઉ મુવા દગલખાજ ! કોષ સજતના ફરજ દને ફસાવીને તુ શુ મુખી થવાનો છે ? મારી ઉપર હેત નહી હવુ તો શુ જખ મારવા મને પરશી લાવ્યો ? ”

“અરે મારા પાક પરવરદેગાર ! હવે શુ કર ? મેહરી-મેહરા ! એ આજે આજે તારે માથે શુ સેકસતે સેહતાન ચઢ્યોછ ? જો મને નાહક દુખી ના કર ?”

“હુ દુખી કરૂછ ? મુવા ચોર !-હુ તુને દુખી કરૂછ ? ને મારે માથે સેહતાન ચઢ્યોછ ?” એમ બોલી તે કજયાખોર કાતા એટલી ઉશકેરાઇ ગઇ કે પોતાના પગમાની સપાટ ગુસ્સાના ઝનુનમા ફરફુનજી તરફ ફેરી “એકદમ માફ માગ !-મને પગે પગ !-ને બોલ કે આજ ફરીથી હુ કદીખી તમુને સાખા જવાખ આપશ નહી ! ચાલ ઉક, જલદી કર !-નહી તો આજે તારૂ માથુ ભાજી નાખુછ !”

“માફ કર-માફ કર-મેહરી-મને માફ કર ! દુનીયાનો તો નહીજ, પણ દાદારનો જરા કર કર ! જે ધણીની દોલત વડે તુ આટલી જહોજલાલી ને મુખ ભોગવેછ, તેજ ધણી સાથ એવી નાલાયક ચાલ—”

“અરે નાલાયક શુ એથીખી વધુ નાતરસ ચાલ હુ તારી સાથ આવી ખતાવશ, મુવા ખાયલા ! મને પુછનાર કોણ છે ?”

“ હુ પુછનાર છેઉ ! ”

એક ધડાકા સમેત તે ઓરડાનું અળચ બધ કીધેનું આરણ્ય ઉવડી ગયું અને એક જવાન અમળા ત્યાં એકદમ ધસી આવી ઝનુનથી બોલી “ તમેને પુછનાર હુ છેઉ, મેહેરબાઈ ! ”

તે જવાન બાનુ કોઈજ નહી, પણ આપણી વારતાની “ હીરોઈન ” તાલેવતની તેહમી પોતે હતી !

અકરણુ ૨ જી

બાયલા બાપની બહાદુર બેટી

જોયા બહુ જરદાર, છે જરદારી નામની !

હીકમત હાય હજાર, હીમત વીન શા કામ ની ?

(દાદી.)

“ ઓ માય ! એ કોણ ? ”

“ જી કોઈ નથી ? એ તો હુ તેહમી છું—એક કમનસીમ બાપની કમતાલે દીકરી છું મને ઓળખોઈ કેનીજી ? ”

તે મત્રાઈ માતા પોતાની સાવકી દીકરીએ દેખાડેલી આ અસાધારણ હીમતપર હરત થી ધડીઝર ફગલાઈને ફાટીજ રહી !

“ તુ ?—તેહમી તુ ?—તુ અહી કાય આની ? ”

“ તમે હમણાજ બોલ્યા કે ‘ મને પુછનાર કોણ જી ? ’ તેનો જવાબ આપના હુ અહીં આનીજ કે તે પુછનાર હુ છેઉ ! કેમ જી ?—કાઈ વધુ કેહવું જી ? ”

“હે હે ? એટલુ બધુ ? જુઓ-ફરદુનજી-તમારી આખ ચોળીને હવે જુઓ ! તમેજ રહેતા હતાની કે મારી દીકરી તો ગાય જેવી ગરીબ જે ? ગાય જેવી ગરીબ દીકરી એની હોય કે !”

“જરા સગર કરો મેહેરમાઇ !” તેહમીએ તે જુઝી જીને ઝટ તોડી પાડી “હુ ગાય જેવી ગરીબ છેઉ કે ગોધા જેવી મસ્તાન છેઉ તે વાત હાલ બાજુએ મુકો-એનો બળાપો તમેને યુ કામ જોઇયે ? મારા અચ્છુચ ધસી આવનાથી તમે વાન ફેરવી તોલવા માગોછ, પણ તેમ હુ થવા દેવાની નથી મને પેહેલા જનામ આપો કે તમે કોણ પાસ પગે પડાવોછ ? અરે ! આએ સખુન વાપરતા તમેને શરમ નહીં આવી ? ખાવીદ જેવા ખાવીદને એવો હલકો ખોલ ખોલતા તમારી જીભ તુટી નહી મઇ ? જે ધનના ઢગલા પર આજે તમે આઇતા આવીને ચઢી બેઠાછ તેજ ધનવાન ધણીને આજે તમે પગે પડાવવા નીકળ્યાછ ? શરમ છે તમેને !-લાખ લાખ શ્યાનત છે તમેને !”

“ના બેલ-ના બેલ-દીકરી તુ ના બેલ !” ફરદુન જીએ તેહમીને બોલતી અટકાવના માગી “આજે તારી મરનાર માયની હુ લાખ લાખ યાદ કરેછ અરે ! તે મારી ફરેસ્તાઇ ખસલતની અશરાફ મોહોરદાર જીવતી હતે તો હુ આએ ફાદામા નહીં ફસતે !-આજે મારી આએ હાલત નહીં થતે-આજે હુ મારા માન-મજાત ખોહીને એવી હલકાઇએ નહીં પહોચતે ! જે કાઇ થયુછ તે મારા કીસમતે થયુછ, દીકરી, પણ તુ ના બેલ !”

“ નહીં કાચ બોલુ, પપા ? જરા થોભો-મને બોલવા દેવો ! ” તેહમી ઉરકેરાઇને બોલી “ સાત ભવનો કોઇ શતરૂખી નહીં ખીટે તેવા એવણુ આપણી બેઠિની પાછળ મહીનાઓથી ખીટી રહયાછ તો એટલુ બધુ તે એવણુ કોણુ દેવતુ ડોકુ આયાછ કે આપણે એવણુનો એવો જીલમ ખમયા કરીયે ? મેખી ઘણી સાવકી માયો જોઇછ, પણ એવણુના જેરી કોઇ જોઇ નથી આવા બાદશાહી સુખ છતાં પરણા ખાવીદ ઉપર આએ રીતનો જીલ્માત ? આએ રીતની જોર જખરી ? અરે ! શુ ? એવણુ મનમા ખાડ શુ ખાએછ ? મારી ઉપર ગમે એવા દુખના પહાડ તુટી પડશે તો, હુ તેની દરકાર કરવાની નથી, પણ પરખાળ, તમાદી બુઝરગીના વખતમા તમે ઉપર એવણુ એવા જખતા ને જીલ્માત ચલાવેછ તે હુ હરજેજ સાખી શકવાની નથી એવણુની એની ચાલથી એવણુ તરફ મને ધીકકાર છુટેછ એ બાવા-માવાળ ! મે તેમજ ઘણા જણે તમોને તે વખતે ના કહ્યુ હતુ, પણ તમે કોઇતુ ગી માન્યુ નહીં તમે માન્યુ હતે તો આએ સદાતુ સુખી પેર કદી દુખી બનતે નહીં ”

વાચનાર અજબ યશે કે તે કલાટ સ્ત્રી આટલો વખત નુપ કેમ છે ? એનો ખુલાસો કરવાની અહીં જરૂર છે

“ મેહેર મીનાર ” મા એના મીનાકેસા તો લગભગ દરરોજના ચાલતા હતા, જેમા આજનો ઝંખડો અલગતા જગી હતો, પણ તેહમી કોઇખી વખતે એમ અચભુચ ને ઓચીંતી આરડામા ધસી આવેતાં નહી હોવાથી તે ધાતકી સ્ત્રી દર વખતે ફાવી જતી હતી, પણ આજનુ મોટુ તોફાન

જોધને તેહેમીએ અસાધારણ હીમત બતાવવાથી તે જીલમગાર મોહોરદાર અચ્ચુચ ડાઘા ઘઘ હતી !

કદી પણ વકી નહી રાખેલો એવો આ બનાવ બનવાથી તુ બોલવું અને તુ નહી બોલવું તેનું વટીક તે કજીયાખોર ઓરતને થોડો વખત લાન રહ્યું નહી અને તે અરસામાં તેહમીને જોર મળવાથી તેની છત્રીપત્રી ધોષ કાઢનામાં તેણીએ બાકી રાખી નહી

વળી ખીજ ખીના એ હતી કે મહેરબાઈ તેહમીથી લગાર ડરતી હતી તેહમી કદાવર બાધાની એક તનદરોસ્ત અને ઉચા કદની જોરાવર બાનુ હોવાથી કોઈ દહાડે ઉશ્કેરાઈને પોતાના આગપર ધસી આવશે તો ઇજતના કાકરા થશે એવી તેણીને ખીક હતી અને તરતજ તેહમીનું આજનું અચ્ચુચ આવી લાગવું મહેરબાઈને હેમતાવી મારનારી હદયુધી નાહીમત કરનાર નીવડવાથી આ પ્રકરણની ચરઆતમાં લખ્યા મુજબ તેહમીને જોતાજ તેવણથી “ઓ માય ! એ કોણ ?” ના બચબીત ઉદ્ગારો નીકળી ગયા હતા !

ઘણું બોલનારાં અને ઘણી ચક્રચક કરનારાં ઘણી વાર હાથકારાં સાબેત થાય છે મહેરબાઈ તેરી એક હીચકારી અને હલકત ખવાસની સ્ત્રી હતી !

પણ દોરડી બળવા છતા તેનો વળ કંઈ ખય ? ચોડીવાર તેહમીને બોલવા દીધા પછી તે ખારીતા ખવાસની ખરીસ સ્ત્રીના માથામાં જમર ‘વાહર’ આવી ગયું.

“કમજ ? બોલ્યાજ ? બોલી રહ્યાજ ? બસ એટલુંજ બોલ્યાજ ? તમારા બાપ થતાનો મયાન એટનોજ કીધોજ ?”

નેવણુ તેહમીથી થોડેક દુર ઉભા રહી વાકી ડોક કરી તેની ટકાવ કરતા બોલ્યા “સાવકી માયને એટલોજ સરપાવ પેહે-રાવ્યો ? જરા હજુર કંઈ બીજુ બાકી હોય તો બોલોનીજ?”

“એટલે તમે અમુને કોણુ સમજોજ ? મેહેરમાઈ, હવે એમ દચકા કરવાના છોડી દેવો ને સીધીસીધી વાત કરો—હુ તમોને તેના જવાબ આપના તક્યાર છેઉ !”

“ઓહો ! અરે આએ ડાહી કાગડીને કોઈ જુઓરે !” મેહેરબાઈથી સીધા જવાબ અપાયા નહી ત્યારે તેહેમીના ચાળા-ચસકા કરવા માડ્યા “સાવકી માયને શીખામણુ આ પવા નીકળીજ !”

“ત્યારે તમો પાધરા ચાલો કે કોઈ કહેના નહી આવે ” તેહમીએ તુરત જવાબ આપ્યો

“શુ બોલી ? ઓ તુ મરેરે બોનતી ! ‘તમે પાધરા ચાલો ?’ તો મે કંઈ આડી ચાલ ચનારીજ કે તુ વહાલામુઠ આજે મારી ઉપર એટલો તરારો કરેજ ? મે કોણુના સીના એરબાજ કે તુ રાત ચચુરી મને આટલુ આટલુ બોલે છે ? મે કોણુના કનેજ કડયાજ કે તુ આજે આટલી આટલી ઉક્ણુઈ મરેજ ? તારા મનમા તુ ખાડ શુ ખાએજ ? તુ મને કોણુ સમજોજ હુ કંઈ તારા બાપની રાખેરી નાખેલી છેઉ કે ? અરે હુ તો આએ મકાનની સાહેબી કરતી શેઠાણી છેઉ, સમજ ? ચાલ રાત લોન્ડી ! એકદમ મારા ઓરડામાથી બાહાર જા ! નીકળ ! નીકળ ! તુ અહી કાગુની રળથી આવી ?”

“તારી જીભનાં જરા નખ લેનડાવ, ઓ નાપાક ! એરી

ગલીચ ને ગધી ગાલોથી આઝે ઓરડાની તાજગી અખશનારી હવાને અપવીત્ર ના કરા” તેહમી એકદમ ઉશ્કેરાઇને બોલી તેણી કીઓ પોતાની સાવકી માવતરને “તુ-તા’થી કહેતી નહી હતી, પણ તે હલકત સ્ત્રીએ તેને “રાન લોન્ડી”ની નાલાયક ઉપમા આપવાથી તે જવાન બાનુનુ ખાનદાની ખમીર ઉશ્કેરાઇ આવ્યુ તેણી એકદમ તેણીના આગપર ઝનુનથી ધસી ગઇ, પણ ઝટ સમયસુચકતા નાપરી પોતાના યુસ્સાને તામોશ કરી લીધો, “હુ લોનડી ?-અરે હુ લોનડી ! મેહેરમાઇ, યાદ રાખજે કે આઝે ગલીચ ને ગધીલો નાલાયક સખુન બોલવા માટે મરતી વખતે તારી જીભમા કીડા પડગે ! તુ કોઇ સખત માઆપનુ ફરજદ હતે તો મને હરગેજ એવો હલકો સખુન વાપરતે નહી, પણ તુ ખરેજ કોઇ કમજત માયની કમત દીકરી હાની જ્નેઇયે કે હુ તારી દીકરી જેવાને તુ એની નીચ ઉપમા આપેજ એ જીનમગાર ઓરત ! તુ આજે બોનીઠ, પણ ફરોથી એવો હલકો જોન મને બોલ અને તુ જો કે હુ તારો તોટો પીસુછ કે નહી ?”

તેહમી એટલી ઉશ્કેરાઇ ગઇ કે તેણીનો એકરો લોહી જેવો લાલ થઇ ગયો

“પપા, પપાજી, જુઓ સાલજો ! મારી આઝે સાનકી માય થતી મને કેવા સખુનો વાપરેજ ? અને તેથી તમારી હાજરીમા ? તમે ખેસીને તે સાલધ્યા કરોજ ? હુ એક લોનડી ? અરે આઝે હલકટ સખુન બોલતા એની જીભમા કોટો નહી બોકાયો ?” તેહમીએ તે ખાવલા બાપ આગળ પરીયારો કીધો

“દીકરી, તુ સુપ થા ! એને માથે આજે સેહનાન ધુમેજ

એ કમઅખત આવીને આવી મારા સુખી ઘેરને સદાનુ દલદર બનાવ્યુ છે” તે વેચાયલા વરે દીકરીની હાજરીની હીમતપર આટલીબી બહાદુરી બતાવી “એ નાપેકારનુ નેહરત પગલુ જ્યાં સુધી આપણા ઘેરમા છે, ત્યાં સુધી તું કે હુ બેઉ કદી સુખી થનાના નથી”

“દેવો-દેવો-તમે બેઉ જણથી દેનાય એટલી માળ તમે દેવો! દીકરીને જોઈને તમને હોમન આનીછ કે ફરદુનજ?” તે નાપેકાર પાછી ઉખડી “પણુ યાદ રાખજો કે પાછલે દહાડે પરણી બધરી વગર બીજુ કોઈ કામ આવતુ નથી મે તમારા ‘સુખી ગેરને દુખી’ કીધુ-નહી? હુ ‘નાપેકાર’ ને ‘નેહસ્ત પગલાની’ છેઉ-નહી? મે તમારા ઘેરને ‘સદાનુ દલદર’ બનાવ્યુ છે—નહી? મારે માથે ‘સેહતાન ધુમેછ,’—નહી? ઠીક છે, ઠીક છે, ફરદુનજ, હવે હુ મી જોઉં છ કે આએ ઘેરમા ખરી સતા કેણુ ભોમવેછ આપ દીકરી બેઉ સુઝમા રેહશે સુઝમા? તમારા બેઉના જડ્યા કેમ તોડવા તે કાવસજી કાલા મનજીની દીકરી મેહેરનાઇને શીખવવુ પડવાનુ નથી આએ દુકતી થી મને આટલુ આટલુ તાહારથી બોલીને ઉભી રહીછ તે તમે તમારા કાન ફેડીને સાલજોછ તોખી એક હરફથી મારી તરફથી તમે બોલ્યા કે? અરે તમે ધણી છેવો કે દોર છેવો, ફરદુનજ? તમારૂં ખાસકુ કાહડીને આએ ચસકેલી ચાકલેટના દાત તોડો કે ‘ચાલરે પોરી, તુ મારી બધરીને એટનુ બધુ બોલનાર કેણુ?’ તેને બદલે તેને ઓરખી મારા દેખતા દેખત સીસક ચઢાવી આપોછ? હરવાયારે તમે ધણીના થતા! તમારી લાજ બગી!—નમારી

શરમ બળી !—મુવા બાથલા, માતીડા જેવો માતીડો થઇ
આટલી સરખી ચુકણુ જેટની દુકતીનેથી ચુપ રાખતા નથી
આવડતુ ? હેફ છે તારી જીદગી પર !”

“પપા—પપા, આએ નાપેકાર શુ બકેછ તેનુ તમુને
કઇ જ્ઞાન છે કે ? અરે ! રૂવે રૂવા કલકલે એવા એના આએ
ગલીયને ગ ધીજા સખુનો કાનોકાન સાલળવા છતા તમે ચુપ
એસી રહયાછ ! અરે ? એ બધરીનુ મસતક તો નથી જતુ
રહયુ !”

“મારૂ મસતક પરાપર સાબુત છે આજકાલ મસતક
તો તમારા જતા રહયાછ કે હુ આએ મકાનની હકદાર
ધણીઆણી છતા તમે એઉ જણા એરી રીને મને નાહક હલાક
કરોછ, મુઝ હુ આએ ધેરમા પરણીને આવતી ! આએ મુવા
દગલબાજે મને દગાથી ફસાની નહીં હતે તો હુ આજે
એટલી દુ ખી થને નહીં !”

“ઉદટો ચોર કોટવાલને દડે તે એનુ નામ ! પપાજી,
જુઓ ! પોતાના ગ ધીલા મોહડામાથી ગલીય સખુનો કહાડતી
જાએછ ને સામી આપણે માથેજ બદનામી મુકેછ જુઓ
મેહેરબાઇ, હુ તમેને સાફ કેહુ છ કે તમે તમારી જીજ પર
કાણુ રાખો, નહીં તો એનુ પરીણામ આજે સાફ આવવાનુ
નથી તમેને જે કઇ બોલવુ હાય તે રીતથી, સભ્યતાથી ને
મહલાજીથી બોલો ! તમેને બોલવા કોઇ ના કહેતુ નથી, પણ
આએ રીતના હદ બહાર હલકતપણાને હુ વધુ વાર તામેશ
કરી શકવાની નથી તમે મને હજાર ગાળ દેવો તે હુ ખુશીથી

સાંભળશ પશુ મારા પપાને એક બોલખી તમોને હું બોલવા દેવાની નથી ।”

“ઓહો ! ત્યારે વડી-વડેરી તો કેથી એ યષ્ટ નીકળી દેખુ ! ચાલ ચાલ, રાત ચાકલેટ ! તું કોણ મને ધમકાવવા વારી ? મારૂ ખાસકુખી તારી ફરકાર કરવાનું નથી ચાલ નીકળ મારા ઓરડામાંથી ।”

“આએ ઓરડા ઉપર જોડલો એક ધણીઆણી તરીકે તમારો હક છે, તેટલોજ એક દીકરી તરીકે મારોમી હક છે, મેહેરબાઈ ! મારો હક તો બાપીકા છે હું તો એ હક લખતેજ આએ મકાનમા જનમીછ, પશુ તમે તો એ હક પાછળથી મેળવ્યાછ મારા પપાની હમયાતી સુધી આએ મકાનની માલકી ઉપર કોઈનું કાંઈ ચાલે નહી તમે મને આએ ઓરડામાંથી ચાલી જવા કહેવોછ પશુ હું નથી જવાતી ! તમે મને હુકમ કરનાર કોણ ? તમારામા હીમત હોય તો મારૂ પાખડુ પકડી મને બહાર કઢાડો ।” તેહમી ઉશ્કેરાઈ આવી પુર ઈસાથી બોલી

તે હીચકારી સ્ત્રીની હીમત યષ્ટ શકી નહી કે તેહમીને હાથ પકડી ઓરડામાંથી બાહર ખેંચી કઢાડે તે સારી પેટે જોણુતી હતી કે તેવો સાહાસ ખેડવા જતાં ઇજત-આબરૂની ધુળધાણી થવાનો સોદો હતો જ્યારે તે હીચકારી ઓરડાથી કાંઈ યષ્ટ શક્ય નહી ત્યારે ગરીબ બીચારા ફરફુનજી ઉપર તેણીએ વળી પાછા ઝાડ તોડી પાડ્યાં

“સુવા બાયલા ! બેસીને જોયા શાનો કરેછ ? ઉઠ એકદમ, અને આએ નાપાક છકેલ દુકતીને અહીંથી હાકી

કહાડા !” મેહેરબાઈએ ફરદુનજી ઉપર તરારો મુક્યો. “બોલ, એને અહીંથી કહાડેછ કે નહીં ?”

“પપા, તમે ચુપ રહેજો—તમે એક હરફથી બોલતા ના હુજ એના માથામા આવેલુ વાહરે બરાબર ઉતારશ ?”

“હહ ? એમ કે ? એટલુ બધુ કે ? મારા માથામા આવેલુ વાહરે તુ ઉતારવાની છે કે ? એ તુ મરેરે મને નડતી ! મુવા આએ બાયલા બાપની કુમક ઉપર તુ એટલી બધી કુદેછ કે ? ચાલ હીક છે, હવે હુબી જોઉછ કે બાપ-દીકરીનાં ધરા-પરા કેટલો વખત ટકેછ

“તમારાં કારસતાન અને કાળાં કરતુકની હસતી નહી હોય તો અમારાં ધરા-પરાને કશી અક્ષવલ કદી આવવા પામે નહી, સમજ્યા મેહેરબાઈ ? હવે ધણો જુલમ ના કરો ! અમો બાપ-મેટીને વીખુટા પાડવાનો દોજખી મારગ ના લેવો ! અમે તો સાંખી જમશુ પશુ ખુદા સાખવાનો નથી તેનો જરા વીચાર રાખો !”

“અરે જરે મોટી વીચારવાળાની દીકરી ! તુ કોણુ મને કેહનારી ? તુ કોણુ મારી ઉપર સાહેબી ચલાવનારી ? તુ કોણુ મને આટલુ આટલુ બોલનારી ? હુ મી ખરી કે આએ ઘેરમાથી તુને નીરાધાર હાંકી નહી કહડાઉ તો મારા બાપની દીકરી નહી !”

“તેમ કરશે તોજ તમારા ખાનદાનની ખરી અસર બરાબર જાહેર થશે, મેહેરબાઈ—મેહેરબાઈ ! અરે, ખુદાના હજારે હજાર શુકર કરો કે આવો બાદશાહી ખાવીદને ધનવાન ધણી પામ્યા, નહી તો કોણુ જાણે કયાં વાસણુ ઉજળતા ને

મેરી ચોતરા ઘોતા દમ નીકળતે ! ખોદાએ બક્ષેલી ગોરી ચામડીયી તમારો ઉઠાવ થયો ને એની જાહોજલાલ જીદગી પામ્યા એ તે કારનારનો તમારી ઉપર નાખ્યો ઉપકાર નથી જો !”

તેહમીએ મારેલો આ સાબુન તાણો મેહેરગામને ઝેર જેવો લાગ્યો ! તે કજીયાખોર સ્ત્રી આ સાબુન સામગીત નાર છછણી પડી—નેણી અડીયી કુતીને ત્યાં પડી ! હલકાં માણસો સામા ધણીને હલકા સાબુનો વાપરતી વેળા વાચાર રાખતાં નથી, પણ જ્યારે સાબુ માણસ તેને વાજમી તાણો વખતસર મારે છે, ત્યારે તેનો જીવ નીકળો જાય છે ! અહીં તેજ હાતત તે કજીયાદલાલ સ્ત્રીની થઈ પડી !

“તું ખોતી ? આ મરેરે તું ખોતતી ? શું તારા બાપ થતા સાથ હું નહીં પરણતો તો ઘેર ઘેર વાસણ ઉગળગતે ને મેરી—ચોતરા ઘોતે ? આ રાત નાપાક ! આ કરકસા !—હું માય જેની માયને આવ્યે તું કેવો હલકો સાબુન ખોતે ? અરે ફરદુનજી, તમારા કાન તું કુતી ગીયાજ કે મેનીને મુગા મુગા સાબલ્યા કરાજ ! અરે એ દુકતીની જીભ ધરીને હમણા ને હમણા તમે ખેચી નહીં કઢાડશો તો હું મારા જીવ પર કરથ જો !”

અને એમ બોલી તે ફરેમગાજ ઓરત જાણે પોતાનો જીવ ફરી આવ્યો હોય તેમ જ્યાં ઉમેરી હતી ત્યાં એક ધડાકા સમેત પછડાઈ પડી એણે થઈ ગઈ હાથ નેવા ચરીત્ર કાધા !

આ મામલે જોઇ તે ભોળો ભરથાર પોતાની ખુરશી પરથી એક છલાંગ મારી ઉઠી ઉભો થયો. તે ગભરાઇ ગયો. ક મેહેરખાનની છાતી ખેસી ગઇ છે એમ માની તેણીની મદદે જવા ઉઠ્યો, પણ તેહમીએ આગળ ધસી આવી તેને એકદમ અટકાવ્યો.

“ ઉભા રહો બાવા, એ મધા ઢોંગ છે ! એની મદદે જવાની કશી જરૂર નથી એ તો એના મકકર ખતાવી આપ છુને મહાત કરવા ઇચ્છેછ ! તમે એટલા ગભરાઇ શાના જાવોછ ! ”

‘ એ નહી—તેહમી દીકરી—નહી ! એનો બોલતા બોલતા જીવ ફરી આયોછ જતો જતદી જરા કાલનવાટરની રીશી લઇ આવ તો ! ”

“ બસ—બસ—પપા, તમારેથીમી મે હાથ જોડ્યા ? તમારી એવી નમળાઇથી તો એ કમજાત કમઅસીલ ઓરત હમેશા તમોપર ફાની ગઇઠ ! એ નાપેકાર તમોને ધડીતી વચ્ચે ધોઇને ઢેડને પેટે નાખના ચુકતી નથી ત છના તમે એ ॥ કદર ખાવોઠ ? નહો—મસ નહી હુ તમોને એ ॥ પાસ જવા દે ॥ નથી ! હુ ખાત્રાથી કહુછ કે એ મધા ઢોંગ છે !—ચાને, પાછા ફરો ! એટલામાજ એ મરી નથી જવા ॥—અહીં આવો પપા મારે તમારી સાથ કઇ વાત કરીછ આંખે ચેરમા વસવુ હવે કેટલુ બધુ જોખમ ભરેલુ છે તે હુ આજે પુરેપુર જાણ ચુકાઠ ”

તેહમી જુરસાર્યા બોલી અને ફરફુનજી તાલેવતનો હાથ પકડી તેવણુને ઓરડા પી ગેવેરી તરફ ખેંચી ગઇ

“પપા-પપા, આએ જીદગીએ તમે કે મે જીવવા કરતા આપણુ મોત આવે તે હુ બેહતર સમજુ છ આએ ઓરડામા મારા આવવા આગમજ અહીં તમારી ને એની વચે શુ શુ બોલાયુ તેનો બોલેબોલ મે સાબલ્યોછ તમારા ઓરડામા તોફાન ચાલતુ સાબળી મારી આયાએ મને ખચર આપવાથી હુ તરત અહીં દોડી આવી હતી અને ખારણુની બાહેરથી મે એ નાપાકનો તમામ ધુજરો કાનોકાન સાબળ્યોછ એવજુ તમોને મારી સાથનો સબધ સદનતર બધ કરવા ઉશકેરેછ- મારી સાથે વાતચીતનોબી વહેવાર રાખવા ના પાડેછ-મને સાજે એક ગાડીમા સાથે ફરવાફરવા લઈ જવાનીમી મનાઈ કરેછ-એ બધુ, બોલો પપા, તમે શુ કણુલ કરશો ? અરે ! ગુ એવણુના એવા જુલમાટને તમે તાએ થશો ? પપા ! પાછ, મને બોલવુ વાજેબ નથી પણ તમારા હીચકારા-પણાથીજ એ હલકી ઓરત ફાવી ગઇછ જો ! તમે કાંય ખરી-ખવરાવીને એને ખખડાવતા નથી ? તમે એનો એવો જાલેમ જુદમાત શુ કામ મુગે મોહડે ખમોછ ? તમે સાંપા કાંય થતા નથી ? તમે હીમતથી એને કાંય દામતા નથી ? અરે ! આપણે કોણુ ! આપણો દરજ્જો શુ ? આપણી ઇજત શુ ? અને એ એક બચરચીના દોકરીનો આપણે દોર ખમીયે ? ભલે તમારી સાથ એ પરણી આવવામા નસીબવાન નીવડી, નહીં તો કોણુ જાણે કયા એના પીછડા વેરાઇ જતે ને ઘેર ઘેર ધસડબોરો કરતા દમ નીકળતે તે એ બધુ વીસરી ગઇ કે ? તમે એને શુ કામ ફાવવા દેવોછ ? તમે એનો શુ કામ જોરજુલમ ખમોછ ? તમારા પગમાના સઘીપરને જેટલી લાયકાત ધટેછ તેટલીબી લાયકાત એ બેલગામ બધરીમા નથી

તે શુ તમારી નજરે તમે નથી જોતા ? શુ એ બીજવર
 બધરીને લીધે તમે તમારી પેટની દીકરીને પડતી મુકશો ?
 શુ મારી સાથે વાતચીત નહી કરશો ? શુ મને સાથે બહાર
 ફરવા હરવા નહી લઇ જશો ? આએ તે કઇ નાઇલો જીલમ
 છે ? પપા-પપા જરા વીચાર કરો ! એ હલકત બધરીએ તો
 તમારા સસાર-સુખનુ સત્યાનાશ વાળવા માડ્યુ છે આજે
 મારા મરનાર પહાલા માય હમયાત હતે તો મારી આએ
 રથીતી થતે કે ?” અહીં તેહમીની આખમા આસુ આવી ગયા
 તેણી રડતે એહેરે પપાની છાતીપર માથુ ટેકવી નવધાર
 આસુથી રડતી રડતી બોલી “અરે ? વીચાર કરો કે આજે
 તેવણુ જીવતાં હતે તો તમે એવી હાલતે પહોચતે કે ? તેવણુ
 તમેને કેવુ માન આપતા હતા ? તમારો પડયો બોલ જીહવી
 લેવાને રાતદહાડો કેવા ધનતેજર રહેતા હતા ?—અરે તમારા
 જીવને જરા અસુખ થતુ તો કેવા અધીરા ને મહાવરા બની
 જતા હતાં ?—તેવણુની જીતીએબી આએ બહાર બધરી આવી
 શકેછ કે ? તમે કોમના એક અકાગર શહેરના એક આગેવાન
 શહેરી અને નામીયા ખાનદાનો માહેલા એક કીરતીવત
 ખાનદાનના વડાની હાલત આએ બધરીએ કેવી કરી મુકીછ
 તેનો તો કઇ વીચાર કરો ! તમે એટલા નાહોમન ક્યારે હતા
 બાવા ? તમે એનો ઝુહાકી દોર મુજે મોહડે કાય સહન કરોજ,
 પપા ? તમે સાખા થતા નથી તેથી એ તમારી ઉપર દરદહાડે
 વધુ ને વધુ ફાવી જાએછ હળવે હળવે તેણે મારી તરફની
 દુશ્મની ખુલ્લા આકારમા તમારી સામે રજુ કરવા છતા હજી
 તમે એના ને એનીજ કદર ખાવોજ ? અરે ! તમે હમણાજ

સાબળયુની કે એ મને તમારા ઘેરમાથી હાડી કહડાવવાની છે ? શુ એવો નેહેસત દહાડો આવે ખરો કે ?”

“દીકરી દીકરી, તુ કાચ નાહક સતાપ કરેછ, મારી મામ ! એ જીલમગારના જીનમથી હુ નો દવે કટાળી ગયોછ ખોખા માફ મોહત આપે તો બેહેતર ?”

“ના, એમ ના બોલો, પપા ! ખોદા તમોને અમારા માથાપર સદા સુખી—સુખીયારા રાખે ! તમે છેવો તો માફ જીનતર છે ! તમારી હાજરીમાજ એ મને ટકના દેતી નથી તો તમારી ગેરહાજરીમા શુ નહીં કરે ? અરે પપા, હુજ અભાગણી દીકરી તમારે પેટ પેદા પડીછ કે મારે લીધે તમે આજે એટલા હલાક થાવોછ

“નહી દીકરી, એમ ના બોલ—તુ નો મારી આખ છે એ નાપાક ગમે એટલુ મારી ઉપર પાડશે પણ તારી ઉપરનો મારો પ્યાર કદી ઓછો થનાનો નથી ”

“ખોદા તમોને સુખી રાખે, મારા પપા ડીયર ! તમારા આંખે સુખનો સાબળી માફ અરતુ દુખ ઓછુ થાએછ, પણ મારી તમોને એટનીજ વીનતી છે એવણુને તમે તમારા ઉપર ફાનવા ના દેવો !”

“હા હા—ફાવવા ના દેવો ! ભભેર, ભભેર, તારા આપ થતાને ભભેર ! ખુમ મારી વીરધ એવણુના કાન ઝેરી મનાવજે” તેહમીને ફરફુનજી તાલેવત કંઈ જવાબ આપે ને આગમજ પેલી બદકાર ઓરત અકદમ ગેલેરોર ધસી આવી બોલી “હુ તાહારથી બધુ સાબળી સુજીછ, રાન ચચુરી ! આંખે તારા મુવા બાપલા આપને તુ હીમત આપેછ ખરી

પણ એ હીમત કેટલેકવાર ટકશે તે તું જાણેછ કે ? અહીં મેહેરઆઇ છે, હો ?—કાલા મનજીની મેહેરઆઇને છોડીને કાઇ મુખી નથી થયું તે તું જાણેછ કે, મહીરાં મુખ ?”

“હાજી હું સારી રીતે જાણેછ કે સાંપનું બચ્ચું ઝેરીજ હોય સાંપને સો વરસ દુધ પાઇને ઉછેરે, પણ કોઈ દહાડે ડાખ માર્યા વગર રહેજ નહીં.” તેહમીએ ઝટ જવાબ આપ્યો. “કાંય જી ? તમારો તો મદદને જીવ બેકામ ને બેતાબ મારી આવ્યો હતો તે કાણે હુશીયાર કીધાજી ? તમે પોતેજ હુશીયાર થયાં કે જી ?”

“તે મુવા તારા બાપને પુછની ? મને હુશીયાર કરવાની ફરજ કોણની હતી ? તું જરા થોભતો ખરી ! આજની મારી તરફની બેદરકારીનો એને હું એવો સવાદ ચખાડુ છ કે ફરીથી મરતાં એવી રીતે મારી સાથ વરતે નહીં.”

“મેહેરા-મેહેરા ? બોદાને ખાતર હવે આવ્યે કકાસતુ મોહોડુ કાળુ કર ને આપણાં મુખી ધેરમાથી એ નાપસંદ મતફેરી દુર કર ! ચાલ આપણે બધાં જણા પાછી દોસતી કરી નાખીયે !”

“પપા-પપા વળી પાછી તમે ઢીલી દોરી છોડી ? તમારી એવી નબળાઇથી એને—”

“શું ? દોસતી કરીએ, મુવા બાપલા ! આટલી બધી લાયકી કરીને દોસતી કરવા આવ્યોજ તે તારા મોહડાંપર નાક છે કે નળીયું ? હવે દોસતી થઇ રહી—ધેરમા જશું ત્યારે ! મારો જીવ ફરી આવ્યો ને હું બેશુધ થઇ તુટી પડી તે તે કરારને પેટે બેચા કીધું, નહીં ?”

“અરે નહી રે, હું તો—”

“ચુપ થા ચુપા હીચકારા ! હવે સતર જાતના દીગલાં મારશે તેથી શું હું અજાણ જવાની છેલ્લે કે ? તે મારી જરાખી દરકાર કીધી ? હું ઉભળી ને ઉભળી પટકાપ પડી તોખી તું ને જરા થઇને મારી કદર નહી આવી ? મને તેમની તેમ પડતી નાખી આએ રાત્રિ આકલેટ દુકતી ચપટા આપીને તું ને જેમ બબેરેજ તેમ તું ભરમાયો ? વાડ—વાડ, કંઈ શીકર નહી. તારી મુડી મારા હાથમાં છે સમજ્યો ? તેને કેમ મરડવી તે હું સારી રીતે—”

“એકદમ ચુપ થા, ઓ નાપાક ! તારી ગધીલી જખા-નને કાણુમા રાખ” તેહમીનું જવાન લોહી વળી પાણુ ઉકળી આવ્યું તેણી એકદમ ઉસ્કેરાઇને પોતાની સાવકી માતાનાં આગપર ધસી મઇ, પણ ફરફુનજીએ તેણીનો હાથ પકડી પાડી તેને આગળ વધતી અટકાવી દીધી

“સતર—સતર, તેહમી, એ તું શું કરેજ ? એ તો થેલી થઇજ પણ તું તો નથી થઇ ? તું કેમ ઉસ્કેરાઇ જાયજ ?”

“તમેને એવણુ એટલું એટલું ખોલે તે હું ઉભી રહીને મારા કાન ફેડીને સાંભળ્યા કરે ? ઓ પપા—તમે મારો હાથ છોડો—હું એને આજે—”

“તું ને મારાં લોહીના કસમ છે, તેહમી ! જસ માફ માન, ને તું એકદમ બહાર જા ! તારા અહીં રહેવાથી આજે કંઈ સારું પરીણામ આવવાનું નથી અને તું અહીં હશે ત્યાં મુઠી એ મુઠી મરવાની નથી. તું માફ કહ્યું નહીં માને દીકરી ? જો તું મારી તાબેદાર દીકરી હોય તો અહીંથી તરત તારા ઝોરડામાં ચાલી જા”

“હુ તમારા હોકમને તાખે છેઉ, પપા, પણ તે એક શરતે કે મારી એરહાજરીનો લાલ લપ્પ એ નાપાક તમેને પાછી સતાવે નહીં”

“નહીં સતાવે-તેહમી-તુ તે વીશે શીકર ના કર! પણ માર માન ને તુ જા! તુ જશે તોજ આએ ફેસાદખોર મયરી જરાખી શાંત થશે!”

કાંઈ ખીજી વખતે હતે તો “આએ ફેસાદખોર બધરી” એ બોલ બોલવાનો સ્વાદ ફરફુનજીખાને અચ્છો ચાખવો પડતે, પણ તેહમીને તેવજી ઓરડામાંથી બહાર કઢાડે છે એ મેહેરખાખને રૂમતું મધ પડવાથી તે સમો તપાસી લેનારી અવચુશી ઓરત તુરત વેળા કાંઈ બોલી નહીં

“તમે મને જવા કહેવોછ તો હુ જાઉછ-તમારા હોકમને તાખે થઇને હુ જાઉછ, પણ આએ ઓરડામાં મારા જવા પછી જરાખી તોફાન થતુ મને જણાયુ, તો અહીં પાછી એકદમ ધસી આવવાનો હક રાખીને જાઉછ” એમ બોલી તે જવાન દુખી અબળા ઓરડો છોડી મધ

“તાઈ નખખોદ જાય-મુવા ખાયલા! દીકરીને જોઇને તુને એટલી બધી હીંમત આવીછ નહીં? હવે જો કે હુ એનો સ્વાદ તુને ચદરોજમાં કેવો ચખાડુછ?” એમ બોલી તે કલાટ ઝીં ફરફુનજી જ્યાં ઉભા હતા ત્યાં ધસી જઈ તેવજીના બરદા ઉપર એક જબરદસ્ત ધમોલો અફાલી સેકડો ગાળેનો વરસાદ વરસાવતી મેહેલનાં ઉપલા મબલા પર જતી રહી.

પ્રકરણ ૩ ભુ'

મેહેલનો માલેક કેદમાં !

ગયો જન્મ જણો ખરે વ્યર્થ લાઇ ।

ભુરી નાર જેને ગળે ઝાળવાઇ

[દાદી.]

મેહેરખાઇ ધમકમાં ચાલી ગયા ખરા, “પણ તેવણને
એન પડ્યું નહી” આટલું બધું બનયા પછી આ કાવત્રા
ખોર સ્ત્રી ચુપ ખેસે એમ ન હતું. તેવણના કહેવા મુજબ
તેવણ “એક સન્નત માયની સન્નત દીકરી” હતા તેવણનું
“સન્નતપણ” કેવું અમીરી ખમીર ધરાવતું હતું તે આપણે
આગલા બે પ્રકરણોમાં જોઇ આવ્યા છીએ

તેવણ પા કલાકમાં ફરફુનજીવાળા ઓરડામાં પાછા
આવ્યા અને ઠરસામાજ ચગ દાખી એક નોકરને બોલાવ્યો

“ગાડી તઇયાર છે કે ?”

“હા બાઇ સાહેબ, એક કલાક થયો ગાડી આપણા
પોરટીકોમાં ઉભેલી છે”

“કાચમેનને કહે કે ગાડી મારા હુકમ વગર લઇ નહી
જાય, મને બહાર જવું છે”

“વારૂ બાઇ સાહેબ ?” કહી નોકર તે હુકમ મળવા
દોડ્યો

ખરી વાત તો એ હતી કે કાચમેન રોજના રાખેતા
મુજબ સાંજે ખરાબર પાંચ વાગે ગાડી મેહેલના દરવાજા

આગળ લાવી શેઠ શેઠાણી અને તેમની બેટી મારે બાહેર આવે તેની વાટ જોતો તપતો હતો, પણ ફરવા જવાના વખતની સેહેજ આગમજ પેલા જગી ઝગડાની ચીમારી સળગવાથી બાહેર જવાનું જવાનું ત્યાં રહી મથુ હતું.

આટલું છતાં લગભગ છ વાગવા આવ્યા ત્યાં મેહેરબાઈ આજે એકલી બાહેર જવા નીકળી તે જોઈ ફરદુનજીમાની અચરતીનો પાર રહ્યો નહીં કોઈ દહાડે નહીં ને આજે એમ એકલી તેણી ક્યા જતી હતી તે ઠી તેવણને સમજ પડી નહીં સાજનું ઝઝકલું શરૂ થઈ ચુક્યું હતું અને લગભગ પા કલાકમાં અધાર થાય એમ હતું, તેવે સમે મેહેરબાઈએ આજે એકલી બાહેર જવા ચાલ્યું એ ફરદુનજી તાલેવતને મનથી કાંઈ “ગભીર બનાવ” જેવું લાગ્યું.

તેવણ મેહેરબાઈથી ગમે એટલા કરતાં હતા, પણ મેહેરબાઈને ચાહતા હતા, માટે આજના આ જગી ઝગડા પછી ગુસ્સાની મારી મેહેરા રખેને કંઈ પોતાના “જીવ બીવ પર કરે !” એવો ધખારો તેવણના મગજમાં બેસી ગયો.

ઓ હીચકારા ભરથારો ! તમારા હીચકારાપણાની હદ કોણ મુકરર કરી શકશે ? એક હીચકારા અત કરણ મજબુત મનનાં માણસોને પોતાનોજ ‘કકકો’ ખરો કરાવવાનાં કામમાં કેટલું બધું મદદગાર થઈ પડે છે તેનો તે નખળા આદમીઓને ખ્યાલ પણ હોતો નથી મેહેરબાઈ ત્યાંથી એકલા જતા તો નીકળ્યાં, પણ પોતે બહાર જવા પછી વળી પાછા બાપ-દીકરી સાથે મળવા પામશે એ તેમના દીલનો દગદગો હતો ? એમ છતાં આજના સંજોગો

જોતાં તેવણુ નહી જાય તો ચાલી શકે એમખી નહી હતુ તેવણે જે એક ચોકસ પગલુ લેવાનો પોતાના મન સાથ મેહેલનાં મજલા ઉપર વીચાર કીધો હતો, તેને અમલમા મુક્યા વગર ચાલેજ નહી એમ હતુ વળી ખીજી તરફ તેવણુ ફરફુનજી તાલેવ તને એવુ બતાવવા માગતા હતાં કે આજની મોટી પચાતી પછી તેવણુ તેઓ સાથે રીસાયલા છે ! હવે આ સજોગો વચ્ચે “તેહમી સાથ મારી ગૈરહાજરીમા તમેએ કશી વાતચીત કરવી નહી” એવુ કહેવાને તેવણે ઘણુ ધન્યથુ, પણ તેમ કરવા જાય તો “પોતેજ બોલાવતાં આવ્યા” એવો અરથ થાય તેથી તે રસ્તેખી તેવણે કામ લેવા ચાહ્યુ નહી !

હવે કેમ કરવુ ? તે પ્રપચી સ્ત્રી મનમા વીચાર કરવા પડી. આએ જાદમી એવો છે કે એને સચેત કરીને જવશ તો ચમકેલો રહેશે, નહી તો મને આવતાં જરા વખત થયો તો બાપ—દીકરીને ગણુગોઠ કરવાની આજે આપતી તક મળી જશે ! એમ થાય તો મારા હકમાં તે તુકસાનકારક છે. જ્યારે વાત એટલી રસપર ચઢીજ ને એ રાંન વહાલાં મુઠ્ઠ દુકતી આજે મને એટલુ એટલુ બોલીને ઉભી રહીજ ત્યારે હુ ખી ખરી કે હવે એને મારૂ પાણી બતાઉ !”

મેહેરબાઈ આ વીચારમા છે તેટલાં તે વેચાયલા વરે પાસે આવી એવુ કાચુ કાચુ કે તેણીને જે જોઇતુ હતુ તેજ આબાદ મળી ગયુ !

“મેહેરા ડીમર, તુ છેક સાંજ પડી હમણાં ક્યાં જાએજ ?”

“જાહાનમમા ! તમે મને પુછનાર કોણ ?”

“અરે પણ હું તો સેહેજ પુછુ છ કે તું કોઇ દહાડે એમ એખલી—”

“બસ એકદમ ચુપ થાઓ, હું તમને સાબળવા માંગતી નથી પેલી દુકતી થતીની સાથ આજથી મે તમારૂં નામખી ખાલી-ખોલી મુકયુ છ હવે હું મારે મારગસર છેલિ-મને કોઇએ છેડવી નહીં મારેથી જે થશે તે હું કરી બતાવશ.”

મેહેરખાઇનો છેલ્લો વાક્ય ફરદુનજી બાને બડકાવવાને પુરતો હતો એક તો તેવજીના મનમાં વેહેમી વસવસો પેદા થઇ ચુક્યો હતો, તેવામાં “મારેથી જે થશે તે હું કરી બતાવશ” એમ મેહેરખાઇ બોલતી સાબળી ફરદુનજી તાલેવ ત ગભરાઇ ગયા

“રખે એ કંઈ ઉસકેરાટની મારેથી પોતાનાં જીવ-ખીવ પર કંઈ કરે ? ઓ ખુદા ! હવે શું કરે ? એવું કંઈ હોવા વગર એ છેક સાજ થવા આવી ત્યારે એખલી બાહેર જવા નહીં આહે” ! ફરદુનજી મન સાથ પટપટી મેહેરખાઇ તરફ ફરીને બોલ્યા “અરે, એ તું શું મારી ઉપર આજે જીલમ કરેછ ? મેહેરાં, મારી આગર-મજતનો તો કંઈ ખ્યાલ કરે?”

મેહેરખાઇ ચેતી ગઇ કે ફરદુનજી ગભરાઇ ગયા છે, જેથી તેવજીને વધુ ગભરાવવા સારૂં ભવાનો ચીલ્લો ચઢાવી ઠરસામાંજ ખોલી “એ હવે આગર ને મજત ! આપણા દહાડા આએ ઘેરમાં હવે ભરાઇ ચુક્યા !—ખોદા હવે મારી અરજ વાચે તો બેહેતર !—આટલી સરખી દુકતી મારા આગપર બળમેવાર ધસી આવી તે ઠંડે કલેજે ખેસીને જોયા કીધું, તે વખતે સુધ કયા

પુટેલી હતી ? એ તો હવે એમજ ! કયા ગઇ આયા એનજે લીન ? એકદમ અહીં આવ !”

“જરા સખર કર !—સખર કર !—મેહેરાં ! તુ એકદમ ઉશ્કેરાઇ ના જા ! ખુદાને વારતે મારી ઉપર દયા કર !” તે વેચાયલો વર તેણીની નજદીક જઇ બેઠો હાથ જોડી કાલાવાલા કરવા લાગ્યો, “આપણા ઘેરમાં ગમે એવી મતફેરી કે મારામારી હોય પણ તેનો દરફખી બાહાર જવો નહીં જોઇએ, દયા કર !”

“દયા કર ? હવે મારી દયાપર તુને હક શું રહ્યોજ, મુવા બાચલા ? જા તુને દયા જોઇતી હોય તો તારી દીકરી પાસ માંગ ! મરેરે, એનજેલીન કાઢ મુઘ ?”

મેહેરબાઇએ એવી ધરપચ સરપચ કરી મુઝી કે ફરફુનજી બાના બાણ પુરા બેસી ગયા હવે તેવણુ ગુઠણુ મંડીયે પડી કરગરીને ફરી ફરીથી કાઢલુદી કરતા બોલ્યા “નહી, મેહેરાં, હું તુને એખલી બાહાર જવા દેવાનો નથી તુને જવુજ હોય તો જા, પણ મને સાથે લેતી જા !”

“નહી !—તેમ કદી બનવાતું નથી ! હું તેમ બનવા દેવાની નથી હવે મારે તમારી સાથનો સબધજા તોડી નાખવોજા—ને સાબજોજા કે, ફરફુનજી ?—તે સદાનો તોડી નાખવોજા ! મુઘ એવી હલકટ જીદગીએ જીવવા કરતા જીવર કરીને મરી જવુ એ લાખ દરજ્જે બેહેતર છે ! હુંબી ખરી કે મારો જીવ આપીને તમે બેઠો બાપ-દીકરીને દુનીયાની નામોશીમાં લાઉં !—દુનીયા તમારી ઉપર શીટકાર નાખી લ્હાનતનો વરસાદ વરસાવે એવું કર !”

ફરદુનજીયાની છાતી ગોચા બધાઇ મધ ! આ કલાટ
ત્રીને કેમ સમજાવવી અને કેવી રીતે મનાવવી તે તેવજી
સમજી શક્યા નહી

“અરે પણ હવે અધારૂ થવા આયુ તે વખતે બાહેર
જવાની જરૂરજ થુ છે ? ચાલ મેહેરાં ડીબર, ડાહી થઇ જન—
કાલે આપણે સાથે ફરવા જઇશુ તારી મરજી હશે તો આપણે
બેજ જણાં જઇશુ—આપણી સાથે તેહમીને——”

“બખરદાર તે નાપાક ચચુરીનુ મારી પાસે નામ
લીધુછ તો ! મારે મનથી આજથી તમે બેઠી જીવતાં મુવા
સમાન છો !” તે લુચ્ચી સ્ત્રી ફરદુનજીયાનાં વીચારમા આટલો
ફરક પડેલો જોઇ મનમા ખુશી થતી બોલી તેહમીને સાથે
ફરવા નહીં લઇ જવાની તેણીની એક લડત આસાનીથી ફતે-
હમદ ઉતરી એ તેને બોલી હરખાવનારી વાત નહીં હતી,
પણ બાહેરથી જોણે તેહમીનુ નામ સાંભળવાનેથી તે નારાજ
હોય તેવો દેખાવ દેખાડ્યો. “ચાલ નીકળ, મુવા હીચકારા !
દીકરીની હાજરીમાં તો મને નેહેસ્ત પગલાની ને દલદર
કહેતો તો ને હવે કાલાવાલા શાનો કરવા આયોજ ?” એમ
બોલી મેહેરખાઇએ હાથની એક એવી અછાટ મારી કે તે
સમેત ફરદુનજી તાલેવત પડોશના એક સોફા કોચપર ઝીખાઇ
ગયા સારે નસીબે તેવજીને સેફા ફાયનો આશરો મળી ગયો,
નહીં તો જરૂરજ તેવજી જમીન ઉપર પટકાઇ પડને !

‘જ્યા સુધી તારી દીકરી સાથનો બોલચાલનો વેહેવાર
સદતર વુ બધ નહીં કરશે ત્યા સુધી મારી તરફથી એક
મીઠા સખુનનીથી વડી રાખનો ના !’ એમ બોલી એક શેહન-

શાહઆનુ ઠરસાથી ચાલી જાય તેવા દોર અને દમામથી તે કલાટ ઓરત તે ઓરડામાંથી ઝડપુ પગને ચાલી ગઇ

ઓરડાની બાહર નીકળતા તેણીને એક વીચાર આવ્યો
 “મારા બાહાર જવા પછી એ મુરા એકે પાછા એકઠાં નળશે
 ને મારી વીરૂધ ગણુએઠ કરવાને ચુકવાના નથી તેથી એહેતર
 રસ્તો એ છે કે એમજ કરે !”

“કાંઠ ગઇ આયા એનજેલીન ? વહાલા મુઇ, એકદમ
 અઢી આવે !” તેણીએ એક મોટી ડખાર મેથી આવ ને
 બોલાવી

આયા એનજેલીન તુરત દોડી આવી

“તાલેવતી નખખોદ જાય ! ત્યારથી જીવ કહાડી મરજી તે
 કોઇ જવાબ નથી આપતુ ? તુ કયા મુવેલી હતી ?”

“હું તેહમીના બોધના ઓરડામાં હતી, બોઇ, તેહમીના
 બોધના તખીયત બોગરી આયાછે”

“હા અ ? તખીયત બગડી આવીછે ? મરના ઇચ્છેછ કે
 જીવવા ? એ રાત વહાલા મુઇ કાલે મરતી હોય તો આજે
 કાલ નહીં મરતી ? ખમરદાર ! ફરીથી એ નાપાકજનદીતુ તેહેસ્ત
 નામ મારી આગળ તે કે બીજી કોઇમી આયાઓએ લેતુ
 નહીં દરક જણુને કહી રાખજે ચાલ, સાબળ, એકદમ ઉપર
 જ, ને બીજા મજલા પર મારા ઓરડાના બારણામાં મોટું
 મજબુત ટાળુ છે તે કુચી સાથે ત્રધ આવે ! દોડ વેહલેલી !
 ચાવી ટાળામાંજ પોયલી છે !”

આયા એનજેલીન તરત “બાઈ સાહેબ”નો હુકમ મળ-

વવા દોડી અને વચ્ચે એકાદ-બે મીનીટ પસાર નહીં થઇ તેટલાં પેલુ ટાળુ લઇ આવી.

“લાવી કે ? ચાલ, આએ ઓરડો બધ કરી બાહેરથી ટાળુ માર !”

“કયા ઓરડાને તાળા મરાવેસ, બોઇ ?” આયા એન જેલીનને ચુચવાડો પેદા થવાથી પુછવા પડી

“રાન, તારી આખ પુટી તો નથી ગઇ ? વળી કયો ઓરડો ?” શેકાણી મેહેરનાઇ ઝનુનથી બોલી “આએ મારી આગળી કયા ઓરડા તરફ ઉચકાઇછ તે તુને દેખાએછ કે નહીં ?” તે કલાંટ સ્ત્રીએ ફરફુનજી તાલેવતવાળો ઓરડો, જેમાંથી તેણી બાહેર નીકળી હતી, તે ખતાવતાં કહ્યું

આયા એનજેલીન ફગલાઇને ફાટી રહી !

“બોઇ-બોઇ ! ઓરડામાં તો શેઠ છે, ને બારણા કેમ બોધ કેરસે ?” તે બની ચાકરડીએ વાજગી વાંધો ઉઠાવ્યો

“નાપાક ! એકદમ મારા હુકમને તામે ચા ! તુ કેાણુ મને સાંભો જવાબ આપનારી ?” તે કરડી સ્ત્રી એકદમ ઝનુનથી લાલ થઇ જઇ બોલી “કેમ, બધ કરવુછ કે નહીં ?”

“કરેસ-કરેસ, બોઇ, તુ ગેરસે નોઇ થાએસ !” આયા ગભરાઇને બોલી તેણીએ તે ઓરડાને બહારથી બધ કરી તાળુ દીધું અને કુચ્છી શેકાણીને સ્નાધીન કીધી તે ચાવી પોતાના કબજામાં લઇ તે કમચસીલ ઓરડા ઝડપુ પગલે મેહેલની બાહેર નીકળી ગાડીમાં બેસી ચાલતી થઇ

“કીલ્નેમે ચનો !” ગાડીમાં બેઠા પછી ગાડી મેહેલને

મોટો બગીચો પસાર કરી બાગના દરવાજા બાહર નીકળે તે આગમજ તેણીએ કાચમેનને હુકમ આપ્યો.

“અચ્છા બાઈ સાગ !” કહી કાચમેન તે પાણીદાર એરબ જનવરોને ચાણુકની સેહેજ ચીમકી આપી પુર ઝડપથી કોટ તરફ હકારી ગયો.

પ્રકરણ ૪ થું.

“કારસ્તાનની કુતરી”

પુત્ર જન્મના પાપ તે,
આ જન્મે થઈ શ્રાપ,
નડે સર્વ નર—નારીને,
મળે ન એનું માપ !

[દાદી]

પેલી નરફ તેહમી પોતાના ઓરડામાં ગઈ ખરી, પણ આજના સતાપથી તેણીનું દીલ એટલું રજા થયું હતું કે તે બાપડીને તરતજ તાલાડનું લખલખુ લરાઈ આવ્યું.

તેની માનીતી આચા કેથેરાઈન આ મામલો જોઈ ગલરાઈ ગઈ તેહમીની સેવામાં ત્રણ ત્રણ આવ્યાં હતાં, તે ત્રણેએ પકડવા છતાં તેહમીને ચઢેનું ઠંડીનું હાથકું એવું નોરાવર હતું કે તેણીથી તે ખમી શકાયું નહીં.

“બોઈ, હું શેઠને બોલાવેશ”

“નહી, કેથેરાઈન, તેવજીને કોઈ નાહક ગભરાવે નહીં મને કંઈ નથી જરા ઠંડી લાગી આરીજ તે થોડીવારમા નરમ પડી જશે” તેહમી પોતાના માથા સુધી અરતુસ ઓઢતા બોલી

“સારૂ થયા બોધ કે તુ આજે ફરવા નેષ ગેષ ગાડીમા ઠંડી વોગને તો તુ કોરને ?”

“આજે ફરવા કેલુ ગીયાસ કે તેહમી બોધ જાય?” બીજી આયા હુસીએ કેથેરાઈનની લુલ્લ બાજી “આજે મોટા બોધને મીથગી ઘેરમેજ રેહલી છે”

‘તુ તેહમી બોધ પોસે તેના નોમ નેષ લેસ ?’ ત્રીજી આયા રોઝા બોલી “મોટી બેષ ઘેરમા ઝોરીસ ને ઝોવીસ ઘેરના તાલાજ બોગરી ગેષસ ગોરીમ બીચારી આપરી તેહમી બોધને એ ઘેના દુ ખી કોરેસ”

આયાઓ વચ્ચે ચાલતી આ વાતચીત તેહમી તાહાડના લખસખા વચ્ચે આખમા આસુ સાથે બીજાનાપર પડી પડી સાબળતી હતી “અરે ખુદા ! ઘેરના નોકર નફરોબી એને કેવા ધીકકારેછ ?” તેહમી પોતાના મન સાથપટપટી “આજે એજ સારી હોય તો દુ ખ શાતુ હોય ? અફસોસ ! મરજી ખુદાની !”

પા કલાકમા ઠંડી નરમ પડી ને તેહમીના આંગમા તાપ થઈ. આયા કેથેરાઈન અનુભવી હતી તેણીએ ઝટ કોલન વાટરનો કટકો માથાપર સુકી તેનો મારો એકસરખો ચાતુ રાખી તેહમીની “ટેમપરેચર” લીધી

તાપ ૧૦૪ ડીગ્રી હતી

“બોમ, સીથ મને ઠપકો આપસે”

“નહી—ખબરદાર !—તેવણને કોઈ ભણુ કરે નહી”
તેહમી જોણી આટલી તાપ સાથે પણ બીજાનાંપર પડી પડી
ધુપી રડ્યા કરતી હતી, તેણીએ ફરીથી આમાને એતવણી
આપી.

“તાર આગ મને ઘેનુ ગોરોમ લોગેછ બોમ મોટી
બોમ નેમ જોણુ તેમ ઉ સીથને કેમ આવેસ ?”

“તુ એટલી હજતખોર ક્યારે હતી, કેથેરામન ? બસ,
એક વખત મે ના કહ્યુ એટલે નહી જવાનુ”

“તારે ડોકટરને બોલાવેસ ?”

“નહી, ડોકટરનીમી કશી જરૂર નથી” તેણીએ સાફ ના
પાડી “તે મારી ટેમપરેચર લીધી કે ? કેમ, તાપ કેટલી છે?”

શુ જવાબ આપવો તે માટે કેથેરામન વીચારમા પડી,
પણુ ઝટ ડાહપણુ વાપરી જવાબ આપ્યો કે “એકસો એક છે?”

“એકસો એક ? ત્યારે ડરવાનુ શુ છે ? એ કઈ બધી
નહી કહેવાય, મારા માથા ઉપર કોલનવાટરના કટકા અવાર
નવાર મુક્યા કર. થોડા વખતમા નરમ પડા જશે—હવે મને
ઠંડીબી લાગતી નથી !”

તેહમી !! સખત મનાઇ છતા આયા કેથેરામનનો ચટ-
પટીયો જીવ રહી શક્યો નહી તેણી લુસી અને રોઝીને હાથની
મુગી ઇશારતથી હમણા પાછી આવવાનુ કહી ફરફુનજી
તાલેવતના ઓરડા તરફ દોડી ગઇ પણુ ભારે અભયથી વચે
તેણીએ તે ઓરડાને તાળુ મારેલુ જોયું ?

“સીથ ને મોતી બોધ કોહ સે ?” તેણીએ એક નોકરને પુછ્યુ, પણ તે આપડો આજના બનાવથી બીનમાહીતગાર હોવાથી “મને ખબર નથી” કહી ચાલી ગયો.

તેણી તેહમીના ઓરડા તરફ પાછી ફરતી હતી તેટલા મેહેરબાદની આયા એનજેલીન સામી મળી

“તેહમી બોધ સીક થઇ ગઇસ જોરમા તાપ થઇજી સીથ કોહ છે ?”

“સીથ સીથના ઓરડામા છે ”

“નેઇ-નેઇ-સીથનાં ઓરડાને તો તાળા મારેલા છે !”

“હા, ખરી વાત છે-એ તાળા મે મારીજી ?”

“તે મારીજી ?-સીથ ઓરડામા બેઠીસ ને તે તાળા મારીજી ?”

“હા, મોતી બોધના હુકમથી મારીજી મોતી બોધ બહાર ગઇસ ”

“એ શુ બોલેસ, એનજેલીન ? તે આજે દારૂ-બારૂ તો નથી પીધા ?”

“નેઇ, કેથેરાઇન, ઉ ખરૂં બોલેસ આજે આપરી સીથને ને તેહમી બોધ ને મોતી બોધ સાથ મોતા કોજીયા થઇ તે તુ જોલુસ કે નેઇ ?

હા, કઇ ખોટપોટ થેઇ ખોરી પણ મોટી બોધ સીથના ઓરડાને તાલા મારી બહાર ગઇ-સ એ વાત ઉ નેઇ જોલુજી અરે અરે ! એ કેમજાત બોધ તો હવે હા કરી રેહીસ મારી તેહમી બોધ જોલુસે તો કોન જાને શુના શુ કરશે ”

આટલુ મોલી કેથેરાઇન તેહમીના ઓરડામા દોડી ગઇ તેણીનો ચેહરો ઉતરી ગયલો જોઇ લુસી અને રાઝી મુઝી ઇશારતથી તેને પુછવા લાગી, પણ રખેને આ ખીના તેહમીની જાણમાં આવે તે ડરથી તુરત વેળા તે ડાહી આપાએ નાક ઉપર આગળી મુકી તે બેઢિને ચુપ કીધી

“કેથેરાઇન, જરા જો તો ? પપા ઓરડામા શુ કરેછ ?” કેથેરાઇન ઓરડામા દાખલ થયા બરાબર તેણી ત્યાજ હાજર હોય તેવા ખ્યાલ સાથ મોઢા મુઢી ઓઢેલી હાલતમા તેહમીએ અદરથી કહયુ “ગુપચુપ જજો હ ? પેલી નાપાકને તારી હાજરી જણાવા દેતી ના-નહીં તો વળી તેને વેહેમ પડશે કે મે જોવા મોકલી”

ગરીબ ખીચારી આપા કેથેરાઇન ! તેણીની હાલત “સુડી વચ્ચે સોપારી” જેવી થઇ પડી શુ જવાબ આપવો તે તેણીને ધડીબર મુઝ પડયુ નહીં

“જોઇ સીથ ઓરડામા બેઠેલી છે તુ ફોકર નેઇ કરેછ પેછી ઉ થોરાવાર રેખને જોઇ આવેછ”

“ નહીં, કેથેરાઇન, તુ હુજત ના કર હમણા ને હમણા તુ પોતે જઇને જોઇ આવ કે શેઠ શુ કરેછ ને પેલી નાપેકાર ડાહ છ”

તાબેદારી કંઈ અજાણ ચીજ છે તેહમીની આવી હાલતમા કેથેરાઇન તેણીને એમ કેમ કહે કે તારી સાવકી આવતર તારા સગા બાપને ઓરડામા ધોળે દીવસે કેદ કરીને બહાર મુઢછ ?

“વાર ઉ જોએસ-” કેથેરાઇને જરા વીચાર કરીને

જવાબ આપે. બાપને હુકમ માન્ય કર્યા વીના કંઈ ચાલે / તેણીને ફરીથી ફરજ્યાત જવું જ પડ્યું.

પણ એક તરફ આપા કેથેરાઇન ઓરડામાંથી બાહર મ્હ કે બીજી તરફ એકજ મીનીટના અંતરે મેહેરમાઇની આપા એનજેલીન તેહમીના ઓરડામાં દાખલ થઇ તે એક ભત્તી, ભોળા અને ભગ્ભડી સ્ત્રી હતી જો કે તેણી મેહેર-માઇની સેરામ દતી, પણ તેહમી જેડે મેહેરઆઇ જે ખરામ રીતે વરતતી હતી, તે તેણીને પસંદ નહીં હતું. મેહેલ માહેલા નમામ નોકર-ચાકરો મેહેરમાઇને ધીકકારના હતા અને તેહમી ઈ દયા ખાતા હતા આપા એનજેલીન પણ તેમની એક હતી

“શુ છે ? તેહમી બોમને તાપ કેમ થઇ ? બોઇ, બોઇ, તારા તોળીયેન કેમ છે ?” એનજેલીન ઓરડામાં આવતા વાર તેહમીના મીઠાના આગળ જઇ બોળાઇથી પુછવા પડી આ બોળાઇમાં તેણી રી ભાગરે વટાઇ ગયે. “અરે ! તારા એમિ તો ઘેનાં ગોરમ થઇ ઓવીસ. એ તૌપમી કેમ વખતે થઇ આવવા ? બીચારી મારી સીથબી તારી પેસે ઓવી નેઇ સેકવાની-તેના ઓરડાને તો તાળા મારી મોટી બોઇ બાહાર ફેરવા એઇસ.”

“શુ ? એનજેલીન, તું હમણા શુ બોલી ? શેઠના ઓરડાને તાળુ મારી તારી બાઇ થતી ફરવા મ્હજ ?”

જેમ એક શુક્રામાં શાત સુતેલી વાલણુ અચણુચ ચમકી ઉઠે તેમ તેહમી આ સખુનો સાબળતાં વાર પોતાના આગપર ઓઢેલો બરતુસ એકદમ ઉરાડી નાખી બીજાનાપરથી ભડકી

હી અને તેની આપાઓ નેણીને પકડી પાડે તે આમમજ દોડ મારતી પોતાના બાપના ઓરડા તરફ ધસી ગઈ !

“સખર-સખર, તેહમી બાઈ ! અરે તું કાંઈ જાણેસ ? મોટા બોઈને સીથ નો બાપાર ફારવા ગેઈની સે” રસતાની અધવચ્ચે આપા કેથેરાઈન, જેળીને તેહમીએ “પપા ઓરડામાં શું કરેછ” તે જોવા મોકલી હતી અને જેણી ફરજયાત જવું પડવાથી થોડો વાર બહાર ઉભી રહી કાંઈ બનતોજ જવાજ મન સાથે ગોઠવીને તેહમીના ઓરડા તરફ પાછી ફરતી હતી, તે અચ્ચુચ પોતાની બાઈને રોજ મારેલી તે તરફ ધસી આવતા જોઈ બોલી પડી પણ તેહમીએ તેણીને પણ મજાકારી નહીં તાપની ઝુનમાં ધમધમતા આમ સાથે તેણી આ વખતે એવી ઉફેરાઈ આવેતી હતી કે તેનો ઝુનથી લાલ થઈ આવેલો ચેહરો જોતાજ આપા કેથેરાઈન તો ડઘાઈને હરણ-ફાળ થઈ ગઈ !

“ઓ નાપેકાર તું નડતી મરેરે ! અરે મારા બાપ જેવા માપને-આએ બાદશાહી મકાનના હકદાર માલિકને-એ રાન કમળત કમઅસીલ એમ ધોળે દીપસે તેવણુનાજ ઓરડામાં કેદ કરે એ હું મારી દેખતી આખે કેમ જોઈ શકું ?” તેણી એકદમ ફરફુનગવાળા ઓરડાના બારણા આમળ ધસી જઈ તે બારણાને હીડાળી નાખતા મોટેથી પોકારીને બોલી “ઓ પપા ! પપા ! તમે ક્યા છેવો !”

“એ કાણ ? તેહમી ? કાચ કાચ દીકરા, શું છે ? અરે પણ મારા ઓરડાનું આય બારણું બાહારથી કાણે બંધ કરીધું ? શું ધેરમાં કોઈ ચોર ચોર ભરાયાછ કે શું ?” કમનસીબ

ફરફુનજી તાલેવતનો ઓરડાની અદરથી સાદ સભાગાયો
‘ઓ દીકરી-દીકરી, તું ધભરાતી ના ! જરા ખારણુ ઉધડાવ
કે હું તારી મનદે આઉં !’

“ઓ ખાવાજી-માવાજી ! તમે જરા ધીરા પડો !” તેહમી
માહારથી બોલી “તમે કેટલા બોળા છેવે કે તમારી પાછળ
કેના જુદમી જાપતા ચાલે છે તેનીથી તમને હજી ખબર નથી ?
તમોને તો કેદ કાઢેલા છે !”

“કેદ કાઢેનો છે ? કાણુને મને ?-અરે નહીં રે દીકરી,
આએ ખારણુને કેદ જુનમા ખાહારથી અલડરાપ મારી
મથલુ લાગે છે, માફો જે—”

“ઓ નહીં, પપા ડીવર, એ જુનમાત બરેજુ પમતુ
ભરનારી પેની કારસ્તાનની કુતરી મેહેરમાઇ છે. તે તમોને
ઓરડામા કેદ કરી ખારણુને તાણુ દઇ ખાહાર ફરવા આલી
ગઇ છે !”

“ઓ નખખોદ !” ઓરડામાં ફરફુનજી લાલેવતે કપાળ
કેટયું

“જરા સખર કરજો, પપા, તમે ના-હીંમત ચતા ના !
એવો જાનેમ જુદમાત હું કરી ચાલવા દેરાતી ના !” તેહ
મીએ ઓરડાની ખાહારથી જુનમા જવાજ આપ્યો ? “ક્યાં
ગઇ કેથેરાઇન-લુસી-રોઝી ? જાઓ, દોડો એકદમ, ને કાવલા
કારભારીને કહો કે મેહેલમાં જેટલા ચાવીના જુનખાઓ હાથ
તે એકદમ તાખડતોજ અહીં લાવીને હાજર કરે ! જે કેદ
કુચી લાગી તો તેમ નહીં તો હું આએ તાણુને દરવાજા
બાજવી નાખવાનેમી ચુકવાની નથી ?”

આટલી વારમા તો તે ઓરડાના બારણા આગળ મેહેલ-
માના તમામ નોકર ચાકરો અને આયા-દાયાઓનું એક
મેજર મળી ચુક્યું હતું, તે શરમભરેયો દેખાવ જોઇ તે
ગરીબ નોકરો વટીક પોતાની જીલમગાર સેઠાણીપર દાત્યા
કચકચાવી રહ્યા હતા એક તરફ તેમને મેહેરબાઇ ઉપર કહેર
ઉપજતો ત્યારે બીજી તરફ પોતાના અમીરી ખવાસના અશરાફ
શેઠ અને તેવજીની જવાન ભલી બેટી તરફ દયા અને દીલ
સોજી ખેચાતી હતી !

“મોટા બાઇ” “ફરદુનજી શેઠ”ને ઓરડામા કેદ કરી
બાહર ગયાં છે આ બીના આખા મેહેલના માણસોમાં વીજ
બીને વેગે ફરી વળી અને ચાવીનાં જુમખાઓ લાવવાની
એવી દોડાદોડી થઇ રહી કે તે દેખાવ એક તરફ જેમ દયા
જનક તેમ બીજી તરફ કાંઈક દરજ્જે રમુજી પણ થઇ
પડ્યો !

તુરતજ કાવલો કારભારી મોટા મોટા પાય-સાત જીની
ડુચીઓના જુમખા લઇ ચાવી પહોંચ્યો અને એક પછી એક
ચાવીઓ લગાડી જોતાં અતે એક ચાવી લાગ્યાથી તાજી
ઉઘડ્યું તે ઉઘડતા વાર તેહમી બારણાની અલગરાપ ઉઘાડી
એકદમ અંદર ધસી ગઇ અને પોતાના બહાલા પપાને
વળગી પડી !

પ્રકરણ ૫ મું .

એક દયાજનક ચીત્ર

લલાટ કેરા લેખનું,

બધન સૌપર હોય,

મો'ત મલ્યુ મનસુરને,

રહ્યુ 'અનલ-હક' તે.ય !

[દાદી સતસાઈ]

આ વખતનો દેખાવ ધણો દયાજનક હતો ! કાવલા કારભારીએ કાઢપણ વાપરી દરેક નોકર ચાકરોને ત્યાથી ચાલી જવાનો હુકમ આપ્યો અને પોતે પણ તે કમનસીબ બનાવ ઉપર મનમા અફસોસ કરતો અને તે કલાટ સ્ત્રીને હજારો હજાર ગાળોનો સરપાવ આપતો ત્યાંથી ખસી ગયો.

તેહમીની છાતી એવી બરાબ આવી હતી કે એ પાચ મીનીટ સુધી તેણી એક બોલ મોતી શકી નહીં.

“ઓ પપા-પપા ! આએ તમારી શુ હાલત ?-તમારી આએ કવી કગાળ સ્થિતી ? તમે મકાનના માલેક છેવો કે ચોર છેવો ? ઓ ! આજે તો એ નાપેકારે ખરડેલા પગ છેક ગલીઆ વેર લીધાછ જો ? મારેથી એ જોઈ નથી શકાતુ જો ? મારો પીતો ધણો ઉછળી આવેછ જો ? એ રાંન તમારી જુતીની ઝટકનારી તમારી ઉપર એટલી હદ સુધીનો જુલ્મમાં ચલાવે ને હુ ખેસીને જોયા કર ? મારેથી એ જુલમગારનો જુલ્મ હવે વધુ તામોશ નથી થઈ શકવાનો જો ? તમે જરા

તો બોલો-જરા તો સાથા થાવો-જરા નો તમારૂં ધણીપણ જણાવો ?-તમે એવા કેમ થઈ ગયા ?-તમે એવા ક્યારે હતા ?-એ બે બહામી હલકી ઓરત દહાડે દહાડે ધણી દારત જવા લાગીછ જો ? કેરી હલકત રીતે તમારી સાથ એ વરનેછ તેનો તમે કંઈજ બહોળસ્ત નહી કયો ? એના ગંધીર્વા મોહ ડાંમાં તો એ તરેહવાર કીડા પાડેછ, પણ હવે આસ્તે આસ્તે તમેને કેદ કરવા લાગી એ શુ કહેવાય ? અરે ! એ રાત કમળતની મકદુર શુ કે તમેને ઓરડામાં કેદ કરી પોત બહાર જાય ? એ બહાર મરવાની હતી તો બારણુ ઉઘાડુ રાખીને કેમ નહી જઇ મુખ ?”

“દીકરી તેહમી, જે માણસ આંખમાંથી શરમ કે લેહાઝ બીલકુલ છોડી દે તેનાથી બીજી વકડી શુ રાખીયે ? મારા નસીયમાં એની રાંતેજ હાડમાર થવાનું હશે તે પરણેલી પરણેતરનાંબી એરા મોહા ખાઉછ, પણ દીકરા, તુ અહીં શુ કરવા પાછી આવી ? એ નાપાક કંઈ ધડીએ આવી પુગશે તેનો નેમ નથી જો એ પાછી તુને અહીં આવેલી જોશે તો નવેસરથી નવું રમખાણ જગાડશે જો મારૂં માન, મારી માય, તુ અહીંની એકદમ ચાલી જા, ને બારણુ જેમ બંધ હતું તેમજ પાછું બંધ કરતી જા !”

“શુ બોલ્યા ? પપા—તમે કંઈ મગજથી કોઈ દુરમન એમગજ તો નથી થયા ? બારણુ પાછું બંધ કર ? અ તમે શુ બોલોછ ?”

“હા હા, દીકરા, કોઈથી રીતે કળ્યાનું મોં કાળું થાય તે જોવા સારૂં હું એમ કરવા કેહુ છું”

“નહી બનશે—પપાજી—એમ કદી નહી બનશે” તે આયલા આપના હીચકારાપણા પર મનમાં અફસોસ કરી તે નાહદુર બેટી કાષ્ટક ચીચવાઇને બોલી “અરે ! તમે એ બોલો છ શુ, બાવાજી ? તેના આપનો કંઈ કહે—બહેન ફરેછ ? જરા તમારી ઇજાત આજરો તો ખ્યાલ કરો ?—મેહેલમાના નોકર—નફરોમા કેવુ નાક કપાઇ જાયેછ તેનો તો જરા વીચાર કરો ? એ રાત હવડી હજમડી એવી તે કોણ મોટી ઉમરાવ-જાદી થઇ આવીછ કે તેના ધાકથી તમે નાહક છુજો ? અરે ! તમારી આગલી હીમન કયા ગઇ ? તમારો આગવો ટેક કયા જતો રહ્યો ?—તમારો આગલો દોર—હમામ અચભુચ કેમ નાશ પામ્યો ? મને કઇ સમજ તો પડે ? એ ખુદ ! હવે શુ કરે ? બાવાજી, તમારી, એવી નજાણાઇને લીધેજ એ નાપાક તમારી ઉર આટલી બધી ફાવી જાયેછ શુ તમે એનો કઇ રસ્તો નથીજ કરવા ઇચ્છતા ?”

“હુ શુ રસ્તો કરે, મારી કલેજ ! મુવો હુ !—હુ જનમતાજ મરી જતે તો આએ હુ ખના દહાડા જોવા પામતેજ નહી ! એ રાત કમળત કમઅસીલ સાથ પરણીને, હુ ચોખ્ખો ફસી પડ્યોછ, મારી દીકરી !” ફરફુનજી મજાળતે સાદે બોલ્યા

“અરેઅર, બાવાજી, તમે ફસીજ પડ્યાછ ! તમારા ગળાંમા આએ નાપેકારની તોક ઓળવાતે નહી તો ‘મેહેલ મીનાર’ના સુખી દાહાડાઓ દુખી દીવસોમા કદી ફેરવાતે નહી યાદ કરો પપા, કે મારા મરનાર મમ્માના વખતમા આપણુ ઘેર કેવુ સુખી હતુ ? અરે, તે ફેરેસ્તાઇ ખસલતના

મારા માય આજે આએ દેખાવ જોઇ શકને કે? ઓ ' મમ્મા ! મમ્મા ! મારા માયાળુ મમ્મા ! જો તે મીનોઇમાથી નમે જોઇ શકતા હો તો જુઓ કે તમારી ગેરહાજરીમા અમે તમારાં બહાવાઓ એક કમળને વસ પડી કેવા હેરાન ને પરેશાન થઇએ છીએ !" અને અહીં તેહમી એક ખમ્મા મીસાલ રડી પડી

“ના રડ—ના—રડ—મારી માય !—તુને રડતી જોઇ મારા પેટમા કમ યુથાઇ આવેછે !” ફરફુતછ તાલેવત તેહમીનુ માથુ પોતાની છાતી સાથ ચાપી આપમા આંસુ લાવી બોલ્યા “તે મારી અસરાફજની આજે હમયાત હોય તો કુ એટલો હલાક—મરે પણ આય શુ ? તેહમી, તારૂ આંજ એટલુ બધુ મરમ કેમ છે ? તારા દીલમા તો કકડવસ નાપ છે !”

“મને કાહ સેકા તાણોછ, પપા, એટની તાપથી કુ મરી નથી જવા ॥ પણ તમે બોલોની—મને કહોની—કે આપણે એવી હલકી હાલતમા ક્યા સુધી રહીશુ ? તમે એ નાપાકનો જીવમ ક્યા સુધી ખમ્મા કરશે ?”

“હુ એનો શુ જવાબ દેઉ, દીકરી, મને તો કમ સુઝ પડતુ નથી પણ જો મારી માય કરે—તુ અહીંથી જા—તે નાપાક જે વખત જાએછ તેમા એમ જાણુજે કે હમણા આવીને ઉભી રહેશે ને તુને અહીં જોઇને તેનાં મસ્તકની રાઇ વળી પાછી ચઢડી જશે”

“ચહડે તો ચહડવા દેવો, બાવાજી, મને તેની ફરકાર

નથી એ શુ કરવાની છે ?-કંઈ જીવ તો નથી લેવાની ?”
તેહમી જુસ્સાથી બોલી

“એ નાપાક આજે જીવપરજ આવેલી છે, દીકરી !
મને તો શક છે કે એ આપણો જીવ લેશે અથવા પોતાનો
આપણે-એમાંથી એક એ કંઈથી કરશે” ફરદુનજ તેહમીને
ઔરડામાંથી જતી રેહવાના કાલાવાલા કરતા બોલ્યા.

“કાંઈથી જીવ અપાતોળી નથી ને લેવાતોળી નથી,
પપા, એ બધા તમારા નમળા મનનાં ધખારા છે શુ એ
બહાર મુઠ્ઠા તે પોતાનો જીવ આપવા મુઠ્ઠા ?”

“આપેળી, દીકરી એ બોલીનેજ મુઠ્ઠા કે ‘હુળી ખરી
કે મારો જીવ આપીને તમે બેઉ બાપ-દીકરીને દુનીયાંની
નામેશીમા લાઉ,’ બોલ, હવે શુ કહેજ ?”

“તે બોલી અને તમે માન્યુ કે, પપા ?”

“એ માની લીધુ નથી, પણ મને ડર લાગેજ !”

“કંઈ ખુદા ખુદા કરો, પપા ? કહેવત છે કે ‘ભરતા
કુતા કાટે નહી,’ તેમ બો બો કરનારી અને બાડ બાશા
ચાપરનારી એ હલકત સ્ત્રી કદીમી પોતાના જીવપર કરવાની
નથી”

“અને ઉસ્કેરાટની મારીએ કંઈ કશુ કીધુ તો ?” તે
બીહકજી બાપે પોતાની બેટીને સવાલ કીધો

“તમારે તો ટાહડાં પાણીએ કાસલ પતે, પપા ? ‘વો
દીન કહાં કે મીયાકે પાઉમે જુતીયાં ?’-તમોને એક ખોટો

ધખારો એટોછ-એ નાપેકાઝે તમેને જુઠંડી લપકી આપેલી વાગેછ ”

“તે ગમે તે હોય પણ કંઈ કશું બન્યું તો મારી આખર-છજતને દુનીઆમા કેવી નામોશી પહોંચે, દીકરી અદરનો ખરો ભેદ લોક શું જાણે ?”

“તમે એમ સમજોછ ખરા કે પપા ? ત્યારે મામલો હજી પુરો નેહકે તેની આગમન ‘ઉપાય કરતાં અટકાવ બયો’ તેમ તમેજ એની ઉપર સખત કાય નહીં થના કે પાચે દહાડે એવી નામોશી તમેને પહોંચે નહીં ?”

“હું શું કરું, દીકરી, એ કમજાત આગળ મારૂં કશું ચલણ ચાલતું નથી એને જોડો ને જોડો કે હું મારી હીમતજ હારી જાઉંછ,” તે હીયકારા પીતાએ પોતાની નમ જામનો ખુલ્લો ખુલ્લો એકરાર કીધો.

તેહમીએ તે જવાબ સાલળી કપાળ કુટયું.

“ઓ પપા-પપા-તમે એમ ના બોલો ! તમારા એવા હીયકારાપણાથી મને શરમ પેદા થાએછ ” તે બધી બેટી આપનો એકરાર સાલળી મનમા ભારે બળાપો કરતા બોલી “તમે પોચા હોં નહીં, તો એ રાત હલકી જુનીયાદની બધરીનો ચમર-ચોટલો એટલો ચઢે નહીં, ગરીબમાં ગરીબ માણુ-સખી પોતાની આરતને કાબુમા રાખી શકેછ ને તમે ધનના ઢગપર એટલા અને પુર સત્તા ધગનનારા હોવા છતાં એક એ બદમની લોન્ડી તમેને એવી નીચ અને નાલાયક ગીત હેરાન કરેછ તે મુઝે મોહડે ખમ્યા કરોછ ? તમે એનો જોરો કાય લઈ ચલાવોછ ? આજે તો તમેને કેદ કીધા-કાલે

તમારા હાથ પગ આધવાનીથી સરકશી બતાવશે તો તે તમે ચાલવા દેશો કે ?”

“ઓ તેહમી—તેહમી હવે બસ કર ! મારી દીકરી, બસ કર ! તારૂં બોલવું બોલેબોલ બરૂં છે, પણ મારી હીમન એની સામે થતી નથી ત્યાં શું કર ? પણ સાલગ મારી માય ?—તું હવે અહીંથી જાય તો સાડ ! જે દીકરી તારે પગે પડે ?—હાથ જોડીને કહુ છ કે તું અહીંથી જા !—તે કલાંટ રાન હમણા આવી પુગશે ને તુંને અહીં જોઈ તો વળી પાછી રજક લાગશે ”

“આવાજ, તમે મને પગે પડો છ ? તમે મારી સામે હાથ જોડો છ ? અરે ! એ મધુ તમોને શોભે છે કે ? તમારી ઇચ્છાજ છે તો હું ગઉં છ, પણ એકજ સ્થિતિથી ગઉં છ, કે આએ ઓરડાના ધારણા જેમ ઉઘાડાં છે તેમના તેમ તમે રાખવા ! અમથા અલગા ધારણાથી બધ કરવા નહીં બોલો, તમોને માડ કહેવું કબુલ છે ?”

“કબુલ છે, દીકરી કબુલ છે—પણ ખુદા ખાતર તું અહીંથી જ ને હમણા ને હમણા ડાકટરને બોલાવી તારી તખીયત બતાવ !”

“જહનમમા ગઈ મારી તખીયત ! તમે સુખી તો હું સુખી મને મારી દરકાર નથી, પણ તમારે માટે મારો જીવ બળીને બાબ થઈ જાય છે, હું જતા જતા ફરીથી કહુ છ, પપા ડીયર, કે એ રાન કારસ્તાનની કુતરી ”—

“ઓ તું બોલતી મરેરે !—તારી જમમાં કાટો ભોંકાયરે ! કારસ્તાનની કુતરી કોણને કહે છે ?” તેહમી કાંઈ વધુ બોલે

તેટલા તેની મત્રાષ માતા મેહેરબાઈ એકદમ ઓરડામાં એક
ઢેડાયલી વાલજીની મીસાલ ધસી આવી પુઠવા પડી

“તુને—તુને ! ઓ નાપેકાર તુને !—મોલ તુ શુ કહેછ”
લગાઈના મેદાનમાં ઉતરેલો એક બહાદુર સરદાર દમામદાર
ઢપથી છાતી કઢાડી એકદમ ધસી જાય તેમ મેહેરબાઈના
આગપર ધસી જઈ તેહમી બોલી

તે હીચકારી ઓ તેહમીને આગપર ધસી આવેથી જોઈ
બે ચાર ડમલા પાછળ હટી જઈ વાલને જોઈને સમજી પુજો
તેમ મરમર ધુજવા પડી !

મકરણુ ૬ હુ.

“તુને ઠગુ તો મારા ખુદાને ઠગુ !”

વીનાથ કાળે વીચમા,
પડે ચાલમાં ફેર,
બીગડેલા ધડીઆળમાં,
વાગે ત્રણના તેર !

[દાદી સતસાધ]

તમે વણી વાર રમણુમીપર રણુ ચર્તા કરણુરસીક ચીત્રો
જોયા હશે, તેહમી પોતાની મત્રાષ માના આગપર ધસી ગઈ
તે દેખાવ ખરેખ જોવા લાયક હતો !—તે જોયા એક રમણુમી-
ગુજ ચીત્ર રણુ કરતો હતો !

મેહેરખાઇ અચબુચ આવશે એમ ફરફુનજી તાલેવત
ચકી રાખતા હતા. પણ એટલી જલદી આવી લાગશે એમ
ધારતા ન હતા, જેથી મેહેરખાઇનું અચાનક આવી પહોચવું
તે નાહીમત પીતાને વધુ નાહીમત બનાવવાને પુરતું થઇ પડ્યું
હતું મેહેરખાઇ તેહમીને ઝુનુની બની મયલી જોઇ કારણથી
ધ્રુજતી હતી, પણ ફરફુનજી તાલેવતના હાડેલા વગર કારણે
તુજી રહ્યા હતાં ! તે મા બેટી વચે વળી પાછી એક મહાભારત
ચડાઇ લાગવાની એમ માની લઇ તેવણુ ફગલાઇને ફાટી
રહ્યા હતા !

પણ બીજી તરફ તે કાવત્રાખોર સ્ત્રી વખત જોઇને
રાત કરવાની વીદ્યામાં ઓછી કુશળ ન હતી હાલનો સંજો
એવો હતો કે મેહેરખાઇ ફરફુનજી તાલેવતને એકલા છોડી
મરતા મેહેરની બાહેર જાય એમ ન હતું, પણ મેહેરખાઇનું
આજનું બાહેર જવું પોતાની ચોકસ મનલભોને પાર પાડવાનું
હોવાથી પોતાની મેરહાજગીમાં તે આપ બેટી પાછા મળવા
પામે તેની વટીક તેણે દરકાર કીધી ન હતી

વળી બાહેર જતી વેળા ફરફુનજીના ઓરડાને તેણી
તાળુ મારી ગઇ હતી, તે તાળુ તેણી મેહેરમા પાઝી ફરે તે
આગમજ ખોત્રી નાખ્યામાં આવેલું જોઇ તેણીના “ભીંગ”
અદરખાને તો ખરેખર જરી મયા હતા, પણ જે ફરેગની
બાજી હાલ તેણી રમવા ઇચ્છતી હતી તે મરાગર રમાય ત્યા
સુધી પોતાના ગુસ્સાને ચુપકીડીના તાળાથી બંધ કરવાની
તેણીએ જરૂર વાંચારી હતી તાળાની મોઢકાણે તો તેહમી
આજે બીજી વાર તેણીની સામે થઇ હતી માટે હાલ એ

ઝમડો તેણી લખાવે તો ધારેલી નેમ અર આવતી રહી નય
એટલાં માટેજ તે ઠાવછી સ્ત્રીએ મામલો ગળીર જોઇ “વાણીવા
હવે ફેરવી તોલ” જેવી ગત વાપગવામા ડહાપણુ વીચારયુ

“મારી દીકરી, જરા ઠંડી પડે! મારેથી ગુસ્સાનુ
મારયુ અહીં આવ્યા બરાબર કંઈનુ કંઈ બોલાઇ ગયુછ,
પણુ આજે મારેથી એક જીજી ધણી કફેડી ભુલ થઇ ગઇછ”
મેહેરબાનુએ જોતાં જોતામાં નરમ પડી જઇ નમતુ પાસુ
જતાવી દીધુ તેણીની નેમ નરમાસ જતાવી દ્રષ્ત તેહમીને
ઝટ શાત પાડી દેવાની હતી “અરે મરેરે મારો સુધલો!
વક્રમાં ને ધક્રમાં હુ અહીંથી જતી વખતે ઓરડાનુ આરણુ
બંધ કરી ગઇ ને અરધે રરતે ગઇ ત્યાં યાદ થતાજ મારે
કામ એમનુ એમ પડતુ મુકી હુ પાછી ફરીછ મારા ગાય
ગોસપદ જેવા રાજવશી ધણીને ઓરડામા કેદ કરી જતી
હુ મુધરે! ઓ દીકરી, કુદરતી રીતે તુને ને નારા આપ થતાને
મારી ઉપર ઝાંઝ બળી આવે એવુ આજે મે પગલુ ભરયુછ
પણ ધક્રમાં ને ધક્રમાં મારેથી કોઇ દહાડે હુ મરતા નહી કંઈ
તેવુ થઇ ગીયુછ-તેની હુ તમે એઉ પાસે મારી પ્રચ્છુછ
અરે, અરે, નાપાક સેહતાનપર લ્યાનત પડે તે હુ સજાતની
દીકરીને એવી ઉધી અકકલ આજે કયાથી સુઝી? અફસોસ!
અફસોસ!”

પોતાનુ વીકાળ મોહકુ વકાસીને ધસી આવેતો એક
ઝનુની વાઘ પાસે આવતાને વાર એકદમ ઠંડો થઇ કાંઈપણુ
નુકશાન કીધા વગર ઠે થઇ જાય ત્યારે જે લાગણી ઉત્પન્ન
થવા પામે છે, તે લાગણી તેહમીને ઉપજી ઓ નમતાઇ!

નમંતાઈ' તારા જેવો મધુર શબ્દ દુન્યાની ડીક્ષનરી-
માથી બીજે કોઈ જડવાનો નથી; જે અસર દુન્યાની
દાસત આપી દેતા ઉપજતી નથી તે નરમાસનો એક
મીઠો સખુન ઓચરતાં ઉપજવી સકાય છે એ વાત
કોણથી અજાણી છે? તેહમી નાદાન તેહમી-તે દગાખોર
જીના પેચદાર પેચને પહોચી શકી નહી તેણીને ઓરડામા
દાખલ થયલી જોઇને જેમ ફરફુનજી તાલેવત ગભરાટમા પડ્યા
હતા તેમ તેહમી પોતે પણ મન સાથ શીકરમદ બની હતી કે
આજે ફરીથી એક ઝનુની જગ અદી જગ્યા વગર રહેવાનું
નથી, પણ તેમ થવાને બદલે તે ફરેમમાજ સ્ત્રીએ પાસુ દેરવી
તોલવાથી તેહમીનો ગુસ્સો ઝટ નગમ પડી ગયો.

મેહુરમાઇ! પોતાનો ગુસ્સો ઠંડો પડવા છતા તેહમીથી
બોલ્યા વીના રહેવાયું નહી “જોકે તમે અમારી સાથ લાયકી
કરવામા કોઇ રીતની બાકી રાખેલી નથી, તે છતા જો તમારો
આ પસતાવો ખરા દીલનોજ હોય તો તે સાનળીને મને ધણો
તો નહીં પણ થોડોક સતોશ ઉપજે છે તમે આ મકાનમા
પરણી આવ્યા પછી મકાનના માલેકને માટે તમારા મોહડા
માથી માનપુરવક સખુનો મે કોઇમી દહાડો સંભળ્યા હોય
તો તે આજેજ છે હુ છરુ છુ કે એ કીમતી સખુનો
તમારા મગજપર કાયમની અસર ઉપજાવે ખરેજ ‘ગાય-
ગોસપદ જેવા એક રાજવંશી ધણીને પામી તમે એક રાજ
કરતી રાણી બનેલા છો પણ ખરી કમનસીબી એ છે કે
તમેને રાજ કેમ કરવું તેજ આવડતું નથી. હુ તમેને
સીખામણ આપવાની શેખાઇ કરતી નથી, પણ આ પ્રસંગો

પાત કહેવાની જરૂર સમજી છું કે ધણીનો ધણી કામ ધણી-
યાણીથી થવાનું નથી અને જે બેવકુફ બધરીઓ પોતાના
મગજમાં એવો હકકો ફાકો રાખેછ, તેઓ ધણીયાણીના
બુલદ દરજ્જાને માટે પોતાને હાથે પોતાને નાલાયક ઠેરવેછ
મને સમજ નથી પડતી કે એવું અચબુચ હાપણ તમેને
કેમ સુજ્યુ ?”

“જરા સખર કર, મારી માય ! એ હાપણ મને કેમ
સુજ્યુ તે ખોદાના ઘેર સુધી આજે હું તુને ખરેખર કહી
દેના ઇચ્છુ છું” તે ઠગારી સ્ત્રી દયામણો એકરો કરી અભયમ
જેવી દહ સુધી પતરી જતા ધુમ બુદ્ધ બોલવાની બીધી નવી
“જેની દીકરી, અહીં આપણી વચ્ચે મારામારી થયા પછી હું
ગુસ્સાની મારી ધકમાં ને ધકમાં એવણના ઓરડાનું બારણું
બંધ કરીને બહારની ખુલ્લી હવામાં ફરવા મઠ તે ખુલ્લી
હવામાં મઠ ને મઠ, તું માનશે ?—અસ તે ખુલ્લી હવાએ
ધડીની વચ્ચે મારા વીચારોને ખુલ્લા કરી નાખ્યા મને એકા
એક પસ્તાવો ઉપજ્યો કે એ બીચારા બેઉ નીરદોશોને આજે
વગર વાકે મે નાહક સતાવ્યા હું એટલી પસેમાન થઈ કે
માડીમાં બેઠા બેઠી હું એખવી ઝાર બે ઝાર રડીછ. તેટલા
અચબુચ મને માદ આબુ કે ધકમાં ને ધકમાં ફરકુનજીને હું
તો ઓરડામાં કેદ કરી આવીછ ! અરે ! તે વખતે મે મારા
જીવને કાપી કાપીને કેવા કટકા કીધાછ તે હું તુને શું
કેહું ?—અસ ! તરતજ મે કોયમેનને હોકમ કીધો કે એકદમ
ગાડી પાછી બગલે લઈ જવી અને એ રીતે હું મારતી
માડીએ દોડી આવીછ”

તેહમી આ ખુલાસો સાબળી વધુ નરમ પડી ગઇ તે
મોલી કુમારીકા પોતે બોળી હોવાથી તે કાવત્રાખોર સ્ત્રીનું
કપટ સમજી શકી નહીં

“મેહેરખાઇ, શું એ બધું તમે ખરાં દીલનું ને ખરૂં
બોલો છ ? હું એ બધું માનું ?” એક મીનીટની ચુપકાદી પછી
તેહમીએ પુછ્યું

“ઓ નીકરી ! ત્યારે શું તું મને હજી જુઠ્ઠી સમજેછ
કે ? મારા મુવા માય-માપના કસમ ખાઇને કેહુ છ કે તારા
દીલમાં તું જરાખી વસવસો રાખતી ના ? હું તુને ઠગસ તો
મારા ખોદાવને ઠગસ ! બોલ, હજી તારી ખાત્રી થાએછ કે
નહી ?”

“બસ-મેહેરખાઇ-હવે વધારે ના બોલો ! હું માનુ છ ।
જ્યારે તમે ખોદાનું પાક નામ મોહપર લખ ખરી ખાત્રીથી
કહેવા માગો છ, ત્યારે હું તમારો ખુલાસો કબુલ કરૂં છ”
બોળી તેહમી બોળવાઇને બોલી “સાબળો, મેહેરખાઇ, આજ
ફરીથી ઝોરડાને તાળુ દેવાની મુરખાઇ ફરીથી તને કહી કરતા
ના. આજે નોકર-ચાકરેમાં મારા વહાલા પપાની ઇજ્જત-
આજરૂને જે હલકાઇ પુગીછ, તે એકજ વખત હું સાખી
જાઉં છ પણ હવે પછી—”

“નહીરે દીકરી નહી, હવે પછી એવું કોઇ હાડે બન-
વાનું જ નથી ! તું જોજે તો ખરી ? અરેરે મરેરે હું તાળાંની
દેતી ! મારા બાદશાહી ધણીને હવે હું માફ નાક શું દેખાડું ?”
તે નાપેકારે સ્ત્રીચરીત્ર લગાવયા !

“કંઈ નહી—કંઈ નહી, મારી મેહેરા, તું તારી જીભ

કચુલ કરેછ એ જોઇ હુ ખુશી છેઉ. તુને શરમાવાનુ કંઈ કારણુ નથી” ફરફુનજીઆના હાથમાં અહીં ફરખાઈ ગયાં. જોતાં જોતાંમાં મામલો એમ સમાધાન થઇ જવાથી તેવણુને હવે હીમત આવી હતી !

“તમે તમારી લાલકી બોલોછ, ફરફુનજી, પણ મેં તો ફરાવ કીધોછ કે મારાં આજનાં પાપની તોજેશ કરવા સાર આવતી કાલથી આઠ દીવસ મુધી દરરોજ લાગત આતશમેહ રામમા જઈ પતેત પશોમાની કરવી !” તે હુચ્ચી ઓએ સાધુપણુ બતાવ્યુ “તોબાહ-તોબાહ ! ધણીને કેદ કરનાર ધણીઆણી તરીકે ખોદાયજીની નજરમાખી હુ કેટલી બધી ગુનેહગાર ગણાવસ ? ફરફુનજી, તમે મને માફ કરશો કે ?”

“એ આજે એમ શુ કરેછ જો મેહેરાં ડીવર ?-મારા દીલમા તો મેં કંઈ રાખ્યુ નથી” ફરફુનજીમા કમલી પડ્યા તેવણુ પોતાના મન સાથે હેરત થયા કે આએ શીતનેઅગીઝ ઓરત જતા જોતામાં ફરેશતાઈ ખસલતની કેમ થઇ ગઇ ? “જા બા, આતશમેહેરામ શાનુ જ્ય ને પતેત પશોમાની શાની કરે ? જો એજ બામતનાં પસતાવાને સાર તુ એમ કરવા મામતી હોય તો હુ તુને એવુ એવુ કંઈ કરવા દેવાનો નથી”

“મેહેરખાઈ” ! અહીં તેહમી તેણીની જરા નઝદીક જઈ બોલી “ખરી વાત છે કે ઇનસાનને પોતાના પાપનો પરતાવો કંઈ ધડીએ ઉપજશે તેનો નેમ નથી. જો એવોજ ખરા દીલનો પરતાવો તમુને ખરેખરજ આજે ઉપજ્યો હોય તો હુ અહીં એકજ સણુન તમુને કેહેવા માગુછ તમારી રજા છે ?

“મારી રજા શાની પુછેછ, મારી દીકરી ? સુખેથી બોલ
મારી કલેજ ! હવે હું આગલી મેહેરબાદ રહી નથી-”

“તમારો આગે છેલ્લો સખુન જે સચ્ચાઇથી ભરપુર
હોય તો તે ખુદાવદ કરીમના હું હજાર હજાર શુકરાના
કરૂં છ” તેહમી તે ઠગારી ઓના ફરેખી બોલવાપર બોળવાઇ
જઇ તેણીની વધુ નઝદીક જઇ પોતાનાં બેઉ હાથ જેડીને
બોલી. “મેહેરબાદ-મેહેરબાદ ! તમે હાલ કેવા મીઠા સખુનો
બોલોછ ? એજ મીઠાસ જે તમારી જીભમા તમે સદા જળવી
રાખો તો આગે ધરમાં તમારાં પગલાં પુજાય ! જોકે હું
તમારી સાવજી દીકરી છેઉ, પણ તમે જે અમારી સાથે સુજી
સમજીને મીઠાસથી વરતો તો એક સગી દીકરીને બાબુએ
મેસાડે એવી રીતની તમારી તાબેદારી કરવા હું તઇયાર છેઉ,
પણ તે એકજ સરતે કે મારા બહાલા પપા, જેવણુ હવે
શુઝરગીએ પહોંચ્યા છે અને તમારા પરણી આવ્યા પછી
ધણા હલાક ને હેરાન થયા છે, તેવણુ સાથ તમે સારી રીતે
વરતો ! મેહેરબાદ, જે તમે મારા પપા ડીયરને સુખથી ને
હલાવટથી રાખો તો હું તમારો પડ્યો બોલ શું કે તમારી
જીતી ઉચકવા તઇયાર છેઉ અને તો તમે મારી તરફ તમારી
મરજીમાં આવે તેટલાં સખત રહેજો, પણ મારા પપા
સાથ ચીથરા ફાડવાનાં ને તેવણુને હલકા સખ્તો ઝાઝરવાના
બધ કરો ! હું તમારી પાસે બીજી કોઇ મેહેરબાની માગતી
નથી !”

“ઓ દીકરી ! દીકરી ! તું અને હવે ચોખ્ખા ના માર !
તારા બાપ મતા સાથ હું આજ સુધી જે નાલાયક ચાલ

ચલાવી સૂકીછ, તેનો આજે મને પુરતો પરતાવો થયોછ
આજ પછીથી હું તમે એક સાથ જુદીજ રીતે વરતસ
એવી રીતે વરતસ કે તમે એકને જીદગી સુધી માદ રહેશે
ના રડ, ના રડ, મારી કહેજી ! તુને રડતી જોઈ મારા આત
રડામાં સુથાઈ આવેછ !” અને એમ બોલી મેહેરખાંદ એટલી
લટી મઠ કે ઝટ તેહમીની પાસે જઈ તેને પોતાના પાસામાં
દાખીને એક કાટી કાપી !

ઓ દુન્યા ! દુન્યા ! તુ કેવી કપટબાજ છે ! તુ કદ-
ફરેબથી કેવી બરપુર છે ! માત્ર એકજ કલાકની વાત ઉપર
જે જગ્યાપર એક જગી ઝમડો બરપા થયો હતો, તે જગ્યા-
પર બીજા કલાકે એવી સાત સમાધાની જોવાની કોણે વડી
રાખી હતી ?

વગર શકે તે બાપ-બેટી પેલા પ્રપચી સ્ત્રીના ફરેબબાજ
બોલવા ઉપર વેચાઈ ગયા હતા !

“ખુદ તુને સુખી રાખે મારી મેહેરા ! આજે તારામાં
થયલો આજે અચબુચ ફેરફાર જોઈ માફ હૈયુ હરખાંદ
નજોઈ એવીજ રીતે તુ હવે પછી ડહાપણથી વરતશે તો
આજે દુખી ધેરને તુ પાછું ચદરોજમાં સુખી બનાવશે”

“ફરફુલજી, મારેથી જે કંઈ જીલ થઈ હોય તે મને
માફ કરજો !” તે ડંગારી સ્ત્રી હવે તેહમીને પડતી મેત્રી પોતાના
ધણી આગળ આવીને બોલી “હું ધાફ કે કાઈ મેહનન
ચોધડીયુ આટલો વખત આપણી ઉપરથી પસાર થતુ હતુ
હવે તે વીધન બોદાયની મેહેરથી વહી ગયુ છે હવે પછીથી
મને જુદીજ મેહેરખાંદ સમજજો”

ઓ પાક પરવરદેગાર ! તારી કુફતને કોણ પહોંચી શકે ? ફરદુનજી તાલેવત પોતાની મોહોરદારમા અચ્ચુચ ચવા પામેલો આએ ફેરફાર જોઇ દરખથી ફાટી ગયા ! “હવે મદ ગુજરી બધી પીઠ પાછળ નાખ, મેહેરી, ને ખુદા પર વીશ્વાસ રાખ ! તે મહાન માલેક બધી મનશની ધરાવનારનું બહુજ કરેછા !”

“કંઈ શીકર નહીં ફરદુનજી, મારૂં હૃદય હવે મને ધણુ ડખેછ—મારી આંખને વાસતે હું ધણી પસતાઉં છ તમને કે દીકરી તેહમીને હવે હું એક રજબાર ધન પુગવા દેનાની નથી. જા, દીકરી તેહમી, તું સુખેથી તારા ઓરડામા જા, મારી માય ! ને મદ ગુજરી બધી ભુલી જશે !”

“વારૂ, માયજી, હું જાઉં છ” તેહમી પોતાની સાવકી મત્રાઈના હુકમને ઝટ તામે થઈ ફરદુનજી મેહેરખાઈ સાથ પરણી આવ્યા પછી તેહમીએ મેહેરખાઈને કામગીરી દઢાડે “માય” કે “માયજી”ના મરતખાથી બોલાવી હોય તો તે પેહેલ્લી આજેજ હતી ! તે બોલી કુમારીકા અને બોળો બર-થાર વગર શકે તે પ્રપત્ની સ્ત્રીના બાહેરના દેખાવ પર આજે સાબુત બોળવાઈ ગયા !

પ્રકરણ ૭ મું

‘ ધી ખાના શકકરસે ઓર દુનીયા ખાના મકકરસે ’

“ઝેરી પ્રાણીઓ વટીક ઝેરને પોતાના અંગના અચુક ભાગમાંજ રાખે છે, પણ ઝેરી માણસોમાં તેમ

કરવાની શક્તી નથી દાખલા તરીકે માખીના માથામાં
ઝેર છે. સાંપના દાંતમાં ઝેર છે, વીંછીની પુછડીમાં
ઝેર છે, પણ દુરજનો (જુરા આદમીઓ) તું તો આખું
નન-બદન તળાચેથી તે તાળવા સુધી ઝેરી હોય છે.”

[ચાણાકય નીતી]

રાતના ખાણાની ટેમલ ઉપર મહેરબાઈ તાલેવતમાં થઈ
થયેલો અચ્ચુચ ફેરફાર જોઈ મહેલમાના નોકર-નફરોનેખી
નવાઈ ઉપજ્યા પીના રહી નહીં કાં નહીં ઉપજે? દરરોજ
જે દેખાવ જોવાની આપણી આખને ટેવ પડી હોય, તે
દેખાવને બદલે તેથી ઉત્કુળ ચીત્ર જોવામાં આવે ત્યારે
અભ્યખી ઉપજે એ કુદરતી છે મહેરબાઈ કેરી કરડી અને
કલાંટ સી હતી તે ધરમાંના એકેએક આદમીને રોજન હવે
તેણીમાં અચ્ચુચ ફેરફાર થયેલો જોઈ દરેક જણ પોતાના
મનને સવાલ પુછવું હતું કે “આજે એકાએક પાસે ફેરવાઈ
કેમ ગયો?” એક તરફ ફરફુનજીયા એ અદેશી કરતા હતા,
ખીજી તરફ તેહમી આ બનાવ ઉપર તાબુ મ થતી હતી અને
ત્રીજી તરફ નોકર ચાકરો અકેકના કાનપર પડી માહોમાહે
હુપી હુસહુસ કરતા હતા!

“હુ ધારૂ છ કે એને એની ચાલનો હવે પસ્તાવો પેદા
થયોછ” ફરફુનજી તાલેવત મન સાથ પટપટયા.

“એ બહાર મધ ને મધ એની નજીસ ગાલમલોચ એકદમ
નાશુદ કેમ થઈ ગઈ? રખે એ કોઈ ખીજ દાવપેચમાં રમતી
હોય?” તેહમી તાલેવત પોતાનાં મન સાથ વીચારવા પડી
એ મારેથી ખીધી હોય એમ તો બનેજ નહીં એને ખરેખરો

પરતાવો કામ નહીં પેદા થયો હોય ? ગમે તે પણ એ એક ઝનસાન છે એવાં અણણ આદમીઓનેથી કેાઈ વખત સુધસો આવેછ મરે, મને તો કંઈ સમજળી નહીં પડતી ! એની ચાલ તરફ જોતા તો મને શક પડેછ, પણ નહીં એણે વગર કેહવે પોતાનાં મુર્વા મા-બાપના સોમદ ખાધાછ તેથી ખ્યાનમા લેવાનુ છે એ ગમે એવી જુરી હોય, પણ પોતાના મા-બાપને એવુ હલકુ બોલવાની હોંમત કરે નહી. વળી મને એમથી કહયુ કે જો હુ તુને ઈમસ તો મારા ખોદાયને ઈમસ જે માણસ એટલી ગભીર હદ સુધી બોલે તે એકાએક ખોટુ તો નહી હોય—પછી તો ખુદાને ખબર !”

“કેમ મામલાં, શુ વીચારમા છે ? તુ આજે જમતી કેમ નથી દીકરો ?” જણે તેહેમી ઉપર મેહેરઆધનુ વરસોથી કેવુ એક હેત હોય તેમ તે સાવકી માતાએ ખાણીની ટેબલપર ખોકા સીપલાટ બતાવ્યો. “ત્યારથી કંઈ ચુથ્યા જેવું કરેછ તે શુ છે ?”

“નહીરે મેહેરઆધ માય, હુ ખાઉછ તો ખરી !” તેહેમી હમાર ફરમાધને બોલી વાચનાર જણે છે કે તેહેમીના આંત્રિમાં આજે સાંજે તાપ થઇ આવી હતી અને તેણીના જીવને ગમતુ નહી હતુ, પણ વીધનનુ વાદળુ ખુલ્લુ થઇ જવાથી તે બલી અને બોલી છોકરીને કાઇક જ્ઞાતી મળી હતી જેકે તેણીની તાપ ક્યારની ઉતરી ગઇ હતી, પણ મોહડાની રૂચી પડી ગમલી હોવાથી ખર પુછો તો તેણીને ખાવા ગમતુજ નહી હતુ પહેલી વાત તો એ હતી કે તેહેમી આજે ખાણીની ટેબલ પર આવી શકતેજ નહી, પણ મેહેર-આધ સાચ તરતનીજ સલાહ થયલી હોવાથી તેણીની ટેબલપરની

ગેરહાજરીનો મેહેરબાદ કાંઈ મીઝે અરથ કરે નહી, તેમજ તેહમી ટેમલપર નહી આવવાથી મેહેરબાદ કાંઈ મીઝે વહેમ પકડી તેણીના પીતાને વળી પાડી નાહક હેરાન કરે નહી એટલા માટે જીવપર જોરાવરી કરીને નેણી જમવા આવી હતી

પણ સાબના સતાપ અને તેના જોરથી ચઢેલી તાપને વીધે તેહમી ખાણીની ટેમલપર કાંઈ ખાઈ શકી નહી

“એ ખીચારી શુ ખાય, મેહેરા, આજે એના જીવને સાર નથી” ફરફુનજી તાલેવ તે જમતા જમતા પોતાની બેટીનો ખચાવ કીધો

“કાંઈ-કાંઈ, શુ છે?”

“સાંજે એનાં દીલમા કંકડલસ તાપ હતી.”

“એ શુ બોલોજ, ફરફુનજી? શામાથરે તમુને! એ ખીચારી તાપે સસડેજ ને હુ માય જેની માય જાણુજ નહી? અને તમેબી કહ્યુ નહી?”

“પણ કહેવાનો વખતજ કીયો મળયોજ કે હુ કેહુ, મેહરાં ડીયર? સાંજે તો વુ—” [અને અહીં ફરફુનજીઆ આમળ વધતા અટકી ગયા]

“ઓ બધા મારા જીરે વુને, મારી કલેજી!” તે લુચી સ્ત્રીએ પાછો સીપલાટ બતાવ્યો “તારાં નખનેબી કુખ થાય તો મારેથી નહી સહન થાય જો! મારી માય વુ કેમ છે? હમણા તખીઅત તો સારી છેની?”

“હાજી, કંઈ નથીજી”

“તેમ હતુ તો ડાકટરને કાય નહી ખોલાવ્યો, ફરદુનજી ? તમે બેસીને જોયા કાય કીધુ ?”

“પણ હુ છુટો હોઉ તો ખોલાઉ કે ? મને તો તુ ઓરડામા બધ કરીને—”

“ચાલો બસ-બસ એ નાપસદ વાતની મને યાદ ના દેવડાવો મારા એ પાપી પગલાથી આજે હુ એટલી પશેમાન થઇછ કે મને આજે ખાવાખી ગમતુ નથી” તે મકકરખાજ ઓરતે મકકર ચલાવ્યા “તેહમી દીકરી, તાપને ડીલે ખાના તો નહીં ગમે, પણ જરા મન મકકમ કરીને બે છુકા ખા મારી માય કરે ! જોની દીકરા, આપણે છુખા સુજીયે તો રાતે ઉધ નહીં આવે, મને આજે નથી ગમતુ તોખી દીલ સખત કરીને દાયુ છ કેની ? લે આએ રોસ્ટ કીધેલી મરઘી છે-આપણા જોનસાલવીસે મજેહની સવાદદાર બનાવીછ”

“નહી માયજી માફ કરો !”

“આએ પપેટાનાં કકરા વેફુ છે-લે, ખારા ખારા છે, તારી રૂચીખી વલસે” તે સાવજી માનતરે હુજત કીધી

“મને કંઈ ગમતુ નથી-મેહેરખાઇ માય !-તમે ને પપા ધીરજથી જમો-હુ અહી બેસુ છ”

“ઓ નહી રે દીકરા, એમ બનેજ કેમ ? તુ અખઇ રહી છુબે પેટે બેસીને જોયા કરે ને હુ જોભરી મરૂ કે ? એમનો સુરજ એમ ફરે તોખી આએ વાત બનવાની નથી ચાલ, ખીજુ નહી તો નહી, આએ જરા સુપ છે તેટલો પી જા !”

“મને આજે માફ કરો, મેહેરબાદ હું સુવા જતી વખતે કોકો ને ખીસકીટ લેવમજી”

“તેદલાથી કાઠ જીવ ધરાય, દીકરા? એમ હુજત નહીં કરીએ આપણા બદલા બબરચીને હાથના ગરમાગરમ પોપટજી છે તેમાથી એક એ બા! હું સીક પકુ તો મારેથી તો એમ ભુખુ-ભુખુ રેહવાય નહીં જો બા! તાપ હોય કે તાપનો બાપ હોય, પણ આપણે તો કરારને જીવે પેટ ભરીને ચાપીયે નહીં ત્યાં સુધી સુષ્ટ ફૂશીયારીજ આવે નહીં હા બા, હું તો જો છે તે ખરૂં કહી દેઉં છ ગમે તો આએ આદાનો રસ પાધને ભુજેલી મરઘી છે તે જરા લે-ગમે તો આએ મટન ચાપ છે તેનો જરા ટેસ્ટ કર-ગમે તો આએ——”

“નહી, નહી, મેહેરબાદ માય, મને કંઈ ગમતુ નથી હું માંગી લેઉં છ કે મારી હિપર દબાણ ના કરો! લાવો તમારા સખુનને માન આપી હું એ ચાર વેફર ખાવસ”

“તું નહીજ માનતી ત્યારે તારી મરજી, દીકરા, પણ તું એમ ભુખી રહે તે જોઈ મારો તો જીવ બળી જાયછ જો?” અનેઅહીં તે નાપેકાર ફરફુનજી તરફ ફરીને બોલી “ઓવાય! ફરફુનજી, એ શું કહેવાય? જરા મારી તરફથી બોલો તો ખરા? હું ત્યારથી મારી દીકરીને એ છુકા ખવાડવાની કાશોસ કરૂં છ ને તમે તો મુઝે મોહોડે ડબ્બસાપર ડબ્બસા મારોછ?”

“તમે માય-દીકરા વાત કરોછ તે હું જમતો જમતો સમજી છ, મેહેરા!” ફરફુનજીઆએ બચાવ કીધો “તાપને મોહોડે ખાવા નહીં ગમતુ હોય તો તું હુજત શું કામ કરેછ?”

“લેવો ! હુ જાણુ જે મારા ફરદુનજી મારી તરફથી બોલશે, તે એવણુ તો ઉલટા મનેજ કહેજ કે તુ હુજત શુ કામ કરેજ ?” તે મકકરખાજ ઓરત પોતાના ધણીએ પોતાથી નીરૂંધ મત આપ્યુ તે ઉપર મનમા ચીચવાઇને પણ ઉપરથી મીઠકા દેખાવે બોલી

“ચાલ એ વાત જવા દે ડીપર, કમ ખીજી વાત કર’ તુ મારા બચ્ચા તરફ આજે એવી સરસ ફરજ બળવેજ કે મને વચ્ચે બોલવાની જરૂર નથી”

“શુ બોલ્યા ? ‘મારા બચ્ચા ત્યારે તમારૂં બચ્ચુ તે મારૂં નહીં કે ? શુ તેહમી દીકરી મને પારકી છે કે ? તમે એમ બોલવુ નહીં જોઇએ, ફરદુનજી ! આજે ભુલ કાઢીજ— ફરીથી ના કરના ! એ દીકરીને તો હુ હવે મારી પેટની દીકરી કરતાખી વધુ ગણુસ મારૂં તમો એ વહાલાઓ મીવાય ખીજી કોણુ છે ?”

“ખુદા તુને એવી નેક ખુદી સદા બક્ષ, મારી મેહેરા ! આજે સાજથી તારામા થયલો આએ અચખુચ ફેરફાર જોઇ તે દાદગર દાવરના હુ હગર-હગર શુકરાના કરજ તેહમીને મે ‘મારૂં બચ્ચુ’ કહ્યુ તેથી તારૂં બચ્ચુ નથી એમ કહેવાય નહીં એ આપણુજ બચ્ચુ છે—ખર પુછે તો એને સુખી કે દુખી કરવાતુ મારા કરતા તારા હાથમા વધુ છે”

“ઓવારયુ એની ઉપરથી દુખી થવાતુ ! જાં બા, ફરદુનજી, તમે મારી દીકરીને સારૂં જે ને જે તે બોલો ના ! તે ઠગારી જીએ તણુકો કાઢો “એ તો હવે મારી અખખમ રહી સદાની સુખવાસી દીકરી છે એ ખીચારી રહી રહીને

આપણા ઘેરમા જેટલા દહાડા રહેવાની છે ? ખોદાયજીપરથી મરૂ તે હવે દહાડે વારેતુ બચ્યુ થયુ આપણા દરજ્જાને બરાબર જવાબ કરતો કોઇ સારો જમાઇ શોધવાનુ કામ હવે તમારૂ છે”

તેહમી શરમાઇ ગઇ

“નહી માય, તુ ને શરમાવાનુ કંઈ કારણ નથી હું જે બોલુછ તે હક વાજખી બોલુછ હવે તારા આસરા—વાસરા કરવાનો વખત આવી પુગોછ આજે તારા જીવને સુખ નથી એટલે આએ વાત હું હાલ લખાવવા પ્રયત્ન કરી નથી, પણ વાતપરથી વાત નીકળતા મારા દીલમાં જે સાચી મનશની હતી તે બહાર આવીછ હુખી સમજતની જણી છેઉ—તારી સાથ કદીખી કમજતપણુ દેખાડવાની નથી એ બધુ તુ આગળ જતા આપ મેળે જોશે”

ખાણાના ટેમલ ઉપર “આજના મેહરમાઇ”ને રોજ કરતાં કંઈ જુદાજ રગમા જોઇ તે બોળા બાપ—બેટી તાજુમ થયા વીના રહ્યા નહી

“સુધરસે—સુધરસે—એ હવે આપમેળે પોનેજ સુધારવાની ?” એ ફરફુનજી તાલેવતે પોતાના મન સાથ બાધેલુ અનુમાન હતુ, “જુઝાઓખી બલા થઇ શકે છે, તેમ એ પોતાની જુઝાઇ છોડી બલાઇ પર કાંચ નહી આની હોય ?”

“આજે મારી સાવકીતો કંઈ અજબ સીપલાટ કરે છે ?” જ્યારે એક તરફ ફરફુનજી તાલેવત ઉપલા વીચારો કરતા હતા, ત્યારે બીજી તરફ તેહમી ફરી ફરીથી મેહેરમાઇના આજ નાં વરતન ઉપર મનમા તાજુમ થતી હતી હું એ બધુ ખરૂ

માનુ કે ખોટું તેનીગી મને સમજ પડતી નથી? કદાચ હું એવણુને ગેરઘનશાક કાય નહીં કરતી હોઉં? એવણની આટલા વખતની ગયલી સુધ પાછી ઠેકાણું કાય નહીં આવી હોય?

પણ ખાણુ પુરૂં થયા પછી એક ત્રીજા છત્રની અગમ્યખી કાંઈ ઓછી નહીં હતી, મેહેલના કારભારી તરીકે, શેઠ-શેઠાણી ખાણુ ઉપર ખેસે તે વખતે કાંઈ જરૂરી હુકમ સાબળવા સાર પડેશના ઓરડામાં હમેશ હાજર રહેવાનો કાવલા કારભારીનો ધારો હતો, તે એક વીશાસુ અને વફાદાર નોકર હતો ફરદુનજી તાલેવ ત તેહમીની મરહુમ માવતર જોડે પરણ્યા નેની અગમચનો “મેહેર મીનાર”માં નોકરી રહ્યો હતો, અને ખેઉ શેઠાણીની કારકીરદી જોવાનું તેના નશીબમાલખેલું હતું કાવ લો કારભારી પોતાની મરહુમ શેઠાણીની લાખ લાખ તારીફ માતો હતો, પણ આ નવી શેઠાણીને તો માત્ર ફરજનો માર યોજ માન આપતો હતો મહેરમાઇના સપાટામાંથી ખુદ મહેલનો માલેક બચવા પામ્યો નહીં ત્યાં બચારો આ કાવલો કારભારી શું મચે? મહેરમાઇની કડી જમાનથી તેણે પણ પુરૂંકળ અપમાનો સાબળેલા હતા, અને તેથી કાવલાને તેણી તરફ સહેજખી માન નહીં હતું

ખાણુની ટેમલ ઉપર આજના ખેણુ-કોતક જોષ કાવલા કારભારીનું પાકીને પટનેકાર થઇ ગયું હતું? તે વફાદાર બુઢો જમવાના ઓરડાના બારણા આગલ ઉભો રહી આજનો મામલો નજરો નજર જોષ ચુક્યો હતો, અને જ્યારે ખાણુ ખસાસ થવા પછી શેઠ શેઠાણી અને તહેમી પોતપોતાના ઓરડામાં ગયા, ત્યારે વફાદાર કાવલો જમવાના ઓરડામાં આજના રમઢગપર પોતાના મન સાથે હેરત થવા લાગ્યો.

“ઓ આપરે-આપરે ? મેં મી ધણી અહતરી મો આ વાંડી
 આંખે જોયલી, પણ એને જેની પાખડી અહતરી તો આ કોઈ
 જોયલી ની ? જાહ છે તાહ એ દારહતાનની કુતરી કંઈ ગત
 મા લોટતી છે હાજ હુધીતો એ નાપાકની જણીએ મોટું
 માજદશની જગ જગાડેતું જોઈએ ?-જોના જોતામા પાહો કેમ
 ફરી ગયેલો ? મારા હેઠને નાધની હેઠાણી ભોળા છે રે બાળા
 રખે એ લાલાહણીની લગાહ પર ભોળરાઈ જાય ?-રખે એ
 દગાખોરોના કાંઈ ફાંદામા ફાંછી પડે ? એ ઓહી ઓહીને બોલ
 તી છે ખરી, પણ કાવલા, એ રાડ મકકમયાજના પેટમા પગ
 છે જો ? અહવે ? આજે હાજે જોયતું કેની ?-ધણી જેવા
 ધણીને ધોળે દીહે ઓરડામાં કેદ કરી ડરારને જીવે આદર ફરવા
 જઈ મુવેલી તે ધને કાંઈ પુછે ? ધને તાણુ દમ જતા હરમની
 આવી ? હુ કર-ઝાઝ તો એવી બળે કે રાડ નાપાકની નડીજ
 દાળી ફેલે પણ મારા હેઠ થતાની દરમ કરની પડે તેમા
 લાચાર છેલે ? આપણે ચાકર મનીખથી કંઈ વધારે બોલાય ?
 નીતો અનો આટો-લહણુ તો પાનને ચુનો લગાડે તેટલા કરી
 મનુ ? અરે, કેવો આદલાઈ ધણી છેરે ?-હુજીમજીને કામ લેતી
 આય કેની તો એક રાજકરતી રાણીના જેવું કૃપા ભોગવે,
 પણ રાડને હખેખાતા હાઈ નડે ન હુજ કાંથી પડે ?”

એટલું બોલી કાનલો તે ઓરડા છોડી ગયો વાચાાર
 ધારશે કે હવે તે પોને આવા-કે જમના ગયો હશે, પણ
 નહી, તે કાંઈ બમરચીખાના તરફ ગયો નહી-તેણે નો
 પોતાની નાધવી ગઠાણી તેહમીના ઓરડા તરફ ચાલુ મુક્યું

“કેમ બાઈ હાએમ, જમના એવો કે હુઈ ગીએલા ?”

કાવલાએ ઓરડામા દાખલ થતાજ પોતાની નાધવી પથુ માનીતી શેદાણીને સવાલ કીધો.

“એ કોણ ? કાનલો કે ? આવ—આવ—અહર આવ ! હુ હજુ જાગુ છ” કામ છે, કાવલા ?”

“વળી કામ તો ખરજ તો, આમ હાએબ ! મારી તેહમી આમને કેહજે ઉ અમ એક ની પથુ બે કામે આવેલો હઉથી પેહેલી વાત એ કે તમારી તખીઅત કેમ છે ? તાપ ઉતરેલી કે ? અવે તદગેહતી તો દાદાર ઓરમજની મદદથી હારી છેની ?”

“હા, કાવલા, હવે મને કષ્ટ નથી. તુ શીકર ના કર, હુ સારી પેઠે છુ સાજે મને ઠંડી વાગી આવીને સેહેજ નાપ જેવુ ”—

“અરે હેજ તે કેમ ઉતી ? કકડધહ તાપ થીએલી તે હુ ઉ જાણુતો ની કે ?” કાવલા કારભારીએ સ્વતત્ર મત આપ્યુ તમુને યાદ છે, તેહમી આમ, કે જે વારે પેલી અવદહા મારા ફરેહતામ અહલતના હેઠને ઓરડામા પુરી તાણુ મારી ખહાર મુવેલી, ને તમે જમને ઓરડો ઉધડાવવા ગોધીમાર કરી મેલેલુ તે વારે આવીના બુમખા લાવવાની દોડદોડીમા અછડતા મારો આત તમારા આતને લાગી ગીએલો, તેવારેજ આપણા તો કાન તડકેલા કે એ નખખોદ ગઈ તો એવી હરમ બરેલી ચાલને લીધે મારી નાધલી આમને હતાપ થમ આવેલો ને હાજે જગાડેલાં પેલાં માજનદરાની જમને લીધે ની તાંતુ હુ ખ થીએલુ ”

“ શુ કર્યે, કાવલા, નસીબમા આવ્યુ તે વેઠવુ જોઈયે ”

તે નાની રોકાણીએ દલગીર દીવે જરામ આપ્યો, “પણ હવે મને લાગેછ કે તે તોફાન થવા પડીથી એવણને મુશ્કેલી આવ્યોછ એવણુ બાહર જમ આવ્યા તે આવ્યા, આગલા મેહેરબાદ જેવા રહ્યા નથી તે ખાણની ટેમનપર એવણની આજની ગીતભાત તો જોઇ કેની મને લાગેછ કે એવણને પોતાની કીધા કરણોનો પરતવો થાયછ”

“ઓ મારી મોળી હેઠણી! તેમ મોહમજને રે મોદમજો” કાવ્યો કારભારી અહીં કગળી પડ્યો “ઉ અમણાજ બોલેનો કે ઉ બે કામ હાડ અહીં આવેયો તે બીજુ કામ જેજ છે તેહમીનામી, ઉ તમુને એજ કહેવા આવેલો કે એ ચાતરી બાતરીના એવા હીવનાટપર તમે ને હક બોળવતા રખે! એ જતા જોનામા એમ હુધરી જાય એ ઉ મરતા ની માનવાનો! જહ છે તાહ એ કષ ગતમા લોટતી છે હાપના બચ્ચાને હો વરહ પાળીયે, પણ કોઈમી દહાડે ડખ મારયા વગર રીએ નઈ ઉ એજ કહેવા આવેલો, મારી બાઇ કે એ મીઠી-મહકલા થઇ મીઠુ મીઠુ બોલે તે ઉપર તમે કે હેઠ બોળવાઇ જતા રખે! કડલુ કારેલુ કોઈ નહાડે માડુ થાય નઈ—કપુર કઠીમી કહતુરી જેવો મખવાહ આપી હુકે નઈ જેજે બહ ઉઘીયારીમા રહેજે! એ એના કારદતાન કદી છોડવાની ની! એ જહ છે તાહ કષખી ભેદી ગાજી રમતી છે—અઉવે!”

“નહીં, કાવયા, એક માણસપરથી આપણુ મન ઉતરી જાય ત્યારે તેની સારી વરતાણુકખી આપણને ખરાબજ દેખાય” તેહમીએ-મોળી તેહમીએ-પોતાની મત્રાઇ

માવતરનો બચાવ કરતા કદયુ “પાપીઓ જ્યાં સુધી પાપ
જરે નહી, ત્યાં સુધી તેમને પસ્તાવો પેઠા થતો નથી
હુ ધારૂ છ કે હવે એવણુ સુધરશે ”

“હુધરી ચુકેલા !—રોજ રહતાખેજનો દહાડો આવહે તેવારે
હુધરે નો કોણ જાણે ! ઓ બાપ-બાપ, મારી ભત્રી હેઠાણી !
તમે મારૂ માનો રે માનો ? જીઓ પાછળથી બડે પહતાહો
જો ? એવા મકકરખાજ માણહો આખા અવતારમાં કોઇ
દહાડે ની હુધરે ! એવા હલકટ આદમીઓ હુધરતાં ઓય તો
પછી દુન્યામા દુખ ઓયજ દાના ? જાતી ખવાહ કોઈ
દહાડે જાય નહ ! તમારી એ હાવકી મા થતી બહ જેહરી
ને કહેરી સુવેલી છે તમે ને હેઠ ભોળાં છેવે તેથી એની
લતરાણ પર ભોળાઇ જવો, પણ ઉતો મારા ખદાયજીનાં ઘર
હુધી કહેતો છેઉ કે ઇના ચરત-મકકર એ મરતા છોડવાની
ની ! પેલા એક કવીની વાત સીએ-મે મારા મયપણુમા એક
ચોપડીમાં વાચેતી-તેમા તે કવી એક કહેવત જોડેલી છે કે
જેહેર માખીના માથામાછે હરપનાં દાંતમાં છે’ વીછીની પુછ
ડીમા છે, પણ દુર જનતુ તો તમામ તન-મદન જેહેરથી
ભરેલુ ઓય છે હમજેલા તેમીના બાપ ! તેમ તમારી એ
હાવકી માથેથી પગ હુધી જેહરીને કેહરી છે, કુતરાની પુછડી
વાકી તે વાકી તે કોઇ દાહડે હીધી થાય નહ ! હિ ફરી ફરી
યા કેહતો છેઉ કે એ બદમાહ બધરીના એવાં જીઠાં હીપત્રા-
ટપર તમે ભાળવાતા મોં ની તો ખતા ખાહો ? કડવા લીમડા
પરથી મીઠા ફળની આહા રાખીયે તે કેમ રખાય ? એ ઉમતા
છોડતો પાતરામાંથીજ પરખાય ! આજે વરહ-વરહ દહાડો થીયે

આવીને આવી એ નાપાકે મારા શેઠ થતાનો કેવો હુખી હ હાર
હ હો હુ ખી હુ ખી કરી લાખેલો તે તમે જોતાની ? ની તમેને
ટકવા દેતી કે ની હેઠને ટકવા દેતી, કેવા મારા અહરાફ હેઠને
એ બદમાહ બધરીએ નકો નકો બોલાવેલી તેજ જુઓની
આજે એણે જે હાહો ફેરવી તોલેલો તે કંઈખી મતલબે તોલેલો
છે, એમાં કંઈખી ભેદ છે નીતો એ બંદી કાઢ દાહડે ની ને
આજે તમેપર એટલા ધરાપરા બતાવે તેનું ખીજુ કારણ હુ
તે તો મને કાઢ કીઓ !

કાવલા કારભારીની દલીલબાજ તકરાર તેહમીના ખ્યાનમા
ઉતરયા વીના રહી નહી. તેણી શકમદ તો હતીજ, તેમા
કાવલા જેવા એક વફાદાર યુદ્ધા નોકરની અનુભવી સદ્લાહ
પડતા તેહમીને આ ખ્યાલ આવ્યા વીના રહ્યો નહી કે જે બધરી
આવી ને આવી પોતાના પાખડ લેતીજ આવી હતી, તે બધરી
કંઈખી છુપી મતલબ વગર એમ એકાએક લટી જાય નહી
એમા કંઈખી ભેદ હોવોજ જોઈએ

“કાવલા, અમારા નસીબમા જે કંઈ લખેલું હશે તે
કદી ટળવાનું નથી ” તેહમીએ જવાબમા કહ્યું “મને
પોતાનેખી થોડોક શક છે, પણ આપણા હાથમા ખીજો કશો
ઇલાજ નથી. હુ તારી સદ્લાહ માટે ઉપકાર માનુ છુ હુ
તદન ભોળવાઈ ગઈ નથી, પણ ગઈ રાતે એવણે જે ધરાપરા
બતાવ્યા તે ઉપરથી તથા મારી પાસે જે કસમ ખાધાછ તે
ઉપરથી મને લાગેછ કે કદાચ એવણુ પોતાના કીધેલા કરતુકને
માટે મનમા પસતાતા હોય એ બનવાજોગ છે ”

“બાબા એના હોગદ ને કહમ ! જુદા મનીખના કહમ

પર વીહવાહ કેમ રખાય ? એવા કહમ તો એ બદમાહ અધરી ચાલતા ચાલતા ખાવાની ! તારે હુ તે કહમ તમે ખરા માનવાના કે, તેહમીઆમ ”

“આને સાને બાહારથી આવ્યા પછી એણે જે દેખાવ દેખાડ્યોછ તે અમેને ધણા સંતોષ આપનારો છે હુ ઇચ્છુછ કે ખુદા એવણને એવીજ શુધી હમેશાં આપે હવે જોવાનું છે કે એવણ પાછા બદલાઈ જાએછ કે નહીં ”

“બદલાહે ને ફર બદલાહે, આમ, એ નાપાક બદલાયા વગર જો રીએ તો મારો હાથ કલમ કરી આપા ! મારા બોલ તમે પાછળથી યાદ કરહો !” કાવલો જુરસાથી બોલ્યો

“કર ને જો, હાનુ હા છે, કાવલા !” તેહમી બોલી “કાઇને દુખી કરીને કોઇ સુખી થતુ નથી હુ તો ધણીબી ઇચ્છુછ કે એવણ મારી ને પપાની સાથે સારી રીતે ચાલે ”

“એ ચાલી ચુકેલાં-દખમામા જહે તે વારે ચાલહે !”
“ઓ મરેરે તુ બોલતો ! કોણુ દખમામા જશે કાવલા ?”
કાવલા અને તેહમી વચ્ચે આ વાત ચાલે છે તેટલાં અચ્ચુચ મેહેરબાઇ તાલેવત ધસારાબધ ઓરડામાં દાખલ થઇ પુછવા પડ્યા

“ઓ એ કોણુ ? હેઠાણી કે ?” કાવલો એકદમ ચમકીને ત-ત-પ-પ કરવા પડ્યો “ની-ની-આમ એ તો ઉ લગરીક, તેહમીઆમ હાથે હેજ વ-વ-વ-વાત કરતો છેઉ ”

“પણુ દખમામા કોણુ જશે, તે બોલની ?” મેહેરબાઇએ ચીચવાઇને પુછ્યું

“આમ હાએબ, દખમામા તો બધા જવાના !” તે ઠગારી

ઝીને ઠાગાથી ત્યા અચાનક આવી ઉભેથી જોઇ તેણીની કાના સોરીપર મનમા ચીચવાઇને કાવલાએ જવાબ આપ્યો
 “બોલવુ તો વાજેજ ની, પણ તમે-અમે ને બધ્ધા ! ચાલો તેહમીઆઇ, ઉ જોઉ જરા હકકારેજ પોહડી જજો કે જીવને આરામ મલે !”

“ઉભો રહે એકદમ ! મારા હોકમ વગર નહી જવાસે !”
 મેહેરબાઇએ નેણુ ફેરવી તે વફાદાર નોકરનુ ફરી એકવાર નવુ અપમાન કીધુ “તુ કોણુની રજાથી આવે ઓરડામા આવ્યો ?”

“રજા ? ઘેરના કારભારીને રજા કોણુની જોઇયે ?”
 અહી કાનલાના નેણુ ફરી ગયા તે ચીરડાઇને સામેા ધસી આવી પુછવા પડ્યો

“મારી રજા ! કાનલા, તુ જાણેછ કે આવે ઘેરમા કોણુ છેઉ તે ?”

“હા, બાઇ, હા, ઉ હારી રીતે જાણુ કે તમે કોણુ જોઓ” કાવલાએ માથુ ફેરવી જવાબ આપ્યો

“હે હે, એટલુ બધુ ? તુને એટલી બધી અભીમાની આવી ગઇછ નહીં ? પણ વાર, કઇ શીકર નહી હુ તારોબી વાટ ધડુછ ચાલ, હમણા તો તુ ચાલ્યો જા !” મેહેરબાઇએ સ્સાથી ઓરડાના બારણાં તરફ હાથ લામો કરી હુકમ કીધો

“તે ઉ તે કા અઇ ઉભો રેહવા માગતો ઉતો જ ? મે તો ચાલી જવાજ માગેલુ, પણ તમેજ મને ધમકાવીને ઉભો રાખેલો !” કાવલો તે ઓરડો છોડી જતા બોલ્યો.
 “મા, આપણેથી એવી ચાઠરી ની થાય ! અવે તો ભરી આવ-

“મા અહીંથી—” [અને તે ઝોરડો છોડી જવાથી બાકીના મોલો સંભળાયા નહીં]

“દીકરી તેહમી, એ શું કહેવાય? તું એવા હલકા માણસોને ઉતેજન આપેછે?” જાણે મેહેરગામ તાલેવ ત પોતે કેવા એક “ભારી માણસ” હોય તેમ તેહમીને સેહેજ ઈસ્ત્રાથી પુછના પડ્યા.

એમા શાનું ઉતેજન મેહેરગામ? એ આપણો જુનો અને વફાદાર નોકર છે—આપણા મેહેલના કારભારી છે— તે પોતાની ફરજની રૂહે મારી તમીચત બીગડેવી જાણી મેહેજ ખચર પુછવા આવ્યો હતો.”

“હા-હા, હું બધું જાણુ છું, તેહમી, પણ હાલ હું એ તકરાર લખાવવા ઇચ્છતી નથી એ મુલો જુનો કાગડો મોટામાં મોટો નીંદાખોર છે એ મારી ગીચત કરતો ફરે છે તે મને અજાણુ નથી.”

“એણે તમારી કશી ગીચત મારી પાસે કીધી નથી.”

“બસ-બસ-હવે એ વાત બધ કર-હું તે સંભળવા ઇચ્છતી નથી” તે ઈમારી જાણે વાત ફેરવી નાખી “હું તો અહીં તારી ખચર પુછવા આવી છું મારી દીકરી, તું હમણા કેમ છે? તારી તાપ નીખાલેસ ઉતરી કે, મારી કલેજ?”

“હાજી, હવે મને કંઈ નથી.”

“શુકર ખુદાના! મનેથી એજ જોધપેજ ખુદા તું ને આરામની ઉધ આપે, મારો માથ આન હવે પોઠી ઉઃ તારા આયાઓ કાઢ છે.”

“અમે અહીં છેમ્મયે, બોધ !” આયાઓ માહેથી એકે જવાબ દીધો. આ વખતે તે ત્રણે આયાઓ તેહમીના ઓરડામાં એક બારી આગળ બેસી પોતપોતામાં વાતો કરતી હતી.

“ચાલ દીકરા હું જાઉં છું પણ સાલજેછ કે, આજે બાહાર હવા ધણી સરદ છે જો ! તારા ઓરડાના બારણા અલગાં ઢકાવેલા રાખજે દીકરી ” તે કંઈક મતરાઈએ સાવકી દીકરીની કંઈ બાધી.

“હાજી, હું દરરોજ મારા ઓરડાના બારણા અલગા બંધ કરાવીને પછીજ સુતું છું મેહરમાઈ માય ?” તે બોળી ડુમારીકાએ બોલાઈથી જવાબ આપ્યો.

“ત્યારે તો તું સૂજેથી પોઢીમ હું જતી જતી બારણાં મારે હાથે અલગા બંધ કરી જાઉં છું, ચાલો સાહેબજી ?”

“સાહેબજી, માયજી ?”

તે હુચ્છી આ પોતાની ફતેહપર મલકાતી તેહમીનાં ઓરડામાંથી બાહર નીકળી અને બારણાં અલગા બંધ કરવા તે મસે હળવેથી બાહરથી બારણાનો અડામરો ફેરવી પોતાની ઓટીમાં ખોસેલું એક મજબુત ચમતું તાળું ઝડે બાહર કાઢી તેહમીને ઓરડામાં કેદ કરી કોઈ નહીં જોય તેમ ઝડપથી પોતાના ઓરડા તરફ સટકી ગઈ ?

ઓ દુનયા ! દુનયા ! !

અકરણુ ૮ સુ.

એક કરપીણુ કાવતરૂ

જાત અને કમજાતમા

ધણે તફાવત હોય,

પીળા પીતળને કદી,

કહે ન સોતુ કોય

(દીક્ષિતન.)

“કેમ મેહેરા, તુ કયા હતી ? ખાણીની તેબલપરથી
અહીં ઓરડામા આવ્યા પછી તુ પાછી બહાર કાય ગય ?”
પેલી કુપાત્ર ઓરત તેહમીના ઓરડાને તાણુ મારી ફરફુનજી
વાળા ઓરડામા પાછી ફરતા ફરફુનજીએ પુછયુ

“ઓવાય ? ફરફુનજી ? આજે એમ શુ કરો છ ?” તે
મકાર ઓરતે ચરીત્ર ચલાવ્યા “હુ માય જેવી માય મારી
દીકરીની કંઈ ખબર-અતરલઉ કે નહીં લઉ ?”

“તુ શુ તેહમી દીકરીની ખબર લેવા ગય હતી ?”
તે ઘરડા અહરથે ખુશી થઈ પુછયુ

“તો નહીં કે ? એ ખીચારી સમી સાજથી તાપથી
સખડે ને આજે કંઈ ખાધુ પીધુખી નહીં, તે મારો જીવ
નહીં બળે ? હુ એની તખીઅત જોવા ગય હતી”

“ધણુ નેક કીધુ, મારી મેહેરા, ખુદા તુને હમેશા એ
મચ્યા તરફ માયાળુ રાખે એ મારી દુવા છે” ફરફુનજી તાને

વત બારે સતોશથી બોલ્યા આજે સાજ પછીની તારી
વરતાણ કથી હુ ધરો ખુશી છુ

“તેહમી દીકરી કમ્મ મને પારકી નથી, ફરદુનજી હવે
તો હુ એની ઉપર મારો જીવ જીવ પટકી નાખસ”

“ખુદા તુને સુખી રાખે ને સના એવીજ નેક સુખી
મલ્લે!” તે બોળા ખારી દે દુવા દીધી ‘કમ છે, મારી દીકરી
ની તમીઅત હાલ કેવી છે?”

“મજેહથી સુખથી પોહોડી છે-તાપમી ઉતરી મઘજ
ને હવે શીકર કરવાતુ કમ કારણ નથી મારો જીવ નહી
માન્યો તેથી તો હુ જરા જમ આવી”

“મેહેરા-મેહેરા-મારી પ્યારી મેહેરા! જો તુ એવીજ
રીતે અમારી સાથે વરતે તો અમે કેવા સુખી થઇયે? બોલ,
તુ હવે પછીથી એવીજ રહેશે કે?”

“મારા જીવ!” તે દગાખોર ઓરતે ચરીત્ર ચલાવ્યાં “હુ
હાથ જોડીને કેહુ છ કે હવે મઘ ગુજરી બધી ભુલી જાવો.
હુ મારી આગલી કરણીથી પસતાઉછ-મે તમો બેઠિને ધણા
દુખી કાઢાછ, પણ તે દુખ હવે હુ સુખમા ફેરવી આપસ”
અને એમ બોલી ફરદુનજી તાલેવત જેવણુ એક કોચપર
બેઠેલા હતા, તેવણુની ગોદમા બેસી પોતાતુ માથુ તેવણુના
છાતીપર નાખી દમ્મ એક શરણુ આવેલા તાબેદાર શતરૂ
મીસાલ દેખાવ કરી તે નાપેકાર સ્ત્રી જીઠું જીઠું રડવા પડી.

“ના રડ, ના રડ, મારી મેહેરા, તુને તારી ચાલને
પસતાવો થાએજ એજ પુરતો છે ચાલ ઉઠ, ડાહી થઇને સુગી

રહી જા!" તે બોળા ભરથારે તે બુચ્ચી સ્ત્રીને પાસામાં
પાખી પતાની લેતા બોળામથી કહ્યું તેમણની આખમાંથી
સરસર આસુઓ સરતા જોઇ ફરફુનજીઆનું હૃદય ભરાઇ આવ્યું

"આજ ફરીથી હું કદીખી તમે બેઠિને ફુખી કરવાની
નથી મને માફ કરશે કે ફરફુનજી!-મારું હૃદય મને ધણ
ડખેલ જો!"

"ઓ મેહેરા ડીયર, તું આજે એમ શું કરેલ ?-મારા
કે મારી દીકરીનાં દીલમાં તો કાષખી નથી એમાં માફ જાનું
કરે ? તે શું કીધું છે કે અમે માફ કરીએ ?"

"મે ધણ કીધું છે, ફરફુનજી, મે તમે બેઠિ વહાલાઓને
ધણાં ફુખી કીધાં છે"

" નહીં એમ ના બોલ ? અમે કહેતાજ નથી કે તે
અમેને ફુખી કીધાં છે, આપણા નસીબમાં એટલા દાહડા
એવાજ વહી જવાની સરજત હોવી જોઇએ, તેથી તુંને એવું
સુજયું, પણ તું જ કહેલ તેમ હવે બધી ગઇ ગુજરી ભુલીજ
ચાલ ડીયર, હવે કંઈ ખીજી વાત કર !-સાજથી એવું એ
સાબળતાં હવે મારું મનજખી ફરી આવ્યું છે, તું જાણેલ કે મેહેરા
આપણી આયા એનજેલીન બોલતી હતી કે આપણો મકન
ધોડાવાળો છે મહીને આજે ગામથી આવેલ છે"

"હા મેખી સાબળયું.

"એ ગયો ત્યારે પદર દહાડાની રજા લીધેલી ને આવ્યો
ત્યારે છે મહીને !-હું કાલે એને જરા ખખડાવવા માગું છે"

" નહીં, ફરફુનજી, એ ખીચારા ગરીબને ના ધમકાવતા

હવે તો હું આપણા નોકર-ચાકરો સાથેમી નમતાઇને મીઠાશ થીજ વરતવા માગુ છું” તેહમીના ઓરડામાં ધરનાં વીજવાસુ કારભારી કાવલા સાથે છેદના ઠા કલાકની વારપર મેહેરબાઇ કેવી “નમ નતાઇ ને મીઠાશ”થી વરતતી હતી તેની વહાલા વાચનારને એહી યાદ આપવાની જરૂર નથી. “એ બચારા ગરીબની પાછળથી શુ શુ મુઝવણો ને મુસીબતો હશે તે આપણે શુ જાણીએ ?”

“પણ એ ભુકીને કામ નહીં ગયો કે હું છ મહીને આવસ ?-તેટલા આપણે ખીલુ માણસ રાખી હોતે”

“એણે પદર દાહડાની રગ લીધીતી એજ દેખાડે છે કે તેનો વીચાર છ મહીના રહેવાનો નહીં હોવો જોઇએ ગામ ગયા પછી કાંઈ અડચણ નીકળી આવી હોય, નહીંતો ગરીબ માણસ છ મહીનાનો પગાર શુ કરવા જતો મુકે ? નહીં, ફરદુનજી, તમે જાણોજો ! એને ધમકાવતા ના-આપણો ભુનો નોકર છે દુનીયામાંની આપણે ખીલુ લાઇ શુ જવાનું છે ?-નેકી કે બદી ધનસાને મરતામી નેકા છોડી નહીં ને બધા સાથે અને એટલી બધાઇ કરી લેરી એ હવેતો બા આપણુ મત છે !” તે હાગી સ્ત્રીએ ફરેસ્તાઇ ડાળ બતાવ્યું

“અરે પરવરદેગાર ! તારી કુદરતને કોણુ પહોચે ?” ફરદુનજીબા આ ફરેસ્તાઇ ખસલતની બધરી (!)ની શીલસુદી પર ભોળવાઇ જઇ મનમાં આફરીન કરવા લાગયા. “ત્રણ ચાર કલાકની વચ્ચે આએ કેવો ફરફાર ! જે બધરીના જખાન એ કરતા કડી હતી, તે જોતા જોતામાં અમરૂત જેની મીઠી ને નરમાસવાળી કેમ થઇ ગઇ ? અમેને તો શુ

પણ નોકર ચાકરોનેખી એક કડવો સખુન એ હવે કહેવા
પ્રચ્છતી નથી । શુકર તારા, એ દાદગર દાદર ! કે તે અમારી
નાદ લીધી ।” અને અહીં તેવણુ મેહેરમાઇ તરફ ફરીને મોટેથી
ખોલ્યા “હીક છે, મેહેરા, તારી મરજી એમજ છેતો હું
મકન થોડાવાળાને એક હરફખી કહેવશ નહીં”

“ઓ મરી જાઉં તમારી સમજદારીને અકકલપરથી ।”
ને સીપલાટખેરીએ ખોટા સીપલાટ કરી ફરફુનજીખાના
ખોપરણા લેતા કહ્યું “ખોદા મને કેવો હાતમ દીલનો
બાદશાહી ધણી આપ્યોછ । ઓ હું મુછરે તુને હું ખની દેતી ।
હવે મરી જાઉં તો તમુને તો એકખી બુડો સખુન નહીં
વાપર જો ।”

“મનેમી એજ જોઇયેછ, મારી મહેરા । તારી જખાન
મીઠી રાખ-હું તારી પાસે ખીજી કાઇ માગતો નથી ચાલ
હવે મને ઉધ આવેછ-હું સુવા જાઉં છ ”

“જરા થોભો મારા જન । મારે તમુને કઇ કહેવુછ ”
ફરફુનજી તાલેવત સુવા જવા ઉઠ્યા તેવણુ ને અટકાવી તે
ઠગારી મોહરદારે આગલ ચલાવ્યું, “કોઇમી દહાડે તમે મારો
સખુન નાખ્યો નથી, ને મને ઉમેદ છે કે આજે ખીનાખશો નહીં”

“ખચીત નહીં તુ એમ ડાહી થઇ ને મારી સાથ
મીઠાસથી વરતે તો મારો જનખા તારી ઉપર કહાડી આપુ ।”
ફરફુનજીખા શીદા શીદા થઇ ગયા

“ઓ નહીં-નહીં । ફરફુન ડીયર, તુ એમ ના બોલ ।
મારા આવરદા લઇને તું એકસો ને એક વરસ જીવજે મારા
બહાલા ।” અને એમ બોલી તે મકારે ઓરત પોતાના

ભરથારને એક કોટી કરી બોલી તમારે વડે તો મારૂ જીવન
છે તમે નહીં હો નો આંખે જીવેનું જીવન? કામનું શું ?”

“આંખ સખુન જે વૃ બોનેજ તે તારા ખરા જીવન
બોલેજ, મારી મેહેરા ?” ધણીઆણીના આ મીઠા સખુને
ઉપર મલકાઈ જઈ ધણીજી પુછવા પડ્યા

“ત્યારે શું હું ખોટા ચરત કરું ફરફુનજી, શું હજી
તમારી ખાતરી થતી નથી ?”

તે મકારે ઓરતે હવે પોતાના મકકર ચલાવ્યા “ઓ
ફરફુનજી-ફરફુનજી, હું હવે આગલી મેહેરબાઈ રહી નથી જો?
આજની મેહેરબાઈ કંઈ જુદીજ છે જો? બોલો, તમેને
મારી ઉપર ઇત્યાદિ છે કે નહીં ?”

“મારા ખોદાના ઘેર સુધી, મેહેરાં ડીયર ! મને તારી
ઉપર પુર વીશ્વાસ છે ?”

“જો તમેને મારી ઉપર પુર વીશ્વાસ હોય, તો મારા
મનને ઉપજેલી એક મુઝવણ તમે ટાળશો ?” તે લુચ્ચી
આંખે એક પેચદાર સવાલ મુક્યો

“મારા ઘેરમા વુને શું દુઃખ છે કે કોઈ વાતની મુઝ
વણ હોય ? વૃ જરાબી ઓસકાયા વગર મને તુરત કહી દે,
મેહેર, હું તારી તે મુઝવણ તરત ટાળી આપવાની કોશિશ
કરીશ ”

“મને વચન આપો, ફરફુનજી !”

“એમા વચન શાનું ? મારો બોલ એજ કાલ છે ?”

“નહીં ! જ્યાં સુધી તમે મને વચન આપશો નહીં ત્યાં

સુધી હું કદી બોલવાની નથી” તે લુચ્ચી સ્ત્રીએ મક્કમપણે કહ્યું.

“શું તે કંઈ ગંભીર બાબત છે?” ફરફુનજી તાલેવત પૂછવા પડ્યા.

“અરે નહીંરે! વાતમા કંઈ દમ નથી, પણ જરા પાછા ટકાનો સવાલ છે, એટલે કદાચ તમે—”

‘બોલ, બોલ, અચ્ચકેચ શું કામ?’

“તમે વચન આપો તો બોલુ.”

“તું મને હમણાજ કહી ચુકી કે વાત ગંભીર નથી, ત્યારે વચન શાનું મગેછ?”

“નહી, મારા જાન. વચન તો મને પહેલુજ ભેષશે.”

“શું તું એમ ધારેછ કે હું બોલીને ફરી જાસ?”
મારા વહાલી, મેં એવું કોઈ દહાડે કર્યું નથી.”

“જો નથી કાંઈ તો વચન આપનાર્માં હરકત શું છે? જરા મોટી રકમનો સવાલ છે એટલે કદાચ તમે પાછળથી અણગમો બતાવો તો?”

“નહી બતાઉ—તું મારી સાથ સારી રીતે વરતવા મગેછ તો મને તેટલી મોટી રકમ હામ તોળી હું તું ને આપશ.”

“નહીબા, મને વચન આપો તોજ બોલુ ચાલો, નહી તો રહેના દેવો હું બધરી જેવી બધરી સાથ તમે એમ—”

“વાર ચાલ, તું એમ નારાજ ના થા લે આવ વચન!” અતે તે લુચ્ચી સ્ત્રીએ તે બોળા બરચારને આજેજ

કરી પોતાનો કંકા ખરો કરાવ્યો. “બોલી દે, હવે તું શું કહેવા માંગે છે?”

“ઓ મરે મરે !—મારા ઉમરાન ધણી !—તમે મારે માથે અખખમ રહ્યા સો વરસ જીવજો મરે !” અને એમ કહી મેહેરબાદ તાલેવતે ફરફુતખાના ‘ઓવરણા’ લઈ આગળ ચલાવ્યું જુઓની, મારો એક દુરનો સગો છે તે ખીયારો મોટી મુસીબતમાં આવી પડ્યો છે હું તેને મદદ કરવા માગુ છું પહેલી શરૂઆત હું આપણાથી કરવા ઇચ્છુ છું એક મોટી રકમ ઉઠી કરવી છે, પણ બધી રકમનો બોળો હું તમો પર નાખવા ઇચ્છતી નથી, તેથી તમે આએ કાગજ પર તમારી સહી કરી આપો કે આપણી શામેલગીરી જોઈને ખીજ આપણા લાગતાવળગતાઓથી તેમા શામેલ થાય.”

“ધણી સારી વાત છે—લાવ, તે યાદી કાઢ છે ? હું એક સારી જેરી રકમ ભરી આપુ.”

“નહીં, તેમ નહીં, એ યાદી હું કોઈને વચાવવા ઇચ્છતી નથી આએ કાગજ વાળીને જે જગા પર તમારી સહી લેવી છે તેટલી જ જગા હું તમારી આગળ રજુ કરશું તે ખીયારોને હું ખુલ્લો કરવા માગતી નથી.”

“પણ હું તેનું નામ જાણુ તો શું હરકત છે ?”

“નહીં, મારે કોઈનેથી તે નામ જણાવવું નથી યાદીની ઉપર જે કંઈ થટતું લખાણ કરવું જોઈએ તે મેં કરાવેનું છે હવે ફક્ત તમે તેની ઉપર તમારી સહી કરી આપો.”

“તારી માંગણી કેવી બેહુદા છે, મેહેરા ! તું એક યાદી ભરાવવા ઇચ્છે છે ને ભરનારને તે યાદી વચાવવા આહતી નથી,

ત્યારે તે વાંચ્યા વગર સહી કાણુ કરવાનુ છે ? વોટ એ
પ્રક્રીક કવેશચન ।”

“ શુ તમુને મારી ઉપર વીશ્વાસ નથી, ફરફુનજી ?”

“હુ કયા કહુ છ કે મને તારો ઉપર વીશ્વાસ નથી, પણ
મને તે યાદી જરા જોના-વાચવા તો દેજે કે નહીં ?”

“ નહીં ।”

“ તેનુ કારણુ ?”

“કારણુ-બારણુ પુછવાની જરૂર નથી તમુને તમાર
આપેનુ વચન અદા નહીં કરવુ હોય તો તેમ કહેવો ।”

“મારા ખોદાય ! આએ બધરીનો તો જુનમ છે ।” ફર
ફુનજી આ ફરયાદ કરવા પડ્યા “તુ કહેવા શુ માગેછ તે હુ
ખીલકુલ સમજી શકતો નથી ”

“હુ કહેવા એમ માગુછ, માગ જન । તે મઠકરમાજ
ઓરતે પાછા મકર ચલાવ્યા “ કે આએ યાદીપર તમે હુ
જગા દેખાડુ તે જગાપર તમારી સહી કરો અને તમારી
તરફનો આંકડો હુ મારે હાથે સવારે ભરી લેવસ ”

“પણ એમ કાય ? સહી હુ કરે ને આંકડો તુ કાય
ભરે ? લાવની, મારા નામ સાથે આંકડોખી હુ હમણાજ
ભરી આપુ ?”

“નહીં-નહી, આંકડો હમણા મુકવો નથી મમે તો તમે
નમારે હાથે આંકડો મુકજો, પણ તે હમણા નહી ”

ત્યારે ક્યારે ?

“ સહવારે ”

“હીક છે ત્યારે સહીખી સહવારેજ કરસ”

“નહી, તેમ નહીં સહી મને હમણાજ જોઈશે તમે સહી નહીં કરશે. તો આજે રાતે મને ઉધ આવવાની નથી”

“એટલું બધું ગભીર એમા શું છે કે તુને ઉધ નથી આવવાની?” ફરદુનજીમા ચમકીને પુછવા પડ્યા

“અરે નહીંરે, મુવું મારેથી ભુલમા બોલાયુ—ઉધ શાની નહીં આવે પણ હવે બોલોની?—તમે આજે કાગજપર સહી કરોછ કે?”

“મારી કયા ના છે, મેહરા, લાવની માર નામ લખીને મારી મરજી મુજબનો આંકડો ચીત્રી આપતા મને કેટલીવાર લાગવાની છે?”

“તમુને મે હસ વખત ના કહ્યુની કે રકમનો આંકડો હમણા નહીં મુકવાનો?” તે કરડી સ્ત્રીએ હવે જરા નેણ ફેરવી પોતાના બીહકણ ધણીને બીહડાવવા ધુસ્સ્યો. “મારે તો કકત હમણાં તમારી સહી લેવીછ બોલો કરોછ કે નહીં? ને જો નહીં કરવી હોય તો સાફ સાફ જુકી દેવો કે મુર્વા આજે કાગળના ચીથરાને સળગાવી મુકી ઘોટલો લેવા જાઉં યાદ રાખજો હો ફરદુનજી? તમે મને વચન આપીને હવે ફરી જામ માર અપમાન કરોછ. બળી ગીયું મુવું એવા જીદગીએ જીવવાતું! ધ્યાનમા રાખજો કે વળી પાછું આજે ઝેરતું બી તમે રોપોછ. ને તેની અસરથી હું મારા આગલા સ્વભાવપર પાછી જાઉં ને ધેરમા પાછો ટટો—ફેસાદ થાય તો પાછળથી મારો કોઈ વાંક કહાડે નહીં” અને એમ બોલી

મેહેરમાઇએ જાણે તેણી કેરીએક ગુસ્સામા આવી મઠ હોય તેના દેખાવથી મરડાટમા ને મરડાટમા તે ઝોરડો છોડી જતી હોય તેમ પીઠ ફેરવી ચાલવા માડ્યું

જમાલગોટાના આ જખરા જોલામથી તે વેચાણો વગર આ મામલો જોઈ ગભરાઈ ગયો

“અરે પણુ તુ એટલી ગુસ્સે શું કામ થાએછ, મારી મેહેરા ? જરા થોભ-થોભ ! પાછી ફર !” ફરફુનજીમા વળી પાછું નવું રોખડે જમવાની દેહશતથી પોતાની મોહોરદારને મનાવવા દોડ્યા તેવણે તેણીને ઝોરડાની અધનયમાં પકડી પાડી “જા બા, વળી પાછી મારી સાથે એમ ના કા !”

“એમ કોણુ કરેછ તે જરા જીવને પુછો ! ચાલો છોડો મારો હાથ !—મને જવા દેવો ! જહાનમમા ગીયુ એ ચીથર—મારે હવે તમારી પાસે કંઈ કરાવવું નથી !” તે મકારે ઝોરતે મરડાટ બતાવ્યો “હું બધરી જેવી બેધરીપરબી તમુને વીશ્વાસ નથી ? હમણા જરા સહી કરી આપે ને સહવારે ધીરજથી ચીચાર કરીને આકડો મુકે તો મારો જીવ કેટલો ઠંડો પડે તેનોબી તમુને જરા થઇને ખ્યાલ નથી !—પસ, હવે એ ને એજ ! આએ ઘેરમા માઈ માન—અકરામ હવે કંઈ રહ્યું નથી !”

“જો-જો-મેહેર, તુ વળી પાછી નકામી મારી સાથ પચાતી કરેછ ?—ચાલ—હું ભારી મરજી રાખવા તપચાર છેઉ ! પણુ ખુદા ખાતર તુ એમ ‘ફકી’ ના બની જા !”

“ફકી નહી બને તો શું બને જાણે કોઈ મહાભારત દસ્તાવેજપર હું તમારી હમાઇથી સહી લેતી હોઉ તેમ તમેજ

તો કંઈ વેહેમે કમાઈ ગીયાછ,” “ઓ નહીં! હું વેહેમાથો નથી, મારી બહાત્રી! તું મને ગેરમનસાફ ના કરા—તારી મરજી મુજબનો આકડો મુઠ્ઠી આપવા હું તૈયાર છું”

“મને આકડો હાલ મુકારવો નથી—મને તો ફક્ત નમારી સહી જોઈએ—તે તમે કરો છ કે નહીં?”

“કરો—કરો—લાન માપુ, કરી આપુ છ આલ મારી ટેમલ આગળ આવ—મારૂં નામ લખી આપુ છ”

“નહીં—ટેમલ આગળ જમાની કંઈ જરૂર નથી મારી પાસ ખડીયો કલમ હાજર છે! અફઝાં આએ કાચપર બેસો ન જમા બતાડો તે જમાપર સહી કરો—‘દસકત પોતે’ એમથી લખજો”

“એક સાધારણ સખાવતના લીસ્ટ ઉપર ‘દસકત પોતે’ લખવાની જરૂર શું છે?” ફરદુનજીમાં અહીં પોતાના મન સાથે કંઈક ચમકીને વેહેમાઈ જઈ પુછવા પડ્યા

“મારી મરજી—તમોને નહીં લખવું હોય તો ના કહોની કે પીડા પતી! જોજો હ ફરદુનજી, તમે મને એવી નજીવી નીજોમાથી ખોટી હુજૂરત પકડીને સતાવ્યા કરશો તો પછી હું મી પાઠી મારી આગની રીત પર જવસ જો? પાછળથી મન ગદનામ ના કરતા હો?”

ત મકકરબાજ ઓરતના ઝેલના નાકયો સાબળી ફરદુનજીનાના માથું બેસી ગયા! તેમણે ઉપર પુરતું પડી યુગ્મ હવુ અને આ “સગતની જણેની” એ પરજા સસારમાં તેમને બારે મોજ મરાવેલી હોનાયી (!) તે હેમનનાક પ્રશ્નારો થતાજ તે કમનસીબ અરથાર ત્યાં તાઈવાજ થઈ ગયો!

તેવણે વધુ એક બોલની બોલ્યા વગર ‘ફરકુનજી નવરો
જીજી તાલેવત, સહી દસકન પોને’ એમ મીનતકરારે પેલા
ચીથરાપર ચીતરી આપ્યું ।

“હવે કેવા ડાહ્યા થયા ? મરે મરે, પહેલા સેહેજ
મમ્મન કરેજ ખરા પણ બેને સમજદારી વાપરયા વગર
નહેતા નથી ।” તે દગવમાજ ઓરત પોતાની નેમમા ફતેહમદ
ઉતરવાથી મલકાઇને બોલી ” “ચાલો, હવે હું તમને વધુ વખત
રોકવા માગતી નથી સુખેથી જઇને પોઢી જવો—એની ઉપર
આકડો માંડવોજ તે આપણે એક વીચારે સહવારે માડશું
ચાલો, સાહેબજી ! હુબી હવે સુવા જાડેજ ” અને એમ
મોલી મેહેરમાઇ તાલેવત તે ઓરડા છોડી ગઇ ।

આ વખતે તેણીના હરખનો પાર નહીં હતો, ! જેમ
એક હરણી કુદે તેમ કુદતી કુદતી હરખાયલે હવડે તેણી
મહાર નીકળી અને આસપાસ જોવા લાગી કે ત્યાં સઘળું
ચાત હતું કે નહીં, ત્યાં કોઇ નથી એ ખાત્રો થવા પડીજ,
પોતાના ઓરડામા ન જતા તેણી ધીમે કદમે અને ઉચી
દમે તેહમીના ઓરડા તરફ ગઇ પ્રથમ બારણા પર કાન મુકી
અદર કોઇ જાગરત છે કે નહીં તે તપાસી લઇ ઝટ તેણીએ
તે ઓરડાને મારેલું તાળુ જરા પણ અવાજ નહીં થાય એવી
સલાળથી પાછું કાઢી લીધું અને બીજીજ પળે પોતાની
ફતેહપર પુકરાતી તે બદનાસ બધરી પોતાના ઓરડામા
સટકી ગઇ ।

પ્રકરણ ૬ સુ.

એક “ખુબસુરત નાગણ”ની કહાણી.

લોભી જન લોભાઇને,
કરે જાએ બદ કાર,
પરીણામે પાપે પડે,
સાર રહીત સસાર !

[દાદી સતસાધ]

“લાવ મેહેર, પેલુ ગઇ રાતવાળુ લીસ્ત લાવ, આપણે
એક વીચારે તેની ઉપર આકડો માડ્યે” બીજી સવારે ફરફુનજી
તાલેવ તે પોતાની મોહરદાર મેહેરઆઇને કહ્યું

“તેતો મે ફાડી નાખ્યું, ફરફુનજી” તે ઠગારી ઝોરને
મબીર ચહેરે જવાબ આપ્યો “હુ એ પચાતીમા પડવા
નહી નથી”

“ફાડી નાખ્યું ?—એટલે એટને ? ગઇ રાતે મારી સાથ
આટલી મધી રીકજીક ડીધા પછી આજે તું મને આપ્યો
કેવો જવાબ આપેછ ?” ફરફુનજીમા કંઈક ચીચનાઇને
પુછવા પડ્યા

“ઓ લેરે ! તે એટલો ખોટો દમ કાણુપર કસો છ જે
એક ચીજ મને નહી પસંદ પડે તો હુ નહીંમી કરૂં—નેમા
એમ ચીચવાનું શાનું ?”

“હુ ચીચવાનો નથી, મેહેરા, પેલુ રાતે તો તે મારી

ઉપર દબાવ્યું કરવામા કોઈ રીતની માડી રાખી નહી, ને હમણાં તુ એમ બોલેછ ત્યારે પુછુ કે નહી પુછુ ? કાચ ફાડી કાંચ નાખ્યુ ?”

“અસ મારી મરજી-તમે મને પુછનાર કોણ ?”

“વળી પાછી તારી અસલ ચાલ પર મ્હ કે ? તારેથી પાધરો જવાબ તો દેવાયજ નહી કે ?”

“મને પાધર પુછોતો પાધરો જવાબ મળે કેની ? અસ, મે એકવાર ડહયુની કે એ કામ મારે નથી કરવું ત્યારે બેઠા બેઠા અમસ્થા ચાવાચીવી શાની કરવા કરોછ ?” મેહેરમાઈ તાલેવ તે ભવાનો ચીલ્લો ચઢાવી નેણુ ફેરવી તાપમા ને તાપમા જ જવાબ આપ્યો “ચાલો તમે તો પરવારતા ઉઘો-મને બહાર જવા વખત થાયેછ કયા મ્હ આયા એનજેલીન, કેઅમેનને કહે કે માડી લાવે !”

એમ બોલી તે દગાખોર સ્ત્રી હસ્સામા ને હસ્સામા ત્યાંથી ચાલી મ્હ !

મરીબ બીચારા ફરદુનજીબા ! તેવણુને સમજ પડી નહી કે મ્હ રાતનો મામલો આજે અચનુચ પાછો ફેરવાઈ કેમ ગયો ?

હવેજ તેવણુને વહમ પડ્યો-હવેજ તેવણુની આખ ઉઘડી કે “જ્યા છે ત્યા એ નાપાક મારી સાથે કાઈ દગો રમીછ !”

અને તેમા ખોટું છુ હવું ? ખરેજ તેણીએ ફરદુનજીબાનાં વરસ વેચ્યા હતા ! પોતાના કોઈ ખેશીને મદદ કરવાના ખોટાં બહાના હેઠળ નેણુ તેઓ જોડે એક મબીર દગો રમી

હતી—તેણીએ એક બનાવટી વીલ ઉભુ કરી તે ઉપર ઠગાથી પોતાના મોળા ભરથારની સહી લખ લીધી હતી !

“ઓ મારા ખુદા ! મેં એ કેવી મુરખાઇ કીધી ? રખે એ દગલબાજ ઝોરને લીસ્ટ બનાવવાને બહાને માફ બનાવતી વીલ ઉભુ કરી સહી કરાવી લીધી હોય ? જ્યાં છે ત્યાં એમજ છે, કારણકે તેમ નહીં હોય તો ગઇ રાતે એક મોલી આજે બીજી બહાનું બતાવે નહીં એ દગો—દગો—એ દગાખોર બઘરીએ આખરે મને દગો દીધો ! જો એ વીલ નહીં હોય તો મારી સહી કરાવતી વખતે “દસ્કત પોતે” એમ લખવાનું મારી ઉપર દગાણું કરને નહિ જો એ વીલ નહિ હતે ને લીસ્ટજ હતે તો રકમનો આકડો રાત્રે નહીં પણ સવારેજ મુકશું એવી મમત એ મારી સાથ કરતે નહીં મારા પરવર દેગાર ! ગઇ રાતે મારી અકકલ કયા ગઇ હતી ? હુ એવો મુરખ કેમ બન્યો ? હાય—હાય ! એ કમ અસલી કમળતે મને ચોખ્ખો ફસાવ્યો !”

ફરદુનજી તાલેવતનો ગભરાટ હવે દર પળે વધતોજ ગયો ! તેવણુ ઉશ્કેરાઇ જઇ પોતાના ઝેરાડામા અહીંથી તહીં ફેરા ફરવા લાગ્યા એક ગરીબ સ્વભાવનું માણસ છાત્ર ઉશ્કેરાતું નથી, પણ કોઈવાર જ્યારે કાંઈ ગલીર બાબદ આવે પડતાં ઉશ્કેરાય છે, ત્યારે તેના દેખાવ જોવાજોગ થઇ પડે છે આજે તે સ્થિતિ આપણા ફરદુનજી તાલેવતની થઇ હતી

તેવણુ એકદમ ટેબલ આગળ ગયા અને ચમ વગડયો જે સાંભળી એક નોકર અદર આવ્યો

“મોટા બાપ કયા છે ?”

“ સાહેબ તેવણુતો હમણાજ માડી બોલાવી બહાર મીઠાચાઈ છે !”

“કેટલો વખત થયો ?”

“ભાયજે પાચેક મીનીટ થઈ હશે સાહેબા!”

“તેવણુને જતાં તે પોતે જોયા?”

“હા, સાહેબ, મેં મારી આંખે જોયા!”

“જા તેહમી બાપને કહે કે શેઠ તમોને તાકીદે બોલાવેછે”

“વાર સાહેબ !” કહી તે નોકર ફરફુનજી શેઠનો હુકમ મળવવા દોડ્યો

વચ્ચે એકાદ-બે મીનીટ નહીં થઈ તેટલા તેહમી પોતાના પપાના ઓરડામાં દોડી આવી, “કેમ પપા થુ છે ? મને તાકીદે કાચ બોલાવી ?”

“તારો પપા મુવો-દીકરી-દીકરી કેના કેના કાજમરા જીવો ફુનીયામાથી ઉઠી જાયેછ તેને મદલે મારજ કાચ નહીં આવવું કે હુ આંખે ગત દીવસના ધકધુજરામાથી જુદુ !” ફરફુનજીઆ એક સોફા કાચપર ફસડાઈ પડી બોલ્યા તેવણુનો ઉશ્કેરાયેલો ચેહેરો જોઈ તેહમી મનરાઈ મઠ

“ઓ પપા-પપા, એમ ના મોનો, તમારે વડે તો માર જીવનર છે થુ છે ?-વળી એ નહીં મોહકાણુ થુ છે ? તેહમી તેવણુના ગળા સાથ વીટળાઈને મભરાટમાં પુછના પડી ” મને કહ્યુંવો પપા ડીયર, મારેથી અતરના રાખો ”

“મારી કલેજ ! હું તારેથી અતર શું કામ રાખું ?” ફરફનજ તાલેવત તેહમીને પોતાના પાસામાં દામીને બોલ્યા “હું તારેથી અતર રાખને તો તુંને અહીં બોલાવતેજ નહીં દીકરી દીકરી, હું તો ગ્રેબો ફસી ગયોજી ! પેલી રાત નાપાક દલદર દલાએ ગઇ રાતે મને સાબુત ફસાવ્યોજી !”

“ઓ પપા ! એ તમે શું બોલોજી ?” તેહમી ધાસ્તીના ધુજરાથી પુછવા પડી “તમુને કાણે ફસાવ્યા ? કાણે ?” મેહેરખાઇએ ?”

“હા—એ રાત મેહેરખાઇએ મને ફસાવ્યો ?”

“કેવી રીતે ?—કઇ બાબદમાં !”

“તારને મારૂં સદનતર સત્યાનાથ વળી જાય તેની માનતમાં ! તેહમી—તેહમી—તારા મુરખ બાપની મુરખાઇપર તું હસશે—પણ એ નાપેકારે મને ઠગાથી ફસાવ્યોજી !”

“ખુદા ખાતર તમે મને જલદી કહી દેવો, પપા, કે તે રી બાબદ છે ? મારી ઇનતેજરીનેા જરા ખાલ કરો !”

“એક બનાવટી વીલ ઉભું કરી મને ખોટું સમજાવી તે ઉપર વીશ્વાસઘાતથી મારી પાસે સહી કરાવી લીધી !”

“ઓ નખખોદ !—નખખોદ !” તેહમી તે કોચપર ફસડાઇ પડી ફગલાઇને ફાટી રહેના પટપટી “માવાજી—બાવાજી, એ તમે શું કીધું ? તે નાપેકાર તો આપણુ છુર કરવાજી બેઠી છે, પણ તમે સાહુચેત રહીને સમજદારી કાવ નહીં વાપરી ? અરે ? હવે તો એ દલદર દલા પોતાનાં ચાહ્યા—ચીત્યા કરશે ?”

“તેહમી દીકરી, હું તારો તકસીરવાર છેઉ ગઇ રાતે મેં મારી અકકલ ખોલી દીધી નહીં હતે તો આજે નારા

નાણાટપવા હું સાબળતે નહીં ” ફરફુનજીમા આખમાં આંસુ
વાવી ઓઢવા

“નહીં બાવાજી, એમ ના કરો ! હું કંઈ તમુને તાણા-
ટપલા મારતી નથી, પણ તમે એવી ગભીર બાબદમાં મને
એવા દયાણુ છતાંની સામેલ થવું નહીં હતું ”

“ઓ દીકરી, મારી ઉપર મધ રાતે શું શું ગુજર્યું
તે તું શું જાણે ? એ નાપાકે મારી બોળામનો લાભ લઈ મને
સાણુન છેનરથોજી મને કહ્યું કે મારો એક મરીમ સગો
મુશ્કેલીમાં આવી પડ્યોજી તેને હું મદદ કરવા ઇચ્છુંજી અને
તેને સારૂ મારા લાગવગથી એક લીસ્ટ ઉવરાવવા ચાહુંજી
એમાં પેહેલની શરૂઆત આપણે કરીએ-હું તેના કહેવાપર
છેતરાયો-મેં ધાર્યું કે ધુળ નાખી-એ પાપ હજાર મુકી છુટતા
હું મરતા પડવાનો નથી પણ જો હું એની મરજી રાખી એને
તાહડી-મીઠી રાખસ તો એ આપણી સાથ નાહકનાં ખરવાયાં
તોડતી અટકશે, એ જાની મસકદથી મેં હા કહી.”

“જરા સખર કરો પપા, મને સમજ નથી પડતી, જો
તે એક મદદનું લીસ્ટ હતું તો પછી વીલ કેમ થયું ? મદદના
લીસ્ટમાં તો તમારૂં નામ લખી નામની આગળ તમારી તર
ફનો આકડો માડ્યો હશેની ?” તે ચતુર બેટીએ તુરત સવાલ
કીધો

“બોહકાણુ અહીંજ છે તો ! એ કમબખતે મને આકડો
માડવાજી ક્યાં દીધો ?”

“વારૂં આકડો નહીં નાખ્યો તેથી શું થયું ? તમે થોડું જ
વે ઉપર ‘હસ્તક પોતે’ એમ કીધુંજી કે તમોને ડરવાનું હોય ?

તમે તો એક સાધારણ લીરટપર તમારે નામજ દેહત લખી આપ્યું છે કે ની ?”

“નહી નહી, એ નાપાકે મારી ઉપર જખરી કરીને ‘ફરફુનજી નવરોજી તાલેવત, દસ્તક પોતે’ એમ લખારી લીધું છે”

“ઓ પપા-પપા, એ તમે શું કીધું ? મધ રાતની ખુશાલીમા તમે કંઈ દારૂ ખાઈતી કેફમા તો નહીં હતા ?”

“ઓ નહીંરે દીકરી ! હું દારૂ ક્યારે પીઉં છ કે મધ રાતે મેં પીધો હોય ?”

“કદાચ તે દલદર હદાએ એવો દમો રમવા સારૂ છેતરીને પાયોખી હોય !”

“નહી, નહી, તેહમી દીકરી તેવો બહેમ ના પકડ-તેવું કશું હતું નહીં ?”

“તેવું નહીં હતું ત્યારે તમે આખ વીચીને ‘સહી’ કેમ કરી આપી ? બાવાજી-માવાજી, એ નાપાકે તમારા રસ વેચાવ્યા ! એવુંજ હતું તો જરા મને કાંઈ નહીં બોલાવી ? સહી કરવાનું સહવારપર કાંઈ નહીં મુનતવી રાખ્યું ?”

“તુને બોલાઉં ? કેવી રીતે બોલાઉં ? એ રાત કાર-સ્તાનની કુતરી મને અહીંથી ખસવા દે તો તુને બોનાઉં કે ? વળી સહી કરવાનું સહવાર ઉપર મુઘતવી રાખરા તો મેં ધણુ ખી કીધું, પણ એ નાપાકે મારૂં ચાલવાજી દીધું નહીં”

“અફસોસ !-અફસોસ ! પપા, હવે હું શું બોલું ? હું તમજી છે કે આએ ધડીએ હું તમારી દીકરી નહીં હતો !-એ

તેમ હને તોજ હુ છુટતી બોલી શકને ! અરે બાવાજી-બાવાજી, એ તમે શુ કી'તુ ? તમે સાતને શીખામણ આપનારા થઇ ને આજે આએ કેવુ અવીચારી પગલુ ભરી બેઠા ? સહીતુ ખીલાડુ ચીત્રી આના તમે કઇજ વીચાર નહી કીધો ? અરે ! કાઇનો નહીં તો મારો તો ખ્યાલ કરવો હતો ?” તેહમીએ હવે તે જુગપ બાપ ઉપર ખુદ્દે ખુદ્દો ચીચવાટ બનાવ્યો “તમે એવા જ્ઞાનજુના ક્યારે હતા ? એ રાંન નાપાક કરી કરીને તમુને શુ કરના હતી કે તમે એમ ખીલી-ધુજીને સહી કરી આપી ? મારી એ મત્રાઇ થતી મારો સાથ કેરી ઉધાડી દુશ મની પાળેછ તે શુ તમુને અજણુ હતુ કે તમે એવા એક મજીર દરનાવેજ ઉપર—આગયો પાછનો કઇમી વીચાર કીધા વગર આખ મીચીને સહી આપી રહ્યા ? એ મારા ખુના ! એ રાંન હલકટ હજમડી કેતી પુકરાઇ મરશે ને આપણને હેરાન-હેરાન કરશે તેનામી વીચાર નહી કીધો.”

તે ડાહી દીકરીની આ વાજમી દલીલો તે જુગપ બાપે ગુપચુપ સાંભળ્યા કીધી. સાંભળે નહીં તો શુ કરે ? હાલ તેનુ હમયુ તેને અજન જેવી રીતે કખી રહયુ હતુ પોતે કીધેલા અવીચારી કામનો તેને હાલ પુષ્કળ પસ્તાવો થતો હતો.

“ઓ ખુદા ! કાઇ દહાડે નહીં ને મધ રાતે હુ એટલી હલ સુધી બેવકુફ કેમ બન્યો ?” ફરફુનજી તાલેવત મમગીન એહેરે પોતાના મન સાથ અફસોસ કરવા પડ્યા “મારુ બચ્ચુ મને કહેછ તે બોલેબોલ ખરુ છે હુ દેખીતી આંખે આધળો થયો ત્યારે એને બોલવાનું કારણ મળ્યુ—એમા

એનો જરાખી કસુર નથી હજુર મારી દીકરી કેટલી સહન શીળ છે કે મને સખત તાણા-ટપનાથી વીધી નથી નાખતી ! મુવો હુ ! જો એ વાત બહાર જવા પામશે તો મારી ઇજાત આમરનાં વગર શકે કાકરા થરાના ! એા નાપાક-એા દગલખાજ દદદા ! ખુદા તાર કેમ બહુ કરશે ? એવુ કરવાની હતી, તેથીજ તે ગમ સાજે સુધરી જવાના ચરત-મકકર દેખાડ્યા કે ? અરે ! એ કારસ્તાનની કુત્રીપર મને એી ઝાઝ મળેછ કે જાણે એનો તોટો પીસી નાખુ ! ખચીત એક ખુબસુરત ઓરત રૂપે એ એક ખવીસ બધરી અને મળીછ— મારી મરનાર મોહરદારના મરણ પછી મે બીજુ ઘેર કીધુ નહીં હતે તો એ ઝહેરી નામણના ફાસિમાં હુ ફસી પડતે નહીં” અને અહીં ફરદુનજી તાલેવત તેહમી તરફ ફરીને બોલ્યા “દીકરી તેહમી, મારી મુરખાઇથી હુ ફસાયોછ તો ખરો, પણ એ નાપાકને તેના નીચ કરતુકમા હુ કદી ફાવવા દેવાનો નથી તુ શુ કામ શીકર કરેછ, દીકરા, હુ બીજુ નવુ કરશ ને ગમ રાતના વસીયતનામાને ખોટું પાડસ”

“તે ખરૂ છે, પપા, પણ તમે નવુ વીલ કરો તેટલાં તમારી જીદગી કેટલી જોખમમા છે તેનો તમને કાંઈ ખ્યાલ છે. ?” તે ડાહી દીકરીએ દુર અદેશીથી ચેનવણી આપતા કહ્યુ, “એ દગાખોર બધરીનો બરોશો શુ ? એ એવા કરતુક કરવાની હતી તેથી તો ગમ કાલે આપણી સાથે કરી રાને મળી ગમ તે શુ તમે જોયુ નથી ? કમ વડીએ એ દગાખોર શુ દગો દેશે તે કેમ કહેવાય ? એ રાત હજાર ચરત-મકકરનાં બરેલાં છે એનો હલકટ ખવાસ એ મનતા છોડવાની ની

નથી જાહાનમમા ગયુ તે વીત-હુ તેને રહતી નથી, પણ તમારી કીમતી જીવગી હવે ધણી જોખમમા છે હુ એનો ખ્યાલ કરે ત્યારે મને ધાસ્તીના ધુજરાં છુટેજ તમારી નમણાઇ જોઇ એ દર દહાડે વધુ ને વધુ ફારની જાયજ એ આજે બાહાર ગઇજ તે હુ ધાડજ કે તે દસ્તાવેજ કોઇ જગે સલામત મુકવા ગઇજ અથવા કોઇની સલાહ લેવા ગઇજ”

“જાહાનમમા કાંય નહી જતી ? આપણે તેની દરકાર કરવી નહી જોઇયે”

“નહી પપા તમે અહીં જીન કરોજ હવે એની દરેક હીલચાલ ઉપર આપણે ચેતેના ને ચોકેલા રહેવુ જોઇયે.” તેહમી બોલી અને ફરી એકવાર બાપને ગળે વળગી પડી ગડતે એહેરે પુછવા લાગી “ઓ બાવાજ-બાવાજ, આએ સખુનો બોલતા મારી જીભમા કાટા ભોકાવજ, પણ મામલો ગભીર હોવાથી બોલ્યા વગર ચાલતુ નહી કે તમે હવે પછી નવુ વીલ કરો તેની આગમચ એ તાન કારસ્તાનની કુત્રી તમારા કોઇ દુસ્મનના જીવને વળી કોઇ નવા કાવાદાવાથી હાણી નહી પુગાડે તેની જામીનગીરી શુ ?”

“છટ-છટ, તેહમી દીકરા, તારી એ ધાસ્તી ખોટી છે એ નાપેકારના પેટમા કહેજી નહી હાથ તો એવા કામ કરે”

“પપા પપા, હજી તમે કેટલા ભોળા છેવો ! અરે ! જે પાપી આરત પોતાના પરણેલા ખારીદનો વીશ્વાસનાત કરવા ચુકે નહી તે આરત ગીજી શુ નહી કરે ? જો એ આપણુ ખુરે ઇન્કનારી નહી હવે તો તમારી સાથે એવો દગો કરતે કે ? એ જ ઉપરથી આપણને વિચારવાનુ છે એ નહી-

પપાજી, તમે ભરખમા ના રહેતા જો ? તમે હવે ધણા સાફ ચેત રહેજોજો ?—હુ ખાત્રીયા માનુ છ કે એ તમોને જરામી ચાહતી નથી જો એ ચાહતી હતે તો તમારી સાથ એવી નાલાયક ને નીચ ચાલ કદી ચલાવતે નહી

“તે ખરૂં, પણ મારા જીવની હાણી થાય તેટલી હદ સુધી—”

“હા હા, તેટલી હદ સુધી જવાખી એ નાપાક ચુકે નહી” તેહમી ઉરફેરાઈને ખોલી “એની નેમ મારી ઉપર વેર લેવાની છે અને એ વેરના ઝેરમાં શુ નહી કરશે એજ એક સવાલ છે !”

“જેને ખુદા રાખે તેને કોઈ નહી ચાખે, દીકરી, એવાં મોતના ફાફાં મારની એ મને જણાશે નો પછી હુ ખી—”

“ખુદા તમને મારે માથે સના સલામત રાખે મારા વહાલા પરપા, પણ હવે બનતી જલદીથી તમે તમારૂં વીલ કરો ! તમને યાદ છે, બાવાજી, કે તમે એ નાપાક સાથ પરણ્યા તેની આગમચ તમે તમારૂં વીલ કીડુ હતુ અને તમારા બની દેરના સોરામશાહ મુમેદારની સલાળમા તમે તે સોપેડુ છે જો મ્હ રાતે તમારી સાથ દગો રમીને એ નાપાક ફાની મ્હજી, તો તે આગલુ વીલ હવે રદ કહેવાય મારે તે આગલા અને મ્હ રાતના બેઉ વીલોને ખોટા પાડવા મારે હવે તમારે એ ત્રીજી વસીયતનામુ કરવુ જોઈએ”

“ખરૂં છે દીકરી અને તેમ કરવા હુ તમ્યાર છુ. મને તે આગલાં પહેલા વીલની યાદ છે. જે વીલમાં મારી તમામ

સ્થાવર અને મીઠકતની વારેસ મે તુને એકવીને ઠરાવેથી છે તે વીશેજ તુ એ નેજ ફેતી ?”

‘હા પપા, પણ હવે ગઇ રાતના ખીજી વીલ જો થયું હોય તો તે ખોટું ઠરેજ એ નાપાકે તેમા બધું પોતાના નામ પર કરાવી લીધેનું હોવું જોઇએ એ દલદર દલદાની નેમજ મને બધી રીને રખડી ને રઝગતી કરવા પી છે”

“એ રાત હઝાર જખ મારે-હુ કવો છેઉ ? એ નાપાકને હવે હુ એક પુટી બદામનોપી ડાહમ દેવાનો નથી મારી માદ એનું મમે તે થાય તેની મને દરકાર નથી. એને લગન વખતે મે જે કષ દાગીના કીધા હશે તેજ એના કહેવાશે—મીજી હુ એને કષ આપવાનો નથી”

“તમે એને આપો કે નહીં આપો એ તમારી મુખત્તારનો સવાલ છે, પપા, એ વીશે મારે કામ કહેવું નથી, પણ હવે મારી તમોને એટલીજ અરજ છે કે વમર દીલે તમારું નવું વીલ કરો—જો મની સકે તો આજને આજ કરો.”

“આજને આજ ? તે કેમ બને ?”

“જો મનપર લેશે તો સહિ બનશે”

“એ નાપાક કષ મને બહાર એકલો જવા દેવાની છે ? હવે તો એ મારો ઉપર ખુમ પારધે રહેશે”

“તેથીજ કહુ છ કે વખત ખોહવામાં સાર નથી એ હમણાં બહાર કહગાઇ મુછજ તેજ તકનો તમે લાભ કા નહીં લઇ શકો ? જુઓ પપા ડીવર, માર માનો ? હુ એમ નથી

કહેતી કે વીલમા બધું મારાજ નામપર કરજો-ગમે ન પણ એ તમારી બધરી છે,-એનેમી કાંઈ જાહસજો-પણ આએ કીમતી તક તમે આજે ચુકા ના એ કંઈ આજે જ નહીં આવે એમ લાગતું નથી-ને આવજો તો હું કાંઈ જાણુશી જ નહીં હોઉં તેમ ચાત રહેવસ-તમે મારે માટે જરાગી શીકર કરતા ના, પણ એ બહાર મુઠછ તેટલાજ તમે આએ કીમતી તક હાથ કરી લેવો ખુદા એમાયી આપણુ સાંજ કરજો એક વખત એ ઘેરમા આરી તો તમુને બાદા નીકળના દેશે નહીં અને બહાર જવાગી દેશે તો તમારી સાથે આવશે તેથી તમારી ઉમેદ સફળ થશે નહીં આએજ તક કીમતી છે-એવી સોનેરી તક ફરીથી મળવાની નથી જુઓ વહાલા પપા, માઈ માનો!-મારો એટલો સખુન રાખો નહીં તો હું સદાની રખડી રહેનશ !”

તે નેક ખસલત બેટીએ કીધેલી ‘બપીલ’ અસર ઉપ-જાવ્યા વીના રહી નહીં ફરફુનજી તાલેવત આજે રોજના જેવા હીચકારા નહીં હતા તેવજો એક પળ વીચાર કીધો અને ઝટ ઉઠી ઉભા થયા

“દીકરી, તારૂં કહ્યુંબી ખરૂં છે એ નાનાક બગવે પાછી ફરે તે આગમચ હું અહીંથી સટકી જાઉં તોજ આપણી ઉમેદ બર આવે ! ચાલ જા જલદી, મારી બીજી માડી લાવવાનો હુકમ આપ ! હું ટેલીફોનમા પહેલા મારા સોલીસીટરોને મારા આવી પુગવાની ખમર આપુછ અને તુરત તમયાર થઈને આવી લાગુછ” અને એમ બોલી ફરફુનજી તાલેવત ઝડપથી તમયાર થતા ગયા

તેહમી ઝંટ નીચે દોડી ગઇ અને તાકીદે ગાડી લાવવાનો હુકમ ફરમાવ્યો.

દશ મીનીટમા ગાડી બગલાનાં પોર્ટીકામાં હાજર થઇ અને ફરફુનજીમા ઉચે દમે તેમા ચઢી બેઠા.

“મારતે ઘેડે કોટમા લઇ જા” તેવજી ગાડીમા બેઠા. મરાખર હુકમ આપ્યો.

“અચ્છુ સાહેબ !” કોચમેને જવાબ આપ્યો અને મીજીજ પળે તે પાણીદાર અરબ જનવરો પોતાના દુખી શેઠને લઇ જોતા જોતામા આખી આગળથી ગેમ થઇ ગયા.

પપા ગાડીમા બેસીને સુખરૂપે સીધાર્યા પછીજ તેહમીનો જીવ જરા શાત થયો. તેણી મમગીન ચેહેરે મમવાની સીડી ચઢી અદર ગઇ.

પ્રકરજી ૧૦ સુ.

“બહીએ કેવો સીકકો બજાવ્યો ?”

પ્રમદા કેરા પ્રેમનો, પમાય નવ રજ પાર,
ભાર્યાનું સુખ ભોગવે, ભાગ્યવત ભરથાર,

[હાઠી સતસાધ]

ફરફુનજી તાલેવત કોટમા સીધારયા પછી વચ્ચે એક અરધો કલાક પસાર નહી થયો તેટલાં મેહેરમાઇની સ્વારી “તાલેવત કારટલ”મા આવી પુગી.

તેવણુ આવ્યા તેવાજ ધમકર્મા ને ધમકમા પોતાના ઓરડામા ગયા અને ખાસ્મો બીજો અરધોક કલાક જવા પત્ની ફરદુનજીવાળા ઓરડામા આવ્યા

તે હગારી સ્ત્રીને સ્વપને પણ ખ્યાલ નહી હતો કે ફરદુનજીયા મેહલમા નહી હતા, જેથી તેવણુ ઓરડામાજ કે એવી માન્યતા વચ્ચે માનણુમા દાખલ થતાજ તેણી બોલી - “સાબજોજ કે ફરદુનજી, મે મારો વીચાર પાછો ફેરવ્યોજ-હું મારા તે સગાને મદદ કરવા ઇચ્છુ છું ને મે આએ બીજુ વીસ્ટ બનાવ્યુજ તેમા—ઓ ! એવણુ અહીતો નથી ! કદાચ લાઇબ્રેરીનાળા રૂમમા હશે ” અને એમ બોલી તેણી લાઇબ્રેરીનાળા ઉમ તરફ ગઈ

“ફરદુનજી, તમે અહી છો કે ? આએ હું પેલુ લીસ્ટ-અરે ! એવણુ અહીબી નથી ? કદાચ મેહેલની અગાસી ઉપર ગયા હશે, તે એવણુની વાચવા બેસવાની માનીતી જગ્યા છે ।”

હવે તેણી અગાસી તરફ ગઈ, પણ ફરદુનજીયા ત્યા હાથ તા તેણીને મળે કે ? ત્યાથીબી ફક્ડી ચટકી તેણી પાછી ફરી ।

‘અ પારસી પોતાના ‘કલેકશન રૂમ’મા તો નહી હોય ? હા હા, એ ત્યાજ હોવો જોઇએ ” અગાસીનો દાદર ઉતરતી ઉતરતી મેહરગાઇ મન સાથ પટપટી “આજકાલ એને ટેરેફેશના સીકકાઓ સમ્રહ કરવાનો લખ ધણો લાગેલો છે મુવા વેહગનજી તો ! પણ એમા આપણુ શુ ખરાબ થાય છે ? પાચ દહાડે એવા આપતા કોમતી સમ્રહની માલેક તો હુજ છેઉ કેની ? પેની રાત દુકતી ચતીનો

એમાં થોડા હુ હીસ્સે પાડના દેનાની છેલે જે તેની
 નાત । એ કામમા તો હુ સામુ એવણને ઉતેજન આપુછ ।
 એ 'મેન્મા' એવણને જેટલો વધુ લાગે તેટલો મારા હકમા
 ફાયદાનો છે । હજારો જાતના સોનાના નીકકાઓ, મોહોરો
 અને અશરરીઓ કેણુને નર્દો ગમે ?" તે આપસ્વાર્થી ઓરત
 પોતાના મન સાથ મલકાના લાગી "એવણનાજ કહેના
 મુજમ છેલ્લા દસ વરસથી એવણ એ સમ્રઢ કરે છે સીકકા
 ઓનો એ સમ્રઢ એવણ પાસે ઓછો નથી । અકમરની
 મોહોર-જાહાગીરની મોહોર-શાહજહાનના સીકકા-અઊરગજેળ
 ની અશરરીઓ વગેરે-વગેરેથી ખાના ને ખાના ભરેના છે ।
 પાંચ દહાડે એ બધુ કેણુનુ માફજ કેની ? હુ નસીમવાળી
 છેલે કે એક જમરથી બાપની દીકરી છતા મારી ખુમસુગતીને
 લીધે એવે મોટે ખાંચરે ઉચકાઇ આવી । મારા નસીમમા
 એવી રેલછેલ ને જહોજલાલી ભોગવવાનુ સરજેલુ હશે
 ત્યારેજ એમ બન્યુ કેના ? હવે એ મુવાઓની મેહિની મુડી
 મારા હાથમા આવેલી છે ખુદાની મેહેરથી ગઇ રાતનો મારો
 પ્રયોગ એવો ફતેહમદ ઉતરયોછ કે હવે હુ મારા ચાહપા
 ચીતપા કરશ ? હુ કઇ એ ધરડાં ધ્રુવડને થોડીજ ચાહુછ ?
 મારી ને એની ઉમર વચેના તફાવત ઉપરથી એક સાધારણ
 અકલનુ માણસની સહેલાઇથી કહી શકે કે અમારી વચ્ચે
 એક ધણી ધણીઆણી વચ્ચે હોતો સાચો પ્યાર હાઇ શકેજ
 નહી । અને તેમા ખોટુ શુ છે ? હુ એ ધરડા વાદરાના પથસા
 પર પરણી આવીછ ને એણે મારી ખુમસુરન ચામડીપર
 લોભાઇને પોતાના વરસ વેચ્યાછ । એ રીતે અરસપરસ આપ-

લેનો હીસાબ તો થઇ રહ્યો !” અને અહીં તે બદમાશ બધરી ખડખડ હસવા પડી “મને જે એ બધું કરવું પડેછ તે એ રાત દુકતી થતીને લીધેજ કરવું પડેછ મને મઇ સાજે એ કંઈ થોડું બોલી ! થોડા અપમાનો કીધા ? થોડી સતાવી ? થોડા હલકા સખુનો સભળાવ્યા ? પોતાના બાપ થતાની કુમકે નીકળીને મને થોડી હેરાન કીધી ? પણ અહીંથી મેહેરબાઇ છે ! મેહેરબાઇ બદી કંઈ એની ધાક ધમકીથી દબી જાય એટલા પોતા માવાની નથી ! હુબી ખરી કે એ રાત મહીરા મુછને પાતરે પાણી પાડે ! મારો મઇ રાતનો સકેત ખુદાની મેહેરથી એવો સફળ ઉતરેયોછ કે હવે મને કોઇ રીતની ધારતી રહી નથી આજે આજે ચીથર પાછું દેખાડવાની મારી મતલબ શું છે ?—એજ કે મઇ રાતે એ ધરડાજીને કંઈ વહેમ ઉપજ્યો હોય તો તે નીકળી જાય ! મુત્તા મુરખને મે કેવો બનાવ્યો ? મઇ સાજે મે બહારથી આવ્યા પછી જાણે હું ખરેખરજ પશોમાન થતી હાઉ એવો દેખાવ આપાદ કરીને મે એ બાપ-દીકરીને કેવા ચતરાવી નાખ્યા ? અરે તમારી અકકત બજેરે ? મે જરા ઉપર ઉપગ્રથી સીપતાટ કીધો તે એ મુરખાઓ ખરોજ સમજ્યા ! આદાહાહા !—કેવી મજા પડી !—મેહિના વરસ મે ઘડીની વચ્ચે કેના વેચી નાખ્યા ! એકજ દહાડામા મે બાપને ને દીકરીને કેદગી કીધા ને મારૂ ચાહયુ—ચીત્યુ કરીબી લીધુ ! એ રાત નાપાક દુકતીએ બાપ થતાને કેદમાથી છોડવ્યો, પણ એ રાત કસકુનમને મે રાતે બે કલાક ઓરડામા બધ કરી બાહેરથી તાણુ મારયુ, તેની નો એની બહારાતનેબી

ખબર નહીં ! ઓ ફતેહ ! ફતેહ ! ધાખરાજીખી હજી ભરમમાજ
છે કે રાતે મે એક ગરીબને મદદ કરવાના લીસ્ટ ઉપરજ
સહી કરી આપીછે ! એ મુરખ માટીડાને એટલોખી સુધલો
નથી કે એક સાધારણ લીસ્ટપર પોતાનું નામ લખતા ‘દસ્કત
પોતે’ એમ કાણુ લખે ? આપણે જરા નેણુ ફેરવીનેજ વાત
ગીધી તે છુટો કેવો ગભરાઇ ગયો ? ને ‘લાવ આપુ લાવ, તું
જેમ કહે તેમ’ એમ કહી મારી મરજી મુજમનુ ખીલાકું
ચીતરી આપ્યું ! એનું નામ તે ‘ઘી ખાના સકકરસે ઓર
દુનીયા ખાના મકકરસે !’ નામ જેનું મેહેરમાઇ ! બદીએ કેવો
મીકકો બન્યો !”

અહીં પાછી તેણી મહેલના પહેલા મજલા ઉપર આરી
પુગી તેણી ફરી એકવાર ફરફુનજનાળા ઓરડામા ગઇ, પણ
ત્યા તેવણુ હતો નહીં

“ઓવાય ! એ શું કહેવાય ? આપુ ઘેર ફરી વળી,
પણુ એ પારસીની ધન-નસય મળે નહીં ! મારી ગેરહાજરીનો
લાભ લઇ રાત પેલી દીકરી થતીના ઓરડામા બેઠી આપ-
દીકરા કઇ છુપી ધુસધુસ કરતા તે બેઠો નહીં હોય ? હા હા,
મને એમજ લાગેછે, હુખી ખરી કે એ મુવાઓની એવી
ગુપત ગણુગોઠ શું છે તે જરા ગુપચુપ જઇને સાબળું ”

આટલું બોલી મેહેરમાઇ તેહમીના ઓરડા તરફ ગઇ

પ્રકરણ ૧૧ મું.

“ધણી જરા મુજ આઘો થાય, ઉઝ્યો-સુક્યો
જીવડો જાય !”

કરીયે ચીતા કેટલી,

થવા કાળ તે થાય !

“લાગી વનમાં લાહય તે

ધડે ન એક જુનય

[દાદી શતસાઈ]

તેણી એવા ધીમાં પગલાંથી મધ કે કોઇનું ખ્યાન બેચાડુ
નહી તેહમીના ઓરડામાં સીધી દાખલ ન થતા તે મકકર
ખાજ ઓરડા ઓરડાના પાછલા ભાગ તરફ મધ અને ત્યા
આવેલી એક બારીનાં વીનીસનમાંથી ચીમાઇને અદરનો મામલો
જેવા લાગી

“નહી-નથી એ મુવો તો અહીંથી નથી !” તેહમીને
પોતાની ટેબલ ઉપર બેસી એકલી લખતી જોઇ તેણી મન
સાથ બબડી “મરેરે ! હવે હું એને કમા શોધું ? વાર,
નાવની, જરા પુછી તો જોઉં ?”

ત્યાંથી ખસીને દલદર દદા તેહમીના ઓરડામાં આવી

“કેમ માયલાં, શું કરેછ, તારી તખીઅત કેમ છે દીકરી ?
મધ રાતે મુખથી પોતીતી કે ?”

“હાજી” તેહમીએ ટુકમા જવાબ દીધો.

“તેહમી દીકરી, તારા દીલમા તુ કંઈ ઓછું ના લાવતી
જો? સહવારે મને જરા જરૂરના કામસર તાજીદે બહાર જવું
પડ્યું તેથી મારેથી તારી ખબર પુછવા અત્યાર આગમજ
અવાયું નહી” તે હુઝી મતરાષએ પાટીયાં ગોઠની ખોટો
મીપલાટ કીધો.

પણ “તેહમી દીકરી”ને હવે શીખવવું પડે એમ ન
હતું તેણીના કાળા કરતુકથી એ અશરાફ છોકરી અત્યાર
આગમજ પુરતી રોશન થઈ ચુકેલી હોવાથી ગઈરાતની માફક
હવે તે છેતરાઈ નહી તેણીએ એટલોજ જવાબ આપ્યો કે
“કંઈ નહી, મેહેરબાઈ, એમા શું છે? હવે હું તદન સારી
પેડે છું.”

“તે તો થયું પણ તારા પપા કયા છે, દીકરા?”

“પપા?” તેહમી જાણે આ સવાલ સાંભળી અજાન
થઈ હોય તેવા દેખાવ કરી બોલી “પપા, પપાના ઝોરડામા
હોવા જોઈએ.”

“નહી, ત્યાં નથી.”

“લાઈબ્રેરીવાળા રૂમમા વાચતા હશે.”

“નહી, ત્યાંથી નથી.”

“એમ કેમ અને, મેહેરબાઈ?” તેણી ટેવલપરથી ઊઠીને
હાલી થતા બોલી.

“તમે ત્યાં જોયું?”

“હા, હું ક્યારની જોઈ આની

“અગાસીના ઝરૂખાપર તો નહી હોય ? એવણુ ત્યા વચ્ચા ખરા બદલી કરવા જાએછ”

“નહી, ત્યાળી હુ જમને જોઈ આવી !

“ત્યારે કયા જાય ? સીકકાવાળા ઓરડામા તો નહી હોય ?” તેહેમીએ એક પછી એક યાદ આપતી હોય તેવા દેખાવથી પુછ્યુ

“અરે નહીરે ! હુ આખુ ધર શોધી વળી, પણ એવણુ મને કેથે જણાતા નથી ”

“આપણા કાવલા કારભારીને કાંય નહી પુછ્યુ ?” તેહેમી બોલી અને ઝટ ઓરડામાથી બહારની ચાલમાં આવી તેની પાછળ તે ઠગારી સ્ત્રી પણ તેહેમીના ઓરડામાથી બહાર નીકળી

તેઓ ઓરડાની બહાર આવતાં હતા તેટલા તેહમીની આયા કેથેરાઇન તેઓને સામી મળી

“અહીં આવ કેથેરાઇન, જો તો કાવલાને પુછ કે શેઠ કયાં છે ?” તેહેમીએ હુકમ ફરમાવ્યો

“અરે પણ એનેજ પુછની કે તે શેઠને કેથે જોયાછ ?” મેહેરબાઇની અધીરતા હવે દર પળે વધતી જવાથી તેણી તેહમીપર કાંઈક ચીચવાઇને બોલી

“પપા કયાં છે તે તુ જાણેછ કેથેરાઇન ?”

“નેઇ, હુ નેઇ જાણેસ.” તે આયાએ ઝટ જવાબ આપ્યો ઠાવજી તેહમીએ સરવે નોકર-ચાકરાને મેહેરબાઇ મેહેલમાં આવી પુગે તે આગમજ પાઠ બાણવી મુકવાની પુરતી

સાદયેની વાપરેની હેવાથી કેથેરાઈન ઉપરાત મેહેરમાના ખીજ નોકર નફંગેએ પણ મેહેરમાની પરપુઠમા ચોખ્ખે ચોખ્ખી “ના” કહી કાનપર હાથ મુક્યા !

પણ પેનો મુનો કારભારી થનો ક્યા મુવોછ ?” મેહેરમાનો ચીચાટ હવે વધુ ને વધુ વધનો જવાથી તેણી આસ્તે આસ્તે પોતાના ખાનદાની ખમીર (!) પર જવા લાગી “એ મુનાની કાંઈ મારી પાસે ગરદન મારોતી !”

બાઈ સાહેમે તરાગે મુકનાથી બેચાર નોકરો કાવલા કારભારીને બોલાવ્યા હતા એ નીમકહલાલ કારભારી “મારેગાઈ” પુરો હતો ! મોટા બાઈને નામે તેને જમરી “અબીરી” હતી ! વાચનાર જાણે છે કે મેહેરમાઈ મેહેરના અ કારભારીનું વડીક માન સાચવતી ન હતી બોઝમા પુર જઈ રાને તેહમીનાં ઓરડામા મેહેરમાઈએ તેને આપેયું અપ માન હજી તેના મનમા તાજી હતું “શેઠ આજે કાંઈ તાકીદના કામ સારૂ બહાર ગયાછ અને મેહેરમાઈ જો પુછે તો સાફ કાન ઉપર હાથ મુકવા કે હું કાંઈ જાણતો નથી” એવો સંકેતી પહેની ખમર તેની માનીની “નાનકડી શેઠાણી તેહમી બાઈ” તરફથી તેને ક્યારની મળી ચુકેની હતી તેણેજ મેહેરબાઈની માનીતી આયા એનજેનીન સીરાય ખીજ દરેક નોકર નફરોને આ ભેદ નહી આપના વીશે તેહમીમાઈ તરફથી તાકીદ કીધેલી હતી

મોટા બાઈ બોલાવે છે એમ પેગામ મળતા કાવલો કારભારી મેહેરબાઈને લગાર ચીમાવી-ચીમાનીને ઠડે પેટે ધીમા કદમથી ત્યાં ગયો

“નખખોદ ગીયો આજે પગ એવો દુખી મરે કે ચાપીને ચલાવુ ઓની!” બધા જણા ઉભા રહી તેની વાત જોતા હતા તેઓની નજદીક જઈ લાગતા બધા સાંભળે તેમ ઠાનકા કાવલાએ ડામા પગનું ગુડંબુ દાખી પરીયારો કીધો “કેમ બાપ મને કેમ બોલાવેયો?”

“મુવા ધસી ધામીને ચાલી મરની!” મેહેરબાપ તેને જોતાજ ચીરડાઈ પડી “હું ત્યારથી જીવેજીન તોડુછ ને નખખોદ ગીયો તો કંડે પેટે ચાપી મરેછ! મારો જીન મારા ધણી વગર ઉગ્યો સુક્યો જાયછ ને એ મુવાને તેનું કંઈ દુખ દરદ છે?”

“એ જોજે હું આવે કરતી છે તે! ધનાં પેતરા તો એજ કરી જાણે જો!” કાવલાપર ગાળોનો નરસાદ વરસી રહેવાથી તે પોતાના મન સાથે મોજ લઈ છુપો પટપટ્યો “ધણી વગર ઉગ્યો હુક્યો જીન ધનોજ જવાનો તો! રખે ફાળે ફાળે મરી બરી જાય” અને મનમાં એટલું નયડી તેણે મોટેથી પુછ્યું “અરે પણ છે હું તે કેહો કે ગાળજ દેઆ કગ્દો? અજરાની જાતને આખેજ દહાડો મોહડામે હરહતી રાખેની કંઈ હારી લાગે કે? હું છે હું? એ બધા તમે જોજો પીંડજો બળીને એકંઠા એક થીએતા!”

મેહેરબાપ ચીચવાટની મારી વળી પાછી કાંઈ માળ દેના જતી હતી તેટલા તેહમીએ આગળ આવી પુછ્યું “કાનલા, પપા કાહ છે? તે એનણને જોયાછ?”

“કાણ ફરદુનજ હેટ? ઉ હું જાણુ, તેહમી માંછ?”

“ઓ તુ મરેરે એમનો એમ! મુવો તેપર તો ઘેરનો

વડો કારભારી થઇ નીકળયોછ । એ ભરને ગીયા, તુ ને નહી પુકુ તો કોણને પુકુ ?” દલરી જીએ કાવના કારભારીને ગોયા ફાડી આધો ।

“જરા મોહકુ હ બાળીને ખોલો, ખાઇ । ભડતે તો અધા જવાના । ભહતા વગર કોણનો છુટકો થીએલો કે આપણો થનાનો । તમે મને કીઓ કે તુ ને ની પુકુ તો કોણને પુકુ તો હુ ફરફુનળ હેટને ઉ મારી બગલમે લખને ફરતો છેઉ કે તીઓણુ કા છે તે તમે મને પુછના નીકળેલા ? ઉ હુ જાણુ હેટ કા છે તે ? ઓરડામા ઓહે-અમાલીપર ઓહે-પેલી લખજરી કે હુ કીએ તા ઓહે-ની તો મેહેવના બગીચામા ધરવા-અરવા ઉતરી પડેલા ઓહે । જરા જીઓ-નપાહ કરો । ચાલો ઉમી હાથે હોધવા લાગુ ।-નખખોદ ગીયો એ પગમાં આજે નજલો મારી આવેલો તે જેમ તેમ ચાલી મરતો છેઉ.”—

“હવે જોયુ ? હુ ફરફુનળ કાંઠ છે તે પુકુ છ ત્યારે એ મુવો મને બગલામાં ને બગીચામાં શોધવા જવા કહેછ ।” મહેરબાઇ ફફડી ચટકીને બોલી “અરે મુરા હેમક, આખા બગલામાં તો હુ કપારની શોધી વળી, બગલામા તો એવણુ છેજ નહી ”

“તેવારે બગીચા-બગીચામાં ઉતરી પડેલા ઓહે તમે ઉભા રહીને જોયા હુ કરો કાંઠ ગીયા રામા-હકારામ-ધુ-આલાજી જાઓ તમે ચારે જણા ચારે બાજુ બગીચામાં ફરો વળો ને જીઓ કે ફરફુનળ હેટ તીફા બીફા તો ઉતરી ની

પરેલા ?” કાવલા કારભારીએ નોકરોને હુકમ કીધો જે ઉપરથી કેટલાક નોકરો બગીચા તરફ ઉતરી પડ્યા

“મુવા તુ મારા ધણીનાં ઘેરમા હરામનો પગાર ખાઈ મરેછ” મહેરમાઈ વળી પાછી કાનવાપર ચીચવાઈ “તુ કારભારી જેવો કારભારી થઈ શેઠ કાઢ છે તેની ખબર બી નહીં રાખે ? મુવોરે તુ કારભારનો કરતો ! મુવોની જખાનમા જતરાજ છે તેટલુજ તો ! કામની તો કશી આવડ કે સમજ નથી.”

“હા ખાઈ, હા, જેમ તમે કીયો તેમ કામની આવડ ની તેથીજ બધી હાલ્યાતી અહીં ગાળેલી” કાવલાએ રોકડે રોકડુ ચુકરી આપ્યુ “મારે જેવો કારભાર કરના તો બીજને રખત લાગહે વખત ! ઉ પદર વરદનો ઉનો તેવારથી આ ઘરમા રીયેલો ને કાળાના ધોળા કાઢેલા તે એવી આવડ નમરજ તો !”

કાવલો હજી વધુ બોલવા જાય છે તેટલા બગીચામા ગેઠની શોધ કરવા ગયલા નોકરો પાછા આવ્યા ને ખબર કીધી કે શેઠ બગીચામા નથી ?

“યુ ? બગીચામા બી નથી ? ઓ મરેરે ! હવે કેમ કરે ?” હવે મહેરમાઈનો ગજરાટ દર પળે વધનો ગયો “રખે ગઈ રાતના પોતાના થયલા અપમાનથી મનમા ઓછુ લાવી તેવજે પોતાની જીદગીનો કાંઈ નામોશીબર્યો અત લાવવાની નાદાની કીધી હોય ?” — આ વીચાર વીજળીના વેગે મહેરમાઈના મગજ-માથી પસાર થઈ ગયો અને તે ઠગારી સ્ત્રી મનમાં ગમે એવી ।

મકકમ છતાં, તે બચલીત ખ્યાલો ઉપજ્યા બરાબર તેણીના ટેટા ચરચર ધુબવા લાગ્યાં !

“ઓ તેહમી-નેહમી ! ઉભી રહીને સાવજની માફક જોયા શુ કરેછ ? તારા પપા કાઠ છે ?” મેહેરમાઇએ અરધા ગભરાટ અને અરધા ચીચવાટ સાથે પુછ્યું

“હુ શુ જાણુ કયા છે તે ?” તેહમી પપાની ગેરહાજરીથી ફમલાઇને ફાટી રહી હોય તેવો દેખાવ કરીને બોલી “તમે મને પુછવા આવ્યા ત્યારે તો હુ મારા ઓરડામા હતી ! તમે એવણુને છેલ્લા ક્યારે જોયા હતા ?”

“હુ બહાર ગઇ તારે ! જતી વખતે હુ તેમણુને જોઇને ગઇ અને આવીને જોડિછ તો ફરફુનજી ઓરડામા નથી ! એવણુ જાય કયા ? ચાલો આપણે ફરીથી——”

મેહેરમાઇ વધુ બોલવા જાય છે તેટલાં આયા એનજી-લીન દોડતી દોડતી આવીને બોલી કે બાઇ-માઇ હુ મી બીજાઓ સાથે બાગમા શેઠને શોધવા ગઇ હતી, ત્યાંથી તમેલા તરફ ચકરાવો લેના શેઠની બીજી ગાડી તમેલામા જણ્યાની નથી તે ઉપરથી લાગેછ કે શેઠ કેથે બહાર ગીયાછ ”

આ નવો ભેદ સાબળી તે ઠગારી સ્ત્રીના બીગ ફરી ગયા “શેઠ બીજી ગાડીમા મહાર ગયાછ ? હુ કદી નહીં માનુ ચાલ જઉં, હુ પોતે તમેલામા આવી મારી ખાત્રા કરવા માંચુછ ”

અને તેજ પળે મેહેરમાઇ અને બાગના નોકર ચાકરોનું હાડિસન જાડિસન મેહેલના પાછલા ભાગમા આવેલા ફરફુનજી

તાલેવતના તમેનાઓ તરફ દોડ્યુ માત્ર તેહમી અને કાનવો કારભારી તેમની સાથે ગયા નહી

“કાવલા-કાવલા એ રાન એનજેથીને તો આટો બક્યો !” તેહમી ગભરાયલે ચેહેરે કારભારીને કહેવા લાગી “જે બેઠ આપણે આટલો વખત સીકતથી સાચવ્યો હતો ને રાન ફર-ગણે આખરે ફાડી આપ્યો હવે કેમ કર ? એ રાન મારી મતરાઈ થતી તો હવે ઝેર ફાકજે ?”

“ઝેર ફાકે તો ફાકવા દીયો, તેહમી બાઈ, તમે બીહો હુ કામ ? એ કરી કરીને હુ કરવાની છે ટાટીયા અફાળી અફાળીને અપોતી મેળે દપટ પડહે કંઈ જીવ તો ની લેવાની ?”

હજી તો તેહમી અને કાવલા કારભારી વચ્ચે વધુ વાત ચીત ચાલે છે, તેટલાં તમેલામાં તપાસ કરવા ગયેથી મહેરબાઈ તાલેવત એક છેડાયલી વાંધજીની મીસાલ ત્યા પાંછી આવી લાગી

આ વખતનો તેણીનો દેખાવ ધણો ઉશ્કેરાયલો દેખાતો હતો જ્યા સુધી ફરફુનજી તાલેવત બગલામાં છે એવી માન્યતા વચ્ચે મહેરબાઈ તાલેવત તેવજીની શોષ ચલાવી રહ્યાં હતા, ત્યા સુધી તેવજીનો મીઠાજી થોડો ધણો ઠેકાણે હતો, પણ જ્યારે તેવજી જાણ્યુ કે ફરફુનજી તો બીજી ગાડી જોડાવી બાહરે ગયા છે, ત્યારે તેણીના ઝુનન અને ગુસ્સાનો પાર રહ્યો નહી તેવજી એકએક નોકર ચાકરોને આયા દાયાઓને ગાળો દેતાં અને ધુમ બરાડા પાડતા તમેલામાંથી બગલામાં આવ્યા, અને તેહમીને જોતાવાર એક છેડાયલી વાંધજી વીકાળ પછે અચુચુચ આગપર ધસી આવે તેમ ધસી જઈ બોલ્યા “ અહી આવરે

દુકતી ! તુ વહાલા મુઠ તુ તારા મન સાથ શુ ખાડ ખાઈ મરેછ ? તુ મરે એમની એમ ! તુ કોણની મશ્કરી કરેછ ?—
કોણની મળક ચલાવેછ ? તારો ખાપ થતો તો ગાડી જોતામો
ખાદર કઢયોછ તે શુ તુ નથી જાણતી કે ? અરે મકકરમાઝ
દુકતી ! તુ કોણને સમજાવેછ ? તારે કરતા મારી દીવાળી
ઓછી કે વધતી ? બોલ ખરૂં બોલ તારો ખાપ થતો કાઢ
મુ વોછ ? ”

“મહેરમાઈ-મહેરમાઈ એ તમે શુ બકોછ તેનો તમને
કાંઈ વીચાર છે ? નોકર ચાકરોની સાસે ઘેરના ધણી અને
પોતાના પરણ્યા પાંડવની વીરૂધ્ધ એના ગતીચ સખુનો વાપડતા
તમોએ શરમાવુ જોઈએ વળી પછા તમે તમારી અસલ રીત
પર ગયા ?” તેહેમી ચીચવાઈને બોલી “ગઈ રતે તો તમે
કસમપર કસમ ખાતા હતા, કે હવેથી મારી ચાન સુધારશ,
તે આય સુધારી કે ? પપા કાઢ ગયાછ તે હુ શુ જાણુ ?
તેનણુ કંઈ મને કહીને જોયછ ? તેવણુ મકાનના માનેક છે,
અને હુન મુખત્યાર છે-તેનણુ ગમે ત્યાં જાય તેનુ તમેને શુ ?”

“હે હે ?-એટલુ બધુ ?-અરે કોઈજીઓરે ! બાવાજીના
બચાવમા ભવેકાજે દીકરીજી હતા તો મતરાઈ માયને તતરાવના
નીકળી પડ્યા ! ચાવ બેસ બેસ, રાંત ચચુરી ! મોટી વડી
વડેરી થઈ નીકળીછ તે જોઈ કેડી ! તારો ખાપ કાઢ ગયો છે
તે તુ જાણેછ ને ફર જાણુછ ! બોલ, હવે શુ કહેના માગેછ ?
આય મુવા ચી પાનજી વાદરોખી તારાજ મતનો છે ” મહેરમાઈ
એ કાવલા કારભારી તરફ આગળી મતાવી ભારે તીરસકારથી
કહ્યુ “અહીંથી ફરદુનજીના ગાડી ગઈ તે મુવા કારભારી જોના

કારભારીએ શુ જોઈજ નહીં ! હુ કદી નહીં માનુ, એ મુવે
ના કહેછ તો શુ થયુ ! તમે મુત્રા બધાં મારી વીરૂપ એક
સપ થઇ મને પળવરા મેઠાં પણ તમે જોજો તો ખગ કે
તમાગી એક એકની કેળી વને કરૂછ તો આય મુત્રા ધરડા
ધ્રુવડના તો મારાં ધરમા દદાગ બરાઇ ચુકાછ હુ મી ખરી કે
જે વખત જાયછ તેમા મુત્રાને લીનુ નાળીએગ ને સુકકો ગોળ
આપી રરનો દેખાડુછ ”

તે છેડાયની સુતને વધુ છ છેડવામા કાવલા કારભારીએ
ડહાપણ વીચારયુ નહીં અને તેજ રીતી ડાહી તેહમીએ પણ
અખત્યાર કાઢી તેહમીન પોતાના ઓરડા તરફ ચાલી જવા
ની એક છુપી ઇશારત કરી પોતે પણ કાઢ બમડતો બમડતો
ચાલી જવાથી મહેરમાઇના ખળભળાટનો પાર રહ્યો નહીં
ધરમાના નોકર ચાકર ઉપર તેણીને ફટાઉ થયતી જોઇ અહીં
તહીં દાદબાહે થઇ ગયલા હોવાથી તેહમી અને કાવલાના
ચાલી જવા પછી તેણીનુ પુર પાકીને પલેકાર થઇ ગયુ
તેણીએ ટાટીએ ટાટીઆ અફાળીયા-ધાટેધાટા તોડ્યા-તેહમીને,
કાવલા કારભારીને તથા નોકર ચાકરોને દેવાય એટલી માળો
દીધી અને ફરફુનજી ક્યારે આવે કે પોતે વાઘની માફક
વળગી પડે એવા ખ્યાલથી આગલા દીવાનખાનામા જઇ ઉભી

તેણી હજી તો જ્ઞાત થઇ નહીં-હજી તો તેણીનુ ઉકલેનુ
લોહી ઠંડુ પડ્યુ નહીં, તેટલા ફરફુનજીખાની ગાડી મહેલનાં
બગીચામા દાખલ થઇ ખીજજ પળે પોરટીકામા આવી ઉભી !

પ્રકરણ ૧૨ મુ .

ધણીને ઘરમાં આવતો અટકાવનાર ધણીઆણી ?

કરણીપર કાયા ટકે,
બહાલ ધરો કે વેર,
જે રસના રાજ કરે,
તેજ પરીસે ઝેર ।

[ઢાઢી સતસાધ]

ઓ ભાગ્યહીન ભરથારો ! દુન્યાનાં સેકડો સુમ નમે
ભલે ભોગવતા હો, પણ એક પ્રમાણીક પ્રીયાના સુખ આગળ
તેવા ક્ષાપ સુખો ઢોડીને કામનાં નથી. સ્ત્રી-જાતીને કવીઓએ
“ગુલાબના પુલ”ની ઉપમાં આપી છે, પણ એજ સ્ત્રી જાતીમા
કોષ કોષ સ્ત્રી ઝેરી નાગણુ કરતા વડુ વીશારી હોય છે એવી
વીશારી વનીતાઓનાં પણ એજ કવીઓએ ચીત્ર ચીતાર્યા છે
ઝેરી એક મહાવીશારી સ્ત્રી આપણી વારતાની મુખ્ય ‘હીરોઇન’
મેહેરબાઈ તાલેવત હતી.

ફરદુનજીની ગાડી બગીચામા દાખલ થઈ મહેલના પોર
ટીકામા આવી ઉભી રહ્યા બરાબર મેહેરબાઈ એક વીફરેલી
વાઘણની માફક દીવાનખાનામાથી વરન્ડા તરફ ધસી ગઈ અને
ફરદુનજીના હજી તો સીડી ચઢી ઉપર આવે છે, તેટલા-નોકરો
ચાકરો તે દેખાવ જોસે તેની જરાએ મર્યાદા સાચળા વગર—
એકદમ ચીચવાઈને તેવણનાં કાચને વળગી પડી ।

“ખબરદાર! અહીં જ ઉભો રહે! તારી મકદુર નહીં કે મારા હુકમ વગર અંદર આવે!” મેહેરમાઇ ફરદુનજીની સામે ફરી વળી તેવણને અંદર જતા અટકાવી ઝનુનથી બોલી, “એકદમ મને ખુલાસો આપ કે મને પુછ્યા વગર, હું જરા ધડી—ચપકા બાહેર મધ નેટલાં ખીજી ગાડી જોડાવીને તું ચોરની માફક ચાલી ગયો તેનું કારણ શું?”

“અરે ચાલરે, કારણ પુછવાવાળી! તું કોણ માએજ? નીકળ અહીંથી નહીં તો—” અને એમ બોલી ફરદુનજી તાલેવતે પોતાના હાથની એક એની જોરાવર અછાટ મારી કે તે નાપાક દદદા તે આયકા સમેત વરન્ડાના કંઠેરાસાથ જઇ અથડાઇ!

પોતે મારેલી અછાટનું પરીણામ શું આવ્યું તેની જરાએ દરકાર કીધા વાના ફરદુનજી એકદમ હીંમતથી ધસારાપધ અંદર ચાલી ગયા અને પોતાના ઝોરડામા જઇ, મેહેરબાઇ ત્યાં આવી પુછે તે આગમચ, બારણું અંદરથી બંધ કરી દીધું. એમ કરવામા તેમની બે મક્સદ હતી સહીથી પહેલી અને મોનેબર મક્સદ એ હતી કે પોતાના સોલીસીટરોને ત્યાંથી તેવણ આજે જે વીલ કરી લાવ્યા હતા તે કોઇ સલામત જગે છુપાવી દેવાનો ખાસ જરૂર હતી અને ખીજી મક્સદ એ કે પેલી ખુમસૂરત બલા, જેણી વીકાળ હદ સુધી આજે છેડાઇને છેદને પાટલે બેઠી હતી તેણીથી મની શકે ત્યાં સુધી બચવું.

ઝોરડાના બારણાંને અંદરથી કળ ફેરવ્યા બરાબર તેવણ પોતાના ખીજાણા તરફ દોડી ગયા. અને ઝડપથી ડમલીનાં કસ છોડી બહીયાનનાં ખીસામા મેયેલું બનુર મનુ એક મોહોરમધ

પેકેટ ધુજતે હાથે માહેર કાઢી ખીજાણીની માદીના મધ્ય ભાગમાં ઝટ સેરવી દીધું આટલું કામ કીધા પડીજ તેવણે પોતાની ડગથી પાંચડી ઉતારી ખુટીએ ઓળવી અને મોરી તરફ જઈ હાથ મોં ધોષ એક ખુરસી ઉપર આવી બેઠા ફરફુનજીયાને એક કેવા ખારીલા ખવાસની બધરી સાથે કામ લેવાનું હતું તે તેવણુ સારી પેઠે સમજતા હતા તેવણુ કપડા ઉતારી હાથ મોહોડું ધોષ ફરાગત થયા ખરા, પણ હજી તેવણુનો જીવ ઉશ્કેરાયલો હતો પોતાનો હમેશનો શ્વાત સ્વભાવ આજે તેવણુ જાણી શકયા ન હતા અને તેમ હતું તેથીજ વર નડા ઉપર મેહેરખાઇના હાથને અછાટ મારી તેવણુ હીંમતથી પોતાનાં મકાનમાં દાખલ થયા હતા જો તેવણુ શરઆતમાં એક બહાદુર મરદને જાજની હીંમતથી તે દલદર દલદાને પોતાનું પાણી બતાવ્યું નહીં હતે તો તે દલકટ સ્ત્રી નોકર આકરોમાં તેવણુનો પુરો ફેસતો અને ફજોતો કરવામાં ચુકતે નહીં

પણ એટલું જતા મેહેરખાઇ તાલેવતના પંજમાંથી ફરફુનજીયાનો હજી પુરેપુરો છુટકો થયો ન હતો. તે કહેરી અને ઝેરા સ્ત્રી પોતાના બરથારે બતાવેલી હીંમતથી ઝટ દબી જાય એવા પોતા માસથી નહીં હતી. તેણી જાતે એક અબજા હતી પણ ખવાસે એક હરહડતી બલા હતી ફરફુનજી તાલે વતે મારેલી અછાટથી પ્રથમ તો તેણી ફગતાઇને ફાટીજ રહી, કારણકે જે ધણી તેણીના ડોળાનાં દાખમાં રહેનારો અને તેણીની સામે નીચેથી ઉપર જોવાની હીંમત નહીં કરનારો, નાહીંમતી અને હીંમકારો હતો, તે ધણીએ આજે માથું

ફેરવી ઝણુની અછાટથી પોતાના મારગમાથી તેણીને દુર કાઢી એ મામલો તેણીને ઓચમો ઉપજવનારો લાગ્યો, પણ તે ઓચમો ખીજી પળે એ રીકાવ ઝણુભા ફેરનાઇ ગયો. જોમ એક ડાખ પકડેલ નાગને ફરીથી છોડવાથી તે વધુ ને વધુ ડખેલ અને છે તેમ તે વીષારી વનીતા પોતાને થયેલી આ વાજખી સજથી પોતાનો મુખલો ઠેકાણે લાવવાને બદલે વધુ ખાગીથી બની ફરદુનજીએ મારેલી અછાટથી તેણીનો એક હાથ કટેરા ઉપર જઇ એવા જોશથી અડડ્યો હતો કે તેણીના હાથના આગળા સખત રીતે મરડાઇ ગયા. જો મેહેરમાઇની જગ્યાપર કોઇ સ્થાણી સ્ત્રી હતે તો પોતાની ઇજતની સાચ વણીને માટે ડહાપણ વાપરી ગુપચુપ પોતાના ઓરડા તરફ ચાલી જતે પણ આ બધું તો કાંઇ જુદુજ ખમીર ધરાવતુ હતુ તેણી તન-બદને ગમે એવી નાજુક અને રૂપાળી હતી પણ દુદરતે તેણીને એક ખડતલ અને ખવીશ હમ્યુ બક્ષેતુ હોવાથી પોતાને થયેલાં આ કહેવાતા “અપમાન”નું વેર લેના માટે ખીજી પળે તેણી ફરદુનજીનાં ઓરડા તરફ ધસી ગઇ.

“બારણુ ઉઘાડ, મુવા બાચના! તારામા એટલી બધી હીમત છે તો ચોરની માફક અદર છુપાઇ શાનો બેઠોજ? હુખી ખરી કે આજે તારો જીવ લેઉ?” તે બદમાશ બધરીએ તે ઓરડાનાં બારણા ગગડાવી મેવી એક મોટો પોકાર મારતા કહ્યુ “ઉઘાડ-ઉઘાડ-એકદમ ઉઘાડ! હુ આજે તારા ખુન કરૂ તોજ ખરી!”

“કીધુ કીધુ-તુ કોણુ ખુન કરવા માગે, રાન નાપાક! જરા તો દરમ પકડ” તુ ખુન કરહે તાહ હુધી હુ અમે

જોઈ રહેવાનાં કે ?” ઓરડાની અંદરથી ફરફુતણ કાઢ જવાનું આપે તે આગમન્ય મેહેલનાં વફાદાર કારભારી કાવલાએ પડેા શનાં એક મેહેરાનમાથી અચભુચ બાહેર આરી તે બદમાશ બધરીને એકદમ ભડકાની મારી ! “જા-જા, તારી ભરી આમરમા અમેલી-અમેલી ચાલી જા, નીતો આમરનાં કાકરા ચહે એટલા દહાડા તુ વચી ફાવી ગીયેની, પણ અવે તો ખમતા-ખમતા ખેલુ પાકેલુ ! તુ તારા મનમા ખાંડ હુ ખાય ખાંડ ?—હુ ખોલતો ની તા હુધી કે ? માર માથુ જો ફર ફેની, તો ધડીની વચ્ચે પીછડાં વેરી લાખા ! એક વખત કાવલાનુ માથુ તણકયુ નો પછી તે હગા માપનો ની ચાય તે તુ જાણે કે ? હુ કંઈ હેઠાણી-મેઠાણી હમજાનો ની-મુમકટાંમા એક લપડાક ખેચી કહાડા તો ધડીની વચ્ચે બતરી હીનો ખુરદો કરી લાખા ! અંધ કંઈ માગડી ધાલીને ખેઠેવા ની મળે ! અહવે !”

પીઠ પાછળથી અચભુચ ચયલો આ તારારો જોઈ મેહેર બાઈ ડધાઈ ગઈ ! તેણી ઝટ પામી ગઈ કે મેહેલમાના નોકર-ચાકરો પણ તેણીની વીરધ ઉશકેરાયના છે માટે પનન જોઈને પીઠ કરવામા સાર છે એમ છતાં, એકદમ નરમાસ ધારણ કરી દે તેમાની તે બધરી ન હતી

“હે હે ? એટલુ બધુ કે મુવા વાદરા ? તારા શેઠ ચતાની કુમકે ભલે કાજે તુ નીકળી આવેા ! તારી અકકલ બળે ! મુવા જરા વકુફ રાખીને વાત કર ! હુ તે એટલી કેઈ જોરાવર પડીછ કે તારા શેઠનુ ખુન કરી દેમાની હતી ? જા, જા, મુવા તારા વરસ ના વેચ ! અમે માટી બધધરની પચાનીમા તમે

નોકર-નફરોને માથુ મારવાની જરૂર નથી અમે આજે મરાઈશુ-છુદાઈશુ, પણ કાલે પાછા એક થઈશુ ચાલ નીકળ અહીંથી એકદમ !”

“ની નીકળવાનો !—તુ કોણ મને હુકમ કરનારી ? તુ પાધરી આલે તો તારા પગલા પુચ્છુ, ને નીનો ઠોકરે મારે ! તારામાજ હેઠાણીપણુ ઓય તો દુ ખ હાના છે ?”

“મરેરે મુવો તુ બોલતો ! તારી ધાંટીમાં દુ ખ નીકળેરે !”

“કેમ ? એવા કડવા હજુનોતુ તુને દુ ખ લાગે ખરૂ કે ?” તે ઠાવકા કારભારીએ ઝટ તાણો માર્યો. “એમજ તારા જેહરી હજુનો પીનાનેઓ દુ ખ લગાડતા છે—જરા એની-પરથી ધડો લે !”

“તુ અહીંથી નીકળેછ કે નહીં, મુવો કાફર ? કાંઈ ગપ આપા એનજેલીન ? એકદમ અહીં આવ ! બોલાવ એ ચાર નોકરોને ને એ મુવો હડખેલા કુત્રાને ધક્કા મારી અહીંથી બાહર કઢાવ !”

“બોલાવ-બોલાવ ! ઉળી જોવા મંત્રિનો છેઉ કે તારો કયો નોકર ધક્કા મારવા આવે ! અવે એ તે એજ ! ઉળી આજે જીવપરજ આવેલો છેઉ !” કાવલાએ માથુ ફેરવીને જવાળ આપ્યો.

આપા એનજેલીન મેહેરગાઇની માનીતી હતી તેણે તેણીનો હુકમ સાંભળ્યો ખરો, પણ મેહેરમાના દરેક નોકર ચાકરને શેઠની તરફેણમાં ફેરવાઈ ગયલા જોષ પોતાની બાઇનો હુકમ મળવાની તેણીએ હીંમત ડીધી નહી પોતે સાંભળ્યું જ નહીં હોય તેમ તેણી મેહેરના મીજ ભાગ તરફ સટકી ગઈ

એનજેથીન નહી આવવાથી મેહરખાઇ ચેની ગઇ કે હવે વધુ મમ્મત પકડવામા સાર નથી

“કંઈ નહી, મુવાઓ, તમારેથી ચાલ તેટલી લાચકી હમણાં તો તમે કરી લેવો—પણ નખખોદ ગીયાં એકએકનેા હુ ઘાટ ધડુછ” એમ મગડતી તે નાપાક દંદા પોતાના ઓરડા તરફ ધમ્મકમા ને ધમ્મકમા ચાલી ગઇ !

“મોટી ઘાટ ધડવાવાળીનુ કોઇ કોહુ તો જુઓ!” કાવલા કારભારીની ફનેહ થવાથી મેહેરખાઇના ટચકા કરી ને બોલ્યો “હુજમા રોજ ખોલહે રોજ ! હુ લાડ કરીને પેટ ભરે ! અરે મારા અહરાફ હેટ થનાની લગરીક હરમ કરવી પડેરે—ની તો છનો તો ઉ પાનને ચુનો લગાડે તેટલી વારમા મડો ની ઢીળો કરી લાખુ તો કાવલો નામજ હુ કરવા રાખુ ! પાચ-પદર ગાળ ખાધી તો ખાધી, પણ મારા દાખથી એ દખી કેરી ગયેલી ? એ નાપાકનુ બેજુ હાણુત છે તો ! હમજી ગીએલી કે બધા જણા જીવપર જેના આની રીએલા છે, તે રખે અફતાદી—મફતાદી જમાડી લાખે ! અઉવે —તેથીજ તો પાપ ચેનીને ચાલી ગએલી ! અવેતો ઇમજ માયુ ફેરવીને વાત રાખવાની ! ખચ્ચા કાવલા, એવો હુકકો દમ ભરાવતો રહે તોજ તારો આ ધરમા નીભાવ ચાહે—ની તો એ નાપાકની જણી કોણુ જાણુ તુને કાં ને કા વેચી આવહે ચાલ અવે જતે” અને એટનુ બોલી કાવલો કારભારી ત્વાથી ચાલી ગયો

પ્રકરણ ૧૩ મું.

અધરી કે બહા ?

જગત હો, જીલખી હો,
હો હમારા દોક.

પ્રીયા હો પરીવારમા,
એ જોવો નહી શોક

[દા૦ એ૦ તા૦]

કાવલા કારભારીએ માથુ ફેરવીને દમ ભરાવવાથી મેહે-
બાદ દપટી ગઇ ખરી, પણ તેણીનો ખારીનો ખવાસ દહ
શાત થયો ન હતો

“મારે આજે બસ એકજ ભેદ મેળવવાજ કે એ છુટકો
બાહર જઇ આવ્યો તે શા સાફ અને કયા જઇ આવ્યો ?”
મેહેરબાદ તાલેવન પોતાના ઓરડામા એકથી વમાસવા પડી
“રખે એ મારો ગઇ રાતનો પ્રપચ પામી ગયો હોય ?
રખે એણે આજને આજ પોતાનું નવું રીલ કીધું હોય ? જો
નેમ થાય તો મારી બધી મહેનત બરબાદ થયલી કહેવાય !
હવે કેમ કરે ? કેવી રીતે એ ભેદ મેળવું ? અફસોસ મે આજે
મોટામા મોટી મુરબાદ એ વાપરી કે બહારથી આવ્યા બરા
બર એની સાથ વીઝોડુ લીધું ! ખચીત, મે તેમ કરવું જોઇતું
નહી હતું મારા ઉશ્કેરાયલા જીવને શાન્ત રાખી જો મે હડે
કલેજે કામ લીધું હતે તો બાજી એવી બગડતે નહી પણ હવે

મની તે બની-હાથમાંથી છુટેલો તીર પાછો હાથમાં આવતો નથી, વારતે હવે તો કાંઈ બીજી કુનેહથી કામ લેવું જોઈએ” અને અહીં તેણી શી કુનેહથી કામ લેવું તે ઉપર વીચાર કરવા પડી

બીજીજ પળે તેણી કુદકો મારી ખુરસીપરથી ઉઠી ઉભી થઈ “હા-હા, આએ તારા ઠીક થઈ પડશે એ મુલો વાંદરો ઘેરમાં આવ્યા બરાબર ઓરડાનું બારણું અંદરથી બંધ કરી બરાબર બેઠોછ તે સીધી રીતે ઉઘાડવાનો નથી એવુંજ કંઈ ચરીત્ર ચલાઉ તો ધબરાઈને બહાર દોડી આવશે”

પોતાના મન સાથે આટલું બમડી તે ભુડીભાર્યા ઓરડામાંથી બાહર નીકળી મેહેલના પાછળા ભાગ તરફ ગઈ અને ત્યાંથી જીનાં ન્યુસપેપરો તથા ફાટેલા કપડાનો થોડોક ચુથો તથા કેરોસીન તેલની એક બાટલી કાંઈ નહીં જીએ તેમ બરાતી છુપાતી પોતાના ઓરડામાં લઈ આવી

મેહેરબાઈનો ઓરડો ફરફુનજીના ઓરડાની પાડોશમાંજ હતો તે બંને ઓરડાઓ વચ્ચે એક બારણું હતું, જે હમેશા બંધ રહેતું હતું આજે તે કુપાત્ર સ્ત્રીના કટાણાથી બચાવ માટે ફરફુનજીએ તે બારણું પાંચ પોતાના ઓરડામાંથી ઉપર નીચેની મજબુત સ્ટોપરો ચઢાવી કબજે કીધું હતું એ રીતે ઓરડાનાં બંને દરવાજા બંધ થવાથી મેહેરબાઈ તેમને પગલવામાં તુરત ફાવી શકી ન હતી, પણ તે મકારે ઓરડા તે મામલો ચુપકીદી પકડી જોયા કરે એમ ન હતું.

તેણી હજી ઉશ્કેરાયેલી હતી ફરફુનજીના ઓરડાનું આગલી તરફનું બારણું ઉઘાડવાની કોશિષમાં તેણીને કાવલા

કારભારીએ ફાવવા દીધી નહીં ત્યારે પોતાના ઓરડામા જઈ
અંદરનું બારણું ઉઘાડવાનાં તેણીએ પુરકળ ફાંફા માર્યા પણ
તેમાળી ફતેહ નહીં મળવાથી હવે તે બદમાશ બાયડીએ એક
ભયભીત અને જલેમ ઉપાય અજમાવ્યો.

જુના ન્યુસ પેપરો, અને ફાટેલાં કપડાનો જે થોડોક ચુથો
તેણી પાછળી તરફથી લઈ આવી હતી તે તેણીએ પોતાના
ઓરડાની બરાબર અધવચમા મેલ્યો અને પેલા કેરોસીન તેલની
આખી બાટલી તે ઉપર ખાલી કરી એક મેચ બોક્ષની મદદથી
તે ઢગલી—પરીણામ શુ આવશે તેનો જરાએ ખ્યાલ કીધા
વગર—જુલખ બધરીએ સળગાવી મુકી !

તેટલું કરીનેજ તેણી ચુપ બેઠી નહીં, પણ ઢગલીમા
બડકો સળગ્યા બરાબર “ઓ માયરે !—કોઈ આવોરે !—મારા
ઓરડામા આગ લાગીરે ! દોડોરે—હુ બળી મરૂં છ રે !” એવા
છાતી ધમકાવી નાખનારા ભયભીન પોકારોથી આખો મહેલ
એવો ગગવી મુક્યો કે એક તરફથી ફરફુનજીયા, બીજી તરફથી
તેહમી ત્રીજી તરફથી મેહેલમાના તમામ નોકર—નફરો ત્યાં
જેતા જેતામા ભારે ધભરાટ વચ્ચે દોડી ગયા !

‘આગ’ના ભયભીત પોકારો સાંભળ્યા પછી ફરફુનજીયાનાં
ધીરજ કેમ રહે ? તેવલું પાડોશનાંજ ઓરડામા હોવાથી મેહેર-
બાઈના ઓરડાનું બારણું ઉઘાડી એકદમ ધસી ગયા અને
ત્યાં જોય છે તો તે મકરબાજ સ્ત્રી જુમ મારીને તેજ પળે
બેશુધ થઈ પડી હોય તેમ મીછાનામ’ એક મુવેલા મુઝા
સમાન પડેલી હતી !

આખા મેહેલમા ગભરાટ અને દોડાદોડી ચાલી રહી, કામળ અને કપડાનો તે ઢગલો મોટો હોવાથી તેમાંથી ઉઠેલુ બહુ પથ્થુ ભયભીત હતુ પડોશમા પડેલા મે અતલસના કીમતી કોચ અને પાંચ સાત મખમલની ગાદીવાળી ખુરસીઓ આસપાસ ઉઠેની ચીંઘારીથી જોના જોતામા સળગી ઉડી અને જો નોકર— આકરોની મદદ વખતસર મળી નહી હતે તો કીમતી ફરની-ચરથી ફરનીશ્ચ કીધેલો તે આખો ઝોરડો જરાની વચ્ચે સળગી ઉઠેતે અને તે નાતુ બહુ એક ભય કર આગમાં ફેરવાઇ જઇ કેવુ ભયભીત પરીણામ પેદા કરતે તેનો ખ્યાલ કરતાં એકેએક જાણુ ધાર્તીના ધુજરાથી ધુજી રહ્યા ।

તે ગભરાટ અને દોડધામ દરમ્યાન તે દલદર દદાની તો કોઇએ દાદ લીધીજ નહી એકેએક જાણુ તુરત સમજી ગયા કે તેણીએ નાહકનો ધજરાટ ઉત્પન્ન કરવા અથવા પોતાની કાંઇ છુપી નેમ યર લાવવા જાણીજોઇને આ આગ લગાડી હતી

કાવલા કારભારીની સરદારી હેઠળ તમામ નોકર-નફરોએ આ વખતે જમરી દોડધામ કરી મેલી પાણીનો મજબુત મારો ચલાવી તે આગને આગળ વધતી અટકાવી અને સળગી ઉઠેલા ફરનીચરને ઝોરડાની બાહર કાઢી મેહેલના કુશાદે ચોકમા મેલ્યુ

તે આખા ઝોરડામાં પાણી પાણી થઇ ગયુ હતુ. જો ત્યાં પડોશમાં જે ગજનવર ‘રફીનો’ ઉભા ને ઉભા સળગી ઉઠ્યા હતા તે નો આગ કાથુમાં આવવી મુશ્કેલ હતી ફરફુનજમા

અને તેહમી તો તે દેખાવ જોઇને ચરચર ધુજતા હતા. આગ કાઝુમા આવવા છતાં તેમનાં ધુજરાં ભાગ્યા નહીં.

પેલી દલદર દદદા હજી ખીજાનામાં એકામ પડવાનો ઢોંગ કરતી પડી રહી હતી જ્યાં તેણીએ જોયું કે કોષ તેની દાદ લેતું નથી ત્યારે પોતેજ હળવે હળવે શુધીમા આવતી હોય તેમ આંખ મરડીને “ઓ-ઓ-ઓ-ઓ માયરે !-મને કોષ પકડો રે !” ના ચરીત્ર બતાવના લાગી, પણ ત્યાં હાજર રહેલાં એકેએક જણ તેણી ઉપર એના દાતા પીરતાહ કે ભયભીત સ્ત્રી તરફ કોષએ ઝાખીનેખી જોયું નહીં આ વખતે દરેક જણ પોતપોતાના મનમાં છુપી રીતે તેણી ઉપર દયાનત નાખતા હતા !

“પપા-પપા, તમે તમારા ઓરડામાં આવો ! એ રાત મકરનાજ બધરી તો બેશુધ થવાના ખોટા ચરત કરેજ એ એકામખી નથી થઇ ને એનો જીવખી નથી નીકળી ગીયો-એ બધા ઢોંગ છે” તેહમી ફરદુનજીમાનું પાખડું પકડી તેવણને તેમના ઓરડા તરફ બેચતા બોલી “નાર પપા, મને જરા કહેશો કે એણે ‘આગ લાગી રે !-દોડો રે !’ એવી જીમ મારી ત્યારે તમે કર્યા હતા ?”

“હું તો મારા ઓરડામાં હતો, દીકરા !” તે ભલા પ્રહસ્યે ઝટ જવાબ આપ્યો,

“આગની જીમ પડી ત્યારે તમારા ઓરડાના બેડે મારણા અદરથી બધ હતા ?”

“હા, મારી કલેજ !”

“અસ-મારી ખાત્રી કરવા સાડ મને એટલાજ ખુલા
સાની જડર હતી આએ આગ જે લાગી તે એ નાપાકે
તમારા ઓરડાનાં બારણાં ઉઘડાવવા સાડ જાણી જોઇને
લગાડીછ એ સીવાય એનું બીજું કારણ કંઈ હોયજ નહીં ”

“અચીત, એમજ હોવું જોઇએ એ મારા પરવરદેગાર
એ બધરી કેવી બયભરેલી છે !” ફરદુનજીના કકળીને બોલ્યા
“એ નાપાકે એવું બયભીત કાવતરું રચતા તેના મબીર પરી
શ્વામનો કંઈજ વીચાર નહીં કીધો ?”

“દુનીયાથી ઉખડેલાં આદમીએને એના વીચારો હોયજ
ક્યાંથી, પપા ? જુઓ, દર દહાડે એ એક પછી એક કેવા
બયભરેલાં પગલાં ભરેછ ? એ ઉપરથી હજીમી એતો ને ચોંકો !
જે બધરી મેહેલમા આગ લગાડવા નહીં ચુકે તે બીજું શું
નહીં કરે ?”

હજી તો તે બાપ-બેટી વચ્ચે આ વાત ચાલે છે તેટલા
કાવલો કારભારી મહુ ઉસ્કેરાયલે ચેહરે ત્યાં આળ્યો અને
બોલ્યો “ઓ હો-હો, ફરદુનજી હેટ, એ જેહરી નાગજીને
પાળીને તમે હુ હુખ જોવાના ? તમે ધનો કંઈ રહતો ની
કરતા ? ઉ તો તમારા પગની ખાક છેઉ હો, પણ યાદ
રાખજો કે એ બધરી કોઇ દહાડે આખા ઘેરને જીવ ઠાર
મારી લાખહે ! ઉ ખોટું બોલું તો તમારું ખાહકું કાઢીને
મારાં મોહડામે હુખખેથી મારજો-પણુ અવે તો બા હહ ચાતી
છે ! તમે હુ ધારો, મુરખમી, એ આગ કોણે લગાડેની ? એ
આગની લગાડનારીબી એજ જો મારા મેહેરખાન ! હહ નોકર-
નફરાબી એને નામે આજે ફફડી ચટકી પડેલા !”

જે મત પોતે અને પોતાની દીકરીએ આધ્યુ હતુ તેજ મત મહેલનો કારભારી અને નોકર-ચાકરો પણ ધરાવે છે એમ જાણી કરદુનિયાના આજુ પુરા એસી ગયા ।

“હુ શુ કર, કાવલા, એ નાપાક દહાડાએ આજકાલ અમેને એટલાં દુખી કરવા માંડ્યાં છે કે મને કંઈ સુખ પડતુ નથી ” તે બલા શેઠે પોતાના વીશ્વાસુ કારભારી આગળ બળાપો કીધો

“એમાં હુજ પડવાતુ હુ છે, હેટ ? તમે જો જરા મન મક્કમ કરીને હીમત પકડો કેની તો આખ મીચીને ઉધાડે તેટલી વારમા ધનો રહતો થઈ જાય ।” કાવલાએ ઝટ હાજર જવાબ આપ્યો “તમે કંઈકમાં રખને ખમીઆ કરો તેથી એ ધણી માથે ચઢી ગયલી, અહિવે ।” ગમે તે ઝોય, પણ અવે ધનો કેમ રહતો તો થવોજ જોઈયે ”

“શુ રસતો કર, કાવલા, તુજ કહેની, હુ કેવી રીતે કામ લેઉ ?” તે દુખી ભરથારે એક છુપો નીસાસો નાખી દલગીર અને નાશીપાસ એહેરે પુછ્યુ

“કેવી રીતે ? એમાં તે વળી રીત કેવી ઝોય ? કમરમે જાત મારી ઘેરની બાહાર હાંકી કહાડો કે પીડા પતે । તોજ ધની હુધ ઠેકાણે આવહે ”

“તોબાહ-તોબાહ । એવુ પગલુ મારેથી કેમ ભરાય ?” તે આખરુદાર ભરથાર પોતાની ઇજ્જતનો ખ્યાલ કરી કચળા પડ્યો, “મારી ઇજ્જત શુ-મારી આખરુ શુ-મારો ટેક શુ-મારો દરજ્જો શુ અને હુ એવુ કામ કર ? એ

વેરનો ફજેતો બહાર જાય તે કરતા તો માર મોત વધારે પસંદ કરે !”

“ઓ હેટ-હેટ-મારા મુરખી, એ તમે હું બોલો ? એમ ઇજત આપરને ધરી બેઠહો તો એ પીડા તો જન્મ હુધી પતવાની ની, તીનો કંઈ ખ્યાલ કીધો !”

“હું શું કરે ?-મારા નશીયમા બહુ કે ભુલું જે વેઠવાનું હોય તે મેં વેઠવું જ જોઈએ !”

“લાખ રૂપીઆની વાત છે હેટ, પણ હુન્નાની કટારી ઓય તે કમરેજ ખોલાય-કંઈ પેટમાં ની મરાય ! એ બધરીને બધરી કેઉ કે બલા કેઉ ?-એ આવીને આવી આપણા હુખી ઘેરમાં કજીયા કકાહના ખીયા રોપતીજ આવેવી તીનો કંઈ વીચાર કીધો ? મારા આગલા હેઠાણીના વખતમે તમે કેવા હુખી ઉતા ? મારી તેહમીબાધી ને નેક બહલત માવતરે તમારા નખનેઓ દુખ દીધેનું કે ? જરા તેનો ને છનો મુકા-બલો તો કરો ! તે તો ગોલાય ઉનો ગોલાય-ને એતો તમે યુવર હોધી લાવેલા ! મેં ઓ ઘણી કતાટ અહતરીઓ જોયલી પણ એવી બરખદ ને જલમજેર તો કોઈ જનમમાં ની જોઈલી ! એ તમારી હાતે આડી ચાલે તો ચાલે પણ આ નીરઘોહ બચ્ચાએ છનો હું બાપ મારેલો કે તીનેઓ દુખી કરી મરે ! મારા મુરખખી, જરા હમજો !-હાહડે હાહડે વાળુ બઉજ બેહેક વુ ચાલેલું જો ! અમણા-અમણા ઉસાય લેહો તો કીકોક, નીતો યાદ રાખજો કે કાનલો હું કેતો ઉનો તેની કોઈ હાહડે યાદ કરેવી પડહે !”

આટલું બોલી કાવ્યો કાગ્જાગી નીચલા શબ્દો મન સાથે મનગતો ઓરડો છોડી ગયો, “હેઠ પોચારે પોચા-મારા એ હેટ થનામાજ પાણી ની મળે, ની કર એ હેતાનની જણી એટલી હુ પુકરાઈ જાય-ધડીની વચ્ચે આટો-લહણુ કરી લાખુ !”

“પપા, એ નાપાક જે વખત જાએછ તેમા પાછી આવશે હવે તમે મકકમ રહેજો-જરાબી ‘નરવસ’ થતા ના મારી આયા કેથેરાઈન કહેતી હતી કે તમે એને વરડાપર મારેલી અછાટથી એના આગળાં મરહાઈ મચાઈ અને એ તમારી ઉપર ઘણી ચીચવાઈ રહેતી છે”

“એ વાત કેથેરાઈને કેમ જાણી, દીકરા ?”

“તેની આયા એનજેલીને કહી”

“અફસોસ ! ઘેરનાં નોકર-નફરમાગી મારી હશી થતી હશે ! એ કમખખતને લીધે મારી બધી આમર-મજતની ધુળ-ત્રાણી થઈ” ફરફુનજીઆએ બળાપો કીધો

“એ તો બહુ થયું, પણ પપા, તમે પેલું કામ બજાવ્યું કે ?”

“હા દીકરા, સારી યાદ આપી ! જરા સખર કર, એ દલદર પોતાના ઓરડામા શુ કરેછ તે મને જોવાદે” અને અહીં ફરફુનજી તાલેવત મેહેરબાઈના ઓરડામા જવાના બારણાંની ફાટમાવી ચીમાઈને જોવા પડ્યા “હજુર એ ખીજાના ઉપરજ મુવેલી છે તેહમી દીકરા, અહીં આવ, આએ માફ પસીયત નામુ હુ તારા હવાલામાં સોપુછ મને લાગેછ કે એને વહેમ પડેલો છે, જેથી મારા કબજામાંથી તફરગા કરવાની એ જરૂર તજવીજ કરશે, વુ એને સાચવી શકશે, દીકરા ?”

“હા બાવાજી, લાવો તે મને આપો હું મારી તીજેરીમા મુકેસ ”

પુરતજ ફરદુનજી બાએ તે મોહોરબધ લીફફે-પોતાના શ્રીજાના હેઠળથી કાઢીને તેહમીના હવાલામાં સોપતા ધીમેથી તેણીના કાનમા કહ્યું “ એને એક ન્યુસપેપરમાં વીટાળી લે અને પહેલા જઈને તારી તીજેરીમા સલામત જાએ મુકી આવ ચાલ જલદી કર ! ”

તે ચચળ કુમારીકાને બે વાર કહેવું પડે એમ ન હતું તેણી ઓરડાના આગલા દરવાજા તરરથી તે કીમતી દસ્તાવેજ લઈ પોતાના ઓરડા તરફ ઝડપુ કદમે સટકી ગઈ

તે એક અણીધીક સજોમ હતો એક તરફથી તેહમીનું આગલે દરવાજેથી બાહર પડવું અને બીજી તરફથી અદરને ખારણે તે નાપેકારનું ફરદુનજીવાળા ઓરડામા દાખલ થવું એક થયું જેમ મહેરબાદએ તેહમીને જોઈ નહી, તેમ તેહમી મેહેરબાદને જોરા પામી નહી, તે મગળ-મુરતીને દાખડામાંના છુટની મીસાલ સામે આવી ઉભેલી જોઈ ફરદુનજીમા વળી પાછા ફગલાઈ ગયા તેરણે મન સાથ માની લીધું કે આજે વળી પાછું રમખાણ જાએ ખરું ! ”

“ કેમ, ફરદુનજી, નોકર-ચાકરોને દેખતા એટલીજ લાયકી કીધી કે ? ” તે કરકશા અદરખાને બારે ઉશ્કેરાયલી છતા બાહરથી નરમાસ ધારણ કરનારો દેખાવ કરી ફરેબથી બોલી “ મને અછાટ મારતાં તમેને શરમ નહી આવી ? હું વરડાના કટેરા સાથ અથડાઈ પડ્યાથી મારાં આંખળા કેવાં મરડાઈ ગયાજી

તે તમે જાણો છ કે ? જુઓ તમારી આખ ચોળીને જરા જુઓ, કે મારો હાથ અકરસી કેવો સુજી આયો છ ?”

“તારો હાથ સુજી આયો છ તો તે તારી કરણીથી સુજી યો છ તેને હુ શુ કર ? નોકરો-ચાકરાની સામે મારી સાથે નાશાયક ને નીચ રીતે વરતનાર તો તુ હતી.” ફરફુનજીનાએ “અજબ જેવી હીમતથી” જવાબ આપ્યો “તુને શરમ નહી આવી કે હુ ધરના ધણી જેના વણીને ઘેરમા દાખલ થતો કેમ અટકાઉ ?”

“પણ ત્યારે તમે મને કહયા-પુછયા નગર મારી ગેર હાજરીનો લાભ લઇ બહાર કા ગયા ? તમે જવાના હતા તો મને કહીને જવુ હતુ !”

‘તુ મારી સાથ સીધી રીતે વરને છ કયા કે હુ તને કહુ ? એ તો જેવા તમે તેવા અમે । હુ તો ધણીથી તારી સાથ મળી-ભેટીને ચાલવા ચાહુ છ, પણ તુ જ કયા તારા કાવાદાવા હજી ઓછા ચલાવે છ ? મેહેરી-મેહેરી, તારી સાથ પરણતી વખતે મે નહી ધારયુ તુ કે તુ પાછળથી એવી નીકળશે ”

“જા બા, ફરફુન ડીવર, તમે એમ શુ કહા છ જો ? એ તો સસાર છે ત્યા જરા બોલાય-ચલાયની તેમા શુ થયુ ?” તે ફરેબબાજ ઓરતે પાછા ફર ચલાવ્યા “મને તમારૂ અચરશે તેટલુ કોઇનુ અચરવાનુ નથી જો !”

“અરે હારે હા, હુ ખી તેજ કહુ છ તો ! મઘ કાલની લાયકી વીસરી મઘ કે ?” ફરફુનજી તાલેવર તે તાણો મારયો “કાલે મને ને મારી દીકરીને હેરાન કરવામા તે કામ બાકી

રાખ્યાં છે ? ને પાંખી સરડાની નાક રંગ બદલી દષ્ટ તે કેવાં કેના અરત કીધા તે શુ હુ વીસરી ગીયો છું ? માદ રાખજો, મેહેર માં, કે દહાડે દહાડે મામલો ગભીર નોત તે પુગતો જાયેછ, પણ એનું પરીણામ કંઈ સાર આવવાનું નથી”

“ઓ લેરે ! કોણ પર એટલો બધો તારારો કરો છો જે ?” ફરદુનજી માને હી મતથી બોલતા જેમ તે કલાંટ સ્ત્રી પાછી ધડીની વચ્ચે બદલાઈ ગઈ તેણીની નેમ એમ નેણ ફરવીને ફરદુનજી માને દમડાવવાની હતી “મે એટલું બધું તે શુ કર્યું કે વળી સારું પરીણામ આવશે નહીં આવવાની ધમકી આપો છું ? મે કોણનો બાપ માર્યો કે હુ બધરી જેની બધરી-પર એમ જીડો દમ કસો છું ? જે વળી ? બોલતી નહીં ત્યાં સુધી કે ?”

“જસ બસ-ચુપ થા હવે જાણ્યું તારું ડહાપણ ! અરધા કલાકની વાત પર તારા ઓરડામા આગ લગાડનાર તું જ હતી કે કોઈ બીજું ? અરે ! એટલી લયબીન હદ સુધી તું જઈ શકેછ, મેહેર ! એ તો સારું થયું કે નોકર-ચાકરોની મદદ મળી જવાથી વખતસર આગ આગળ વધતી ચડકી, નહીં તો—”

“નહીં તો શુ આખો મેહેલ બળીને તારાજ થઈ જતે કે ? તમે કેથા જબરા લાજનું પાણી દેખું !” તે કલાંટ સ્ત્રીએ નફ્ટ નાકે જવાબ આપતા પોતાના ધણીને હસી કાઢ્યો આખો મેહેલ બળીને લસમ કાચ નહીં થઈ જતો—મારા બાપનું શુ જવાનું હતું ?

“દવાનત છે તારી ઉપર !” ફરદુનજી આ મનમા ફફડી ચડકીને બોલ્યા, “તારા આંખે સખ્ત પોતેજ કહી આપે છે

તુને તારા ધણીની માલ-મીલકત કેટલીક બહાની છે મેહેરી-મેહેરી, જરા શરમ પકડ એ શુ બકે છે તેનો જરા ખ્યાલ કરા શુ તુ એમ કહેવા માગેછ કે આજની આગ તે બણી જોઇને નહીં લગાડી હતી ?”

“નહી, હુ એમ કહેતીજ નથી” તે નફફટ નારી છાનો કાઢી જવાનો ચીલ્લો ચઢાવી ફરફુનજીની છોક અડોઅડ આવીને બેસી, “એ આગ મેજ લગાડીછ અને એમખી કણુચ કચે કે બણી જોઇને લગાડીછ.”

“શાબાશ! મેહેરી-મેહેરી હવે તો હદ થઇ”

“તમે કયા બોલી હદ કરોછ? તમે ઓરડામા હીચકારા બાયલાઓ ની માફક જરાઇ શુ કામ બેઠા? મે કહ્યા બરાબર બારણુ કાપ નહીં ઉઘાડ્યુ?”

“શરમ છે તારી ઉપર!”

“લ્યતાનત છે તમારી ઉપર!”

નસ-હવે આ કમળ ચીત્ર વધુ લ માનવામા સાર નથી ને ધણી ધણીઆણી નચ્ચે એક મહાજારત જગ જગી ને એક એક એવો જગી ઝંઝડો બરપા થયો કે તેહમી અને તેની પાછળ ધરમાના તમામ નોકર-નફરો ફરી એકનાર ત્યા દોડી આવ્યા ઝંઘડાનો મુખ્ય સભ્ય “ફરફુનજીને બાહર શુ કામ જવુ પડ્યુ?” તે બણી લેવાનો હતો, પણ ફરફુનજીમા હવે પુરતા ચમકેલા હોવાથી મેહેરબાઇનુ કાંઇ વળ્યુ નહીં.

નોકરો પણ એટલા ઉસ્કેરાઇ ગયા હતા કે આપા એન-જેલીન સીવાય દરેક જણને એમ લાગતુ હતુ કે કારસ્તાનની

કુચીતે ફરફુનજી શેડ પાખકુ પકડીને બાહેર હાકી કાઢવાનો
હુકમ આપે તો તે કામ બજાવવાને તેઓ તપ્યાર હતા, પણ
તેટલી ગભીર હદ મુઘી જવાને તે પોચા હપ્યાનો શેડીયો
પગલા બરે એમ લાગ્યું નહીં એમ છતાં તે ચચળ સ્ત્રી
મામલો ઝટ ચેતી ગધ અને જ્યારે પોતાનું કાષ્ઠજ વળ્યું નહીં
ત્યારે ફફડી—ચટકીને ગાળ—ગમેચ કરતી તે દલદર દહા પોતાના
ઓરડામાં છટકી ગધ !

પ્રકરણ ૧૪ મું.

અમોર ખુશરોનું મોતનું બીજાનું—“લાઈ લાઈનો
વેરી !”—એક લય કર દગો !

કરિયે સાર કોઈનું,
એજ ધર્મનું કર્મ,
બીજા કલિપત્ત ધર્મ છે,
મનમાં સમજો મર્મ
તે માટે માનવ તમે,
કરજો પ્રથમ વિચાર,
આ કરવાથી કેટલો,
થશે પરોપકાર

[કવીન્દર દલપતરામ.]

ઢાલાં વાંચનાર ! દુનીયા રકમ-રકમના ચીત્રોથી ભરપુર છે ! જો તમે બારોડાથી જોશો તો જણાશે કે પ્રત્યેક ધરમા ચામલો જુદો જુદો હોય છે જે દેખાવ આપણે એક ધરમા જોઈશું, તેજ દેખાવ બીજા વરમાં કરી નજર પડવાનો નથી કુદરતની આ કંઈ અજમ કરામત છે કે દરેક સસાર જુદી જુદી સરજત ધરાવે છે ! કોઈને ત્યાં ખુશલી તો કોઈને ત્યાં ગમી, કોઈને ત્યાં મોજમગ્ન તો કોઈને ત્યાં ટટામખેડા, કોઈ કુટુંબ હસમુખ તો કોઈ કુટુંબ મળાએન, કોઈને ત્યાં માનતાન તો કોઈને ત્યાં રડારોળ, કોઈને ત્યાં તદરોસ્તી તો કોઈને ત્યાં માદગી, કોઈને ત્યાં શ્રીમતાઈ તો કોઈને ત્યાં ગરીબાઈ, કોઈને ત્યાં અદેખાઈ તો કોઈને ત્યાં એકસપી, કોઈને ત્યાં ધણીનું સુખ તો કોઈને ત્યાં ધણીનું દુઃખ કોઈને ત્યાં કલાટ સ્ત્રી તો કોઈને ત્યાં નેક ખસત નારી, કોઈને પછસા-ટકાની રેલ છેલ તો કોઈને ત્યાં દમડી-દમડીની હાલહવાલી ? કોઈને ત્યાં ભરપુર ખાણ તો કોઈને ત્યાં તુકડા રોટલીની મોહ તાજી ! આહા ! કુદરત ? કુદરત ! તારો રચનાની કમાલ છે ! આ દાખલાઓ ઉપરથી કોણ માનવાને ના પાડશે, કે દુન્યા રકમ રકમના ચીત્રોથી ભરપુર નથી ? કોણ જાતી ઠોકા કહી શકશે કે પ્રત્યેક ધર-પ્રત્યેક સસાર-પ્રત્યેક સ્થિતી જુદા જુદા ચીત્ર રજુ નથી કરતી ? અરેજ, એક કવીએ ગાયું છે તે ખોટું નથી કે—

એક પુષ્પમાં અનેક રંગો,

મેં મુજ નજરે દીઠા,

તેમજ અહિં સસારો જોયા,

કંઈ કડવા કંઈ મીઠા !

કાષ્ઠ ધરે મે રેલછેનની
 બસ બનિહારી દીડી,
 કાષ્ઠ ધરે મે નિરખી નજરે,
 માયા—મોહબત મીડી ।
 કાષ્ઠ ધરે મે દોલત દીડી,
 બલુબલુ કરતી, યારો ।
 કાષ્ઠ વરે મે તગી દેખી,
 જતા બધો જનમારો ।
 કાષ્ઠ ધરે મે નહાના—મોટા,
 સુખથી જોયા વસતા,
 મરીમડી ગુજશ છતા પણ
 મુ મડા દીડા હસ્તા ।
 ફરજ દોની ફોજજ દીડી,
 કાષ્ઠ મરીબ ધર જ્યારે,
 કાષ્ઠ માતમર વારસ કાજે,
 હતો તડપતો ત્યારે ।
 દોલતવાન તણો ધર દીડી,
 મામા—મારી પુરી,
 કાષ્ઠ રકના ધરમા નિરખી,
 શાન્તી સાથ સબુરી ।
 કાષ્ઠ પ્યારનો દીઠો પ્યાસો,
 કાષ્ઠ કરજથી દુખીઓ,

કેાષ કલેશી ધરનો જોયો,
 કેાષ જણાયો સુખીયો ।
 કેાષ મુખ મે મહિ ના દીઠી,
 કેાષ ઠાવકી દેખી,
 કેાષ જોષ અલમેલી નારી,
 કેાષ નારમા શેખી ।
 કેાષ હતો કીર્તીનો શુખ્યો,
 કેાષ ખુશામત કરતો,
 કેાષ પ્રિયાને દયાવતો, ને,
 કેાષ પ્રિયાથી ડરતો ।
 કેાષ જણાયો જરનો લોભી,
 કેાષ સખી નર સાચો,
 કેાષ પુરૂષને બહાદુર દીઠો,
 કેાષ હી મતમાં કાચો,
 કેાષ ધરે સાસુ બહુ તીખી,
 કેાષ ધરે મુખ—મુગી ।
 ખુદા ખઅર કે કુદરત કેરી,
 ચુત્પ અસર શી પુગી ।
 કેાષ ધરે વહુજનો ડકો
 થર થર કપે સાસુ ।
 પાડ પડોસી પુછે વળતુ,
 બની રહ્યુ છે આ શુ ? ।

નણુદ ફેર રાજ કોષ ધર
 કોષ ધરે નવ તેવુ,
 કરે હાકમી બહેન કોષ ધર,
 પડ્યુ નજર પણુ એવુ !
 કોષ કુટુબને બહેમી દીકુ,
 ફેકટ ફફિ મારે!
 જાય બધો અવતાર અવટિયે,
 “શ્રીમત ચંપશુ ક્યારે !”
 બાપ અને બેટાની વચ્ચે,
 કોષ ધરે પચાતી,
 કોષ ધરે સાસુ ને વહુમા,
 જાય કહાણ તાતી !
 કોષ ધરે ધણીઆણી એવી,
 ધસી ધણીપર ધામે,
 ધણી બચારો થર થર ધુળે,
 નિજ નારીને નામે !
 રકમ-રકમનાં ચીત્રો એવાં,
 છે ધર ધર સસારે,
 સસારી—સરીતામા ચારો,
 આળ્યો કોણુ કોનારે !

વાદલાં વાયકો ! પેની દવ્વર દદા મેહેરમાઠ તાલેવતનુ
એક ચીત્ર વાયન તમે કાષક કટાળ્યા દશે, માટે આજે
આપણે એક નવાજ ચીત્ર તરફ નજર કરીશું

આ એક ઇસ્લામી ચીત્ર છે તમે વીચારમા પડશો કે
એક પારસી સસારી વારતામા મુસલમાની સસારનો દેખાવ
કેવો હોય ? પણ એનો ભેદ તમોને આજે જડે એમ નથી
જેમ જેમ આપણે વારતામા આગળ વધતા જઈશું તેમ તેમ
એ સવળુ આપ મેળે ખુલ્લુ થતું જશે

પૃથ્વીની પીઠ ઉપર જેમ નેક માણસોનો તોટો
નથી, તેમ ધુરા બદમાશોનીથી હુદ નથા એક કમ-
કમાટ ઉપજવનાર ચીત્ર તો આપણે જોઈ ચુક્યા છીએ હવે
બદમાસીની એક ખીજ બાજુ તરફ આપણે લેહરીયુ લઈશું

* * *

એક કાળી અધારી રાત્રે અમીર ખુશરોના મેહેલમા
દોડાદોડી થઈ રહી હતી છેલ્લા છ માસથી તે સખી ઉમરાવ
માદગીને ખીજાને પડેલો હતો, અને ઉચા પ્રકારની તખીબી
મદદ અને માવજત છતાં નેહી માદગી ગઈ સાજથી હદને
દરજા પહોંચી ગઈ હતી તે કમનસીબ દરદી હવે પોતાના
છેલ્લા દમ ભારે મુશકેલીથી ખેંચતો હતો

“તખીબ સાહેબ, ફાકટ ફાફા કા મારો છો ? અજલનો
દરેરતો આ ઓરડામા ક્યારનો દાખલ થઈ ચુક્યો છે, અને
જે વખત જાય છે, તેમા મારા પ્રાણનો કમળો લેવાને તે
તલ્ખી રહ્યો છે” પેલો દરદી ઉમરાવ અચકી-અચકીને મોટી
મુશકેલીથી આટલા જીજ્ઞાસો બોલ્યો “મેહેરબાની કરી હવે તમારો

સધળા પ્રલાને એકદમ બધ કડી આ ઓરડામાંથી બધા બાહે જવો! અહીં મારી પાસે મારા ભાઈ બેહેરામખાન, મારી મોહરદાર અને મારા એકપુગ વઢાના બેટા શીરોઝ સીવાય બીજા કોઈએ રહેવું નહીં ”

દરનીનો આ હુકમ સાલળી તે ત્રણ અતનગના બેથીઓ મીવાય બીજા દરેક જણુ ઓરડો છોડી બાહેર ગયાં

“કયા ગયો બેહેરામખાન, મારા પ્યારા ભાઈ!” અમીર ખુશરોએ બેહેરામ તરફ ડોકું કરી તેને પોતાની પાસે બોલાવ્યો. “સાબળ, ખીરાદર, આવતી કાલનો આજનાય હું જોવા પામવાનો નથી, આ બે કમનશીય જીવોને હું આ ધડીથી તારા હવાનામા સોપુ છું. આપણે બે ભાઈઓ હમેશા સપમા વસેના છીએ માટે મારી બાદ મારા આ બે વડાવાઓને મારી વાદ પડવા દૃષ્ટ નહીં તારી બાબીને તારી બેડેન સમજળે અને મારી આખના આરામ શીરોઝ દીકરાને તારો પોતાનો દીકરો હોય એ મીસાલ ચાહળે મીસવાર માન મીત્રકત અને ખખનો હું મારી પાછળ મુકી જાઉં છું આપણો બાપીકો હીરસો આપણે આજથી પદર વરસ ઉપર છુટો કરી લીધેલો છે અને હવે મારી દોલત કે માલ મીનકતનો એકલો વારસ મારો દીકરો શીરોઝ છે એની ઉમર હાલ માત્ર ૧૦ વરસની છે, માટે એ ઉમરમા આવે ત્યાં સુધી મારી માલમીનકતનો પ્રમાણીકપણે તું પોતે વહીવટ કરળે અને જ્યારે એ ૨૧ વરસની ઉમરે પોહયે, ત્યારે સધળો વહીવટ એને હવાલે કરળે એની કેવળશુ ઉપર તું અને મારી મોહોરદાર મને જણાવત્યારથીજ ખાસ દેખરેખ રાખળે-ખસ એટલુંજ-હવે મારે

વધુ કંઈ બોલતુ નથી બોલ બહાલા ખીરાદર મારી મરતી વખતની એટલી અરજ તને કયુલ છે ? મારા બહાલાઓ સાથે તું વફાદારીથી વરતશે ? જો તને મજબૂર હોય તો આપ વચન કે હું સુખેથી મરું !” અને એમ બોલી તે મરતા માથુસે મોટી મુશ્કેલીથી પોતાનો ધુજતો જમણો હાથ પોતાના બાઇ તરફ લખાવ્યો.

તુરતજ બેહેરામખાને તે ઠંડા હાથ ઉપર પોતાનો ગરમ હાથ મેલી “બેરીકર રહો ખીરાદર—પુદા તમુને તન્કુ રસ્તી બક્ષે!—પણ એ બચ્ચાઓ આજથી મારા છે !” મીઠો જવાબ આપ્યો.

“શુકે ઇલાહી ! હું હવે ખરેખરા સુખથી મરીશ તે મરતો આદમી મોટી મુશ્કેલીથી બોલતો સલામો “પણ સખર ! મને કંઈ એક ખીજા યાદ આવેછે જ્યારે મારે ત્યાં ૧૦ વરસપર બેટા શીરોઝનો જન્મ થયો, ત્યારે મેં મારી તમામ માલ-મીલકત અને દોલતનું મારા એ એકપુરા ચેરામ ને નામનું વશીયતનામું કરી મેલેલું છે, પણ તે મેં કયા મેલેલું છે, તે ઘણી ઘણી કોશીશ કરવા છતાં મને હાલ યાદ આવતું નથી—કદાચ તે હાથ નહીં લાગે તો મારા ચેરામને બીરામી કાઢ મુશ્કેલી નહીં નડે એટલા માટે સાનચેતીના એક દલાજ તરીકે માત્ર બે ત્રણ લીટીનું એક વશીયતનામું હમણાંને હમણાં હું કરવા ઇચ્છું છું માટે દવાટ કાગળ ને કલમ લખ આવી જલ્દી કર, બહાલા ખીરાદર ! મારી છાતીમા આરાં આવવા માગ્યા છે અને હવે હું વધુ વખત ટકી શકીશ નહીં હું શુધીમા છું તેટલા તે ઉપર માગ દસ્તખત કરાવી લે”

“અબધડી લાઉ છુ, મારા મુરબ્બી, આપ મહારાશી નહી. મેહેરયાની કરી મને કહેશો કે તેમાં માત્ર બે ત્રણ વીટીમાં તમારે થુ લખાવવુ છે ? હુ હમણાંને હમણા લખીને લખ આવુ ”

“ફક્ત એટલુ જ કે ‘મારી જે કાષ માલ-મીલકત અને દોલત છે તેનો એકલો વારેસ મારો બેટા શીરાઝ છે તે ઉપર કોઇનો દાવો ચાલે નહી’ ખીરાદર, જલ્દી કર !”

“અબધડી આપનો હુકમ બજા લાઉ છુ ” કહી બેહે રામખાન જીવ નાખતો પડોશના ઓરડામાં દોડી ગયો અને બાહર બેગા મળેનાઓમાં એક વીશ્વાસુ મીત્ર હતો તેને ધસા રતથી અદર બોલાવી કહ્યુ કે “દોસ્ત મુઝફ્ફર ? હાલ એક દરફ કોષ પાસે કહાડતો ના—અને હુ લખાઉ તેમ જલ્દીથી લખા ! એ લખવાના જલ્લામાં આવતી કાલે તને એકસો સોનાની અશરશીઓ બેટ મળશે ચાલ બેસી જ, જલ્દી !”

પેનો મીત્ર ઝટ બેસી પડ્યો. તેના હાથમાં કાગળનો એક ટુકડો આપવામાં આવ્યો અને બેહેરામખાને તે ઉપર નીચલા શબ્દો લખાવ્યા —

“મારી જે કાષ માલ મીલકત અને દોલત છે તેનો એકલો વારેસ મારો લાઈ બેહેરામખાન છે તે ઉપર કોઇનો દાવો ચાલે નહી ”

ઉપલા શબ્દો લખાયા બરાબર તે કાગળ ઝટ પોતાના હાથમાં લઈ “ચાલ મારી પાછળ આવ !—દલાત અને કલમ લેતો આવજે !” કહી બેહેરામખાન તે દરદી કેમરાવના ઓરડા તરફ દોડ્યો.

“આપે કરમાવ્યા મુજબ દુક વશીયત બનાવ્યું છે, મુરબ્બી સાહેબ, સામળો હું નાચું છું” તે બદમાશ બાઇએ અદીથી બદમાશીનો પહેલો પાયો નાખ્યો. “મારી જે કાંઈ માલ મીલકત અને દોનત છે તેનો એકલો વારસ મારો બેટો શીરોઝ છે—તે ઉપર કાંઈનો દાવો ચાલે નહીં”—ચાચો ઉઠો બીરાદર જરા તણ ચાઓ અને આ વશીયતપર દસ્તખત કરો કે તમારી નજરો નજર આ વશીયતનામું મારા બાબીજને હવાલે કરી દઉં કે તમારા જીવને શાની ચાપ !—ક્યા મયો મુઝફરખાન, લાવ દવાત કલમ બીરાદરના હાથમા”

બહે બાઇ બાઇની કેવી એક કદર કરનો હોય તેમ તે બદમાશ બેહેરામખાને અમીર ખુશરોને બીજાનામા ઉઠાડી બેશાડવામા મદદ કરી તે મરવા સુતેલા લના અને બોળા બાઇએ ધુજતે હાથે કલમ પકડી અને મા-જણ સમાબાઇ ઉપર આપળો વીશ્વાસ રાખી તે ઉપર “લાં અમીર ખુશરો દસ્તુર ખુદ” એમ સહી કાઢી.

ઓ દુનીયા ! દુનીયા ! તું કેવી દગનમાજ છે !—આટલો ભયકર દગો રમીનેજ તે રહ્યો નહીં, પણ તે દસ્તા વેજને વધુ સતાદાર બનાવવા માટે તુરતજ તેણે પોતાના હુઝા મીત્ર તરફ ફરીને કહ્યું કે મુઝફરખાન, મહેરબાની કરી એની ઉપર તમારી શાખ કરશો ? અમીર સાહેમે તમારી સામે પોતાના વસીયતપર દસ્તખત કીધા છે તે તમે નજરે જોયા છે”

“ધણીજ ખુશીથી, મારા મહેરબાન !”

“ઉપકાર થયો !” તે મરતા માણસે તે સાક્ષીનો પણ ખીજાને પડ્યા પડ્યા આભાર માન્યો.

“મારી ફરજ અદા કર છું નામવર !” એટલું બોલી તે ઠગાઇ ભરેલા દરતાવેજ ઉપર મુઝફરખાને પોતાની સાક્ષી કાઢી

“મારૂં ફરજ અદા કર છું નામવર !” એટલું બોલી તે ઠગાઇ ભરેલા દરતાવેજ ઉપર મુઝફરખાને પોતાની સાક્ષી કાઢી

“બહાવા બીરાદર, હવે તમે બે શીકર રહો !” બેહેરામ ખાન અમીર ખુશરોનાં બેહેરા તરફ વાકો વળી બોલ્યો. “જુઓ આ વસીયતનામું આપ મુરખમીની સામને મારાં જાબીજ સાહેબ અમીરા બેહરા ખાનુને હવાલે કર છું.”

“શુક્રે મલાહી !” તે મરતા માણસે ધીમા સાહે સતોડ મતાવ્યો.

હવે બેહેરામખાનની એક છુપી ઇસારતથી મુઝફરખાન તે ઓરડો છોડી ગયો.

વચ્ચે એક ૧૦ મીનીટ સુધી તે ઓરડામાં મુગી ચુપ ઠીઠીએ પોતાનો અમલ ચલાવ્યો.

મરીબ બીચારી અમીરા ! તેણીને તો દુનીયા અકારી એર થઇ પડી હતી મઇ સાજથી તેણી રડતી હમ ખાતી ન હતી, પોતાના ઉમરાવ ખારીદના ખીજાનાપર તેના પત્ર આગળ બેસી તે બે અખત્યાર રડ્યા કરતી હતી પોતાના તમામ સુખ અને સોહાગને “છેલ્લી સલામ” કરવાનો મહા ભય કર પ્રસંગ આવી પુગેલો બેઇ તે જવાન ઉમરાવજાદી ધાસ્તીથી

હરણફાળ થઇ ગઇ હતી તેનો એકપુરો બહાલો બેટા શીરોઝ તે મોતના ઓરડાનો ગભીર દેખાવ જોઇ ઉઘાઇ ગયો હતો અને પોતાની માતાને આમ રડમસ થયેલી જોઇ છુપા ડચ્છા ભરતો હતો. ઘડીમા તે પોતાના બહાલા પેદરના પગ પકડી પસવાળનો તો ઘડીમા માતાની ગોદમાં ભરાઇ આ શુ બનતું હતું તેની અરધી જાણ-અજાણતા વચ્ચે તેણીને પુરી રડાવતો હતો.

“અમીરા ! મારી પાસે આવ !” થોડીક મીનીટની ચુપ-કીદી પછી તે દરદી ઉમરાવે પોતાની મોહોરદારને યાદ કીધી “બેટા શીરોઝ કયા છે લાન-લાવ, મારા તે બહાના ચીરાગને પણ મારી પાસે લાવ કે મારી મરતી આખ્યોમા તાહડક પડે ! ઓ ! ઓ ! વળી પાછી મારી છાતીમા આંકડે આવ્યું ! મારા બહાલાઓ ! મને જલદીથી મળો !” અમીર ખુશરોએ ફરી એક વાર ગભરાટ કરી મેલ્યો.

ભાબીજીને ખાવોદ પાસે આવવાની સગવડ આપવા માટે બદમાશ બેમેરામખાન જગ બાણુએ થયો, તો જો કે તે ઓરડાનો તે છોડી ગયો નહીં.

અલ્લાહ પાકની યાદ કરો તદ્વારા બહાલા ખાવોદ ! તે ખુદાવ દે કરીમ એમાથીબી ફઝલ કરશે !” એમ બોલી અમીરા પોતાના ખાવોદની પાસે ગઇ તે બન્ને બહાલાઓ વાંકા વળી ત માયાળુ મુરખીને મળ્યાં. ત્રણેના ચેહેરા રડમસ હતા અમીર ખુશરોએ ગમે એવી તણુતોડ છતાં પોતાની બહાલી મોહોરદારનો જમણે હાથ પોતાની આખ્યોમા દાબી તે ઉપર હેતથી એક બોસો લીધો પછી બેટા શીરોઝને ગોદમાં

દાખી તેના કોમળ ગાલ ઉપર એક છેલ્લું ચુબન લઈ તેનાં સરપર ખુદાની નીગેહ્યાની ઇચ્છી બાદ તે ધણાજ ધીમાં સાદે બોલ્યો—

“મારી વહાલી ! મરતી વખતની મારી એક ખાહીશ છે તે તું બર લાવશે ?”

“ઓ મારી આખોનાં નુર ! મારા પ્યારા ખાવીંદ ! બોલો— ફરમાવો—અત્યારે ઝેરનો ખાલો પીવાનોખી હુકમ કરશે તો હું આપની જીતીની ઉઠાવનાર આપના આત્માને સુખ આપવા સાફ સરોયશ્ચમથી બજાવવા તક્યાર છું ” તે વફાદાર મોહોર-દારે રડતે ચેહેરે જવાબ આપ્યો

નહી, મારાં હાથાનાં હાર ! એમ ના બોલ ! તારી વફાદારી ઉપર મને ખુદાના ધર સુધી વીશ્વાસ છે. મારે જે કંઈ કહેવું છે તે એજ છે કે—અને અહીં અમીર ખુશરો બોલતો અટકી ગયો

બોલો—સુખેથી બોલો, મારા હાતમ દીલ ધણી ! જે કંઈ ફરમાવવું હોય તે બેલાશક ફરમાવો તમારા હુકમની બહાર હું કદી ગમ નથી તો આજે—એવી ગભીર ધડીએ—હું જમશ ? હરગેજ તેમ ધારશે નાં ” અને તે દુખી અમીરાએ પોતાના પ્રોય ખાવીંદનો ચેહેરો પ્યારથી પસવાળી ફરી ફરીથી પુછ્યું

“મને વચન આપ કે મારી બાદ બીજું ધર તું કરશે નહીં મે તારા અને આ વહાલા બચ્ચાને માટે પુરતું મુકેલું છે તે ઉપર સતોશથી રહી તારી જીદગી એકજ ખાવીંદની વફાદાર યાદમાં તું પુરી કરશે ?” તે મરતા માણસે પોતાની છેલ્લી ખાહેશ કહી સંભળાવી.

“કબુલ-કબુલ-એક હઝાર ને એક વખત આ નરત
મારે કબુલ છે, મારા બહાલા ખાવીદ! હ્યો, આ કોલ આપુ
હુ હુ બે બાપની હોઈ તો બીજા ખાવીદનો ખ્યાલ કરે !”

અમીરાના આ બેમુળ શબ્દોએ અમીર ખુશરોના આત્માને
કાંઈ એવી ઠડક બક્ષી કે તેણે હેશાનમા બેલવા ઇચ્છેલા બેલો
તેના હોઠ ઉપરજ રહી ગયા! તે સખી દીલ ઉમરાવનો કીમતી
જાન તેજ પળે અપર પાર સુખ સહીત આ મરતી જહાનમાથી
મુક્ત થઈ તે મીનોઈ તરફ કુચ કરી ગયો !

* * *

પ્રકરણ ૧૫ સુ.

“દુનીયાંનો એશ-આરામ તમારે માટે રાહ જુએ છે !”

[૫૬]

દરદ દીલ દરદીતુ દરદીજ જાણે,

અજુગપ્યા તો અ દેશો આણે

દરદ દીલ—(ટક)

પાણીથી દુર લગાર પડ્યા થકી,

તરફે મચ્છ જે ટાણે

હાડીઆને મન હસવુ આવે.

ને હી હી હસે તે ઠેકાણે—

દરદ દીલ—(૧)

ચદ્રમા ચીત ચક્રારતુ ચોરે,
જે વાકેફ હોય વખાણે ?
પોતાના જીવને પીડા પડી તે,
પારકો જીવ શું પીછાણે ?—

દરદ દીલ૦ (૨)

x x x
સારસ જોડુ રનેહ વસે તેને,
પાડતી જુદા પરાણે,
સુખની ધડી તેને સ્વપને મળે નહી,
ટળવળીને તેજ આણે—

દરદ દીલ૦ (૩)

દ પતીના દીલ તેમજ તરસે,
બધન પ્યાર બધાણે,
જાણે છે અતર અરસપરસનાં,
ગામ્ અતાવે શું ગાણે ?—

દરદ દીલ૦ (૪)

(કવિશ્વર દલપતરામ.)

છ મહીના વહી ગયા

નીઝામ હેદરાબાદના નામીયા નવાબ અમીર ખુશરોની
યાદ લોકો હળવે હળવે જીલતા ચાલ્યા, પણ એક દુખી
અજળીનું જવાન જીગર તેની ગમખાર યાદમાં હજી જેવું ને

તેવુ જળતુ હતુ ખચરતાબાદની એક એકાત આરામગાહમા અમીર ખુશરોની રોનકદાર કમર કાંઠ અજબ બહાર મારતી હતી દર બરેસપતવારે સાંજે એક બધ ગાડીમા એક પડે નશીન બાનુ પોતાના બેટા જોડે જઈ તે કમર ઉપર પોતાને હાથે પુલની ચદ્દર ખીછાવી ઉઘી અગર બતીઓ સળગાવવા સાથે એક ચેરાગ રોશન કરી આવતી હતી આનીયમ છેલ્લા ૬ માસથી દર બરેસપતવારે અચુક રીતે અમલમા મેલાતો હતો. તે કમનશીબ જવાન બેગમ આખાં અઠવાડીયામાં બરેસ પતવારનો દીવસ ભારે ગમગીનીમા પસાર કરતી હતી, કારણ કે તેણીનો વહાલો ભરથાર એજ વારે જનતનશીન થયા પામ્યો હતો.

“મા અલ્લાહ! એક ખીજ દશ વરસ મારા ખાવીદને મારે માટે તે જીવવા કા નહી દીધો.” ઝોહરા બેગમ દર બરેસપતવારે અમીર ખુશરોની કમર આગળ રડીને રૂદન કરતા બોલતી. “મારો શીરોઝ બેટો ઉમરમા આવે તેટલા તેની હાથપાતી તે કા નહી લખાવી? અરે! એવી જવાન ઉમેદવતી જીવગીનુ તે મીનોઈ જેહાનમા તુ દાદગર દાવરની દરબારે શુ કામ પડ્યુ કે મારૂં સુખ અને સોહાગ આટલુ જલદી ખોહી બેસવાનો મારો વખત આવ્યો? અફસોસ! ઓ અજબના બેરેહેમ ફરેસ્તા! તારી ઉપર સદ હજાર અફસોસ! મારો જનતનશીન ખાવીદ મારે માટે અને મારા બચ્ચાને માટે મુખલગ દોઝત મુકી ગયોછ, પણ તે વહાલા વગર મને તે શુ કામની? સાચા પ્યારથી ચાહુનારા એક ભલા ભરથાર ના સુખ આગળ ખલકનો ખજનોખી કોડીને કામનો

નથી મુઠ હુ અલાગણી! મારા ખાવીદને એચી લેવાને
 ન દલે યા પાક પરવરદેગાર! તે મનેજ કા નહી બોલાવી
 લીધી? મારી આખનો આરામ બેટા શીરોઝ કેવો કમનશીબ
 છે કે એકજ દાહેકામા ખારા પેદરનુ માયાળુ શીરઝત્ર બોલી
 બેટા! યા ખુદા! મરજી તારી! મારા તેબેહેસ્ત રોશન ખાનીદ
 ના રહને અથ રહેમાન પાક! તુ સદા ખુશનુદ રાખજે! અને
 મને તથા મારા બચ્ચાને એવી બુધી બખશજે કે અમારા આ
 ખાકી આલમના વરતનથી તે બહાલો મીનોખમા હરગેજ નારાજ
 નહી થાય મારા દીલની આ દુવા———”

“અમ્મા જનન, આપણી તરફ કોઈની ગાડી આવે છે”
 બેગમ ઝોહરા પોતાના ગમગીન ખ્યાલોમા હતી. તેટલા બેટા
 શીરોઝે તેણીનુ ધ્યાન ખેંચ્યુ “કોઇ મારતે થોડે આવી રહ્યુ
 હિ, ખુદા ખયર કરે!”

“શેહેરનો કોઇ અમીર આ આરામગાહને સેઝદો કરવા
 આવતો તો ન હોય?” ઝોહરા બેગમે તુરત પોતાનાં મોહપર
 ખુરખો ઢાંકી કદપના કીધી. “તેમ હોય તો મારે ઝટ અહીંથી
 ચાલી જવુ જોઈયે હવે હુ ધણી વગરની ધણીઆણી છુ,
 માટે હવે તો મે મારી ઇજત બેવડી તપાસવી લાઝમ છે
 બેટા, કોચમેનને હુકમ કર કે એકદમ આપણી ગાડી લાવે!”

શીરોઝ બેટા માના હુકમને ઝટ તાબે થયો. તેણે પુકાર
 માર્યા બરાબર તેમની ગાડી જે પાડોસના એક ઝાડના છાયામા
 દબી રાખેલી હતી તે લાવવામા આવી ઝોહરા બેગમ
 પોતાના બેટા સાથ તેમા ઝટ ચઢી બેઠી અને ગાડીવાળો ત્યાંથી

ગાડી હાંકવી શરૂ કરેછ તેટલાં “સગર એ કદમ-ખડી કરો” નો એક ભણીતો સાદ સંભળાયો.

“અમ્મા એ તો ચીચાળન છે !” શીરોઝ બેટા પોતાના કાકાનો સાદ ઘુરત ઓળખી ગાડીની બાહરે ડોકુ કાઢી બેસી પડ્યો.

“ભાભીજી, જરા બાહર આવો ! મારે તમારી સાથે કાંઈ વાત કરવી છે

‘વાત ? એવી તે શી વાત છે કે તમને અહીં સુધી આવવું પડ્યું ખીરાદર ? સહિ સાં નો છેની ?’ ઝરોરા ભેગમે ગાડીમાંથી પુછ્યું

“હા-હા સહિ સાં છે—શીકર કરવા જેવું કાંઈ નથી—પણ મારે એક જરૂરી ખીનાથી તમને ચેનવવાં છે”

“શું કંઈ ગંભીર બાબત છે” ?

“નહીરે ! ગંભીર જેવું કંઈ નથી—પણ તમારાજ ફાયદાની વાત છે”

“જો વાત ગંભીર નથી તો અહીં ફરીથી ગાડીમાંથી ઉતરવાની તકલીફ લેવા હું ઇચ્છતી નથી તે વાત આપણે ધર આગળ કરીશું ચલો કાચમેન જાને દો !”

“નહી નહીં, સગર કરો ! વાત જરા ગંભીર છે અને તે મારે તમોને અહીંજ જણાવવી જોઈએ

“ત્યારે નાહક વખત કાં ખોલવો છો ?—ફરમાવો !” ભેગમ ઝેહરાએ ગાડીના બધ પડદાઓમાંથી જવાબ આપ્યો.

“નોકર—ચાકરોની સામે એવી વાત હું કહી શકું નહીં
બેહેરખાની કરી જરા નીચે તકલીફ લેા અહીંથી પાચપચીસ
કદમ દુર જઈ આપણે તે વાત કરશું. હું તમને બેચાર
મીનીટથી વધુ ખોટી કરશ નહીં”

ઝોહરા બેગમને આ મંત્રણી ગમી તો નહીં, પણ બાબત
“ગ બીર” જાણીને તેણીએ ઉતરવાની જરૂર જોઈ

“ચાલ બેટા શીરોઝ, મારી સાથે આવ !”

“નહીં, શીરોઝને અહીંજ રહેવા દો ! નાદાન બચ્ચાએ
એવી એવી વાતો સાંભળવી નહીં જોઈએ,” બહેરામખાને વાધો
લીધો

“આપનું આજનું વરતન મને અજાયબી ઉપજાવે છે,
ખીરાદર ?” બેગમ બોલી “શીરોઝ સાથે હોય તો શી
હરકત છે ?”

“હરકત કાંઈ નથી” બેહેરામે જવાબ આપ્યો. “પણ
બે જણની વાતની વચ્ચે ત્રીજાએ પુરાવું એ ખોટું છે, માટે
અત્યારથીજ એને એવી ટૂંકવણી મળેલી સારી ?”

“બહુ સારું—લ્યો, હું આ ઉતરી” અને ઝોહરા બેગમે
ગાડીનું બારણું ઉઘાડવાનો હુકમ આપ્યાથી તે ખોલવામાં
આવ્યું. “કેમ કેટલે દુર જવું છે ?”

“અહીં પાસેજ—ખીરાદર ખુશરોની કબરની પેલી કોરે !”
બેગમ બોલી બેહેરામખાન આમળ ચાલવા લાગ્યો

“બેટા, તું ગાડીમાં બેસી રહેજે—હું ચીચાજી સાથ

વાત કરી હમણાં આઉં છું ” બેટા શીરોઝને બેસવા ફરમાવી
ઝોહરા બેગમ બેહેરામખાનની પાછળ ગઇ

“લાલીજી, અહીં આવો! આ કમરનાં ઓઠામાં ઉભા
રહો—મારે તમને કંઈ વાત કહેવી છે

“તમે ભોલો—હું અહીંથી અઝી રીતે સાલળી શકીશ ”

“નહી, કેઅમેન અને ઘોડાવાળા આપણને દુરથી જોય
છે તમે બેહેરખાની કરી આ બાળુએ આવો! શું મારી ઉપર
તમને વીસવાસ નથી ? ”

“મને પુર વીશ્વાસ છે, પણ આપણા નોકર-ચાકરોને
નાહક નીંદા કરવાનું—”

“જહન્નમમાં ગયા નોકરો! તે બે મદામનાં લોડાઓની
આપણને શી પરવાહ છે?” બેહેરામ ઝનુનથી બોલ્યો
“શું તમે મારૂં અપમાન કરવા ઇચ્છો છો ?

“હું તમારૂં અપમાન કરૂં ? શાને માટે ?

“ત્યારે એકદમ અહીં આવો!” તે ઝનુની આદમીએ
કમરની ઓથે રહી તેણીને પોતાની નજદીક તેડી

“તમે નથીજ સમજતા ત્યારે હું લાચાર છું ” તેને
ગુસ્સે થયેલો જોષ ઝોહરા બેગમે કમરના ઓથામાં દાખલ
થતા બોલી ચાલે, તમે શું કહેવા માગો છો તે જલદી ફર-
માવો! હું અહીં એક મીનીટથી વધુવાર બેટી થઇશ નહીં,”

ઝોહરા ધણી ખમસુરત અને હોસનરાળી હતી. આખા
નીઝામ હેદરાઆદમાં તેણીની ખુમસુરતીની તારીફ થતી હતી

“ભલે તમે એક મીનીટમા ચાલી જજો-મારે જે કંઈ કહેતું છે તે એકજ વાક્યમા હું કહી દઉં છું, કે આજ પછીથી આ જગ્યાપર તમારે કંઈ આવવું નહીં !”

“એટલે ? એ તું બોલો છો, ખીરાદર ? આ જગ્યા, જ્યાં મારા સરના તાજની છેલ્લી મટ્ટી પડેલી છે ત્યાં હું કાં નહીં આઉં ? તેનું કારણ શું ?” ઝોહરાની આંખોમા આટલું બેલતા પોતાના મરનાર બહાલાની ગમખાર યાદથી ઝળઝળાયા બરાબ આખા ગા માટે હું અહીં નહીં આઉં ?

“તેના ધણા કારણો છે”

“તેમાનું એકજ મોતેગર કારણ મને જણાવશો ?”

હા-હ્યો, હું ખુશીથી કહું છું તમારા જેવી જવાન ઓરતે પોતાના મરનાર ખાવી દને માટે એટલી બધી ગમ ગોસારી કરવી નહીં જોઈયે”

“ઓ ઝોહરામખાન ઝોહરામખાન ? એ શું બોલો છો ?” ઝોહરા છછછી પડીને બોલી, “શું હું જવાન છું તેથી મેં મારા મરહૂમ ભલા ભરથારને ભુલી જવો જોઈયે ?”

“એશક !”

“પણ તેનો કંઈ સંબંધ ?” તેણીએ ચીરકાઠને પુછ્યું

“સંબંધ પુછોછ ? તમે હજી ધણાં જવાન છો-ફુતીયાનો એશઆરામ તમારે માટે રાહ જુએ છે !” તે જુબાને નક્કાઇ ભરેલો જવાબ આપ્યો

તે બદમાશ શું બકી રહ્યો છે તે તરફ એક પણ

ઝોહરા એક સરખી નેત્રી ચુપ ઉઘી રહી “ખીરાદર !” નેણી બીજા પળે ભારે ચીચરાટી મોતી “તમે શુધીમા છોકે ? તમે મને અહીં ખોનારી લાતી માર કેવું ઉવાડું અપમાન કરો છો તેનો તમને કાંઈ ખ્યાન છે કે ? શુ દુનીયાનો એશ આરામ મારે માટે રાહ જુવે છે ? દયાનત છે એવા એશ આરામ ઉપર ! છે ના ૭ માસ થયા દુનીયા મને કેરી અકારી ઝેર થઇ પડી છે તે તમે જાણો છોકે ? મારો ખસમ ગયો તેજ દીવસથી સારી દુનીયાને હું કુળી ગયેલી સમજું છું હું જો જીવતી હોઉં તો ને એજ નાનકડા જીવતી સલામતીને માટે !”

“આહાહાહાહાહા !” તે ચડાળ હસીને ખોલ્યો “ભાબીજી સાહેબ, તમે મારાપર નાહક ખડા થાઓ છો, આટના સરખા જીવને માટે તમે તમારા જીવપર જોરાવરી અને ઝેદમન ખેંચા એને હું આ દુનીયાની આઠંગી અજાયબી સમજું છું ! ગમે તે હોય, પણ હવે હું ગભીર થઇને કહું છું કે દર જીવેરાતને દીવસે તમે આ કમળ આગળ આતીને નાહક ગમ કરો છો એ હું ચાલવા દેવાનો નથી ”

“મારી લાગણીના કાંઈ તમે માનેક નથી, ખેહેરામખાન, આજે તમે માઝ દીન હદઅકાર દુખાવો છો તેવું તમને જાન છે ?”

“ભાબીજી, મારા મરનાર ખીરાદરે તમારી સલાહ મારા હવાલામા સોપેલી છે તે તમે જુની જાઓ છો ”

“હું તે ના પાડતી નથી, પણ મારા અત કરજીની વામણી-

આનેમી તે મરનારે તમારી સભાળમા મુકેલી નથી તે તમારે જુલી જવુ જોઈતુ નથી” ઓહરા બેગમે અહીં ઉશ્કેરાઈ જઈ સાથુત ચપકો આપ્યો.

“હુ લાગણી-આગણી કાઢ સમજવાનો નથી તમારે મારા હુકમને નમવુ જ જોઈએ” તે ચડાળે નેજુ ફેરવી દમ કર્યો “જો ચીજથી તમારી તબીયતને નુકસાન પહોંચે તે ચીજ હુ કદી કરવા દેવાનો નથી”

“બેહેરામખાન, જરા શરમ પકડો ? તમારા મરનાર ભાઈની પીઠ ફરવાને હજી છ માસ નથી ચયા તેટલા તમે તેની મોહોરનાર જોડે આજે કેની રીતે વરનો છો તેનો જરા વીચાર કરો ! મારો જીવ જશે તો પણ દર જીમેરાતે આ વાહલી જગ્યાની કદમબોસી કરવા વીના હુ કદી રહેવાની નથી. જાઓ તમારેથી થાય તે કરી દ્યો ?” અને એમ બોલી બારે ચીચવાટ સહીન તે દુખી અમલા ઝડફ કબ્બે અને અતી ઉશ્કેરાયલી હાલતે તે ચડાળને ત્યાજ ડાચુ વકાસતો છોડી એકદમ નીકળી આજ્ઞતી થઈ !

“ચલાવ જલદીસે ધરકુ જાને દો !” તેણીએ પોતાની માડીમા જગ્યા લીધા બરાબર મોટે સાદે કાચમેનને હુકમ આપ્યો અને તેજ પળે માડી ત્યાંથી મારતે ઘોડે ચઢેર તરફ નીકળી ગઈ !

પ્રકરણ ૧૬ મું.

કબર ઉપર કબજો

શ્લોક.

હે હેમકાર પરદુ ખ વીચાર મુઠ ।
 કીમામુહુ ક્ષિપસિવાગ શતેન વન્દો ॥
 સદિધ્યતે મયિ સુવર્ણ ગણુતિ રેકો ।
 લાભ પરતવ મુખે ખલુભસ્મપાત ॥

ભાવારથ—(સોનું કહે છે કે) હે મોની ! તું પારદુ
 દુઃખ જાણવામાં મુઠ (અજ્ઞાન) છે, કારણકે તું મને નારવાર
 પાણીમાં બોળી ફરી ફરીથી અગ્નીમાં તપાવે છે, પણ એમાં
 તું પરસપરના હીતનો વીચાર કરતો નથી એ પ્રમાણે તપાવ
 11 થી હું તો વીશેષ મુલ્યવાન ચાઉ છું, પણ (તારી ભુગળીથી)
 દુઃકવાથી તારા મો ઉપર તો માત્ર રાખોડીજ ઉડીને એકડી
 થાય છે એ સીવાય બીજો કંઈ લાભ લેતો નથી (કઠોર
 દીલના માણસો બીજા નીરદોશીને નાહક હેરાન કરે છે, તેમને
 આ અન્યોક્તી ઉપરથી બહુ શીખવાનું છે, આપણી વારતામાં
 બદમાશ બેહેરામ અગીર ખુશરૂના મરણ પછી તેની વફાદાર
 જવાન મોહોરદાર ઝોહરા બેગમ જોડે જે બદમાશી ચત્રાવી
 રહ્યો છે, તેને આ અન્યોક્તી અત્રે લાગુ પાડી છે)

*

*

*

ખીજ એ માસ વહી ગયા

કમનસીબ જોહરા બેગમના આમમા આ એ મહીના વધુ દુખદાયક પસાર થવા પામ્યા, કાકે જે સાજે અમીર ખુરાસાની કમર આગળ તે દીબર-બોગમને એક તીખી તકરાર થવા પામી તેની બહારવણે એટો શીરોઝ એકાએક સીક થઈ ગયો. તે હરતુ ફરતુ ખુશ-ખુશાલ બચ્ચુ અચ્ચુ આગરી પડી જવાથી જોહરા ધણી અધીરી પડી ગઈ તુગન કાબેત તખીબોની મદદ લેવામા આવી, પણ પહેલા પ્રકારની માવજત છતાં શીરોઝની તાપ ઉતરી નહીં. ૪૨ દીવસો મુધી તે એક સરખી ચઢ ઉતર થતી રહી અને તખીબોએ ચાપતી દોઝધામ કરવામા કોઈ રીતની કયાસ નહીં રાખવા છતાં તેની ૪૨ દીવસની અવધ પુરી થવેજ ઉતરી, આ માદગીએ તે ગોલામ જેવા તદરોસ્ત બેટાને એક છ માસના બાલક જેવો નાતવાન બનાવી દીધો. ૪૨ દીવસની આ લામી માદગી દરમ્યાન જોહરા બેગમ એક ઘડી નીરાતે બેઠી નહીં પોતાના જન કરતા જ્યાદા વહાલા એટા શીરોઝની કીમતી જીંદગી બચાવવા માટે તેણીએ પોતાના જીવ પર રાત દાહડો આની એહમત ખેચી કે તેવી કોઈ માવતર પોતાના બચ્ચાં પાછળ ખેચે નહીં ચાલુ ઉઝગરાને મહેનતથી તેણી ઝીખાઈ પટકાઈ ગઈ, પણ તે મહેનતનો બદલો તે કરીએ કારસાએ તેને વાળી આપ્યાથી જ્યારે એટા શીરોઝ લયમથી તમામ મુકત થયો છે એમ તેના તખીબોએ જાહેર કીધું ત્યારેજ તેના જીવને જરા શાતી વળી !

ઉપલી ૪૨ દીવસની માદગીમા શીરોઝના કદરદાન કાકા બેહરામખાને માત્ર એ વાર તેની મુલાકાત લીધી હતી ! અને

તેથી કેવી ? દરેક મુલાકાત પાચથી દશ મીનીટથી વધુ નહીં હતી ! પણ એ ગણતરીની એ મુલાકાત દરમિયાન પોતાના 'બહાલા ભત્રીજા'(૧) તરફ તે જાણે કેવો પ્રીતિ થતો હોય તેવો દેખાવ કરવાને તે ચુક્યો નહીં ! તેણે "ભાભીજી" સાથે તેમ તમી બોલે "મોટા ઇનામો" આપવાની લાલચ દેખાડી અને "હરસુરતે મારા મરનાર ભાઇના આ એક પુરા રોશન ચેરાગને પાછો હરતો ફરતો ફરતો કરી આપવા"ની કાકલુદી કરવામાં કોઇ રીતની કમતરતા રાખી નહીં ! તે જાહોરા તમીમો તેમને મોટા ઇનામની લાનચ દેખાડવામાં આવે તોજ જાણે તન-મનથી મહેનત કરના હોય, તેની તેની મુરખાઇ ઉપર હસ્યા રીના રહ્યા નહીં જે ધણીને આટલી બધી કાળજી હોય તે ધણી તો દરદી ના બીજાના આગળથી એક ઘડી ખમવો પણ ન જોઇયે" એ તે ભલા તમીમોનું અગત મત હતું ! મરનાર અમીર ખુશરોના તેઓ અગત મીત્રો હોવાથી તેના મરણ બાદ તેના જવાન વફાદાર મોહમ્મદારપર આવી પડેથી આ મુશ્કેલીમાં તેઓ રાત દીવસ પટકાઇ જઇ મેહનત કરના હતા તે મહેનત એવા કહેવાતા "મોટા ઇનામ"નો લાલચપર નહીં પણ પોતાના મરનાર હાતીમદીલ મીત્રની તેમની જોડેની ભલાઇને લીધે હતી' એવકુદ બેહેરામે તેમને એવી "લાલચ" દેખાડવાની હલકાઇ વાપરી તે બાળે તેઓ ઝોહરા બેગમ આગળ પોતાનો ગુસ્સો દેખાડ્યા વીના રહ્યા નહીં

“બેગમ સાહેબ ! અમીરજીદા બેહેરામખાને આજે અમોને મોટું અપમાન કરીધું છે.” તેઓ માહેલો એક તખીબ વીચવાઇને બોલ્યો “શુ અમે પત્તાના લોલીયા છીએ કે એની

હલકી વાત એઓએ અમને કહી સમજાવી? અમે ના એની તરફ કે કોઈની તરફ જોતું છે-અમે તો અમારા મરહુમ મોહનવત તા મીત્ર અને દાનમદીલ અગીય જીવરો તરફ જોઈ ને તેમનાં આ ગુનામ જેવા અન્યાની અમેથી બની શકતી સારવાર કરીએ છીએ ”

બાઈઓ !” ને દુખી બેગમ બોલી “હુ એક દુખી અમલા છુ અને આ મુરકેલીવી પુત્રી મુઝાઉ છુ એક મુરખો આદમી બોલે-અકે તેનો દડ હુ કેવી રીતે બરી શકુ ? તેની મુરખાઈપર હુ તમારી આગમચના અફસોસ કરી ચુકી છુ જે વાદલું નામ તમે યાદ કરીધું છ અને જે માનવ ત નરની શરમ તમે દુશ તમારા હાથમા સમાવી છે, તેજ ધરારો મગ જીવરને તસની આપના માટે પુગો છે. હુ તમેને અરજ કર છુ કે એવા એક મુરખાના બોલવા-અકથાપર ધ્યાન નહી આપતા તમે તમારી પત્રીત ફરજ અદા કરો ! ખુદા પાક તમેને તેમાં આયનદાદ યશ્ન આપશે, આટલુ બોલતા ઝોહરા બેગમની આખ્યોમાં આસુ આવી ગયા અને તેણીનો મધુર સરોદ ધીમે પડી ગયો એને જો ખરેખરી આગ-દાઝ હતે અને આ એક પુગ ગોલામાં ખરી કદર એ કરતો હતો તો અહીંથી એ એક ઘડીથી ખીસતે ? એનીજ ઉપરથી એની લાગણીનો ખ્યાલ કરવાનો છે

તે બધા તખીઓ ઝોહરા બેગમનો આ જવાબ સાંભળી બાપડા સામા ખશીયાણા પડી ગયા.

અને હવે દુકમા, બેટો શીરોઝ બેહતાલીસ દીવસની મરજીતોલ મદગીમથી માનમા આવ્યો જો કે તેનુ શરીર

નહન ગળાખને હાડપી જર જેવું થઇ ગયું હતું, તોખી હાડકાં સલામત હશે તો માંસ આવયા કરશે” નાં સંધીયારા સહીત તે દુખી માવતરે તે મહાન માલેકની ઝનાભે ખારીમાં પોતાના બેટાની મોટી માદગી દેકે થવા માટે ખરાં દીલની એક બદગી કરી તે દાદગર દાવરનો અત કરણથી ઉપકાર માન્યો.

શીરોઝની નાતવાની ધીમે ધીમે નાશુદ્ધ થતી ગઇ અને જ્યારે તે રફતે રફતે ફરતો હરતો થઇ પાછો આગલી તદ રેસ્તી મેળવતો ગયો ત્યારે પેલા કદરદાન કાકાજીએ તો નહીં પણ તેની માયાજી માવતરે પેલા બાહોશ તખીબોને યાદ ગારીનાં કીમતી ઝવેરાતોના-બેહોશ કરીને ભેટ કરીને તેમની જીવતોડ સેનાની કદર જીજી.

એહરા બેગમ એક વાતથી ગણી ગમગીન રહેતી હતી તે ખીના એ હતી કે શીરોઝ જ્યારથી આજારી થયો ત્યારથી તે પાછો ટટાર થઇ ફરતો હરતો થયો ત્યાં સુધી પોતાના મરનાર વહાલાં ખાવીદની કબર આગળ દર ભરેસપતવારે મેઝદો કરવા જઇતો જે નીયમ તેણીએ તેનાં મરણ પછી પહેલાં જ મહીના સુધી અચુક રીતે ચાલુ રાખ્યો હતો, તે નીયમ તેણીથી પળાયો ન હતો એને લીધે તેણીનું દીલ રાત દીવસ ધણુ દરદમદ રહેતું હતું તેણી મન સાથ વારવાર અફસોસ કરતી હતી કે કીયા નેહેરત ચોઘડીએ બેહેરામે તે કબર આગળ મારી સાથ નાહક પચાતી કીધી હતી કે ફરીથી હજી સુધી હું ત્યાં જવા પામી નહીં હવે એટા શીરોઝ અદવાની મેહેરથી સાંગે થયો છે, તો આવતા બેસપતવારથી હવે હું મારો તે અસલ નીયમ પાછો શરૂ કરીશ ”

અને તે મુજબ તેણીએ તે કામ બળબુ તે પછીના પહેલાજ ભરેસપતવારે ઉમદા પ્રકારની સુગંધીઓ લઇ બેટા રીરોઝ જોડે તેણી પોતાની બધી ગાડીમા મરનાર ખાવીંદની ઝેલથી આરામગાહ તરફ સેજદો કરવા ગઇ, પણ ત્યાં તેણીએ ભારે અજબબી સાથ જોયું કે કબરની આસપાસ ચારે બાજુથી એક માણસ જોઇ કે ચઢી શકે નહીં એટલી હદ સુધીનાં ઉચા પતરા જડી લઇ તે જગ્યા પેલા બદમાશ બેહેરામે તેણીની કાપપણ પરવાનગી પુછ્યા વીના બધી કરાવી લીધી હતી !

તેણી એક તડાકે ચેતી ગઇ કે એ કામ તેજ મુજબ હતું, કે જે તેણીને દર જુમેરાતને દીને ત્યાં આવેલી જોવા ધ્વજનો નહીં હતો !

કદી વધી નહીં રાખેલો તે નાપસદ દેખાવ જોતાજ તે જવાન દુખી વીધવાના આખાં આગમા ગોચા જવાળા સળગી ગઇ ! પોતાના બહાલા ખાવીંદની ખુદની કબરને દુન્યાની નજરથી એવી રીતે અણુદીઠ કરવાનું પોતાના આપખુદ દીયરનું આ અપીચારી પગનું જોઇ તેણી ગુસ્સાના ઝનુનથી ગરમ બની ગઇ !

“ઓ બેહેરામ—બેહેરામ ! એ તે શું કીધું ? તું ભાઇ હતો કે કસાઇ હતો ?” તેણી તે દેખાવ જોઇ રવેરવાથી કમ-કમીને છછણી પડી

“અમ્માજન ! મારા પ્યારા પેદરની આરામગાહ આગળ એવો આડોસો કેણે કીધો હશે, લગ્ના ?” તે નીરદોષ બાળક તમામ નીરદોષી વચ્ચે પુછના પડ્યું “અરે ! આ કાટ ખાધેલા

જુનાં કમાળ પત્રાંથી મારા પેદર સાહેમની આ સુદર આરામ-
ગાહ જરાએ શોભતી નથી ! આ રોકનદાર કમરનો ખુશનુમા
દેખાવ કોણે બધ કરાવ્યો ?”

“તારા મુજી કાકાએ !” તે દુખી બેગમે ધણી ચીચ-
વાટ સાથ જવાન આપ્યો.

“એમ કરવાનો એમનો શો હક હતો ?” તે બાળક
વટીક ચીચરાધને પુછવા પડ્યું, “તમે જુઓ તો ખરા, હું
અહીંથી આપણે મકાને ગયા બરાબર એમની ફેટ પકડીને
પુછુ છું કે કોણનાં હુકમથી એઓએ એ પગનું લીધું છે
શું તમને પુછ્યું હતું, અમ્માનન !”

“જરાએ નહીં !—હું આ વાત જાણતીજ નથી ! હું આ
દીલ દુખવનારા દેખાવ હમણાજ જોડે છું ”

“અફસોસ, અમ્મા, હવે આપણે શેઝદો કેવી રીતે
કરી શકશું ?” ફીરોઝે પીકર બતાવી

“જરા સમરકર, હું એનો તામડતોજ ઇલાજ કરૂ છું ”
તે દુખી બેગમ, જેણી ત્યારથી યુ ઉપાય લેવો તેના વીચારમા
ઉભી હતી, તેણી બોલી “જ તો બેટા આપણા નરસુ ઘોડા-
વાળાને બોલાવ !”

પીરોઝે ઘોડાક કદમ આગળ વધી નરસુને હાક પાડી,
જે સાબળતાજ ને તાબેદાર નોકર ઝટ દોડી આવ્યો.

“નરહ, તને ખમર છે, આ કમરની આસપાસ પતરા
કોણે જડાવ્યા ?” ઝોહરા બેગમે નરસુ પાસે આવી નાગતા પોતાના
ખુબસુરત એહેરાપર જુરબો ખેચી સનાત કીધો.

“હા બેગમ સાહેબ, બેહેરામખાન સાહેબે આ પતરા મરાવ્યા છે”

“ક્યારે?”

“એને તો લગભગ બેથી અઢી મહીના થઇ ગયા!”

“આપણે અહીં છેલ્લા આવી ગયા હતાં, તે પછી કેટલા દીવસે?” બેગમે પુછ્યું

“ખીજેજ દહાડે, બેગમ સાહેબ!”

“ખીજેજ દહાડે?”

“જી, હા?”

“યા અનાહ? એ આદમી કેવો કપટી છે! હું તો ચારતી હતી કે એ માત્ર મને દમ ભરાવવા આવ્યો હતો, પણ એણે તો એક પગલું આગળ વધી પોતાનો સીકકો બમવી મતાવ્યો!” તેણી મન સાથે બમડી. “પણ મેં એ આપખુદી શા માટે સાંખવી જોઇએ? મારા ખાવીદની કબરપર કમળે કરનાર એ કાણુ? એની સત્તા શું? આજે હું એટલું ચાલવા દઇશ તો કાલે એ વધુ હીમત કરશે મેં એની સરકશી તોડવી જોઇએ અને તેણી નરસુ તરફ ફરીને બોલી “નરસુ, તું એકદમ દોડતો શેહરમા જ અને ત્યાંથી આઠ-દશ મજુરોને તેઓ જે માગે તે મજુરી કસુની બાકુતી ગાડીમા બેસાડી એક અરધા કલાકમા પાછો અહીં આવી લાગ!”

તે ચતુર ઘોડાવાળાને બેવાર ચેતાવવું પડે એમ ન હતું અમીર ખુશરોનાં તમામ નોકર-ચાકરો બેહેરામખાનનાં ત્રાસથી

ત્રાસી રહેલા હતા એ પાપ ધરમાથી ક્યારે પતે અને ભેગમ સાહેબ તેને ક્યારે લીધું નાળીયેર આપે તે જોવાને તત્પર હતા

તે દુ ખી ભેગમ એક મોટા પથર ઉપર બેસી પોતાની કમનસીબીપર રડવા લાગી

‘અરે ખુશરો-ખુશરો ! મારા વાહલા ખાવોંદ ! મને દુ ખના દરીયાવમાં ડુબાડી દઇ તું ભરજવાન ઉમરે ચાત્રી કેમ ગયો ? અરે ! તારી જીદાઇ હવે હું કેમ ખમી શકું ? તારી પીઠ ફરતાજ તારા ભાઇએ તો આ રીતના અત્યારથીજ રગ દેખાડવા માડયાછ, તો આગળ-ઉપર મારો નીભાવ કેમ થશે ? એ મારા સરનાં તાજ ! મારા જીગરમાં પડેલો તું વહાલાની જીદાઇનો જલેમ જખમ કેવી રીતે રૂજ આવે ?’

“અમ્માજન ! એ શું કરો છો ? તમે રડો છો કા ? તમને એમ કરતાં જોઇ મારૂ જીગર જતી જાય છે” તે દશ વરસના બાળક બેટાએ માનુ માયુ પોતાની છાતીમાં ચાપી દીલાસો આપતાં કહ્યું “મને જરા મકાને તો જવાદો-પછી એને હું આજે—”

“નહી બેટા, તને ઉશકેરાવાનું હાલ કારણ નથી તારો વખત હજી આગળ આવે છે જે કાંઈ તને કહેવાનું હશે તે હું કહીશ-તે મીલકુન વચ્ચે બોલવું નહી, નહી તો એ કહેરી કાંકો નાહકનો તારો દુશ્મન બનશે ”

‘પણ ત્યારે આ કમાળ દેખાન અહીં ઉભો કરી આપણુ દીલ દુખાવવાનું એને કાણુ કહ્યું હતું ? તે ખાનદાની મચ્ચાએ પોતાનું ખમીર બતાવ્યું

“લાગણી વગરના ઇનશાનો હોર કરતાં પણ અહિતર હોય છે, બેટા” તે દુખી માવતરે જવાબ દીધો. “તારા કાકાને તારા મરનાર ભાલા પેદર તરફ જરાથી લાગણી જેવું હતે તો તે આવું કામ કદી કરતે નહીં”

“અ ચીત, એમને આપણી તરફ લાગણી હોય એવું લાગતું જ નથી મારી છેલ્લી માદગી દરમ્યાન ૪૨ દીવસમા માત્ર બે વાર એ કદરદાન કાકાએ મારી મુલાકાત લીધી હતી, એમ આપણી દાસી રઉનડ બોલતી હતી, તે સાભળ્યું ત્યાર થીજ મને એમની ઉપર અભાવ ઉત્પન્ન થયો છે તે કહેતી હતી કે તમે એકલા રાત દહાડે મારી પાછળ પટકાઈ જતા હતાં, પણ એ કાકાએ તો અખી ને જોયું પણ નહીં એ વાત ખરી કે, અમ્મા ?”

“હા બેટા, ખરી પણ કરીયે શું ? તારા પ્યારા પેદરને અજલનો એરેહમ ફરેરતો જવાન ઉમરમા ઝુટવી જાય નહીં તો આપણી હાલત એવી થાય નહીં” અને અહીં તે દુખી માવતર ફરીથી રડવા લાગી તેણીને રડતી જોઈ ફીરોઝની આખ્યોમા પણ પાણી આવી ગયા ઘુરતની માદગીમાંથી ઉઠેલા પોતાના પ્યારા બાળકને આમ રડતું જોઈ તે માવતરના પેટમા મુઠાઈ આવ્યું તેણી ડાહપણ વાપરી ઝટ મુપ થઈ અને તે વાત ફેરવી નાખી

“બેટા મારો વીચાર અહીં આ કબરની આસપાસ એક નાનો બગીચો બનાવવો છે તને એ વીચાર પસંદ છે ?”

ખરેખર અમ્માજન ! તમે અંછી અકકલ દોડાવી ! અહીં

એક ખુશનુમા ગુલશન બનશે તો બેશક મારા પ્યારા પેદરનું
૩૬ પણ ખુશ થયા વીના રહેશે નહીં.”

આ વાત સાંભળે છે તેટલા ઘોડાવાળો નરમ મારતે ઘોડે
બે માડીઓમા મળુરોને લઇ આવી લાગ્યો. તુરતજ બેગમ
સાહેબે તેઓને તે પતરા ઉખેડી કાઢવાનું ફરમાવ્યું, જે હુકમ
થતાજ મળુરો ઉલટથી મડી ગયા અને બીજા અરધા કલાકમા
તો તે જગ્યા અસલના જેવી સફાઇદાર બનાવી નાખી

ફીરોઝનાં હુકમથી તે ક ગાળ પતરા તેજ મળુરોએ દુર
લઇ જઇ ફેડી દીધા તેમની આ મેવાના બદલામાં તેઓ
ખુશ થઇ ગય એવું એક ઇનામ બેગમે ત્યાં ત્યાં તેમને
આપ્યું, જે લઇ તેઓ નમી નમીને હેશાન માનતા તેજ
બાકુતી માડીઓમા પાછા વીઢાય થયા

તેમના જવા પછી ઝોહરા બેગમે પોતાના મામુલ મુજબ
ડાબરનો સેઝદો કરી પુલની ચદ્દર ખીંચાવવા જોડે તરેહવાર
જતની મુગધીઓ સગમાનાં ત્યાં એક ચેરાગ કીધો અને
હેજા બે ત્રણ માસ બેટા ફીરોઝની માદગીને લીધે પોતે આવી
નહી શકના બદલ પોતાના મરનાર ધણીની મુવેલી મટડીની
મારી ઇચ્છા ।

એ પછી તે જવાન ઉમરાવ આવું બહુ ગમગીન ચેહેરે
બેટાને લઇ પોતાના મકાન તરફ બધા માડીમાં પાછી ફરી
તેણીએ માડીમા પોતાના બેટાને સખ્ત તાકીદ કીધી કે આ
કામર રિગેની કરી ચુનોચરા હાલ આપણે કરી નહીં અને
જાણે જાણતાજ નહીં હોય તે રીતે ગહેવું

ખીજી તરફ અમીર ખુશરોના મહેલમા પેલો બદમાશ બેહેરામખાન એક ચોકસ ચીજની રાત દીવસ બહુ ખતીની ખોળ કરી રહ્યો હતો તે શુ શોધતો હતો તે તેનુ જીમર જાણતુ હતુ તે એક એવી ચીજની શોધ કરતો હતો, કે તે શોધ વીશે તે કાંઈ ખીજને કહી શકે એમ ન હતુ

વાચનાર જણે છે કે મરનાર અમીર ખુશરો અને તેનો આ બદમાશ ભાઈ બેહેરામ છેલ્લા પદર વરસની વાન ઉપર (અમીર ખુશરોએ મરતી વેળા મોતના ખીજાના ઉપરથી કરેલા સાચા એકરાર મુજબ) પોતાના પીતાની માલ મીલકત વહેચી લઈ બેઉ ભાઈઓની હાયાતીમાજ જુદા પડ્યા હતા તે બંને ભાઈઓને ફાળે એક સરખી લાખો રૂપીયાની માલ મીલકત અને દોલત આવી હતી અમીર ખુશરો એક મહેનતુ અને ઉદ્યોગી પુરૂષ હોવાથી તેણે દર દાહડે પોતાની દોલતમા વધારો કીધો હતો, પણ બેહેરામખાન બદમાશ હોવાથી અને માપીકા હીરસો કેમ જાળવવો તેનો આગડ ન હોવાથી અમીર ખુશરો લરજવાન વયે મરણ પામ્યો તે વખતે તેનો આ નાનોભાઈ તદ્દન ખાલી હાથનો અને ખાખાવરખો થઈ ગયો હતો છેલ્લા પદર વરસની વાત ઉપર જ્યારે તેઓ પોતાના પીતાનો માલ મીલકત વહેચી જુદા પડ્યા, તે વખતે અમીર ખુશરોને પેટે એકબી ફરજદ પેદા પડ્યુ ન હતુ જેથી બદમાશ બેહેરામ એવી ઉમેદમા હતો, કે મારા ભાઈની જે કાંઈ દોલત છે તે પાચ દહાડે મારીજ થશે! આ પારકી ઉમેદ ઉપર “હવાઈ કીલ્લા” બાંધીને તે પોતાની દોલત મોજ-મગ્ગ અને એશ-આરામમાં પુર છુટથી ખરવતો ગયો હતો. પણ ઈશ્વરને કાંઈ

જુદુજ મજુર હતુ અને ભાષ્યો છુટા પડ્યા પછી વચે પાચેક વરસ થવા બાદ અમીર ખુશરોની માનીતી મોહોરદાર ઝોહરા બેગમે એક ગુલામ જેવા બેટાનો જન્મ આપ્યો અને એક અમીર તરીકે તે ચાહનો તો એકથી અનેક બેગમેને પોતાના જનાનામા તે રાખી શકને પણ તે બહો ઉમરાવ એકજ પત્નીવૃત્તને પાળનારો હોવાથી ઝોહરા શીવાય તેની બીજી વધુ બેગમે હતી નહીં અને બેટો તે કોઇજ નહી પણ તે આપણો ઉપર જણાવેલો શીરોઝ હતો શીરોઝના જન્મથી સરવે કોઇ ખુશી થયા પણ એકજ જીવને ભારે દત્તમીરી ઉપજી આ દલગીર યનાર અમીર ખુશરોનો મા જણ્યો સગો ભાઇ બદમાશ બહેરામ હતો ! પોતાના વડા ભાઇની આઇતી દોલત પાચે દહાડે તેની કમ્લ બાદ પોતે પચાવી પાડવાની જે જુરી દયાનત અને બદનીશ્ટા તે જીમખ ધારતો હતો, તે આશા શીરોઝનાં, જન્મથી નીરાશામા ફેરનાઇ જવાથી તે જુરા બદ-કારને બહુ દુખ લાગ્યું હતું

બહેરામને પોતાનો જે બાપીકો હીસ્સો મળ્યો, તે તેણે સભાળથી સાચવ્યો ન હતો તેને પોતાના વડા ભાઇ અમીર ખુશરોની આઇતી દોલત મેળવવાની હવાઇ ઉમેદ હોવાથી પોતાનો પાછનો દાહડો વીચારયા વીના તે ચાહોમ ખરચ્યો કરતો ગયો જે તેણે પોતાની બાપીઝી મીનકત અમીર ખુશરોની પેઠે સાચા હતે તો તેની વારસીક આરક એટલી મોટી હતી કે તેની સાત પેઢીને પણ ખાતા ખુટે નહી જયારે એક ઈનશાનને વાનાશકાળ આવે છે, ત્યારે દર દહાડે તેને વીપરીત જીવનાં સુઝે છે ! એવી વીપરીત બુધ્ધી બહેરામખાનને અમીર ખુશરોની હાઇનાતમાજ ક્યારની સુઝી યુઝી

હતી, અને તેની ખાનાખરાખીનો પાયો તેના બહા બાઇની જીવતી જીવગીમાજ નખાઇ ચુક્યો હતો, જે વખતે અમીર ખુશરો મરણ પામ્યો, તે વખતે બેહેરામ તદ્દન ખાખાવરખો થઇ ગયેલો હતો તેના વડા બાઇના મરણ પ્રસંગે બેહેરામ પાસે પોતાની અગીત પુજા જેવું કાંઈ હતું નહીં તેને હીરસે આવેના બાપીકા ફાલા સાથે સરખાવતો અમીર ખુશરો મરણ પામ્યો ત્યારે બેહેરામ પાસે રહેવાનું ઘર અને બે-પાય હજારની રોકડી રકમ શીત્રાય બીજી કાંઈ ન હતું જો અમીર ખુશરો વગર વારસે મરણ પામ્યો હોત તો તેની તમામ માન મીલકત અને દોલત બેહેરામને મળત, પણ તે મરનાર બહા બાઇનો નેક મનશ્ચની મુજબ તેનાં મરણ વખતે તેને પેટે સારે નસીબે એક ફરજદ હોનાથી અને તે પણ એક નર-વારસ હોવાથી બદકાર બેહેરામની વરસોનાં ખુરી ઉમેરે બર આવી નહીં

તે એક લુચ્છો, કુછદી અને હરમી આદમી હતો તેણે પોતાની તામામ દોલત લુચ્છાઇમા, કુછદમા અને પોતાના બદ-હવસમા બરબાદ કીધી હતી અમીર ખુશરો મરણ પામ્યો ત્યારે બેહેરામ પોતાના જીદા ધરમા રહેતો હતો, પણ ખુશરોના મરણ પછી મરનાર બાઇનો માલમીલકતની બવરથા કરવાને બહાને તે તેનાં મેહેલમા ધામો નાખી પડ્યો હતો બેહેરામ એવો કુછદી છે અને તેની દયાનત તેના બાઇની દોલત પચાની પાડવાની હતી એ વાત જેમ ખુદ અમીર ખુશરો પોતે જાણ્યો ન હતો તેમ ખુશરોની વફાદાર મોહોરદાર ઝોહરા બેગમ પણ જાણ્યતી ન હતી ખુરા બદમાશો દુનીયાને દેખાડવા

માટે ચોકસ પ્રકારનો બાહેરનો જે એક દેખાવ રાખે છે, તેવો દેખાવ બદલાર બેહેરામે પોતાના મરનાર બાઈની હાથપાનીમાં અને તે પછી રાખેલો હેવાથી બન્ની બોહરા તેને તેના ખરા રૂપમાં પારખી કે પીછાની શકી ન હતી

પ્રકરણ ૧૭ સુ.

“મારી માહુબુખ મારી સામેજ બેઠેલી છે !”

“તમે તમાર મોઢું આગસીમાં જુવો જે તે તમને ખુમસુરત જણાય, તો એવી રીતે સદા ચરણથી વરનો કે જે થી તેને લાછન ન લાગે જે તમાર મોઢું તમને કદરૂપ કે બેઠેલ માલમ પડે તો સહિ સાથે એવી બનાઈથી ચાલો કે તે ખોડ ઢકાઈ જાય

[વચનામૃત.]

*

*

*

“બેગમ સાહેમ, અમીરખદા બેહેરામખાન તમોને મેહેલની અગાસી ઉપર બોલાવે છે” એક દહાડે સામે ચાર વાગે અમીરા બોહરા બાનુ પોતાના મરનાર ખારીદ અમીર ખુશરોના ગમખાર વાદ કરતી એક કીમતી સોફા ઉપર અરધી લેટીને મમના આસુઓ વરસાવતી હતી, તેનામાં એક દાસીએ આવી ખમર આપી

“મને બોલાવે છે ?—કાણુ બેહેરામખાન ? અને તેથી

નહેલની અગાસી ઉપર ?” તેણી અચરત થઇ પેલી દાસીને પુછવા પડી “નહી, રઉનક, જા જાઇને બેહેરામખાન ખીરાદરને કહે કે મેહેલની અગાસી ઉપર હું હવે આવી શકતી નથી માટે મળવું હોયતો નીચલા દીવાનખાનામા અથવા અહી પધારો.”

પેની દામી નમીને અમીરાનો પેગામ કહેવા તે ઓરડા છોડી ગઇ

વચ્ચે બે મીનીટ પસાર થઇ નહી તેટલા રઉનક પાછી આવી અને બોલી કે “બેગમ સાહેબ, અમીરજાદા દીવાનખાનામા આપણી મુલાકાત ઇચ્છે છે ”

અમીરા અચરત થઇ, છેલ્લા ૯ માસમા બેહેરામે તેની ભાગ્ય બે પાશ્વ મુલાકાત લીધી હશે અને તે મુલાકાત મોટે ભાગે મીલકતને લગતી ઘટતી પુરપુછ વીશે હતી અને તે ખાનગી રીતે મુલાકાત ઇચ્છે છે તે શું કારણથી હશે ? એમ અમીરાને રહેમ પડ્યા વીના રહ્યો નહી

એટલું જાતાં, તે નફાદાર બેગમ પોતાના દીવરને મળવા માટે દીવાનખાના તરફ ગઇ

સાજનો વખત હતો અને નોકર ચાકરો પોત પોતાના ઝામોમા રોકાયેલા હતા બેટા શીરાઝ એક ખાનગી શીક્ષક પાસે મેહેલના બીજા મજલાપર શીક્ષણ લેના ગયેલો હતો, અને તે વખતે પહેલા મજલાના દીવાનખાનામા કોઇ ન હતું

તેણી દાદર ચઢી ઉપર ગઇ દીવાનખાનામા દાખલ થતાજ તેણે બેહેરામને એક ખારી આગલ મુછપર તાવ દેતો ઉમેલો જોયો જેની ઓહરા દાખલ થઇ તેવોજ તે દીવાનખાનાની વચ્ચે આબેચો અને બોલ્યો

“ભાભીજી, મારે તમારી સાથે આજે કાંઈ ખાનગી મસલત કરવી છે માટે અહીં કાંઈ નહીં આવવા પામે તેની સલાખને સારૂ દીવાનખાનાના બેઠે દરવાજા બંધ કર તો તમને કાંઈ હરકત છે ?”

દીયરજીના પહેલાજ સવાલે ભાભીજીને ચમકાવ્યા !

“દરવાજા બંધ કરવાની કશી જરૂર નથી” ભાભીજીએ જવાબ આપ્યો.

“પણ મધ કીધામા કાંઈ ગયું ?” બદમાશ બેહરામને ખશીયાણું લાગવાથી હુજત કીધી ‘આપણે કાંઈ પારકા નથી વાત જરા ખાનગી હોવાથી—”

“તમારી અને મારી વચ્ચે ખાનગી વાત રીં હોય, ખીરાદર ? જે કાંઈ કહેવું હોય તે મને અહીં કહી દો, પણ દીવાનખાનાના દરવાજા તો હું બંધ કરવા દષ્ટિ નહીં”

“તમે ક'ંઈ ખોટો નસવમે તો લઈ ગયા નથી ભાભીજી”

“નહી, જરાએ નહી, તેવું કશું નથી—પણ મારી હાલની સ્થિતિમા મેં મારી ઇજતને સલાખવાની ત્રણી જરૂર છે. ધારે કે આપણી મસલહત પુરી થવે દરવાજા ઉપડતા કાંઈ નોકર આકર, આયા દાયા અથવા માહરતું કાંઈ મુતાકાતે આવી લાગે તો તેઓ આપણે માટે કેવો બુરો ખ્યાલ લઈ જાય” આપ વાત કરવા ઇચ્છતા હતા તો જરા વીમે સાદે કરો-હાલ અહીં કાંઈ નથી અને દીવાનખાનું એટલું મોટું છે કે આપનો નરમ સાદ દરવાજા સુધી પણ જવા પામવાનો નથી.”

પહેલેજ તડાકે બેગમ ઓઢરાએ દીયરજીને તતડાવી નાખ્યાથી તેવણે જોષ લીધું કે તેવણુ ધારત' હતા, તેટલી મતોડી પોચી ન હતી !

“ઠીક છે ત્યારે સામેની ખુરસીપર બેસો ” તે મદમાશે એક ગોલ ટેમચ આગલ એક ખુરસી ઉપર જગા લેતા કહ્યું

“જે દીવસથી મારા ખાવીંદને મે ખોહ્યા છે તે દીવસથી ઉ આ આસાને બેસવું મે હરામ ગણ્યું છે હું આ ગલીયા પર બેસું છું ફરમાવો-આપ શું કહેવા ઇચ્છો છો?” બેગમ ઓઢરાએ પુરતા અદાજાપર નીચે ગલીયાપર બેઠક લઇ પુછ્યું

“મારા મરનાર લાઇના મરણ પછી નવ માસની મુદત પહોં ગઇ છે, હું આ મેહેલમા મરહુમના માશીસા સુધીજ રહેવાનો ફનો, પણ તેમની ખીસ્વાર મીલકતોની વ્યવસ્થા કરતા આટલી મુદત નીકળી ગઇ છે હવે હું મારે મકાને જવા ધાર છું ”

“જેની આપની મરજી ”

“પણ મારા જવાયી તમે ખુશી થશો કે દીવગીર ?”

“એ કેવો સવાલ, ખીરાદર ? આપની ખુશીમા આવે તો અહીં રહો અને આપની મરજીમા આવે તો આપને મકાને શીધારો મને બેઉ સરખું છે ”

પણ તમે વધુ ખુશી કઇ ચીજથી થઇ શકો, બહાલા લાભીજી ?” તે બદમાશે સીફતથી પુછ્યું

“હું એકજ ચીજથી ખુશી થઇશ કે મારા ગરીમ બાપ નગરના અરખાપર તમારી મીરી ને માયાળુ નજર હમેશાં એક

મરખી રહે અને તમારા મગનાર બાપએ મરતી વેળા કરેની વશીઅતને તમે ખરી દીનગીરીથી પાળી બતાવો—એ સીરાય ખીજી કાંઈ ઉમેદ હું રાખતી નથી ”

“સમર કરો! બાબી સાહેબ ! આ કાંઈ મારા સવાલનો જવાબ નથી તમે કહો છો તે એક જુદીજ બાબત છે મે તમને પુછ્યું કે તમે કંઈ ચીજથી ખુશી થઈ શકો તેમ પુછવાની મારી મક્કસદ એ હતી કે શું આ મેહેલમા હમેશા વસુ તે જોવાને તમે ગજી છો કે મને મારે મકાને ગયેના જોના દરજો છો ?”

“જેના તેના મકાનમા જે તે રહે એ દુનીયા પસંદ નાન છે, મારા બાપ, પણ અલગતા, મરહુમનો વરસી વીતે ત્યાં સુધી તમે આ મકાનમા રહો તો મને કાંઈ વાતનો અડચણ નથી ”

“મારી બીબી ત્યાં અને હું અહીંયા એ કેમ મને ”

“ત્યારે તમારી બીબીને અહીં સુખખેથી બોલાવો—એ એરેન કાંઈ મને પારકી નથી એરખી તેની સોબતમા મારું હું બહુ ધણી રીતે જુલતી થઈશ ”

નહી—નહી એમ તો તમે જેના વચ્ચે ઝૂકો જાજો ! મારી બીબીને સ્વભાવ તો તમે જાણો છો તમેને કદાચ ખમર નહીં હશે પણ મારો નીચાર તો તેણીને હવે બનતી જવદોગી તાવક આપવાનો છે ! ”

તોમાહ ! તોમાહ ! યા અદનાહ ! એ હું તું સાલજી પુ ! ખીરાદર, આપ કેવું છુટ્તો બોલો છો ! આપણા ઇઝતદાર ખાનદાનને એરી હલકી વાત શોભશે કે ?—જરા નીચાર કરો ! ”

“એ પુરતો નીચાર કીધો છે” તે મદમારા બેદરકાર
દપે બોલી પડ્યો.

“પણ તેણીએ તમારો એવો તે શો મબીર ગુનાહ કીધો
છે કે તેણીને એવી નામોશી આપવા નીકળ્યા છો” ઝોહરા
બેગમ રગેરગ કમકમીને પુછ્યું

“એ મારી મરજીનો સવાલ છે”

“પણ તેનું કંઈ કારણ?”

“કારણ એક મારે માટે મારા જીવને જીતી લેનારી
એક મનમોહન માહયુગ્મ હવે તપ્યાર છે”

“જરા ખુદાના ખોફનોખી ખ્યાલ રાખો, બાઈ, આપ
જેવા એક ખાનદાનીને એ ખીના શોભા આપનારી નથી”

“જે માહયુગ્મે માફ દીલ ખેચ્યું છે તેની પાસે મારી
ખીખી એક ફાસી જેટલોખી દરજ્જો ધરાવતી નથી”

સરકશી ભરેલા આ નાલાયક સખુનો સાબળી બેગમ
ઝોહરા ફરી એક વાર કમકમી, તેણીને એક વીચાર એવોખી
આવ્યો કે એવી નજીસ વાતો ન સાબળતા ત્યાંથી એકદમ
ઉઠીને ચાલી જતું પણ ખીજી તરફ મોતાની કમનસીબ દેરા-
ણીની દયા ઉપજવાથી અદરનો ખરો ભેદ શું છે તે લાગી
તકે તેણી કહાડી લેવાને તેણી લલચાઈ

“એવી તે કાણુ માહયુગ્મ છે કે જેણે તમારી પરણી
મોહોરદાર ઉપરથી તમારો પ્યાર ઉતરાવી નાખ્યો છે? તેણીએ
એકાદ-ખે મીનીટ કાંઈ વીચાર કરતી હોય તેમ થોભીને સવાલ
મુક્યો” મારેથી અતર રાખશો, બાઈ?

“નહી, બહાલા લાભીજી, તમારેથી અતર હુ કંડીરાખીશ નહી, પણ મેહેરઆની કરી મને હાલ ના પુછો, તે માહથુમ-ભાગ્યશાળી માહથુમ કોણ છે તે આપ આપમેળે થોડા વખતમા જાણશે।

“નહી, ખીરાદર બેહેરામ મારેથી જુદાઇ રાખો ના ” બેગમ બોહરા એ હરસીકતથી તેનો બેદ મેળવવાની ભોળાઇમાં કાશીશ કાધી કે, જ્યારે તેણી થોડું જ જાણતી હતી કે તે પાપી પુરુષ કાઇ જુદીજ બાજી બેલતો હતો, “હુ કોણને કહેવા જવાની છુ ?”

“ત્યારે કહુ ? પણ નહી, લાભીજી । હુ પાર છુ કે મારે હજી થોડો વખત થોભવુ જોઇએ જ્યારે તમે જાણશે। ત્યારે કદાચ મારી ઉપર ખફા થશે।”

“કા, હુ કા ખફા થાઉ ? તમે નમારી મરજીના મુખ ત્યાર છો।”

“તે ખરી વાત-પણ મારી માહથુમ કોણ કે તે તમે જાણવા માગો છોની?”

“હા-પણ તમારી માહથુમ સાથે મને શુ લાગે વળગે છે કે હુ ખફા થાઉ ?”

“કમક દરજ્જે-બહે આગળ વધીને કહુ તો ત્રણે દરજ્જે લાગતુ વળગતુ છે।”

“તમે શુ બોલો છો તેની મને જરાખી સમજ પડતી નથી, ખીરાદર ।”

“મને વચન આપો કે તમે ગુસ્સે નહીં થાઓ, તો મારી નાહણુમ કાણુ છે અને કયા છે તે હું તમને કહું.”

“મેં આજ દીન સુધી મારા મરહુમ ખાવીંદ સીનાય ખીજ કાંઈને કદી પણ વચન આપ્યું નથી, એ વાતનો મને માફ કરો. કહેવું હોય તો કહો નહીં તો મરજી તમારી, માફ આપપર કશું દયાણુ નથી આવો, ત્યારે હું હવે રજા લઈશ હેઠલા ખડમા બેટો શીરોઝ મારી રાહ જોતો હશે.”

‘ નહીં સત્તર કરો, બાબીજી ! એટલું ગુસ્સે નહીં થાઓ. ’
તમારી સફલાહ માટે તો મેં તમોને બોલાવ્યાં છે, તમોને કહેવાની જરૂર નથી કે હું તમારા મરનાર ખાવીંદનો સગો ભાઈ છું, જે લોહી તે મરહુમના મદનમા વહેવું હતું તેજ લોહી-માસ મારા બદનમા છે. મને એ ભાઈએ તમારી અને તમારા બચ્ચાની સલાળ સોંપેલી છે

“એ બધું ના કાણુ પાડે છે, મીરાદર બેહરામ ? હું તો એજ ઇચ્છું છું કે તે વહાલા ખારીદે જે શિશ્વાસ તમોપર મેલ્યો છે તેને તમો છોટ સુધી સાચા નીવડો.”

“નીવડીશ-ખુદા છે તો નીવડીશ-પણુ તે એક શરતે, ઝોહરા.”

“એક શરતે ?” અહીં બેગમ ચમકી પુછવા પડી. “એ વળી શરત-મરત શું છે ?” બેહરામ કાંઈ દીવસે પણ તેણીને “ઝોહરા” ના તડછોડા નામે કદી બોલાવતો નહીં હતો તેથી પણ તેણીને જરા માકુ લાગ્યું, પણ પોતાવટપણીનો ખ્યાલ કરી કુદ્દ બનાવડા તરીકે તેને તેમ કહેવાનો હવે કાંઈક દરજ્જો

હક છે એમ મન મોટું કરી તે અપમાન તેણીએ મોટા મનથી મનમાંથી ઝટ કાઢી નાખ્યું. “મારા ખાવીદે તમોપર વીશ્વાસ મેલ્યો ત્યારે કાંઈ શરતો પણ કીધી હતી કે ?”

નહી, બહાલા બેગમ, એમ અપમાન ના લપ લેવો ! મારા મરનાર ભાઈએ તો શરત કરી નહીં હતી, પણ મારે તો તમારી જોડે એક શરત કરવાની ફરજ આવી પડી છે તે શરત તમે ગુસ્સો નહીં કરો તો કહો ”

“એમાં ગુસ્સો શાનો ? જે બોલવું હોય તે બોલી દો તમે વચન માગો છો તે મારેથી અપાય નહીં, પણ કાંઈ શરત જણાવવા છવ્છો છો તે શું છે તે પ્રથમ માત્ર જણાવો માગુ છું ”

“પણ તમે અપમાન નહીં માની લો તો ?”

“અરે પણ એમાં અપમાન શાનું ? આપણી રચ્ચે ચાલતી વાતચીતનો મુળ મુદ્દો તો તમારી ચતી માહત્તુમ કોણ છે તેજ છેતી ?”

“હા ”

ત્યારે કહેવું હોય તો કહી દો કે તે કોણ છે ? નાહક ન માબા શું કરે છે ?”

“જ્યારે તમે જણાવાને આતુર છો તો સાબળો, ભાભી સાહેમ ! મારી માહત્તુમ મારી સામેજ એઠેલી છે, અને હાલ મારી સાથે વાત કરે છે !”

“તોઆહ ! તોઆહ ! એહેરામ-એહેરામ ! તારી બદ જાન એકદમ મધ કર !” એહેરા બેગમ પોતાની એકકપરથી

એક છેડાયલી વાઘજી ઉછળી ઉડે તેમ ઉછળી ઉડી મોતી
 “હુ નહીં ધારતી હતી કે મારા મરહુમ ખારીદનો ભાષ
 એટલી હદ સુધીની હલકાઇ મારી જોડે મતાવશે ? એ
 મદલગામ ! એ તુ શુ મોહ્યો ! એ મેશરમ મદમાશ ! એવા
 નીચ ને નાલાયક સુખન જખાન ઉપર લેતાં તારી જીભ તુડી
 નહીં મધ ? અરે ! હજી તો તે બહાલા ખાવીદની પીઠ ફરયા
 ને નવ માસ નથી થયા નેટલાંજ ને તારી બદમાશી મને
 મતાવી આપી ? તો આગળ ઉપર તારાથી માફ ને મારા
 મગ્યાનુ શુ બહુ થશે ? યા અસ્વાહ ! હવે હુ શુ કર ? એ
 ખુશરો-ખુશરો !-એ બહાલા ખુશરો ! તારી જુદાઇનો જખમ
 હજીતો આ નીનામા જેવો ને તેવો તાજો છે તેટલા આ કેવુ
 નીચ અપમાન હુ મેળવવા પામી ? એ સ્વાનતી કુત્રા !
 ધીકકાર છે તારા નામ અને કામ ઉપર ! તારા મરહુમ ભાષએ
 મોતના બીજાનાં પરથી મારી પાસે શુ વચન લીધું હતું તે
 તને યાદ નથી કે ? અરે ! તે વખતે શુ તારા કાન કુટેલા
 હતા કે ? નીકળ-નીકળ ! ના લાયક નીચ !-અહીંથી એકદમ
 તારૂં કાળુ કર !”

“ઝોહરા-ઝોહરા બેગમ ! જરા શાત થાઓ ! અહીં કોઈ
 નોકર-ચાકર અચબુચ આવી લાગશે તો તમારી-મારી આખ
 રનો નાહક નાશ થશે”

“મુરા નીચ ! તારી આબરૂ હવે રહીછ શુ કે તે વીખેર
 ચાવાની માફી છે ?-તારી આગરનો નાશ તો તે તારે હાથે
 કીધો ? ખસ, નીકલ એકદમ અહીંથી ! તારૂં કાળુ કર ! તારી
 સીંહાસુરત અહીંથી દુર લઇ જા !”

અને આટનુ બોલી તે પાકદામન અમના પોતાને કેપ
જેલા અનુનના જોશમાં તે પાપી પુરશના આગપર એક એવો
હીમત ભરેલો બહાદુર ધસારો લઇ ગઇ કે તે જોઇ તે બુર
બદમાશ ફગલાઇને ફાટી રહ્યો !

પ્રકરણ ૧૮ મુ

એક શરમ ભરેલી શેખાઈ

[ગજલ]

જુડી જગમા ન રાખો કોઇપર ઇતબાર યારો ,
ફરેસ્તાને લિબાશે હયા ફરે બદકાર યારો
ફરેખી વાત મીડી બોલશે ઝેરી જમાએ ,
ગલે કપટે લગાડી ફરવે તલવાર યારો

*

*

*

[કવિ ફિરોઝ]

[અબય્યાત]

જોરસે, જરસે, સિતમસે,
ડરસે ખ્યાર આતા નહીં,
જખ કરનેસે હાથ દિલ
જનહાર આતા નહીં

*

*

*

કિરશે દુનિયામે કાઠ આસ કરે યારીકી ?

કે.ધ અયસા ન મિલા જિરને વફાદારીકી !

[લયલો નહાર]

‘ભાભીજી, જરા સાબળો !—’

“ખમરદાર ! મને ‘ભાભીજી’ના એલકાનથી હવે ઓળખીછે તો ! એક ‘ભાભી’ને દરજ્જે સગી બેહેન કરતા સરસ હોય છે, પણ તું જેવા એક નીચ નજરના નાલાયકે તે બોલ બોલવો શોભતો નથી”

“અહ ? એટલું બધું ? મેં તમને સુખી કરના ઇચ્છ્યા તેનો આ બદલો કે ?” તે છુરો મદમાશ હવે બદલાઈને બોલ્યો. “ત્યારે બેગમ સાહેબ, સાબળો ! આ હડીથી બેહેરામખાનને તમે જુદાજ રગમ ! જોસો તે એકેક પાંખને માટે તમને મોહતાજ બનાવશે !”

“અરે જોરે મુવા નીચ ! એટલો મધો કાણુપર દમ કસે છે ? હું કાંઈ તારી થોડી ઓરાળીયાળી છું કે તારી ઓની ધમકીથી દપકી જાઉં ! તું કાણુ ?—આ ધરમા તારી સતા શી ?”

“મારી સતા ? હે, હે જરા સચર કરો, બાંધ સાહેબ, આ ધરપર મારી સતા કેટલી અને કેવી છે તે હવે વખત જાય તેમા તમને આપ મેળે જણાઈ આવશે”

‘અરે જોરે મોટા સતાવાળા ! તારી છાતીની હડડી તોડનારો મારો હકદાર વારસ કેવો બેઠો છે તે તું જાણે છે કે ?’ મોહરા બેગમ બારે ઝતુનથી સામે ચંધ “અહીં તું કાણુ ઉપર સતા વાપરવા આવ્યો છે ?”

“તમારી ઉપર, બેગમ સાહેબ, તમારી ઉપર! મારા મરનાર બાપએ તમારી સલાજી લેવાનું મને ફરમાવેલું છે”

“બરાબર બોલ્યો, મુવા ઉલ્લુ! મારા મરહુમ ખાલીદે મારી અને મારા નીરદોશ બચ્ચાની સલાજી લેવાનું મને સોપેલું છે, નહીં કે અમો ઉપર જીલ્લામાં ભરેલી નાલાયક સતા ચલાવવાનું! ‘સલાજી’ અને ‘સતા’માં કેટલો ફરક છે તે તું મધ્યે સમજે છે કે? તારા મરહુમ બાપના મરણ પછી તે અમારી શી ‘સલાજી’ લીધી અરે! અરે મારા જાન કરતા જ્યાદા વહાલો બેટો શીરોઝ મરણ તોલ માટે પડ્યો તે વખતે તે તેની તરફ ઝાંખીને વટીક જોયું હતું કે? છેલ્લા નવ નવ માસ થયા હું કેવી જુરી મરણ છું તેમા દીલાસાને અક સાચો સુખન વટીક તે મને કોઈ દહાડે સલાજીવાવાની જરૂર જણી હતી કે?”

મને એવી ખોટી ખુશામત આવડતી નથી—તમે ભલે મારી ઉપર આરોપ મુકો કે મે તમારી સલાજી લીધી નથી, પણ ભાળીજી તમે જુલમ જાઓ છો કે દર જીન્દગીમાં મને મરહુમ બાપ ખુશરોની કમર આગળ જઈ તમે જે નાહક ગમ કરો છો તે છોડી દેના માટે મે તમને સમજાવવામા કોઈ બાધી રાખી નહીં, પણ તમે સમજ્યા નહીં, જરા વીચાર કરો, એ તમારી સલાજીને માટે હતું કે શાને માટે હતું”

“હયાનત પડને એવી સલાજીના લેનારા ઉપર!” તે મદમાશની આ શોખાઈ સાબળ્યા બરાબર એકરો બેગમ ફરી એકવાર ગુસ્સાથી ગરમ થઈ જઈ બોલી પડી “શું તું મને મુરખી સમજે છે? અને તું ‘સલાજી’ કહે છે? એ સલાજી

નહી, પણ 'સરમ ભરેથી એક શોખામ' હતી હુ ને દીવસે તેની મક્કસદ બરાબર સમજી નહી, પણ આજે તે મને જે ઉધાકુ અપમાન આપ્યું છે, તે જોયા પછી તારી નીચ નેમ હુ પુરેપુરી પામી મઠ છુ અરે બેહેરામ-બેહેરામ ! ખલ્લકનો તો નહી, પણ ખુદાનોખી ખોદ કર ! તે અદીઠ અલ્લાહ રાત દીવસ કુત આસમની નેકી-મની નીહાળે છે તારો ખુશરો બાપ આજે હપ્યાત હતે તો તેની મોહરદારને તુ એવું નીચ ને નાલાયક અપમાન આપી શકને કે ? અરે તે જીન્નતનશીન મરદુમે એક મા જખીયો સગો બાપ જખી તારીઉપર મરતી ધડીએ વીશસાસ મેલ્યો ને વીશ્વાસને તુ આવો વફાદાર નીવડ્યો કે ?”

“ભાબીજી-ભાબીજી, અત્યાર સુધીમા તમે મને સેકડો માળો દીધી છે, પણ હજીમી હુ તામેશ કરી ગયો છુ ” તે ચડાળે પોતાની નતરાજી ચાલાવી “જરા શાતીથી વીચાર કરશો તો તમને જણાયા વીના રહેશે નહી કે જેને લમે અપમાન સમજે છો, તે અપમાન નહો, પણ તમોને સુખી કરવાનો સરળ અને સુખ દાયક રસ્તો છે ”

“ધ્યાનત છે એવા રસતાના દેખાડનારા ઉપર !”

“તમે લાખ માળો દેશો તેથી હુ કાપ મોલતો અટકવા નો નથી,” તે બેશરમ બદમાશ આખમાતી તમામ શરમ છોડીને હરસુરતે તેણીને મહાત કરવાના મોતના ફાફા મારતો બોલ્યો “કુન્યામા બહા-બલીઓનુ શુ થાય છે ? શા માટે તમે તમારી જવાન જીદગીને આ રીતે રાત દાહડો નાહક જળાપામા જળીને કમેતે કચડી નાખરી જોઇએ ? શુ દુનીયામા તમારોજ ખાવીદ મરી ગયો છે ?”

“ઓ લ્યાનતી—”

“જરા સખર કરો!—મને બોલવા દો!” તેણે તેણીને બોલતી અટકાવી ચલાવ્યું. “તમે કહો છો કે હું મારા ભાઈની મરતી વખતની વસીયતને વફા રહ્યો નથી, આમ કહેવામા તમે મારે દીલ દુખાવો છો હું તો તમને હમેશા મારી સભાળમા લેવા ઇચ્છુ છું—કહો એથી વધુ હું શું કરી શકું?”

“ઓ કામીના—કગાળ—કુતરા! એક દમ તારે હકખા ચલુ મોં બધ કર! તારો અકેક સખુન મારા હકખામા હોળી સળવાવે છે” ઓહરાને હવે તળીએથી તે તાળવે સુધી અમાર અષ જવાથી તેણી એકદમ તેના આગપર એક છેડાયથી વાધણુ મીશાલ ધસી જઈ તેને ચથરાની નાખતા બોલી. “તું શું બોલ્યો તું મને તારી હમેશની સભાળમા લેવા ઇચ્છે છે? ઓ બદજબન—બદલગામ—બદકાર! મારા મરનાર ખાવીંદે મોતના ખીછાના ઉપર છેલ્લી ધડીએ મારી પાસે શું વચન લીધું હતું તે તે તારા કાન ફેડીને સાભળ્યું નહોં હતું કે? શું તે વખતે તારા કાન પુટેલા હતા કે? તારી જોતી જોતી આખ આધળી હતી કે? ખમરદાર, એક બોલખી તું વધુ બોલ્યોછ તો! તું મને કાણુ સમજેછ? નીચ નજરના નાપાક! મારો ખાવીંદ મરી ગયો તો શું થયું, પણુ મારા તન—બદનના તું દુકડા કરશે તોખી હું તારી થવાની નથી—તારી ઉપર થુક વાની નથી! નીકળ—નીકળ! મારા મહેલમાથી એકદમ તારે કાળુ કર! તારી સીંહા સુરત જોવાને હું મરતા રાજી થવાની નથી! નીકલ!—નીકલ! મસ અહીંથી અતર ધડી ચાલ્યો જા!”

“કયાં નીકળે ?-કયાં ચાલ્યો જાય ?” તે બદમાશ હવે છેદને પાટલે ભેસતા બદલાઇ જઇ સામે થયો “આ મકાનનો માલિક મકાનમાથી ચાલ્યો કેમ જશે ?”

“એટલે ?-તુ આ મકાનનો માલિક ?” ઝોહરાને તેના આ ઝેદના વાક્ય પર ઝાઝ ચઢવાથી પુછવા પડી

“તો નહીં ? કાંઈ ચોર-ઘોર છુ ?” તે બદમાશ સામે થયો

“અરે મુવા ચશમચોર ! એ બકી શુ રહ્યો છે ? મારા ધણીની બાદશાહી દોલતનો ધણી કાણુ છે તેતુ તને લાન છે ?”

“તારા ધણીની બાદશાહી દોલતનો ધણી તારી સામે ઉભો છે !” તે ચડાળે છતો કાઢી દમામથી જવાબ આપ્યો,

“મુવોરે તુ મારા ધણીના વારસનો થતો ? તેનો હક દાર વારસ તારી છાતીનાં બધ તોડનારો મારો બેટો શીરોઝ બે હાથનો ને બત્રીસ દાંતનો આ મેહેલમા બેઠો છે !”

“સુજમા રહેશે સુજમા ! શીરોઝ કાણુ ચાપછ ? મરનારના આ મેહેલનો અને તેની તમામ માલ-મીલકતનો એકલો હક-દાર હુ છુ !”

“તુ ? તુ આ મેહેલનો માલિક ? તુ બદમાશ મારા મરહુમ ખાવીદ અમીર ખુશરોનો વારસ ? એ ચડાળ ! તારૂં મસ્તક ફાટી તો નથી ગયુ ?”

“નહીં નથી ગયુ-જરાબર સાબુત છે ?

“અરે મુવા ચશમચોર તારેજ હાથે વીવ થયયુ તે વીસરી ગયો કે ?

નહી-હુ તે નથી વીસરયો તેથીજ કહુ છુ તારા ધણીની બાદશાહી દોલતનો ખરો માલેક અજો કોણ છે તેની તને જરાએ સુધી છે કે, ઓહરા ?

“મને પુરતી સુધી છે, મુવા નીચ !-મારા ધણીતુ હક દાર ફરજદ હકયાત છતાં તુ તેની માલ મીલકતનો કેવી રીતે માલેક થયો ?”

“મરનારે કીધેલા છેલ્લા વશીયતથી ? એ તરકડી ! હવે તારી જબાન બધ કર !” બદમાશ બેહેરામે નેણુ ફેરવી વીકરાળ ચહેરે કહ્યુ તને મુખનો રસ્તો મનાવ્યો તે તને મજબુર નથી, તો હવે તારા કમનમીય કાગળ કરમને જનમ સુધી રહતી બેસજો ! મરનારનુ વીન નો તેજ વખતે તારા હનાલામા સોપાયલુ છે વાય તે વશીયત, અને જો કે તેમા શુ લખેલુ છે ? તે વશીયતનામુ વાયનાજ બેગમ સાહેમ તમે ઠડાગાર થઇ જશો ? તમે હજી તે વાચ્યુ નથી એ મારા સારા નસી બની નીશાની સમજુ છુ ”

“એટલે-એટલે ? મને કંઈ સમજ પડતી નથી !” તેની પુકરાણ બેઠ ઓહરા અહી પહેલ વહેલી વહેમમા પડી “રખે એ મુવો પોતાના મરહુમ બાપના મોતના ખીજાના ઉપર કાંઈ દગો રમ્યો હોય !” તેણી મન સાથ પટપટી અને ધાસ્તીતુ એક ધુજરૂ વીજળીની વેગે તેણીના મદનમાયી પસાર થઇ ગયુ ! “એક હકદાર બેટાની હકયાતી છતા-”

“હા હા, એક હકદાર બેટાની હકયાતી જતા મારો મરનાર ભાઇ પોતાની આપ ખુશીથી પોતાનું જે કાંઈ હતું તે તમામે તમામ મને આપી મ્યો છે”

ઝોહરા આ શબ્દો સાંભળી ફમલાઇ ને ફાટી રહી. સફેદ સગેમરમરમાથી ફારી કાઢેલું એક સુંદર પુતળું તે ઓરડામાં ઉભું રાખ્યું હોય એવો ગ્તખ્ત દેખાવ ત્યાં થોડીક એકન્ડ ચાલુ રહ્યો. તેણીએ ઘણું બોલવા આહુ પણ તેણીની વાચાજ ત્યાં ઉતરી શકી નહીં !

ઝોહરા િ આ દયામણી સ્થિતીપર મનમાં મલકાઈને તે બદમાશ તેણીને માહતાખી એહેરો એક સરખી નજરે ટીકેનો ઉભો રહ્યો. “અરે ! આ રીતે તગ આવવાથીખી એ મહાત થાય તો કેવું સારું ! આખી ખલકને ખુણે ખુણે ફરે તો પણ એવી મોહબવતી માહબુબ મને કદી મળવાની નથી ! યા અલ્લાહ ! હજીએ એના દીલમાં રહેમ મુક અને એ મારો મુખન નાખે તો અમે કેવા સુખી થઈએ !” તે નીચ પાપીએ પોતાના મનમાં પટપટી અલ્લાહથી આરજું ચાલી !

પણ અલ્લાહ પાક એવા છુરા બદમાશોની અરમાન ક્યારે પુરી પાડે છે કે તે નાલાયકની નીચ નેમ પાર પાડે ? જોકે તે ઝોહરાને ટીકાહથી ઇચ્છતો હતો, પણ એક મરનાર ભાઇએ મોતના ખીજાનાં ઉપર તેની ગરદનપર મુકેલી પનીત ફરજોને જો તે સાચો નીવડ્યો હતો તો તે ઝોહરા બેગમને તે પોતાની સગી બહેન કરતા આલા દરજ્જાની સમજી ને પોતાની પાક ફરજ શુ શુ હતી તે નેક નમયતથી અદા કરતે વગર શકે તે છુડાએ પોતાની નેક ખસલત બાબીને

હદ બહાર અપમાન આપ્યું હતું, પણ એ લીધેલા અનરીત લાહરાનો સવાદ તે ચડાળ આગે અઝેા ચાખી ચુક્યો હતો ।

ઝોહરા તે જુરો શુ બકી રહ્યો છે તે ઉપર હેરત થમ રહી હતી, જ્યારે તેનો અર્થ તે પાપીએ એવો કીધોકે તેણી ઉપર તેના બેલવાની અસર થઇ છે ।

“બેગમ સાહેબ, આગે જેજે નાલાયક સખુનો તમે મને વાપર્યા છે, તેનો આવતી કાલે તમને પરતાવો કરવો નહી પડે તેની યાદ રાખજો ।”

“જુબબ બાયલા ! જરા શરમ પકડ ! મને શા માટે પરતાવો થાય ? મેં એવું કાંઈ પણ ખોટું કામ કીધું નથી કે તે માટે મને આગે કે કાલે પશીમાન થવું પડે ઉલટા એજ શબ્દો હું તમને લાગુ પાડું છું ” એક પળની ચુપકીદી પછી તેણી પાછી ચીરકાષ્ટને બોલી

“ખુદાના શુકર છે કે હજી તું બરમમા છે ”

“હું બરમમા છું ?”

“હા તું બરમમા છે ।”

“તારા મરનાર ખાનીદે પોતાનો દોલતનો ખરો વારસ કોણને નેમ્યો છે તે બાતદમા ।”

“ઓ મુજી ! એમા બરમ જેવું શુ છે ? મારા ધણીને હીસ્સો તેના હકદાર ફરજદ સીવાય ખીજ કોણને મળી શકે ?”

“અહીંજ તારી ભુલ છે, ઝોહરા !-તું અહીંજ ગોત્ર ખાય છે । લાવ તે વસીયત અને કર તારી ખાત્રી ।”

બેગમ ઝોહરાને અહીં ફરી એક વાર પહોંચ પડ્યો, તે કમઅખત કાગળ્યુ તેણીએ એક સનામત જગે દાખી મેલ્યુ હતુ પોતાના અથાગ દુ ખ વચ્ચે તે વાચવાની કે તેમા તુ લખ્યુ છે તે તપાસવાની તેણીએ આજ સુધી કશી કાળજી કીધી ન હતી

કાળજી કરવાનુ તેને કારણુજ શુ હતુ ? જે ખનાન તેના નજર સામે અન્યે હતો તે ખોટો કેમ હોય ?—પણ અહીં વસવસો ઉપજવાથી તે પાપાને ત્યાજ પડતો મેલી તેણી દોડ મારી તેજ ઉપલા મજલાપર ખીજ બાજુએ આવેલા પોતાના ખાનગી ઓરડામા ધસી ગઇ અને એક મોટી તીબેરી ઉધાડી તેના ચોર બાકારામા દાખેનુ તે નાનુ વસીયત એક દમ ખેચી કાઢ્યુ ।

તે ખે ત્રણ લાટીનુ ટુકમા લખેનુ તાત્કાળીક “વીલ” હતુ તે વાચતા તેણીને કેટલી વાર લાગે ? તેમા દરશાવેલો “તેતો એકલો વારેસ મારો લાઇ બેહુરામખાન છે” આ વાક્ય વાચતાજ તેણીની આખ્યોમા તમ્મર આવી ગયા આ નખખોદ ! નખખોદ 'દગો-દગો—અમારી જોડે—યા અલ્લાહ ! કેવો લય કર દગો રમાયો છે !” એટલુ બોલતા સમેત તેજ પળે તેણી ત્યા બેસુધ થઇ પછડાઇ પડી ।

તેજ પળ તે ઓરડામા અળગે પગલે કોઇ ઝડપથી દાખલ થયુ અને તેણીના હાથમાથી સરી પડેનુ તે વસીયત ઉચકી લઇ જેટ ખીસામા ખોસી તેણી મરે છે કે જીવે છે તેની જરાએ દરકાર કીધા પીના જીવ લઇને નાસી ગયુ ।

તે પરમ પાપી કોઈજ નહી, પણ અદમાશ બેહેરામ
પોતે હતો !

પ્રકરણ ૧૯ સુ.

“એને મારો કાકો કહું કે કસાઈ કહું ?”

(ભુજગ)

અહા ! જો હવસકી ચઢાઈ ન હોતી,
તો દુનીયામે કોઈ ભુરાઈ ન હોતી !
સુખી જીવકો જિસને દુખીયા બનાયા,
વહ દુનીયાકા રસ હય વહ દુનીયાકી માયા !
કોઈ અયસા ઝગરા ન ગુઝરા નજરશે,
જો પયદા ન હો જન, જમીન અઢિર જરશે !

(અનશી વીનાયક પ્રસાદ “તાલીબ.”)

ઝોહરા અરધો કલાક સુધી ત્યાં એમની એમ એકલી
બેફામ પડી રહી તે દીવસ એક એવો કમનસીબ સનેગ
અન્યો કે બેહેરામ અદમાશ જોડે તેણી આગલા દીવાનખાનામાં
વાત કરવા ગઈ ત્યારથી તે તેણી બેફામ પડ્યા પછી ખાસ્સો
અરધો કલાક પસાર થવા છતાં ત્યાં બાહરેનું કે ઘરનું કોઈ
પણ માણસ આવવા પામ્યું નહી, જેથી પહેલાં મજલા ઉપર
આજે આ શું બનાવ અન્યો હતો તે બધો મેહેલમાંના તમામ
નોકર-ચાકરો ધીનવાકેફ હતા

જ્યારે ધણો વખત થઇ જવા છતાં બેગમ ઝોહરા હેઠલા ખડમાં પાછી ફરી નહીં ત્યારે તેની, વીચાસુ દાસી રહિનકે તેણીને શોધતી ત્યાં આવી લાગી અને પોતાની ભલી શેઠાણીને જમીન ઉપર પડેલી જોઇ મભરાઇ ગઇ તેણીથી મભરાટમાં એક મોટી ચીસ પડાઇ ગઇ ।

આ બચકર ચીસ સાંભળી મેહેલના તમામ નોકર— ચાકરો ત્યાં દોડી આવ્યા અને અમીરાની આ સ્થિતિ જોઇ હરણકાળ થઇ ગયાં નાનો શીરોઝ, જે પોતાના શીક્ષક આગળ ખાનગી ‘ટયુશન’ લઇ તુરતનોજ મેહેલના બગીચામાં રમવા ઉતરી પડ્યો હતો તે પણ આ ગડગડ સાંભળી ત્યાં દોડી આવ્યો અને પોતાની બહાલી માદરની આ હાલત જોઇ ફગલાઇને રડવા પડ્યો. દાસી રહિનકે તેને ધીરજ આપી અને સરવેની બેગી મદદથી અમીરાને તેણીના બીછાનાપર લઇ જવામાં આવી, જ્યાં ચાપતા ઉપાયો પછી બીજા પા કાલાકે તેણી મોટી મુસ્કેલીથી હોશમાં આવી

“ઓ અમ્માજન, આપને શું છે ? બોલો જલ્દી કહી દો ।” બેટો શીરોઝ અમીરા હુશીયાર થયા બરાબર તેણીને વળગી પુછવા પડ્યો

“કાઇ નથી, મારી આખના તુર ! હું સારી પેઠે છું ”

“ત્યારે તમે અચણસ બેકામ કેમ થઇ ગયા ?”

“મારો જીવ જરા ફરી આવ્યો, બેટા । તુ શીકર કરીશ નહીં । હવે મને કાઇ નથી ” તે દુખી માદરે પોતાના પ્યારા બેટાને પાસામાં દામી ધીરજ આપતા કહ્યું “તુ જા, જગા બગીચાની ખુલ્લી હવામાં ફગી આવ ।”

“હું ત્યાજ હતો, માદર, પણ હું પુછું છું કે તમને આટલો ગભરાટ થના છતા ચીચાળ કેમ નહીં આવ્યા?”

“ચુહલામાં ગયા તારા ચીચાળ ! તે નાપાકનું મારી આગળ નામ દબાવ નહીં !”

ઝોહરાએ ઝાઝથી જવાબ આપ્યો

શીરોઝ ઝટ ચુપ થઇ ગયો

“બેગમ સાહેબ, આ આપની તીજેરીની ચાવી છે” વફાદાર દાસી રઊનક બોલી, ‘આપ બેભાન પડ્યા હતાં ત્યાં તીજેરી પણ ઉઘાડી પડેલી હતી, જે મેં બંધ કરી તેની કુચી મેં હમણાં સુધી મારી પાસે રાખી હતી”

“ઠીક કાધુ, રઊનક, તે સારૂ ડહપણ વાપરયું” પણ ઝોહરાને ઝટ યાદ આવી જવાથી પુછ્યું પણ અહીં આવ ! હું જ્યાં પડી હતી ત્યાં એક અગત્યનો દસ્તાવેજ હતો તે મળ્યો કે ?”

“દસ્તાવેજ ? કેવો દસ્તાવેજ ? નહીં બેગમ સાહેબ, હું ને વીશે કાંઈ જાણતી નથી !’ દાસીએ નીરદોશપણે જવાબ આપ્યો

“રઊનક ! એકદમ દોડ-ગા જલ્દી ! બેટા શીરોઝ, તું પણ જા ! તે દસ્તાવેજ તીજેરીની પાસેજ પડેલો હોવા બેધયે તે અગત્યનું આચરીયું છે અને કાંઈને હાથ જવું ન બેધયે”

દાસી રઊનકને બે વાર કહેવું પડે એમ ન હતું તેણી દોડતી તીજેરીવાળા ઓરડામાં ગઈ, તેણીની પાછળ શીરોઝ પણ દોડ્યો.

તે અને જણે આખા ઓરડામાં તપાસ કરી પણ તેમને કશું હાથ નહીં લાગનાથી બેઠે જણા ખાલી હાથે પાછા ફર્યા તેઓ આવે તેટલા બેગમનો જીવ ઉચો ને ઉચો રહ્યો ।

“બેગમ સાહેબ અમે આખો ઓરડો ખોળી માર્યો, પણ ત્યાં તો કાગળની એક કાપલીમી નથી ”

ઝોહરા એક ચીસ પાડી ખીંછાના પરથી હેઠળ કુદી પડી ।

“નખખોદપર નખખોદ ! અરે મદનસી તું મારી ઉપર એટલું બધું કા રૂંધું છે ।” તેણી કપાલ કુટી ખોલી “તે નખને પહેલા મજલાપર પેના મુજી સીવાય ખીજી કોઈ નહીં હતું ।—રખે તે લઈ ગપચુપ વળે માપી ગયો હોય ? યા અલ્લાહ ? એ કેવો ગજમ ! ઓ ખુશરો ખુશરો ! તું બહાલાની પીઠ ફરતાજ મારી ઉપર આ કેવો મુજો માર પડી રહ્યો છે તે તું જો ! એ ગુમ થયેલો દસ્તાવેજ જો તે બદમાશના હાથમાં ગયો હશે તો મારી પુરી કમબખતી થવાની ।

તેજ પળે ઝોહરા હાંફળી—ફાંફળી તીબેરીવાળા ઓરડામાં તપાસ કરવા ધસી ગઈ તેની જોડે શીરાઝ અને રઉનક પણ તેની પાછળ ગયા. ફરી એક વાર તે ત્રણે જણે આખો ઓરડો ખોળી માર્યો પણ દસ્તાવેજ ત્યાં હોય તો તેણીને મળે કે ?

“હું અહીં બેફામ પડી હતી ત્યારે અહીં સઉથી પહેલું કોણ આવ્યું હતું, રઉનક ?”

“હું પોતે ?”

“તારી સાથે ખીજી કોઈ હતું ?”

“નહી, હું એકલીજ હતી ”

“આગના દીવાનખાનામા કોઇ માણસપઃ તારી નજર પડી હતી ?”

“જી નહીં ત્યા કોઇ હતું નહીં”

“એકબી માણસ નહીં ?

“નહીં ! એકબી નહીં !”

“તું ખાત્રીથી કહી શકે છે ?

“જી, હા”

“શીરોઝના ચીચાને તે અહીં અથવા આગલા દીવાન ખાનામા તે વખતે તે જોયો હતો !” ઝોહરાને તે બહમાશ તરફ હવે એટલો ધીકકાર અને તીરસકાર છુટયો હતો કે તેનું ન્દેસ્ત નામ વટીક તેણી જખાન ઉપર લેવા ચાહતી ન હતી

“નહીં, તેમને મે જોયા ન હતા”

“તે તેમને ઉલ્લા ક્યારે જોયા હતા ?” અહીં શીરોઝે સનાલ કીધો

“તેવણે મને બેગમ સાહેબને બોલાવવા મોકલી ત્યારે”

તે વીશે હું પુછતી નથી” ઝોહરા બોલી “તે તો દોઢ-બે કલાક ઉપરની વાત છે, હું જે પુછુ છું તે એ પુછુ છું કે હું અહીં બેકામ પડી હતી, અને અહીં તું અચચુચ આવી લાગી ત્યારે એ નાપક તારી નજરે પડ્યો હતો કે ?”

“નહીં !”

“તુ ઉપર આવી ત્યારે અહોથી દાદર ઉતરીને નીચે
જતુ કોઈ માણસ તને મળ્યું હતું ?”

“નહી !”

“અફસોસ ! ત્યારે તે દસ્તાવેજનો ચોર એજ મુજ
હોવો જોઈએ” તે દુખી અબળા ભારે ગમગીન થઈ બેલી
પડી “એજ-એજ-અને ફર એજ ! એ સીવાય એનો ચોર
મીજો કોઈ હોય નહીં હું આગલા દીવાનખાનામાંથી આ
વીલની તપાસ કરવા સારૂ તીજેરીવાળા ઓરડામાં ઉશ્ચકરાયલી
હાલતમાં દોડી આવી તે વખતે આ પહેલા મજલા ઉપર
અમે એ સીવાય બીજું કોઈ ન હતું દીવાનખાના તરફથી
મને આ તીજેરીવાળા ઓરડા તરફ ધસી આવેલી જોઈ એ
મુજ મારી પાછળ આવ્યો હશે, અને તીજેરી ઉઘાડી મે
તે દસ્તાવેજ વાચવા માડ્યો તે વખતે આ ઓરડાની બાહરના
દરવાજા આગળ, તે દસ્તાવેજ વાચ્યાથી મારી ઉપર શું અસર
થાય છે તે જોવા માટે જરૂર છુપાઈને ઉભો રહ્યો હશે અને
તે દુકા દસ્તાવેજ વાચીને હું બેફામ થયા બરાબર આ
ઓરડામાં ધસી આવી તે બદમાશ પોતેજ તે દસ્તાવેજ, જે
મારા હાથમાંથી મને મુરજા આવતાં સરી પડ્યો હતો, તે
ઉચ્છ્રી લઈ ઝટ પોબારા માપી ગયેલો હોવો જોઈએ હું
ખાત્રીથી માતું છું કે એ કામ એ ભુરા વમર ખીજા કોઈનું
હોય નહીં એજ-એજ-અને બસ એજ એનો ચોર હોવો
જોઈએ-ખીજો કોઈ નહીં ! એના ચાલી ગયા પછી ધણેવારે
રહિનકતું આવવું થયું હોય એ મનવાજોગ છે, અને તેથીજ

એ તેને આ ચોરડામા કે આગતા દીવાનખાનામાં જોઈ શક
 નહીં યા અદ્વાદા શુ જમાનો આજે બુઢાઈનોજ છે ? એ
 પાપીએ પોતાનાં મરનાર ભાઈને મરતી વખતે મોતના ખીજાના
 ઉપર કેવો ઠગ્યો ? કેવો વીશ્વાસઘાત કીધો ? મા જણ્યા ભાઈને
 કેવો નીમકહરામ નીવડ્યો ? અને ! એ ભય કર કાવતર રચીને
 એ અમો મા-દીકરાઓનો કેવો ઘાત કીધો ? એ ખુદા ! તુ
 આજે દુનીયામા પાપીઓનુજ રાજ્ય છે ? શુ આજે આલમમા
 યુરાઓનીજ બાદશાહી છે ? આજે સરખીમા બદકારોનુજ
 તપે છે ? અય રહેમાન પાક ! તારી ડુદરતનાં ગુપ્ત ભેદ ભ-
 મોને પીર પયગમબરો વટીક પુઝ્યા નથી અને પુગવાના નથી,
 યજુ આ ખાકી નજરે એવા દેખાવો કેવા ખોટા દેખાય છે ?
 અફસોસ ! સદ હજર અફસોસ ! તે યુરા બદમાશે અમારો
 કેવો ઘાત કીધો ? આ દસ્તાવેજનો ચોરનાર એજ છે-વશીયત
 નો ચોર એજ છે ! અરે બદનસીમ ! એ શુ બન્યુ ? એ
 દગાખોર દસ્તાવેજ એના હાથમા જવાથી એ હવે અમોને
 પુરેપુરા ચુરી નાખશે ! એ વહાતા ખારીફ ખુશરો ! જો
 મીનોષ જહાનમાથી આ ખાકી જહાનમા તુ જોઈ શકતો હોય
 તો હુ તારી ડમનસીમ—કમતાલે કમીની પરજોતરપર તારી
 જરા નજર નાખ ! તારા બુડા ભાઈ ઉપર તારા પત્રીત રહ
 તરફનો કહેર વરસાવ ! અને આ મુશ્કીલ વખતમા અમોને
 કાષ આસાન મારગ બતાવ !”

“ઓ અમમાન ! આપ કેટલી હદ સુધી વીલાપ કરો
 છો ? તમને આમ ગમગીન જોઈ મારે જીગર જલી જાય છે”
 બેટો શીરોઝ માદરને જો વગગી કગળી પડ્યો “તુ મારા

પ્યારા પેદરનુ વીશીયત ચીચાએ ચોરયુ ? મને સમજ પડતી નથી ”

“હા બેટા, તે હસ્તાવેજ ગુમ થયો છે, અને તેનો ચોર-નાર એ મીવાય બીજો કોઈ નહીં ”

“કાગળ જ્હાનુ હોય અને પવનથી બાહર બગીચામાં ઉડી કા ન ગયુ હોય, માદર ?” તે નાહના અમીરે અટકળ ચલાવી

“તે બનનાજોગ છે, પણ સજોગ તેવો નથી બાહર આજે એટની બધી હના ચાલતી નથી કે બારીની આટલી ઉચાઈએથી ઉડીને તે હસ્તાવેજ જાગમા પડે એ મુશ્કેલ તે વખતે અહીં આ મજલાપરજ હતો હુ આ ઓરડામાં આવી ન્યારે તે આમણા દીવાનખાનામાં બેઠેલો હતો મે તીજોગી ઉધાડીને તે દગાખોર હસ્તાવેજ વાચ્યો અને તે વાચતાજ હુ બેફામ થઈ તેટલા તે ક્યા ઉડી જાય ? મને બેફામ પડેલી જોઈતેજ અહીંથી ઉઠાવી ગયેલો હોવો જોઈયે-કારણકે તે હસ્તાવેજ તેના હકમાં લાભકારી થઈ પડે એવો છે ”

“મારા પ્યારા પેદરનુ મરતી વખતનુ વીશીયત તેને લાભ કરનાર કેવી રીતે હોય, માદર ? તમે કંઈ જુલ તો કરતા નથી ?” તે ચચળ બેટાએ વાજમી અટકળ વાપરતા પુછ્યુ “ખરો વારસ તો હુ છુ-તે વીશીયતમાંજે કાંઈ લખ્યુ હશે તે મારેજ માટે લખ્યુ હશે ”

“અહીંજ ભે. છે, બેટા ! તારા મરહુમ પેદરે એ જુઝા ભાઈપર આધજો વીશ્વાસ રાખી એ ત્રણ લીટીનુ એક હુકું

વશીયત ઝટ લખી કાઢવા નેને ફરમાવ્યું હતું અને તેમા પોતાનું જે કાંઈ છે તે “મારા બેટા શીરોઝનું છે” એમ લખવા કહ્યું હતું મગ્નારના ને શખ્દો મે કાનો કાન સામ લ્યા હતા, કારણકે વખતે હું તેજ ઓરડામા હાજર હતી તું પોતે પણ મારી પાસે હતો, પણ તાર લક્ષ ખેચાયું નહીં હશે એ વીશ્વાસનો તે મુજબ એવો જાન કીધો કે તારે બદલે પોતાનું નામ તે ટુક વગીયતમા પાડાશતા ઓરડામાથી લખી લાવ્યો અને તે દગલબાળે દોડાદોડીમા પોતાના મરતા બાઇને ઠગી તે ઉપર તેમની દસ્તખત કરાવી લીધી ”

“યા અલતાહ ! એ હું શું સાબળું છું ? તે ખમીરે અમીર બેટો પોતાની માદરે કરેનો ખુલાસો સાબળી યુસ્સાના ઝનુનથી ધડીની વચ્ચે ગરમ થઇ ગયો. “એને મારો કાકો કહું કે કસાઇ કહું ? કયા છે તે મુજબ ?—જે થયાનું હશે તે થશે પણ અમરડી જઇ હું તેનો તોટો પીસું !” અને અહીં શીરોઝ બેટલો ઉસ્કરાઇ ગયો કે ઓરડાના દરવાજાની તરફ ધસ્યો, પણ ઝટ પાછળ દોડી પડાયી અમીરાએ તેને પકડી પાડી ઠડો પાડ્યો કે “શીરોઝ ! શીરોઝ ! પાછો ફર ! તે બદમાશ સાચું દુગો રમેલો છે, અને એમા આપણે ફાવી શકીશું નહીં આજનો જમાનોજ જીલમગારનો છે તું જરા સમર પકડ, બેટા, એમ ઉસ્કરાઇ જવામા ફાથદો નથી, તારા મરહુમ પેદરનું રૂહ નારાજ થાય એવું કામ આપણે કરવું નહીં જોઇયે ‘કરને જો’ અહીંનું અહીં છે એ કારસ્તાના કુત્રો પોતાની ડરગીના ફળ ચાખ્યા વીના કદી રહેવાનો નથી મને લાગે છે કે એ આપણું મકાન કમારનો તણ ગયો છે,

અને દસ્તાવેજ ઉડારી જઇ મનમા મલકતો પોતાને ત્યા
બેઠો હશે તે ધણો ઝતુની અને ઝાહેલ આદમી છે-હુ તને
ત્યા જવા દેવાની નથી”

“પણ ત્યારે એનો રસ્તો શુ ?” તે આહોશ બેઠાએ
આહોશીબરયો સવાલ કીધો.

“રસ્તો જે કુદરત આપણને બતાવશે તે, મારા બેટા !
જોષયે હવે આગળ ઉપર શુ બને છે.”

દાસી રહિનક તે મા-બેટાને વાત કરતાં છોડી ક્યારની
બગીચામાં ઉતરી પડી હતી શીરોઝે તે દસ્તાવેજ બાગમાં
હવાથી ઉડી જવાની અટકળ કીધી તે તેણીએ સાંભળી હતી
જે કે તે વખતે હવાનુ જોર જરાએ ન હતુ, તો પણ તે
વફાદાર દાસી તપાસ કરવા ઉતરી પડી હતી ત્યા તેણીએ
નોકર-ચાકરોમાં બદમાશ બેહેરામ ક્યારે જતો રહ્યો તે કોઇ
જાણે છે કે નહી તે આમે તપાસ કરતા માગના માળીથી
બંધ મંત્રી કે પાચ-સાહડા પાચને અમલે તેને ઝડપુ પગલે
બગીચામાંથી પસાર થતા મે મારી નજરે દોડો હતો !

આ ઉપરથી રહિનક તે માળીને પોતાની અમીરા આગળ
લઇ આવી કે આ માણસ બેહેરાખાનના અહીથી ચાલી જવા
વીજે જાણે છે.

અમીરાના પુછવાથી માળીએ જણાવ્યુ કે તમે તીજેરી
વાળા ઓરડાની નારી ઉઘાડી તે ઉઘાડતા મે તમે બેગમ
સાહેબને બાગના પાછના કુનારા આગળથી જોયા હતા

“ખરોખર છે-મેં આ ઐરડામા આનયા મરાખર તીઝેરી તરફની બારી ઉઘાડી હતી” અમીરાએ તેના બોલવાને ટેકા આપ્યો “વાર, પડી ?”

“એ વખતે હું પુવારાની હોજમાથી જરીમાં પાણી લઈ આગલી તરફના કુડાઓમા સીંચવા ઘૂમ જતો હતો”

“આગલી તરફના પુવારાની હોજમા શું પાણી નથી કે તું પાછલી તરફ ગયો ?” અમીરાને તે ખરૂં બોલે છે કે ખોટું તે બાબે કાંઈક વેહેમ પડવાથી ખુનામો પુછ્યો કેટનાક નોકરો એવી વખતે શેઠ યાદના વહાતા થતા માટે જુડી વાનો જોડી કાઢે છે તેવું ન થાય તેની સાહુચેની નેણી રાખવા ઇચ્છતી હતી

“આગલા પુવારાની હોજમા ભરપુર પાણી છે, બેગમ સાહેબ, પણ (શીરોઝને દેખાડીને) આ નાના અમીર સાહેબે આગલી હોજમાનું પાણી ઝાડાને મી પવામા નહીં વાપરવાની મને મધ કાલેજ તાકીદ ફરમાવેલી હોવાથી હું પાછલી હોજ માંથી જરીમા પાણી લાની આગથી તરફના કુડાઓ સોંપતો હતો, આપ સાહેબને મેં બારી ઉઘાડતા દીઠા તે વખતે હું જરીમા પાણી ભરી આગની તરફ જવા સારૂં આવતો હતો હું મહેલનો ચકરાવો લઈ આગલી બાલુએ જઈ પુગો તેટલા અમીરબદા બેહેરામખાનને મેં કાંઈ ઉશ્કેરાયલે ચેહેરે ડહાલવા દીલથી હોય તે રીતે ઝડપથી મેહેલમાંથી નીકળી ઉતાવળે પગલે મગીચો પસાર કરી જતાં જોયા હતા”

“બસ ! હું વધારે જણાવવા ઇચ્છતી નથી આ બાબદ

તજ સમે 'ઁ કે જે વખતે હું બેઠામ થઈ ! એ દસ્તાવેજનો ચાર એજ દગાખોર છે—ખીજી કોઈ નહીં !”

*

*

*

“યા ખુદા ! પાપીઓ કેટની હદ સુધી ફારી થકે છે !” તેણી પહેલા મજલાનો દાફર ઉતરી હેઠલા ખડમા જતા મન સાથે પટપટી “તેનો એક દગો તો સાબુન ફોમેદ ઉતર્યોજ હતો, પણ આ દસ્તાવેજ હાથ કરવાના ખીજ દગામામી તે મુજ ફોમેદ ચામ્યો !યા અલ્લાહ ! હવે તે પોતાનું ચાહયુ-ચીત્તુ કરશે ! એ નદમાથ મારી તરફ નદ નજર ધરાવતો હાવાથી આ વશીયત હાથ આવ્યાથી મને તામે કરવાની તજ તીજ કરશે, પણ હું જુખે મરીશ-રસ્તે રસ્તે રખડીશ-તુકડા તુકડાને ટવળીશ, પણ એ મહા ખુરાની નાલાયક અને નીચ માગણીને શરણુ થઈ મારા જીવનતનરીત ખાનીદને તેના મોત ના ખીજાના પર મે આપેલા કાલને હું હરગેઝ બેકાલ થવાની નથી !”

શાબાશ ! ચોરત હોજોતો એની હાજો !

પ્રકરણ ૨૦ સુ.

ઝાહરા બેગમનુ ગુમ થયુ.

(અખયાત.)

ચાલ ચલના ચાહીએ દુનીયાકા ચકકર દેખકર,
ખુદ કુવેમે કોઈ ગીર સકતા હય કયુ કર દેખકર ?

આલ દુનીયામે ચલે બેહતરશે બેહતર દેખકર,
આદમી જો પાવ ફયનાયે તોઆદર દેખકર

x

x

x

નામ કાહડુ કા ઉસકે ખખનેશે હુવા,
ખુશ ફરીદુ કા લકખ દેને—દીલાનેશે હુવા,
કયા ફરીદુ લે ગયા ? કાહર કીજે કયા દે ગયા ?
કાહર કો લઆનત મીલી—નેકા ફરીદુ લે ગયા

(મુનશી “તાલીખ”)

છેલ્લા પ્રવરણમાં બનેલા બનાવ પછી એક ખીજી પખ-
વાડીયુ પસાન થઇ ગયું. આ અરસામાં ઝાહરા બેગમ તરફ
પેલા બદમાશ બેહેરામે ઝાખીને જોયું તરીક નહીં દગા ફટ
કાથી કરાવી લાંબેલું અમીર ખુશરોનું પેનું “છેલ્લું વીલ” પોતાને
હાથે આવી જવાથી તેની ખુશાલીના પાર રહ્યો નહીં

ખીજી તરફ જ્યારે ઝાહરાએ જોયું કે પોતાના મરનાર
ખાવીદનો વીજવાસઘાત કરી તે મુજબ આ રીતે ફાવી ગયો
છે, ત્યારે કુદરતી રીતે તેણીનું ધ્યાન અમીર ખુશરોએ કરેલા
“પહેલા” વીલ ઉપર ખેચાયું જોકે તેણી સારી રીતે જાણતી
હતી કે અમીર ખુશરોએ મદદગીના ખીજાનાપરથી ઇસારો કરેલું
તેનું પહેલું વીલ, જે તેણે બેટા શીરોઝના જનમ વખતે છેલ્લા
દસ વરસપર કીધું હતું તે આ છેલ્લા ૯ મહીનાપર થયેલા
ખીજા વીલની હસ્તીને લીધે રદ ખાતલ જેવું હતું, તો પછી

તે પુણી દરનાવેજ પોતાના હાથમાં આવે તો જદમાશ બેહે રામે છેલ્લી ધડીએ કરેના કાનતરા ખુલ્લા કરનામા તે ધણી મદદગાર થઇ પડે એમ હતું તેથી આખા મેહલમા તેણીએ તે દરતાવેજની બહુ ચાપતી શોધખોળ ચલાવી દરેક કબાટ, દરેક પેટી, દરેક ખાના અને ખુલ્લા તેણીએ ખોળી મારયા- દીવસો સુધી રાત દહાડો ભારે ઝેદમત ખેચીને આખા મેહલમા કિચનપાચલ કરી નાખી-પણ તેણીના મહાત પ્રયત્ન છતા તે આગતુ વસીયતનામું તેણીને મળી શક્યું નહીં !

“યા અલ્લાહ !” પોતાની તમામ કોશેશ કરી ચુક્યા પછી બેગમે જ્યારે પોતાને અતે નીશકળતા મળેની જોઈ ત્યારે તેણીના દુખનો પાર રહ્યો નહીં. તેણીને સાબુત પહેમ ઉપજ્યો કે તે પહેલું વીલ પણ તે જુરા જદમાશે ક્યારનું હાથ કરી લીધું હશે તેણીનાં આ વહેમને એક બીજી બામદે ટેકા આપ્યો એ બાબદ એ હતી કે તેણી જે જે પેટીઓ, ખાનાઓ અને કબાટો ખોળતી હતી, તે સધળા તેણીની શોધખોળની આગમજના ખોળાઇ ચુક્યાંને તજે-ઉપર થઇ રહેલા જણાતા હતા ! છેલ્લા ૯ માસના અરસામા જદમાશબેહેરામે બેગમનીજ માફક તે વીલની શોધ ચલાવી હતી અમીર ખુશરોનું કામ પણ ચોકસ હતું તે પોતાના અગતયના ઓચર્યાઓ ધણી ખતથી સલામત જગ્યા ઉપર સાચવતો હતો. બેગમ આ વાત જાણતી હતી, માટે જ્યારે પેટીઓ, ખાનાઓ અને કબાટો તેણીએ ચુકાવલી અને ખોળાયલી હાલતમા જોઇ ત્યારે કુદરતી રીતે તેણીને તે દમાખોર દીવર ઉપર શક ગયો કે એ વીલ પણ એણેજ હાથ કીધું છે !

પણ ખરી વાત તો એ હતી કે બેગમને ઉપજેલો એ શક ખોટો હતો તે આમણુ “વીલ” પેલા મદમાશ બેહેરામને વટીક મળવા પામ્યુ ન હતુ નન નવ મહીના સુધી તેજે જીવતોડ બેહમત બેચીને મેહેલનુ ખુણે ખુણે બોળી મારયા છતાં બેટા શીરોઝના જન્મ વખતે અમીર ખુશરોએ કીધેનુ પોતાનુ પહેલુ રીલ તે મેળવી શક્યો ન હતો.

ત્યારે તે “વીલ” કયા ગયુ ?—વાચનાર પુછશે કે ‘રીલ’નુ શુ થયુ ? જો તે “વીલ” મેહેલમા ન હતુ તો કયા હતુ ? કોણની પાસે હતુ ? કોણના કબજામા હતુ ? આ સવાલનો જવાબ હાલને તમકકે આપી શકાય એમ નથી ગોવા એ બામત કુદરતે બેદના પડામા પાનાની રચના રમના માટે બેહલરેલી હદ સુધી છુપી રાખી હતી. તે જેમ મદમાશ બેહેરામને મળ્યુ નહી તેમ ઝોહરા બેગમના હાથમા પણ જવા પામ્યુ નહી તે કાંઈ નહી સમજ પડે એવી રીતે ગુમ થઈ ગયુ હતુ.

મરનાર અમીર ખુશરોની છેલ્લી માદગી દરમ્યાન તેની અતની ઘડીએ જે બીજી છેલ્લુ વીલ મનાવવામા આવ્યુ હતુ અને જે વીલ બનાવતા બદમાશ બેહેરામ પોતાના મા જપ્ત સગા લાઇ જોડે એક મુજમા મુજ માણસ પણ નહી હીમત કરી શકે એવો હિવાડો દગો રમ્યો હતો, તે રીત, આપણે આગના પ્રકરણમા જોયુ તેમ બેગમ ઝોહરાની મેહા રીતો લાલ ત્રષ તે દગાખોર દીયર હાથ કરી બેઠો હતો એ રીતે ગરીબ બીચારી ઝોહરા બેગમ એકે માણુથી બતમ બની જવાથી હરણુ ફાળ થઈ ગઈ આવતુ બનીશ્ય તેણીને લખબીન

જણાવા લાગ્યું જે વખત જાય છે તેમા ને મુજી દીયર તેણીને મેટા શીરોઝ જોડે મેહેનમાથી હાકી કાઢનાના જલ્લેમ પગલા લીધા વીના કરી રહેનાનો નથી એ વાત તે ચતુર અબળા ક્યારની એની ચુકી હતી

તે બદમાશ, જે દીનસે પેલું દમાખોર વીલ પોતાના કમળમા આવ્યું તેજ દીનસથી ઝોહરા બેગમનો મેહેલ છોડી ગયો હતો તે એક પખવાડીયું સુધી ચુપ બેઠો તેની આ ચુપ કાદી અરથ સુચક હતી કદાચ પોતાની નારારેસ અને નીરાધાર સ્થિતી સમજી જઈ નીડપાય બનવાથી બેગમ ઝોહરા પોતાની આગતી મમ્મત મુકી દઈ તેની માગણી કણુન કરને એવી તેને હજી ઉમેદ હતી.

પણ એક આખું પખવાડીયું પસાર થઈ જતા છતાં “ભાબીજી” તરફથી તેની કરીજ હીનચાચ નહીં થવાથી હવે તે મુજી છેલ્લે પાટને બેઠો એક સાજે તેણે પોતાના પાપી મીત્ર મુઝફરખાનને પુરેપુરા પાઠ બાણી અમીરાના મેહેલમા મોકલ્યો અને કહવાડ્યું કે “તમારે માટે હવે બેજ રસ્તા ખુલ્લા છે, એક તો મારી માગણી મળુર કરી મુખી થવું, યા તો તમે અને તમારા બેટાએ એકદમ આ શહેર છોડી ગમે ત્યાં ચાલી જવું ”

ઝોહરા બેગમ આ પેગામ સાંભળી ફરી એકવાર જાણી પડી તેણીએ મુઝફરને સલાહ કાઢી કે “ઓ મુજીઓ ! દુનીયાનો નહીં તો દાદારનોગી ખોદ કરો ! મારા મરનાર ખાવીદનો હકદાર બેટો હજીવાત છે તે જા તોની માતમીતકત અને ફાલતનો વારસ એ બદમાશ કેવી રીતે કહેવાય ?”

“બેગમ સાહેબ !” તે પેગમથી, જે પોતે પણ અમીર ખુશરોતુ છેલ્લુ દગાખોર વીલ કરનામા સામેલ હતો, તે નર માસથી બોલ્યો “અમીરજીદા એહેરામખાને તમને કહેવા ફર માવેલુ છે કે મારા મરહુમ ભાઇની તમામ અસકયામત તેમના છેલ્લા વીલને આધારે મને મળેલી છે અને તે માત્ર-મીલકત ઉપર તમે મા-દીકરાનો એકુ પુટી બદામ જેટલોમી હક પહોંચતો નથી

મુઝફરખાનના આ શબ્દો ઝોહરા બેગમે કેવા કમકમાટ સાથે સંભળ્યા અને ઝગરના જોસથી કંકણીને તેણીએ કેવું કહવાનત કીધું તેનો એક ઝાખો ખ્યાલ વટીક અહીં આપી સકાય એમ નથી તેણી બેઅખતયાર રડીને બોલી કે “તે નીશ્વાસઘાત કરનારા મહા મુજીને કહેજો કે તારા મરનાર વડીલ ભાઇના મોતના ખીજાનાપર જે જલેમ દગો તુ તેની સાથે રમ્યો છે તેનો બદલા અદ રોજમા પાક અદલાદ તને આપ્યા વીના રહેવાનો નથી, તે જીન્નતનશીન મરહુમના રહના પળેપળના શ્રાપ તુ મહા પાપી પર ઉતરજો ! પાક અદલાદના દદ નામોમાં એક નામ જે ‘કહહાર’ (કહેર કરનાર) એવું છે, તેનો તમામ કહેર તારા આ નાલાયકને નીચ દગા ઉપર વરસજો • જે બલા ભાઇએ મરતી વખતે મોતના ખીજાના ઉપરથી પોતાતુ કુદુબ તારા હવાલામા સોંપયું તે નીરદોશ જીવોને તારી બદ દયાનતથી દુનીયામા રખડતા કરી તુ મરતી વખતે હાય-હાય કરીને મરજો ! યાદ રાખજો કે તારા બદ કરતુકોનો મદલો ઇનસાફી અદલાદ તને ચખાડ્યા વીના કદી રહેવાનો નથી તે ધુરા બદમાસને કહેજો કે અમીર ખુશરો આ દુનીયા

માથી મરી ગયો છે, પણ તેનો ઉમેદ બરચો આત્મા મરી ગયો નથી ખુદાની ખુશામી ને ગુપ્તરીતે સદા સજીવન છે તે આત્માના આપ તારા પાપી મન ઉપર પડ્યા વીના રહેવાના નથી હું રાડી રાડ વીધવા અને તેના નાવારેસ બાળકને સતાવી તું કદી સુખી થશે નહીં “ખુદાની લાકડીનો અવાજ નથી તારા આજના ચઢના સેતારા ઉપર તું પુલાતો ના—એજ મેતારો એક દહાડો તને પડતીના પહાડ ઉપર પટકી તારા ચુરેચુરા કરશે મારી અને મારા મચ્ચાની પળેપળની હાય તને નડરો જે નીચ માગણી તે મને મોકલી છે તેને શરણ થવા કરતા ગેહર શેહેર બીખ માગીને બટકવાનું અથવા કમોતથી ડુવાને મોતે મરવાનું હું પસંદ કરીશ, પણ તું નીચ નજરના નાલાયકની સીફા શીકલપર હું મરના યુકનાની નથી જા, તે મઅલુગ ધમલીસને જઈને કહે કે તારી પહેલી માગણીને હું ઠોકરે માડ છું અને બીજી માગણી કાઢખી શરત નગર સરોચશમથી મારે કયુન છે હું એક અડવાડીયામા અહીંથી ચાલી જઈશ, તારી આતી ધમકીથી હું જરાએ ડરતી નથી, તારા મરનાર ભાઇના હકદાર ફરજ દને દુન્યાની દયાપર દયાહીણ રીતે ડોલતુ નાખી તું બલે તેની દોલત તારી છાતી પર ઠોકજે, પણ તારી કાંધા કરણીનો બદલો આ જીવતી દુનીયામા પુરેપુરો જોઇને જજે ! તે કાળમુખાને કહેજે કે એક નીરંદાશ અમ્ચાની હાય અને રાંડી રાંડનાં આપ તું પતાળમાં બરાઈ જેસસે તોબી તને નડ્યા વીના રહેવાનાં નથી. બસ નીકળ અહીંથી ! હું તારી સાથ વધુ વાત કરવા ઇચ્છતી નથી ”

*

*

*

તે સાજ તે દુ ખી બેગમે બહુ ગમગીન હાથતમા ગુળરી
આજનો બનાવ બન્યા પડી દુનીયામા તેને ઉમેદ જેવું કાષ
રહ્યું નહીં પોતાના ધણીની માદશાહી દોનન છના એક દગા
ખોર દીધરના દગા ફટકાથી તે ખાપડી તદન લાચાર અને
લાષલાજ થઇ પડી । તે દીવસે કાષએ ખાધું પીધું નહીં અને
વરમાના નોકર ચાકરો વડીક બેગમ ઝોહરાને બેચેન જોઇ
દલગીર દાલે સુવા ગયા,

ખીજી સવાર આગલી સવારને નીસરતી આવી તે સવારે
અમીર ખુશરોના મેહેલમા ઝોહરા બેગમ અને તેણીનાં બેટા
અમીરજાદાની શીરોઝની શોધાશોધ ચાલી રહી, સઉથી
પહેલો ગહરાટ દાસી રઊનકે કરી મેલ્યો કે “બેગમ સાહેબ
ક્યા છે ?” મેહેલમાના તમામ નોકર-નકરો પોતાની
માનીતી અમીરાને ગુમ થયની જાણી ફગળાઇને ફાટી રહ્યા ।
તે નેક ખસલત નારી પોતાના નોકર-ચાકરોપર બહુજ માવાળુ
નજર રાખનારી હતી દાસી રઊનકે તો રડારોળ કરી મેની
અને તેનું જોઇ એકેએક જણની આખ્યોમા તડતડાટ પાણી
આવી ગયા કાષ દહાડે નહીં અને આજે આમ બનવાનું
કારણ શું તે તેઓ સમજી શક્યા નહીં બેગમ સાહેબની
શોધમા આખો મેહેલ નીચેથી ઉપર સુધી તેઓ શોધી વળ્યા,
પણ બેગમ કે તેણીનાં બેટા હાથ લાગ્યા નહીં મેહેલના આગતા
અને પાછલા ભાગોમા, આખા બગીચામા ત્રણે મજલાઓ
ઉપર અને છેવટે અગાસી અને મેહેલના મીનારા સુધી
ખુણે ખુણે બોળ ચનાનવા છતાં તેમનો કરો પતો મળ્યો
નહીં !

દાસી રઢિનકે ળીજ નોકર ચાકરોને ખખર આપી કે
ગમ કાચે સાજે અમીરખદા બેહેરામખાનનો દોસ્ત મુમકર-
ખાન અમીરાની મુનાકાને આવ્યો હતો તેની જોડે અમીરા
કાઠ લારે ઉશકેરામને બોલતા હતા, પણ શુ બોલતા હતા
ને હુ દુર હોનાથી સાબળી શકી ન હતી તે ગયા પડી
બેગમ સાહેબ આબો વખત ખીજનાપર પડી રડ્યા કીવા
હતા મે તેમને ધણુ ધણુ પુછ્યુ, પણ મારી આગળ
તેમણે કશો ખુનાસો કીધો નહીં છેલ્લા પદર દીવસથી એવણુ
હમેશ કરતા વધુ ગમગીન રહેતા હતાં અને ઓરડે ઓરડે
મારણા બધ કરીને કાઠ ગુમ થયલી વસ્તુ િ શોધ ચલાવતા
હતા છેલ્લા બે ત્રણ દીવસથી એ કામ તેઓએ પડુ મેદ્યુ
હતુ અને ધણુજ ચીતાતુર રહેતા હતા તે ઉપરથી હુ
અટકળ કરી શકુછુ કે જે ચીજ તેમણુ શોધતા હતા તે
ચીજ તેવણુને મળી ન હતી જે તે મળને નો તેવણુ એટલા
ગમગીન રહેને નહીં અમીરખદો બેહેરામખાન, જે છેલ્લા નવ
માસથી આ મેહેલમા રહેતો હતો તેનુ આ અચખુચ આ
ધરમાથી ચાલી જવુ મને ધણુ ભેદ ભર્યુ લાગે છે પદર
દીવસની વાતપર જે સાજે તે ચાલી ગયો તેજ સાજે બેગમ
સાહેબનો એક કીમતી દસતાવેજ ગુમ થનાની તેમણે ફરીયાદ
કરી હતી તે દીવસ તમો સરવેને યાદ કેમ નથી? તેજ સાજે
બેગમ સાહેબ પહેલા મજલાના તીજેરીવાળા ઓરડામા
અચખુચ બેલાન થઇ તુડી પડ્યા હતા અને માફ ત્યા અચાનક
જઇ લાગવુ થવાથી મે તમો સરવેને બોલાવી આપણી બન્ની
ગેહાણીને તેવણુનાં ખીજનાપર લઇ જઇ મોટી મેહેનતે

હુશીયાર કીધા હતા એજ દિવસથી ભેગમ વધુ ચીંતાવુર જણાતા હતા. રાતે બાર વાગે તો મે એમને એમના ખીંછાનામાં પોટેલા જોયા હતા ! તે વખતે અમીર-જાદા શીરોઝ પણ પોતાના પલમ ઉપર પોટેના હતા એ લોકો ગુમ થયા હોય તો બાર અને ચારની વચેનો આ બનાવ હોવો જોઈએ કે જે વખતે હું બાર નીદરાવશ થયતી હોતી જોઈએ ! યા અવાડ ! એ કેવો મજમ ! જ્યાં છે ત્યાં એ બદમાશ બેહેરામનુજ કાંઈ કારસ્તાન છે મારી ફરેસ્તાન ખસલતની ભથી બાનુનુ એજ નાપાકે કાંઈ અપમાન કીધેલુ શાગે છે જે આ વાત ખરી હોય તો એના જેવો બીજો મુશ્કુ દુનીયામાં કોણુ કહેવાય ? જરા સમર કરો હું પોતેજ ત્યાં જઈ છું અને આ ખમર પહોચાડાને મહાને ત્યાંનો રાહધાટ શું છે તે નજરે જોઈ આવુ છું ”

દાસી રકીનક તુગતજ એચાર નોકરો લઈ બેદરામને મગલે મઘ અને રડતી ચશમે તેને આ બનાવથી વાફક કીધો. તે કે ભેગમ સાહેમના ગુમ થવાની દુ ખદાયક ખમર આખા શહેરમાં વીજળીને વેગે ફરી વળી હતી, પણ તે ભુરો મદમ સ તે ખીનાથી હજી અજાણો હતો. દાસી રકીનકથી આ સમાચાર સાંભળી તે જેમ અજમ થયો તેમ ખુશી પણ થયો. તેણે તે નશાદાર ચાકરોને દીનાસો દેવાને બદલે બાપડાઓને સ મા ધમકાવી કાઢ્યા “જેહાનમમાં મઘ તમારી ઝોહરા ! એકદમ નુપ થાઓ ! સહવારના પ્રહરમાં મારા ધરમાં એની રડારોળ કરતા તમને શરમ નથી આવતી ? તેણે કાળુ કીધું હોય તો કરવા દો ! મને અહીં તેની જોડે શી લેવા દેવા છે ? મારા

મરદુમ ભાઈના છેદના વશીયતની રહે હું તેની તમામ દોલત
અને અસકયામતનો એકલો માલિક છું એ ખમર મે હમણા
સુધી છુપારી હતી, પણ કાલે સાંજે મારા દોસ્ત મુઝફરખાન
મારફતે તેણીને કહી મોકલનાથી તે ચાલી ગઈ હશે મે કંઈ
તેને કહાડી મુકી નથી, પણ તે પોતેજ ગઈ છે તો હવે
જવા દો !-મરવા દો ! બારણે બારણે બીખ માગશે ત્યારે
આપ મેળે મને પગે પડી આવશે ! ચાલો, નીકળો અહીંથી
તમે તમારું કામ કરો ! હું સંજે મેહુલનો કબજો લેવા
આવીશ ”

અને એમ કહી તે યુરા બદમાશે તેમને હાકી કાઢ્યા !

મકરણુ ૨૧ સુ.

“દામ કરે કામ” —એક કુપયો સંકેત.

(અર્થ.)

દીલે કાગેક જે ખુએ ઉ પયદા,
હાલે આશોક જે રૂએ ઉ પયદા
દીલે હરકસ જે ફાએલે ઉ મીગીન,
બુઝજર અજ કાલો રાહે ફાએલ ગુજન

(ભાવાર્થ)

(૧) યુનેહમારનુ દીલ તેની ખસલતથી જાહેર છે (૨)

આશકનો હાલ તેના મોહકાથી જાહેર છે (૩) હરકોઇનું દીલ જોવું હોય તો તેના ફેલથી જો ! (૪) કોખનાં કહેવાની રાહ ના જો, પણ (ફેલોનાં) ફેલોને સમજનારો થા !

[શાયર “વલો”]

રાત અધારી હતી અગીયાર વાગ્યાનો અમલ હતો તાલેવત કેસ્ટલમાં સપાટુ ચુપચાપ હતું ફરફુનજી તાલેવત મેહેલના પહેલા મજલાના ઉતર તરફના ઓરડામાં પોટેલા હતા તેજ મજલાની દક્ષીણે તેહમી પોતાના ઓરડામાં ક્યારની આગમ કરવા ગઇ હતી ફરફુનજી તાલેવતના ઓરડાની પડો. જ્યો મેહેરમાઇ તાલેવતનો ઓરડો ખાની હતો તેના બારણા જાહેરથી અલગ બધ કાપેલા હતા નોકર-નફરો પોત-પોતાનું કામ અટોપી તુરતનાજ નીદ્રાનશ થયના હતા ટુકમાં, મેહ વમાં વસનારા એકે એક જણ ઉઘમાં પડેના હતા

એવે શાન્ત સમયે તાલેવત કેસ્ટલના પાછલા બગીચામાં નોટા ઝાડોના ઓથા હેઠળ મે આકારો ઉમેના હતા તેમના નયે, અકેકના કાનપર પડીને કાંઈ છુપી વૃક્ષધુમ ચાનતી હતી

તે મન આંઓ હતી !

એકના હાથમાં કાર્ડ બકત જેવું પકડેલું હતું નાને નીજના હાથ ખાલી હતા.

“મે તુને અહીં શા સારૂ બોલાવીજ તે તુ જાણેજી, એનજેલીન” પેની બે આંઓ માહેની એક જીજના કાનપર પડીને વીમેથી બોલી.

“નહી, બાપ સાહેબ !”

“તુ પહેલાં મને વચન આપ કે જે કામમાં હું તારી મદદ ઇચ્છુ છું તે કામ તુ પુર દયાનતદારી અને વીશ્વાસથી જાળ લાવશે ”

“મારી દયાનતદારીને વાસ્તે તમેને કંઈ શક છે કે પાછ ?” તે દાયાએ ધીમા સાદે સવાલ કીધો.

“નહી મને શક તો નથીજ, પણ વાત જરા ગંભીર છે માટે જે તુ મારા પુર વીશ્વાસમાં આવી શકતી હોમ તો આએ પાંચ હજાર રૂપીઆની કરનમી નોટોનું બડલ તારૂં જાહેર હમેશનું ફેડી નાખશે ” અને તે બોલનારીએ તે બડલ તેજીના હાથ સાથે અડાવ્યું.

ઓ પંધસા-પંધસા ! દુનીયામાં એના કયા સદગુણો છે કે જેને તુ તામે લઈ નહી શકે ? પરંતુ પેટામાં એના કયા પાતકી કામો છે કે જેને તુ ધડીની વચ્ચે દાખી નહી શકે ?”

“પાંચ હજાર રૂપીઆની કરનસી નોટ ” આ શબ્દો પેત્રી દાયાના કાનમાં રમી રહ્યાં !

વાચનારને જણાવનારી જરૂર નથી કે આ છુપી વાત સીત મેહેરપાંચ તાલેવત અને તેવણની હમેશની વીશ્વાસ આપા એનજેલીન વચ્ચે ચાલતી હતી !

આ અચબુચ મામરૂં જોઈ એક પળ તે આમાની લાચાજ ગોયા બધ થઈ ગઈ !

“એમ સાવજની માફક મુગી-મતર કેમ બની ગઇ,
એનજેલીન ? મારા સવાલનો જવાબ આપ !” તેણીએ ફરીથી
કાનપર પડી કાષ્ઠક ચીચવાટથી કહ્યું

“પણ એવું તે શું કામ છે બાપ કે એટલી મોટી રકમ
તું મને—”

“ચુપ ! બકબક નાં કર ! હું જે કેહું તે કરવું પડશે.
મારે એક તાગડો રચવોજ બોન, તેમાં તું તન-મનથી મને
મદદ કરશે !”

“કંઈ ખુન—ખુનની વાત તો નથીની, બાપ ?”

“મુગી મર રાન નાપાક ! સમજ્યા વગર બકબક ના
કર !” તે કાવત્રાખોર ઝીંઝે પોતાની આંખોને ઢરકાટી નાખી

“તેવું કંઈ નથી !”

“હું સમજી ! તું શું કરવા માગેજ તે હું સમજી ગઇ,
મારી બાપ !” તે પોહચેલ આંખો પોતાની શેઠાણીનો ખારીલો
ખવાસ અચ્છી રીતે પીછાનતી હોવાથી બોલી પડી

“તું શું સમજી ?”

“તું તારી સાવકી દીકરીપર વેર લેવા માગેજ ! એજ
કે કંઈ બીજું ?”

“રાન કાગડી ! તું બડી ચતુર છે હું ?” મહેરબાનને
ચુસ્તો તો આવ્યો, પણ બાજી તપાસી લેવા સાફ હરનો
ચેહેરો રાખી બોલી, “હા, હું કણુલ કરજી-તારી અટકળ

ખોટી નથી ! ખેલ, તું આજથી આએ કામમાં મારી મદદ માર થશે ?”

“તમે શું કરવા ઇચ્છો છો તે મને કહો—તે જાણવા પડી છે તમોને જે તે જવાબ આપીશ ”

“હા અ ?—એટલું બધું છેની ? વાર, કીક છે, એનજેવીન, તારામાં એટલા બધા પાણી છે એમ હું જાણતી નહોં હતી ” તે દલદર દલા ચીચવાઇને બોલી “મેં આજ સુધી તુને પેટની દીકરીની માફક પાણી તેનો આએ બદલો દેખાડેછ કે ? મેં તુને કેવા સુખમાં રાખીછ તેનો જરા વીચાર કર, એનજેવીન !”

“હું કયા ના કહું છું, બાઈ, કે તમે મને સુખમાં નથી રાખી ?” તે લાલચુ દાસી ઝટ બેઠી પડી “પણ તેમ મેં જી તમારી તેવીજ સેવા બજાવીછ આએ મકાનના તમામ નોકર—ચાકરોમાજ નહીં પણ તેહમીમાઇ અને ખુઃ શેઠના મનથીમી હું તમારે લીધે કેટલી અળખામણી પડીછ તે તમે જાણો છ કે ?” તે ઠાવડી આવાએ સામે જવાબ કીધો.

“તેજ સેવાનો આજે તને આએ મલો મળેછ, આવા, ને યાદ રાખજે કે જો તું મારી તરફ વફાદાર રહેશે તો હું તુને નવાજીને નેકાલ કરસ ” તે બદકારે હવે ચવાબુ “જો સાબળ, જ્યાં સુધી આએ ઘેરમાં પેની દુકતી છે ત્યાં સુધી હું સુખી થવાના નથી આજકાલ એ ખેડે બાપ—દીકરીની સુખ ગુજ એક છે તે હું જોઈ ચકતી નથી એમાં બગાણ પડાવવાની જરૂર છે હું બેમાથી એકનો કાટો કાઢવા માગુ છ ”

“ઓ બાપ-બાપ ! એ શું બોલેછ ? ખુદા ખાતર એવી અદેખાઈ નાં કરો ! આએ મેહેલમા તમે રાજ કરતા રાણી જેવી સતા ને સાહેબી ભોગવોછ. તમોને શી કમી છે ? હું હાંબા વખતથી જોતી આતીછ કે તેહમીબાપ તમારા ધુરામા નથી ઉલટાં તમેજ તેને સતાવોછ. વળી મારા ગરીબ ખવા-સના શેઠનેબી તમેજ દુખી કરોછ હું બોલતી નથી તો શું મયુ, પણ પુરેપુરી ખાત્રી થમ્મછ કે એ બેઉને તમેજ—”

“નાપાક ! એકદમ ચુપ થા ! તું શું મને શીખામણ આપવા આવીછ કે ? એમજ છે ત્યારે હીક છે—જા અહીંથી એકદમ તાર કાળું કર ! હુબી ખરી કે કાલને કાન તુને મારા ઘેરમાથી હાકી કહાડુછ તારી મકદુર તું કે તું એટલું બધું—”

“ઓ નહી, બાપ સાહેબ, મને માફ કરો ! મારી ઉપર એટલાં ગુસે ના થાઓ ! તમે જેમ કહેશો તેમ કરશું !” તે લુચ્છી સ્ત્રીએ સુકો દમ કસનારી આયા એનજેવીન ઠેકાણે આત્રી ગઈ પેલી “પાય હજાર રૂપીઆતી કરનસી નોટ”ની લાલચ તેના મગજમા હજી તાજી હતી !

“હવે કેવી ડાહી લાગેછ ?” આયા એનજેવીન પોતાના મતને મળતી થવાથી મેહેરબાપ ખુશી થઈ બોલી “પહેલાથીજ નકુદ વાપરતે તો આટલા સખુનો સાલળને ?—પણ કંઈ શીકર નહી. અતેબી તું સમજી એ ગતીમત છે હું જેબી ફરમાઉ તે તુને કરવું પડશે. બોલ તું રાજી છે !”

“હા, બાપ તમે જે કહેશો તે કરશું ફકત—”

“ફક્ત શુ ? બોલી મર જલદી !”

“પ્રુ-પ્રુ-પ્રુ-પ્રુન મીવાય ખીજી ગમે તેવુ ગભીર કામ હુ બજાવસ !”

“રાન મેટ ! ખુનના ધખારા તારા બેજમબાજ કેમ આવી બેઠાછ તેની કાંઈ સમજ પડે ? હુ તુને કેવી રીતે સમજાઉ ? તેવુ કાંઈ નથી, પણ જરા પુરતી સાહુચેતીથી એક હીમત બરેશુ ગભીર કામ કરવાનુ છે બોલ તુ તે બજાવશે !”

“હા, તે કીયુ કામ છે તે તો કહો ?”

“તે હાલ મારેથી કહેવાય નહી પ્રથમ તુ તારા કાષ્ટરટના મોગદ ખા કે હુ તે કામ તન-મનથી બજાવસ અને મળાપર છરી ફરે તોખી તે બામે કોષમી દહાડે કોષ પાસે એક હર-ફખી બહાર પાડસ નહી ! ચાલ બોલી દે જલદી, આએ પાય હજારનુ બડલ તારા હાથમાં પડવા ક્યારનુ તદખી રહયુછ !”

પૈસા-પૈસા ! દુનિયામાં તારી મદદથી પાપી બદકારો મન ચાહ્યા કામો કરી શકે છે ! પાય હજાર રૂપીયા ચાલી-ચલાવીને આવેલા આયા એનજેનીન કેમ જતા મુકે ? તેણી આખી જીદગી સુ િ નોકરી કરે તોમી એવી મોટી રકમ એકઠી કરી શકે નહી, તે રકમ એકજ કામ મળતી આપ-વાથી પોતાની થાય એ શુ નમળા નસીમની નીશાની હતી ?

“હુ મારા કાષ્ટરટના કસમ લખ કહુ છ કે તમે જે કહેશો અને જે ફરમાવશો તે કામ કરવાને હુ આએ બોલ્યાથી તમેને બધાઉ છુ !”

“શામાશ ! એનજેલીન, હુ તારી ઉપકારી છુ. આજથી

હું તુને મારી દાસી નહીં પણ એક મેહેન મીસાલ ગણુવા ”
મેહેરખાઇના હાથના હરખાઇ ગયા “લે આએ બડલ, એમા
પાત્ર હજારની નોટ છે, મારૂં કામ વફાદારીથી ને હોંમતથી મળ
વશે તો હું હજી તુને વધુ ખુશી કરીશ, આજે કાંઈ કરવું
નથી જે કરવાનું છે તે આવતી કાલની રાતે કરવાનું છે,
હાલ આપણે જઈને ગુપ્ત ગુપ્ત સુધ્ધ જઈશું જો સાબળ !”
અને અહીં ને કાવત્રાખોર સ્ત્રીએ તેણીના કાન પર પડી
પોતાનો છુપ્યો સંકેત તેણીને પદર વીશ મીનીટ સુધી ધીરજથી
સમજાવ્યો.

“બહુ સારું, બાપ, હું સવારે ઉઠ્યા બરાબર તેહમી માઇની
ત્રણે આયાઓ સાથે તમારા કહેવા મુજબ બધી ગોઠવણ
કરીશ ” તે રશનતખોર આયાએ જવાબ આપ્યો અને પેલું
નોટનું બડલ પોતાની ઓટીમા ખોસી દીધું.

“કાલે આખો દહાડો હું તુને રમ આપસ તેથી સહ
વારથીજ તુ તે લોકો સાથે ખાવા-પીવા મડી જજે કે રાતે
અચ્છુચ કાંઈને વહેમ આવે નહીં, સાજો દીવા બતીની મખને
મને મળજે ”

“વારજી ”

અહીં તે પાપી મુલાકાત પુરી થઈ તેઓ બન્ને એક
પછી એક મગીયામાથી નીકળી પાછલે રસ્તે મેહેવ ૥ દાખન
થયા અને પોતપોતાની જગ્યા પર જઈ સુઈ ગયા મધરાતની
વખતે બનેનો આ મનાવ તાલેવત કેસ્ટનમા ખીજ કાંઈની
જણમા-ખુદા સીવાય-આવવા પામ્યો નહીં !

પ્રકરણ ૨૨ મુ.

આયા એનજેલીનની “માનતા” !

ભોળી સહુથી ભામીની,
કહે સકલ સસાર,
ત્રીયા વીના તણીયુ નથી,
અચરત એજ અપાર !

[દાદી શતગાથ]

જેમ એક વાઘ બકરાપર ત્રાપ મારવાનો હોય ત્યારે નરમાશવાળો અને મરીબ થઈ જાય છે તેમ મેહેરખાઈ તાલેવ ત છેલ્લાં એક માસથી તાલેવ ત કેરટલમા ક્યાં વસે છે તે કાંઈ જાણતું ન હતું ! ફરી એક વાર તેણીએ સાકુનો સાહયો ઓઢ્યો હતો અને પેલી ભયભીત આગના બનાવ પડીથી અજબ જેવી હદ સુધી તેણી નરમ પડી ગઈ હતી ! કાવલા કારભારી સીવાય ધરમાના નોકરો ચાકરો મહેરખાઈના આ મુગી ચુપડીદીનો એવો અરથ કરતાં હતા કે મેહેરમા આગ નગાડાના છેલ્લા બનાવ પછી દરેક જણ તેણીની વીરૂ ઉશ્કેરાઈ જવાથી તેણી હવે ડરતી હતી કે તેની એરી સરકગી ઝાઝો વખત નીભવાની નથી અને તેથી તેણી નરમ પડી ગઈ હતી ! પણ કાવલો કારભારી આ દલીલોમાં માનવાવાળો નહીં હતો પણ પોતાનો વીચાર કાંઈને કહ્યો નહીં પણ તે વફાદાર

ધરડો કારભારી પોતાનાખતી અનુભવની આજે જોઇ ચુક્યો હતો કે વળી પાછી કાષ્ટ નરી બાજી રચાતી હતી !

પછસા ટકાનુ લાખ સુખ હોય, પણ જે આદમીને સસાર સુખી હોતો નથી તે આદમીને કદી આરામ મળતો નથી મરીમ અચારા ફરદુનજી તાનેવત એક લખપતી શેડીયા હતા પણ મેહેરમાઇ જેવી કલાટ બાયડીની તોફ મળે ઓળાયાથી તેમને સુખ કેવુ હોય એનો તો રવપનોજ હતો ! પેલુ બનાવટી વીલ કરાડી લેવાનુ તેણીએ કાવતર રચ્યા પછી તેવજી બેવડા ચમકી ગયા હતા તેણી ઉપરનો તેવજીનો કુદરતી પ્યાર તે પછીથી દર દહાડે વધુને વધુ ઓછા થતો જતો હતો જે દીવસે તેવજી પોતાનુ નવુ છેદનુ (ત્રીજુ) રીલ કીધુ અને તેહમીના હનાલામા સોપ્યુ, તે દીવસે મેહેરમાઇએ મેહેલમા જગાડેનુ જગ હતુ તેવજી રીસરયા નડી હતા ને વુફાની સ્ત્રી મેહેલમા આગ લગાડવા પણ ચુકી નહી એ જોઇ તેવજી તેણીથી બહુ ભડકી ગયા હતા તે બનાવ પછીનુ એક આખુ અઠવાડ્યુ ધુરકાધુરકીમા પસાર થયુ પણ તે પછી તેણીએ કાષ્ટ નહી સમજ પડે એવી નરમાસ ધારણ કીધાથી તેમ કરવાનુ કારણ શુ હતું તે તેવજી સમજી શકયા ન હતા

એટલુ જતા, કજ્યાનુ મોહકુ કાળુ થયનુ જોઇ તેવજી પોતાના મન સાથે રાજી થયા એમને એમ મામનો નીજે ત્યા સુધી નીલાનના માટે તે અચરાર શેડીયો મની રોકે તેટલી હદ સુધી તેણીને કાષ્ટગી કારણ ન મળે તેની સલાજી રાખતો હતો તેવજી મેહેરમાઇ જોડે નરમાસથીજ વરતના ડી પોતાની

બહાલી બેટી તેહમીને પણ સદનાહ આપી હતી, જે સદનાહના રહે તેહમીએ પણ જરૂર પુરતીજ વાતચીતનો વેહવાર રાખ્યો હતો.

તે બાપ-બેટી હવે પુરતા સાહુચેત હતા.

મેહેરબાદ તાલેવત હાલ તેઓ જોડે એટલી હદ સુધી મળી ગઇ હતી કે તેહમીને પોતાની સાથે દરરોજ સારું ગાડીમા ફરવા નહીં લઇ જવાનો તેણીનો આગ્યો ઠરાવ અને મજાદાઇ લેલી જીદ તમામ નાશુદ થઇ ગયા હતા. તે ત્રણે જણા દરરોજ એકજ ગાડીમા સાથે ફરવા જતા અને હમી મોલીને ખુશ ખુશાલ પાછા ફરતા હતા. વળી મેહેરબાદનો આમલો સીપલાટ પાછો શરૂ થઇ ચુક્યો હતો અને જરા જરામા તેણી પોતાના ખાવીંદને માટે તેમજ “બહાલી દીકર તેહમી” (૧) ને માટે અધીરી અધીરી પડી જતી હતા.

હવે દહાડે દહાડે ફરદુનજમાની તમીએતમી લયડતા ચાલી હતી લયડે નહીં તો શું થાય? જરૂરીનું મમે એવું જોરે છતાં જેને સસારનું જરાએ સુખ ન હોય તેની તદ રોસ્તી કયા સુધી જવાન દે? છુપા ચાલુ સતાપને લાધે તેનણુ અદરને અદર પજરયા કરતા હતા અને પોતાની આખ સામે તેહમી કોઇ લાયક ઠેકાણે “ઠેકાણે પડી જાય” એજ તેમની મોટામા મોટી મુરાદ હતી. તેનણુ સારી પેઠે જાણુતા હતા કે “મારી કામ બાદ એ મા-દીકરીમા વધુ મુશ્કેલ જગ્યા વીના રહવાની નથી માટે બેહતર એકે મારી નજરની સામે તેહમી કોઇ સારે ઠેકાણે પરણી જાય તો હું સુખથી મરું” પોતાનો આ વીચાર તેનણે તેહમીના ગાનપર

અવારનવાર નાખ્યા કીધો હતો, પણ તે પીયારી શુ કરે ? તેણી જવાબમાં કહેતી કે “પપા ડીપર, તમે મારી શીકર ના કરો! આપણુ ઇચ્છ્યુ કંઈ થતુ નથી તે પાક દાદારનો જે કંઈ હુકમ હશે તેજ થશે જ્યારે તે માલેકની મરજી હશે ત્યારે અણચીત્યુ બની જશે તમે તમારી તખીયેત સલાજો તમે દહાડે દહાડે ધણા લયડતા જવોજી જે તમોને સસારનુ મુખ હોય તો તમારી તખીયેતપર એટલી અસર થાય નહીં, પણ આપણે એક એવા હેવાનને બસ પડ્યાજી કે તેમા ઇન સાનીયતપણા જેવુ કશુજ નથી ”

ખરી વાત તો એ હતી કે ફરફુનજીબાનુ હારટ અસલ-થીજ નબળુ હતુ. અને તેમાં ચાલુ સતાપથી વમાગે થઇ દર દહાડે વધુ ને વધુ નબળુ પડતુ જતુ હતુ

* * *

તાલેવત કેસટલનાં બગીચામાં આયા એનજેલીન જોડે કીધેલા પેલા છુપા સ કેતવાળી રાત પુરી થઇ ને બીજો દીવસ શરૂ થયો અફસોસ ! કે તે નેહરેત દહાડો ફરફુનજી તાલેવતની જીંદગીનો સઉથી છેલ્લો દહાડો હતો ! તે પગીની આવતી કાલનો આફતામ નજરે જોવાનુ તેવજીના નમીનમાં સરખાવતુ ન હતુ !

જે ગત્રે ઉપલુ કાવતર રચાયુ તેની બહાગવજો ફરફુનજી, મહેરબાઇ અને તેહમી નાસ્તાની ટેબલ ઉપર નાસતો લેતાં હતાં ત્યાં આયા એનજેલીન દાખલ થઇ

“કેમ એનજેલીન કોણુને પુછેજી ?” મહેરબાઇ જાણે કંઈ જાણતી નહી હોય તેમ ચીંંગી થઇ પુછવા પડી.

“જી, નાઇ, હું તમારી પાસે આવી છું”

“કાચ, કંઈ કેહવું છું?”

“હાજી હું આજનો દહાડો તમારી પાસે રજા માગું છું”

“રજા? સાને વાસતે?”

“બાપ, તમે નાસ્તો જમી લેવો—પછી હું વીગતે કહેવશ”

“પણ એમ કાચ? ધીરજથીજ કહેવાની હતી તો પછી અહીં તું કામ આવી? ચાલ બોલી દે તું કહેવું છું તે—નખરા ના કર! શેઠ ને તેહમીનાઇ મને કંઈ પારકા છે કે તું શર માઇ મરેછ? ચાલ વેગી જ જલદી!”

“બાપ, ધણી વખતપર મેં એક માનતા લીધી હતી અને તે માનતા ફેડવાનો દીવસ આજનો ઠરાવેલો હતો” તે હુચ્છી આયાએ પોતાના કારસ્તાન ચનાવ્યા

“એ તું બકી મરેછ? શાની માનતા?”

“મારે પેટે દીકરો થતો નહીં હતો તેનો!”

ટેબલપર બેઠેલા ત્રણે જણા ખડખડ હસી પડ્યા

“અરે મરેરે! આએ સુવા કોતક તે કેમ કહાય? એ જો રાત આજે પોતાના ડોળા બાળેછ તે!”

“નહીં બાપ સાહેબ, ખરૂં બોલું છું વીસ વરસનો વાત ઉપર હું ગોવામા હતી ત્યારે એ માનતા મેં લીધી હતી અને મારે ત્યાં તે પછી છોકરો અવતર્યો હતો”

“વારૂ પણ તેનું શું કાગલે છે ? મરેરે !”

“હું તમારી પાસે કંઈ કરાવવા માગતી નથી, બાપ, પણ જરા મને સાબરી લેવો ! અમારા લોકમાં એવો રીવાજ છે કે દીલની કંઈ ચોકકસ ઉમેદ પુરી પાડવી હોય ત્યારે જો તે ઉમેદ સફળ થાય તો અમુક મુદતમાં અમુક કામ કરશ એવી માનતા લેવાય છે. મેંબી એવી માનતા મારે પેટે એક દીકરો પેદા થાય એ ઉમેદથી લીધી હતી ખુદાની મહેરથી અને અમારા કાષ્ટરૂટની દુવધી મારી તે મુસાદ સફળ થઈ હતી પણ હજી સુધી મેં તે માનતા અદા કરી નથી.”

“એ ‘માનતા’માં તે શું માન્યું હતું ?” મહેરબાદએ પુછ્યું

“જી, મેં એમ માન્યું હતું કે મારી ઉમેદ સફળ થાય તો તા. ૨૨ મી નવેમ્બર ૨૯—ના દિવસ સુધીની ૨૦ વરસની મુદતમાં મારી જાતવાળી ત્રણ માઇઓ સાથે એક આખો દિવસ હું બાપ-પીને ચમનમાં પસાર કરશ, કમનમી મેં એ ફરજ હું આજ સુધી અદા કરી શકી નથી. હું તમારી નોકરીમાં રહ્યા પછી એ વાત સદનતર વીસરી ગઈ હતી પણ મારા રોતે મને સ્વપનામાં અમારા સેટ જેવીયરે આની ચમકાવી કે ‘અનજેલીન’ ! તે તારી ફરજ હજી અદા કરી નથી. હવે આવતી કાલને એકજ દહાડો તારી માનતામાં યાદી છે, માટે કાલને કાલ આપણી ત્રણ જાતવાળીઓને તારી માનતા મુજબ મેંજ ચખાડ, નહીં તો તારા દીકરાની જીદગી દુકી જાણજે !

આએ સ્વપનો જોઇને હું તુરતજ ભડકી ઉઠી, મેં યાદ કંધી તો તે તારીખ જરાબર હતી આજે ૨૨ મી નવેબર છે અને તે મારી માનતાની મુદતનો છેલ્લો દહાડો છે ૨૦ વરસ આજે મરાબર પુરા થાય છે ઝો બાપ, તમને પણ પડુછ, મને આજનો દીવસ રજા આપો !”

“પણ એમાં કાલાવાલા શ્વાના કરી મરેછ ? મેં ક્યારે ના કહ્યું ? જા, એનજોઈન, ને છુએથી તારી માનતા પુરી પાડ તુને કાંઈ ખરચ સાફ જોઇએ તો પાંચ-પચાસ રૂપીઆથી લેતી જજે.”

“મને બાહેર નથી જવું, બાપ, જે કાંઈ કરવું છે તે હું અહીં ધરમાજ કરવા માંડુછ”

“એમ ?”

“હા.”

“પણ તારી કાંઈ તથ્ય જાતવાળીને તું મોજ મગહ ચખાડવા મગિછેની ?”

“હાજી, જે એ કામ હું આજને આજ નહીં કરે તો મારા દીકરાની જીંદગીને ધોકો પુજે એમ છે અમારા સેટ એવીયર એમ ખાસ કહી ગયાછ તેથી હું કુજી મરેછ.”

“ધુજવાનું ને ધપકવાનું કાંઈ કારણ નથી, તારા દીક્રામા એવો વસવસો પેદા થયોછ તો તું છુએથી કામ કરીને કાઠી નાખ, પણ તારી એ જાતવાળી———”

“તેની શીકર ના કરો, બાપ સાહેબ, મારી જાતવાળી એને દુડવા બહાર જવાની કશી જરૂર નથી જોવી મેહેરબાની

તમે બતાવી તેવીજ જો આપણા તેહેમીબાઈ બતાવે તો આજે માફ ગરીબનું કામ થઈ જાય !”

“મરે હુ શુ એમાં મેહેરબાની બતાવી શકું, એનજેલીન ? હુ શુ બોલેછ તેની મને સમજ પડતી નથી.” અહીં તેહમીએ એનજેલીનને પુછ્યું.

“એ મેહેરબાની એમ કે તમારી ત્રણે આયાને મારી ઉપર હેશાન કરીને આજનો દહાડો તમેથી રજા આપો કે મને બહાર બીજા કોઈને શોધવા જવું પડે નહીં !” તે મકકાર ઝોરતે કારસ્તાન ચલાવ્યાં

“પછી માફ કામકાજ કોણ કરે એનજેલીન ?” તેહમીએ પુછ્યું

“બાઈ સાહેબ, ફક્ત આજનો દહાડો મારે લીધે જરા અડચણ લઈ ચલાવશે. કાલે સવારના પોહોરમાં તમારી આયાઓ તમારી સેવામાં હાજર થશે ” એનજેલીને કાલાવાલા કીધા

તેહમી વીચારમાં પડી.

તે દીલની દયાળુ હતી. ગરીબોને આહતારી હતી તેણી હજી વીચાર કરે છે તેટલા ફરદુનજીયા, જેવણુ આટલો વખત સુપ હતા, તેવણુ એટલા, “દીકરી, કોઈ ગરીબનું કામ થવું હોય તેમાં આપણે મદદ કરવી એને નારાજ ના કર-આજનો દહાડો જરા ચલાવી લેજો ”

“વાર પપાજી, હુ તમારા હુકમની બહાર નથી ”

“મરે મરે ‘ ગમે તે કરો પણ અખાઈ રહ્યા મારા

ધન્ય દીલના દયાળુ એ !” મેહેરખાંત તાલેવ તે અહીં સીપસાટ કાઢી. “દીકરી થતી ને કેની સદનાહ આપી ! બધા વરસ જીવજો ! ને મારે માથે મારાં ચરના તાજ તરીકે સદા કાયમ રહેજો !”

ઓ હમારી દુનીયા ! તારી હમાઇની હદ કયા છે ?

“ઠીક છે એનજેલીન, જા મારી આયાઓને લઇ જા-મારી ના નથી.” તેહમીએ એનજેલીનને રજા આપી

તે લુચ્છી દાસી જાણે કેવી એક હેશાનમદ થઇ હોય નેમ ખુશ ખુશ થઇ તેહેમીના ઓવારણા લેવા પડી તેણી જ્યાં દુરથી ઉભી હતી ત્યાંથીજ બલેવા લઇ ઓરડો છોડી જાય છે તેટલા મેહેરખાંતએ પાછુ પુછ્યુ

“તુ ખાવા પીવાનુ કયા કરશે એનજેલીન ?”

“મેહેલના પાછલી તરફના ઓરડામા ”

“ઠીક છે, જા, પણ જોજો તપાસજો. એકદમ ઝાટો પાણી લેતાં ના, નહીં તો મુઠઓ એકેકના ચોટલા પીખશે !”

“અરે નહીરે જાહ ! પહેલા તો અમે નાહી ધોઈ ‘ચરથ’ મા જઇ આવશુ ને પછી આખો દહાડો ખાંત-પીને મોજ મગ્ન કરશુ ”

“તુ ને ખાવા પીવાનો જે સરસામાન જોઇયે તે કાવલા કારબારી પાસેથી માગી લેજે ” શેઠાણી મેહેરખાંત એકદમ દુલ્લા થઇ ગયા

“નહીં જાહ સાહેબ, આજે જે કંઈ કરવાનુ ને મધુ મારા પોતાના પંડસાથી કરવાનુ છે ” આયા એનજેલીને

જવાબ આપ્યો. “તમારી મેહેરબાની છે એ ઘણી છે, પણ આજે મારેથી તમારે ત્યાંની કોઇની આઇતી ચીજ લેવાશે નહીં”

“હીક છે, જા જોમ તુને ગમે તેમ કરજે”

તે આયા ખુશી થતી તે ઝોરડો છોડી ગઇ અહીં નાસ્તો પછુ પુરો થવાથી ફરદુનજીબા, મેહેરબાઇ અને તેહેમી ટેબલપરથી ઉઠ્યા તેહમી તુરત આયાઓને હુકમ કરવા પોતાના ઝોરડા તરફ ગઇ

મેહેરબાઇએ આયા એનજેલીનને ખરચ સારું રૂ ૫૦ ની એક નોટ ફરદુનજીબાની નજરો નજર તેના પગાર પેટે આપી, જે લઇ શેક શેકાણીને સેંકડો ફુવા દેતી તે ફલદર દાવા ત્યાંથી સટકી ગઇ

તેહેમીના હુકમથી તેની ત્રણે આયાઓ આયા એનજેલીનની પરોણી તરીકે આજનો આખો દિવસ મોજ મારવા પડી ખાવા પીવા અને ચમન ઉરાડવા કોણને નહીં ગમે? વળી આ માનતા એક “ધારમીક માનતા” હતી એટલે વહેમી ફરગણે તે ઉપર જીવ પટકી નાખે એમા નવાઇ નહીં હતી

આયા એનજેલીન અને તેહેમીની ત્રણે આયાઓ નાહી ધોઇ સુદર વસ્ત્રો સજી પ્રથમ ‘ચરચ’માં જઇ આવી તે પછી એનજેલીને પોતાને ખરચે બગ્ગર મગાવ્યું અને ચારે જણે સાથે મળી ભાતભાતના પકવાનો સવાર સાજ ખાવા માટે તકયાર કીધા

તે આખો દિવસ મેહેલના પાછલા ભાગમા તેઓએ મોટી

મોજમા પસાર કીધો ઠાવકી એનજેલીને જાતજાતના ઉચા શરાબોથી તેમને તર કરવાની બાહોશી શરૂઆતથીજ વાપરેલી હોવાથી બબ્બાના બાહારમા તે ચારે ફરમણોએ નાચવા-કુદવામા, ધારમીક અને સસારી ગાયનો ગાવામા અને બીજી તરેહવાર મોજ મારવામા કોઇ રીતની કચાસ રાખી નહી

મેહેરમાઇ તાલેવત આખો દીવસ જાણે કાંઇજ જાણતી ન હોય તેમ તેઓથી અલગીને અલગીજ રહી તેહમીની આયાઓને કાઇ વહેમ ન પડે તેટલા માટે તેણી આખો દીવસ મેહેલના પાછલા ભાગમા જરાએ ફટકી નહી આયા એનજેલીને તે ત્રણ આયાઓ ઉપરાત મેહેલમાનાં બીજા નોકર નફરોને પણ મીકાઇ ખવડારી તથા દારૂ પાઇને સતોપ રાખેલા હોવાથી સરવે કાઇ આજે ખુશ ખુશીમા હતા માત્ર એકજ જીવ આ ધરપચસરપચથી નારાજ હતો અને તે મેહેલનો કારભારી કાવલો હતો ?

તેને આજની આ વીચીત્ર “મેજમાની” પસદ આવી નહી—અલકે આગળ વધીને કહીયે તો આજના બનાવ ઉપરથી તે પોહચેલ ધરડાને કાષ્ટક વસવસો ઉપજયો તે એકદમ તેહમીના ઓરડામા ગયો

“તેહમીઆઇ, એ આજે નવો ફેરનો કુ છે ?” તેણે પુછ્યું

“શાનો ફેરનો, કાવલા ?”

“એ આયાઓનો—બીજો હાનો ?”

“આજે મેહેરમાઇની આયા એનજેલીને મારી આયાઓને મેજમાની આપીછે”

“મેજબાની ? હાનિ હાર ?”

“એણે કંઈ માનના લીધેતી કહેછ આજનો દહાડો એ
યોકો મળહમાં પસાર કરવાનાં છે”

“તમારી આયાઓને તમે રમ આપી, બાઈ ?”

“હા, કાવલા, પપાનાં કહેવાથી મેં તે લોકોને તેમાં
સામેલ થવા કહ્યું છે”

“જોજો-તપાહજો-તમે કેહા કે કાવલો વગી પાછી
અદેખાઈ કરી મરે, પણ હું તો હારાને હાર કેતો છઉં વળી
કંઈ નવી બાજી ની રચાય તની હબાજી રાખજો !”

“નહીં કાવલા, તેવું કંઈ નથી એમાં બાજી શાની
ને વાત શાની ? વીસ વરસની વાતપર એનજેલીને પોતાને ત્યાં
નીકરો પેદા થાય તે એવી એક ઉમ્મણી પોતાની જાતવાળી
ઓને આપવા સારું કંઈ માની લીધેલું લાગેછ ને તે ફરજ
એ આજે અદા કરેછ કોઈ ગરીબનું સારું થવું હોય તેમાં
આપણે રાજી થવું જોઈએ.”

“લાખ રૂપીયાની વાત બોલ્યા, બાઈ, પણ માણસ જાંઘ
ને વાત કીધેલી હારી !”

“નહી, બહેમાયાનું કંઈ કારણ નથી નોકર નોકરો
બાઈપી મળહ કરે તેમાં આપણને શું નુકસાન જવાનું છે ?
એ બીચારાં ક્યાં રોજ એવી મોજ કરેછ ?”

“ત્યારે તો ઠીક, આપણું બોયલું આપણી પાહે-પણ
મને તો ઇમા કંઈ ખતરો નજર આવતો છે પેલી તમારી

હાવકી મા થતી વળી મહીને એક દહાડો થયો પાછી લડી મથેલી છે, તેવારથી ઉતો ફકરમા પડેલા છેક ”

“નહી નહી, કાવલા તુ બે શીકર રહે, હુ ને પપા પુરતાં સાહુચેત છપ્પે ”

“તમે જાણો બા ! આપણે તો આપણી ફરજ અદા કરતા છે.” અને એમ કહી કાવલાએ ત્યાંથી રૂખશદ લીધી અને તેહમી એક ધગ્રેજી નોવેલ વાંચવા પડી

તે સાંજે શેઠ, શેઠાણી અને તેહમી મામુલ મુજબ બાહેર ફરી આવ્યા અફસોસ ! ફરદુનજી તાલેવતનો તે છેલ્લોજ ફેરો હતો !

રાતના ખાણા ઉપર મેહેરગામ આજે બહુજ હસમુખી અને બોલકણી જણાઇ તેણી નડીકમા ફરદુનજી ઉપરથી અને ધડીકમા તેહમી ઉપરથી મરી મરી જતી હતી ! બોળા ફરદુનજી અને બલી તેહમી તેણીની પ્રપચી બાજુ કમનમીએ સમજી શક્યા નહી, જ્યારે કપ યુરૂ બનવાનું હોય ત્યારે કુદરતી રીતેજ આપણી યુધી ઓછી થઇ જાય છે તે કમતાલે બાપ બેટીનાં બાબમા પણ તેમજ બન્યું

ખાણુ ખલાસ થવે તે ત્રણે જણા આગલા દીવાનખાનામા આનયા, જયા જરા વાર બેસીને મેહેરગામ કાંઈ કામનું બહાનું કાઢી પોતાના ઓરકામા જતી રહી

ઓરકાના બારણા આગળથી રાખેલા સ કેત મુજબ પેલી લુચ્છી આયા એનજેલીન તેણીની રાહ જોતી ઉભી હતી

“કેમ એનજેલીન આવી કે ?”

“હા બાપ સાહેબ, બોલો શું હુકમ છે ?

“તમે લોકો જમ્યા કે ?”

નહીંજી તમે મને ફરમાવ્યું હતું કે જમવા અમમય
મને મળજે તેથી હું ત્યારથી તમારે માટે અહીં ખોટી છું

“ઠીક છે અદર આવ !”

તે કાવત્રા ખોર સ્ત્રી તે આયાને ઓરડામાં લખ ગઇ
અને પોતાની કપાટ ઉઘાડી તેમણી એક નાની શીશી તેનાં
હાથમાં આપતા ધીમા સાહે કાનપર પડીને બોલી, “સાંભળ
એનજેલીન આજે શીશીમાં કેફ આપવાની એક પ્રવાહી છે,
એમાંના ચાર પાંચ ટીપાં ફાડીને બાતલીમાં નાખી તેહમીની
આયાઓને પાળે કે અરધા કલાકમાં તેઓ મુડદા મીસાલ
એહોસ થઇ પડશે, સંભાળજે તે બાતલીમાંના ફાડ તારા પીધામાં
આવે નહીં ”

“વારંજી ”

એ ત્રણે જણી બે ફામ પડ્યા બરાબર તુ આપણા
ઓરડામાં આવજે તે પછી જો કંઈ કરવાનું છે તે હું તુને
ફરમાવશ ” એટલું કહી આયાને ત્યાંથી રવાના કરી મેહેરબાદ
તાલેવત પાછી આગલા દીવાનખાનામાં ગઇ અને જાણે કશામાં
નહીં હોય તેમ તે આપ-બેટી જોડે હસી બોલી તરેહનાર
વાતોનાં તણકા ચલાવવા પડી

પ્રકરણ ૨૩ મું.

એક ભય કરે અખતરાનું પ્રાણઘાતક પરીણામ !

મધરાતનો વખત હતો તાલેવત ફેસ્ટલમાં સવળુ ચુપ-ચાપ હતું ફરફુનજી તાલેવત પોતાના ઓરડામાં ભરબુગ ઉધમાં પડેલા હતા બીજી તરફ તેહમી તાલેવત પણ પોતાના ઓરડાનું મારણ રોજના રાએતા મુજબ અળગુ બધ કરી ક્યારની પોદી ગઇ હતી, આજે તેણી ઓરડામાં એકલીજ હતી કારણકે આપા એનજેલીને પોતાની “માનતા” ફેડવા માટે તેહમીની ત્રણે આપાઓને પોતાની પરોણી તરીકે નોતરેલી હોવાથી તેઓ આપાની મોડી રાત્રે ઓરડામાં સુતા આવશે એવી ગણતરીથી તેહમી એકલી આગમ કરવા ગઇ હતી. મેહલના તમામ નોકર-ચાકરો પણ ક્યારના વગેસગે થઇ ગયા હતા

મધરાતે જરાજર મારને ટોકારે મેહરમાઇ તાલેવતના મીઠાના આગળ એક કાળો આકાર ઉભેલો જણાયો વાય નારને જણાવવાની જરૂર નથી કે ફરફુનજી તાલેવતના ઓરડાની જોડેજોડ મેહરમાઇનો ઓરડો આવેલો હતો અને એક ઓરડામાંથી બીજા ઓરડામાં જવાનું ઓરડાની વચ્ચે એક મારણ હતું, જે હમેશના રીનાજ મુજબ અળગુ બધ કરેનું હતું જે દીવસનો આ દેખાવ અત્રે રજી થાય છે તે દીવસ મેહલમાં મેહરમાઇ અને તેવણનો આપા એનજેલીન સીવાય બીજા દરેક જણ ધાડી નીંદરામાં પડેલા હતા. તેમનો વચ્ચે આજની રાત્રે જે જે લાગ ભજવાના હતા તેનો ગણગણવણ

આગમચથી થઇ ચુકેલી હતી અને સાંજે બતી વધારયા પડીથી તે ગોડવેલુ “પ્રોગ્રામ” વખતસર અમલમાં આવવાનું કામ કર્યાનું શુર થઇ ચુક્યું હતું રાતના ખાણા પછી મેહે રખાઇએ આયા એનજેલીનને આપેલી પેલી કેફી પ્રવાહીની શીશી પોતાનું કામ ક્યારની કરી ચુકી હતી અને લુચ્છી એનજેલીને તેહમીની ત્રણે આયાઓને ઠગાથી કેફ દારૂ પાછ પોતાના પગમાં લેવાને પુર ફતેહમદ નીવડવા પામી હતી તેણીએ તે ત્રણે આયાઓને ખુબ ખવાડી-પાછ એવી લેલે- ગુરગુર બનાવી દીધી કે તે બાપડીઓ પોતે કયા છે તેની વટીક તેમને શુધ્ધી રહી નહી “મેહેલના જે પાછલા ઓરડામાં આયા એનજેલીન આજે ખાણી પીણી કીધી હતી તેજ ઓરડામાં તે ત્રણે જગ્યા દારૂમાં ભેળેલી પેલી કેફી અસરના કેફમાં મુડદા મી ઝ બેફામ પડી હતી તે ત્રણેની તેવી સ્થિતી થયા પછીજ ઠાવફી એનજેલીન તે ઓરડાને તાળુ મારી પોતાની બાઇ પાસે આવી હતી

આ વખતે તેણીએ એક કાળો ઝખ્મો આગપર ઓળવેલો હતો તેની કાવત્રાખોર શેઠાણી પોતાના બીજાનામાં જમૂત પડી રહી તેણી ક્યારે આવે તેની રાહ જોતી તથા કરતી હતી જ્યારે મધરાતે બરાબર બારને ટકોરે તેણીએ પોતાના ઓરડામાં એક કાળો આકાર આવીને ઉભેલો જોયો, ત્યારે તેણી બીજાનામાં ઉઠી બેઠી

તે દહાડે મેહેરનાઇએ જાણીજોઇને પોતાના ઓરડામાં અધાર કીધું હતું જેવી આયા એકજેલીન ત્યા આવી પહોચી તેનીજ તેણીએ તેના કાનમાં ધીમેથી પુછ્યું —

“કેમ બધું ઓઘરાઈત છે ?”

“હાજી, તમે જણી એકામ પડીછ અને હું ઓરડાને બાહેરથી તાળુ દબાવી છું”

“શાબાશ !” તેણી બીજાનાપરથી હેઠળ ઉતરી બોલી
“ટીક બગવી ! હવે તું એક કામ કર ! મારા ઓરડાની બાહેર
બારણા બાગળ ઉભી રહેજે અને મારા કે ફરફુનજીવાળા ઓર
ડામાં કોઈ આવવા નહીં પામે તેની સાહુચેતી રાખજે”

“વારજી.”

“તું બાહેરની ચાલમાની બની પ્રથમ ધીમી કરી અધા-
રામાં ઉભી રહેજે”

“તમે બેસીકર રહો.” પેલી હુન્ગરી આવાએ જવાબ
આપ્યો અને ઓરડામાંથી બાહેર નીકળી.

તેણીનાં જવા પછી મેહેરબાઈએ પોતાની કબૂત ધીમેથી
ઉઘાડી તેણીએ પગમા સપાટ કે સ્થીપર વડીક પેહેરેલી નહીં
હતી પગ પછુ ઉઘાડાજ હતા પડોસનાં ફરફુનજીવાળા ઓર
ડામાં પોતે સજાગૃહ છે એવો જરાએ સસારો જણાવા નહીં
પામે એવી રીતે ધીમે પગલે અને ઉચા હમે તેણીએ કબૂત
માંથી એક ચોર ફાનસ બાહેર કાઢી સળગાવ્યું અને બીજા
હાથમા કાંઈ દવાની શીશી તથા એક નાની સફેદ ટોપી
કહાડી ! અફસોસ ! તેણી પોતાના ધણીન કલોરોફોમ સુધાડી
એકામ બનાવવા જતી હતી !

પ્રથમ તેણીએ પોતાના અને ફરફુનજીનાં ઓરડાની

વચ્ચેનું અળચુ બારણુ ધીમેથી ઉઠાડી પોતાનાજ ઓરડામાં ઉભી રહીને તેવણુ સુતેલા છે કે જાગે છે તે ખુબ બારીકાથી તપાસ્યું તે બોળો નીરદોશ ભરથાર ભર હિંમતમાં પડેલો હતો અને તેનો મોટેથી ઘોરવાનો ખુશ્બો સાદ આવતો હતો ।

પોતાની પુરેપુરી ખાત્રી થતા પછી તેણી ફરફુનજીવાળા ઓરડામાં દાખલ થઇ અને પેલું ચોર ફાનસ તેવણના માથા તરફથી જમીનપર મુકી ને ઓરડામાં અળતી ખતીને એકદમ ઝાખી કરી નાખી અને તે ઝાખા પ્રકાશમાં પેલી સીસીમાંથી દવા કાઢી ટોપીમાં નાખી તુરતજ તે ટોપી તેવણના નાક આગળ પકડી ।

વચ્ચે અરધી સેકડ પસાર થઇ નહીં તેટલા ફરફુનજી તાલેવતનો ઘોરવાનો અવાજ તુરત બધ થઇ ગયો પ્રથમ તેવણુ હિંમત ગુગળાતા હોય તેમ જણાયા પછુ તુરતજ તે ગુગળાવું જોતાં જોતાં ખતમ થઇ ગયું ।

તેવણના ઘોરવાનો સાદ બધ થયા બરાબર તેણીએ તેવણના હાથપર હાથ મેલી નાડ તપાસી, ને નાડની હસ્તી વટીક તેણીને જણાઇ નહીં ।

આ વખતે તે કમવખત કરેલીજીના ટેટા ચરચર પુજતા હતા અને છાતી એટલી બધી ધડક ધડક થતી હતી કે તેનો સાદ તે કુપાત્ર સ્ત્રી પોતાના કાનો કાન સાંભળી શકતી હતી । તેણીનું મગજ તે ઓરડામાં પગ મુક્યા બરાબર અચબુચ એટલું ઉશ્કેરાઇ ગયું હતું કે ગોયા તેણી પોતે પોતાની હતી વટીક જુલો મઇ હતી ।

નાડ તપાસી તે હાથ નહી લાગવાથી તેણીએ ધારી લીધું કે કલોરોકોરમની અસર ક્યારની થઇ ચુકી હતી! તે કમબખતને પેલી ટોપી તેવણના નાક ઉપરથી ઉચકી લેવાનું વટીક ત્યાં જાન રહ્યું નહીં તુરતજ ધભરાટમા તેણીએ તેવણના તકીયાની નીચેથી તેમની આવીનો ઝુમખો ખેંચી કાઢ્યો અને ઝટ ‘આલમાધરા’ ઉઘાડી તેના ખાનામા મુકેલી તીજેરીની કુચી તે દલદર દદાએ ખેંચી કાઢી.

હવે તેણી તુરતજ તીજેરી તરફ ગઇ અને પેલા ચોર ફાનસની મદદથી તે ઉઘાડી તેમાના એકેએક દરતાવેજે તપાસ્યા, પણ ફરદુનજી તાલેવતનું જે “વીલ” તેણી હાથ કરવા માગતી હતી તે તેણીને જડ્યું નહીં!

આ વખતે તેણીનો ચેહેરો જોવાજોગ થઇ પડ્યો હતો! જે નેમથી તેણીએ આ બચકર કાવતરૂં માથે ઉઠાવ્યું હતું તે નેમ બર નહીં આવે એવો મામલો જોઈ તેણી વધુ ઉશકેરાઇ ગઇ. તેણીના હાથ પગ અને હોઠ થરથર ધુન્નવા લાગ્યા અને આખું આગ પસીને ગરકાવ થઇ ગયું.

“અરે ખુદા! ‘ચોરને પોટલે ધુળની ધુળ તે ખરૂં છે!” તેણી મન સાથ ચીંચવાઇને પટપટી મે આજે મારા જીવપર કેવો જોખમ ખેડ્યો અને તેનું પરીણામ કાઢજ નહીં? એ તો ‘મેહેનત બરમાદ ને ગુનાહ લાઝમ’ જેવું થયું! નીલ અહીં તીજેરીમાખી નથી! એ હાખરાએ તે કયા મુક્યું હશે ‘જો એની પાસે હતે તો તે આએજ તીજેરીમા હતે એવો કીમતી દરતાવેજ સાધારણ જગાપર મુકેજ કેમ? પણ સમર! મારી ધારતીને વીધે એ ‘નીલ’ પેની રાત દુકતી થીતી!

હવાલામાં તો સોપેલું નહીં હોય ? હા-હા-એ મુવા છુદ્દાએ જોયું કે તીજેરીમાં મુકસ તો ત્યાંથી કાઢમી દહાડે હું તદ્દાગ્યાં વચર રહેવાની નથી, માટે જ્યાં છે ત્યાં એ રાન ચચુરીનેજ સોપેલું લાગેછ હવે તો એ તે એજ !-જે બને તે ખરી ! પણ આજે હીંમત કાધીછ તો પુરી કરીને 'વીલ' હર સરતે હાથ કરવું જોઈએ મને પહેલ્લાયાંજ થક હતો કે છુદાજ પોતાની તીજેરીમાં વીલ રાખે એટલા ભોળા નથી. મારો તે બહેમ આજે આગાદ ખરો પડ્યો ! પણ શીકર નહીં તેહમી આજે ચોરડામાં એખની છે મેખી આગમચથી પાપ ચેતીનેજ બધે તાગડો તપ્યાર ધડી મુકયોછ આજે એનોખી એજ હાલ કર્છ ! વીલ હોય તો એની તીજેરીમાંજ હોય !” અને એમ બોલી ઉશકેરાયલી હાલતમાં તે દલદર દદાએ તે તીજેરી પાછી સલાળથી બધ કાધી અને તે કુચી આલ બાધરાના ખાનામાં તેની અસલ જગામાં મુકી કબટ બધ કરી ચાવીનો ઝુમખો ફરદુનજના તકીયા તળે સેરવી દધ ત્યાંથી ઝટ છટકી જવા ઇચ્છયું, પણ નખખોદ ! તેટલાં તેણીની નજર ફરદુનજના નાક ઉપર મુકેલી પેલી સફેદ ટોપી ઉપર પડી.

“ઓ માય ! શુ કાચ્યુ કાપ્યુ ! ઓ ખુદા ! હવે શુ કર ! આએ કલોરોફામની ટોપી મે તુરતજ ઉચડી લેરી જોઈની હતી તે ઉચકતા તો હું વીસરી ગઈ ! ઓ મારા બાપ ! હવે કાહ જાઉં !” તેણી ફગલાઈને ફાટી રહી “રખે એવણના જીવની કાંઈ હાની થઇ હોય !”

તે મહા કરપીણુ અને ઉપલો વીચાર આવ્યા બરાબર

તેણીએ તે ટોપી ઝટ ઉઘડી લીધી, પણ અફસોસ ! હદ બહાર અસુર થઈ ગયું હતું તે કમનસીમ ગ્રહસ્થનો વાવલો તો ઉવર્મા અને ઉધમા ક્યારનો ઉડી ગયો હતો !

તેણીએ બારે ધબરાટમા ફરફુનજીનું આંગ તપાસ્યું તો આખું બદન ઠંડુ માર થઈ ગયું હતું અને હાથ પગ અને ડપાળની ઉપર પરસેવાના બરફ જેવાં ઠંડા ઝરા પુટી નીકળેલા હતા !

તેણી ચમકી !

પણ ચમકવા છતાં બચકર પરીણામ આવશે એવો ખ્યાલ તેણીને થયો નહીં “સહવાર થતા એની અસર આપ મેળે ઉતરી જશે” એવો મનને સધીયારો આપી ફગલાયે એહેરે તે એરી ના” ફરફુનજી ॥ ઓરડામાંથી પોતાના ઓરડામાં મધ-ત્યા ઝંડ પળ કાઢ વીચાર કીધો અને “હવે એ તે એજ-જે થાતું હશે તે થશે” ના ઠરાવ સાથે બીજે મારણે બાહર પડી

બારણાની બાહાર આયા એનજેલીન તેની રાહ જોતી ઉભેલીજ હતી “કેમ બધું સમાધાન છે ?” તેણીએ તેના કાનપર પડી ધીમેથી પુછ્યું

“હાજી-અહીં કોઈ આવ્યું ગયું નથી” તે આયાએ જવાબ આપ્યો “પણ બાપ, તમે એટલા બીધેલા કેમ લાગોછ ? તમારા હાથને હોઠ થરથર પુજેછ કેમ ?”

“અરે નહીંરે ! એ તો આજે જરા ઠંડક છે કેની, તેથી તું ને એમ લાગેછ. “બીજી કાંઈ નથી.” તે ઠાવકી સ્ત્રીએ ઘૂરત

પાછ ફેરવી નાખી ફરફુનજીવાળા ઓરડામાં તો તેણીએ એકલીએ કામ બગવ્યુ હતુ, પણ તેહમીના ઓરડામાં તેની મદદ લેવાની જરૂર હોવાથી રખે તે ફરગજી આયાને કામ વહેમ પડે તે તેણીને સલાહવાનુ હતુ !

“કંઈ જોખમ જેવુ હોય તો, ખામ પાછા ફરો !” આયા એનજેલીને તેણીને ચેતવણી આપી

“જોખમ ? શાનો જોખમ ? રાજુ તુ મેટ તો નથી થઈ ? ચાલ આય, એવુ હીચકારાપણુ છોડી દે અને મારી પાછળ આવ ?” એમ કહી મેહુરમાઈ નેહમીના ઓરડા તરફ ગઈ અને પેલી આયા તેની પાછળ ચાલી

“જો સાબળ, આએ સફેદ ટોપીમાં હુ કેરી દવા નાખુ છ એ ટોપી જરા વાર પેલી દુકતીના નાક આગળ પકડી પાછી કાઢી નાખવાની એમ ધડી ધડી કરયા કરવાનુ સમજ કે ?”

“એ કામ તમેજ કરો તો કેવુ ખામ ? વખતે મારાથી વધુ ઓછા વખત ટોપી નાક આગળ રખાઈ ગઈ તો—”

“મુઝી મર એકદમ ! એ કામ તારેજ બગવવુ પડશે એમ છેકજ લાજીનુ પાણી કેમ થઈ મરેછ ? તુ ધારેછ તેટલી એ ઝેરી દવા નથી ફક્ત થોડો વખત બેદામીમાં નાખેછ” મેહુરમાઈ તેના કાનપર પડીને બોલી “લે પકડ એ કામ તેજ કરવુ જોઈએ, કારણકે તુ અને તપાસે તેટલા હુ માફ ચાલ્યુ-ચીલ્યુ કરી લેઉ !”

આયા એનજેલીને પછસાતી ગમે એટલી લાલચુ હતી,

પણ હીમનમા કાચી હતી હજીમી તેણીએ ધમ્મયુ કે તેની માઇ આ કામ તેને નહી સોપેતો સાર, પણ પોતાના વીચારો તેણી હીમતથી જાહેર કરી શકી નહી પાચ હજારની લાલચ લેના લીધી તો ખરી, પણ આજનો આ મજીર મામલો જોઇ તેણી હચકી ગઇ.

“કેમ થુ વીચાર કરેછ ?” તે ઝેરી નાગણે કાઇક ચીસ વાટથી પુછયુ આ વખત તેણીએ પોતાની અરંધી સુધ-સુધ ગોચા ખોલી દીધેલી હતી

“એમા વીચાર જ્ઞાનો, બાઇ, હુ તમારા હુકમ મુજબ કરવાને તકવાર છુ ” તે ફસી પડેલી ફરજણે તેણીના ધાકથી ધુજળે તેને રાજી કરનારો ફરજવાત જવાબ આપ્યો

“હીક છે ત્યારે, લે આએ ટોપી અને એકદમ આએ ઓરડામા દાખલ થઇ તેના નાક આગળ પકડી પાડ !”

“પણ બાઇ, હુ એમ——”

“ચુકિતકિપ ! હુ અહી તારી કોઇ લતરાજી સામળવા માગતી નથી ચાલ એકદમ ઓરડામા ધીમે પગલે દાખલ થા !” તે ઝેરી નાગણે ધસારતથી ધમકાવી નાખતા ડોળા કકડાવી કહયુ અને આયા એનજેલીન વડકતી છાનીએ નેહમીના ઓરડામા દાખલ થઇ.

તે ઝેરી નાગણુ તેની પાછળ મઇ આયા નેહમીના ખીજાના તરફ જાય છે તેટલા મેહેરમાઇ ટેમલપર મુકેલા લેમ્પ તરફ ધસી ગઇ અને આયાએ નેહમીના નાક આગળ ટોપી પકડયા બરામર બતીનો ઉજાસ ઝાખો કરી દઇ તેણી ઝટ

તેના બીજાના તરફ દોડી, તેણીના એક હાથમા પેલુ ચોર ફાનસ પકડેલુ હતુ.

આમા એનજેલીન જોકે મીથેની હતી તે છતા સાવધ હતી તેણી પેલી ટાપી જરાવાર તેહમીના નાક આગળ પકડી પાછી ઝટ ખસેડી દેતી હતી અને એજ રીતે પુરતી સભાળ થી પોતાને સોપવામા આવેલા કામપર તેણી સાવધગીરીથી મરેલી હતી

બીજી તરફ મેહેરમાઇને તેહમી ની ચાવીનો ઝુમખો તેણી ધારતી હતી તેટલી સહેલાઇથી જડ્યો નહી તેહમી તકીયાની તળે પોતાની ચાવી રાખતી ન હતી તે ચાવી તેણીના આ ગર્મા પહેરેલા બદીયાનનાં ગજવામાંજ હતી જે અધારામા ટટોસી ટટોસીને અ તે તે કુપાત્ર સ્ત્રીએ શોધી કાઢ્યો

ચાવીનો ઝુમખો હાથ લાગ્યાથી તેને હોંમત આવી, હવે તે તેહમીની મોટી આલમાઇરા તરફ ગઇ અને ઝટ કુચી લગાડી અદરનુ ખાતુ જોડ્યુ અહીંથી તીજેરીની કુચી તેણીને મળી આવી જેમ થતાજ, આલમાઇરાને ઉઘાડી પડતી મેલી ઓરડાની દક્ષીણે આવેલી તીજેરી તરફ તે દ્વા અડકુ પગલે દોડી ગઇ અને ચોર ફાનસની મદદથી તીજેરી ઉઘાડી પેલા “વીલ” ની શોધ કરવા લાગી

તે કુપાત્ર સ્ત્રીએ આખી તીજેરી તળે ઉપર કીધી પચુ પ્રથમ તેણીનુ કાલ વળ્યુ નહી. વીલ અહીંમી નથી !” તેણી મન સાથ બમડી “નખખોદ ગીયાઓએ કોણુ જાણુ કયા દાખ્યુ છ હવે કેમ કરે ?” તેણી વીચારમા પડી આ વખતે તેની છાતીમા ચાલતો ધભરાટ એવો બયબીત હતો કે જરા

જરા વારે તેણી તેહમીની તરફ ફરી ફરીને જોતી હતી કે રખે તેણીની આ ચોરી પકડાઇ જાય. એક પાપી હુર્કયુ હુમેશા હીચકાડ હોય છે. એજ રથીતી તે ઝેરી નામ લુની હતી !

તીજેરી માહેલી એકેએક ચીજ તપાસવા છતા જ્યારે તે વસીયત તણીને મળ્યુ નહી ત્યારે તેની નાસીપાસીનો પાર રહ્યો નહી પણ તે પછી તુરત તેણીને બાન આવી મથુ કે તીજેરીનો ચોરવકોરો હજી તેણીએ તપાસ્યો નથી કમનસીબે એવીજ એક તીજેરી તે પોતે વાપરતી હોવાથી અને તે બેઉ એકજ “મેકર”ની હોવાથી તે દલદર દફાને તેનો ચોર વકોરો ઉઘાડતા ઝાઝી મુશ્કેલી પડી નહી. ચોર વકોરો ઉઘાડ્યા બરાબર તેણીને એક લાભો સુખડનો નકસીદાર દાખડો તેમાં મુકેલો દેખાયો, જે ઉઘાડી જોતા “મારૂં ઝેલુ વીલ” એવા ફરફુનજી તાલેવતના જાણીતા હરફે તેની નજરે પડ્યા !

“ચુકર ખુદાના ! તે નાપાક પેલુ વસીયત પોતાના કબજામાં લેતાં હરખથી મળડી “અને મારી ઝેલમત ફતેહમદ થઇ !”

પેલો સુખડનો દાખડો એમનો એમ પાછો ખાલી મુકા દઇ વકોરો દાખી તીજેરી તુરત બધ કરી તેની ચાવી પાછી આલમાઇરામાં મુકી, આવા એનજેનીનને હાથ પી એક છુપી ઇસારતથી પોતાની પાછળ આવવાનું કહી તે બપ-બરેલી સી તેહમીની જરાએ તપાસ કીધા ચીના તે ચોરડો ઝાડી ચાવી મઇ.

“મુવા મુજાઓ ! જુઓ—આખરે મારીજ ફેલ થઈ કેની ? એમ મન સાથ વડાઈ લેતી મેહેરઆઈ પોતાના ઓરડામાં દોડી અને ચોર ફાનસની મદદથી ઝટ પેલા દસ્તા-વેજનુ પરખીકુ ફાડી તે આખો હાશળી-ફાંફળી સ્થીતીમાં વાંચી ગઈ !

તે વસીયત છેલ્લા એક મહીનાની વાતપર ફરફુનજાએ પોતાનું જે વીત કીધું હતું તેજ હતું ! તેમાં પોતાની તમામ જમમ અને સ્થાવર મીલકતની એકલી માલેક પોતાની એટી તેહમીને કરાવી હતી, જ્યારે મેહેરઆઈને માત્ર તેણીના લગન વખતે થયેલા દાગીના સીવાય એક પુટી બદામ આપેલી ન હતી !

“જેવા એ મુવા બેઉ બાપ દીકરીનાં કરતુક ?” તેણી પાછી ધીમેથી મન સાત બખાળા કાઢના પડી “મે પેલા કામથી કરાવી લીધેલાં વીજથી એ મુવા ચીમપાનજી વાદરો એ હીસાએ સજગડ ચમકેલો ખરો ! મે ઘણું ઘણું પુછ્યું, પણ ‘ના’થી ‘હા’ કીધી નહીં એ ખુદા ! હું જે ભરમમાં રહેતે તો એ બેઉ મુજાઓ મને કાર મારી નાખને ને એ રાત દલદર દુકતી બધી દોલત-અસકયામતની પાએ દહાડે એકલી માલેક થઈ બેસતે ! પણ હવે એ બેઉની મુડી મારા હાથમાં આવીછ હુબ્બી ખરી કે હમણા ને હમણા આએ નેહેરત ‘વીલ’નો નાશ કરે ”

અને એટલું બોલી તેણી ઓરડામાંથી બાહર નીકળી મેહેલના બાવરચીખાનામાં ગઈ તે નાપાક મેહેલના રસોડામાં છઠ્ઠે છ માસે પણ પગ મુકતી નહીં હતી, પણ આજે પોતાની

ગરજે જવુ પડ્યુ ત્યાં જઈ ચુકલો ઉઠેલી પેલુ વસીયતનામુ
આખું ને આખુ મુકી દઈ એક કાડીની મદદથી તેને સળ-
ગાવી મેલ્યુ

ને આખો દરનાવેજ બળીને ભસ્મ થયો ત્યાં સુધી તે
નાપાક ત્યાં દાતીયાં પીસતી અને પોતાની ફતેહ પર પુલાતી
ઉભી રહી જ્યારે તેની તમામ ખાક થઈ ત્યારેજ-પુરેપુરી
ખાત્રી કાંધા પછી-તેણી પાછી પોતાના ઓરડામાં આતી

ઓરડામાં આયા એનજેલીન આજના બનાવ પર તરેહ-
વાર ખ્યાલ કરતી ધુમતી-ધપકતી ઉમેલી હતી તેણીએ
પોતાની કાનઝાખેર શેઠાણીના કામમાં મદદ આપી ખરી, પણ
અત્યારથીજ હવે તેણીને પરતાવો શુર થયો હતો ૫૩ પુછે
તો પાંચ હજારની લાય તેણીને ભારી પડી ગઈ હતી !

“એનજેલીન, હવે એક કામ કર” તે ઝેરી નાગણુ
વગીચતનો નાશ કરી આવ્યા પછી પેલી સફેદ ટોપી અને
ચોર ફાનસ છુપાવી દીધા બાદ તેણીના કાન પર પડી ધીમેથી
બોલી પેની દુકતીની ત્રણે આયાઓ જે ઓરડામાં પડીછ,
તેઓનો ઓરડો ઉઘાડી આન કદાચ હવે તેઓ સુધીમાં
આવશે તેટલું કામ કરી આવીને તુ ગુપચુપ સુઇ ગઈ હવે
આપણો પ્રયોગ ખુદાની મેહેરથી પુર ફતેહમદી સાથ પસાર
થયોછ !

અફસોસ ! જે પ્રયોગને તેણી “પુર ફતેહમદી સાથ
પસાર” થયલો સમજતી હતી તે પ્રયોગે ફરદુનજવાળા ઓર-
ડામાં કેવી ખાતેખરામી ફેલાવી હતી તેનું તે પાખડી સ્ત્રીને
જ્ઞાન કયા હતું !

એક તરફ આપા એનજેલીન ઉપલો હુકમ બાબવા
મઠ અને બીજી તરફ તે હુચ્ચી ઓરત ફરી એકવાર બહુજ
સલાળથી પગના અગ્રા ઉપર, દમ ઉચો રાખીને, ધીમેથી
ચાલતી ફરફુનજવાળા ઓરડામાં ત્યાનો મામલો કેમ છે તે
જોવા સારૂ—અદર આની અહીં તેણીએ શું જોયું ? ફરફુનજ
એક મુઝા મીસાલ બીજાના પર ચતાપાટ પડેલા હતા અને જે
સ્થિતીમાં તેણી છેલ્લી તેવજીને જોઈ મઠ હતી તે કરતા વધુ
અચલીત સ્થિતી તેવજીના ચેહરો રજી કરી રહી હતા.

તેણી જરા આગળ મઠ અને તેવજીના નાક આગળ
સેહેજ દુરથી પોતાનો હાથ પકડી તેવજી શ્વાસ ખેંચે છે કે
નહી તે તપાસ્યું તે નાપાકે ભારી બક્ષરાટ સાથે જોઈ લીધું
કે તેવજીનો શ્વાસ સદતર મઠ થઈ ગયો હતો ! ફરી
ફરીથી તેણીએ તેવજીના નાક આગળ પોતાનો કાન લઈ
જઈ તે બાબે બારીક તપાસ કીધી પણ જેમ જેમ
તેણી તપાસતી મઠ તેમ તેમ દર પળે તેણીની ચીંતા
વધતી ચાલી હાથ પગ, માથું, મોઢું ગાલ, હોઠ, ટેટા, પેટ
અને આખું શરીર બરફ જેવું ઠંડું થઈ જઈ આખું બીજાનું
તેવજીના શરીર ઉપર પુટેલા પરસેવાના ઠંડા ઝરાથી તરબોળ
મઠ ગયલું હતું !

“ઓ મારા બાપ ! એ મેં શું કીધું ! એવજી હાથમાં
હોય એમ લાગતું નથી ! ઓ માય ! હવે કાઢા જાઉં ! હું
કરવા શું મઠ ને થઈ શું ગયું ?

હવેજ તેણીની શુધ ઉધડી કે “લેને મઠ પુત ઓર
ખોહ આઈ ખસમ” જેવી વાત મની મઠ હતી ! તેણીએ

ઝડપમા ધડીઆળ જોયુ તો મધરાત પછીના એ વાગેલા હતા
અસાધારણુ મહારાટ વચ્ચે તેણીને જે પેહેલો ખ્યાલ આવ્યો
તે એ હતો કે ડાકટરને તેડાવી ખરૂં શું છે તે બાબે ખાત્રી
કરે—પછીજ ધરમાના માણસોને જમાડુ !”

તે નાપાક એટલી મહારાષ્ટ્ર મધ હતી કે તેણીનું એકેક
પગનું તેણી મહા મુશ્કેલીથી ઉચકી શકતી હતી જેમ એક
વાધને જેમ સસલુ ચરચર પુજે તેમ તે ચડાળ સ્ત્રી ફરફુન
જના ખીજાના ઉપરનો દેખાવ જેમ પોતાનાં તન-બદનથી
ધુજતી હતી જોયા તેખીના સાધેસાધા જડ થઈ ગયા હતા
મોટી મુશ્કેલીથી તેણી ફરફુનજવાળા ઓરડામાંથી પોતાના
ઓરડામાં આવી અહીં આવતા આવતાં તે દલદર દદાનાં
આગમાં ટાઢનું એક જબરદસ્ત લખલખુ ચડી આવ્યું એમ
છતા હવે વખત ખોલવામાં સાર નથી એમ સમજી તેણી
આયા એનજેલીનને બોલાવવા જતી હતી તેટલાં તે નીમક
હરામ દાસી સામેજ મળી તેણી પેવી તેહમીવાળી આયાઓ-
ના ઓરડાનું તાળું ઉઘાડી પાછી ફરતી હતી આયા એન-
જેલીન પોતાની શેઠાણીને જોતા વાર ફગલાઇને ફાટી રહી !

“ઓ બાઈ, શું છે ? તમે એટલા ધુજોછ કાચ !” તેણી
મહારાષ્ટ્રને પુછવા પડી

“એનજે-એનજે-એનજેલીન-ધધધધ-ધભરા ના ! મ-
મ-મને ક-ક-કષ્ટ નથી તું એકદમ આપણી ગ-ગ-ગાડી
જોડાડી આપ-આપ-આપ-આપણા ડા-ડા-ડા-ડાકટરને ત-ત-
ત-તાકીદે મા-મા-મારતી ગાડીએ બોમો-બોલાવી લાવ !”
મેહેરબાઈએ મોટી મુશ્કેલીથી આટલું ફરમાવ્યું

“કામ બાપ સાહેબ, એવી મોડી રાતે ડાકટરનું શું કામ પડ્યું ? કોણ સીક છે બાપ ? કોણને માટે ડાકટર તેડાઈ ?” ને કાચી હીમતની આયા ભાણનું પાણી થઇ જઇ રખે કાંઈ નહીં મુસીબત આવી પડે અને તેમનું પાપ ખુલ્લું થઇ જાય તેની ધાસ્તીનાં ધુજરાથી ધુજી કપી ને પૂછવા પડી

“વળી સીક કોણ હોય ?—કોઈ નથી ! જરા શેઠની તબીબત કંઈ બીગડી જેવી આવીછ તેથી હું ડાકટરને ત્યાં તાકીદે બોલાવવા મોકલું છું” આયાએ ચત્રાવેલી ખણખોદ મેહેરબાઈને મળી નહીં તેથી તેણી ચીરડાઈને બોલી તેણી ચીરડાવાથી પ્રથમ જે અચકી અચકીને બોલતી હતી તેવું બોલવું ગુસ્સાની ગરમીમા આપમેળે નાખુંદ થઈ ગયું

પણ આટલું છતાં, તેણીની છાતીમા ઉઠેલો ધરતીકપ કંઈ જેવો તેવો નહીં હતો આવતી સવારનો સુરજ કોણ જાણે કેવી આફત લેતો આવે છે તે બાબે તેણી ચક્રમદ મની હતી

“મરેરે ! એનજેલીન, ઉભી રહીને જોયા શું કરેછ ? જા, એકદમ તબેલામાંથી આપણી માડી જોડાવી જલદીથી દોડી પહોંચ સાબળેછ કે હમણાં કોઈને કાંઈ કહેવા મુકવાની જરૂર નથી, ગુપત્યુપ ડાકટરને મારતી માડીએ લાઈ આવ !”

તે આયા ગમે અવી લુચ્છી હતી પણ હીમતમા કાચી હોવાથી ગભરાઈ ગઈ તેણીની સ્થિતિ સુડી વચ્ચે સોપારી જેવી થઈ પડી નહીં “ના” પડાય કે નહીં “હા” પડાય એવી તમ સ્થિતિમા તેણી આંત્રી પડી હતી, તે પણ, હવે જે કામ માથે ઉઠાવ્યું તે નજાળ્યા સીવાય છુટકો નથી એમ વીચારી તેણી તુરત ડાકટરને બોલાવી લાવવા મેડી

“ઓ ખુદા ! આએ વખતે મારી લાજ રાખ !” ફરીથી કાંઈ દહાડે એવું ભયભીત પગલું હું પાછું મરતા બરવાની નથી !” આયા એનજેલીન જવા પછી તે ઝેરી નાગણુ હવે પુરા ગભરાટમાં પડી “હું કરવા શું ગધ ને થઈ શું ગયું ? મારા આપ ! હવે શું કરે ? જો એવણુની દુશ્મનનાં જીવને કંઈ હાણી પુગી તો હું ખુનનાં વાકમાં આવી જવસ ! ઓ મારા પાક પરવરદેગાર ! ઓ પાક આતશબેહેરામ ! મને આ-એ વખતે મદદ કરો ! મારા ધણીને હમયાતી બદો ! રખે ડાકટર આવીને માફ પાપ પકડી આપે ! ઓ માય ! હું તેહમીને શું જવાબ આપસ ! હવે કેમ કરે ?”

અસાધારણુ ધભરાટ વચ્ચે તેણી પોતાના ઓરડામાંથી ફરદુનજીવાળા ઓરડામાં ગઈ આ વખતે તેણીનાં સાધે સાધા બારે હેમતથી ખેચાઈ તણાઈ જતા હતા અંકેક ડગલુ તેણી મુશકેલીથી ભરી શકતી હતી !

“ઓ મારા ફરેસ્તાઈ ખસલતના ધણી ! મને નહીં લાગતું કે તમે એમાંથી ઉઠો ! અરે ! મે આંધળીએ એ શું કીધું ? મારી અકકલ કયા ચરવા ગઈ હતી ? અદેખાઈના અધાપામાં મે માફ નખોદ વાળ્યું કે ? અરે ! હવે હું એનો જવાબ શું આપસ ? તેહમી તો મારો તોટો પકડશે અને મેહલમાના તમામ નોકર-ચાકરો ઉશકેરાઈ જઈ મારો જીવ લેશે ! વળી ડાકટરને શક પડ્યો તો પુરી કમબખ્તી થવાની ! રખે હું ખુની હર-રખે મારી ઉપર એવણુને નાણી જોઈને મારી નાખવાનો આરોપ આવે ! ઓ માય ! હવે કાંઈ જઈને મરે ? રખે મને પોલીસ પકડે ! ઓ મેહેરી,

મેહેરી, તુ નખખોદ મધ દેખતી આખે કેમ આધળી થઈ
 મુઘ ? પેલી કલોરોફામની ઠોપીએ તો મારૂ નખખોદ વાળ્યુ—
 કાચે નેહેરત ચોધડીએ એ સીદા સેહતાનીયત મને મુજ પડી
 કે તેનુ એવુ ભય કર પરીણામ આવવા પામ્યુ । આખી
 દુનીયાનો શીટકાર મારી ઉપર પડ્યા વગર હવે રહેવાનો નથી ।
 અરે ખુદા ! જોતા જોતામાં તે મને દુનીયાની નામોશીમાં કેમ
 લાવી નાખી । એ ફરફુનજી—ફરફુનજી । મારી ઉપર તમે એ
 શુ જીલમ કરોજ ? એ માય ! હજુર ડાકટર કયા રહ્યો ।
 તેનુ બી હજી ઠેકાણુ નથી । એ પાક પરવરદેગાર । મારો
 આટલો યુનાદ તુ મને માફ કર—ફરીથી હુ એવુ પાપી
 પગતુ—”

અને હજી તો તે ચડાળ સ્ત્રી વધુ બોલવા જાય તેટલા
 આયા એનજેલીન એકદમ હાફતી હાફતી દોડી આવી બોલી

“બાઈ, ડાકટર આવ્યાજી । મોટા ડાકટર ચાજે ઘેરમાં
 નથી તેથી હુ તેવણુના દીકરા—નાના ડાકટર—ને બોલાવી
 લાવીજી ।”

આયા એનજેલીન હજી પોતાનુ બોલવુ પુરૂ કરે તેટલા
 એક પતલા બાધાનો જવાન પુરૂષ તે ઓરડામાં દાખલ થયો
 અને એક એ કદમ ચાલ્યા બરાબર તે બધીયાર ઓરડાનો
 હવામાં કાંઈ ચોકકસ પ્રકારનો વાસ આવેલો જોઈ પોતાનુ
 નાક પકડી તુર્ત ઉભો રહી ગયો ।

“કલોરોફેમ ।” તે એકદમ ચમકીને બોલી પડ્યો
 “અહી કલોરોફેમ કયાથી આવ્યુ ! કેવુ અજબ જેવુ ! અરે !
 ત્યારે તો અહીં કાંઈ બેદ છે ।”

હજી તો ડાક્ટર બરાબર અરધા ઓરડામાથી દાખલ થયો નથી તેટલા પોતાનું પાપ પકડાઈ જવાથી તે ઝેરી નાગણુના માત્રેમાત્ર ઢીલા થઈ ગયાં. તેણી પડોસના એક મોક્ષામા ગભરાટમા ફસડાઈ પડી !

પણ બીજીજ પગે જોઈ વાપરી તેણી હીમતથી પાછી ઉઠી ઉભી થઈ અને ઉધાડે પગે ડાક્ટર તરફ દોડી જતા પોતાના જમણા હાથની આમળી નાકપર મેલી તેને આમળ વધુ બોલતાં અટકાવવાની છુપી ઇચ્છારત કાઢી

“એટલે?” તે જવાન ડાક્ટર વધુ ચમકીને પુછવા ગયો “તમે કહેવા શું માગો છો તેની મને સમજ પડતી નથી”

તે નાપાક આ વખતે એટલી હેબતી મળવી હતી કે તેણીની વાચાજ ત્યાં થોડો વખત બધ થઈ ગઈ,

તે એક જીવ સટોસટ પણ હતી ! નહીં-તે એક હૃદય-બેદક મુગો પેટોમાઈમ હતો ! એક તરફ ઓરડાની અંધ વચ્ચે ડાક્ટર, ડાક્ટરની પડોસમા તે ઝેરી નાગણુ અને તે ઝેરી નાગણુની પાછળ તેની મદકાર ફાસીનો દેખાવ જાણે સગે મરમરમાથી કોરી કાઢેલા ત્રણ પુતળા ત્યાં ઉભા રાખ્યા હાથ એવો ચીતવેશક ચીતાર ત્યાં રજુ કરતો હતો !

પ્રકરણ ૨૪ મું

“હાથનાં કીધાં હૃદયિ વાગે !”

[ગજલ]

રે ખોલ બેઢ બોલ જરા આસમાન તુ !
બેઢમ તારા રમથી છઉ અજણુ હુ !
નેકા હમેશ રજ સહે, તુજ કહેરથી,
બદળત કેમ રહેછ મધન તુજ મેહેરથી ?
ખાતેન વાત તારી જાહિર ન કોઇને,
સમ્રો-શુકર કરેછ સિતમ આજ જોઇને.

[કવિ ફિરોઝ]

*

*

*

પણ ખીજીજ પળે તે ચડાળ સ્ત્રીએ પોતાની બધ થઇ
ગયલી વાચાને પાછી હી મતથી ખુલ્લી કીધી

“ડાકટર ! ડા-ડા-ડાકટર ! મે-મે-મેહેરખાની ક-ક-ક-
કરી જ-જ-જઅરા આ-આ-આ-આ-આરતેથી બોલો !”

“આરતે બોલુ ? કામ, આરતે કામ બોલુ ?” તે જવાન
તખીય વધુ વેહેમાઇને બોલ્યો તે નાપાકના ફગલાઇને શીકકા
પડેલા ચેહેરાથી તથા તેણીની જખા લચકવાથી તેને શક પડે
એ કુદરતી હવુ

“જી-જી-જી-જી-જીઓની, હું-હું-હું-ત-ત-તમોને આ-
આ-આસ્તે બો-બો-બોલવા કે-કે-કેહું છે તે એ-એ-એટલા
માટે કે એવણુ પો-પો-પોઢેલા છે તે ક-ક-કદાચ ચ-ચ-
ચમકી ઉઠશે !” તે નાપેકારે એક નવાઈ જેવો બચાવ કીધો !

“પેલા લેખપનો કાકડો જરા ચઢાવો-અહીં બરાબર
ઠીરતુ નથી !” ડાકટરે શ્વકાશીલ ઢપે હુકમ કીધો અને મેહેર
બાઈ તેમ કરવા જાય તે આગમચ આયા એનજેલીન, જેણી
તેની પાસેજ ઉભેલી હતી, તેણીએ ઝટ કાકડો ચઢાવી તે
અધારા ઓરડાને પહેલાના જેવો પાછો રોશન કીધો

ઓરડામાં રોશની થયા બરાબર ડાકટરની પહેલી નજર
ખીંછાનામા પડેલા પેલા કમનસીમ દરદી ઉપર પડી તે જ્યા
હિંમો હતો ત્યાંથી એકદમ ધસારાબધ આગળ વધી ફરફુનજી
તાલેવંતના ઢોલીયા તરફ ગયો અને તેવણુનો હાથ પકડી પ્રથમ
નાડ તપાસવાની તજવીજ કીધી પણ નાડ હોય તો તેના
હાથમા આવે કે? ઝરા પુટેલા તે ઠડોમાર હાથ જોતાજ તે
ચમકયો અને બવાનો ચીલ્લો ચઢાવી કપાળ, પગ અને
પેટપર ઝડપથી હાથ ફેરવી બીજીજ પળે મત આપ્યું કે
“ઓ મારા ખુદા! એવણુ તો હક થયલા છે !”

“ઓ ડાકટર! એ શું બોલોછ ?” મેહેરબાઈ તળીયેથી
તે ટાળવે મુઠ્ઠી રંગેરંગ ધુજીને બોલી “એમ ના બોલો !
જરા ફરીથી તપાસ કરો !”

“તપાસ શું કરાવોછ, બાઈ, ઓછામા ઓછા એ કલાક
થયા એવણુ ગુજરેલા હોવા જોઈએ! એવણુનું ‘હાર્ટ’ એકદમ
બેસી ગયુંછ, પણ તે કુદરતી રીતે એકેનું જણાતુ નથી

અહીં આખા ઓરડામાં કલોરોફોમનો વાસ ફેલાય રહ્યો. બોલો, મેહેરબાઈ એ શું બેઠું છે ? જ્યાં છે ત્યાં એવજીને કોઈએ—”

ડાક્ટર હજી વધુ બોલવા જાય છે તેટલા આખા એન જેલીન મેહેરબાઈની પીઠ પાછળ તમર ખાઈને ટુટી પડી ! આ મામલો જોઈ તે તખીમ વધુ ચમક્યો—વધુ વેહેમાયો !

તે ઝેરી નામજીનો મહારાટ હવે હદને દરજ્જે વધી ગયો !

“હુ ખાત્રીથી માનુ છ કે એવજીને કોઈએ કલોરોફોમ આપ્યું છે !” તે નાપાકને છુટેલા ધાસ્તીના ધુજરા જાણે હજી બોલ્યા હોય તેમ તે જવાન તખીએ આ વાક્ય ઉમેરી તેમાં પુરો વધારો કાઢ્યો.

“ઓ નહી-નહી ! તેવું કંઈ નથી ! ઓ ડાક્ટર ! તે-તે-તે-તેવું કંઈ નથી ! ખુદા ખાતર એમ-એમ-એમ ના બોલો !”

“એમ નહી બોલુ ? ત્યારે શું બોલુ ? આએ ઓરડામાં પત્ર મુક્યા ગરાબર મે પારખી કાઢ્યું કે અહીં કલોરોફોમનો નાસ આખા ઓરડામાં ફેલાયલો છે એ તેમ નહી હોય તો અહીં આએ વાસ આવે ક્યાં ?” તે જવાન તખી બજીદ ચંપ વધુ ને વધુ વેહેમાઈને પુછવા પડ્યો.

“ઓ ડાક્ટર ! મને બચાવો ! મે એવજીને કલોરોફોમ આપ્યું નથી, પણ—”

“અરે પણ હુ ક્યા કહુ છ કે તમે આપ્યું ? તમે

એટલા ધમરાવોજ કાચ ? મને જે વહેમ પડ્યોજ તે હું તો કહું છું ”

“નહી નહી, તેવું કંઈ નથી ”

“કંઈ નથી એટલે ?”

“એટલે એમ કે કલોરોફોમની તમારી અટકળ ખોટી છે ”

“કંઈ ખુદા ખુદા કરો, બાઈ ! શું હું ડાક્ટર છું કે હામમ છું ?” પેલો તખીજ ચીચવાઈને બોલ્યો ” આએ આખો ઓરડો કલોરોફોમના વાસથી મધમધી રહ્યોજ, તે છતાં તમે ના પાડોજ ? તમારી ખાત્રી થતી નહીં હોય તો બોલાવો કેઈ ખીજ ડાક્ટરને ! કેઈ આપણો દર્શો તેખી કહેશે કે—”

“ઓ નહીં ! તમે વધુ ના બોલો ! હું તમારે પગે પડીને માગી લેઉં છું કે તમે જરા આસ્તેથી બોલો !”

“કાચ આસ્તેથી કાચ બોલુ, ફાઈની ચોરી છે ?” તે ડાક્ટરે પુછ્યું.

“નહીં ચોરી કેઈની નથી મેં કંઈ એવથુને કલોરોફોમ આપ્યું નથી પણ આએ ઘેરમા મારા સજોગો ધણા ઉધા છે કદાચ ફાઈના સાલળરામા આવશે તો નાહક મારી ઉપર આરોપ આવી જશે !”

“તમારી ઉપર આરોપ આવે તેમા હું શું કરું ? મેં કાંઈ થોડું એમ કહ્યુંજ કે તમે એવથુને કલોરોફોમ આપ્યું છ ? મારા કહેવાની મક્કસદ એ છે કે એવથુનું મરણ કલોરોફોમની

અસરથી નીપજ્યુ છ કાંઈ અણધર હાથે એવકુરી ભરેલુ કાગ
થવા પામ્યુ છ ”

“પણ આએ ઘેરની રથીતી એવી છે, કે બધા ટોપલો
મારી ઉપરજ આવશે !” તે દલદર દદા હાડે હાડ ધુરજીને
મેક્ષી

“પણ તમે એટલાં ડરોછ કાય ? એથી તો ઉલટો મને
તમારી ઉપર વહેમ જાએછ આએ આયા અહીં બેકામ થઈ
પડીછ ત્યારથી મારો તે વહેમ મજબુત થયો છે મને તો
લાગેછ, બાઈ,—મને માફ કરજો પણ હું રોકડે રોકડુ બોલ
નારો માણસ છું, કે તમોને આએ આયાએ સાથે મળી આ
એ કામ કીધુછ. ખરું બોલો ! જે તમે મારી આગળ ખરો
એકરાર કરશો તો હું તમોને બચાવી લેવાની કોશિશ કરશ
અને એમ ખોટી હુજત પકડી રાખશો તો—”

“ઓ ડાકટર ! એટલા સખત ના થાઓ ! જરા અહીં
આવો ! આએ ઓરડામા ઉભુ રહેવાની હવે મારામા હીંમત
રહી નથી ! તમે જરા પાસેના ઓરડામાં આવો ! હું તમારી
સાથ કંઈ વાત કરવા માગુ છ !” અને તે ડાકટર કાંઈ જવાબ
આપે લે આગમય તે કરપીણુ બી તેનો હાથ પકડી તેને
પોતાના ઓરડામાં ખેચી ગઈ !

પ્રકરણ ૨૫ સુ.

લાખ રૂપીઆની “લાંચ.”

[અમથાત]

જુવાની છુરીનો સરસ બહાર બળજો !
 બલે, સુમના લાખ બહાર બળજો !
 ખુની ને દગલયાજ દાનાર બળજો !
 તજે જેહ ખાવિદ તે નાર બળજો !

(કવી ફિરોઝ.)

(દોહરો.)

જોર પારકુ જમતમા, આપે લાભ ન લેશ,
 એ દીનમા બદલાય છે, કલપ લગાડયા કેશ.

(તારાપોરવાળા.)

ઝોરડામા દાખલ થયા બરાબર તે કુપાત્ર સ્ત્રીએ લેમ્પ-
 નો કાકડો ચઢાવી બતી મોટી કીલી અને તુરત ગુઠલુમ ડાંચે
 પડી, ડાકટર, જે હજીતો ઝોરડાની અધનયમા ઉમેલોજ હતો,
 તેના કાત્રાવાલા કરવા મડો મધ

“ખુદા ખાતર મને બચાવો, ડાકટર ! હું એક કમ
 નસીબ અમળા તમારી દયા ઉપર વટકેતી છું. મેં એ ગુનોહ
 કીધો નથી, પણ આજના સજોમે એવા ઉધા છે કે મારી
 ઉપર નહીં વાગે વાક આવશે !” તે ચડાળ સ્ત્રીએ હજી

પોતાના ચરીત્ર ચસાવવા ચાલુ રાખ્યા તેણી મનમા તો સમજી ગઈ કે ડાક્ટર બધું પામી ગયો છે અને તેનું પાપ સાચુંત પુટી ગયું છે પણ હજી બની શકે ત્યાં મુખી પોતે નીરદોષ છે એવું તેના મગજ ઉપર ઠસાવવાની તે નાપેદારે ફરીફરીથી માથા કોશેશ કરીધી

તે જ્ઞાન તમીમ એકઠી ટગરે તેણીને ટીકતો ઉભો રહેયો તે મનમા સમજી ગયો કે આ પાપી કરતુક એજ ઓરતને આભારી છે તેણીને ઉપજેલો અસાધારણ ધમરાટ પેલી આયાનું અચણુચ એકાંમ પડતું અને આખા ઓરડામા કેલોરાફોમનો ફેલાઈ રહેલો બેહેકાટ પોનેજ પુરવાગી આપતા હતા કે કાંઈ પણ દગો રમાયો છે !

“હું તમોને બચાઉં ? કેની રીને બચાઉં ? એ મુવેલો માણસ સજીવન થાય તોજ તમે બચી શકો !—એનો આત્મા તો ક્યારનો હીડી ગયો છે અને માગ ધારવા મુજબ તેના ખુની તમે પોતે—”

“ઓ ડાક્ટર-ડાક્ટર એમ ના બોલો ! હું ખુની નથી—મે એવણું ખુન કરીધું નથી ?” તેણી તે તમામના બેઉ પગ પકડી બની ઘણી કાકતુદીથી બોલી.

“ત્યારે એવણું મરણ કેવી રીતે નીપજ્યું ?”

“તે હું શું જાણું, ડાક્ટર ?”

“તમે શું જાણો ? બરાબર છે ! એવણું મરણ કેમ નીપજ્યું તે સહવાર પડતા આપમેળે તમે જાણી શકશો હું ખાત્રીથી માનું છું કે તમે સીધી રીતે કહ્યું કરવાના નથી”

“પણ હું કેવી રીતે કણુલ કરું ? શું તમે એમ કહેવા માગો છ કે એ ખુન મે કાઢ્યું ?”

“મને તમારી ઉપર મોટો શક છે. તમે જાણીએ છો નહીં પણ અજાણા પણ ખુનજ—”

“ઓ મારા બાપ ! હવે કાલ જઈને મરું ? ડાકટર— ડાકટર દયા કરો ! તમે શું જીલમ કરો છ ?” તે નાપેકર રંગે રંગ ધુજીને બોલી

“જીલમ હું નથી કરતો પણ તમે કરો છો ! એવું એક પાપી કામ કરી પકડાઈ જવા છતાં તમે મને સામે જુલોડો પાડો છો એ જોઈ મને ઝાંઝ ચઢે છે, પણ એવું પરીણામ શું આવશે તે તમે જાણો છ કે ? તમે ને પેલી આયા એ બેઠિનાં આવતી સહવારે મુસકાં તાટ થઈ—”

“ઓ દયા ! દયા ! ડાકટર, હું તમારી પાસે દયા ઇચ્છું છું, એક કમનસીબ અમલાને બચાવી લેવી એ એક પુરૂષ તરીકે તમારી ફરજ છે”

“પણ તે કયારે ? એવાં પ્રાણહાતક જીવન કામમા નહીં !” તે જવાન તખીબ બોલ્યો. “આ મકાનમાં દાખલ થયા બરાબર દર પળે મારો શક મજબુતજ થતો ગયો છ કે આજની સીદા રાત્રે અહીં કાંઈ લય કર કાવતરું રચાયલું હોવું જોઈએ. મેહેરબાઈ મને ખરું કહો—હવે વધુ એટ પકડવામા સાર નથી, જો તમે ખરેખરો બેદ ખુદશે કરશો તો બનતાં સુધી હું તમોને બચાવી લઈશ”

“તમે મને બચાવશો ?—ખરેખર બચાવશો ?”

“હા”

“પાછળથી કાપ દગો તો નહીં કરો ?”

“નહીં ?”

“મને વચન આપો ડાક્ટર !”

“વચન ? વચન શું ને વાત શું ? મારો બોલ એજ કાલ છે કહેવું હોય તો કહો નહીં તો મારૂં તમારી ઉપર દબાણ નથી” તે જવાન તખીએ બેદરકાર હપે જવાબ આપ્યો.

તે ચઢાળે જોયું કે હવે વધુ ટે-ટું કરવામા ફાયદો નથી “જો આ બાજુ હાથથી ગપ્ત તો મેહેરી તારી કમ ખખ્ખી આવેલી જાણજો !” એમ પોતાનાં મન સાથ વીચાર કરી તેણી જે હજી ચુંકણમડીયેજ પડેલી હતી તે એકદમ ઉઠી ઉભી થઇ અને તે જવાન તખીના બેઠે હાથ પકડી બોલી “સાબજો, ડાક્ટર કમખખીની ઘેરેલીએ મેં આએ કામ કીધુંજ એ વાત હું હવે ના પાડતી નથી, પણ હું જાણતી નહીં હતી કે તેમ કરવા જતા એવું પ્રાણુવાતક પરીણામ આવશે. હું પોતાને હવે તમારી દયાપર ઝોકુજ”

“એમ નહીં, શું બન્યું તે ખુલાસાથી કહો—મારે તે બધું જાણવું જોઈએ” ડાક્ટર બજાદ થયો.

“ખુદા ખાતર એટલા સખત ના થાઓ ! તમોને હું પગે પકુજ” અને એમ બોલી તે નાપેકાર ઝટ વાકી વળી પોતાના દીકરા જેવા તે ડાક્ટરને પગે વટીક પડી ! “મારૂં ચીત હાલ ઠેકાણે નથી તમારી અટકળ ખોટી નથી, એટલા-માજ બસ તમે સમજી જાઓ !”

“નહી, તેમ બનશે નહી તમાર મગજ શાત નહી હોય એ કુદરતી છે, પણુ મારેમી મારા સન્નેગો તપાસવા જોઇએ.”

“ઓ ડાક્ટર ! તમે કેવા બધા છો ! તમો જે માગો તે રકમ આપવા હુ તમયાર છુ પણુ મને આએ ફાસમાંથી આજે છોડવો ?” તે લુચ્છી સ્ત્રી હવે ડાક્ટરને “લાચ” આપવા પણુ તમયાર થઇ.

અફમોસ ! તે જવાન ડાક્ટરની દયાનન પણુ તેનીજ હતી ! મેહેરઆઇ તાલેવ તને તે વરસોથી પીછાનનો હતો અને એવુ એક “સધ્ધર બીદુ” આજે હાથ લાગી જવાથી તેણીને બની શકે એટલી દદ સુધી નીચોવવાની તેની નીચ નેમ હતી !

ઓ દુનીયાં-દુનીયાં ! તુ કારસ્તાનથી કેવી ભરપુર છે ! જગતમા જેમ પાપીઓનો તોટો નથી તેમ તે પાપીઓનાં પાપને ઢાંકનારા મુજી માનવીઓથી પણુ ખલક ખાલી નથી ! પધસાદારા ચાહે તે કરી શકે છે પધસાની પ્રબળતા કરપીણમાં કરપીણ કામોને ઘડીની વચ્ચે દુનીયામાં દાટી નાખે છે કમનસીમે આ દાખલામા પણુ તેમજ બન્યુ

તે નાપેકારે ‘તમો જે માગો તે રકમ આપવા હુ તમયાર છુ ’’ એમ કહયા બરાબર પેલો લાલચુ તખીન અજાઇ ગયો કહો કે તે ચડાજ સ્ત્રીનાં હાથમા વેચાઇ ગયો !

“હુ એકદમ તમારી માગણી કથુવ કરી શકતો નથી” તે લુચ્છા તખીમે સેહેજ હસ્તો ચેહેરો કરી પ્રથમ ખરો મામલો શુ હતો તે જાણી લેવાની ચાલાકી વાપરતા ચલાવ્યુ.

“મારે તમોને એ ચાર સવાલ પુછવાછ એ સવાલના જવાબ તમે ખુલ્લા દીલથી આપશો તો હું તમોને બની શકતી દરેક મદદ કરીશ, પણ તે વીશે હું આગમચથી બધાતો નથી ”

તે ચગારી સ્ત્રી તુરત ચેતી ગઇ કે તેણીએ દેખાડેલી લાલચની તે જવાબ તબીબ પર ધટતી અસર થઇ ચુકી હતી તેણીએ વીચાર્યું કે “જો આ બાજુ તપાસી લેવામાં હું એહેજબી સુરખાઈ કરશ તો બધું પાપ કુટમા વીના રહેવાતું નથી, માટે, હવે તો ગમે તે બોલે આ ડાક્ટરને પોતાના વીશ્વાસમાં લઇ મોહડે માંગી રકમ આપીને એતું મોહડું સીવી લેવામાંજ સલામતી છે ” એમ વીચારી ઝટ જવાબ આપ્યો—“ડાક્ટર, તમોને જે પુછવું હોય તે સુખેથી પુછો મારી ગરદન હવે તમારા હાથમાં છે

“મરનારને તમે કલોરોફારમ આપ્યું હતું એ વાત ખરી ?” તેણે તુરતજ સવાલ કીધો “ખબરદાર ખોટું બોલશો નહીં !”

“હું હવે તમારી પાસ કશું છુપાવવાની નથી.” તે ચડાળે ઝટ એકરાર કીધો “હા, મેં આપ્યું હતું ”

“શા માટે આપ્યું ?”

“એક ચોકસ દસ્તાવેજ એવણું મને દેખાડતા નહીં હતા તે જોવા માટે ?”

“જોવા માટે કે હાથ કરવા માટે ?”

“હાથ કરવા માટે !”

“તે દસ્તાવેજ તમોને મળ્યો ?”

“નહી-તે દસ્તાવેજતો મને નહી મળ્યો પણ સામી આએ મોઢકાણુ નહી । હુ નહી ધારતી હતી કે તેનુ પરીણામ એવુ પ્રાણધાતક આવશે

“ખચીત તમારા જેવી બેઉકુદ્ર બધરી દુનીયામા બીઝ કોષ હશે નહી” તે જવાન ડાકટર ગમે એવો લાચીયો હતો તે છતા, મેહેરવાઇનો ઉપનો એકરાર સાબળના પત્રી તેનાયા બોલ્યા વીના રહેવાયુ નહીં “જે કામ કરતા ખુદ ડાકટરો પોતે વટીક ડરે તે કરનાની તમે બીન ધાકે અને બેડરપણે હીમત ચલાવી એને શુ નામ આપવુ તે હુ સમજી શકતો નથી નગર સકે તમે એક લાભરેલા ગાતુ છો”

“ઓ ડાકટર ! હયા કરો ! મારી એ મુગખાઇને મારે હુ હવે પુરતી પશેમાન થઇછ”

“પશેમાન ? અરે પશેમાન થનાનો વખત તો હજી આગળ આવેછ નાઇ” તે જુઝા ડાકટરે જોયુ કે હવે તેણી સાચુત પેચમા આતી છે માટે તેણી પામેથી એક મોટી રકમ ઓકાવવા સારૂ બની શકે એટલી વડુ ધભરાવનામાજ તેનો લાભ હતો “વાર, કછ ફીકર નહી હવે મને કહેશો કે મરનારની તમીયત છેલ્લા છ માસથી કેરી ચાનતી હતી ?”

“ નમળી ”

“શ્રી બાબદમા ?”

“ધડપણુની વીકનેસમા તથા ખાસ કરીને દર દહાડે હાર્ટ નબળુ પડતુ જવામા ”

“એવણુનું દારટ નાળુ હતું એ વાત તમે કેમ જાણી?”

“તમારા પપા, જેવણુ અમારા ફેમીલી ડાક્ટર છે તેવ-
ણુનું પોતાનું એ મત છે”

“તમે તે વીશે ખાત્રીપુરવક છો?”

“તદન ખાત્રીપુરવક.”

“ત્યારે તો તમારો બચાવ સહેલાઈથી થઈ શકે એમ
છે. જો એમજ હોય તો હું તમારી આ મુરખાઈ દાખા દેરા
ની મારેથી બનતી કાગેશ કરીશ” તે લુચ્છાએ હવે તેણીને
ઉમેદ આપતા કહ્યું. “ચાલો કહો, જો હું એમ જાહેર કર
કે એવણુ ‘દારટ’ અચળુચ ફેલ ચવાથી મરણ પામ્યા છે તો
તમે મને શું ઇનામ આપશો?”

“હું પચીસ હજાર રૂપિયા તમોને અમધડી આપવા
તક્યાર છું!” તે ચડાળ સ્ત્રીએ પોતાનું પાપ ઢાકવાની ઉમે-
દમાં ધ્રુવત કહી દીધું.

“હુઉઉઉ! તમે લાખો રૂપિયાનો જીવ મારીને પચીસ
હજાર રૂપરડીની બીખ આપવા નાકળના છ કે? જીઓ-જીઓ,
બાપ, જરા બેલતાથી સરમ પડેડો! તમોને બચાવવા જતા
હું મારે માથે કેરી મદાબારત ‘રીસક’ (જોખમદારી) ખેચી
લેઉછ તેનો તો જરા નીચાર કરો! નહીં બા, ત્યારે તો ગડવા
દો, હું જે કાઈ ખરો પ્રકાર છે તેજ ખુદનો કરી દમશ-
મારેથી એ પચાતીમા પડાય નહીં!” અને તે લુચ્છે
જાણે આ કામ કરવાને નારાજ હોય તેમ મોઢકું કુમળાવી
ફેરફુનજવાળી ઓરડા તરફ જતો હોય તેમ આગળ વધ્યો.

પણુ એ તરફ તે ચપરખ ધી કાઢ કાઢી ન હતી પોતાનો તમામ બેઠ તેની આગળ ખુલ્લો કરી દેવા પછી આ પાપી ગોઠવણ અધુરેથી પડતી મેલવા જેટલી તેણી મુરખ ન હતી તેણીએ એકદમ ધસી જઈ તેનો હાથ પકડી તેને આગળ વધતો અટકાવી પાડ્યો. “દયા કરો ! ડાકટર, દયા કરો ! કોઈ તરફ નહી, તો એ મરનારની મોટી ઇજ્જત-આત્મ તરફ જુઓ ! એવા એક નામીયા શેઠીવાને તેની મોહોરદારે કલોરોફોમ સુધાડી દગાથી મારી નાખ્યો એવી નાલેશી જગતમાં ફેલાશે તો તેવણની આત્મને કેવો ધોકો પુગશે !”

“એ વીચાર તો તમેજ કરવો જોઈતો હતો, માઈ, મને તુ કહોજ ? એવું પાપી પગલું ભરતી વખતે તમારી શુધ કયા પુટેલી હતી ?

તે ઝેરી નામણ શરમથી ઝખાઈ ગઈ તે હુઝા તખીએ મારેલો તાણો તેના તળીયાથી તે તાળવા સુધી પુટી નીકળ્યો ! એક મીનીટ તેણી સાવજ જેવી ચુપ થઈ ગઈ

“ત્યારે તમે શુ ઇચ્છોજ ડાકટર ? ગમે તો બેવડી રકમ લેવો પણ ખુદા ખાતર મારી ઇજ્જત બચાવો !”

“શુ પચાસ હજાર રૂપરડી ? નહી—એ રકમ મને મજુર નથી !” તે લાલચુ ડાકટરે હજી વધુ લાંચ મેળવવાની તલમ કીધી

“પણુ ત્યારે તમેજ બોલોની ? તમોને શુ જોઈયે છે ?”

“એક લાખ !”

“એક લાખ ! ઓ મારા બાપ ! એ હું ક્યાથી લાઉ !”

તે ચડાળ આ આકડો સાબળી ફાટી રહી જો કે લાખ ને બદલે પાચ લાખ માગ્યા હને તોખી તે નાપેકાર તે વખતે કષ્ટિય કરયા વીના રહેતે નહી એટલી હદ સુધી નેણી વહરાયલી હતી, પણ લાખનો આકડો સાબળી તે દલદર દદાએ પોતાના મનમા શુકરાના કીધા કે તે તેણી કેમમી કરીને અદા કરે એમ હતું “મારા પાપ! એ હું કયાથી લાઉં ?” એમ બોલવું તો માત્ર તે ડાકટર આગળ માત્ર તે ચરતખોર સીએ ચરીત્ર માત્ર લગાડ્યું હતું !

“મારૂં તમારી ઉપર કશું દમાણુ નથી મેહેરખાત્ર, લાખ રૂપીઆ તમેને બારી લાગતા હોય તો મારો ખોલ મારી પાસે રહ્યો હું બધો ભેદ ફેડી મારીશ અને પાછળથી તમને પસ્તાવો થાય તો મારો વાક કાઢશો નહીં”

અને તે લુચ્છાએ તરોથી ચાલી જવાની વળી પાછી ખોટી ખોટી ધરપચ સરપચ કીધી,

“નહી સખર કરો, ડાકટર! હું તમેને જવા દેવાની નથી” તે ચડાળ ફરી એક વાર તેનો હાથ પકડી પાડી બોલી, “ચાલો હું એક લાખ રૂપીઆ અખચડી તમેને આપવા તઇયાર છું પણ શરત એ કે મારી તરફ કોઇખી આગળી નતાવી શકે નહીં !”

તે કામ મારૂં છે, મેહેરખાત્ર ! તે વીશે તમે ચીતા કરવી નહીં ચાલો, લાવો તે રકમ અને હમણાં હમણાં મારે હવાલે કરો, વાયદાની વાત કરશો તો તે ચાલશે નહીં”

“નહી, હું વાયદો કરવા માગતીજ નથી. તમે જરા અહીં ખેસો-હું અખચડી આઉં છું”

અને એમ બોલી તે નાલાયક ઓરત ફરફુનજવાળા ઓરડામા ગઇ !

અફસોસ! ધણીનો જીવ લીધા પછીમી તેણી પાછી પોતાના ધણીનીજ તીજેરી ફાડતી હતી !

પેલો લુચ્છો ડાકટર પોતાનું હતીઆર બનવાથી હવે તેણીને હીંમત આવી હતી તેણી ફરફુનજવાળા ઓરડામાં ગઇ અને પોતાના મુવેલા ધણીના તકીયા તળેથી પેલોજ આવીનો ઝુમખો બેચી કાઢી તીજેરીની કુચી મેળવી તીજેરી ઉઘાડી

“ઓ પરવરદેમાર ! તારો આભાર કેમ માનુ !” તે નાપે-કાર મન સાથ પટપટી, “સાફ થયુ કે ત્રણ ચાર દહાડાની વાત ઉપર બેકમાથી બ્યાજનો દોઢ લાખ રૂપીઓ ઘેરમા આવેલો હતો અને તે હજી સુધી પાછો બેકમા જમા થયેલો નહી હતો જો એ રકમ આજે ઘેરમા નહી હતે તો હું શું કરતે ? ઓ ફરફુનજ-ફરફુનજ મને માફ કરજો, મારા ધણી ! મે તમોને વગર મોતે મારી નાખ્યા ! મુઝ હું મારા મા-માપને પેટે પેદા પડતી ! આજે આજે તમારેજ પછસે મારી ધજ-તનો બચાવ થાયછા ! ઓ કીસમત ! કીસમત ! તે આજે મને દેખતી આજે આધણી કેમ કીધી ? પેલી કલોરોફેમની ટોપી તરત ઉચકી લેવાનો સુધલો વાપરયો હતે તો આજે આજે આપદામાં હું આવી પડતે નહી

દોઢ લાખનો તે અવેજ તીજેરીમાં ક્યાં મુકયો હતો તે તેણીને અજણો નહી હતો. છેલ્લા બે-અઢી કલાકની વાતપર હજાર હજારની ૧૫૦ નોટોનું તે બડલ તેણીને હાથ

લાગ્યુ હતુ. તેનુ આટલુ જનની કામ પડશે એમ તે નાપા-
કને સ્વપને ખ્યાન નહતો !

જે કામ શાંત સ્થીતીમાં થતાં પદર મીનીટ
લાગે છે તે કામ ઉશ્કેરાયલી સ્થીતીમાં પાચ મીની-
ટમાં બની જાય છે. હજાર હજારની એકસો નોટ અસા-
ધારણ ઝડપથી ગણી કાઢી તે દલદર દલાએ તીજેરી પાડી
બધ કીધી અને ચાવીનો ઝુમખો પાડો મરનારના તકાવા
તળે મેગવી તેજ પળે તે પોતાના ઓરડામા સટકી મધ !

પ્રકરણ ૨૬ સુ.

પદસાધો દટાયલુ એક પાપ.

(કુંડળીયો)

ડરતા ના ધનસાન તુ, દેખી આફત રજ,
ચુસ્ત નેમપર રેહજે, અ તે મળશે ગજ,
અ તે મળશે ગજ, રજનો બદલો ફડો,
ડમમમ થઇ દુ બ જોઇ, કણુ ના બનતો છુડો,
સાબળા ઓ ધનસાન, વગર મહાતે ના મરતો,
દરીયા તરી અથાગ, જોઇ ખાડી ના ડરતો.

(કપી ફીરોજ.)

“લેવો ડાક્ટર ! મારી ઇજત બચાવવા માટેનું આ અદના ઇનામ કબુલ રાખી મને આભારી બનાવો !” લાખ રૂપીઆની તે પાદશાહી રકમને એક ‘અદના ઇનામ’ની ફલકી સ્થીતીએ ઉતારી પાડી તે ફલકી ઓરતે ઓરડામાં દાખલ થતાજ હાથ લાંબો કરતાં કહ્યું

“થે કયુ !” તે લાખીયો નખીય પોતાના ઓવરકોટના મોટા ખીસાઓમાં તે નોટના ચોડા ઝડપથી દાખી દેતા બોલ્યો ‘મેહેરમાઇ, હવે તમોને ગભરાનાનું કાંઈ કારણ નથી મરના’ પોતાનું હાર્ટ ઉધમા અચ્ચુચ ફેન ચાલી મરણ પામ્યા ને એવો અચીત્રાય આપી હું તમારી ઉપરની તમામ અજા ટાળી નાખીશ, પણ તે પહેલાં તમે એક કામ કરો આ ઓરડાની એકેએક મારી ઉઘાડી નાખો !”

“કામ, ડાક્ટર એમ કામ ?”

“એ તમારાજ લાભનું છે અહીં કલોરોફોમની ફવા એટલી બધી ઘેરાઈ રહીછ કે બાહરની ખુદ્દથી હવામાંથી આવનાર અબજુમાં અબજુ માણસનુંથી તે ધ્યાન બેચી રાકે એમ છે” તે જવાન તખીય બોલ્યો અને મેહેરમાઇ જોડે પોતે પણ બારી બારણા ખુલ્લા કરતા પડ્યો

તે કાંધા પછી તેની નજર પેલી બેફામ પડેલી આયા એનજેલીન ઉપર પડી તે ઝટ તેની પાસે જઈ તેણીનાં આગ-પગ ત્રાકો વળી તેની નાક તપાસવા લાગ્યો

“મરવા દેવો એ રાનને એમજ ! એને હુશીયાર ફાધેથી આપણા ફાયદાની તથી” ડાક્ટરે આયા એનજેલીન પર ધ્યાન આપ્યું તે મેહેરમાઇને નહીં રૂચનાથી તેને તેમ કરતો અટકા

ચીને બોલી તે દલદર દલદા એની ગમ હતી કે આયા એન-
જેલીન હીમતની કાચી હતી અને હાલના જીવ સટોસટ
મામલામાં તેને પાછી દુશીયાર કરવામાં આવશે તો બહારાટની
મારી નાહક કાંઈ જમરડો કરી મુકશે

“શુ એને દુશીયાર કીધેલી આપણા કાયદાની નથી?”
તે ડાકટરે તે નાપેકારનાજ શબ્દોમાં ઝટ ઉભો થઈ સવાલ
કીધો

“નહી!”

“તેનું કારણ?”

“તદન ભાજનું પાણી છે!” મેહેરબાઈએ જવાબ
આપ્યો

“એવું હવે તેથીજ તમે તેને વીશ્વાસમાં લીધી કે?”
ડાકટર તાણો મારી પુછવા પડ્યો

“હું પહેલા એમ નહીં ધારતી હતી, ડાકટર, કે એ
એટલી બધી પોચી છે હું તો એને મારી માફક ખાટ હમ
યાની ધારતી હતી, પણ મારી તે ધારણામાં હું ઠગામછ”

અહીં તે ડાકટરને એક વહેમ પડ્યો તે મેહેરબાઈની
છેક લગોલગ આવી કાનપર પડી પુછવા લાગ્યો “ખરૂં કહ્યો,
તમારાં આજના કરતુકથી આ આયા વાકેફગાર છે?”

“નહીં, બધી બાબતમાં નહીં.”

“હું બધી બાબત વીજ્ઞે પુછતો નથી” તે જવાબ તબીબ
લગાર ચીચવાઈને બોલ્યો “તમારા ધણીને તમે કહોરોફોમ
આપ્યું તે વખતે એ હાજર હતી?”

“નહી”

“ખર કેહજો—મારેથી છુપાવતા ના!”

“નહી, ખરી ખાત્રીથી કહુ છ કે તે વખતે અહીં હાજર નહી હતી અને એ દેખાવ એણે જોયો ન હતો”

“તે વખતે એ કયા હતી?”

“તે વખતે મે એને વીશ્વાસમા લઈ કોઈ આવવા—જવા પામે નહી તેની તકેદારી સાર પારણાની બાહરે ઉભી રાખેલી હતી”

“એ તમારી વીશ્વાસુ આપા છે?”

“હા”

“સુધીમા આવ્યા પછી અને ફરફુનજી રોઠનું મોત નીપજેલું જાણ્યા પછી ધમરાટમાં કોઈ આટો બાફે એવું તો નથીની?”

“એ એટલી બધી કાચી નથી.”

“તમે જાણો! બાઈ, આ ફરગલ્યથી તમે ખુબ ચોકેલા રહજો જો આ ફરગલ્ય પુરી તો તમાર ને માર આવી જ-ન્યુ એમજ સમજજો” તેણે તે નાપાકને બડકાવી

“તમે શીકર ના કરો, ડાકટર, હું તેની પુરતી સલાજ લઈશ”

“ઠીક છે પણ એને હવે અહીંથી ખસેડવી જોઈયે” તે લાચીયો તમીબ પુછવા પડ્યો “એ રાતે ફરરોજ કયા સુવે છે?”

“મારાજ ઓરડામા ”

“ત્યારે ચાલો આપણે એને ઉચ્ચડીને ત્યાં લઇ જઇએ ”

તુરતજ તે બન્ને જણ મળી તે એકામ પડેલી ફરગણને ઘોળીનો માસડો ધસડે તેમ મેહેરમાઇવાળા ઓરડામા ધસડી લઇ ગયા

“આએ ખુણામા એનું બીજાનું છે ” મેહેરમાઇ મોની

“નહી, એને બીજાનાપર નાખરાની જરૂર નથી એના ડોલીયાની પાસેજ એને ભોપપર પડેલી રહેવા દો અને કોઇ પુછે તો કહેવું કે મઇ રાતે પુષકળ છાકની થયેલી હોવાથી તેની કેફમા પડેલી છે.”

“અને ખરેખર એ બહાનુજ ઠીક થઇ પડશે મઇ કાંચે આખો દહાડો એણે રજા લઇને ખુબ મોજ મારી હતી અને મોડી રાત્રે અહીં સુવા આવી હતી એટલે કોઇને નડેમ જશે નહીં. વાર એની નાડ કેમ છે ?

“છે રફતે રફતે સુધ્ધીમા આવડી જણાય છે ” તે લુચ્છા તમીએ જવાબ આપ્યો.

“ખુદા કરેને સહવાર સુધી એ એમજ પડી રહે તો સારું !” તે કદરવત શેઠાણીએ કુવા ચાલી.

“એતો બધું થયું, પણ હવે તમે મેહેલમાના માણસોને ક્યાં સુધી અજણા રાખવા માગો છો ?” પેલો લાચીઓ ડાકટર પોતાનું ધડીઆળ જોઇ બોલ્યો. પોણાચાર થયા છે

અને હવે વધુ વખત આ બીના છુપાવરી સારી નથી ધરમા તમારા સમાઓમા કોણ કોણ છે ?”

“ફક્ત એક મારી સાવડી દોકરી-બીબુ કોઇ નહીં !”

“હીક, પણ તેણીને તમે બોલાવો તો સારું.”

“ઓ માય ! એને તેડવા કોણને મોકલુ ? આપા એન જેલીન તો બેફામ પડીછે !” તે નાપેકારે ધભરાટ બતાવ્યો

“તમે પોતે જાઓ !”

“ખચીત, મારેજ જવુ પડશે. ડાક્ટર તમે અહીંજ રહેજો બધુ વહીવીતે ત્યાં સુધી હું તપોને જના દેવાની નથી ! મેહરબાઇ બોલી અને ઓરડામાંથી પહાર પડી

પોતે કેટની જોખમમાં હતી તે તે ચડાળ સ્ત્રી હતી જાણતી ન હતી ડાક્ટરને વશ કરી લેવાથી જાણે અનેલો ખનાવ “નજીવો” હોય તેમ તેણી હવે કામક નભરવસ બની હતી, પણ અત કરણનો છુપ્યો ડખ થોડે થોડે વારે તેણીને જે ડખ મારતો હતો તે એવો જલેમ હતો કે તેનું ખ્યાન કરવું મુશ્કેલ છે

તેણી ફરફુનજવાળા ઓરડામાંથી હાંમતથી બાહર પડી ખરી, પણ ઓરડાની બાહર ગયા બરાબર ટાઢતું એક બીબુ લખલખુ તેણીને ચઢી આવ્યું વળી તેહમીને જાણે તેણી અચ-સુચ ઉડાડવા જતી હોય એવો દેખાવ કરવાની પણ જરૂર હોવાથી તે લખલખા એ તે ચડાળ સ્ત્રીને આડકત્રી મદદ કરી આપી !

પણ તેજ પળે તેણીને એક બીબો હેબતનાક ખ્યાલ

આવ્યો ! જે સ્થિતી ફરફુનજીની થઇ હતી તેજ સ્થિતી તેહમીની થઇ કાં ન હોય ? આ ખ્યાલ ઉપજતાજ તે નાપાકના દીલમાંથી ધારતીની એક એવી કાનેલ કપારી પસાર થઇ ગઇ કે જેણે તેના હાડેહાડમાં પેવસ થઇ તેણીના હાથ પગ જાણે સીવી નાખ્યા !

તેને ઉતર તરફના ઓરડામાંથી દલીલ તરફ આવેના તેહમીના ઓરડા તરફ જવાનું હતું આ છેડું કાંઈ ધણુ નહીં હતું, પણ તે જીવસટોસટ પળે તેટલો પદ્ધતિ પસાર કરતાં તેણીને જીવપર આવ્યું જાણે ફરફુનજી તાલેવતના ઓરડાથી તેહમી તાલેવતનો ઓરડો માંછલોના તફાવત ઉપર આવેલો હોય એમ તેને લાગ્યું તેણીના ટેર્ગ થયર ધુજતાં હતા અને તેમાં ક્યારનાં ગાઠ બધાં યુક્યા હતા ! તે રસ્તો કાપતો તેને એવો ભારી થઇ પડ્યો કે વચ્ચે જે ત્રણ ઠેકાણે ફસડાઇને તેણી બેસી પડી—જે ત્રણ ઠેકાણે ભીંતનો ટેકો લઇ અટકી જવા વીના તેને ચાલ્યું નહીં એ રીતે મોટી મુશ્કેલીથી લગભગ દશ મીનીટ તેણી તેહમીનાં ઓરડા આગળ જઇ પુગી

“ઓ ખુદા ! મારી લાજ રાખ ! જે તેહમી દુકનીશી એમજ પોહતી થઇ ગઇ હશે તો મારી કમઅખતી પુરી ભગવાની !” એવી એવી દેહેશત વચ્ચે તે નાપાક ઓરડામાં દાખલ થઇ અને દમ ઉચો કરી ધીમે પગલે આગળ વધી, પ્રથમ તેણી કેવી સ્થિતીમાં છે ને જોઇને ખાત્રી કરવા સાર તેના માથા તરફ યુપયુપ જઇ ઉભી !

આ વખતે તે નાપેકારની છાતીમાં ગોચા હથોડાના

જલેમ થોકા વાગતા હતા અને તેના ધડક ધડક ધડક થતા અવાજ તે ચડાળ સ્ત્રી પોતે પોતાના કાનોકાન સાંભળતી હતી !

તેજ પળે તેહમી પોતાને આપરામા આવેલા કલોરો-ફામની અસરમાંથી પહેલવહેલીજ સુધીમા આવી બીજાનામાં કોર વળી માર્યામાં થતા સખ્ત દુખારાને લીધે તે નીરોષ કુમારીકાએ અને હાથે પોતાનું માથું દાગીને પકડ્યું હતું ! હજી તેણી બધ આખરોએ બીજાનામાં પડેલીજ હતી

તેણીને હીનચાલ કરતી જોઇ તે નાપાકને જરા હીમત આવી

“એ જીવેછ ? શુકર છે ખુદનાં કે એ જીવેછ—એ મરી નથી મ્મ” તે ઝેરી નામલ્ય, જેણી તેના માર્યા તરફથી ગુચ્છા ઉભી હતી, તેણી મન સાથે બમડી “હકતાનાનું હેસાન સમજી જ કે એ દુકાનીને કાષ્ટ અત્રત્ર પુગી નથી ! હવે હું પાછી બહાર જાઉં અને ત્યાંથી એકદમ અહીં દોડી આઉં !”

તે પાછી ઓરડાની બાહર આવી અને જાણે પોતાના ઓરડા તરફથી ધબરાટમા અચચચ દોડી આવતી હોય તેમ “ઓ તેહમી !—તેહમી !—ઉઠ, જલદી ઉઠ ! તારા પપાએ તો આપણું નખખોદ વળ્યું !” અવા ગજમનાક મોટા પોકારો કરી છાતી કુટી નાખી !

આ અચચચ ખુમરાણથી તેહમી એકદમ એક બચકર ચીસ પાડી બહાર ઉઠી !

“ઓ ! એ કોણ મેહેરબાદ ? શુ છે ?—શુ છે ? શુ

મેહેલમા આગ લાગી ?” તેણી એકદમ ધસારા મધ ઝીઠાના પરથી નીચે કુતી પડી મેહેરમાઠ તરફ ધસી જઈ પુછવા પડી તેણી ઉંઠમાંથી આમતુ અનુમાન લઈ ઉઠી હતી “આગ લાગી ? પપાના ઓરડામા કે ? ઓ ખુદા ! હવે શું કરે ! અરે મારા પપાને કાંઈ બચાવો—મચાવો !” અને એટલું બોલી મેહેરમાઠ કાંઈ ખુલાસો કરે તે આગમળ એકદમ દોડ મારતી અને જુઓ પાડતી તેહમી ફરફુનજી તાલેવ તનાગા ઓરડા તરફ દોડી !

આખા મેહેલમા હોહાકાર થઈ રહ્યો !

નોકર-નફરે તેહમીના પોકારો સામગી બારે ગભરાટમા દોડી આવ્યા અને “શું છે-શું છે ?”-“ક્યા આગ લાગી ?” વગેરેના તરેહવાર સવાલો કરતા એકમેક સથ અથડી પડ્યા !

તેહમીની પુઠે પેની નાપેકાર દોડી, પણ તેહમી તેના હાથમા આવી નહી તેહમી આમતુ ખોટું અનુમાન લઈ દોડવાથી મેહેરમાઠએ ધણુ ધ્રુવ્યુ કે અરધે રસ્તે તેણીને પકડી પાડી અરે ખુલાસો કરે, પણ તે ધભરાટમા એના જોશથી દોડી હતી કે તે ઝેરી નાગજી પાછળ પડી મઝ ! તેહમીને પકડી પાડવા તે નાપેકારે એક જીવતોડ કાશેશ ડીની, પણ પોતાના કીધાં કરતુકની અસરથી હાથ-પગ અકડી અપલા હોવાથી તેની મુરાદમર આવી નહી

તેહમી ઓરડામા ધસારામધ દાખલ થતાજ ત્યા આગનાં બજુકા જોનાને બદલે એક જવાન તળીબને પપાના ઝીઠાના આગળ ઉભો રહ્યો જોઈ ફગલાઈને ફાટી રહી ! તેણી ઓરડાની અધવચ્ચેજ એક પુતળા પેરે સ્તબ્ધ થઈ ઉભી રહી મઝ !

“ઓ ! ડાકટર ! તમે અહીં કયાથી ? ઓ માય ! મારા પપાને શુ છે ?—અરે બોલો જલદી ! પપા—પપા—મારા બહાલા પપા !—ઓ કોઈ આવોરે ! અરે એવલ્યુના દીનપર તો બધા ઠંડા કરા છુટાછ ! ઓ પપા, તમે બોલતા કેમ ની ? ડાકટર—ડાકટર—તમે કયારે આયા ?—કયાથી આયા ? એવલ્યુને શુ છે ? એવલ્યુ ગુમ કેમ પડયાછ ?—એવલ્યુને શુ છે ?—એવલ્યુની તબીબત કયારથી બમડીછ ? ઓ ! હું તો અત્યાર મૂડી કંઈ જ જાણતી નથી અરે ! અમે રાતે ૧૦ વાગે દરડી બોનીને સુવા ગયા ત્યાં સુધી તો એવલ્યુના નખને કશુ દુખ નહી હતું ને આએ એકાએક શુ થયું ? એવલ્યુનો ચેડેરો એટલો રીકકો કેમ દોસે છે ? કયા છે મેહેરમાઇ ?—અરે કોઈ મને ખુલાસો કરોના ?”

તેહમીએ ઉપરાસાપરી સખ્યામધ સગાનો એવા ઉપર ને ઉપર કીધા કે ડાકટરને જવામ આપવા ની તક મળીજ નહી.

“તમે ગભરાટ ના કરો, બાબુ ! હું તમોને મધુ સમજ પાડીને કહુ છ” તે લાચીયો હુરૂઝો તબીબ પણ તેહમીને જોઇ ગભરાઇ ગયો પણ સમયસુચકતા વાપરી જેમ તેમ બોલી શક્યો ‘હું તમોને બધુ કહુ છ”

“પણ કયારે કહેશો ? જલદી બોલોના ? કહુ છ—કહુ છ ને જ્યાના ત્યા !” તેહમી ઉચ્છેરાઇ ગઇ “અરે પણ મેહેરમાઇ કયા છે !”

“અરે આવી—આવી—મારી માય ! હવે મેહેરબાઇની જતી મર ! તેને શુ સેકો તાણેછ !” તે દલદર દલ મહા

મુશ્કેલીથી ધુમ્મતી-કાંપની તે મોતવાળા ઓરડામા દાખલ થતાં ચરત કરીને જોતી “ઓ દીકરી-દીકરી ! તારા બાપ થનાએ તો આપણને અચ્ચુચ દગો દીધો જો ? સાજા સમા રાતે પોઢવા સધાવ્યા ત્યાં સુધી કંઈ નહીં ને પાઠવી રાતે ઉડીને જોઉં છ તો એવણુ તો કેથા ઉધમાજ ઉત્રાઈ રહેવા—મે જાણુયુ કે જરા એવણની દુશમેનનો જીવ-ગીવ ફરી આવ્યો દશે કરી મારતી ગાડીએ ડાકટરને બે તાવ્યા પશુ ડાકટરે આવી ને મારા માણુ મેસાડી મુક્યા ”

“એ તમે શુ બકોછ મેહેરવાઈ ? મારા પપાને એટલો બધો ગભરાટ થયો ને ડાકટરને બોલાવવાની જરૂર જણાઈ તે જતા તમે મને કે મેહેલમાના કોઈ નોકર ચાકરનેમી ઉઠાડ્યા નહો ? અરે ! હવે તમોને શુ કેહુ ? વાઝ પછી—પડી—પછી શુ ? મારા પપા હજ્યાત તો છેની ? એવણુને કંઈ અતવલ તો આવી નથીની !”

“એનો જવાબ હુ આપુઝ, ‘માનુ, હવે તમોને વધુ વખત ભરમમાં રાખવામાં ફાવદો નયા’” પેલો બદમાશ લાચીયો અહીં વચે પુરયો. “મીસ તાલેવત, હુ કહેવાને થણો દલગીર અને હુ ખી છુ કે નમારા પપાનુ હારટ ફેલ’ થયુ છ અને મરણુ પામ્યા છ !”

“મરણુ પામ્યા ! ઓ !—” અને એક ધુમરી ખાઈ તેહમી—કમનમીય તેહમી—ત્યાજ પછડાઈ પડી અફામ થઈ ગઈ !

તે મેહેલમા ચાલેલી માહેતમપોશીનુ બ્યાન કરવું મુશ-કેલ છે—અચ્ચુચ આવી પડેલી આ પદાડ જેની મજબનાક

આફતથી સરવે નોકર ચાકરો ડધાઇ ગયા ! તેમના કદપાન્તનો પાર રહ્યો નહીં એકેએક જણને ત્યાં કાંઈ ને કાંઈ વહેમ ઉપજ્યો કે મછ રાને ફરદુનજી ગેઠ પોઢવા ગયા ત્યાં સુધી સાજા સામા હતા અને આજે અચ્ચુચ એમ બનવાનું કારણ શું ? પેટી ઝેડી નાગણના ચરીત્રનો પાર હતો નહીં તેણીએ ફરદુનજીનાં પ્રેમપર પોતાનો જીવ જીકારી નાખ્યો અને લોકોને દેખાડવા માટે કદપાન્ત કરવામાં કાંઈ નાકી રાખ્યું નહીં

પેલી તરફ તેહમીની આંખોએ જે આ મડમડ સાબળી પેલા પાછલા ઓરડામાંથી દોડી આવી હતી તેઓ તેહમીને તેણીના ઓરડામાં લઇ મછ અને પેલાજ ધોતાલ તમીચ સાહેબે તેણીને હુશીયાર કરવાના વચ્ચા વચ્ચા ફાફા માર્યા, પણ તેનું કાંઈ વળ્યું નહીં તેણીની જાની આ અચ્ચુચ કાતેલ ફટકાથી કાંઈ એવી કબજા થઇ મછ હતી કે તેણી જીવતી હતી કે મરણ પામી છે, તે વટીક કદપી શકાયું નહીં

તેણી ગુમ પડી હતી ખીલ એ ડાકટરોને બોલાવવામાં આવ્યા અને નોકર-ચાકરોએ તેણીને હુશીયાર કરવા માટે તરેહવાર ઉપાયો લેવાડ્યા, પણ તેહમી શુધીમાં આવી નહીં ! તેણીની નાડ હાથ લાગતી ન હતી ને ધણે ધણે વારે એકાદ ઠપકારો જણાતો હતો !

વાચનાર સવાલ કરશે કે આ મહારાટ દરમ્યાન મેહેલનો કારભારી કાવલો કયા હતો ? અહીં તેનો ખુલાસો કરવાની જરૂર છે

જ્યારે કાંઈ યુર મનવાનું હોય છે ત્યારે મધાજ

સળેગે ઉધા આવતા જય છે આગથી રાતે ખાણુ ખલાસ થવા પછી થોડો વખત દીનાનખાનામા બેસી ફરદુનજી શેઠ પોતાના ઓરડામા પોદના સીધાયાં માદ કાવલો કારભારી સુવા જવાની તખયારીમાં હતો તેટલાં તેનાં કાષ્ટ અતલમના ખેશીની અચ્ચુચ લયઝરી હાલત થઇ પડવાની નાખુશ ખમર આવ્યાથી તે તેહમીની રજા લઇ ઝટ ત્યાં દોડી પડેાચેા હતો અને સદ વાર સુધી ત્યાજ શોકાષ્ટ રહેવાથી તાનેવત કારટલમા તે રાત્રે શુ બન્યુ તે બીનાથી તે તમામ બેખમર હતો જ્યારે બામ દાદે પાય વાગે ફરદુનજી શેઠના અચ્ચુચ ગુજરવા પામવાની છુમ પડી ત્યારે એક નોકર મારતી ગાડીએ તે દુ ખદાયક સમાચાર કાવલાને પુગાડવા દોડ્યો, કારણકે એવી વખતે મેહેલમા તેની હાજરીની ખાસ જરૂર હતી મેહેરમાઇનો ઢોગી દેખાવ કરી ફરદુનજીવાળા ઓરડામા કદપાન્ત કરતી બેઠી હતી અને તેહમી પોતાના ઓરડામા છુમ પડેલી હતી ત્રણ ડાકટરો તેણીને શુધીમા લાવવાને નાના પ્રકારના પ્રયત્નો કરતા હતા, પણ તેણીની બેકામી હતી મચક આપતી ન હતી, તેણીને કાષ્ટ એવો જલેમ ફટકો બેઠો હતો કે ધણુ ધણુ ઇલાજો લેવા છતાં તેણી શુધીમાં આવતી ન હતી

અવા બયબીત વખતે કાવલા કારભારીની હાજરી વગર શકે ત્યાં જરૂરતી હતી તેને બોલાવવા ગયલો નોકર બીજા અરધા કલાકમા તેને લઇને જીવ નાખતો મેહેલમાં આવી પુગયો

કાનલો આ શોકજનક સમાચાર સાબળતાજ ફગલાઇને ફાટી રહ્યો તેણે તરતજ મત આપી દીધુ કે “હાય હાય !

ધાન ધાલી ! એ હેતાનની જણીએ આખરે મારા અમીરી ખહલતના હેઠ થતાનો જીવ લીધો ! ઉ કેતોજ આવેશારે !-ને અતે તેજ થીયુ !”

ગાડીમાથી ઉતરયા બરાબર કાવલો દોડ મારેલો ફરદુનજી શેઠવાળા ઓરડા તરફ ધસ્યો તે રંગેરમથી ઉસ્કેરાઈ ગયેલો હતો અને તેની આંખોમાથી એઅખત્યાર આસુઓ વહેતા હતા !

“ઓ મારા બાપ ! કોઈ આવોરે ! ઓ ફરદુનજી હેઠ ફરદુનજી હેઠ ! એ તમેહુ ગજબ કીધેયોરે !” કાવલાએ ઓરડામાં પગ મેલતાજ બારે કલ્પાન્ત કરી મેલ્યુ “અરે મધરાતનાં તો મે મારા હેઠને હાજ તાજ દીઠેલારે ! ને આટલા આ આફત હી વરહેલી !” તે બાપડાએ માથુ-મોહકુ કુટી નાખ્યુ

“ઓ કાવલા-કાવલા ! મારા ફરદુનજીએ તો મને દગો દીધો જો !” કાવલાને જોયા બરાબર તે નાપેકારનાં ટેટાં પાછા થરથર ધુજવા લાગ્યા, પણ ચરીત્ર વાપરી તે મકારે ઓરતે મકકર ચલાવ્યા એવણુને તારા જેવો નીમકહલાલ નોકર નહી મળવાનો, ને તુને એવણુ જેવો અમીરી શેઠખી નહી મળવાનો જો !” તે મકકરબાજ સ્ત્રીએ કાવલાની વખાણુ કરી તેને વધુ તોફાન કરતો દાખા દેવાની સીફત વાપરતા કહ્યુ

પણ આ તરફ કાવલો બ દો બારે માઠ પુરો હતો

“ઓ ? એ એટલી કળકળથી કેણુ કલ્પાત કરતુ છે ? હેઠાણી મેહેરબાઈ કે ?” કાવલો તેણી તરફ અતુનથી ધસી જઈ ઉસ્કેરાઈને બોલ્યો “ઓ હેતાનની જણેલી ! તારા ડોળા ફાડીને જો કે એ તુએહુ કીધેલુ ? ઓ કારહતાનની કુત્રી ! તુ હજાર

ચરીત્ર લગાડહ તેથી હુ થીઉ ? એ કંઈ તારાજ કરવું છે- તારાજ કાળુ ધોળુ ડ-તુએજ કંઈ હકેત રચીને મારા ઉમરાવ હેડને મારી લાખેલા ! મને પહચેથીજ તારી ઉપ વેહેમ ઉતો-આજ મહીનો મહીનો થીયો તુ પાછી નરી ગીએલી નેવારથી મારા કાન ટણકેલા કે એ વળી પાછી કંઈ કરવુંકે ડરાની ! ઓ મકકરગાજ ! રાતમા ને રાતમા મારો હેડ મરી કેમ ગયો ?”

“ઓ કાવલા-કાવલા ! તુ દાનવ આદમી થઈને મારી ઉપર નાહક વેહેમ કાપ લઈ જાએછ ?” જો કોઈખીજી નખતે કાવલો આટલુ સખત બેલતે તો મેહેરમાઈ તેને ફાડી ખાતે, પણ નોકર-ચાકરોની સામે ખુલ્લા શખ્તોમા નેહમન મુકવા છતાં તે ઠગારી ઓરત જાણે કંઈ જાણતી નહીં હોય તેમ નરમાશથી પણ શુભસ દેખાવે બોલી “હુ ગમે તેરી છુડી હતી પણ એવજની દુસ્મનના જીવની તરસી ! હીં હતી એવજનુ તો અચબુચ હારટ ગેસી ગયુછ-તારી ખાત્રી નહીં થતી હોય તો ડાકટરને પુછ”

“અરે હારે હા—તુ કાચી પડી કેની તે એવુ કરીને ડાકટરને આગમચથી હાથમા બીધા વગર બેચી રહી ઓહે ! ઉ બધુ જાણુ-ઉ બધુ હમજુ-તુ ના ઓળખે તેજ તારા ચરીત્રપર બોળનાઈ જાય-અછ કાવલો કંઈ કચોની મળે રાત હુધી હાજી તાજી ઉતા ને હવાર પડતાજ એમ કેમ મની ગીએલુ ? ઉ તારી ફેટ પકડા ! જા હુધી ધનો પાકો પુરાવો ! મળે તા હુધી મારા હેટની લાહને ચાતની લગાડવા દેઉ, આત ! તુ હુ હમજે ! એ કંઈ તારાજ કરવુંકે છે !”

“ઓ માય ! હવે કાંઈ જાઉં ? મુઠુ એક દુ ખ ને ઉપરથી
ઝહામ ? મારો પાદશાહી ખાવી પોપટ ઉડે તેમ બોલ બોલતા
ઉડી ગયો ને હું હરણફાળ થઈ ગઈ છું તેનું તો આંખે કાર
ભારી થતાને કંઈ દુ ખ દરદ લાગતું જ નહીં ને સામે—

હજી તો તેણી વધુ બોલવા જાય છે નેટલા પેસો લાગીયો
તખીય તેહમીવાળા ઓરડામાથી ફરફુનજવાળા ઓરડામા આવી
જાયો તે તેહમીને હુશીયાર કરવા ગયો ખરો પણ તેનું ‘મધુ
ધક-ધ્યાન ફરફુનજના ઓરડામા હતું પેલા ખીજા એ ડાક-
ટરોને “હમણા આઉ છ” કહી તેણે આ તરફ હેરીયું લીધું
હવે નોકર ચાકરોમા શું ચકચારા ચાલે છે તે જાણવાને તે
અધીરો પડેલો હતો તેણે ઓરડામા દાખન થતાજ જોઈ
લીધું કે મેહેલમાના તમામ નોકર ચાકરોનું (તેહમીની તથા
આયાઓ સીવાય) ત્યાં મેજર મળેલું હતું અને મેહેરબાદ
કાંઈ સાથે તકરાર કરતી હતી

“શું છે ? તમે અહીં નકામા ગડબડ-ધોધાટ કાચ કરો છો ?”
તેણે ઓરડામા દાખલ થઈ ઠરસાવી પુછ્યું શું કોઈને મરના-
રનાં મરણ વીશે કાંઈ શક છે કે ?”

“હા-હા-મને હપ્પ છે !” કાવલો સામે આવી બોલ્યો

“ઓ ડાકટર-ડાકટર ! જુઓ આંખે મારી ઉપર કેવો
સીતમ ગુજરી રહ્યો છો ! સાફ થયું કે તમે અહીં આવી
લાગા” ડાકટર કાવલાને કાંઈ જવાબ આપે તે આગમજ
મેહેરબાદએ રડીને ગોધીમાર કરી મેલ્યું “હવે હું એ ભરતે
ગીયાઓની ખાત્રી કેમ કરું ? મને બળેલીને પુરી બાળી

મારેછ ! આએ અમારો કારભારી મારી ઉપર બોલતાન જોડેછ એ કહેછ કે આએ આક્રમક મારો કાષ્ટ હાથ છે,”

“તોભાહ ! તોભાહ ? કોણને એની મુરખાઇ સુઝેછ ?”
તે લાચીયો તત્તીમ કારભારી તરફ ફરીને બોલ્યો, “મરનારને મે પોતે તપાસ્યાછ હું ખાત્રીથી કહું છું કે ફરફુનજી શેઠનું હારટ ઉધમાળ આપમેળે ઓર્થોતુ ફેન થયુંછ તે વીશે હું લેખી સરટીરીકેટ આપી સરવે જોખમદારી મારે માથે લેના માગુંછ બોલો હવે કોઇને શક છે ?”

“ના બા, આપડા કાન ની વાગતા ! એ હરટીરીકેટને બરટીરીકેટમા આપણે ની હમજીયે.” કાવલાએ રોકકું પર-ખાબુ “એ નાલ્લા ડાક્ટરને હું કામ બોલાવેલા ? મજબૂના બાપ મોટા ડાક્ટર મારટીન હાએમ ખાત્રી આપે તો ઉ માનુ !”

“કમનસીબ તેવણ મુબ્બમા હાજર નથી !” પેલા નાના ડાક્ટરે ઝટ જવાબ આપ્યો “તેવણ ત્રણ દીવસ થયા અમ દાવાદ સીધારેલા છે”

“અમદાવાદ ઓય કે મેમદાવાદ ઓય-તાર કરીને તેડાવતા હું છે ?” કાવલાએ પ્રોટેસ્ટ કીધો

“ત્યારે શું હું કહુંછ તે ખોટું છે મી• કારભારી તમે મને અપમાન કરોછ” તે ડાક્ટરે કાષ્ટક દમથી અને કાષ્ટક નરમાસથી સવાલ કીધો “હું ખી મારટીન સાહેબનોજ દીકરો છું !”

“કોણ કમગખ્ત કીયે કે તમે મારટીન હાએમના દીકરા ની ૨-હાત પાણીએ ધોયલા દીકરા-પણુ તે ધરડા ને વીહવાહ મનીખની વાતજ જુદી !”

“બુબ બા ! એકદમ બાહેર જા !” પેલો જવાન તખીબ અહીં ચીરડાઇ ગયો. ‘જે તખીબી પદવીએ મારા પીતાજી ધરાવેછ તેટલીજ હુ બી ધરાઉં છ હુ છાતી ઠોકીને કહુ છ કે ૫૦૬નજી શેઠનું મરણુ અચ્ચુઅચ્ચ હારટ ફેલ થવાથીજ નીપ-જ્યુ છ-એમા બીજો કમો વહેમ લાવવાની જરૂર નથી” અને અહીં તે દમામદાર ઢબે મેહેરબાઇ તરફ ફરીને બોલ્યો. “બાતુ આએ નોકરો મારૂ ને તમારૂ અપમાન કરેછ પણ એ બાબતને તમોએ જરાબી લેખામા લેવી નહી લેવો હુ અબ ધડી ખરી ખાત્રીની તમોને લેખી સરટીરીકેટ ચીત્રી આપુ છ ?” અને એમ બોલી તે લુચ્છો ફરફુનજીની લખવાની ટેબલ આ ગળ એક ખુરશીપર દમમા ને દમમા બેસી ગયો અને મરના-રનું મરણુ હારટ ફેલ થવાથીજ નીપજ્યુ છે અને તે બનાવ બનતાજ મે તેવજીને તુરતા તુરત તપાસ્યા છે એવી મત-લખની એક લેખી સરટીરીકેટ લખી કાઢી તે ઝેરી નાગજીને ઝટ સ્વાધીન કીધી !

તે લુચ્છાએ બતાવેલા આ ઠંડસાની ત્યા હાજર રહેલાઓ ઉપર જબરી અસર થઇ કાવલો પણ ઠે થઇ ગયો. તેને શક મમે એટલો હતો પણ તે શકને પુરવાર કરવા માટે પુરાવા કયા હતા !

“એકેએક જણુ અહીંથી બાહેર જાઓ ! મારા પુટેલા બાએમપર મને હવે એકાંતમા રડના દો !” ડાકટરે આપેલી લેખી સરટીરીકેટથી મેહેરબાઇને હીમત આવવાથી તેણીએ ચી ચવાઇને હુકમ કીધો.

કાવલો અને બીજા સરવે નોકર-નફરો ત્યાથી ચાલી

મયા, પણ કાવલાના અને કેટલાક નોકરોના ઈમનમા ઉપજેલો શક ગયો નહીં ગરીમ બીચારા ! તેઓ કરી કરીને શુ કરી સકવાના હતો ? જ્યાં ડાકટર પોતેજ તેણીની કુમક કરેના હતો ત્યાં બીજાઓનુ શુ ચાત્રી શકે ? વળી ચાલીની શકનુ હોય, પણ સાચુત પુરાવાઓ વગર એવો ગભીર યુનાહ તેઓ પુરવાર કેવી ગીતે કરી શકે ?

આટલો ખખટ કાવલો એટલો ઉસ્કેરાયેલો હતો કે તેહમીની હસતી તો તે લુનીજ ગયો હતો, પણ ફરદુનજીવાળા ઓરડામાંથી બાહર પડનાજ નેને યાદ આવવાથી તેણે તેણી નીશે પુછપરછ કરી

પેલા નોકરોએ તેહમી એકામ થઇને યુમ પડવાની ખબર આપવાથી “આ મારી તેહમીમાં, ખાનપજી તુને હુખી રાખે રે !” કરતો તે તેણીને ઓરડા તરફ દોડયો

હજી તેહમી તેજ સ્થીતીમાં હતી પેલા એ ડાકટરોના તરેહવાર પ્રયત્નો ચાલુજ હતા પણ તે કમનસીબ ઝુમારીકા હજી શુધ્ધી ધરતી ન હતી !

કાવલાએ રડારોલ કરી મેલવાથી ડાકટરોએ તેને અને મીજ દરેક નોકરોને ત્યાથી બાહર કાઢ્યા માત્ર તેહમીની મેવામાં તેની એકજ માનાતી દાસી કેથેરાઇન ખડે પગે ઉભી હતી ! ગરીમ બીચારી ! તે પણ આજે ઓર્થોની આવી પડેલી આ આફતથી ફટી રહી હતી ! તેની આખમાંથી આસુની ધારાઓ એકસરખી ચાની રહી હતી !

પેની તરફ કાવલો અને બીજા નોકરો ફરદુનજીવાળો ઓરડો છોડી મયા મરાખર પેલા લુગજ તમામે મેહરઆઇના

કાનપર પડી કહ્યુ “બાનુ, હવે ઉઠો અને જેમ અને તેમ એવણને ઠેકાણે પાડનાની કોશિશ કરો—એવણની લાશ જેટલો નંદુ વખત ધરમાં રહેશે તેટલી વધુ મુશકેલી ઉભી થશે ચાલો હવે હું જાઉં છું પણ સામજોછ કે ? પેલી આયાથી મહુ બાહુએત રહેજો હું હમણુંજ તેને તપાસી આપોછ જે વખત જાએછ તેમાં તે હુશીયાર થશે જો એ ફરગણે કંઈ આટો બાક્યો તો એમજ જાણજો કે તમે ને હું મુગા છુટા”

“તેને હું સભાળી લઉંશ, પણ પેલીનું કેમ છે ?”

“પેલી કાણ ?”

“મારી સાવકી દાકરી”

“તે હજી ગુમ પડેલી છે !—ત્યા ડાકટરો તના સારવારમાં છે પણ હજી તે સાવધ થતી નથી”

“ઓ માય ! એ આફત મારેથો કેમ ખમાશે ? તમે તેને હુશીયાર કરી જેમ આએ નોકરોના ખાત્રી કીધી તમ કરીને જાઓ, ડાકટર મરી જાઉં, ઉપકાર કીધો તો પુરો કરો !”

“નહી—નહી ! હાલ એ છોકરી ગુમ પડેલીજ તમારા વાજના છે” તે લુચ્છા તમાએ તેણીના કાનપર પડીને કહ્યુ “હું ઇચ્છુ છ કે એ હમણા હુશીયાર નહી થાય પેલા નોકરો તો ધાક-ધમકીથી દગી મયા, પણ એ છોકરી જે ગુધીમાં આવીને છેડાઈ તો તેને શાત કરનાનું મહુ મુશકીલ થઈ પડશે તે પડેલી છે તેટલાજ તમે હવે બનતી તાકીદે મરનારની વ્યવસ્થા કરી નાખો !”

આટલા શબ્દો મેહેરબાઈ જેવી પાહવરદી અને પાખડી

અંતે સાહુચેત કરવાને પુરના હતા એક યુરોપીયન એમ
ડી ની સતાહાર સરટીરીકેટ તેણીના હાથમા હતી તો પછી
ડરવાનુ થુ હતુ.^૧

દરદીને ભાવતુ હતુ તેજ વધદે ફરમાવવા જેવુ થયુ
ડાકટરની પીઠ ફરતાજ મેહરઆઇએ દોડાદોડ કરી મેલી તેણે
નોકરો દોડાવી ઘટને ઠેકાણે ખબર આપી અને તાકીદ કરારી
કે સહવારનીજ વખતે સચકાર તથા પાયદસ્ત ક્રિયા કરવી છે
માટે જલદી આવવુ ફરદુનજી તાનેમત જેવા એક લક્ષાધીશ
શેડીયાને ત્યાંનુ કામ એટને ખોટી કોણુની હોય ? આજુ
માજુમા વીજળીને વેગે ખમર ફેલાઇ ગયથી હોવાથી તાલેવત
કાસ્તલ જોતા જોતામા ભરાઇ ગયો અને ગરીમ ખીયારી
તેહમી યુમ પડેવી છે તેટલા, તેમજ મરનારના દોસ્ત આસ્નાઓ
કે બાહેરના ખેશીઓ આવી પહોચે તે આગમજ, મેહુલના
નમામ તોકર ચાકરોની ભારે રડારોળ અને માહુનમપે શી
નચે ફરદુનજી શેડની પાયદસ્ત નીકળી, ત્યાં હાજર થનારો
અજબ થયા કે આટની દોડાદોડો કરવાની જરૂર શી છે, પણ
મોટે ખાચરેનો બનાવ એટને મકદુર કોણુની કે કોઇ ચુ કે
ચા કડી શકે ? અનમતા, પાયદસ્ત નીકળતી વેળા તે ઝેરી
નાગણે દુનોયાને દેખાડના સાફ એક ભારે જીવતોડ કદપાન્ત
કીધુ !

અફસોસ ! ગરીમ ખીયારી કમતાને તેહમી ફરદુનજી
તાલેવતનુ "હેનુ મેહાકુ" વટીક જોવ પામી નહીં !

પ્રકરણ ૨૭ મું

“મને મારા પપા માથ મેળવો.”

[છપય.]

કુટુંબ કેરો કલેશ, દુખ દારણ ઉપજાવે,

કુટુંબ કેરો કલેશ, વેર વીખવાદ વસાવે,

કુટુંબ કેરો કલેશ, સુખ-સપત વણસાવે,

કુટુંબ કેરો કલેશ, જીવ અધર લટકાવે,

રે! કુટુંબના કલેશે કરી, કઠિરવ-કુળ નીરમુળ થયુ,

વળી સેવક સુત યાદવ તણુ, રમણ ભગમણ પણુ થઇ ગયુ

(છાટાલાલ સેવકરામ.)

એક ભયભીત અખતરો પાછળથી કેવો ભારી પડે છે અને કેટલીકવાર તેનું પરીણામ કેવું પ્રાણધાતક નીવડે છે તે આપણે ગયા પ્રકરણમાં જોયું તે મકાર ઓરતની નેમ કાઠ જણી જોઇને પોતાના ખાવોદની જીદગીને જોખમ પહોંચાડવાના નહીં હતી, પણ તેણીની એવકુરીથી પેલી કલોરોફેમની ટોપી અટ ઉચકી લેવાનો સુધલો નહીં રાખવાથી એવું દુખ દાયક પરીણામ આવવા પામ્યું હતું

તેણીનું આ પાપ પેલા જવાન તખીએ ઝટ પકડી કાઢ્યું પણ પાછળથી તેણીએ તેને મોટી રકમની લાંચ આપીને પોતાના હાથમાં લઇ લેવાથી તે ચડાને તેણીને ખચાવી લીધી

અરે ! એવી રીતે દુનીયામાં થતા કેટલા પાપો પછસાના પ્રબળથી ઢંકાઇ જઇ તે પાપ કરનારા પાપીઓ કરારને જીવે ફરતા હશે ! તે કમીની ઓરત પણ તેજ પ્રકારની એક ફતેહ પામી

પણ તેણીને મળેલી આ ફતેહ ફરદુનજી તાલેવ તનો વડો ફેમીલી ડાકટર પોતે આવ્યો હતો તો મળવી મુશ્કેલ હતી કારણકે તે એક ધણેજ પ્રમાણીક, સાચો સ્વતંત્ર ખવા સનો અને મેહેરમાઇ તાલેવ તને તેરગેરગ ઓળખનારો પાકડો જુઝરગ ગ્રહસ્થ હતો ફરદુનજી તાલેવ ત જોડે મેહેરમાઇ પરણી આવ્યા પછી કેની ખરાબ રીતે વરતતી હતી તેનો ખરો જાણકાર જો કોઇ હોય તો તે આ તખીબ હતો કમનસીમ જે દીવસે આ બનાવ બન્યો તેની ત્રણ દહાડા આગમય તેતુ અમદાવાદ જવુ થયલુ હોવાથી મેહેરમાઇ ફાવી ગઇ હતી, તે બાપ બેટા બન્ને વીલાયતના એમ ડી હતા, પણ બુદો બહુ કાબેલ, અનુભવી અને સુધો ગ્રહસ્થ હતો જ્યારે પેલો લાંચીયો તખીમ દુન્યાદારીના અનુભવમાં કેવળ કાચો, ખીન અનુભવી, ઉઝાઉ અને લાચ્યો હતો તે તેનો એકપુરો દીકરો હતો, તેની ચાલચલણ તેના બાપથી તદ્દન જુદીજ હોવાથી તે ધરડા તખીમને તેને માટે મનમાં ધણો છુપો બજાવો થતો હતો, પણ એક પુર બચ્ચુ હોવાથી અને પોતે ઇઝતદાર હોવાથી મુજે મોટે લખ ચલાવતો હતો તેઓ સાથે એકજ મગલામાં રહેતા હતા બુદો ડાકટર સર ચારલ્સ મારટીન મુબઇ શહેરમાં એક પકાયલો તખીબ હતો ફરદીને શુ દરદ છે તે બાબાદ પારખી લેનાર્માં તે બડો બાહોશ હતો તેનો બેટો (પેલો લાચ્યો) ડાં હેનરી મારટીન તેટલો બાહોશ

ન હતો તે એક ઉડાઉ અને મોજીલો જવાન હતો તેને મોડદોડની શરતોનો જમરો લખ હતો અને ઘોડાની શરતોનો સટો કરવા પાછળ તે દર અઠવાડયે હજારો રૂપિયા ખુદાર કરતો હતો તેની આ ટેવ છોડાવવા માટે બુઢા ડા સર ચારલ્સ મારટીને પુષ્કળ પ્રયત્નો કીધા હતા, પણ તેની કશી અસર તે અવીચારી જવાન ઉપર થવા પામી ન હતી ફરદુ નજી તાલેવતનું જે દીને અજબપણામાં મેહેરખાઇએ ખુન કીધું તે દીવસે તેનો બુઝરગ પીના કમનસીએ મુખમાં ગેર હાજર હોવાથી આ લુચ્છો ફાટી ગયો હતો હાલ તેને માથે કરજનો મોટો બોળો ચઢેલો હતો અને માગનારાઓના તકાળ તેની પાછળ ચાલુ હતા તેવા વખતમાં મેહેરખાઇ તાલેવત જેની એક માતગર સ્ત્રી પોતાની મુરખાઇથી તેનાં પગમાં ફસી પડવાથી તે કરજદારીમાંથી મોકલો થવા માટે તેણે આ અછી તક સાંધી લીધી હતી !

દુન્યામાં કોણને પાપે કોણ કુખે છે અને કોણ તરી નીકળે છે તે ઉપલા ચીત્ર ઉપરથી આપણને સીખવાનું છે

પેલી તરફ ફરદુનજી તાલેવતની પાવદરત નીકળ્યા પછી વચ્ચે એકાદ કલાક પસાર નહીં થયો તેટલા તેહમી પોતાને લાગુ પડેલી ભયભીત બેહોશીમાંથી અચબુચ સુધીમાં આવી નેણીને સાહુચેત થયા બરાબર છેલ્લા બનાવોની યાદ થઇ.

“પપા-મારા વહાલા પપા કયા છે ? અરે ! મને તેવણ પાસે લઇ જાવો !”

પેલા બન્ને ડાકટરો અને આયા કેથેરાઇન જાણતા હતા કે ફરદુનજી તાલેવતની અવલમજલની છેલ્લી ક્રીયા

નો ક્યારની થઇ ચુકી હતી અને એ કમનસીબ બેટી પોતાના કમતાલે પીતાને બેટવા માગતી હતી !

“તમે જરા શાંત થાઓ, ‘બાનુ’ લાખી બેઠામીમાંથી તમે હમણાજ સુધીમાં આવ્યા છો એના વખતમાં તમેએ અતરાફના ખીન કશા ખ્યાલો કરવા નહીં જોઇયે” એક ડાક્ટરે જેમ તેમ ધીમે સાહે કહ્યું

“નહી, ડાક્ટર, હવે મને કાંઈ નથી” તેહમીએ ઝટ જવાબ આપ્યો “હવે હું પુરતી હુશીયારીમાં છું મેહેરમાનાં કરી મને મારા પપા સાથ મેળવેા !”

મરીબ બોચારી તેહમી ! જે “પપા ડીયર”ને તેણી મળવા માગતી હતી, તેવણની લાશ તો ક્યારની કુમરવાડી પહોંચી ચુકી હતી ! ડાક્ટરો ચોંતામાં પડ્યા કે એ બેઠુરત વેળા તેણી કને ખુલ્લો કરવો કે નહીં ? ખુલ્લો કરે તો કદાચ તેણી પાંચી પટકાઇ પડે એમ હતું અને ખુલ્લો નહીં કરે તો ઉમેદમાં ને ઉમેદમાં તેણી એજ “ટાઈ” પકડી રાખશે, માટે હવે કરવું શું ? આયા કેથેરાઇન પણ તેણીના બાંછાના આગળ રડમસ ચેહરે ધુજતી ઉભી રહી હતી

“તમે હમણા જરા શાંતજ રહો, મીસ તાલેવત !” પેલા માગ ડાક્ટરે જવાબ આપ્યો “તમે બહુ નમળા પડી ગયા છો અને તેવા વખતમાં—”

“હું હવે તમારે કાંઈ સાલળવાનો નથી, ડાક્ટર !” તેહમી ગર કરી બાંછાનામાં ઉઠી બેઠી અને આયા ઉપર નજર પડતાજ બેઠી ‘ચાલ કેથેરાઇન, મને પપાવાળાં ઓરડામાં લઇ ના !” અને એટલું કહી તેણી એકદમ ઉઠી ઉભી થઇ.

હવે ડાકટરોએ વધુ અટકાવ કરવામા સાર જોયો નહીં
આ બનાવ તેણી જ્યારેમી જાણુશે ત્યારે તેણીને દુઃખ તો
થવાનુજ, માટે હવે વધુ વખત તેણીને ટવળાવવામા ફાયદો
નથી એમ ધારી ડાકટરો કંઈ બોદ્યાં નહીં અને તેહમીન
આમલે ઓરડે લઈ જવાની આયા કથેરાઈનને ઇસારત કર-
વાથી તે આયા તેણીનો હાથ પકડી મોગી મુશ્કેલીથી ફરફુનજી
નાળા ઓરડામા લઈ ગઈ

તેણીને તે તરફ જતી જોઈ પોતાની ફરજ પુરી થયતી
જાણી તે બેઠી તબીબો ત્યારી એકદમ વીદાય થયા

અકરણુ ૨૮ સુ'.

“મારા પપા ડીયર કુદરતી મોતે મુવા નથી!”

(દોહરો.)

હોય કદર નવ ફરને, કાયરને નવ શુર,

હોય ન મુદરત મોતને, નીચ તણો નહીં તુર.

[દાદી શતસાધ]

જે બચતીત દેખાવ તેણીએ છેલ્લો જોયો હતો તેજ
દુઃખદાયક દેખાવ ફરીથી નજર પડવાનાં ખ્યાલમા તેહમી
ફરફુનજીવાળા ઓરડામા દાખલ થઈ, પણ ત્યાં તેણીએ શું
જોયું ? જે જગ્યાપર તેણીના “પપા ડીયર”ના દોડાયો હતો
તે જગ્યા તમામ ખાલી હતી ! ત્યાંનો પલમ ઉચકી લેવારા.

આવ્યો હતો અને પલગને બહારે ત્યાં આતશનાં એક મોટાં
ઓફરગાન્યાં આગળ એક મોઝેદ મરનારને નામની “રવાનની
પતેત” લખ્યોતો બેઠો હતો !

“ઓ મારા બાપ ! એ હું શું જોઉં છું ? મારા પપા
કાંઈ છે ?” તેહમીએ ઓરડામાં દાખન થતાજ એક જગર
દસ્ત પોકાર પાડી ધભરાટથી સનાલ કીધો.

“ઓ દીકરી-દીકરી ! જરા શાત થા ! તારા પપા થતા
તો આપણને બેઠેને રડાવીને સદા શાતીમાં જઈ સુતાછ”
ઓરડાના એક ખુણામાં મેહેરખાંદ એક ખુરસીપર બેઠેલી હતી
ત્યાંથી ઉડીને તેહમીની આગળ આનતાં બોલી “મેહેરેતીની
પાયદસ્ત તો ક્યારની રવાનામી થઈ ચુકી !”

“ઓ મેહેરખાંદ ! તમે એ શું બોલો છો ? મારા પપા શું
ગુજરી ગયા ? ને તેમણની પાયદસ્તથી તમે આટલા વારમાં
કહાડી, ચુકા ? ઓ ગજમ—ગજમ ! જરૂર એમાં કાંઈ
મેદ છે !”

“ખચીત-ખચીત-મારી નાનકડી હુઠાણી ! ઉ તમારા
મતને મલતો છે ” મેહેરખાંદ કાંઈ જવાબ આપે તે આગ-
મચ કાવલો કારભારી, જે તેહમીને ફરદુનજી શેઠનાળા ઓર-
ડામાં ગએલી જાણી પાછલ દોડી આવ્યો હતો, તેણે તેહમીના
ઢેંઢવા વાક્યને ટેકો આપતા કહ્યું, “એ કારહતાનની કુત્રા
નાંજ એ કંઈ કારહતાન છે ગઈ રાતે ઓરડામાં પોઢવા
હધાળ્યા ત્યાં હુધી તો ફરદુનજી હેઠ હાળ-તાળ ઉતા-તીઓ-
ણતા નખને દુખ ની ઉતુ ને હવાર પડતાજ એ કેમ બએનું ?
ઉથી પુછી પુછીને એજ પુછતો છે ”

“મુવા ઢોર ! ડાકટર મારટીને ફરફુનજીતુ હારટ ઉધમા અચખુચ ફેલ થવાથી મરણ નીપજ્યુ છ એવુ મત તારા કાનો કાન જાહેર કીધુ તે શુ તે નથી સાબજ્યુ ! તુ અને દરેક નોકર ચાકરો તે વખતે અહીં હાજર હતા ને હવે એમ કેમ મકી મરેછ ? મેળી એ વીશે તેની સત્તાદાર સરટીરીકેટ મેળ વેલી છે લે આએ રેહી તે મારા ગજવામાજ છે !” અને એમ બોલી તેહમીની ખાત્રો કરવા સાથે તે મકારે ઓરને તે ખતાવટી ચીચકુ ખીસામાથી ખેચી કઢ્યુ, ફરફુનજીને હારટ ડીઝીઝતુ દરદ હતુ તે કાણુ નથી જાણતુ ? મોટા ડાકટરેમી છ મહીનાની વાત ઉપર તે વીશે ધારતી ખતાવી હતી તે તુને કે તેહમીને શુ ખબર નથી ? મુવા તરકડા ! ખબરદાર મને અપમાન કરનારા કાટાકાટા સજીનો બોલ્યોછ તો તારી વાત તે જાણી ! અહીંથી લાત મારીને મુવા નીમકહરામને હાંપી કહડાવશ !”

આ કડક અપમાનનો કાવલો કષ્ટ જવામ આપવા જય તેટલા તેહમીતુ ઝુનન તપી આવ્યુ “સખર કરો મેહેરમાષ્ટ ! તમારી એવી ધાક-ધમકીથી અહીં કોઇ ડરી જવાનુ નથી મારા પપા કેવી રીતે મરણુ પામ્યા તે જાણવા મને દરેક હક છે એને એજ રીતે આપણા નોકર-ચાકરો પણ પોતાના શેકેનુ મરણુ અચખુચ કેવી રીતે થયા પામ્યુ તે પુછવાની દરેક સત્તા ધરાવે છે તમે કાવલાને ધમકી આપી આડકત્રી રીતે મને દબાવવા ઇચ્છતા હાતો તે હવે ચાલવાનુ નથી-હુ એવો મીતમ ચાલવા દેવાની નથી મને કહો, મારા પપા ક્યારે મરણુ પામ્યા ?

“તે હુ શુ જાણુ ? હુ તો મારા ઓરડામાં સુનેલી હતી”

“એટલે ? એ તે કાંઈ જવામ આપવાની રીત છે ? તમે રાતે સુવા ગયા ત્યારે એવણુના નખને દુ ખ નહીં હતું અને આજે આએ આફત અચ્ચુચ કેમ આવીને ઉભી રહી ?”

“ડાક્ટર કહેછ કે ઉંચમા એવણુનું હાર્ટ એકાએક મધ થઇ ગયું”

“કીયો ડાક્ટર કહેછ ?”

“ડાક્ટર મારટીન”

“અરે તેહમીયાઇ-એ દગાખોર બધરીનું તમે માનતા ના ! એ ચરત-મકકરની ભારેલી છે ! એ નાપાકનાજ કંઈ કારહતાનથી ફરદુનજી હેઠનો તાજો-નડકડનો જીવ કમોતે મારયો ગીએલો ! મારી ખાત્રી છે કે એ દદાએ તીઓણુને કાંઈ ડોહીને પાછ દઇ ઠાર મારી બાખેલા !”

“એકદમ ચુપ થા-મુવા નાપાક !-માદ રાખજે કે તુ જે કંઈ બકેછ તેની જોખમદારીને જવામદારી તારે માથે રહેશે”

“હા-હા-તેની જોખમદારી ને જવામદારી મારે માથે લેના ઉ તઇપાર છેઉ-ને મરનારનું મે બચપણથી નીમક બાધેલું, તેને હાડ મારો જાન જાય તો તેની હી પરવા છે ? તેથી હુ તારે જેવી ઠગારીને અમે પુછ્યે ની કે ? તારો વીહવાહ કોણુ કરે ?-ઉ તો મરતા ની કરે !

“કાવલા જરા સમર કર !” અહીં તેહમીએ પોતાની પુછપરછ કરવા માટે કાવલાને ચુપ કરવા ચાહ્યો ખુદા ખમર

કે મધ રાતે અહીં શુ શુ કાળા-ધોળા થયાછ-પણ મારે શ્રોડાક ખુલાસો મેળવવો છે” અહીં તેહમીએ મેહેરઆમ તરફ ફરીને પુછ્યું “તમે કહોછ કે એમણુ દારટ ફેલ થવાથી મરણુ પામ્યાછ, તો મને જરા કહેજો કે એ બનાવ કેટલે વાગે મ-યો?”

“તે હુ શુ જાણુ ? મરેરે! આએ દુકતી થતી તો જાણે કોરટમા તપાસ લેતી હોય તેના ચીપીચીપીને સવાલ કરેછ.”

તેહમીને આ વખતે તળેને ઉપર જતા હતા, પણ મગજ પર કાણુ રાખી તેણીએ અજબ જેની ધીરજ ધારણુ કીધી હતી

“તમે આડા-આડા જવાબ ના આપો, મેહેરઆમ! હુ પુછુછ તેના સીધા જવાબ દેવો!” તેહમીએ લગાર ઉસ્કેરાઇને ચીચવાટથી કહ્યું “એ બનાવ પહેલ પહેલો તમારી જાણુમા ક્યારે આવ્યો ? તે વખતે કેટલા વાગેતા હતા ?”

વળી વાગે કેટલા ?-પાછલી રાતે ચાર વાગે એવણુને મુશ્કેલીથી દમ લેતા સાબળી હુ મારા ઓરડામાંથી અહીં દોડી આવીને પુછ્યું કે ફરદુનજી શુ છે ? એમ કાંય કરોછ ? તો કહેજે મારી છાતીમા દુખારો થઇ આવ્યોછ માટે તુરત ડાકટરને બોલાવ ! તેજ વખતે મે ડાકટરને તેડવા મોકલ્યો

“ડાકટરને તેડવા કોણુ ગયું હતું ?” તેહમીએ એક પેચ-દાર સવાલ કીધો આ સવાલ કરવામાં તેણીની મક્કસદ એ હતી કે તે વખતે કોણુ કોણુ જમવું હતું તે જાણુવાની તક મળે બને તેઓમા પરપુછ કરવા કામ લાગે

“તેની સાથ તુને શુ કામ છે ?” અહીં તે દલદર દદા તતપપ મ્મ્મ ગમ્મ, “ડ-ડ-ડાકટરને મે તેડાવ્યા”

“પણ કોણને મોકલીને તેડાવ્યો ? શુ તમે પોતે ગયા હતા ?”

મેહેરબાદથી એમ તો કહેવાયજ નહીં કે તેણી પોતે ગમ્મ હતી ! તેહમીનાં આ સવાનથી તેણી વધુ મભરાટમા પડી, આપા એનજેલીનનુ નામ વાપરવા તેણી ધ્ર્મ્મ્મ્મ ન હતી

“બસ મે ડાકટરને તેડાવ્યો-કોણ-કોણ-કોણ-કોણની સાથ તેડાવ્યો તે મને પુછનાર-પુછનાર તુ કોણ ?” તે હુન્મ્મ્મ્મ સ્ત્રીએ અહીં લડચીપર આવી ગમ્મ

“અહીંજ કાંઈ ભેદ છે ! મહેરબાદ જો તમે સાહુ છો, તો ડાકટરને તેડવા જનારનુ નામ જણાવતા અમકાઓછ શુ કામ ?”

“આલ રાન કુતરી ? તુ કોણ મને પુછનાર !” જ્યારે સીધો જવાન આપવાની જગ્યા રહી નહી ત્યારે તે નાપાક ઓરતે મીઝમ્મ ફેરવી ધમકાવીને કામ લેવાની બાજુ હાથ કાઢી

“તારૂ મલીચ મોહોડુ એકદમ બધ કર, નાપાક ! તારા દબ્બાવ્યાથી હુ હરજેબ દબ્બી જવાની નથી” તેહેમી અહીં બારે ઉશ્કેરામને ચુરસાના ઝંતુનથી ખેલી “તુ જો નીરદોશ છે તો ખરો ખુલાસો કરતા ડરેછ શુ કામ ? તારા હાથ-પગ થરથર હુજેછ કેમ ? એજ દેખાડેછ કે બાતેનમાં કાંઈ કાળુ-ધોળુ સમાયલુ છે

“તેવુ કશુ નથી-હુ તારાથી કે કોઈથી એક રતી બારખી ડરતી નથી” તે દદાએ વળતુ ઝંતુન દેખાડતા જવાન

આપ્યો. “હુ જે કંઈ જાણુ છ તે જસ એટલું જ છે કે મેહે-
સ્તીના હોકમથી મે ડાકટરને બોલાવ્યો અને ડાકટર આવે
નેટલા તેવણુતુ હારટ ફેલ થયુ ”

“કમુલ કીધુ પણ ડાકટરને બોલાવવા જનાર કોણ
હતુ ? એ ખુલાસો તે મને આપવોજ પડશે—નહીં તો એ
માનદ હુ પોલીસને એકદમ જાહેર કરશ મને મારા પપાનાં
અચખુચ નીપજેલાં મોત વીશે મોટો વહેમ પડ્યોછ તેવણુ
એટલા જલદી મરી જાય એવા હતાજ નહીં ” તેહમી જુસ્સાથી
બોલી “ડાકટરને બોલાવવા જનાર કોણ હતુ તે તુ ક્યુપાવેછ
શુ કામ ? ઓરખી મારો વહેમ તેથી મજબુત થાયછ.”

“તે હુ નથી કહેવાની!—જ તારેથી થાય તે કર!” તે
દગલબાજ દદાએ ઝનુનથી જવાબ આપ્યો.

“ઠીક છે—મેહેરબાઈ—તારા આંખે સખુનો તુ યાદ
રાખજે તુ મને નહીં કહેશે પણ ઇનસાફની ચુગાલમા મર-
નારની ખુની તરીકે સપડાયા પછી એ એકરાર તને હવે
પછી કરવોજ પડશે વાઈ, એક ખીજે સવાલ—મારા પપાને
એવો જીવ સટોસટ ગભરાત થયો તે છતાં મને કાવલા કાર
બારીને કે ઘેરમાના નોકરનફરોને તે જગાડ્યા નહીં તેતુ
કારણુ શુ ?”

“તે મારી મરજીનો સવાલ છે!” તે નફ્ટ નારીએ
નફ્ટાઈ ભરેલો જવાબ આપ્યો. “રાત દદા ! તુ આવીને શુ
તારા બાપ થતામાં તારો જીવ મુકવાની હતી કે ? ચાલ નીકલ
અહીંથી, હુ તારી સાથ વધુ વાત કરવા ઇચ્છતી નથી ”

“વધુ વાત કરવા ઇચ્છતી નથી ? કાચ ? તારૂં પપ્પા દાકવા કે ?” હવે તેહમી છેડાછ પડી “તારા કાળા-કરતુકોના દાકણુ વાળવા કે ? તારા પાપી પ્રપચોપર પડે તાગના કે ?-ઓ દયાખોર ! તું હવે મારા પગમાંથી સેહેનથી છટકવાની નથી. મારા આપતુ ખુન તેજ કીચુછ અને યાદ રાખજો કે તું પાતાળના પેટામાં છુપારો ત્યાંથી તું શોધી કાઢવા વગર હું રહેવાની નથી હવે મને દુનીયા અકારી ને ઝેરી થઈ પડીછ. મારા પપાને તેજ જાનથી મારયાછ એમ હું ખાત્રીથી માનુછ આંખે મકાનમાં વસ્તુ એકેએક આદમી તારી તરફ સકની નજરથી જોએછ તેનો જરા ખ્યાન કર ! વાર, બીજી બંધી વાત જાહનમમાં ગઈ-એક અગતનો ખોલાસો હું તું ને પુછવા ઇચ્છુછ તું સાહુ હતી-તું નીરદોશજ હતી-તું નેકજ હતી તો મારા પપાની પાયદસ્ત કીવા એટલી દોડાદોડીથી કરવાની શી જરૂર હતી ? અરે ! મારા મુવા આપતુ “છેલુ મોહુ” બી તે મને જોવા દીધું નહીં ! મારા મુવા આપતો “છેલ્લો સેઝદો” બી તે મને કરવા દીધો નહીં ! તું સાહુ, સતી ને સાચી હતી તો તેવણુની પાયદસ્ત કીવા તેવણુના મરણુને ત્રણ ચાર કલાક નહીં થયા તેટલાં દોડાદોડીથી કરી નાખનાતુ કારણુ શું ? હું એકામ પડી હતી તો મને જરા સાવધ થવા દઈ મારા મુવા આપને મળવાની એક છેલ્લી તક આપની હતી ! એક મુવેલા કુત્રાને ધસડી નાખે તેમ મારા પપાની લાશ ત્રણ ચાર કલાકમાં દોખમે ચઢાવી દીધી ? અરે ! તારા આંખે ઘાટકીને જીલમગાર પગલાથી મારા તન-મદનમાં કેવી આગ-અગાર છુટેછ તેનો તું ખુની-દોજખી ઓરતને

કષ ખ્યાલ છે ? ફુનીયાનો નહીં તો નહીં પણ દાદારનોખી તે
 ડર કીધો નહીં ? એ કમઅસીય કમખત અછરી ! તે આજે
 માફ કેવું નખખોદ વાળ્યું ! એ સત્યાનાશી તુને ક્યાંથી સુઝી !
 એ ખાનાખરાખીનો પાયો તે હાથે કરી કાય ખોદ્યો ? એક
 માદશાહી ઉમરાવ ધણીનો જીવ જાણી જોઇને લેતા તુને
 કશીજ આચકી લાગી નહીં ! કાષજ દયા ઉપજી નહીં ?
 કાષજ કદર આવી નહીં ? તુ ધનસાન હતી કે દોર હતી ?
 તુ અછરી હતી કે ખવીસ હતી ? આજે કાવલો કારભારી મને
 હમેશા કહેતો હતો કે તુ દલદર દદા કોષમી દહાડે દગો
 દીધા વગર રહેવાની નથી તેજ આગાહી તે આજે ખરી પાડી
 આપી કે ? મારા પપાને આટલો ગભરાટ થયો તો તેજ વખતે
 ધરમાના દરેક જાણુને જમાડયા ગાય નહીં ? અધાની ભેગી
 મદદથી આપણે હજાર જાતના ઇલાજ ઉપાય કરતે ! ડાકટરને
 તુરતા તુરત બોલાના જેટલો મામલો ગભીર નોખતે પુગેલો
 તે છતાં અમે સરવેને આફતથી બેખબર રાખવાનું કારણ
 તુ ? એનો અરથ તો એજ થાય કે તારા કાષ કાળા કરતુક
 પર હાકણ વાળવા માટે તુ અધીગ પડી હતી અને પ્રથમ
 ડાકટરને બોલાવી તેને હાથમા લઇ પછીજ તે અમોને જાણુ
 કરવાનો પકડો ઠરાવ કીધો હતો મેહરમાષ-મેહરમાષ ! એ
 તે શું કીધું ? ડાકટરનાં એક સરડીરીકટના ચીથડા ઉપર તુ
 ડુકરાતી ના ! તારૂં પાપ આજે ભલે બોલશે નહીં, પણ પાયે
 દહાડેમા તને બોદવા વીના રહેવાનું નથી. યાદ રાખજે એ
 મેહરમાષ ! કે તારૂં આજે કાળું કરમ, જેણે અમારૂં સત્યા-
 નાશ વાળ્યું છે, તે કીધા કરતુકનો ખદલો તારી જીવની
 જીદગીમા તુ જોશે ને ફાળ જોશે ! અમે તો એ મધુ

સાંપીશુ, પણ તે જેથી બાપ કદી સાખવાનો નથી એક દહાડો એવો આવશે કે તુ તોબાહ તોબાહ કરીને મરશે ”

અને એટલું બોલી તેહમી તે ઝોરડો છોડી ગઇ, હવે તેણીને દુન્યા અકારી ઝેર જેવી થઇ પડી હતી. જે માયાળુ મુરખીનો મીઠો છાંયો છેલ્લા ૨૪ કલાકપર તેણી ધરાવતી હતી તે હવે સદાનો ગુમ થયો હતો, ગુમ થયો તો થયો પણ વશ્યા દુખદાયક અને શકમદ સજોગો વચ્ચે તે ગુમ થયો હતો ! તેણીને જે લાગતું હતું તે એજ હતું કે “મારા પપા ની કામ કેમી દહાડે આવતે તો ખરીજ, પણ એવા દમા માજ કમોતે તેવણ મારવા જશે એમ હું જાણતી નહીં હતી ”

તેણી તુરત પોતાના ઝોરકામાં ગઇ અને પોતા પાછળ ચાલી આવેલા કાવલા કારભારીને રડતી યશમે પુછ્યું — કાવલા પપાનાં કમોતે તો મારી પુરી કમખખની કીધીજ એવણના મરણ વીશે અમારાં સર્ગા વહાલાઓ કે દોરત અરના વોને ખમર કરવામા આનીજ કે નહીં ? બાહેરગામ વસનારા ઝોને કોઇએ તાર-બાર કીધાજ કે નહીં ?”

“ઓ તેહમીબાઇ-તાર કયાના ને વાત કયાની ? એ રાડ નાપાકની જણીએ વખતજ કયો આપેયો કે તાર કરે ? વળી ઉ હું જાણું કે કોણને ખમર કરવાનો ? ઉતો આજનો ગજબ જેઘને ફાટીજ રીએલો એ વખતે તમે કલાકો હુધી બેફામ પડેલા એટલે હુધુધ કોણને રીએ ?”

“અફસોસ ! મારા ઉમરાવ પપાનું મોત કેવું એક કુતરા કરતાંથી નપેતર ગણવામા આવ્યુંજ !” તેહમી રજેરગથી કંકળીને રડવા પડી “કોણ બાદશાહી ધણી ને કેવા ડેસમાર

યયા ! અરે ! એ રાંત ચડાળ અધરીને પોતાના ધણીની જરાખી કદર નહીં આવી !”

“કદર ? અહ !—કદર જેવું એ દોર જેવા દોરમા કંઈ હોતે તો એવે પાટલે વાન ઉતરતે, મારી બાઈ ! પણ ખીજી મધુ જાહનમમા મધુ—આજના મનાવપરથી તમે હું ધારયું બાઈ ? હું ફરફુનજી હેઠ કુદરતી મોતે મુવેલા ?”

“પરવરદેગાર જાણે, કાવલા, પણ મને શક છે કે એવજી કુદરતી મોતે ગુજરયા નથી કંઈખી કાળુ ધોળુ થયું’છ” તેહમી રડમસ ચેહેરે બોલી.

“જીવતા રહો બાઈ, ઉખી એજ કહેરા મામતો છેકે. જો તેમજ એતે તો એણે આપણને તુરતા તુરત જમાડ્યા કેમની ? ડાકટરને તોડવા કાણુ મધુ તે બોલતી કેમની ? પાયદહની દોડાદોડી કરી મેલી તમે પેટના દીકરી જેવા દીકરીને છેલ્લુ મોહડું જોવાનીથી તક આપી કેમની ? એ બધું હું દેખાડે ? ઉ તો ખાત્રીપુરવક કહેતો છું કે બાઈ એણે પેલા બુચ્ચા ડાકટર ચર્તાના મજવા ખુશ તરેહથી ભરેલા ને તેને હાથમા લઈ લીધેલો કાંઈ એની વખતે ધરમાના માણહોને જગાડે કે પેહેલા ડાકટરને તોડવાની દોડાદોડી કરે ? એણે જ ડાકટરને તોડવાની દોડાદોડી કીધેલી તેજ દેખાડી આપે કે એ રાડ ખત્રીહ અધરીના પાણી કાંઈખી મુવેલા ખરા ! એ બાઈ, તમે હવે બેઠી મોરીઓ—તમે એકદમ પોલીહને ખબર આપો કે એ રાડ ગુનેહગારની આપતી તપાહ ચાલે ને તેમાથી એનુજ કંઈ પાપ ઓહે તે કુટી આવહે.”

“સખર કર કાવલા, મારા મરનાર પપાનું મને જેટલું

નાગેજ તેટલુ કાષ્ટને લાગવાનુ નથી, તુ કહેજ તે મધુ ખરૂ છે-પણ આપણી પામે એને એના પાપની સજાએ પુગાડવાના પુરાવાજ કયા છે ? આપણે ફક્ત શક ધરાવીએજ-નજરે જોનારો તો નહી પણ કાને સાલળનારો એકમી સાક્ષી આપણી પાસે નથી વળી મારી બેફામીનો લાભ લઇ એણે દોડાદોડીયા એવણના રવાનને અચલમજલ પહોચાડી દેવાનો ઉતાવળ કીધી અને તેમા એ ફાની ગમ્મજ એટલે હવે આપણી તમામ તજવીજ ફેાકટ છે અરે કાવલા, તેથી જરા વીચાર નહી કીધો ? હુ હુશીયારીમા આજિ તેટલા પાયદસ્ત નહી કહાડના દેવાની બજાદાષ તે લીધી હતે તો મારા મુગા બાપતુ મોહકુ જોવાને જનમે જનમતો ઓરતો મને રહી નહી જતે ! જે તેમ થતે તો હુ જરૂર લાશને ચીરાવીને પરીક્ષા કરાવતે ! હવે તો બાજી આપણી હાથમાથી સદાની ગમ્મ !” અને અહીં તેહમી પાછી એક બચ્ચાં પેરે ધસાધસ રડવા પડી

“ઓ બાપ, તમે મને બદનામ મો કરો ! મે ધણુ માથુ ઝીંકેલુ-પણ એ ધેડાની જણીએ માર ચાલવા ની દીધેલુ ” કાવલો કકળાને બોલ્યો

“તકદીર મારા ! જ્યારે આકુ બનનાતુ હોય છે ત્યારે બધાજ સજોગો આડા આવે છે ” તેહમી અફસોસ કરતા બોલી

“પણ ત્યારે એ નાપાકના પાપપર એમજ ઢાકણુ ઢકા વાતુ કે ? ઓ મારા પાક પરવરદેગાર ! હુ દુનીયામા આજે બદકારોતુજ રાજ ચાલી રીએલુ છે કે હુ ?”

“એમજ છે, કાવલા, આજે નેકી કુએજ અને બદી

નરી નીકળેછ હુ અમ વડી પોતીસના હવાલામા આએ
માનદ આપના તમયાર છુ, પણ આપણી પાસે નેના સાક્ષી-
પુગવા કયા છે? એમ થવાથી તો ઉલટી આપણી હસી થશે
ને મારા મુના ગાપના હાડ નાહક ધુજશે! નહી, હવે તો
સજીવી વગર બીજે કરશે છુટકો નથી એ એનાં પાપે પડશે
એની કાળી સુરત ખુના હવે મને નહી મતાવે!”

“અરે તેહમી બાધ, એ આજે ફાવી તો પછી જોજો કે
તમુને ને હદાને લોહડાના અણા ચવડાવહે એ આપણને અહી
હવે રેહવા ના દેવાની આવે ધને જે હતા ને હાએથી જોષ્ટી
ઉતી તેજ મજેથી! બેહેતીના વખતમે એ તમારી હાને હીટી
ચાલી ની મુએલી તે આવે હુ ચાલવાની ઉની?”

“જે કઇ મારા લલાટમા લખેયુ હશે તે મનશે, કાવલા,
રીકર કરવાથી શુ થવાનુ છે? મને કઇ જોષ્ટુ નથી-એની
છાતીપર એ અધુ ઠોકે કાય નહી?—મને હવે ફુતીયા ઝેર
જેવી થઇ પડીછ પણ સમર!” અહીં તેહમીને એકાએક
યાદ આવી જવાથી બોલી “એ કમમખતે મારા પપાના
મરણની લાગતાં વળગતાએને કાઢને ખમર કીધી નથી
અહીંના પેપરોમા તો હજુર આવતી કાવે એ મરણ છપાસે,
માટે બે-ચાર ઠેકાણે તાર કરવા જોષ્ટએ મારા પપાના જીવે-
જન દોસ્ત પુનાવાલા સરદાર સોરાખશાહ સુમેદાર ઉપર ને
બીજાઓપર એ ગમગીન ખબર મે તુરત મોકલવી જોષ્ટયે,
નહીં તો તે લોકોનો મને ઠપકો સાબળવો પડશે”

આટલુ બોલી તેહમી તુરત પોતાની ટેબલ આગળ ગઇ
અને ત્રણ ચાર તાર લખી કાઢ્યા

એમાનો એક તાર સરદાર મોહરાજશાહ સુએદાર ઉપર હતો તેહમીએ તેમા પોતાના વહાલા પીતાના અચ્ચુચ મરણની દુઃખદાયક ખબર આપી તેમણે તાકીદે આવી પહોંચ્યાનું તેકુ કીધું હતું તેણીએ તે તાર લખી કાનવાને સ્વાધીન કીધા અને તાકીદે રવાના કરવાનો હુકમ આપ્યો.

આટલું કીધા પછી તેણી પોતાનાં ખીજાનાપર જઈ ઉઘે મસ્તકે પટકાષ પડી તેણીની જાતીમા દુઃખના પહાડ ફાટી જતા હતા જે મેહેરખાન અને માયાળુ મુરખખીના મીનળ જાર્યા હેઠળ પોતાની પીતરાઈ માતાના ગમે એવા દુઃખ જતા તેણી સુખી હતી, તે સુખી જાયડો આજે એકાએક ખોલી એસવાના ભયભીત ખ્યાલે તેણીના મગજપર અધકારનો જે ઉડો જાપ પાડ્યો હતો તેનું ખ્યાન કરવું બેભ છે. ગરીબ ખીયારી! એક માતખર ખાપની બેટી હોવા જતા તેણીને તેના મોટા દુઃખમા દીવાસો દેનાર આજે ત્યાં કોઈ હતું નહીં. જે દીવસથી મેહેરમાઈ જેવી મહા વીશારી મતરાઈ માતું નેહેસ્ત પગલું તાલેવત ડાસ્ટલમા દાખલ થયું તે દીવસથી તેણીએ એકખી દીવસ સુખનો જોયો ન હતો, તેણીને જે એકજ સંધી ચારો દીવાસારૂપ હતો તે તેનાં વહાલા પપાનો માયાળુ જાયો હતો, તે જાયા પછુ આજે અણુધારયો ઉડી જવાથી તે કમ નસીબ કુમારીકા ફગલાઈ ને ફાટી રહી હતી!

તે ગજબનાક આફતથી તેણી એટલી ગભરાઈ ગઈ હતી કે તેણીને કશું સુજ પડતું નહતું સાજ પડતા તેણીના આગમા ખોખાર ચઢી આવી અને તે જોત-જોતામા વધી ગઈ! કાવસો કારબારી અને આયા કેયેરાઈન ગભરાઈ ગયા તેઓએ ડાક

ગ્ની દોડદોડી કરી મેલી તાલેવત ફેમેથીનો વડો છુઝરગ તમીય તેજ સાજો મુઅધમાં આવી પુગવાની ખમર મલવાથી ડાવલાએ મારતી ગાડીએ તેને તેડાવી મગાવ્યો છુઝરગ ડાં સર ચાર્લસ મારટીન, જેની થોડાજ કલાકની ગેરહાજરીનો તાલ લઇ પેલી નાપેકાર પોતાના કાળાં કરતુકમાં ફાવી જવા પામી હતી, તેણે ફરદુનજી શેઠનાં અચ્છુચ નીપજેલા મરણની ખમર ધણા દુખ સાથે સાંભળી તે બયો તખીય પણ આ અણધારેલા બનાવથી વણા ગમગીન અને અજમ બન્યો, કારણકે છેલ્લા ૫-૬ દીવસની વાત હિપર તો તેણે મરનારને તપાસ્યા હતા અને તે વખતે તેવણ તેને પુરતા તન્દરૈસ્ત તેમજ સુખી જણાયા હતા !

“એમ બનેજ કેમ ?” તે પહેલિય ડાક્ટર પણ પોતાના મન સાથે વહેમમાં પડ્યો

“છેલ્લી મુલાકાત દરમ્યાન મેં એમનું ‘હાર્ટ’ ખાસ કાળજીથી તપાસ્યું હતું અને તેમા મને પુશકળ સુધારો થયલો જણાયો હતો”

તેહમી તેને જોતાજ એક બાપને જોઇ અચ્છુ રડી પડે તેમ રડી પડી “ઓ ડાક્ટર-ડાક્ટર ! તમે ક્યાં હતા ? આજે સવારે તમે મુઅધમા હોતો તો મારી સ્થિતિ એવી નહીં થતે અને મારાં કમનસીબે કદાચ થતેમી, તો તે શા કારણસર થતા પામી તે બેદ સદાના અધકારમા દટાવા પામતે નહીં ! મને મજબુત શક છે કે મારા પપાનું જાણી જોઇને ખુન કરવામા આવ્યું છ—મારા પપા ડીયર કુદરતી મોતે મુવા નથાં !

“એ શું બોલેછ, મીસ તાલેવત ?” ડાં સર મારટી-

નને પોતાને શક ઉપજવા છતા તેણે વધુ જાણવાની આશામાં પુછ્યું.

અહીં લખાણ કરવાની જરૂર નથી તેહમીએ ગઇ કાન તથા આજના તમામ બનાવો વીરતારીને તે યુગ્ગરગ તમીમ આગળ જ્ઞાન કર્યા અને તેમજનાજ એટાએ પોતાની બદકર મત્રાઈનું પાપ ઢાંકવામાં આપેની નારવા કુમક બાહીમત જાહેર કરી

“અફસોસ ! “તે યુગ્ગરગ તમીમ બોલ્યો ” પણ તેના તમારી કને કાંઈ પુરાવા છે ?”

“નહી—પુરાવા કશા નથી ”

“ત્યારે એવી ગભીર માબદને ઉઠેલવામાં સાર નથી કુદરતને પોતાનો રસ્તો લેવા દો, પાપી હશે તે આપમેલે પોતાને પાપે પડશે મીસ તાલેવત, તમે એક લણેલા લેડી છો એવી વખતે તમે તમારા મગજપર કાણુ રાખવો જોઈએ. દુ ખ ઇનસાનપર આવે છે ત્યારે સામદુ આવે છે કોઇનો નહીં તો તમારા પપાની મોટી ઇજતનો ખ્યાલ પહેચો રાખજો, તમે મોટામાં મોટી ભુલ એ કરી કે મરનારની લાશ રાખવી હતી હવે તમારા શક કાંઈ કામ લાગવાના નથી ”

આ વખતે સાંજે ૭ વાગ્યા હતા આ વાતચીત ચાલે છે નેટલા પુનેથી મરનારના મીત્ર સરદાર સોરાળશાહ સુબેદાર આવી લાગ્યા, તેહમી તેમને એક પીતાના વ્હાલથી વળગી પડી અને તેણીનાં છાતીમાં દુ ખનો એવો જોશ ચઢી આવ્યો કે તેજ પળે, તેજ રથીતીમાં બેબાન થઇ ગઇ !

પ્રકરણુ ૨૬ સું.

સવદાર સોહરાબશાહ મુખેદાર.

(મનહર)

જનો એવા કરો કામ,
જેથી ન રખાય નામ,
નખે ખાડો ખોદો તો
તે કહોની ખજારો કે ?
જેમાં નહીં હોય સાર,
તજીયે તેનો વીચાર,
પ્રેત પડ્યુ પછી જીવ
પાછો ત્યાં જજારો કે ?
કડવુ જે કરેલુ તે
મીઠુ કદી થાય નહીં,
વળી વીના કહો કદી
પેરકુ વજારો કે ?
ઢાઢી ધણા ઢાખલા છે,
હુ નીચા મા દેખવા ના,
તાડ નીચે પીધું પાણી,
પાણી તે ગજારો કે ?

(તારાપોરવાળા.)

ફરદુનજી તાલેવતનું બેદબરેનું મરણ આખરે બેદમાજ ગઈ ગયું જોકે તેમની જીંદગીનો ઉતાવળો અત લાવવામાં તેઓની મુજી મોહોરદાર મેહેરબાઈનો કાથ અવશ્ય હતો એમ સરવ કોઈ માનતા હતા, પણ તે કાળા કરતુકોને નજરે જોનારો સાક્ષી કે પુરવાર કરનાર કોઈ સગીન પુરાનાઓ નહી હોવાથી કોઈથી કાંઈ બની શક્યું નહીં ૩૦ સર મારટીન અને સરદાર સોહરાયશાહે આ બાબતમાં તેહમીના એકાત ઓરકામાં એક વ બાણ મસલત કીધી, પણ તેના પરીણામમાં તે બંને અનુભવી ગ્રહસ્થો એકમતે એજ ઠરાવ ઉપર આવ્યા કે “હવે એ બાબતની યુનોયરા કરવી નકામી છે જો લાશ ઉચકાવાની આગમ્ય તે વીશે સવાલ ઉઠાવવામાં આવતે, તો તેમાંથી થોડો ધણો બેદખી મળી શકતે હવે અસાધારણ અસુઝં છે અને આપણે માટે શક કે સવાલ ઉઠાવવાની જગ્યાએ જગ્યા રહી નથી”

કમનસીબ તેહમી ! પોતાના મરનાર પીતાના આ બે વીશવાશુ મીત્રોની એકમતી જોઈ પોતાની સરજતને ઝટ શરણ થઈ. સોહરાયશાહ સુબેદાર આવી પહોંચ્યા પછીથી ડાહ્યી ઉમેદનો નવો મારગ તેવણુ દેખાડશે એવી તેને આશા હતી પણ તે બે મીત્રો વચ્ચે ચાલેલી મસલત દરમ્યાન તેણી ત્યાં હાજર હોવાથી તેઓ વચ્ચે થયેલી વાતચીત કાનોકાન સાંભળ્યા પછી તે છેલ્લી ઉમેદ ઉપરથી પુરો મેલ્યા વીના તેણીને ચાલ્યું નહીં

“અફસોસ !” તેણીએ પરીયારો કીધો “મારા પપાના નસીબમાં સુખ હતે તો તેવણુ જીવીનેજ નહીં જોતે ?”

સોહરાબશાહ, આએ છાતીમા જે અગાર ઉટેછ તેને હુ કેની રીતે હોલવુ ? શુ મારા પપાના કમોત ઉપર ત્યારે સદાનો પડદો પડયો કે ?”

“દીકરી, જ્યા સજોગ પોનેજ ઉધા છે, ત્યા આપણે શુ કરીશુ ?” તે બલા મહસ્થ તેહમીને પોતાના પાસામા દાખી એક મુરગી તોરનો દીનાસો દેતા બોલ્યા “જ્યા સુધી ડુદરત પોતેજ કાષ મદદ કરે નહી અને જે પાપીઓ કાષ અપચ રમ્યા હોય તે પાપ જ્યા સુધી પુટે નહીં ત્યાસુધી ચુપકીદી અને સમર એખત્યાર કાધા સીનાય ખીજે કાષ રસ્તો નથી તેહમી દીકરી, તુ જે કલાકો સુધી મેહોશ થઇને પડતે નહી, તો અલગતા એટની તમ સ્થીતીમા આપણે આવી જતે નહીં તે અચબુચ આફત જોઇ તુ કેવી હેગતી મઇ હશે તેનો એ ઉપરથી અમોને ખ્યાલ મળેછ જે કાષ મન્યુ તે આપણા નસીબે બન્યુ છે, માટે હવે, દીકરી, એ દુ ખદાયક બનાવનો બોજે તારા મગજ ઉપરથી જલદી નીકળી જવો જોઇયે”

“કેમ નીકળે ?—કેની રીતે નીકળે ?—તે કાષ કાળે નીકળવાનો નથી એ મોરામશાહ—મારા મુરખી—મારી હાથવાતીના છેડા સુધી એ વતવનો હુ છોડી શકનાની નથી” તેહમી બેઅખત્યાર રડીને બોલી બરે ! રાતે ૧૦ વાગે હમે ખાઇ-પી હસી-મોલી પોતપોતાના ઓરડામા સુવા ગયા ત્યા સુધી મારા પપાના નખનેખી દુ ખ નહી હતુ છેલ્લા એક પખ વાડવાથી તો ઓર મને એવજુ વધુ તનદરોસ્ત ને સુખી જણાતા હતા. ૫-૬ દીવસની વાતપર તો ૩૦ સર મારડીને

પોતે એવણને તપાસ્યા હતા પુછો એવણને કે એ વાત ખરી છે કે નહીં ? અમે બાપ-બેટીને એવણ ઉપર પુરનો વીશ્વાસ હતો જો તેવું કાઠ હતું તો મારા પપાને નહીં તો મનેગી ખાનગીમા કહયા કે એતબ્યા વીના એવણ રહેતે નહીં ”

“ખરી વાત છે” ડા॰ મર માગટીન જેવણ દજી ત્યાજ હતા, તેણે તેહમીના બોલવાને તુરત ટેકા આપ્યો “હુ પોત પણ એમના અચબુચ મરણથી ઓછો અજમ થયો નથી ”

“એમ છે ખરૂં કે, ડાકટર ? ત્યારે હવે તમે પોતેજ કહો કે મને ધીરજ અને શાન્તી કેમ રહે ?”

“રાખ્યા વીના છુટકોજ નથી, મીસ તાલવત, તમેને યાદ હશે કે સરદાર સોરાબશાહ જેડે તો મે હમણા મસલત ચલાવી, પણ એ ગ્રહસ્થ આ મેહેલમા આવી પુગવાની આગમજ મે એ બાબે શુ મત આપ્યું હતું ? એજ કે એવી ગભીર બાબદને હવે વધુ ઉકેનવામા સાર નથી પાપી હશે તે આપ મેજે પોતાના પાપે પડશે ” યાદ રાખજો મીસ તેહમી કે જો આજે સહવારે હુ અત્રે હાજર હતે તો મારો બેટો તો શુ પણ મારો સગો બાપ હતે તો તેનીમી રૂખ હુ રાખતે નહીં મરનારના અચબુચ મરણથી હુ ઓછો દુખી થયો નથી પણ હવે અસાધારણ અસુર થયું છે ”

તેહમી કાઠ બોલી નહીં તેણીની એકલવાઇ સ્થિતીમા તેણી જે હરણકાળ થઇ ગઇ હતી, તે સ્થિતી આ બે માયાળુ મેહેરબાનોના દીલસોજ દીલાસાથી ધણેક દરજ્જે શાન્તી મેળવવા પામી, તો જો કે તેણીના જીમરમા પડેલો તાજો ધા તો જેવોને તેવો તાજોજ હતો ।

સરદાર સોરાખશાહ પુના શહેરના “પહેલા વરમના સરદાર” ની પદવી પાસેલા એક ઇઝતદાર મહત્ત્વ હતા સર-કાર-દરબારમાં તેમનો વગ-વસીલો મોટો હતો અને પુનાની જરથોસ્તી અનુશ્રુમનના તેઓ વડા અકાબર હતા તેહમીનાં મરહુમ પીતા શેઠ ફરદુનજી તાલેવત જોડે તેમને બારી મીત્રાચારી હતી અને એ બેઉ વડીલોની અગીત દોસ્તીનો વારસો ગોળા તેમની બેટીઓમાં ઉતર્યો હતો સરદાર સોરાખ-શાહને એક બેટો અને એક બેટી એમ બે ફરજ દો હતા. બેટો હાલ વીલાયત ખાતે બેરીસ્ટર થવા ગયલો હતો અને બેટી તેમની જોડે પુનામાં વસતી હતી તેણી તેહમીની માફક એક કુમારીકા હતી તેહમી અને ગુલ વચ્ચે ધણુ સહીયાઈ હતું તેહમીની આજની આફતની ખમર થતાજ ગુલ પોતાના પીતા જોડે પુનેથી મુબઇ આવ્યા વીના રહેતે નહીં, પણ હાલ તેણી પુના ખાતે ન હતી છેલ્લા છ માસની વાત ઉપર તેણી એક સખ્ત માંદગીમાંથી મરતી મરતી બચવા પામી હતી, જેથી હાલ તેણીને ડાક્ટરોએ હવા ફેર સાર મહાબળેશ્વર મોકલેલી હતી

સરદાર સોરાખશાહ તાલેવત કાસ્ટલમાં આવ્યા બરાબર કાવલો તેવણુને ડહાપણુ વાપરી પ્રથમ તેહમીના ઓરડા તરફજ તેડી લાબ્યો હતો. આમ થવાથી બે ફાયદા થયા એક તો એ કે ત્યાં ડાઁ સર ચારલસ મારટીન જોડે મુલાકાત અને મસલત કરવાનો ચાન્સ મળ્યો અને બીજી એ કે પેલી કમીની ઓરડા તેવણુને કાંઈ જીઠી સાચી બનાવટોથી એક તરફ દોરવી લેવામાં ફાવી શકી નહી. સરદાર સોરાખશાહ મહેલમાં આવી પુગવાની વાત મેહેરગાઇને કાંતે ક્યારની જઈ ચુકી

હતી અને તેથી તેણી ઘણી વામાટામામા પડી હતી તેણી નોકરો પર ચીંગડાઈ ગઈ કે તેવણુ આવ્યા બરાબર પેહેલા મારી પાસે કેમ લાવ્યા નહીં? મેહેરમાઈને સહિથી મોટી બીલીક એ સોરાબચાહ સુખેદારની હતી, કારણ કે તેનણુ મરનાર શેઠ ફરદુનજી તાલેવતના જીવેખન અ ગીત ફોસ્ત હતા અને સરદાર-નરમારમા મોટો લાગવગ ધરાવનારા અહરથે હતા એજ રીતે તેણી ફેમીતીના વડા ડાકટર સર ચારલસ મારટીનથી પણ ડરતી હતી આ એ અહરથે! તેણીને “કવાખમા હાડગા” સમાન લાગતા હતા.

તેહમી જોડેની મસલત પુરી થવા પડી સરદાર સોરાબ શાહ અને ડાકટર સર મારટીન મેહેરમાઈને મળવા ગયા તે બંને અહરથેન તે દલદર દલા તરફ ભારે તીરસ્કાર છુટતા હતા, પણ “મરનારની શરમને લીધે” તેણી કને જવાના તેઓએ ફરજ વીચારી વળી ત્યા પગપુછમા કાંઈ જાણુનાજોગ મળી આવે એ પણ તેમની આ મુલાકાતનો એક હેતુ હતો.

તે બંને અહરથેને પોતાના ઓરડામા દાખલ થયલા જોષ મેહેરમાઈએ એક જગરદસ્ત કદવાનત કરી મેદ્યુ ફરદુનજી તાલેવતના અચ્ચુચ મરણુથી પોતા ઉપર પહાડ તુટી પડ્યો હોય અને હવે તેણીની જીતગી તમામ નકામી અને ઝેર જેવી થઈ પડી હોય તેવું ડાળ ધાતી તેમની દયા અને દીનમોજી પોતા ઉપર ખેચવામા તેણીએ કોઈ રીતની કસર રાખી નહી નઝદીક એક અરધો કલાક સુધી તેણીએ તેજ રદન-રોટવો ચલાવ્યો, જે તે બેઉ અહરથેએ વચ્ચે એકબી બોલ મોદયા વીના ગુપચુપ સાલજ્યા કીધો જ્યારે તેણીએ

જોયુ કે દીલાસાનો એકઠી સખુન તેઓ તેણીને કહેતા નથી ત્યારે આસ્ને આસ્તે પોતેજ શાન થઇ બોલી “ઓ સોરાય-ગાહ, તમે યુધ કેમ બેઠાછ? મારા ફરકુનજી તો મરી નહીં ગયા પણ અમોને મારી ગયા જો!”

“મરી જવાનો સવાલ બાળુએ મુઠા, મેહેરબાઇ, પણ ફરકુનજી મરી કેમ ગયા તેજ સવાલ આજે બહુ મબીર થઇ પડયોછ” સરદાર સોરાયશાહ જેવજુ એક મજબુત વીચારના ઠરેલ અને હીમનવાન ગ્રહસ્થ હતા તેવજુ ધીમા પણ થયરાવી નાખનારા સાદથી સામો સવાલ કીધો. તેહમીથી તેવજુ પુરતી રીતે વાકેશ થઇ ચુક્યા હતા. અને તેવજુનો જીવ ક્યારથી તે નાપાક ઓરતની ઉનટપાલટ તપાસ લેવાને તનપી રહ્યો હતો.

“મારા બેહેસ્તી મરી કેમ ગયા તે પુછોછ?—અમારા નસીય પુટેલા તેથી તેવજુનુ અચજુઅ મોત આવ્યુ ને મરી ગયા! એથી વધારે ખુનાસો હુ શુ આપી શકુ બાવા?” તે મકારે ઓરત બહુજ નરમાશથી બોલી અને પોતાની આખ-માંથી સરી પડતા બોર બોર જેવા આસુઓ રૂમાલ વડે નુછવા લાગી

“મોત આવે ત્યારે તો બધા મરે, પણ હુ જે કંઇ સાલજુછ તે ઉપરથી તો એમ જણાએછ કે મારા માનવત મીત્ર કુદરતી મોતે મુવા નયા.”

“ત્યારે કેવા મોતે મુવા?” તે નફ્ટ નારીએ સવાલ કીધો.

“કમોતથી—અકુદરતી મોતથી મુવાછ—”

“એમ કાણુ કહેછ ?”

“મહેલમાના દરેક જણુ !”

“કુવાને મોહડે ઢાકતુ છે, કદા દુનીયાને મોહડે ઢાકણુ છે ? દુનીયા ગમે તે બોલે તેની મને દરકાર નથી મારી ઉપર આજે કેવો ગજબનાક પહાડ ફાટોછ તે હજુ જાણુ છ, મુવ' મારા વેરીઓ મને મારા દુખમા દીક્ષાસો આપવાને બદલે સતાવતા બેઠાછ ત્યાં મારો ઇલાજ શુ ? ઇનસાનપર દુખ આવે છે ત્યારે સામદુ ચો તરફથી આવેછ દુનીયામા બધાનો ઇલાજ થાય પણ વહેમનો ઇલાજ નહીં થાય, બાવા, બીજી વધારે શુ બોલુ ?”

જો કાંઈ બીજી હતે તો મેહેરબાદ તેને ફાડી ખાતે પણ મરનારના આ બે અગીત દોસ્તની હાજરીમાં તે પાપી સ્ત્રી વધુ ટે દુ કરી શકી નહીં તેણી સારી પેઠે સમજતી હતી કે અહીં ધાક-ધમકી આલવાની નથી માટે નરમાસ ભરેલા જવામો આપી પોતાનો બની શકતો બચાવ કરવાની તે લુચ્છી સ્ત્રી પેરવી કરતી હતી !

“વેહેમ કાંઈ અમથો ઉપજે નહીં, મેહેરબાદ તે વેહેમને જનમ મળવાના કાંઈ કારણો હોવા જોઈયે” સરદાર મોહરામશાહે હવે હળવે હળવે ચપકા આપવા શરૂ કર્યા

“પણ તમે પોતે શુ ધારોછ ? શુ મારા ખર્ચેને મેજ મારી નાખ્યા ?” સોરામશાહના સીધા સવાલનો જવાબ આપી નહીં શકાયો ત્યારે વાત ઉઝાવી તે નાપેકારે એક નફ્ટાઈ ભરેલો સામો સવાલ કર્યો

“એનો જવાબ મારા જેવા એક ત્રાહેતને પુછરા કરતાં તમે તમારા હૃદયનેજ પુછવો. જોષ્યે,” તે ઠાવકા મ્હરથે પુરત જવાબ આપ્યો.

“કાય માગ હૃદયને કાય પુછુ ?”

“કારણ કે મરનાર ક્યારે અને કેવી રીતે મરણ પામ્યા તે બાબે મરનારની પોતાની સગી દીકરીએ તમોને પુછેલા એકસ સાવાબોના જવાબ આપવાની તમે ના પાડી છે કહો એ વાત ખરી છે કે નહીં ?

“મને યાદ નથી ”

“યાદ નથી ? તમોને યાદ નથી ?”

“હુ આજે સહવારથી મારા દુ ખથી એવી બેલી થઇ મધ્ય કે મને કોઇ ચીજનું જ્ઞાન રહેતું નથી ”

“તમોને જ્ઞાન નહીં રહે એ કુદરતી છે જ્યાં જ્ઞાન જીલવા જેવા બનાવો બને ત્યાં જ્ઞાન જતું રહે એમાં નવાઇ નથી પણ તમો જ્ઞાન-જીલવા બનો તેથી બીજાઓએ શું કરવું ? મરનાર કેટલે વાગે મરણ પામ્યા-તેવણુ સાથી મરણ પામ્યા એ બાબદમાં તમે જોષતા ખુલાસા આપવાની જ્યારે ધસીને-કહો કે ધમકાથી-ના પાડી ત્યારે ઉપરના માણસોને વહેમ નહીં ઉપજે તો શું ઉપજે ?”

“પણ ડાકટરની સરટીશીકેટ મારી પાસે છે તે જોસો કે એમજ બોલશો ?”

“તે ક ગાળ ચીથડા ઉપર અમોને વીશ્વાસ નથી-ને બનાવટી કા નહીં હોય ?”

“અરે સોહરામજી—સોહરામજી! એ નમે શુ બોલો છો એ સરડીપીકેટ વીલાયતના એક એમ ડી એ આપેલી છે તે તમે જાણો છો કે ?”

“હા હું બધું જાણું છું અને તે ડાકટર સાહેબને જી ૬ સારી પેટે જોળાયું છું, તેવણ મારી પાસે બેઠેલા મારા જુઝગ મીત્ર ડા૦ સર ચારલસ મારટીનના સાહેબજીના થાય છે, ખર કે ? પણ બેઠાને માટે બાપનું મત શુ છે તે તમે જાણો છો કે ? મરનાર શેઠ ફરફુનજીનું અચણ્ય મરણ બીજાઓ જોડે ખુદ આજે જુઝગર ડાકટર સાહેબને પોતાને પણ ભારે જોગ્યા ભરેલું થઈ પડ્યું છે તે તમેને ખબર છે કે ?”

“તેનું કંઈ કારણ ?”

“કારણ એ કે મરનારને એવણે પોતે પાંચ છ દીવસની વાત ઉપર બારીકીથી તપાસ્યા હતા અને તે તપાસ દરમ્યાન તેવણ એટલા જલદી મરી જશે એવું એવણે કદીથી ધાર્યું નહીં હતું

“બોટડી વાત છે—એક પખવાડીયું થયું એવણે તાલેવત કાર્ટલમા પગલું મેલ્યું હોય તો આજેજ છે !”

“શરમ છે, મીસીસ ફરફુનજી, મારા મોહડાપર એવું હડહડતું જુદું બોલવા માટે તમે શરમાવું જોઈએ પાંચ છ દીવસની વાતપર હું અહીં આવ્યો હતો અને તમારી અને મીસ તાલેવતના હાજરીમા આવેજ આરડામાં મે મરનારને ખાસ એક કલાક સુધી પુરતી ધીરજથી તપાસ્યા હતા અને તે તપાસનું પગલાંમ જાણી તમે અને મીસ તેહમી ખુશી થયા હતા

“મને યાદ નથી!”

“ત્યારે એમ કહો! “ખોટી વાત છે” એમ કેમ કહો?”

“કેમ હવે શું કહો? ફેમીલીના ડાક્ટરખી જુઠા કે? ઓ મેહેરખાઇ મેહેરખાઇ! જરા વીચાર રાખીને વાત કરો! તમે ડગલે ડગલે ને પગને પગલે જુદું ખોલો એમ હવે મારી ખાત્રી થાયછ” સરદાર સોરાળશાહ હવે છેડાઇ ને બોલ્યા “જરા સાવજો, ખીજી મધી વાત જાહાનમમા મઘ મરનારના અગીત મીત્રા તરીકે અમે તમોને પુછવાનો દરેક હક ધરાવીએછ, તમે સાચા ને નીરદોશ છો તો અમારા સવાલના જવાબો ઉઠાવો કાય?”

“મે તમારા જવાબ ક્યારે ઉઠાવ્યા? પણ તમે તો ચીપી ચીપીને એકનુ એકનુ પુછોછ તે?”

“જે વાત મુદાની હોય તેજ પુછાય, તમોને તે બલે એકનુ એક લાગતુ હોય પણ એ એકના એકમાજ એક બેદ સમાયેલો છે તે તમે ખુલ્લો નહી કરો તો કેલુ કરે?”

“મરેરે! એમા બેદ શાનો મલ્યોછ ‘ત્યારે એમજ કહેવોગી કે પેની રાત વહાવા મુઘ દુડતી હી માફક તમેખી મને મરનારની ખુની ધારોછ?”

“અમે ધારીએછ કે નથી ધારતા તે અમારૂ જીગર જાણેછ પણ તમે નારેદોશ છો તો ખરો ખુલાનો આપવા અડચણ શાની છે?”

“મને અડચણ કશી નથી, પણ એ મુના મારી તરફ વેહમાઇને મને જાણે કોરટમા ઉત્તપાવટ તપાસતા હોય તેમ કરવા માગેછ તેની મને વણી ચીડ અહડેછ”

“જુઓની મેહેરબાઈ, કોઈ સાધારણ વાત હતે ને તમે એમ ચીરડાતે તો તે ચાલી જતે પણ આએ તો એક લગભગ ખુનના જેવો મહાન ગંભીર સવાલ છે એટલે ત્યાં તમેને દશ લાખલણી ચીડખી ચઢડે તો તે કોઈ ચાલવા દેવાનું નથી-ખીજા બધાં ને પડતાં મુકો-મરહુમના એક અગત મીત્ર તરીકે હું પોતે તમેને એકસ સવાલો મારા મનની પતીજને સાર કરવાછ તેના જવાબ આપવાને તમે રાજી છો કે નહીં?” સરદાર સોરાળશાહે લગાર ચીચવાધને પુછ્યું

તે નાપાકથી ના કેમ કહેવાય ?

“પુછો-પુછો-તમેને જે કંઈ પુછવું હોય તે મુખેથી પુછો. હું ખી મારી અકલ મુજબ જવાબ આપસ, બાવા ”

“બહુ સાર-એમ સીધા જવાબ આપશો તો કડવું પીર-સવાનું કોઈને કારણ રહેશે નહીં ” સોરાળશાહ પોતાની ખુર-સીપર તડા થતા બોલ્યા “ગઈ કાલે રાતે ૧૦ વાગે ફરફુનજી શેઠની તખીયેત કેવી હતી ?”

“સારી હતી ”

“તેમણે ખુશીમા હતા ?”

“હાજી ”

“તેમણે ગઈ કાલે પરમ દહાડે કે એથે દહાડે પોતાની તખીયેત વીશે કાંઈ ફરીયાદ કરી હતી ?”

“નહીંજી.”

“કાંઈ છાતી હું ખવાની ફરીયાદ કરી હતી ?”

“નહીંજી.”

કાઠ એએની ઉપજવા રીશે બોલ્યા હતા ?”

“નહીંજી ”

છેલ્લા ત્રણ ચાર દીવડા એવણુને માટે ડાકટર બોલાવનાની કંઈ જરૂર જણાઈ હતી ?”

“નહીંજી ”

“ત્યારે કાલે રાતે ૧૦ વાગે એવણુ પુર તરૌરાતી સાથ ખીજાને ગયા હતા ?

“હાજી-હસી બોલીને.”

“પછી એવણુ સીક ક્યારે થયા ?

“તે હુ શુ જાણુ ? હુ હમેશાં પાસેના ઓરડામાં સુવુ છ.”

“બલે તમે પાસેના ઓરડામાં સુતા હોય પણ એવણુ સીક થઈ ગયા તેની પહેલી ખબર તમોને ક્યારે મળી ?”

“ખબર કોણુ આપે જો ? મેજ એવણુને ખીજાનાપર કરાજતા ને મુશ્કેલીથી દમ લેતાં સાબળ્યા તેથી હુ પોતેજ દોડી આવી ”

“તે વખતે કેટલા વાગેલા હતા ?”

“એક વાગેલો હશે !” મેહેરઆઈથી ગભરાટમાં બોલાઈ મયુ, વાચનારને યાદ હશે કે તેહમીને તેણીએ પાછલી રાતે ચાર વાગાનો વખત જણાવ્યો હતો !

“મધરાતે એક વાગે ! શુ મરનારને ગભરાટ થયેલો તમે પહેલવહેલો જાણ્યો ત્યારે મધરાતે એક વાગેલો હતો ?”

“તે વખતના ગભરાટમાં જોવા કોણુ મયુ, પણ એક આ દાજો કહું છ ”

“પણ તમારો અદાજ એકજ વાગાપર બેસેછ તેનું કારણ શું ? શું તે રાતે તમે આખી રાત જગ્યા હતો ?”

“હા—અરે નહીં રે મારો સુધયો બળે !—નહીં રે બાવા, હું શું કામ જાગ્યો ? હું મારા ઓરડામાં મારા બીજાના પર—”

“તમે નકામું ટાહેલું ના કરો, મેહેરબાઈ, મેહેરબાઈ કરી હું પુછું નેતોજ જવાબ આપો. તમે બીજી બીજી બાબદો ઉપર ઉતરી ના પડો તમે ખાત્રીથી કહો છ કે તે વખતે એક વાગાનો અમલ હતો ?”

“હા—હા—ખાત્રીથી”

“કદાચ ખાર વાગાનો વખત તો નહીં હોય ? કદાચ બે વાગાનો અમલ તો નહીં હોય ?”

“અરે નહીં રે બા નહીં, હું જાગતી’તી કેની—અરે હું તો મુનેલી હતી રે—પણ તેટલા બેહેસ્તીની જાતી મધી બોલવા લા—”

“સત્તર કરો !” સોરાબશાહ અહીં ચીરડાપને બોલ્યા “મે કેટલી વખત કહ્યું કે તમે વચ્ચે બીજી બીજી બકબક ના કરો ? તું તમે એમ કહેવા માગો છ કે મધ રાતે એક વાગા સુધી તમે જાગતાતા તેટલા ફરફુનજ સેઠંતી તમીયત બીગડી આવ વાથો તમારા ઓરડામાંથી આવે ઓરડામાં દોડી આવ્યા ?” છેલ્લો વાક્ય પુછનારે ધણો ઝડપમાં પુછ્યો.

“હાજી—એમજ !” મેહેરબાઈથી બોલી દેવાય

વાચનારે સરદાર સોરાબશાહનો છેલ્લો વાક્ય અહીં ફરીથી વાચવો તેમાં તેવણે સીકતથી પેચદાર પ્રશ્નમાં તેણી કેને આડકતર કબુલાવ્યું કે મધરાતે એક વાગે ફરફુનજને ગભ

રાટ થયો તે વખતે તેણી “જાગતી” હતી । તે નાપાક આ વખતે એટલી ગભરાયતી હતી કે સોરાયશાહ શુ પુછતા હતા તેનુ વગીઠ તેને જ્ઞાન નહી હતુ ।

ત્યારે તમે ૧૦ વાગે સુવા ગયા પછીથી સુનાંજ નહીં કે ?”

“નહીંજ-અરે ચપો, મરેરે ! શુ બોલવા જતાં શુ બોલાએજ હુ તો કેની બાવા, બસ ગઇ રાતે ઝીઝને ગઇ ને બસ પોલીજ ગઇ !-એહેસીને ૧ વાગે બહારાટ થયો ત્યાં સુધી ઉઠઉઠઉઠી ધધધજ નહીં !” “ઉઠીજ નહીં” શબ્દપર ખાસ બાર મેલીને તે મઝારે ઝોરતે સોરાયશાહ સુમેદારને સમજાવવા ચાહયા ।

તે મકકરયાજ ઝીને આમ મકકર કરતી જોઇ ને પારસી સરદારના ગુસ્સાને પાર રહ્યો નહીં. તો પશુ તેઓ તુરત વેળા ખામોશ રહી પુછવા પડયા, “તમે હમણા બોલ્યા કે ૧ વાગા સુધી તમે જાગતા’તા અને હવે એમ કેમ બોલોજ મેહેરખાઇ ?”

“અરે મરેરે ! કેાણે કહયુ કે હુ એક વાગા સુધી જાગતી હતી ?”

“તમે પોતે, સરદાર સોરાયશાહના જવામમાં હમગુજ બોલ્યા !” સરદાર સાહેબ કાઠ જવામ કરે તેટલા ડાકટર સર મારટીન, જેવણુ આટલો વખત ચુપ બેસીને સધળી તકરાત સાબળતા હતા, તેવણુ ઝટ બોલી ઉઠયા

“નહીં-નહીં, હુ તેમ બોલીજ નથી-મે તેમ કહયુજ નથી !” તે હુચ્છી ઝી પતરી ગઇ !

“કેમ ડાકટર સાહેબ ? તમે મારા સાક્ષી છો” સરદાર

સોરામશાહે ડોકટરને પુછ્યુ “એવણુને મે પુછ્યુ હતુ કે ‘શુ તમે એમ કહેવા માગોછ કે મઘ રાતે એક વાગતા સુધી તમે જાગતાતા તેટલા ફરફુનજી શેકની તમીયેન ખીગડી આનનાથી તમારા ઓરડામાથી તમે આએ ઓરડામા દોડી આવ્યા ?’ તેના જવાબમા એવણે ‘હાજી-એમજી’ એમ શુ નહી કહ્યુ હતુ ?

“કહ્યુ હતુ ” ડા० સર મારટીન જોશથી બોલ્યા. “તે મે મારા કાનોકાન સામજ્યુછ”

“જુડી વાત છે ! તમે લોકો મારી ઉપર તરકટ રચોછ”

“ખબરદાર ! મેહેરમાઘ—તમારી જમાન તમે કાણુમા રાખજો ! તમે બધાને એક લાકડીએ હાંકવાની હેમાકાત કરના ના—નહી તો તેનુ પરીણામ મહા છુર આવશે. હુ મગરૂરીથી નથી બોલતો, પણ તમે જાણોછ કે મઘ રાતે આએ મકાનમા શુ શુ કાળાં ધોળાં થયાછ તેનો ભેદ મેળવવા ચાહુ તો પાનને ચુનો લગાડે તેટલી વાર લાગવાની નથી ! સરકાર-દરગારમા મારો કેટલો લાગવગ છે તેનો તમોને ખ્યાલ છે ? અમે હજી ખી ચુપ બેઠા છે, તે મરનારનીજ શરમને લીધે—નહી કે તમારી ! પણ તમે જો નેણુ ફેરવી વાત કરશે તો આએ તરફ હુ મી સોરામશાહ સુબેદાર છેઉ તમારી ઇજતની ધુવધાણી કરવી હાય અને જીદગીથી ઉખડી જવુ હોય તોજ ખીજઓને ધમકી આપીને ફાની ગયાછ તેવુ અમારી સાથ કરવા આન જો તમે પાધરા જનામ આપશે નહી તો હુ અમલડી તમારૂ પાખકુ પોનીસના હાથમા આપવાને ક્યારનો તત્તવાર થઈ રહેલો છુ ”

સુબેદાર સાહેમે આપેલો આ જમાનગોટાનો જોશામ

એવો કારગાહ થયો કે તે નાપેકાર ધુણ વપડીને થયરી રહી તેણી તેહમી અને કાવના ઉપરજ દમ કસીને ફાની ગઇ હતી, પણ અહીં એક બુદ્ધારનો જમરદસ્ત હથોડો હતો અને એરણુ પર પડતા તેના ધા તે કુપાત્ર સ્ત્રીનું કંચેળું છુદી નાખતા હતા !

“ઓ નહીંરે મારા બાપ, હું તમારા હુકમની બહાર કહા ગઇછ કે તમે જીજરાયા મારી ઉપર એટલા બધા બકા થાવો છ ? પુછોની બાવા, પુછો મર ! બોલતી એરવામ જાઉં તે તમોને રજીસ કરવામા મને ફાયદો શું, મર !”

તે ચરતખોર સ્ત્રી માખણુ જેવી નરમ થઇ ગઇ !

“ઓ નાપાક ! હવે કેમ નરમ-મોમ થઇ ગઇ !” ફરદુ-નજીવાળા એરડાની બાહેરની ચાલમા એરડામા શું શું વાત ચીત થાય છે તે સાબળતી એક મારીને એથે તેહમી ધણી વારની રડમજ એહેરે ઉભી તેણી પોતાના મન સાથ પટપટી “ગઇ રાતે એ આખી રાત જાગતી હતી તે કેની સપડાઇ ગઇ ? ઓ ખુદા ! એ કેની ધજરાટમા પડીછ ! એ ધજરાટમા ને ધજરાટમા પોતાનું પાપ કબુલી દે તો ફવુ સાર !”

“ચાલો, તે વાત જના દો,” સોરામજાહ સુબેદાર એર ડામ બોલતા સબળાયા “તમે ગઇ રાતે એક વાગા સુધી જાગનાતા કે સુતેલા હતા તેનો નીરણુય ક્યારનો આવી મયોછ હવે મને કહો કે ફરદુનજીને મુશ્કેલીથી દમ લેના સાબળીને તમો એરડામા દોડી આવ્યા પછી શું કીધું ?”

“વળી શું કરે ? મે બેહશીને પરપુછ કીધી કે જીજર એમ કાય કરોછ ? તેના જનામમા એવણે કહયું કે મારી

છાતીમાં કંઈ અચ્ચુચ દુખી આવ્યું છે તેથી, મેહેરી, તું એકદમ ડાકટરને બોલાવ”

“વારૂ પછી તમે શું કીધું ?”

“તમે તો કંઈ ચીપીચીપીને પુઝો છો સોરાળશાહજી ? એમ બધરાં માણસને એવી રીતે બહારવો છો જ્ઞાનાં ? હું આએ ઘેરની સત્તાદાર શેઠાણી છોઉં—હું કંઈ રાખેલી રાખ કે ઘેરની ગુલામડી નથી તમે આજે મારી સાથે બધા સખતાપથી વર-તો છો આવ્યાં. એ તે શું કહેવાય ?”

એ હવે ગમે તે કહેવાય ? તમે મારા સવાલોનાં પાધરા જવાબ આપવા છો કે નહીં ! નહીં આપવા હોય તો મને સાફ નાં કહેવો કે અહીંના નીકળેલો લાગલો મવરનરને બગલે જઈ ત્યાંથી પોલીસ કમીશનરને ટેલીફોનથી બોલાવી આજે રાતમાં ને રાતમાં તમોને પોલીસના સ્વાધીનમાં—” અને એમ કહી સરદાર સોરાળશાહ ગુસ્સાનાં અનુનથી એવા દમામદાર દેખાવે ઉઠી ઉભા થયા કે તે દસદાર દલાનાં બાણ્ય બેસી ગયાં !

“ઓ નહીં ! ખુદા ખાતર મને નાં છુગવો ! હું દુખીની કોઈ દયા કરો !” તે હાથ જોડી કમળીને બોલી

“તમોને દયા ઘટતીજ નથી—દયાને લાયક તમે છોજ નહીં ?” સરદાર સાહેબે ઝટ જવાબ વાળ્યો “દયા—દયા શાના કરો છો ? તમોને બીજાઓની દયા લાગતી હતે તો તમે એમ જીવ પકડી બેસતેજ નહીં એ તમોને બીજાઓની લાગણી માટે દયા નથી તો તેઓની દયા ધમ્મવાનો તમોને હક નથી” સોરાળશાહ પાછી ખુરસી લેતા બોલ્યા, “એક દુખ ને બીજે કહામ તે એનું નામ ! આજો દુખી હું નાખતી કરું છું

બોલો મરનારે તમેને ડાકટર બોલાવવા કહ્યા પછી તમે શું કીધું ?”

“મે ડાકટરને બોલાવ્યો.”

“ડાકટરને બોલાવવા કોણ ગયું હતું ?” સોરાબચાહે ઠસાથી પુછ્યું

“હું પોતે !” તે નાપેકારે અહીં હાજર જવાબી વાપરી તેણીએ જોયું કે આ સવાલનો જવાબ ઉડાવી શકાય એમ તો હતું જ નહીં, ત્યારે આપા એનજેલીનને બદલે પોતાનું જ નામ અડાવી દીધું !

“તમે પોતે ? એ શું બોલો છો ? મેહેરબાઈ !”

“હું પોતે !”

“આ વાત કેમ મનાય ? મેહેનમા આટલા બધા નોકર-નફરો છતાં તમે પોતે ડાકટરને બોલાવવા ગયા એ કેમ માની શકાય ?”

“માનો કે ના માનો-પણ હું પોતે ગઈ હતી !” તે બોલે બોલ જુઠ્ઠી સ્ત્રીએ હજી પોતાની જાહેર છાંયી નહીં

તમેને જવાબ કારણ શું ?”

“વળી કારણ શું હોય ?-મને લાગ્યું કે મારા જવાબી ડાકટર જલદી આવશે અને તેથી હું પોતે જ ગઈ !”

“ગાડીમા ગયા હતા કે ચાલતા !”

અહીં તે લુચ્છી સ્ત્રીનું ગાડું અટકી ગયું આપા એનજેલીનનું નામ છુપાવવા માટે પોતાનું નામ અડાવી દઈ તેણી

એમ સમજતી હતી કે વાત અદીજ બધ પડશે, પણ દાવકા સરદાર સાહેબે તો તેણીને એક ખીજ સાણત પેચમા પકડી

“તમે જવાબ કેમ નથી આપતા, મેહેરબાઈ ? તમે ગાડીમા ગયા હતા કે ચાલતા ?”

હુ ગાડીમા-અરે નહી-હુ ચાલતી ગઇ હતી ।” તે ધભરાયલી સ્ત્રીએ ગભરાટમા ધામટ કરી મેલ્યુ ।

“મેહેરબાઈ-મેહેરબાઈ ? એક માણસ જુઠ્ઠુ ખેલે તેની બી હા હોતી જોઇએ ” સોરામશાહ ચીરડાઇને પુછવા પડ્યા “તમે ધડીમા કહોછ કે ગાડીમા ને ધડીમા કહોછ કે ચાલતા એ ઉપરથી અમે શુ સમજવુ ? સમર કરો । તે વખતે તમે ધભરાયલા હતા કે નહી ?”

“મારા બાદશાહી ધણી જેવા ધણીને છેલ્લી ધડીતુ દુખે ને હુ ધભરાઉ નહી એમ હોય વાર, બાવા સોરામશાહ ?”

“હુ તેજ જાણવા માગુછ ને તેથી પુછુછ કે તેવા ધભરાતની વખતે તમે ધમ્મી ધમ્મીને એમજ ધમ્મયુ હશેની કે જેમ બને તેમ ડાકટર જલદી આવે ?”

“હારે માવા હા, એમજ તો, મર ।”

“ત્યારે તો તમારા જવાબ ઉપરથીજ તમે જુઠ્ઠા ઠરોછ જો શવ સટોસટનો વખત હતો તો તે વખતે તમે છતા ગાડી-ધોડા મુકીને પગે ચાલતા ડાકટરને બોલાવવા કા ગયા ? ગાડીથી જલદી પહોચાય કે પગથી ? વળી મધરાતે એક વાગે તમારે જેવા એક શ્રીમત શેઠાણી, જે ધોળે દીવસે પોતાના મગીયાની બહાર ૫-૧૦ કદમ ચાલવામા પોતાના દરજ્જાથી

હલકુ વીચારે, તે મધરાતની વખતે અને તેમી રાતનાં અધા
રામા ડાકટરના ઘર સુધી પગે ચાલતાં એકલાં તેને તેડવા
જાય એ વાત શુ માનવા જોગ છે? ઓ મેહેરમાઇ, તમે
જુઠ્ઠા છો !”

“આવા માફ ભેજુ ઠેકાણે નથી કઢાય ગાડીમામી ગઇ
હેાઉ !”

“જોયુ હવે ? તમારા બોલવાના ઢગજ કયાં છે ? વાફ,
કબુલ કીધુ કે તમે ગાડીમા ગયાં તો તે ગાડી હાકનાર કોણ
હતો ?”

અહીં તે નાપેકાર પાછી ફર્યાઇ ગઇ ! તેણી જેમ જેમ
જુઠ્ઠુ બોલતી હતી, તેમ તેમ વધુ ને વધુ ફસતી જતી હતી !

પ્રકરણ ૩૦ મું.

સકળમાં આવેલી એક શેઠાણી !

[છપય.]

કહો કરે શુ બોધ ?

સુણે નવ બોધ લગારે,

કહો કરે શુ બોધ ?

ગણે નવ ગુણ હજારે,

કહો કરે શુ બોધ ?

આપ ડા'પણમાં ડાલા,

કહેા કરે શુ બોધ ?
 મુખમાં જેહ મનાયા,
 જે શીખ હજારે આપતાં,
 મહેપથ ના પાસરો,
 રે ! સેવક-સુત એ શેઠ તણે,
 કાઢી નાખેા કાકરો

(છાટાલાલ સેવકરામ.)

મહેરબાદના કહેા મુજબ તેણી ડાકટરને બોલાવવા જે ગાડીમાં ગઇ તે ગાડીનો કોચમેન કોણ હતો એ છેના પ્રકરણમાં સરદાર સોહરામચાહે પૂછેનો સવાલ હતો. આ સવાલથી તેણી બેવડી ઘભરાટમાં પડી જેમ તેમ આયા એનજેનીનને મચાવી લઇ પોતાનું નામ અડવ્યુ, ત્યારે સોહરામચાહે તેણી “ગાડીમાં ગઇ હતી કે ચાલતી” તે બાબે પરપુછ કરી પ્રથમ તેણીએ ગાડીમાં જવાનો એકરાર ઘભરાટમાં કરી લઇ તુરતજ તે પાછો ફેરવી નાખ્યો કે ગાડીમાં નહીં પણ પગે ચાલતી ગઇ હતી ! એમ કરવાનું કારણ એ હતું કે ગાડીમાં ગઇ એમ કહે તો ગાડીવાળો કોણ હતો તેની તપાસ થાય અને ગાડીવાળાને પુછે તો આયા એનજેનીન પકડાઇ જાય ! પણ પોહચેલ સોહરામચાહ કાંઇ કાચા ન હતા તેવણે તેવા દોડા દોડીના જીવ સટોસટ વખતે પગે ચાલીને જવાની રાત માનવાને જ્યારે ધસીને નાજ પાડી, ત્યારે તે નાપેકાર આપમેળે ગાડીમાં જવાના આગતા એકરાર પર પાછી આવી ! તેજ

વખતે તેવણે થોડાવાળાનું નામ માગ્યું, કે જે આપતા તેણી કંગલાઈ ગઈ !

“એ નામ તમે આપવું જ પડશે.” સોહરાયશાહ ડોળા કંકડાવીને બોલ્યા

“ક્યાથી આપુ ? કેવી રીતે આપુ ? તેવા ધબરાટમાં હું તેને ખાસ જોવા ક્યાં બેઠી હતી ! સોહરાયશાહ ! જામા, મારી સાથે એમ ના કરો ! હું બળેથી ને વધારે નાં બાળો ! તે ગાડી હાકનાર કોણુ હોય તે હું શું જાણુ ? અમારે ત્યાં કંઈ થોડો એકજ ગાડીથોડો છે ?”

“નહીંજી—જાણુ છ કે ધણુ ગાડી-થોડા છે, પણ તેથી એમ નથી કરવું કે તમે આજે મકાનના શેકાણી તમારા થોડાવાળા કે કોચમેનને પીછાની નહીં શકો ? વાર, ડાકટરને ત્યાં જવા સારૂ ગાડી બોલાવવાનો હુકમ તમે કોણુને આપ્યો હતો ?”

“તેનો મને હમણાં કશો સુધનો નથી—ને વખતે હું ધબરાટમાં હતી ”

“તમે તમારી આયા એનજેલીનને ગાડી બોલાવવા કહ્યું હતું કે ”

“એનજેલીન”નું નામ સાબજીતાજી મેહેરમાઈ ચમકી ! અને ફગતાઈને શીકઈ મારી ગઈ ! સરદાર સોહરાયશાહે તે બરાબર ‘મારક’ કીધું અને તુરતજ ડા. સર ચારલસ મારટીન તરફ ફરી તેવણે એક છુપી ઇશારતથી તે ઉપર તેવણનું ધ્યાન ખેંચ્યું. ડાકટર પોતે પણ તે મામલો સમજી ગયા.

“અરે નહીંરે બા, ખુદા ખાતર મારી એનજેલીનને આએ બાખતમા વચ્ચે ના લાવો !”

“એટલે ? એમ બોલવાનું કારણ શું ? તમારા આએ સખુનથી તો ઓરખી અમોને એની ઉપર વધારે વેહેમ જાએછ ગઇ રાતે એનજેલીન કયા હતી ?”

“હ, એનજેલીન કે ? કયાં હતી ? ગઇ રાતે ?—અ, તમે શું પુછોછ ? મકુજે એનજેલીન-મ-મ-ગઇ રાતે-ક-ક-કયાં હતી તે પુ-પુ-પુછોછ કેમ-મ-મર ?” મેહેરમાઇ ત-ત-પ-પ થઇ જઇને શું જવાબ આપવો તેના વીચારમા પડી-તેણીથી આગળ વધી સકાયુ નહીં

“હા હા, એમ ત-ત-પ-પ કેમ થઇ જાવોછ ? તમારા કઇ પાણી મુવેલા છે કે શું ? બોની દો જતદી !—ગઇ રાતે એનજેલીન કયા હતી ?”

“મ-મ-ગઇ રાતે ? અરે નહીંરે બા, મારી એનજેલીન તો ચાર દહાડા આમમચની રજા લઇને ગયલી આજે સહવારે આવી, ગઇ રાતે તે અહીં હતીજ કયાજે, હુ હા કહુ ?”

“જુઠંઠું ! જુઠંઠું ! હરડતુ જુઠંઠું એ નાપાક બોનેમોત જુઠું બોલતી છે !” તેજ પળે કાનકો કારભારી, જે ફરદુનજી-વાળા ઓરડાની બાહરે દરવાજા આગળ ઉમો રહી અદર ચાલતી તકરાર ધણી ધનનેજારી સાથે સાબળતો હતો, તે એકદમ ઉસ્કેરાઇને ઓરડામાં ધસી આવી બોલ્યો “હેરામહાદ હેઠ-એ દદા તમુને ખોટું હમજવતી છે ધની આયા એન-જેલીનને ચાર દહાડા રજા આપેલી એ વાત હદનતર ઉપજતી કાઢેલી છે. ધની તે માનીતી ફરગણ અહીં આ મેહેનમાજ

છે-એ ખુની અહતરી તમુને ખોટું હમખવે તેવારે મને હતાપ થઇ આવે । પુછો છને મારા મોહડા પર ।”

“કાવલા ! જરા સખર કર !” સોહરાબશાહ સુબેદારે એક જડજને જાજતી ગભીર અદાથી ધીમા સાહે તે વફાદાર કારભારીને ઠંડા પાડવા ઇચ્છ્યો “તેહમી દીકરીએ મને દરેક ખીનાથી પુરેપુરો માહીતગાર કાઢેનો છે મઇ કાલે સહવારે નાસ્તાની ટેબલ પર આયા એનજેલીનને પોતાની માનતા ઉતારવા બાબે મંગેલી રમથી તે રાતે ૧૦ વાગે સુવા ગયા ત્યા સુધી શુ શુ મન્યુ હતુ તે હુ જાણુ છુ આ આ બોલેબોલ જુહી છે એમ મારી ખાત્રી હવે પુરેપુરી થઇ ચુકીછ કેમ મેહેરબાઇ, આ વાત ખરી છેની કે મઇ કાલે સહવારે તમારી આયા એનજેલીને નાસ્તાની ટેમલપર તમારી રમ લઇ તમારાજ મેહેલમા તેહમીની ત્રણ આયાઓને મેજ-ખાની આપી હતી ?”

“અરે હા બાવા હા, મારો સુધલો બજે । બેહેસ્તીના મોતે તો મને ઘેલી દીવાની બનાવી મુકીછ આએ અચબુચ આફતથી હુ તો એક જ મલમાનુ જનાવર જેવુ જનાવર બની ગઇછ” તે મકારે ઓરત પકડાઇ જવાથી મકકરથી નરમાશ ધારણ કરતા બોલી “મારી એનજેલીન અહીંજ હતી, પણ મઇ રાતે તો એ રાતને શુધ શુધ કયા હતી ? તેહમીની આયાઓ સાથ પીપતુ લઇ એક મુલેલા ઢોરની માફક આખી રાત બેફામ પડેલી હતી, તે સહવારે આએ જોધીવાર થવા પછીજ ઉઠી મુછતો ।”

“હ હ ? એટલુ બધુ ? ત્યારે તમારા કહેનાપરથી

આએ વાત તો નકી થાએછ કે આયા એનજેલીન આખી રાત બેફામ પડી હતી તેને તમે આખી રાત જાગતા હોયા વગર જોઇ શકો નહીં ? કેમ ખરૂં કે ?”

“તમે જે અરથ કરો તે બાવા-હુતો મારા બેહેસ્તી ફરફુનજની જીદાઈયા હવે જીદરાપા ને બળાપા—”

“બસ બસ-પટપટ ના કરો ! બેહેસ્તી ઉપર તમારૂં કેટલું હેત હવું” તે આખી દુનીયા જાણે છે. બેહેસ્તીને તમે કેટલા ચાહતા હતાં તે આએ મકાનમા કોઈને અજાણ્ય નથી” સોરાબશાહ ચીચવાઈ ઉઠ્યા.

સાહેબ, મકાનની બાહેરનાઓને પણ અજાણ્ય નથી !” અહીં ડા० સર મારટીન ઉમેરી આપ્યું. “હું કાંઈ આ મકાનનો વસનારો નથી, પણ એવણના ફ્રેમ્લી-ડાક્ટર તરીકે મેં જે કાંઈ જાણ્યું છે અને જોયું છે તેજ એવું ત્રાસદાયક છે કે આપણા મરનાર મીત્રનો પરજીયો સસાર કેટલે દરજ્જે સુખી હતો તે તપાસવાની જરૂર નથી મરફુમ ઇઝતદાર અને કાકવાળા હતા તેથી પોતાની ઇઝતને ડરીને અપમાનો મુજે મોહડે સહન કરતા હતા”

“મારા પરવરદેગાર ! એ હું શું સાંભળું છું ?” સરદાર સોદરાબશાહે અફસોસ કીધો મરનાર જોડે મને એટલો અમત ધાડો સમજ હતો પણ કોઈની દહાડે પોતાના દુખી સસારનો એક હરફ વટીક મારી જાણ્યો આવવા દીધો ન હતો મરનાર ગ્રહ્યા ને પાકા પુરૂષ હતા, પણ તેમનું અમીરી અત કરજી દયાળું ને નરમ હતું તે નરમ દીલનોજ આએ ઓરત લાલ લઈ ગઈછ અરે ! જે મરનારે મને એ વીશે જરાખી ચેતાવ્યો હતો, તો

તેજ ધડીએ આએ નાપાકનું પાખડુ મેહેલની બાહેર હુ નહી
કહડાવતે તો મારૂ નામ સોરામશાહ સુમેદાર નહીં! પણુ હવે
બાણ હાથમાંથી ગઇ! કાઈ શીકર નહીં-હવે હુ એને સેહેલા-
ધથી જતી મુકવાનો નથી જરા સખર કરો!” અને અહીં
સરદાર શોહરામશાહ તે દલદર દલા તરફ ફરીને બોલ્યા “મેહે
રખાઇ! ઘોડાવાળાનું નામ કે તેને બોલાવવા જનારનું નામ
તો તમને યાદ નથી-કારણકે હાલ તમે ધણા ધબરાટમાં છો
એ દેખાઇતું છે-પણુ મને એમ કહેશે કે બેહેરનીને આટલો
ગભરાટ થના છતા તમે તેવણને તેની હાલતમાં નાખીને પોતે
ડાકટરને ત્યાં દોડ્યા તેમ કરવામાં તમારી મતલબ શુ હતી ?
શુ તમારે ત્યાં નોકર નફરો નહીં હતા ? શુ તમારે ત્યાં
ચાકરોનો તોટો હતો ? બસ-મારી ખાત્રી થઇ ચુકી કે તમે
જુઠું બોલો છો-ડાકટરને તેડવા તમે પોતે ગયા હતાજ નહીં-
બોલો ખર કે ખોટું ?”

મેહેરખાઇએ કામ જવાબ આપ્યો નહી આ વખતે
તેણીના હાડેહાડ ધુણ રહ્યા હતાં!

“વારૂ બેહેરનીને એટલો જીવ સટોસટ ગભરાટ થયો તો
તેહમીને તમે તેજ ધડીએ ઉઠાડી કા નહી ? તે પેટની દીકરી
હતી કે કોઇ પારકી હતી સરદાર સોરામશાહ હવે એક પછી
એક સવાલ મુકતાજ ગયા “તેહમીને જગાડ્યાથી તો ઓરખી
તમેને કુમક થતે તેમ તમે કાંય નહી કીધું ?”

“બાવા, આય ખ્યાલથી નહીં કીધું કે જીભરૂ એ જવાન
જમાન ઉધરતુ બચ્ચુ બાપ થતાની એવી ધડીપલ હાલત
જેમ હેમતી જમ ને રખે કમ ઓરનું ડોર કરી નાખે તો

એક સતાપમા ખીજો સતાપ કયા ઉમેરે ! એજ ખ્યાલથી મે એને નહીં ઉઠાડી !”

“શ્યામાશ્વ ! શુ તોફાન ફલીલ દેખાડે છે ! અરે મેહેરખાધ મેહેરખાધ, એમ ડીગળાં મારયાથી ને તમારો ખયાલ થનાર છે ? કેવુ ચરમ ભરેલુ જીંઠુ તમે જોડે છે ? વાહ, તેહમીને તે ખ્યાલથી નહીં ઉઠાડી-ને ધરના કારભારીને, મેહેલના ખીજ નોકર નકરોને કા નહીં જગાડયા ? શુ તેઓખી હબતી જવાનાં હતા કે ?”

“સુધલો નહીં રહયોરે, બાવા, મને સુધલો નહીં રહયો.”

“ત્યારે બેહેસ્તીની પાયદસ્ત દોડાદોડીથી કાઢવાનો સુધલો કેમ રહયો ? હે, બોલોની ? તે વખતે તમારી અકકલ કાંઈ મઠ હતી કે પેટની દીકરી જેવી દીકરીનેખી છેલ્લો સેઝદો કરવાની તમે તક આપી નહીં ? શુ તમારે મનથી કુતરે ધસડી નાખ્યુ હતુ કે ? અરે કોમ સમાવાહલાઓને આવવા દેતે-કોમ દેસ્ત આસ્નાઓને ખચર આપતે-એકામ પડેની પેટની દીકરીને સુધીમા આવવા દઇ સાજે પાયદસ્ત કાઢને તો તમારે શુ નખખોદ વળી જવાનુ હતુ ? એટલી દોડાદોડી કરવાનુ કારણુ શુ હતુ ? એટલી દોડધામથી મરનારને અવલમ જલ પુગાડી દેવાને સમ્યથ શુ હતો ? તમારે એ પગલુ પોતેજ પુરવાર કરેછે કે તમારા પાણી કાઢખી મુલેલા હતા-તમે અસાધારણુ હદ સુધી ગભરાટમાં હતા-અને તેથીજ કાવલા કારભારીએ તેહમી હુશીયાર થાય તેટલા થોભી જવાની તમોને છાંધેલી કાકલુદી ભરેલી અરજનેખી તમે ગણુકારી નહીં બોલો એ વાત

ખરી છે કે ખોટી ? કાવલાએ ફરદુનઅશોકના રવાનને દોડાદોડીથી કહાડવા માટે પોતાનો અણગમેા જાહેર કીધો હતો કે નહીં ?”

“મને યાદ નથી નથી—હુ હુ ખથી ઘેરાઇ ગયલી હતી.”

“ધ્યાનત છે તુ દવદર હદાપર !” કાવલાનુ ઉભાઇ આવવાની બોલી પડ્યો. “અરે હોરામહા હેઠ, મે ધના મર વાને જેવા કાલાવાલા કીધેલા કે બાઇ ચપો—ધીરા થાઓ—તેહમીમાઇને ઉઠીયાર થવા દીયો—મીજ્ઞ હમા વહાલાઓને આવવા દીયો ને પછી ધીરે હાલને કરો—પણ એ બદી એકની મે થીયેલી ની ! અઉવે !”

“હુ બધુ જાણુ છ—કાવલા—તુ જરા સમર કર ! મે આએ સવાલ મનપરજ લીધોછ તો હવે હુ બરાબર એનો પીછછો પકડી ખરી હકીકત થુ છે તે શોધી કાઢ્યા વગર રહેવાનો નથી હવે કરડા ઇલાજો લીધા વગર છુટકો નથી તારી શેઠાણીના ખુલાસાથી હુ જરાબી સતોષ પામ્યો નથી. મારે પોલીસની મદદ મેળવવીજ પડશે તારી બાઈ કહેછ કે બેહેસ્તીની પામદરત દોડાદોડીથી કહાડવા બાબે તે દેખાડેલો અણગમેા એને યાદ નથી, કારણુ કે તે વખતે હુ ખથી તે ઘેરાઇ ગયલી હતી તારો વાધો તો એને યાદ નહીંજ રહ્યો, પણ પોતાની ફરજ થુ હતી તે !! યાદ નહીં રહી ! પેટની દીકરીનેબી મુરા બાપનો છેલ્લો સેજદો કરવા નહીં દેવા જોટલી એ ભાનશુલી મને એમા નનાઇ નથી, કારણુ કે એને એના કીધા કરતુકોપર ઠાકણુ વાળવાનુ હતુ ”

“અઉવે ? મારા હરદાર ! ઉઓ એજ કેતો ઉતો ! અવતા રેહજો ને બાણુ હુખ જોજો ! તમે હુખેથી પોલીહને

ખખર આપો-અમે બધા નોકર-ચાકર હાખડી આપના તઇવાર છીએ”

“મારા હેઠં થતા એ કપાતર અહતરીએ હુ હુ હુખ દેખાડેલુ તે અમે કા ની જાણતા?”

“સાબળો-મેહેરઆઇ ! તમારા નોકરો વટીક તમારે માટે કેવુ ઉમદા મત ધરાવેછ તે કાનોકાન સાબળો !” સરદાર સોહરાજશાહે પ્રસંગોપાત કટકો માર્યો.

“એ મુલો વેગરેટ વાદરો તો હ મેશનો મારા પાપનો તરસોજ છે-હુ અહીં આવી ને આવીજ એની આખમા ખુતીછ એ ભરતે ગીયો હમેશા મારી ખુનસ કરેછ તેમ આજે કરે તેમા નવાઇ શુ ? બધા નોકર-ચાકરોની મને એ ધમકી આપેછ પણ એ એકલા સીવાય બીજો કોઇ નોકર મારી તરફ વેહેમ ધરાવતો નથી.”

“હુજમા રેહે હુજમા ! હોરામદા હેઠં, ધને જરા હરખી રીતે ઢાઝો કે એમ પુકરાઇ ની મરે ! આ મકાનમાં ધની એક માનીતી આયા એવી એનજેનીન હીવાય એકેએક નોકર-ચાકર મારી તેહમીયાઇના મતને મળતા છે કે અમારા હેઠં હાથે કદખી દગોજ રમાયયો-નીતો ફરદુનજી હેઠં એટના જલદી મરી ની જાય-અહિવે ! બીજા નોકરો વીહે ખાત્રા થતી ની ઝોય તો આ ધડીએ હદા અહીં હાજર કડ-એલો લાઉ ?”

“તેમ કરવાની હાલ કાઇજ જરૂર નથી, કાવલા, એને એની ગુમરાહીમાજ રહેવા દે એનુ પાપ હવે ટકોટક ભરાઇ રહયુછ અને જે વખત જાયછ તેમા આપમેળે પુટવાની અણી

ઉપર છે ચાલો ડાકટર સાહેબ, ઉઠો—અહીં વધુ વખત બોલવામા હવે સાર નથી આએ ઓરતે આપણને એકમી સવાલનો સતોષકારક ને સાચો જવાબ આપેલો લાગતો નથી માટે હવે આપણે આપણુ સુજ્યુ કરવામાજ લાભ છે.”

અને અહીં સરદાર સોરાજશાહ અને ડા० સર મારટીન તે દલદર દલાનો જરાએ દરકાર કીવા વીના અતીથય કુખા મલા દીલ સાથ તે ઓરડો છોડી ગયા !

પ્રકરણ ૩૧ મુ .

એક લાંચીયા તખીઅની તપાસ.

(દોહરો.)

પાપી જન ! તુજ પાપનો, રજ રજ કરતાં રોજ,
વજન વધે છે વીથવમા, એ હલકો કર બોજ !

(તારાપેશવાળા.)

“ચાલો, ડાકટર સાહેબ, હવે વખત બોલવામા સાર નથી ” સોરાજશા ઓરડાની બાહાર નીકળ્યા બરાબર બોલ્યા.
“સઉથી પહેલા આપણે તમેલા તરફ જમથે અને ગપ રાતે ડાકટરને બોલાવવા કોણુ ગયુ હવુ તેની તપાસ કરીયે.”

“હુ પણ એજ કહેવા ઇચ્છતો હતો ” ડા० સર માર-

દીને જવાબ આપ્યો અને તે બન્ને ગ્રહસ્થો, તેહમી તથા કાવલો કાસ્ટલના પાછલા ભાગ તરફ ગયા ત્યાં તપાસ કરતા મકન ઘોડાવાળાએ તુરત કહી દીધું કે “જામ, રાતે ૧ એક વાગે છેટની એક ઘોડાની છીગરામ ઉએ જોડેલી”

“તને કહેવા કેણુ આવ્યું હતું ?”

“આયા એનજેલીન !”

“અને ડાકટરને ત્યાં ગાડીમાં કેાઇ ગયું હતું કે ?”

“હાજતો જામ-આયા એનજેલીનજ આવેલી ! ઉ તીને મારતી ગાડીએ લખ ગીએલો ને તારી નાના ડાકટર જામ અમારી જાને આવેલા !”

“થઇ ખાતરી ?” સોદરામશાહે ૩૦ સર મારટીન તરફ ફરીને પુછ્યું ‘એ દદા બોનેમોન કેટની જુહંડી છે તે જુઓ ! હવે કયા ગઇ એની ડુકરાણ કે હુ પોતેજ ગઇ હતી ?—ચા, મકન, આયા એનજેલીનને મઠ્યે માઇ પેતે ડાકટરને ત્યાં તારી ગાડીમાં આયા હતી એ વાત ખરી છે કે ?

“કાણે કીએલું જામ ? વગી રાતની વખતે માઇ કીથે દારે બહાર નીકળે કે આજે નોકળનાની ? ઇઓણુને તો એક ઘોડાની ગાડીમાં બેજતા હરમ લાગી ગયું ! બાદને રાતે દાઠેલી કાણે ? મારી હાતે એનજેલીન આવેલી ને ફર આવેલી !”

સરદાર મોહરામશાહ તબેલામાર્થી ઝટ પાછા ફરયા અને મહેલમાં આવી બોલ્યા “ડાકટર સાહેબ, હુ તમારી ગાડીમાં તમારે ત્યાં આવના ઇચ્છુ છું મારે છોટા ડાકટર સાહેબને મોકલસ સવાલ પુછવાજ.”

તે બલા તખીમે ખુશીથી “હા” કહી અને તેહમીને “હુ જરા જમ આઉછ” કહી સરદાર સોરામચાહ ડાકટરને બગલે મયા

પેલા નેકનામ ત્યાં હાજરજ હતા તેવણને સાજની ખખર પડી ચુકી હતી કે મોટા ડાકટર સાહેબ ફરફુનજી શેકતુ મરણ સાબળીને ધણુ દુખી થયા હતા અને ત્યાજ જરાની તખયારીમા હતા તેટલા મીસ તાલેવતને લીધે માણસ ખાસ ખોતાવવા આવયાથી ત્યાં મયા છે આ ઉપરથી તે લુચ્ચો પોતાના પીનાની છતેજરીથી રાહ જોતો હતો “આજના મનાવ ઉપર પપાનુ મત શુ છે” તે જાણવાને અધીરો અન્યો હતો

ડા. સર મારટીન જોડે સરદાર સોરામચાહને રાતની વખતે પોતાને બગલે આવેલા જોષ તેમના અમીર દેખાવપરથી છોટા ડાકટર સાહેબના લપ્પા લેરાયા વીના રહ્યા નહી, જો કે તે સરદાર સાહેબને પીછાનતો ન હતો પણ તેણે ઝટ અટકળ કરી કે આ અહરથ તેના પીતા જોડે તાલેવત કાર્ટલ માથીજ આવેલા હોવા જોષથે

મોટા ડાકટરનો ઉસ્કેરાયલો ચેહેરો જોષ તે પામી મયો કે મામલો કાષ્ટક ગભીર છે. બાપે પોતાના બેટાનો સરદાર મોરામચાહ જોડે “ઇનત્રોડયુસ” કીધો અને તે ત્રણે જણુ આગલા દીનાનખાનાની અધવચ્ચે એક જોળ ટેમલ આગળ વાતે બેઠા

“આજના મમીર બનાવ વીજે આ માનવત અહરથ

તમેથી કેટલોક ખુલાસો જાણવા ઇચ્છે છે ” બુઝરગ ડાકટર
સર કરી આપ્યું

“મોટી ખુશીથી હું ઘટનો ખુલાસો કરીશ, પપા ડીયર !”

“મારે હાલ કાંઈ વધુ પુછપરછ કરવી નથી, માત્ર
ઓડાકે સવાલોનાં તમે તરફથી હું જવાબ ઇચ્છુ છું,”

“બહુ સારું.”

“મીસીસ ફરદુનજીને આજે સરટીરીકેટ તમે લખી
આપી છે ?”

“હાજી”

“આ સરટીરીકેટ શાને લખતી છે ?

“મી. ફરદુનજીના અકરમાતીક નીપજેલાં મરણને લખતી ”

“શું મરનારને કાંઈ અકરસમાત થયો હતો ?”

“નહી, તેવણુ અચ્ચુચ મરણ પામ્યા હતા

“ત્યારે તમે એ મરણને અકરમાતીક મરણનું નામ કાં
આપ્યો છો ?”

“મારેથી જીલ્લા ઓલાખ ગયું—તે એક અચ્ચુચ મરણ
હવું.”

“એમ બનવાનું કારણ શું ?”

“તેવણુનું હાર્ટ ફેલ થવાથી ”

“મરનાર તમારા ત્રીટમેન્ટમાં હતા ?”

“નહીજી—મારા પપાના.”

“તમે કોઈનાર મરનારને હવા આપી હતી ?”

“નહી-કદી નહી.”

“તમેને ગઈ રાતે બોલાવવા કોણ આવ્યું હતું ?”

“મને ?-મને કે ? તમે શું પુછ્યું, સાહેબ ?-રાતે મને કોણ બોલાવવા આવ્યું હતું એમ પુછો છ કે ?” તે લુચ્છાને આ અચ્છુચ સવાલનો જવાબ શું આપવો તે નહીં સુજવાથી વીચાર કરવાનો વખત લેવા માટે બનતું લલતું પુછવા પડ્યો તેને ઝંટ રાતનો બનાવ યાદ આવી ગયો કે આપા એનજેનીનને મેહેરબાદએ “પોચી છાતીની” જણાવી હતી માટે તે જો તેનું નામ કહે તો વખતે બાજી બગડી જાય પણ બીજીજ પળે તેને વીચાર આવ્યો કે મેહેરબાદ પોતે આવ્યા હતા એમ કહેલું કદી સ્વીકારવામા આવશે નહીં માટે કોઈ ત્રીજું નામ અડાવેતું ઠીક થઈ પડશે એમ ધારી બોલ્યો—મધરાતનો બનાવ હાવાથી અને હું ઉધમાથી ઉઠેલો હોવાથી તેમજ તકુ તાકાતુ હોવાથી મેં ખાસ ધ્યાન આપ્યું ન હતું ”

“એમ કાંઈ બને ? તમે કયા જતા હતા તે જોટું ચોકકસ જાણુતા હતા તેટલુંજ તમેને તેડવા કોણ આવ્યું હતું તે પણ તમે જાણુતું જોઈયે—તમારો આ જવાબ ઉડાવનારો છે—ડાકટર સાહબ—એકસકયુઝ મી—પણ તમે તે નામ અહીં યાદ કરતુજ પડશે ”

“હું તાલેવ ત કેસ્ટલના નોકર ચાકરોને ઓળખતો નથી ”

“બલે ઓળખતા નહીં હો-પણ એમ નો કહેશો કે ની કે તે કોઈ નોકર હતો કે શેઠ હતો ?—ત્વી હતી કે પુરૂષ હતો ?

“હું ધાર છું કે કોઈ પુરૂષ હતો ”

“પુરુષ હતો ?”—સરદાર મોરામશાહે અપ્રીત થઇ પુછ્યું
 “જરા ફરીથી યાદ કરો, ડાકટર સાહેબ, હું ધાર છું કે
 તમોને બોલાવવા આનનાર કોઇ પુરુષ નહીં હતો.”

“નહીં સાહેબ, પુરુષજ હતો” તે યુગ્મજાએ જીદ લીધી
 અને એક સાથુન જીદુ અડાવ્યું.

“વારૂ તેનું કંઈ નામ ?”

“નામ હું જાણતો નથી પણ સમ્પર કરો—હા હા, હવે
 મને યાદ આવેછ તે મરનારના મેહેલનો કારભારી હતો.”

“શુ મીઠા કાવસજી કારભારી તમોને મઠ રાતે ગાડી
 લઇને તાકીદે બોલાવવા આવ્યા હતા ?” સોહરામશાહે ભારે
 અચરતીથી પુછ્યું

“હાજી”

“વારૂ તેવણ કહેવા છે ? જરા તેવણની કાંઈ ઓળખ
 નીશાન આપશો ?”

“તેવણ ધરડા છે—બાલ પાકેલા છે—મોટા યુગ્મજા રાખેલા
 છે અને મોટી ઉમર છતાં લાલ બોકનડા જેવા છે.”

“તમે હાલ નીશાની આપેલા અહરથ મઠ રાતે તમોને
 તેડવા આવ્યા હતા ?”

“હાજી”

“ડાકટર સાહેબ, જરા ફરીથી વીચાર કરો ! તમે કાંઈ
 જીલ કરતા હશો ?”

“ના—હું જરાએ જીલ કરતો નથી.”

“એકસકયુઝ મીં ડાકટર, હુ તમોને માની શકતો નથી કેવુ અજબ જેવુ છે કે જે કાવલા કારભારીને તમે ગપ રાતે તમોને બોલાવવા આવેલો જણાવો છો તે આદમી ગપ રાતે ૧૦ થી તે સવારે ૭ વાગ્યા સુધી ‘તાલેવ ત કાસટલ’ માંજ હાજર નહી હતો, તો તમોને બોલાવવા આવેજ ક્યાંથી ? એ વાત મનાયજ કેમ ?”

ડાકટર મારટીનનો ચેહેરો ફગલાઇ ગયો । તેણે ધારયુ હતુ કે કાવલા કારભારીનું નામ અડાવવાથી બધી બલા દુર થઇ જશે, પણ ગપ રાતે આખી રાત કાવલો કેસટલમા નહી હતો એ વાત તે શુ જાણે ? તે આ રીતે પકડાઇ જવાથી બહુ ખશીયાણો પડી ગયો અને બીચારા છુઝરમ ડાં સર મારટીનને તે મામલો જોઇ બરડે પાણી ઉતરયુ તે ધરડો અદસ્ત મનમા ચેતી ગયો કે “જ્યા છે ત્યા દીકરાજીના પાણી કાઢખી મુવેલા છે અને મેહેરખાઇએ સોનાની ચાવીથી તેનું મોઢુ બંધ કરેલુ છે”

તમારો આ ખુલાસો અમને બારે વેહેમમા નાખનારો છે” હવે તે બલો પીતા પોતાના પુત્ર ઉપર ઉખડ્યો. તે એક સત્યવક્તા અદસ્ત હતો. દીકરાને લીધે પોતાની આબરુને પણ ધોડા પહોંચતો જોઇ તેનું દીલ ધણુ દુ ખાયુ હતુ. “સરદાર સોહરાબશાહ શુ કહે છે તે તમે સાંભળ્યુ ? એવણુ કહે છે કે મેહેલનો કારભારી તમોને બોલાવવા આવ્યો હતો એ વાત ખોટી છે”

બાપના આ તરાસથી બેટાને વધુ બારી પડી ગયુ.

“જરા વીચાર કરો, જે કારભારી પોતે તમોને બોલાવવા

આવ્યો હોય તો તે આજે ના શા માટે પાડે ? સાબળવા મુજબ તેણે તો તમારી જોડે સહવારે તકરાર કીધી હતી અને તેને તમે સજજડ ડમડારી આવ્યા હતા, એ વાત ખરી કે ?” સોહરાબશાહ સુમેદારે ઉમેર્યું

“જોટટી વાત છે! મેં તેને ડમડાવ્યોજ નથી”

“તેણે પોતાની શેઠાણીપર શક બતાવ્યો હતો એ વાત ખરી કે ?” સરદારે તેના બીજા કાંધપણ બોલવાનાનો દરકાર કીધા વગર ફરીથી પેચમા લઇ પુછ્યું

“હા”

“અને તે શકનું ખડણું કરવા માટે તમે તેજ ધડીએ એક સરડીરીકેટ લખી આપી મીસીસ ફરદુનજીના હાથ મજા પુત કરી આપ્યા હતા એ વાતખી ખરી છેનો ?”

“મરનાર હાટી ડીઝીઝથી મરણ પામ્યા હતા એ ઉપરથા મેં તે લખી આપી હતી હું તે ના પાડતો નથી”

“પણ સરડીરીકેટ કાંઈ મીસીસ ફરદુનજીએ પોતે ધ્રુષ્ટી નહીં હતી—તે તો તમે તમારી રાજપુત્રીથી તેવણની ફરમાસ નગર એકદમ ત્યાને ત્યા ચીતરી આપી હતી—તેમ કરવાનું કારણ શું ?”

આ અચ્યુત સવાલથી ડાઁ મારટીન ધભરાટમા પડ્યો—શું જવાબ આપવો તે તેને સુઝ્યો નહીં

“જ્યારે બધા નોકર ચાકરોને પોતાની શેઠાણી વીરૂધ્ધ શકમદ થયલા મેં જોયા ત્યારે તે નીરહોષ બાનુના બચાવને

માટે મને તેમ કરવાની જરૂર જણાઈ” તે ધણેવારે વીચાર કરીને બોલ્યો.

“ત્યારે બધા નોકર-ચાકરોને શેઠાણી વીરૂધ્ધ શક ઉત્પન્ન થયો હતો ખરો કે ?” સરદાર સોહરાજશાહે ઝંટ તેનોજ જનાળ પકડી પાડ્યો અને જુઝરગ ડાકટર તરફ ફરીને કહ્યું “જોયુ સાહેબ ? મેહેરબાઈએ હમણાજ આપને કહ્યું હતું કે તેવણના સાનકી દીકરી અને મેહેલના કારભારી સીવાય ધરમાના તમામ નોકર-ચાકરો તેવણની તરફેણમાં હતા અને તમારા બેટા કહે છે કે બધા નોકર નફરોને શક પડવાથી માઈના બચાવને માટે એવણે સરદારીકેટ આપી હતી !”

“અફસોસ ! હું ધચ્છુ છું કે મારે પેટે એવો કપુત જનમ્યો નહીં હતો” તે ધરડા તમીબે પોતાના મન સાથે બારે અફસોસ કીધો “એના એકેક ખુલાસાથી મારો વેહેમ વધુ ને વધુ વધતોજ જાય છે અરે ! હું કમબખ્ત કયાનો કયા અર્મદાવાદ ગયો ! મ્મ કાલે અને આજે મારી હાજરીની અત્રે કેવી જરૂર હતી ! રખે તે નાપાક સ્ત્રીએ એને હાથમા લઈ મરનારનો કાટો કાઢી નાખ્યો હોય ! મને તો તેમજ લાગેછ ! ઓ ખુદા ! જનમેજનમ વાંઝીયાં રાખજે પણ કેાઈને પેટે કપુત ફરજ દેા પેદા થતાં ના ! ખુદા જાણે એનું પરીણામ શુ આવશે” અને અહીં તે પોતાના બેટા તરફ ફરીને બોલ્યો

“વાર તમે કેસટલમાં કેાણની ગાડીમા ગયા હતા ?”

“મરનારની પોતાની-તે મને ખાસ લેવા આવી હતી”

“તે કેટલા ઘોડાની ગાડી હતી ?”

“એક ઘોડાની ”

“તમારી સાથે ગાડીમા કોઇ બેઠું હતું ?”

“નહીં ”

“તમેને તેડવા આવનાર સ્ત્રી કયા બેઠી હતી ?

“ગાડીના કોચબોક્ષ પર ।” ડાક્ટર ભારતીનથી ઝટ બોલાઇ ગયું

“તમે હમણાજ આ ગ્રહસ્થને કહ્યું કે તમેને બોલાવના આવનાર એક સ્ત્રી નહીં પણ પુરુષ હતો અને તે મેહેલનો કારભારી હતો ત્યારે હવે એમ કેમ કહો છો કે તેણી એક સ્ત્રી હતી ?”

“મે એમ ક્યારે કહ્યું ?”

“હમણા ।”

“હુ તેનો સાક્ષી છુ ” સરદાર સોહરાબશાહે ઝટકહી દીધું. “તમારા પીતાજીએ પુછ્યું કે ‘તમને તેડવા આવનાર ત્રી કયા બેઠી હતી ?’ તેના જવાબમા અતર ધડી તમે બોલ્યા કે ‘ગાડીના કોચબોક્ષપર ।’ હવે તમારેથી તે ના પડાશે નહીં ”

“જો મે એમ કહ્યું હોય તો ખરો સવાલ સમજ્યા નગર કહ્યું હશે ” તે હુસ્સો અહીં પતરી ગયો.

“કાંઈ શીકર નહીં—આગળ ચાલો ।” ડા. સર ભારતીન બોલ્યા “તમે મેહેલમા ગયા ત્યારે તમેને મીં ફરફુનજવાળા એરડામાં કોણ લઇ ગયું હતું ?”

“તે મારા ખ્યાલમાં નથી ”

“વાર, તમે ઓરડામા દાખન થયા તે વખતે ત્યાં કોણુ કોણુ હતુ ?”

“મીસીસ ફરફુનજી એકલાજ હતો”

“તેવણુ શુ કરતા હતા ?”

“તેવણુ મરનારના ખીઠાના આગળ ઉભાં રહી રડતાં હતા”

“તે વખતે તે ઓરડામા કોણ ખીણુ હતુ ?”

“તે મને યાદ નથી”

“મરનારની દીકરી મીસ તાલેવ ત ત્યાં હાજર હતી ?”

“નહી”

“મેહેલનો કારભારી કે નોકર ચાકર હાજર હતા ?”

“નહીજી”

“એમ કેમ ? તમે કહોછો કે મેહેલનો કારભારી તમોને બોલાવવા આવ્યો હતો ત્યારે આ વાત બનવાજોગ છે કે તે એવી ગભીર વખતમાં તમને બોલાવી લાવી પોતે સાથે ઓરડામાં નહીં આવે અને મને ત્યાં ચાલી જાય ?” તે ઠાવકા બાપે ફરી એકવાર કાવલા કારભારી માટેના તેના જુઠ્ઠા બાહાનને સાબુત તોડી નાખવા સારૂ ચીચવાઇને સવાલ મુક્યો.

ડા० મારટીન સમજી મયો કે તેના બાપને પણ વહેમ ઉપજ્યો છે તેણે લાગાવટા જવાબમા એટલોજ બચાવ કીધો કે “તે વખતે મને જે ‘પેશન્ટ’ તપાસવાના હતા તેઓ ઉપરજ માફ ધ્યાન રોકાયેલું હોવાથી હું તમારા સવાલનો જવાબ આપી શકતો નથી”

“તમે ગયા ત્યારે મરનાર હાથાત હતા કે ?”

“નહીં તેવણુ તુરતનાજ મરણુ પામેલા હતા ”

“તે વખતે કેટલા વાગેલા હતા ?”

“દોઢ અને બેની વચ્ચેનો અમલ હોવો જોઈએ એમ હું ધારી છું.”

“મીસીસ ફરફુનજી તો કહે છે કે ડાકટર પાછલી રાતે ૪ વાગે આવ્યા હતા ?”

“કદાચ દુ ખનાં બોળ અને ધલરાટમાં તેવણુ એમ કહ્યું હશે” તે લુચ્છાએ મેહરબાઈ તાલેવતનો ખયાલ કીધો.

“તે પછી તમે શું કીધું ?”

“મેં મીસીસ ફરફુનજીને જાહેર કીધું કે મરનારનું હારટ ફેલ અવાધી તેવણુ ઉધર્માજ દબાઈ ગયા છે ”

“અને પછી ?”

“પછી શું ? તે સાલળી તેવણુ રડના લાગ્યાં ”

“એમાં તમે નવું શું કહ્યું છો ? મારા પુછ્યાની મઠ સદ એ છે કે મીસીસ ફરફુનજીએ મરણુ નીપજેલું જાણ્યા પછીખી પોતાની સાવકી દીકરીને જાણુ કરી કે નહીં ?—નોંકરોને ઉઠાડ્યા કે નહીં ?”

“તે હું જાણુતો નથી—તે કાંઈ માર કામ નહીં હતું ”

“વાર, તમે ત્યાં કેટલો વખત થોભ્યા હતા ?”

આ અચ્ચુચ સવાલે તે લુચ્છા તખીબને વળી પાછો ચમકાવ્યો ? વાચનાર જાણુ છે કે તે બદમાશ સદવારે સાહડા છ વાગ્યા સુધી—મેહરબાઈનાં આગ્રહને લીધે—ત્યાં થોભ્યો હતો

અને કાનલા કારભારીએ શકનો સવાલ ઉઠાવ્યાથી સરટીરીકેટ આપ્યા પછીજ ત્યાંથી વડી ગયો હતો ।

“હુ કે ? ત્યાં કેટલોક વખત થોભ્યો હતો એમ ?—નહી નહી—હુ ત્યાં ભાગ્યે વી-વી-વીસેક મી મીટ થોભ્યો હોયશ મધુ વહી ચુકેલું હોવાથી મને ત્યાં વધુ વખત થોભવાનું કારણ શું હોય ?”

“હુ હવે હીંમતથી કહુ છ કે તમે જુઠું છો !” તે આનંદનાર આપે તે હુચ્છા બેટાને એકદમ ધમકારી નાખ્યો “મીસ તાલેવતને ઉઠાડવા મીસીસ ફરફુનજી ગયા ત્યારે છેક પાચ વાગેલા હતા અને મીસ તાલેવત પોતાના ઓરડામાંથી પીતાના ઓરડામાં દોડી આવ્યાં ત્યારે તો તમે ત્યાં હાજર હતા !”

૩૦ મારટીન ફગલાઇ ગયો । તે પામી ગયો કે કેસ્ટલમાં મનેલા દરેક દરેક બનાવથી તે બંને ગ્રહસ્થો પુરના માહિતગાર થઇને તેની તપાસ કરવા આવ્યા હતા ।

પ્રકરણ ૩૨ સુ .

આપા એનજેલીને પોઆરા ગણુયા ।

(છપય)

લોબીની મતિ નેટ, નિત્ય નાણુમાં ભમતી,
વિષથી જનની તેમ, નિત્ય રામામાં રમતી,

સજજનની મતિ સત્ય, સદા સત્સંગે ઠરતી,
 દુરિજનની મતિ દુષ્ટ, અધમ આચારે ફરતી,
 છે જેની જેવી મતી ગતી, કરણી તેવી આદરે,
 તે સેવક-સુત દુ ખ તણો, નર ભોક્તા નીશચય ઠરે.

(કવી છાટાલાલ સેવકરામ.)

“એકસકયુઝ મી-પપા-હુ કયુલ કર્ક કે મારી ભુન
 ચઇ. હવે મને યાદ આવેછ કે હુ ત્યા માત્ર વીસેક મીનીટ
 નહી પશુ છેક સહવાર સુધી હતો.” તે હુઝા તખીએ જ્યારે
 પોતાને ચારે બાજુથી જકડાયેલો જોયો, ત્યારે ખરો એકરાર
 કીધા વીના તેને ચાલ્યુ નહી

“સહવાર સુધી ત્યા રહેવાને તમુને શુ કારણ હતુ ?”
 આપે એટાને ખુલ્લે ખુલ્લા ચીચવાટ સહીત પુછયુ

“મને મીસીસ ફરદુનજીએ ત્યાં ખાસ ખોટી કીધી હતો.”

“તેનુ કારણ ?”

“કારણ એ કે એ બનાવ અચખુચ બનવા પામ્યો હતો
 અને મીસીસ ફરદુનજીને ડર હતો કે તેમ બનવાથી કદાચ
 તેવણ ઉપર ધરનાં માણસો કાંઈ તવાઈ લાવશે”

“એમ તેવણે તમોને કહયુ હતુ ?”

“હા”

“હુ ફરીથી પુછુ છુ કે તેવણે પોતાનો એવો બચ
 બતાવ્યો હતો ?”

“હાજી”

અહીં ૩૦ સર મારટીન અને સરદાર સોહરાબશાહની નજર એક થઇ અને તે બંને ગ્રહસ્થાએ અખયમીના ચીક્ષા ચઢાવેલા જણાયા.

“તેવણુના કહેવાથી તમે તેવણુનો બચાવ કરવા રહ્યા એમજ કે ?”

“હાજી”

“તમે તેવણુનો શું બચાવ કીધો ?”

“કારભારી અને બીજા નોકરો શેઠના મરણ બાબે શક-મદ બન્યા હતા તેમને મરણુનું ખરું કારણ કહી સમજાવ્યું”

“કાંઈ બીજું ?”

“બીજું કાંઈ નહીં”

“માત્ર એક સેકડમા કહી શકાય એટલી બીના કહેવા માટે મધરાતે હોઠ વાગ્યાથી તે સહવારે દાઝ સુધી તમેને રોકાવું પડ્યું કે ? શું આ બધા કનાકે તેમની સમજીત કાઢવામાં ગયા કે ?”

“નહીં-નહીં, તેમ નહીં.”

“ત્યારે કેમ ?”

“તેઓને આવતા વખત થયો તેટલા મને ત્યાં થોભવું પડ્યું”

“કાણુને આવતા ?”

“કારભારી તથા નોકરોને”

“કા, થોભવું કાં પડ્યું ? તમે મરનારને હોઠ વાગે તપા

સીને તેવણ મરણ પામ્યાછ એવું મન અપ્યા પછી મીસીસ ફરફુનજીએ શુ તુરત ધરમાના સરવે માણુમોને જગાડ્યા નહીં?— મીસ તાલેવતને તે આફત ચેતારી નહીં?—તોકરોને ઉઠાડ્યા નહીં? એમ કરવાનું કારણ શુ? ત્યારે તો અર્યો કાંઈ ભેદ છે! તમે પોતે ત્યા હાજર હતા એટલે તમોને તે રૈશન હોવાજ જોઈયે!”

“નહીં!—ભેદ જેવું કાંઈ નથી!”

“કાંઈ નથી ત્યારે દોઢ વાગાનો બનાવ છેક પાચ વાગે મીસ તેહમીની જાણમા આવ્યો તેનું કારણ શુ?”

“તેનો જવાબ હું શુ આપી શકું?”

“તમેજ હમણા એકરાર કાઢ્યો છે કે ૧૧ વાગેથી સહ વારે ૬૧ વાગ્યા સુધી તમે ત્યા ફના, ત્યારે તમે નહીં જાણો એમ હોય? દોઢ વાગે તમે મીઠ ફરફુનજીને મરણ પામેલા જાહેર કાઢ્યા પછી પાચ વાગ્યા સુધી મેહેરમાઈએ શુ કાંઈ એ એક અગત્યનો સવાલ છે આ પાચ કલાકોમાજ કાંઈ બદ છે એ પાચ કલાક સુધી તમે ત્યા રહ્યા તેનું કારણ શુ? તમે જણાવો છો તે કારણ એક મુરખમા મુરખ માણુમ પણ માને નહીં, કદાચ તેમ કબુલમી કરીયે, પણ મરણ જાહેર થયા પછી મેહલમાના ગીજઓથી પાચ કલાક સુધી ત કુપુ રાખવામા આવ્યું તેનું કારણ શુ? અટલો વખત તમે કેવી રીતે પસાર કાઢ્યો?”

“પપા—હવે મારી ધીરજ ઉઠી ગઈ મને થોડાક સનાલો પુછાની માગણી કરી મારી એક ઉચટપાલટ આરીક તપાસ આવતી હોય તે રીતે મને તમે જે મદસ્થો બતાવ્યોછ,

પણ હવે હું તમારા કાંઈપણ સવાલોના જવાબ આપવાને ના પાડું છું” ને લુચ્છાને જ્યારે સાણત પેચમા પકડ્યો ત્યારે જવાબ આપવામાંથી છટકી જવા સાર “તરીયા પાત્ર” ઉપર આવી ગયો.

તે મન્ને અદરથો પણ હવે ધરાધ ગયા હતા તેઓનાં બહેમ સામા વધ્યા હતા ગઇ રાતનાં બનાવમા કાંઈપણ બચીત બેદ સમાયલો કે એમ તેઓએ હવે ખાત્રીથી માન્યું.

“તમે અમારા વધુ મવાલોના જવાબો આપવાને બલે ના પાડો-તેની ચીંતા નથી ડાકટર મારટીન, પણ તમે જે અગત્યના મુદ્દાપર આવી પતરી ગયા છો તે અને તમે આપેલા બીજા જવાબો અમારા શકને સામો વધુ ને વધુ મજબુત બનાવે છે મને ધણી દલગીરી સાથે કહેવું પડે છે કે જે વખત જાય છે તેમા મીસ તાલેવન આ બીના પોલીસના હાથમા વગર દીવે મુકશે” સરદાર સોહરામશાહ દમામતાર હપે આટલું બોલ્યા અને ઝટ ઉઠી ઉભા થઇ, ડા. સર મારટીનથી રજા ચાલી પેલા લુચ્છાની જરાએ દરકાર કીધા વગર-ત્યાંથી ચાલી ગયા મોટા ડાકટરે તેમને પોતાની ગાડીમા રવાના કીધા.

*

*

*

પેલી તરફ આયા એનજેલીનને પાછલી રાતે મેહેરબાઇ અને ડા. મારટીન ધોબીના માંસડાની માફક ફરદુનજવાળા ઓરડામાંથી મેહેરબાઇના ઓરડા તરફ બેભાન અવસ્થામા ખેંચી ગયા પછી તેણીનું શું થયું તે આપણે જાણતા નથી. આ નેકનામ આયા જોડે આપણને આગળ ઉપર ધણી કામ

હોવાથી તેણીને લગના દરેક ખનાવથી આપણે વાકેફ રહેતાં ।
૪૩૨ છે

વાચનાર જાણે છે કે તે હુચ્છા તખીએ શેઠ ફરદુનજી તાલેવતને મરણ પામેલા જાહેર કીધા બરામર આયા એનજેલીન ગભરાટથી બેભાન થઇ ગઇ હતી તેણી કેટલોક વખત સુધી ત્યાં એમની એમ પડી રહી હતી, પણ જ્યારે ડાકટર મારટીનને મેહેરમાઇએ હાથમા લીધા પછી તે હુચ્છાનુ તે ઉપર ધ્યાન ખેંચાયું, ત્યારે વાચનાર યાદ કરશે કે તેણીને તેજ સ્થિતિમા પડી રહેવા દેવાને તે નાપાક ઓરતે ખાસ ઇચ્છા દેખાડી હતી અને તેથીજ તેઓ તેને ફરદુનજીવાળા ઓરડામાથી મેહેરમાઇના ઓરડા તરફ ધસડી જઇ એક મુઠા મીસાલ નાખી આવ્યા હતા.

આ હાલતમા તેણી સહવારે ફા વાગ્યા સુધી રહી તેહમી પોતા ઉપર આવી પડેલી અચ્ચુચ આફતથી બેફામ બની અને તેણીને તેણીના ઓરડામાં લઇ જવામાં આવી તે પછી આયા એનજેલીન આપમેળે સુધીમા આવી, પણ સુધીમા આવતા વાર ફરદુનજી શેઠનું મરણ તેણીને પાછું યાદ આવવાથી તેણી ડોળા ફાડીને અહીંથી તહીં જોવા પડી ।

સારે નસીબે મેહેરમાઇવાળા ઓરડામાં તે વખતે કેાઇ હવુ નહી તે નાપેકાર ફરદુનજીવાળા ઓરડામાથી ધડી ધડી પોતાના ઓરડામા જઇ આયા એનજેલીન હુશીયાર થઇ કે નહી તે જોયા કરતી હતી જેવી તે હુશીયાર થઇ તેનીજ મેહેરમાઇ તેણીની પાસે દોડી ગઇ

“ઓ બાબ ! એ શું બન્યું ? શેઠ ખરેખર મરણ

પામ્યાછ કે ? તમારે હાથે શેઠનું અજાણતા ખુનજ થઈ ગયું કે ?” તેણી મેહેરઆઇને જોયા બરાબર તરેહવાર સવાલો કરવા પડી

“ચુપ—ચુકિપ—રાન મેટ ! એ શું બકેછ ? ખુન કેવું ને વાત કેવી ? એતો શેઠને હારટ ડીઝીઝ હતું તેથી તેવણું હારટ બેસી ગયું ”

“હા રે હા—પણ તમે પેલી દવા જે આપણે તેહમી આઇને સુધાડી હતી તે સુવાડયાથીજ એમ બન્યું કેની ? એા ! ત્યારે તો તમે ખુની ઠરયા !”

“ઓ ખુદા ! હવે શું કરે ? એ રાન મગજની ધસેલીને હું કેમ સમજાઉં ? મેહેરઆઇ ગભરાઇને બોલી ” “એનજેલીન, વું શું કાલનો દુકાળ આજે પાડવા બેઠીછ કે ? શેઠનું ખુન શું ને વાત શું ? એ બાચારા તો સદાના દરદી હતા તે અચભુચ મરી ગયા ”

“પણ તમે કાઇ ઝેરી દવા પાછ અથવા સુધાડી તેથીજ તેવણી છાતી દબાઇ ગઇ કેની ? અરે ! જો એ બનાવ પોલીસની જાણમાં આવ્યો તો તમને ને મને ફાંસી જવું પડશે ”

“મરેરે ! મરેરે ! એ મુઠ હીચકારી સાથે મે કાહવું કાહ કામ પાડ્યું ” મેહેરઆઇ થરથર ધુજતા મનમાં બોલી, ‘એનજેલીન, તારૂં બેજી ધર્યું તો નથી ? એવા વાહીયાત ખ્યાલો વું શું કામ કરેછ ? ડાકટર મારટીને મને લેખી સરટીફિકેટ આપીછ—જો આએ રહી તે ! તારી ખાત્રી થતી

નહોં હોય તો વાચી જો ! તુ જરા જરા ઇચ્છે જાણે ?
વારને સહેલાઈથી વાચી શકશે ”

“ડાક્ટરની સરટીફિકેટ કોણ માનવાનું છે, માષ, ગંધ
રાતે ફરફુનજી શેઠ સાળ તાળ ખીજાને ગયા હતા તે મેહે-
લમાના દરેક જણે જોયલું છે ”

“અરે હારે હા-જોયનું છે તે ના કોણ પાડે છે ? પણ
મેહેસ્તીને હુ ખજ એવું કહેાકું હતું તેને કોષ થુ કરે ? જે
દવા મે તારી મારફતે તેહમીને સુવડાની તેથી તેહમી તો
નહોં મરી ગય ?—ત્યારે શેઠ તે દવાથી કેમ મરે ? તારા ભેગ-
માથી એવા ખોટા ધખારા કહાડી નાખ કોઈને કાષ વેહેમ
પડ્યો નથી ”

“નહોં-ખાષ નહોં-એ પાપ પુટયા વગર રહેવાનું નથી
ફરફુનજી શેઠનું અચ્છુચ મરણ પેહેલા તો તેહમી-ખાષ પોતેજ
કણુલ કરવાની નથા ઝો માય ? હવે થુ કરે ? તમારી સાથે
પોલીસ અને પકડશે તો મારી હોંમત રહેવાની નથી ”

“ચુપ—ચુપ—રાન ચાકલેટ ! છેકજ લાજનું પાણી ના
અછળ ! તારી હીમતમાં હુ કેવી છેઉ ? હુ આએ ઘેરની
રાજ કરતી રાણી છેઉ ? કોણની મકદુર છે કે મારી તરફ
કોષ એક તુકારોળી કહાડે ?”

“અધુ ખરે, પણ ખુન જેની મળીર ખામતમાં પોલીસ
બલા ધનેતરને છોડતી નથી તમે અને ખોટી હીમત આપોષ
પણુ મારા હાથ પગ તો ધુજી રહયાછ હુ ક્યાને કયા તમારા
ફાદામાં ફસી—ઓ ખાષ—તે અને ગરીબને એવા પાપી

કામમા શુ કામ ફસાવી ? ખુદ તારુ દવે કદી બધુ કરવાનો નથી મને જો પોલીસ પકડશે તો હુ તો તરત બધો બેદ બરમ ખુદ્યો કરસ—મને તારા પાચ હજાર રૂપીઆ નથી જોઇતા એવા પાપી પમસા મને કદી પચવાના નથી મારા એકપુરા બચ્યાપર કુદગ્નનો શ્રાપ ઉતરશે તુ એટલી ખુની છે એમ ને હુ આમમજથી જાણુને તો તારા ફદામા હુ કદી ફસતે નહીં”

“એનજેલીન—એનજેલીન ! ઘણી ડાહી ના થા ! પેલી દુકતી થતી તો આપને મરણુ પામેનો જોઇ ક્યારની બેશુધ પડીછ અને તે તમ પડેલી છે તેટલા હુ બેહેસ્તીની લાશને ડેકાણે પડારી દેવા દરખુછ તુ એમ લાજુતુ પાણી મનશે તો મને હોંમત કેમ રહેશે તારે પગે પડુ—એનજેલીન—જરા હોમન રાખ’ આપણી પાસે મોટી પદીવાળા ડાકટરની સર્-ટીફીકેટ છે જેટલે કોઈથી કાંઈ થવાનુ નથી કદાચ પ્રથમ એ લોકો ધરપચ સરપચ ઘણીખી કરશે, પણ એ મુવાઓનુ કંઈ વળવાનુ નથી આપણે જેકને મારી નાખ્યા તેનો એ લોકો પાસે પુરાવોજ કયા છે ? પુરાવા વગર પોલીસ શુ કરી શકવાની છે ? આએ વખતે તે ને મે છાતી ધીટ રાખવાની છે તુ એમ કરશે તો આપણે નહીં સપડાતાં હોઇશુ તેમી સપડાઇ જઇશુ જા, જરા એન્ડીનો એક ડોઝ લે કે તુને હોંમત આવે જે વખત જાએછ તેમા લોકો આવી લાગશે તુ હાલ તુરત કોઇમી નોકર-ચાકરને મળતી ના, કોઇ કાંઈ પુછે નો સાફ કાન પર હાથ મુકજે કે ગઇ રાતે શુ બન્યુ તે હુ કંઈજ જાણુતી નથી જરા કાંઈ કાંઈ પુછે તો લાગવી છેડાઇજ પડજે કે પછી કોઇ તારી પાસે આવશે નહીં તારી

આએ વફાદાર સેવાનો બાદશાહી બદલો હું વાળી આપીશ
 ગઘ કાલે જે ઓરડામા તે તેહમીની આથાએ સાથ મેજાની
 કીધી હતી ત્યાં જઈ ગુપચુપ સુઈ જા હું અહીં બધું
 સંભાળી લેવસ કદાચ હવે પછી કંઈ આકૃતખી આવે તો
 તે હું મારાં આગપર લઈ લેવસ-પછી કંઈ છે ? જે સાબળ—
 સારી યાદ આવી તુને કોઈ પુછે કે રાતે ડાકટરને ખોલાવવા
 કેણુ ગયું હતું તો સાફ કાનપર હાથ મુકજે કે હું કંઈજ
 જાણતી નથી—હું તો આખી રાત દારૂની કેફમા ઝાકટી
 થઈને દોરની માફક બેફામ પડેલી હતી એમ કહેજે ”

એ રીતે મોટી મુશ્કેલીથી આયા એનજેલીનને સમજ-
 વવામાં તે નાપાક ઓરત અતે ફતેહ પામી તેણીએ તુરતજ
 પોતાને હાથે અરધા ટબલર જેટલો કાચો એન્ડી તેણીને પાયો
 અને તે પીધા પછી એનજેલીન મેહેલના પાછલા ઓરડામા
 સુવા ગઈ

*

*

*

સરદાર સોહરાબજીહ સુબેદાર ચલાવેલી ખારીક પુછ
 પરછથી મેહેરબાઈના ગભરાટનો પાર રહ્યો નહીં. ફરફુનજી
 શેઠની લાશને તાકીદે અવલમ જલ પુગાડી દેવામા તેણી ફાવી
 ગઈ ખરી, પણ તે તાકીદના પગલાએ ઉત્પન્ન કીધેલો વેહેમ
 તેટલીજ સેહેલાઈથી તેણી બાજી શકી નહી સરદાર સાહેબે
 ચલાવેલી તેણીની ઉલટપાલટ તપાસમા તે નાપેકાર ટકી નહી
 શકવાથી તેને ગભરાટ ઉપજે એ કુદરતી હતું તે દલદર દદા
 પામી ગઈ કે જેવી રીતે સરદારે તેણીને તપાસી હતી તેવીજ
 ખારીક પુછપરછ આયા એનજેલીનની થયા વીના રહેવાની

નથી આયા એનજેલીન હીમતમા કેટલી કાચી હતી તે મેહેરમાઇને અણગમ્યુ ન હતુ. તેથી સરદાર મોહરાબશાહ નથા બુઝરગ ડાઁ સર મારતીન તેણીનો ઓરડો ઊઠી ગયા ખરામર આયા એનજેલીન પાસે દોડી ગઇ તે નાપાકને લાગ્યુ કે આયા એનજેલીનને વધુ વખત મેહેનમા રાખેલી જોખમ ભરેલી છે તેથી રાતોરાત તેને વજે મપાવવામાજ સનામની સમાયલી છે

“એનજેલીન, અહીં આવ,” એનજેલીનને પોતાના ઓરડામા બોલાવી મેહેરખાઇ બોલી “ફરફુનજી શેઠનાં દોસ્તદાર મોહરાબશાહ સુમેદાર આજે સાજે પુનેથી અહીં આવી પુગાજ એ આદમી ધણો જોખમભરેલો છે એને શેઠના મરણ વીશે મોટો શક ઉપજ્યો છે, હમણાજ એ મારા ઓરડામા આવ્યો હતો અને મને તરેહવાર સવાલો કીધા, પણ એ મુવાને મે કશી મચક આપી નથી. એ હમણા આપણા તબેલા તરફ ગયોજ અને ગઇ રાતે ડાઁ મારતીનને બોલાવવા સાડ કયો ઘોડાવાળો ગાડી લઇને ગયો હતો તેની ખજખોધમા પડ્યોજ અને કોઇએ એની ખમર આપીજ કે ડાકટરને બોલાવવા તુ ગઇ હતી એ વીશે એણે મનેમી પુછ્યુ હતુ પણ મે તાર નામ છુપાવી ડાકટરને બોલાવવા હુ પોતે ગઇ હતી એમ જણાવ્યુ છે એ વાત તેના ધ્યાનમા ઉતરતી નથી મને લાગેજ કે મકન ઘોડાવાળો એ બેદ ફોડી આપશે અને તેમ થશે તો તે મુલો તારી પુઠ પકડશે માટે બહેતર રસ્તો એ છે કે તુ આજનીજ રાતે અહીંથી તારે ગામ ચાલી જા. જો તુ આવતી કાલ સુધી અહીં રહેવા પામશે તો આપણે મોટી

આફતમાં આવી પડ્યું. તારા જેવી વફાદાર ને વીશવાદ્યુ આપાને છોડતા મને ધણુ લાગેછ પણુ મારી વહાલી એનજે-લીન હાલના સંજોગે ધણુ દુઃખદાયક હોવાથી તે રાતમાં ને રાતમાં અહીંથી દુર થવું, આપણા બેઠિના હકમાં ફાયદા ભરેલું છે મને તારે વીશે પુછવામાં આવશે તો હું કહીશ કે તું સીક થઈ જવાથી રમ લખને ગામ ગઈછ જો સાબળ, મુખમાં તું હરગેજ રહેતી ના, મે તને પુરતી રકમ બક્ષેલી છે, તે ઉપરાંત આય બીજા પાનસો રૂપીયા આપુછ તે લખ હમણાં હમણાં ગાસડા પોટલા બાંધી વળે માપી જ બે ચાર મહીના પસાર થના પછી અત્રેનો મામલો સમાધાન થયલો જોઈ હું તને પાછી બોલાવશ ત્યારે આવજો” એમ કહી મેહેરબાઈએ સો સો રૂપીઆની કરનસી નોટના પાંચ કકડા આપા એનજેલીનનાં હાથમાં મુક્યા.

તે હીચકારી આપાને પણ એટલું જોઈતું હતું તે આખો દીવસ તેણીએ ભારે ગભરાટમાં પસાર કીધો હતો અને છેલ્લા અરધા કલાકની વાત ઉપર સરદાર સોહરાબશાહ જોડે મેહેરબાઈને થયેલી તકરાર પડોશના ઓરડામાંથી કાનોકાન સાબળ્યા પછી તેણીએ પોતાના મન સાથ એવો મનમુખો કીધો હતો કે ખુદ પોતાની શેઠાણી વટીકને બપોર આપ્યા વીના આજની રાતે અહીંથી ગુપચુપ નાશી જવું પણ તેટલા જ ખ્યાલમાં તેણી હતી તેજ ખ્યાલને તેની શેઠાણીએ પોતે થઈને ઉતેજન આપ્યાથી તે બીહકણુ ફરગન બેવડી રાજ થઈ વળી પાનસો રૂપીઆની એક નાદર રકમ તેને વડું મલ-વાથી તેની ખુશીનો પાર રહ્યો નહી તેથી તુરંતજ તે માગણી તેણીએ ‘આપણું’ કીધી.

“ઓ, બાઈ, હું બી તમને એજ કહેવાની હતી એવા ધડકધુંખરામા મારેથી રહેવાય નહી, અને રહેવા ધમ્મુ તોબી મારી હીમત ચાલે નહી, વાસ્તે તમારો હુકમ હું મોટા આભાર સાથે માથે ચઢાઉછું હું અરધા કલાકમા અહીંથી અગીયારા ગયું છ”

“એટલી બધી દોડાદોડીની શું જરૂર છે? બધા નોકર ચાકરો વગેસગે થયા પછી જરા મોડેથી તું અહીંથી ચાલી જજે જા, હવે તું તારી તખ્તવારી કર ને જલદી જમી લે.”

“નહી, બાઈ, મારે જમવું બી નથી ને ખાવું બી નથી મારી ધીરજ રહેતી નથી હું તો હમણાજ જાઉં છ”

“અરે પણ તું કાંઈ મેટ તો નથી થઈ? હમણા તુને જતી જોઈ નોકર ચાકરોમા નહી વહેમનો વહેમ ઉપજશે” મહેરબાઈએ વાંધો લીધો

“નહી, તમે બેરીકર રહો, હું મેહેલને પાછલે રસ્તેથી ગુપ્તગુપ્ત પસાર થઈ જવસ તમારે કરતા મને મારા જીવની કાળજી વધુ છે.”

“જા ફોડ તારૂ માથું!” મહેરબાઈ ઝડપથી બોલી અને તે ઓરડો ધસારાબધ છોડી ગઈ

આયા એનજેલીન એટલી બધી ગભરાયલી હતી કે જમવા ખાવા વટીકે રહી નહીં. મહેલનાં નોકર નફરો મહેલના આગલા ભાગ તરફ આજના ગબીર બનાવ વીશે તરેહવાર અટકેજો ચલાવતા એકઠા મળેલા હતા, તે તકનો લાભ લઈ તે ચડાળ દાસી ઉપશી વાતચીત પછી માત્ર પદર મીનીટ

પસાર થઇ નહીં તેટલા મહેલના પાછલા બગીચાને રસ્તે ગુપ્ત ગુપ્ત વળે માપી ગઇ !

આ વખતે સરદાર સોહરાબશાહ પેલા લાચર ડાઠ મારટીનની મુલાકાતે ગયા હતા આયા એનજેલીન તાલેવત કેરટલ છોડી જવા પછી બીજો અરધો કલાક પસાર થવા માટે તેવજી પાછા મહેલમાં આવ્યા બરાબર કાવલા કારભારીને હુકમ કીધો કે આયા એનજેલીનને બોલાવવી તે હુકમ મુજબ કાવલો તેણીને બોલાવવા ગયો પણ આખો મહેલ શોધી વળવા છતાં એનજેલીનનો પત્તો મળ્યો નહીં આ મામલો જોઇ વફાદાર કારભારી ચમકી ગયો !

“ઓત્તારી એ હઠરીનીએ વળે માપેલો કે હુ ? જાહ છ તાહ મને તો એવુજ કંઈ લાગે !” તે મન સાથે બબડ્યો અને ઝટ જઈ સરદાર સાહેબને ખબર કીધી કે આયા એનજેલીન મહેલમાં નથી

“ત્યારે કાહ ગઇ ?” સોહરાબશાહે સવાલ કીધો

“હિ, હુ, જાણ મારા નામદાર, કે એ કાહ મુવેલી, મને તો લાગે કે એમી પેલી કારહતાન બી કુતરીનાજ કરતુક છે એના પાપનો પુરાવો નાહ્યુત કરના એ ચડાળે તેને નહાડી મુકેલી મને બહુ અજબ લાગે કે આપ હાએબએ નાપાકના એરકામા પુછવા ગીએલા તે વખતે તો એ તેની માનીતી ફરગનને હિએ નજરો નજર જોયલી, તો એ એટલા વારમાજ કાહ અલોપ થઇ ગયલી ?”

“અજબ જેની પાત છે, કાવલા, ફરીથી મહેલના નોકર

નફરોમા હમણા તપાસ કર” સરખાર સોહરામશાહે હુકમ કીધો. “સાજ સુ’ની અત્રે હતી તો એ ખય કયા? અને ગધ હોય તો જવાનો સખમ શુ? એ તો વહેમની વાત થય?”

“વેહેમ જેવો વેહેમ? હરદાર હાએય, તમે એ હેતાનની જણીને ની ઓળખો? ની ઓળખો. ઇના કરતુક તો એજ જાણે!” એમ ખોલી કારતો નોકરોમાં ફગીથી તપાસ કરવા ગયો. પણ તે પાય મીનીટમા પાછો ફર્યો કે બધા નોકરોની એમી મદદથી મેહેલતુ ખુલે ખુલ્લુ શોધી વળના છતાં આયા એનજેલીન મળતી નથી.

“એ વીશે તમે મેહેરખાઇને પુછયુ?” સોહરામશાહે ઝાવલાને સવાલ કીધો.

“ની હાએય, ખોડુ ની બોલુ, મે તીને ની પુછેલુ.”

“જા મારે નામે પુછો કે આયા એનજેલીન કયાં છે?”

“તીની કાલી હુરત જોનાને હુ રાજી નથી, પણ તમારો હુકમજ છે તો હુ જઇને પુછી આઉ.”

તે વફાદાર કારભારી પેલી દયદર દહાના ઓરડામાં ગયો અને એ મીનીટમા જનાય લાવ્યો કે એનજેલીનની તખીયત ડીક નહી હોવાથી તે રજા લઇ ને પોતાને ગામ ગઇ.

“ગામ ગઇ? ક્યારે ગઇ? ત્યારે તો આપણો વહેમ મજબુત થાયછ. અરે-અરે, મે કેરી જુલ કીધી એ નાપાકને એણે જાણીજોઇ નસાડી મુકેની લાગેછ મે મોટી જુલ કીધી કે તમેલામા મકન ધોડાનાળાની તપાસ લીધા પછી તુરતજ મે એને તપાસવી હતી હુ ડાં મારટીનને મલના ગયો

તેટલાં એ નાપાક મેહેરબાદએ એને નસાડી મુકેલી લાગેછ, અફસોસ! ગપ-બાજી હાથથી ગપ! એ આપા કાંઈ આટો બાપી દેસે એવી ધાસ્તીથી એણે તેને વળે મપાવ્યો તુ શુ ધારેછ દીકરી તેહમી ? ”

“હુ બી એમજ ધારેછ સોહરામશાહ, તમારી પરપુત્રી એ ગજરાટમાં પડીછ ને પોતાના પાપનો પુરાવો નાસાણુત કરવા તેને મોકલી દીધેલી લાગેછ અફસોસ-અફસોસ! આજ કાલ કુદરત એ નાપાકને કાંઈ અજબ મદદ કરી રહીછ મરજી ખુદાની ”

મધરાતે એક વાગ્યા સુધી આજનાં દુ ખદાયક બનાવ ઉપર મસલહત કરતાં સોરાબશાહને તેહમી બેઠા તાલેવત કાર્ટલમાં આજના જેવો નેહેસ્ત દાહડો કોઈ દીવસ પસાર થયો ન હતો ગરીબ બીચારી તેહમીએ આખો દીવસ અના બનો કતરો વટીક મોઢ ઉપર મુક્યો ન હતો સરદાર સોરાબશાહે તે રાતે તેણીને ખવાડવા માટે પુષ્કળ પ્રયત્ન કરીધા પણ તેહમી એકની બે થઈ નહી. તેનો કકળાટ છાતી ફાડી નાખે એવો હતો તેણી આખો દીવસ એક બચ્ચા મીસાલ રડ્યા કરતી હતી અને પોતાના વહાલા સુરબીનો માયાળુ છાંયો અચ્ચુચ બોલી બેસવા પછી “હવે માફ શુ થશે ?” એવી ચાલુ શીકરથી હરણફાલ બની રહી. તેણી ગોયા ધેલી દીવાની થઈ હતી, તેણીએ ખાણુ લેવાની તો ધસીને સાફ નાજ પાડી પણ સોરાબશાહના ધણા આગ્રહથી કોકોનુ એક કપ અને બે બીરકીટ મોટી મુસ્કેલીથી કણુલ રાખ્યું. સરદાર સોહ રાબશાહને પણ ખાવા ગમ્યું નહી તેથી તેવણે પણ તે રાત

કોરડીજ કાઢી તેજ રીને ધરમાના નોકર નફરો વટીક જમ્યા નહીં ! પણ પેત્રી દલદર દદા મેહેરમાઘ ધણીના વીલાપમાં એટલી નધી ઝુરી મરતી હતી કે પોતાના ઓરડામાં બધ મારણે રાતનું ખાણુ પેટ ભરીને ચાપી ઉઠી.

ઓ દુનીયા—દુનીયા ! તારા પેટામાં કેવી રકમ રકમની રચના સમાયલી છે ! કેવા વીચીત્ર પાત્રો તારી પીઠ ઉપર હસ્તી ભોગવે છે ! જેમ તારી કુદરતમાં નેક નરનારીઓની નવાહ નથી તેમ ધુરા બહકારોનોખી ટાટો નથી !

પ્રકરણ ૩૩ મું

ડીટેક્ટીવ મુરારીરાવ.

(દોહરો.)

બેદ-બરમ આ જીનનમા

જડે ન તુજને બાપ !

કળી શકાઈ ન કોપથી,

રચના તેની રાઈ

(તારાપોરવાળા.)

ફરફુનજી તાલેવ તની પાયદરત કીયા અસાધારણ દોડા-દોડી વચ્ચે થવાથી તેમને અવલમ જલ પહોચાડતી વેળા મળેલી મીજલસ ગણુત્રીના માણુસોની હતી, પણ બહારવણે તેમનું

મરણ જાહેર છાપા મારફતે ચોતરફ આશકારા થવાથી તેમના ઉડીઆણીની મીજલસ બહુ ગમવર મળવા પામી તેમના અચબુચ મરણથી આખુ જાહેર ચળીત થઇ ગયું અને મુબઇના દરેક આગેવાન શેઠીયાઓ તે ગભીર મીજલસમા મરહુમના મરણ માટે બારે શોક દેખાડતા સામેલ થયા

દરેક જણ જુદી જુદી તરક કરતું હતું તેમની માદગીના કશા સમાચાર મળ્યા વીના આ બનાવ અણધારેલો બન્યાથી સહિ કોઇ અજબ થતા હતા તે મીજલસમા તરેહવાર અટકળો ચાલી રહી ખરો બેદ શુ હતો તે કોઇ કહી કે કદી શકતું ન હતું

આજે બાનુઓની હાજરી પણ પુરાકળ હતી આગલે દીવસે તો મેહેરબાઇએ દરવાજા ઉપર ખાસ માણસો ઉભા રાખી આવનારાઓને અદર દાખલ થવાની મનાઇ ફરમાવી હતી, પણ આજે તેવું કશું ન હતું મરદો અને બાનુઓમા એ વીશે તરેહવાર અનુમાનો બધાતા હતા, પણ કોઇને ખરો બેદ જણાતો ન હતો. જેઓ મેહેરબાઇને ઓળખતા હતા તેઓ તેણી તરફ ધીકકાર દેખાડતા હતા પણ નહીં ઓળખનારાઓ તેવણની સામી દયા ખાતા હતાં.

બા, દુનીયા એવીજ છે આજે બુરાઓની કદર બુબલ છે, અને નીરદોશો વગર લેવે દેવે ઠેસમાર થાય છે.

આ ગભીર મીજલસ દરમ્યાન તે કુચ્છી સ્ત્રીએ જાણે દુનીયા પોતાને કેવી એક કડી ઝેર જેની થઇ પડી હોય તેવો જુદો દેખાવ કરવામા કોઇ રીતની બાકી રાખી નહીં. તેણીએ

“મેહેસ્તીની યાદમા” જાત જાનના કલ્પાન્ન કરી ખતાવી હાજર રહેલા લોકોની દીનસોજી એચવાના પુષ્કળ પ્રયત્નો કરીયા, જાણે મેહેસ્તી ફરદુનજી તાલેવ ત વગર તેમી જીવી શકનાની નહીંજ હોય અને મરીજ જવાની હોય તેવો દેખાવ કરવામાં તેણીએ કોઈ રીતની કચાસ રાખી નહીં

આ વખતે એકજ જીવ મુખી ચુપકીદી પકડી મેઢો હતો અને તે કામજ નહીં, પણ આપણી બધી તેહમી તાલેવ ત હતી જે પદાડ જેવી આફત તેમી ઉપર અચભુચ આવી પડી હતી, તે, તે સહનશીળ સુદરી મુજે મોહડે ખમતી હતી તે નીચી નજરે બેસીને છુપ્યા આંસુઓ ખેરવતી હતી જેઓ મેહેરખાઇનાં કલાટ ખવાસથી જાણીતા હતાં તેઓ તેહમીને દીલાસો દઇ તેની દયા ખાતા હતા, પણ જેઓ મેહેરખાઇને ઝાઝા ઓળખતા ન હતા તેઓ તેહમી તેની સાવકી માય આટલુ બધુ કલ્પાન્ત કરતી હતી તે છતાં તેણી તેની પાસે મઇ નહી તે વીશે તરેહવાર ટીકા કરતાં હતા !

કુવાને મોહડે તાળુ છે-કામ જગને મોહડે તાળુ છે ? આજે દુનીયાજ છુરાઓની છે-ભલાઓ મુજે મોહડે ગમે એટલુ ખમતાં હોય તેની કદર કે કીમત કાણુ કરે છે ?

તે હુન્ગી સ્ત્રી પોતે કરેલા પાપના ધભરાટમાં એટલી બધી ગીરફતાર હતી કે મરહુમની પાછળ તેમનાં પુનને સાર ઉઠમણાની મીજલસમા તેમના નામ-કામને જેબ દે એવી એક બાદશાહી રકમ જાહેર કરવા જેટલો સુધલો પણ તેણીને રહ્યો ન હતો, પણ સરદાર સોહરાબચાહ અને મરનારની બેટી તેહમી તાલેવ તે આગમચથી દુરચ દેશી પહોચાડી મરનારની

નમયતે જાહેર સખાવત ખાતે રૂપીયા ત્રણ લાખની તદરોસ્તી પઢાવી. આ સખાવત જાહેર ચર્તા લોકો તો એમજ સમજ્યા કે મા-બેટીની બેગી મસલતે આ કામ થયું હશે, પણ ખરી વાત તો એ હતી કે તે દલદર દદાને તે બાબે છેલ્લી ઘડી સુધી સુધલો ન હતો !

“બેહેસ્તીનું કંઈ વીલ-ખીલ છે કે, દીકરી તેહમી,” ચાહરમને દીવસે સરદાર સોહરાયશાહે તે દુખી દીકરીને પુછ્યું

“હાજી, બેહેસ્તી પપાએ પોતાનું છેલ્લું વીલ છેલ્લા બે માસની વાત ઉપર કીધેલું છે ” તેહમીએ જવાબ આપ્યો

તેણીએ કરેલા આ ખુલાસાથી સોહરાયશાહ અચરત થયેલા જણાયા

“દીકરી, તું કંઈ ભુલ તો નથી કરતી ? હું તારા પપાના વશીયત વીશે પુછું છું.”

“મેં બરાબર સંભાળ્યું છે, સોહરાયશાહ, હું ખી પપાના વીલ વીશેજ વાત કહું છું” તેહમીએ તુરત જવાબ આપ્યો

“શું મરનારે છેલ્લા બે માસપર નવું વીલ કીધું હતું ?”

“હાજી, કાંઈ, તમે અચરત કાંઈ આવોજ, સોહરાયશાહ ?”

“તેમ થવાનું મારી પાસ ધણું સગીન કારણ છે, દીકરી”

“અને તે શું ?”

“તે એ કે બેહેસ્તીએ તારી સાવકી માય સાથ ફરીથી

લગન કીધા ત્યારે પોતાનું વીલ ખનાવી મારા કબજામાં મને રાખવા આપેલું છે ”

“કેવું અજબ જોવું ! હું એ વીશે કશું જાણતી નથી મારી પાસે પપાએ એ વાત કદી કીધી નહીં હતી ”

“મનવાજોગ છે, પણ મને અચરત એ લાગેછ કે તેવું એક આગલું વીલ હસ્તીમાં હોવા છતાં આએ નવું વીલ કરવાની મરનારને શું જરૂર પડી તે હું સમજી શકતો નથી ”

“ઓ સોહરાબશાહ, ત્યારે શું તમે જાણીતા નથી કે મારી મતરાઇ આએ વીલની બાબતમાં બેહેરની સાથ કેવો દગો રમી હતી તે ?”

“અચીત નહીં, હું એવી કશી ખીના જાણતો નથી એ ક્યારની વાત છે ?

“છેલ્લા બે માસપર બનેલી ”

“ત્યારે હું કયાંથી જાણી શકું દીકરી ?”

“મેં ધારયું કે કદાચ પપાએ તમોને લખ્યું હોય ”

“નહીં, એ વીશે મરનારે મને એક હરફથી જણાવ્યો ન હતો ”

“મારા ગરીબ પપા ! ખરેખર, તમોને કયાંથી લખે ? એ બીચારાને કેવા ઠગવામાં આવ્યા હતા ?” તેહમી તે દુઃખ-દાયક દહાડો યાદ કરતા આખમાં આંસુ લાવી બોલી “એ નાપાક તેવણ સાથ એકે ધણે જાહેમ દગો રમી હતી ”

“દીકરી, મને એકદમ ખુલાસો કર કે તે ખનાવ કેવી

રીતે બનવા પામ્યો હતો ?” સરદાર સોહરામશાહ આ નવી બીના જાણી ધનતેજીર અન્યાયી પુછવા પડ્યા.

તેહમીએ તે બધી વાત રડતે ચેહેરે માંડીને કહી કેવા સજોગો વચ્ચે તે લુચ્છી મતરાષ્ટ્રએ મરનારને એક રાત્રે ઠગીને તે વીલ જોર જીલમથી કરારી લીધું હતું તે અને તે વીલ થયા પછી બીજે દીને મરનાર તે ઠગાઇ ચેતી જવા પડી નવું વીલ ગુપત્યુપ કરી લાવ્યા હતા તે, વગેરે, સરવ હકીકત વીગત વાર બ્યાન કીધી તે લુચ્છી સ્ત્રીનું આ નવું તરકત જાણી સરદાર સોહરામશાહનાં ચીચવાટનો પાર રહ્યો નહીં તે સદાના શાંતી સ્વભાવના મહસ્થને પણ એટલો ગુસ્સો ઉપજ્યો કે તેવણુને ઠડા પાડતા તેહમીને કાષ્ટક મુશ્કેલી પડી.

‘દીકરી, તું મને શાત થવા કહેજી, પણ એ નાપાકપર મને એવું ઝનુન છુટેજી કે જાણે હમણાજ જન્મને એ કરપીણુ જીની નડડી દાબી દેઉં” સોહરામશાહ એક હાથ મારી બોલ્યા,

“નહીં શાત થાઓ, મારા મુરબ્બી એ પાપી ઓરત પોતાના પાપે મરશે એના પાપનો ધડો હજી ભરાયો નથી.”

“ઓ દીકરી મારા મરનાર દોસ્તના કમેલતથી હું કેવો દુખી છું તે મને એ દગાખોર અતથી કેરી દાજ બજેજી તેનો ખ્યાલ તું ને કેમ આપું ? મારા ફરેસ્તાઇ ખસતતના અમીર રશીકને એવી બદકાર ઓરત મળવી જોઈતી ન હતી.” તે દુખી દોસ્તે દુખાયલી લાગણીથી જવાબ આપ્યો. અરે-અરે હું તું જાણું કે એ ઉમરાવ દોસ્તના છેલ્લા દીવસો એવા દુખ ભર્યા ગુજરવાના છે જો હું તેમ જાણુતે તો તેવણુને

પુને લઈ મારે ત્યા રાખતે દીકરી, દીકરી, તે મરનારેતો નહીં પણ તેજી મારૂં ધ્યાન ખેંચ્યું નહીં "

"હું શું ધ્યાન ખેંચ્યું, મારા મુરબ્બી, અમારી ઉપર એ નાપેકારે જે જે દુઃખ પાડ્યું તે અમે મુગે મોહડે અમારી ઇજ્જતને ડરીને સદન કીધું છે હવે એ વાતપર પુરો મુકા સોદરાજશાહ આપણે પેલા વીલની વાન કરતા હતા, ખેડેસ્તીએ પોતાનું છેલ્લું વીલ મારા કબજામાં આપેલું છે "

"તે ક્યા છે ? આજે તે આપણને તપાસવું પડશે "

"તે મારી તીજેરીમાં છે "

"તે લઈ આવ, દીકરા, તેમાં શું લખ્યું છે તે આપણે હવે વાંચવું જોઈએ "

"ઠીક છે કાકાજી, હું લઈ આવું છું "

ગરીબ તેહમી ! તે બાપડી ક્યા જાણતી હતી કે તેની સાવકી માતા તે દગાખોર રાતે તેણીની તીજેરી ફાડવામાંથી ચુકી ન હતી !

તેણી હોશ ભેર પોતાના ઓરડામાં જઈ અને આલમાં રામાંથા કુચી કાઢી તીજેરી ઉઘાડી તીજેરી ઉઘાડતાજ તેણી ચમકી !

"ઓ માય ! આએ તીજેરીતો કોઈએ ઉઘાડેલી લાગે છે ?" તેણી એકદમ હેબતાઈ જઈ વમાસવા પડી "મારી ગોઠવેલી તીજેરી બધી તળે-ઉપર ફાળે કીધી ! ઓ ખુદા ! હવે શું કરું ? રખે મારૂં ઝવેરાત ચોરાયું હોય ?"

તેણી ફગનાયલે એહેરે વાકી વળી ઝડપથી તપાસના

હાગી હાગીના અને ઝવેરાતના દાખડાઓ જેવાને તેવા સલામત હતા હવે તેણીએ રોકડ અવેજ અને નોટો ઉપર ધ્યાન આપ્યું

“નહી, એખી બરાબર છે પણ એમ છે ત્યારે તીજેરી ખોળાયલી કેમ છે ? એ બધું તમે—ઉપર કેમ થયું ? હું હમેશાં દરેક ચીજ તેની ચોકકસ જગ્યા પર મુકું છું મેં કોઈની દહાડે ઉતાવળમાં કંઈ કાઢ્યું નથી, ત્યારે એ બધું વેર-વીખેર કેમ થયું છું ?” તેણી પટપટી “પણ હું તો વીલ લેવા આવી છું કે મેં અદરના ચોર વકોરામાં મુકેલું છે” અને એમ બબડી તેણીએ તે ચોર વખોરો ઉઘાડ્યો. “આએ રહ્યો તે દાખડો-પણ ઓ ! મારા ખોદા ! વીલ ક્યાં છે ? વીલ એમાં નથી ? ઓ આફત ! એ શું થયું ? વીલ ક્યાં ગયું ? ઓ માય, રખેને તે દલદર દહા મારી તીજેરી સુધી પહોંચી વળી હોય ? અહીં બધું જમનું તેમ સલામત છે અને વીલજ નથી તો તે ક્યાં ગયું ? ઓ નખખોદ ! એ દગાખોર-નુજ કંઈ કાવતરું જણાય છે એ કોઈ જાણુ બેદુનુજ કામ છે પેલી નાપેકારનુજ કંઈ કારસ્તાન છે ઓ માય, હવે શું કરે ? એ વીલ મારા હાથમાંથી ગયું તો હું બાપલા વગરની થઈ જવાની ક્યાં ગઈ આયા ?—આયા—ઓ આયા ?—અને અહીં તેણીએ બારે ગભરાટમાં ટેબલ આગળ જઈ ચૂક વળાડ્યો.

તુરત આયા કેથેરામન દાખલ થઈ

એકદમ સોહરાબશાહ શેઠને ખોલાવી લાવ ! જા જલદી ! અને એમ કહી તે કમનસીબ કુમારીકાએ પોતાનું કપાળ કુટ્યું તેણી પાછી ફગલાયલે એહેરે તીજેરી તરફ ગઈ અને

ફરી ફરીથી તે કીમતી દસ્તાવેજ શોધ્યો. પણ તે તેણીને જડ્યો નહીં !

“ઓ સોહરાબશાહ, આવો—અહીંતો મારૂં નખખોદ વળી ગયું છે” ખીજીજ પળે સરદાર સોહરાબશાહ ઓરડામાં દાખલ થયા. તેવણને જોઈને તેહમી લગભગ રડી દઈને ગુમળાતા અવાજે બોલી

“શું છે ?—શું છે ? દીકરી, એટલી ધભરાએ છ કામ ?”

“ધભરાઈ નહીં તો શું કર, કાકાજી, અહીં તો કેાંઈ મારૂં પુરેપુરું કાટલું કાઢડી ગયું છે તીજ્નેરીમાં વીલ નથી—વીલ ગુમ થયું છે”

“શું બોલી ? વીલ ગુમ થયું ? કયા ગુમ થયું ? કેમ ગુમ થયું ? તેહમી દીકરી, જરા ધીરજથી તપાસ કર. કદાચ ઉતાવળમાં કેાંઈ ખીજા ખાનામાં મુકાઈ ગયું હશે.” સોહરાબશાહ સુએદાર ભારે અચરત થતા બોલ્યા

“નહીં, કાકાજી, હું આખી તીજરી તપાસી વળીજ—એમાં વીલ છેજ નહીં” તેહમી ફગલાયલે ચેહેરે બોલી આ વખતે તેણીનાં હાથ અને હોઠ ચરચર ધ્રુજતા હતા

સરદાર સોહરાબશાહ તેણીને ધભરાયલી જામ પોતે પણ ચીતાતુર થયા

“એ બનેજ કેમ તેહમી દીકરી ? શું તીજ્નેરી ઉઘાડી હતી ?”

“નહીં, તીજ્નેરી ઉઘાડી નહીં હતી એ તો જેવીને તેની બધ હતી.”

“કેવુ અજબ જેવુ ! વારે, એમાથી બીજુ કંઈ મયુ છે ?”

“નહીંજી, એમાંના મારો તમામ અવેજ તેમજ દગ-
દાગીના જેમના તેમ સલામત છે”

“ત્યારે શુ ફક્ત વીલજ ગુમ થયુ છે ?” સરદાર સોહનાથ
ગાહને શક કા ઉપજવાથી બહુ ચમકીને બોલ્યા

“હા.”

“દોકરી, એ વીલ તે અહીંજ મુકયુ હતુ એવી તારી
ખાત્રી છે ? કોઈ બીજો ઠેકાણે તો નથી મુકયુ ?”

“નહીં, કદી નહીં, કાકાજી, જેટલી હુ મારે પોતાને
માટે ચોક્કસ છુ તેટલીજ આએ વીલને માટે છુ વળી એ
તીજેરીના ચોર વકોરામાં મુકેલું હતુ એ ચોર વકોરો સાધારણ
માણસથી ખોલાય એવો નથી.”

“તીજેરીની કુચી કયાં હતી ?”

“તે મારી આલમખાનનાં અદરના ખાનામાં જ્યાં હુ
હમેશ મુકુ છુ ત્યાં હતી.

“ત્યારે તીજેરી ઉધડે કેમ ? તેહેમી-તેહેમી, મને શક-
મજબુત શક-જાએછ કે એમા ઘેરનાંજ કોઈ જાણુએદુનો હાથ
છે ચાર દીવસપર જે બનાવ બની ગયોછ તે ઉપરથી પેલી
નાપાકતુ તો એ કારસ્તાન નહી હોય ?”

“મનેથી તેજ શક જાયછ, કાકાજી અને તેનાં મારી
પાસ કારણો છે મેહેવમાના કોઈ નોકર ચાકરનુ એ કામ
હતે તો મારો રોકડ અવેજ અને દાગીના સલામત રહેને
નહી એ તો ખાસ વીલનેજ માટે તીજેરી ઉધાડેથી લાગેછ

મધુ એમનુ એમ રહે ને વીલ પોતેજ કેમ ગુમ થાય ? એ નાપેકાર મારા પપાનો જીવ લેવા ચુકી નહીં તો એમાં કેમ ચુકે ?”

સરખાર સોહરામશાહને લાગ્યુ કે તેહેમીની તરફા બોલે બોલ ખરી હતી

“વળી તીજેરીનો ચોર વકારો કોઇ જાણુએદુ સીવાય ખીજથી ઉધડી શકે એમ નથી ” તેહમીએ પાત્રુ ચલાવ્યુ “એ વીલ મે ચોર વકારામાં મુક્યુ હતુ ચોરી કેવા પકકા-પણાથી કરવામા આવીછ તે આપણે એટલા ઉપરથી સમજવાનુ છે કે ચોરી કરનાર જરૂરજ ઘેરમાનુજ કોઇ હોતુ જોઇયે, કારણ કે તીજેરી પાછી બધ કરી તેની તુચી તેની અસલ જગાપર મુકેલી હતી.”

“તારી કોઇ આયાનુ તો કામ નહીં હોય ?”

“નહી, સોહરામશાહ, તેમ હોય એમ હુ માની શકતી નથી, કારણકે પેહેલી વાત તો એ છે કે તીજેરીની આવી હુ મારી ‘આલમાઇરા’મા કયાં મુકતી હતી તે મારી ત્રણે આયાઓ જાણતી નથી વળી આપણે જે ખાસ ધ્યાન પુગાડવાનુ છે તે એ છે કે જો આયાઓમાથી કોઇ ચોરી કરે તો તે રોકડ અવેજ કે ઝવેરાત ચોરે—આયા વીલ લઇને શુ કરે ?”

“તાર કહેવુ બરાબર છે, દીકરા, છેલ્લા ચાર દીવસ પર જે બનાવ બન્યોછ તેની સાથે આએ વીલનેજ સબધ છે અને હવે મજબુત શક જાએછ કે એ કરપીણુ કરમ એ ગુનેહગારનુજ છે એા ખુદા ! હવે તો હદ થઇ ! જો એ

વીલનો એ નાપેકારે નાચ કીધો હશે તો તેહમી દીકરી તુ સદાની રડી રહેવાની !”

હજી તો સોહરાબચાહ સુખેદાર આટલુ બોલે છે તેટલા કાવલો કારભારી ઓરડામાં આવ્યો. તે બન્નેને ત્યાં વાત કરતા જોઇ કાવલો પાછો ફરતો હતો. પણ તેહમીએ તેને રોક્યો. “કાવલા, અહીં આવ, તે એક નવી આફત જાણી કે?”

“નહીં, બાપ હાએમ, જલદી બોલી દેવા-હુ છે?”

“મારી તીજેરીમાંથી બેહેસ્તીનુ છેલ્લુ વીલ ગુમ થયુ, તે જડતું નથી.”

“હાય હાય! હત્યાનાહ વાળેલુ !” તે ઘરડો કારભારી આ આફતના સમાચાર સમજી ફાટીજ રહ્યો. “એ કેવા રેકતુ ચોરાયનુ જે?”

“હુ શુ જાણુ, કાવલા!-મને તો કશી સમજ પડતી નથી” તેહમી રડમસ એહેરે બોલી

“અરે છમા હમજવાનુ હુ બાકી રીએનુ જે? એ હત્યાનાહની ગીએલી તમારી મતરાઇ થતીનુજ કારહતાન-ખીજી કોઇ ઓયની તો !” અને અહીં તે એક સેકડ થોજીને ઝટ બોલી પડ્યો. “લીયો, તારે તો છનો બેદ કેથો એ દેખુ—અવે મને હદી હમજ પડેલી ! મારા હેઠ થતાનુએ નાપાકે કાટલુ કાડેલુ તે એ વીલ ચોરવાનેજ હાફ ! અવે તમે હજાર ના કેહો તે ઉ મરતા માનવાનો ની ! એ તેહમીબાઇ જરા વીચાર કેગે-આજથી ચોથે દહાડે રાને આયા એનજે-લીને તમારી ત્રણ આયાઓને પેલી માનતા ફેડવા હાફ ખાણી પીણી કીધેલી તે યાદ છે? એ માનતાઓ ની ને ફાનતાઓ

ની એ કંઈ તમારી મતરાઈ થતીએ તે રાડ એનજેલીનને લાચ આપીને કાવતર રચેલું, કાવતર ! હમજ્યા ? તમને યાદ છે ? તમે તમારી આયાએને રજા આપી તે વખતે મેં હું કીએલું ? મેં કીએલું કે એ કારહતાનની કુતરી વળી પાછો કંઈ નવો ફ દો ની રમે તે તપાહજે-તમે તે વખતે મારે માનેલું ની, પણુ આવે ખાતરી થઈ ?

તેહમી ચમકી !

તે વફાદાર કારભારી જે કાંઈ કહેતો હતો તે બોલે બોલ ખરે હતું

“એ આયાએનો ઘોટાળો શું છે દીકરા ?” સોહરાય આંખે પુછ્યું

“તેહમીએ તે હકીકત છુપ્પરમ મહસ્થને વીગતથી કહી તે હકીકત જાણ્યા બરાબર સરદાર સાહેબ તુરત બોલી પડ્યા કે “કાવલો કારભારી અનુમાન કરેછ તે ખરાં છે. આયા એનજેલીનને તારી મતરાઈએ નહસાડી મુકીછ તે ઉપરથી મનેથી હવે લાગેછ કે તેજ રાતે વીલ ચોરાયલું હોવું જોઈએ અને તે કામમાં એ આયાનીથી શામેલગીરી હોવી જોઈએ બસ ! હવે મારી ખાતરી પુરેપુરી થઈ ચુકીછ કે એ વીલ હાથ કરવા સાફજ મરનારનો જીવ લેવાનું કાંઈ કાવતર રચવામાં આવ્યું છે”

સરદાર સોહરાયશાહને એમ બોલતા સાંભળી તેહમી અને કાવલો કારભારીને મરહુમની યાદ નવેસરથી તાજ થઈ તે બંનેની આંખમાં આંસુ આવી ગયા.

“ઓ કાકાજી ! હવે નો કપખી કરો ને એ નાપેતારનું પાપ ઉઘાડું” પડે એવા કાચઢાસરના ઇલાજ લેવો—એ વીત પાણુ આપણા હાથમાં આવવું જ જોઈયે ”

“તેહમી દીકરી તું કેટલી ભોળી છે । થુ તું એમ ધારેછ કે જો તારી મત્રાઇએ તે વીલ ચોરધુ જ હશે તો તે હજી સુધી સલામત હશે ?—અરે નહીં । એની વીરૂધ્ધ જનારા તે વીલની હાલ હસ્તી હશેજ નહીં હું ખાત્રીથી માનુંછ કે તેનો તે નાપાકે નાશ કીધોજ હશે તેમ કરવામા તો તેનો સલામતી છે, કારણ કે તુંજ કહેછ તેમ તે વીલની આગ મચ્ચની રાત્રે તેણીએ એક જુદું ખાસ નીલ પોતાના લાભમા મરનાર પાસ કરાવી લીધું હતું એ નખખોદ । જો તેમજ હશે તો તારી પાસના વીનની ગેરહાજરીમા તે નાપાકને હસ્તકનું વીલ મરનારનું છેલ્લું ને સત્તાદાર વશ્યતનામું ગણાશે અને એ ગુનેહગાર ઓરત તારી ઉપર જરૂર ફાવી જશે પણ સમર ! હું એને સેહેલાઇથી ફાવવા દેનાર નથી આએ બાબદમા તો પોલીસને ખમર આપવીજ જોઈયે ”

અને એટલું બોલી સરદાર સોહરાબશાહે રડતી તેહમીને દીલાસો આપી પાચ મીનીટ કાંઇ વીચાર કીધો અને તે પછી ધુરતજ તેહમીની ટેમલ આગળ જઇ એક એકસપ્રેસ તાર લખી કાઢી કાવલાને સ્વાધીન કીધો કે હમણાને હમણા તે રવાના કરી દેવો

“દીકરી તેહમી, નીરાશ મવાનું કંઈ કારણ નથી, પણ આપણી જે સ્થીતી બની હોય તે ઉપર ખુલ્લા મનથી ખ્યાલ કરવાથી આપણને ખરો રસ્તો સુજ પડે છે

નેવણુ મોનયા “એ ચડાળે ધણીજ માહોશીથી કામ લીધેલું નામેજ અને તેનું કડવું પરીણામ તું બહાલી દીકરીને વેઠવુંજ પડવાનું જેમ મરનારના શકમદ મરણુ આમે આપણે કાંઈ કરી શકતા નથી તેમ આ વીલ વીશે પણ કાંઈ વળવાનું નથી સજોગો એટલા વીરુધ છે કે વીલ એજ નાપાકે ચોરથુ ને આખેત કરનારા આપણી પાસે કશા સાક્ષી-પુરાવા નથી. તો પણ મે પુનાના બાહોશ ડીટેક્ટીવ રાવજહાદુર મોરારીરાવને અરજત તાર કરી બોલાવ્યોજ તે આજે સાજે અહીં આવી પુગશે એ એક ધણો બાહોશ અને નામીયો ડીટેક્ટીવ છે તે હાલ રીટાયરડ થયેલો અમલદાર છે પણ મારી સાથ બાડી મોત્રાચારી હોવાથી તાર મળ્યા બરાબર આવ્યા વીના રહેનાના નથી સરકાર દરબારમા માન ચાહ મેળવીને ડાલ તે આસા યશ ભોગવે છે પણ આપણા કામને માટે તે ના પાડશે નહીં પ્રથમ હું તેની મારફતે ખાનગી રીતે આમે ચોરીની તપાસ કરાવવા ચાહુ છ અને તેમા જો આપણે થોડા વર્ણામી ફાવીયે તોજ જહેર રીતે પોલીસને ખબર આપવામા શોભા છે— નહીં તો—”

“નહીં તો શું ? કાકાજી, તમારો વાક્ય અધુરો ના મુકો” મરીમ ખીચારી તેહતી રડમસ દેખાવે પુછતા પડી

“નહીં તો ભરી આખરમા ચુપ બેસવામા સાર છે” સરદાર સોહરાયશાહે જવાબ આપ્યો.

“ઓ સોહરાયશાહ, તમે નાહીમત કેમ થાઓજ ? ત્યારે શું એ ઝુનેહગાર આમે ખીજા પ્રપચમાખી ફાવી જાય કે ? આખરે હું તો રડીજ રહું કે ?”

“હું નાહીમતી નથી થતો, દીકરી, પણ ખીજો ઇનાજ નથી પહેલાથીજ સજોગો ઉધા થતા આવ્યાછ આપણે નજરો નજર જોઈએછ કે ગુનાહો દેખાઈતા ધડાયછ, પણ તે કાયદાથી પુરવાર કરવા માટે આપણી પાસે કશા સાધનો નથી તારે માટે હું અલ કરજીથી દુખી છું દીકરી, પણ કોઈમી નજરે જોનાર કે પુરાવો આપનાર સાક્ષી વગર આપણે તે સાબેત કેમ કરી શકીએ ? તુજ બોલ !”

“ઓ નખખોદ !—મારૂં નખખોદ વળી ગયું !” અને એમ બોલી તે કમનસીબ કુમારીકા પાસેના એક સોફાકોચ પર નીસોસ થઈ ફસડાઈ પડી, બેકામ થઈ ગઈ.

*

*

*

તેજ સાંજે પુનાનો પ્રસીધ્ધ ડીટેક્ટીવ મુરારીરાવ “તાલેવત કેસ્ટલ”માં આવી પહોંચ્યો તે એક વૃત્ત પણ પાણી-દાર પુરૂષ હતો. ૬૫ વરસની ઉંમર છતાં તેના મોઢાપર સેફજ પણ કરચલી વળેલી ન હતી તેની આંખો કાચમા જેવી તીક્ષણ હતી તેનો રોબદાર દેખાવજ સામા માણસપર પહેલીજ નજરે છાપ પાડવાને પુરતો હતો જવાનો ચીલ્લો ચઢાવી તેણે ને સરદાર સોહરામશાહે એક કલાક સુધી કહેલી સઘળી વીગતો, વચ્ચે એક બોલ પણ બોલ્યા વીના, શાત મનથી સાંભળી લીધી. સોહરામશાહે છેલ્લા ચાર દિવસપર બનેલી તમામ હકીકતો તેને બોલે બોલ ખ્યાન કરીને કહી

“બસ, સરદાર સાહેબ, હું બધો મામલો સમજી ગયો.” સોહરામશાહથી સરવે વીગતની વાકેરી મેળની રહેતા તે તુરત બોલી ઉઠ્યો “હવે મને કશા વધુ ખુલાસાની જરૂર નથી.”

તે એકદમ ઉઠ્યો.

પ્રથમ તેણે તેહમીચાળી તીજેરી જોવા ચાહી સરદાર સાહેબના ફરમાવવાથી તેહમીએ તરત તીજેરી જોલી તેને તેની અંદરની તમામ રચના દેખાડી

“એનો ચોર વકારો મને મતાવો.”

તેહમીએ તે ચોર વકારો બતાવ્યો.

એ પછી તીજેરી બધ કરવા ફરમારી તેણે તેહમીથી જાણવા ચાહ્યું કે તે તીજેરીની ચાવી તેણી ક્યા મેલતી હતી તેહમીએ પોતાની આલમાઇરા ઉઘાડી જમણી તરફનું ખાનુ બતાવ્યું

“જેવી તમારી તીજેરી છે તેનીજ આએ મેહેલમા ખીજી તીજેરી કાઢ પાસે છે.”

“હાજી એવીજ એક તીજેરી મારા પપાના ચોરડામાં છે.”

“તેની ચાવીઓ એકમેકને લાગે એવી છે.”

“નહીજી, ચાવી અને તીજેરીઓનો ઘાટવમટ એકમેકને તદ્દન મળતો છે, પણ હું જાણુ છું ત્યાં સુધી એકની ચાવી ખીજીને લાગે એમ નથી.”

“એમ તમે શા ઉપરથી કહો છો ‘ હું તમે તે તીજેરી ને તમારી તીજેરીની ચાવી લગાડી જોઇ છે.’”

“નહીજી, તેમ નથી, પણ મારા પપાએ એ બેઉ તીજેરીઓ એકજ વખતે સાથે ખરીદી હતી અને તેમાની એક અને આપી ખીજી પોતે રાખી હતી એ વખતે તેવણે મને કહ્યું હતું કે એકની ચાવી ખીજીને લાગતી નથી.”

“બનવાજેમ છે એકજ મેકરની એકજ સાઇઝ કે વાંટ વટમની તીજેરીઓ હોવા છતાં તેના મનાવનારાઓ તેની ચાવીમા એક સરખાપણુ રાખતા નથી વાડ, તે બીજી તીજેરી ક્યાં છે?”

“તે હાલ મારી મત્રાઇના કબજામા છે”

“સરદાર સાહેબ, એ તીજેરી મારે તપાસની પડશે”
ડીટેક્ટીવ મુરારીરાવ અહીં સોહરામશાહ તરફ ફરીને બોલ્યો.

“આ વીલ ચોરાયુ છે એ વાતમા જરાએ શક નથી તે ધરનાજ કોઇ જાણુબેદુતુ કામ છે એમ પણ હું માનુ છુ, પણ તે કોણ માણુસ છે તે નક્કી કરવા માટે મારે આ તીજેરીની જોડની બીજી તીજેરી તપાસની છે મારાં અનુમાનો હું બાધી ચુક્યો છુ, પણ તે બાબે ફાઇનલ જવાબ હું હવે પછી આપીશ મારે પ્રથમ તે તીજેરી તપાસવી છે”

“ઠીક છે ત્યારે, આવો મારી સાથે હું તમોને મીસીસ ફરફુનજીનાં ઓરડામાં લઇ જાઉં છુ પણ રાવબહાદુર સાહેબ, તમોને યાદ આપવાની જરૂર નથી કે જે માણુસ જોડે તમોને એ કામ પડ્યુ છે તે એક ઇનસાનતુ નહીં પણ હેવાનતુ હમયુ ધરાવે છે તમે કરડે ડોળે કામ રાખશો તોજ તમારૂં વળશે”

ડીટેક્ટીવ મુરારીરાવને બે વાર કહેવુ પડે એમ ન હતુ

“તેની ચીતા કરશે નહીં, સરદાર સાહેબ, ૪૦-૪૦ વરસો સુધી હું આ ધધામા અથડાયેલો આદમી છુ. ડહક અફલાતુન આદમીઓને બદાએ ડોળાના દાબથી થથરાવેલા

ઝે તો એક ઓરતમાથી હુ જમજ કે ? તે કામ માઈં છે સન્નેગ તપાસીને કામ લેવાની સીકત ન હોય તો ડીટેક્ટીવ કહેવાયજ શેનો ?” મુરારીરાવે મુછપર તાવ દધ જવાખ આપ્યો અને પછી તેહમી તરફ ફરીને કહ્યુ. “તમારી તીજેરીની ચાવી જરા મને આપશો ?”

“હાજી-મોટી ખુશીથી ”

તેહમીએ આપેલી તીજેરીની ચાવી ગુપચુપ પોતાના ખીસામાં સેરવી તે બહાદુર મરાઠો સરદાર સોહરાજશાહ નેડે મેહેરબાઈના ઓરડા તરફ ગયો તેહમી ગમગીન ચેહેરે પોતાના ઓરડામાંજ બેસી રહી.

“મીસીસ મેહેરબાઈ ફરફુનજી તાલેવત તમે છો ?” તેણે ઓરડામાં દાખલ થયા બરાબર એક ખવીસને જેવો વીકાળ ચેહેરો કરી ડાળા કકડાવતાં પુછ્યુ

“ઓ માયરો એ કાણુ ? — — —”

“પેલીસ !-પેલીસ !-પેલીસનુ બોલ્યુ ? જ્યાં ધોળે દીવસે નીરદોશોના ખુન થાય અને વસીયતો ચોરાય ત્યા વળી ખીજ કાણુના પગલાં હોય ?” તે ઠાવકા ડીટેક્ટીવે ચચરાવી નાખનારા અવાજે લગભગ એક ડખાર મેલી કહ્યુ

“ખુન ?-વસીયત ?-ઓ મારા ખોદાય ! કાણુનુ ખુન ?-કાણુનુ વસીયત ?”

“તમારા મરનાર ધણી શેઠ ફરફુનજી તાલેવતનુ !” તે હાજર જવાખી પુરૂષે આગલાજ ઈસાથી જવાખ આપ્યો.

“હે ? એ શુ બોલોછ ? બાવા, મને તો કંઈ સમજ પડતી નથી.”

“નથી સમજ પડતી તો હમણા આપોઆપ પડી જશે”
અને એમ બોલ્યા બરાબર ડીટેક્ટીવ મુરારીરાન, જેણે પોતાના
બંને હાથ ગળવામાં બોમેવા હતા તેમાં લોખંડી કલ્કા ખણ-
ખણવાના ખડખડાટ સંભળાયાં ।

તે નાપાક તરત ચેતીને ચમકી ઉઠી ।

પ્રકરણ ૩૪ મું.

“તાડ પાપ પકડી કહાડુ તોજ હું મારા
આપના બેટા. !”

ગનીસે છુટેગી-ગદાસે છુટેગી,

અરે પાપ કર કયા ખુદાસે છુટેગી ?

(શાયર મરજ)

તે નાપાક તરત ચેતીને ચમકી ઉઠી ।

એમ છતાં તે ખાટ સ્ત્રીએ પોતાને અદરખાને ઉપજેલો
ગભરાટ જાહેરમાં જણાવા દીધો નહીં

“આવા, તમે કાણુ છેવો ?” તેણીએ શાત દેખાવે સવાલ
કર્યો “ઓવાય ! સોહરાયશાહ તમેથી જીભડ ત્યારના દંડ
કનેજે ઉભા રહી જોયા શું કરોજ જો ? જરા બાઈ મનીખને
ધારજથી—”

“બધ કરો તમારી બકબક ! સરકારી માણસની વચ્ચે

મેહરામશાહથી બોલાય નહીં.” ડીટેકટીવ મુરારીરાવે તેણીને નતકાવી નાખી “હુ કેાણ છુ તે પુછોછ કે ? ત્યારે સાબળો-મીસીસ ફરફુનજી તાલેવત, કે નામદાર સરકારની છુપી પોલીસનો હુ વડો ડીટેકટીવ છુ અને પોલીસ કમીશનરના હુકમથી હુ તમેને——”

“ઓ માયરે ! હવે કાહ જાને મર ? મારા ઘેરમા પોલીસ ? અરે પણ——”

“બસ એકદમ ચુકીજીવો !” તે ડીટેકટીવે એક ડખાર મેલી તેણીને થથરાવી નાખતા કહ્યુ “ફરફુનજી શેઠનું ખુન થયુ છે અને તેવણુનુ છેલ્લુ વીલ ચોરાયુ છે એ બે બામ દની તપાસને માટે હુ આવ્યો છુ મહેરમાઝ તાલવત ! હુશીયાર થાઓ ! દરેક જણને તમારી ઉપર શક છે !”

“શુ મે મરનારનુ ખુન કરયુ ? શુ મે મરનારનુ વીલ ચોરયુ ?”

“હા-જરાખી શક વગર હા !” તે બહાદુર ડીટેકટીવે કરડા દેખાવે જવાવ આપ્યો “તમારૂ પાપ પકડાઇ ગયુ છે બાપ સાહેબ જરા મને કહેશો કે તમારી પેલી આયા એન જેલીન ક્યા છે ?

“તે તો રજા લઇને ગામ ગઇ છે”

“તમે જુઠ્ઠુ બોલોછ—તમે તેને નહસાડી મુકીછ.”

“અરે નહીરે બાવા, હુ શુ કામ તેને નહસાડુ ? તમે કેહવો તેવા સોગદ બાવા તપ્પાર છેઉ. એ રાત છેજ જરા માથાની ફેરાવન ને વેગેરે——”

“બસ ! હમ જાહા સુન્ને નઇ મગતા !” મોરારીરાવે ફરીથી

ડખાર મુકી તે ગુનેહમારના હાજી ગગડાવી મેલ્યા “ફરદુન” શેઠની તીજેરી હાલ કોણના તાબામાં છે?”

“જી, મારા.”

“તેની ચાવી ક્યાં છે, લાવો !”

“ક-ક-કાંચ બાવા, તેનું શું ક-ક-કામ પડ—”

તેની પચાત તમારે કરવાની નથી, બાપ સાહેબ, જે તમે વચ્ચે વચ્ચે એમ ચે — ચુ કરશો તો યાદ રાખજો કે—” અને અહીં ડીટેકટીવ મોરારીરાવના ગળવામાથી કાંઈ લોખંડી કડા ખડખડવાનો અવાજ આવ્યો.

તે કલાટ બી તુરત તાબે થઈ તેણીએ ધુબતે હાથે ઉઠી આલમાઇરા ઉઘાડી અને તેનાં અંદરના ડાબા ખાના-માથી તીજેરીની ચાવી કાઢી તે ડીટેકટીવને તીજેરી તરફ લઈ ગઈ સરદાર સોહરાબશાહ તેમની પાછળ ગયા,

“ચાલો ઉઘાડો, મારૂં મોઢું શું જીવે છે?”

“તીજેરીમાં તમે મરૂં શું શોધવા માગો છો? એમાં તો મારા બેહેસ્તીના બધા કીમતી કાગળયા પતરીયા—”

“આ બધી કોઈ અજબ પટપટખોરી છે. મેં કેટલીવાર ના પાડી કે એક હરફથી બોલવાનું અહીં કામ નથી.”

તે ચીરડાંને ખરાડ પાડી બોલ્યો “એકદમ તીજેરી બોલો!”

“મુલો આપ તે કંઈ જીલમ છે? એમ બધાં મની-ખપર—”

“શેઠાણા! હવે ધણો મરડાટ કરશે નહીં, નહીંતો એકબ સીપટીનું કામ છે તેનો અવાજ સાંભળ્યા બરાબર અહીં બીજા ઉઝન કાનસટેબલો દોડી આવશે અને હું તમને અહીં ને અહીં પહોંચે જરી—”

“ઓ નહીંરે બાવા, નહીં લેવાની તમારી મરજી છે તો આએ હું તીજેરી ઉધાડુ છ એમા બળ્યુ છ શું કે તે નમે લખ લેવાના એમા તો મારાં બેહેસ્તીના—”

“બસ! એકદમ તમારી બકબક બધ કરો ને તીજેરી ખોલી તેમાનો જરાએ જરા સામાન બહાર કાઢો!” મોરારી રાવે પોતાના તરાર ઉપરને ઉપર ચાલુ રાખ્યા અને તે બાગડ સ્ત્રીને હવે તાણે થયા પીના ચાલ્યું નહીં.

તેણીએ તીજેરી ઉધાડી તેમાની સરવે ચીજો બાહર કાઢી તેમા લાખની રકમના અવેજ ઉપરાત દસ્તાવેજો, શેરો, લોનો, સરકારી કાગળીયાઓ અને કીમતી ઓચરીયાઓ સમાયલા હતી.

ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ રખે તે તીજેરીમાની તમામ ચીજો પોતાના કબજામા લખ લે તે બાજે તે હલકટ સ્ત્રી ધણી અધીંગી પડી મઇ હતી જ્યારે એક ફાનસની મદદથી તે ડીટેક્ટીવ તીજેરી અંદરથી તપાસતો હતો ત્યારે મેહેરબાઇ વાકી વળી તે કીમતી ચીજો ઉપર પોતાના બને હાથ મુકીને હસવા જેવી હદ સુધી તાતાવીખી બની મઇ હતી!

સરદાર સોહરાજસાહેબે તેણીનો તે દેખાવ જોઇ-તે વખતે તેઓ ગમે એવી દલગીરીમા હોવા છતાં-મનમાં હસવું આવ્યા પીના રહ્યું નહીં.

આશરે દશેક મીનીટ સુધી અદરની રચના ચીપીચીપીને જોયા પછી મુરારીરાવે મેહેરઆઇને પુછ્યુ “આ તીજેરી કોણ વાપરતુ હતુ ?”

“અમે એઉ જાણ્યાં-હુ ને મારા બેહેસ્તી ફરદુનજી ”

“તમેા બેમાથી વધુ વખત તીજેરી કોણના હાથે ખોલાતી હતી ?”

મોરારીરાવના આ પ્રશ્નથી મેહેરઆઇને અહીં વહેમ પડ્યો કે તેણીને તે તીજેરી ઉપરનો હક ઉડાવના માટે આ સવાલ ચાલ છે કે કેમ એમ ધારી જવાબ આપ્યો કે-“ધણી ખરી હુ ઉધાડતી હતી ”

“તમારી મરજીથી ઉધાડતાં હતા કે તમારા ધણીના હુકમથી ?”

“મારી મરજીથી ને મારા બેહેસ્તીના હુકમથીમી ”

“ત્યારે તો તમે આ તીજેરીને લાગતા દરેક ખાનાઓથી માહિતગાર હોવા જોઇએ, નહી ?”

“હારતો-એમા નવાઇ જેવુ શુ છે ?”

“વાર એમા એક ચોર વકોરો છેની ?”

“તે હુ જાણતી નથી ”

“એમ કેમ બને ! તમારી તીજેરીમા ચોર વકોરો છે એ વાત તમોનેજ ખબર નહી હોય એ વાત કેમ મનાય ? માઇ સાહેબ, મુગા મુગા એ ચોર વકોરો ઉધાડો !”

“પણ એવુ કંઈ હુ જાણતી નથી, મારા ”

“હવે બાવાને બેટા કરનાનું છોડી દેા, શેઠાણીજી, નહીં તો મને ઘણી દલગીરી સાથે કાંઈ કડક ઉપાય લેવા પડશે”

“આપ તો કંઈ જીલમ છે—”

“નહીં, જીલ કરો છો—જીલમનો આપ છો ! બીજાં નીર દોશો પર જે જીલમ ગુજર્યો છે તેટલી હદ સુધીનો આ જીલમ જીલમાત નથી, બાપજી માટે હવે મચકાવાનું મેલી દેા—”

“અરે પણ હું જાણતી નથી તો ઉઘાડું કેવી રીતે ? જરા વીચાર તો—”

“મકબક છોડો બાપ સાહેબ, ને મુગા મુગા ચોર વકોરો ખોલો, નહીં તો આ—અને અહીં વળી પાછો પેવો નલેરમાતીક “ખણખણાત” તે ચોરડામા ફેલાઈ રહ્યો !

“પણ જરા જીઓની, અહીં ચોરખાનું તે મુવું કાઢ મળ્યું છે કે ઉઘાડી મર ?” તે લુચ્છી સ્ત્રી પેલા બચબીત ખણખણાટથી ધુજતા ધુજતા તીજેરીપર વાડી વળી તેની અંદર ચો તરફ હાથ ફેરવતા કાંઈક ચીચવાટથી પુછવા પડી આ વખતે તેણીની આખો આતશીયા રગની જણાતી હતી અને જે પોલીસ અમલદારને મદદે કોઈ સાધારણ આદમી હતો તો તેણી તેને ફાડી બાવાને ચુકતે નહીં એવો તેનો ચેહેરો વીકાળ બની ગયો હતો !

“જરા ધીરજથી તપાસો—શેઠાણી—તમારી કળ-કુચી તમોને નહીં તો બીજા કોણને ખમર હોય એની મોટી સુદર તીજેરી છે અને તેમા ચોર વકોરો નહીં હોય એમ બને નાર ?” ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવે તેણીનું પાકવતા ટકોરમા પુછ્યું

“અરે નહીરે બાવા નહી, આએ તીજેરીમાં તેવુ કંઈ નથીરે મરે તેમ હોતે તો મારા બેહેસ્તી—”

“તમારા બેહેસ્તી બેહેસ્તમાં ગયાછ તેવલુને પુછવા હવે કાણુ જામ ? બેહેરબાઈ તાલેવત ! હવે ધણા સાધુ ના થાએ ને મારે કહયુ માનો અને નહી તો હવે છેવટનો ઉપાય જરૂરજ લખશ. નહી, તમે સીધી રીતે માનવાનાંજ નથી—અને અદરનાં જાહીટમાંથી એક સીપટી કાઢી તે ખધા ડીટેકટીવે ધરપત્ર-સરપત્ર કરી મેલી કે તે જોઇ ખધી સ્ત્રીનાં માણુ બેસી ગયાં

“બોલો—ચોર વકોરો ઉધાડવોય કે કોન્સટેબલોને અહીં બોલાવવાની આ સીપટી વળકુ ?”

નહી—નહી એમ ના કરતા જોઉં છ—હજુરખી કોશેશ કરી જોઉં છ મને ખબર તો નથીજ, પણ એમ તેમ કાફા મારૂં છ” તેલુમ્મી સ્ત્રી પામી મ્મ કે આ રાઠોડી પુરૂષ આમળ તેવુ કાંઈ વળવાનુ નથી તો પણ ચોર વકોરાની ખરી જગ્યા માણુએ મેલી ખીજ ખીજ જગ્યાએ તીજેરીમાં હાથ ફેરવી ચોર વકોરો શોધવાના જુઠઠા ઢોંગ કરવા લાગી.

“તમે જમણી તરફ કેમ જોતા નથી ? જમણી માણુએ તો તમારો હાથ જતોજ નથી ડીટેકટીવ મોરારીરાવે તેહમીની તીજેરીનો ચોર વકોરો જમણી માણુએ જોયલો હોવાથી તે પાખડી સ્ત્રીના ઢોંગ પકડી કાઢી ખુલ્લે ખુલ્લું કહયુ

“અહીં તો જોયુ બાવા ક્યારનુ જોયુ ”

“એમ છે ?—ત્યારે ખસો જોઉં ? જરા મને જોવા દો !”

અને એમ બોલી મોરારીરાવ પોતે વાકા વળી તે ચોર વકોરો ઝટ ઉઘાડી નાખ્યો. “કેમ, ચોર વકોરો નહી હોતો તે હવે કપાથી આવ્યો? નરદમ ગીનીઓથી એ છલાછલ ભરેલો છે. એમ કેમ અને કે તીજેરી તમારી અને ચોર વકોરો તમારો નહી?—ઓ પાખડી સ્ત્રી! તુ મડી ખધી છે.” મોરારીરાવે હાત કચ કચાવી ઉમેર્યું. “બાત, તે પોનીસને ઠગી કે નહી?”

“ઓ નહીરે બાવા નહી એ તો કદાચ બેહેસ્તીએ મારેથી છુપુ રાખેલું હશે કે શું તે એ ચોર વકોરો તો મને જણાવેલોજ નહી.”

“ત્યારે એવોજ ચોર વકોરો તમે ઉઘાડ્યો કેવી રીતે?”

“કાચો ચોર વકોરો!”

“તેહમીના બાઇનો—તમારી સાવકા દીકરીની તીજેરીનો!”

“એટલે, એ શું બોલોછ તમે? તેહમીની તીજેરી હુ કાચ ઉઘાડું?”

“ફરફુનજી શેઠનું વીલ ચોરવા!”

“જુઠું—જુઠું—એ બધું મારી ઉપર જુઠું તરકડે રચાયેલું છે. મારી ઉપર ખુનનો આરોપ મેલવા એ રાત કમળન સુકા નહી તો હવે વીલની ચોરી નહી સુકશે?”

“ખમરદાર!—એકદમ બધ કર તાર મોઢું!” તે કરડા ડીટેક્ટીવે તેહમીને અપશબ્દો આચરાયલા જોષ ગુસ્સાથી લાલ થઇ જતા તે દ્વાને ધમકાવી કહાડી. “તુ જો વધારે ચેચુ કરશે તો હુ એકદમ તને પરહેજ કરીશ. ખરું કમળન કોણ છે તે હવે વખત જતા આપમેળે સમજાઇ જશે.”

વાર, આપ સાહેબ જરા કહેજો કે તમારે ત્યાં એવી કેટલી તીજેરી છે ?”

“એકજ-વળી ખીજ કેટલી ?”

“તમારા આપા મેહેલમા એકજ તીજેરી છે ?” આ મીઠા સવાલથી તેણી ચમકી અને અચકતા અચકતા ખોલી કે “મ-મ-મને તેની ખ-ખ-ખબર નથી ”

“સીધો જવાબ આપો ! નહીં તો અમધડી હાથમા સાકળા પેહાવીશ” મોરાગીરાવે એક ખવીસ મીસાલ ડોળા કકડાવી હારે ઝુનઘી કહ્યું

“એ રાત મારી સાવકી દીકરી ચતીના ઓરડામા કદાચ હોય-હુ તે જાણતી નથી ”

“કેમ હજી સીધા જવાબ આપતા નથી, નહીં ?”

“માના મને કાંય સતાવોછ ? જો તમને તે જોતીજ હોય તો જેમ મારા ઓ-ડામાગી તીજેરી જેમ તેમ નેના ઓરડામા જઈ મુખેથી તપામો તેની તીજેરાની માત્ર હુ થુ જાણુ ?”

“ત્યારે વીલ ચારતી વખતે તમે કેણુની તીજેરા ઉઘાડી હતી ?”

“કેણુનુ નીલ ? કેવુ વીલ ? મારા બેહેર નીનુ છેલ્લુ નીલ તેા મારી પાસે છે ”

“અરે હા હા-એક દહાડે રાત્ર ને ગરીમ ખાસના ધણીને સતાનીને એક નીલના ચીથડાપર તમે જોર જીલમચી ખીનાકુ ચીત્રાની વીચુ હતુ તે મનેખી ખબર છે તે વીલની

મારે દરકાર નથી મને તો તેહમીઆઇના ઓરડામાંથી તમોએ ઓરેલુ વીલ જેમએ છે, લાવો, તે કયા છે ને બતાવો ! અથવા તેનો નાશ નીધો હોય તો કશું કરો, નહીં તો જરૂર જનમ દેશનીકાલ જવું પડશે ”

“શુ ? હું જનમ દેશનીકાલ જાઉં ? શાને માટે ?”

“વીલ ચોરીને તેનો નાશ કરવા માટે ”

“કાણુ કહેછ કે મે વીલ ચોરયુ ?”

“તમારી આવા એનજેલીન ! તેને પોલીસે પકડીછ ને તેણે એકરાર કીધોછ કે વીલ ચોરવામાં તમો ને તે સાથે મામીન હતા !”

તે દબદર હતાનું મો મોતનાં જેવું શીકડું પડી ગયું !

“શુ એનજેલીન પકડાઇ ગઇ ?” તેણીથી બહારાટમાં બોલી પડાયું પણ તુરત તે બાગડ સ્ત્રીએ પોતાનો વાક્ય ફેરવી નાખ્યો “શુ એનજેલીન મારી ઉપર એવું તોહમત મુકેછ ?

“હા હા—તોહમત નહીં પણ તે સાચીજ વાત છે મરનાર જેઠ ફરફુનજીનું મોત અને વસીયતની ચોરી એ બંને યુનાહ તમારાં કોઇ કાવત્રાને આભારી છે ”

અહીં છેલ્લા વાક્યમાં ડીટેક્ટીવ મોરાગીરાવે એક કાચુ કાપ્યું, જેનો લાભ તે ચતુર સ્ત્રીએ ઝટ લઇ ત્રીધો આવા એનજેલીનને પોલીસે પકડી છે અને તેણીએ સઘળો એકરાર કરી દીધો છે એમ સાબળી તે નાપેકારનું રૂવે રૂવું ધુણતું હતું. આ વખતે તેના ધ્યાનમાંથી ફરફુનજીના કમોતનો

ખ્યાલ સદતર નીકળી ગયેનો હતો અને માત્ર વશીયતની ચોરો પકડાઇ ગઇછ એટલેજ ખ્યાન ભારે વખરાટ પર્યે તેનાં મગજમા ગલમો કરી રહ્યો હતો તેવી વખતે “ફરદુનજી શેકનુ મોત અને વશીયતની ચોરો” એ અને આરોપ તેણી ઉપર મેલવામા તે માહોશ ડીટેક્ટીવે એક થાપ ખાધી એમ થવાથી બન્યુ એમ કે ફરદુનજીના કમોતની યાદ થતા રસ-વીક રીતે, ગમે એવો ધભરાટ છતા તેણીને ડાકટર મારટીનની યાદ આવી ગઇ અને તેણે આપેલી સરટીફિકેટનુ જાન થતા તેણીનો ધભરાટ જોતજોતામા સમી ગયો.

જો તેણીના બેજ ઉપર વશીયતની એકજ વાત હતે તો પોતાને ઉપજેલા અસાધાન્યુ વખરાટની અસર હંકળ તેણી કાઢ આટો બાકી દેને-પણ “ફરદુનજી શેકનુ મોત” ગમે તે કારણથી નીપજ્યુ હોય તે છતા એક મોટી પદવી વાળા ડાકટરની સરટીફિકેટ પોતા કને હોવાથી તેણીની કમરમા એક જાતનુ જોર હતુ વળી તેણીનો કીસમની એક મામડ મધરી, જે આવા હેમતનાક પગલાઓ ભરવા ચુકી નહી તે ગમે એના ગગળાવવા છતા જ્યા લાગ ફાવે ત્યા ડીટેક્ટીવ મોરારીરાયના દબી ગય એમ હતુજ નહી

‘શુ ? ફરદુનજીનુ મોત ને વશીયતની ચોરી એ બેઉ યુનાઇ સામા કોઇ કાવત્રાને આભારી છે?’ તેણી હવે લગાર જોરમા આની પુછના પડી મારા સાહેબ એવી ધમકી અહા ચાલવાની નથી હુ આખરદાર ખાનદાનની ધમતદાર બાઇ છુ અને મને એની રીતે વમકી આપી શુ ડરાવના માગોછ કે ? ફરદુનજી શેકનુ મરણ કેના સન્મેગમા નીપજ્યુછ તેની મારી

કને સત્તાદાર તમીર્ગી સરડીરીકેટ છે, જે હું જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે વટને ઠેકાણે રજુ કરશ અને વશીયતની ચોરીનું જે મારી ઉપર તમે આજ મેલોછ તેનો જવાબ એ છે કે જો આપા એનજેલીને પોલીસે શક ઉપરથી પકડીને પુછ્યુખી હાય અને તેણીએ નેમ કબુલ્યુખી હાય—તો હું કહેવશ કે પોલીસે મારી ઉપર આરોપ ઉભો કરવા સાફ તેણી પાસે મારી કુટીને તેવો એકરાર કરાવ્યો છે તમે બધા મને સતાવવાજ બેઠાંછ તો હુખી હવે કેદવે પાટસે બેસવા તૈયાર જેઉ ”

“હ હ ?—એટનુ બધુ ? બાપ સાહેબ, આટલા આકળા ના પડો—જરા ઠંડા થાઓ ! આજ કાલ તમારોજ વાટ ધડાઇ ગહ્યો છે હજી અમે તમારી પુઠ કાપ છોડવાના નથી. બાદ રાખજે એ પાખડી સ્ત્રી ! કે રાત—ને દહાડો હું તારી પાછળ ભમતો રહીશ અને તારૂ પાપ પકડી કાઢું તોજ હું મારા માપનો બેટો ! અને અહીં તે સોહરામશાહ તરફ ફરીને બોલ્યો, ‘ ચાલો સરખાર સાહેબ, હાલ તુરત શેઠાણીનું મગજ ગલ્યા-ઓથા ભરપુર છે, તેમને શાત થવાની આપણે તક આપવી જોઇયે હજી મને બાંજુ ધણુ કામ બગવવાનું છે ”

એટનુ બોલી ડીટેકટીવ મોરારીરાવ સરદાર મોહરામ-શાહને તથા તે ચોરડો છોડી ગયો

પ્રકરણ ૩૫ મું.

“હું હવે મારાં કીસમતને તાબે થવા માગુ છું.”

(દોહરો.)

દુનીયા છે દુખથી ભાગી, પ્રપચને નહીં પાર,
ભલા બીચારાં ભોગવે, મોજ કરે બદ્ધકાર

(તારાપોરવાળા.)

તે રાત્રે ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ “તાવેનત કારટલ” માજ રહ્યો તે જાતનો મરાહો હતો એટલે પસગવત રીતે તેને પારસી ખાણુ ચાલી શકતું હતું ! સરદાર સોહરામશાહ જોડે પુનામા તેમના “સુએદાર લાડજ”મા તે અનેક વાર “ચાપી”, આવ્યો હતો તે એક અથગ ખાનાર અને તે સાથે પીનાર હતો, પણ તેનું પીવું હૃદયરનું હતું તેની મજબુત કાઠીની ચકતીની બહાર તે પીતો ન હતો. સારાશ એ કે તે જે પીતો તે સહેલાઈથી જેરવી શકતો હતો.

ઉપલા મજલાના એક એકાત ચોરડામા આજે રાતે સરદાર સોહરામશાહે તેની જોડે ખાણુ લીધું તે ખાઈ પીને ધરાયા પછી તેહમીને બોલાવી તેઓ હવે આગળ ઉપર શું કરવું તે મામે ખાનગી મસલતે બેઠા ચોરડાના બારણાની બાહરે ત્યાં ઠોઠ આવના ન પામે તેની સલાહ રાખવા માટે મહેલનો નફાદાર કારભારી કાવયો ઉભો હતો તે આજની નરી (“નીલ” યુમ થવાની) મુરકેલી ઉપર ઉડા અદેશામાં પડ્યો હતો.

“કેમ ગુ ધારયુ, રાવ બહાદુર ?” તેઓ ત્રણે જણુ એક ટેમલ આગળ ખુરસીપર ગોઠવાયા માદ સરદાર સાહરામશાહ સવાલ મુક્યો ” હવે અમોને તમારો ‘ફાયનલ એનસર’ આપવાની મહેરમાની કુશો !”

તે ડીટેકટીવે અહીં ચેહેરો ગભીર કરી પોતાની મેઉ આખ્યો મધ કરી અને ટેમલ ઉપર હાથની કાપ્પીઓ ટેકના હાથની હથેલીઓ આખમા દાખી એકાદ બે પળ વીચાર કરા જવામ આપ્યો. “સરદાર સાહમ, આપણે જે ગભીર મસજત કરવા બેઠા છીએ તે ડી આગમય મારે એક કબુલાત કરવી છે.

“કબુલાત ? શાની કબુલાત !”

‘તમે જાણો છો કે હું અહીં એક ધવાદારો-ડીટેક્ટીવ તરીકે અવેનો નવા પણુ એક દોસ્ત-ડીટેક્ટીવ તરીકે આવ્યો છું’ તે બોલ્યા, ‘તમે તામરનું કામ એ હું મારે પોતાનું સમજી છું માટે મારે જે કાંઈ મારા અત કરણને ખરે લાગવું હાય તેજ બોલવું પડશે પણ મને ડર છે કે તેમ કરના જતા આ જનાન માનુ દલગીર થશ અવું પણ કાંઈક છે”

“એમા દલગીર થઈ ગુ કરનાનું છે, રાવ બહાદુર ?” સરદાર સાહરામશાહ કાંઈ જવામ આપે તે પહેલા તેહમી પોતેજ મોડી પડી તે ચતુર કુમારોકા ઝૂંટ ચેડી મધ કે, આજની તપામનુ પરોચામ કલ સતોષકારક હોય નહી “જે કલ માગ નમીખમા હશે તે ખરે હું દલગીર થઈશ એવી ચીતા તમોએ રાખી નહી હું હવે મારા કીસમતને તામે થના માગુ છું”

“વન્ય છે, માન, તમારો સમજદારોને !” મોરારોગવ ને

ભલી અબળાના સહનરીણપણાથી મનમાં તાણુ મ થતાં બોલ્યો
 “મસ મને એજ જોષએ છે એમ હશે તો હુ ખુલ્લા દીલથી
 વાત કરીશ ”

“મારી ડાહી દીકરી પુરતી સમજુ છે, રાવમહાદુર, માટે
 જે હરાવપર તમે આવી પહોચ્યા હો તે અમેને ખરેખર જણાવો
 મને તમારી ઉપર દરેક વીશ્વાસ છે ” મોહરામશાહે ઉમેર્યુ

“ત્યારે સાંભળો વીણની ચોર એજ છે એમાં જરા વધો
 નથી, પણ એ પુરવાર કરવા માટે સઉથી પડેની આયા એન
 જેથીન જોષયે-તેણી ક્યાં છે ? તમેજ કહોછ તેમ તેણીને
 નહસાડી મેલીછ ”

“હા.”

“અને તેથીજ તે ફરગણુ હાથમા આવવી જોષયે એ
 ક્યા મધ હશે ?”

“કોણુને ખબર કે ક્યા મુછછ ?”

“એ ક્યાની રહીશ હતી તે તેહમીઆમને ખબર છે ?”

“નહીંછ ”

“પહેલી શોધ એ થવી જોષયે. હુ તેણીની પુઠ પકડના
 માયુ છુ.” મોરારીરાવે મત આપ્યુ “મહેશમાની બીજી
 દાયાઓથી એ ખબર મળી નહી શકે ?”

“મે મારી આમાઓમા પરપુછ કરી જોષ, મોરારીરાવ,
 પણ કોમને તે વીશે ખબર નથી ” તેહમી બોલી

“એમ કેમ બને ? આયા-આયાઓ એકમેક સાથ
 પોતાના ગામ ઘેરની વાત કરયા વીના રહે નહી ” મોરારીરાવે
 તેહમીનો ખુલાસો માનવાને ના પાડી.

“તે ખરૂં છે પણ મારી મત્રાષ એની છે કે તેણીને મારી આપાઓના સમાગમમા જરાખી ફટકવા દેની ન હતી.”

“તમારી આપાઓ વીધાસુ છે ?”

“હાજી”

“જે રાતે તમારા મરહુમ પીનાને લગતો માઠો બનાવ બન્યો તે રાતે તમારી આપાઓને તેણીએ એક મેજબાની આપી હતી એમ મને જણાવવામા આવ્યું છે ત્યારે તેઓ એકમેકના સહવાસમા આવવા પામતા ન હતાં એમ કેમ કહેવાય ?” હીટેકટીવ મુરારીરાવે પુછ્યું

“તે એકજ દહાડે તેમ થવા પામ્યું તેજ મને પાછળથી શક લરેલું લાગેછ કે એ નાપેકાર એવું કરવાની હતી તેથીજ મારી આપાઓ મોડી રાત સુધી મારા ઓરડામાં રહેવા ન પામે એટલા માટે એ બનાવટી મેજબાની ઉભી કરવામા આવી હતી” તેહમીએ ખુલોસો કીધો

“તમે જે જે બનેલા બનાવો મને સમજાવ્યા, તે બધી અચ્છી રીતે એક મેક સાથ મળતા આવેછ, પણ એટલાપરથી આપણે ફાવી શકીએ નહી” મોરારીરાવે મન આપ્યું ‘કમનસીમાં તો એ છે કે આપા એનજેલીન સીવાય એવું પાપ ખુદનું કરી આપનાર આપણી પાસે ગીજી કોઇ સાક્ષી નથી”

“ધારો કે આપા એનજેલીન મળી આવે તો આ કેસપર કાંઇ અજવાળું પડે ?”

“અજવાળું પુછોછ, સાહેબ ? તેણી જો મારા હાથમા આવે તો તેણી કને તો થુ પણ તેના બાપ કને મધુ અ કે કરાઉ” મોરારીરાવ દાત કચકચાવી બોલ્યો “એ આપા નહાસી

મઠ એ હિપરથી હુ અનુમાન કરૂં છ કે તેણી જાતીની વણી કાચી અને હીચકારી હોવી જાણ્યે ”

“તેણી હીચકારી હોય એમ હુ માનતો નથી ” સરદાર સોહરાજસાહે મત આપ્યું “હીચકારી હોય તો એવા ભયમીન કરમમા તેણી સામેલ થાય નહી ”

“માફ કરજો, સરદાર સાહેબ, હુ તમારા મતને મળતો થતો નથી ” મોરારીરાવ બોલ્યો “કેટલીક વાર હીચકારા માણસો એવા હીંમતવાન બને છે કે હીંમતવાળાને બાબુએ એસાડે છે જે પાખડી સ્ત્રીએ તેણીને હાથ આર મનાવી છે તેની હીંમત અહીં ધ્યાનમાં લેવાતી છે ખોબો ભરીને સોનાની ગીનીઓ હાથમાં પડી હોય ત્યારે અભણને પણ અડકત આવી જાય છે । ” અને અહીં તે ઠાવકો ડીટેક્ટીવ ખડખડ હસી પડ્યો

“તમે શુ ધારો છ, હાલ એ આયા એનજેલીન મુખર્મમા હશે ?” તેહમીએ સવાલ કીધો

“કોઇ કાલે નહી—એ તો કયાની કયા વળે માપી ગમ્મ હશે ” મોરારીરાવે મત આપ્યું ‘પોતાના પાપના પુરાવા નાશુદ કરવા માટે તમારી મત્રાઇ કાઇ એટલી કાચી હશે કે તેણીને મુખર્મમાં રહેવાની સલાહ આપે ?—એમ બનેજ નહી ’

“માફ ખી એજ મત છે ” સરદાર બોલ્યા “પણ ત્યારે આ બાબતનો રસ્તો શુ ? તમે શુ સનાહ આપો છ, રાવ બહાદુર ?”

“કહેવાને ધણો દીલગીર છું, સરદાર સાહેબ, કે એ જલદી પકડાવુ મુશ્કેલ છે ”

“ત્યારે આપણે શુ ચુપજ એસવુ ? શુ એનો ઉપાયજ નથી?”

“નહી, તેહમીઆઈ, ઉપાય નથી એમ કહેવાય નહી”
ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવે ધણે મજીન ચેહેરે ઉડા ઠીચાર કરતા
ધીમે સાદે જવામ આપ્યો “ઉપાય તો છે”

“તે શુ ?”

“તે એ કે એ રાડ એનજેનીનને હર સુરતે પાતાળના
પેટામાંથી પી શોધી કાઢવાના પ્રયત્ન થતા જોઇયે—રાત ને દહાડો
ખાખ-પીને એની પુડે લાગવુ જોઇયે—શહેર શહેર ને ગામે
ગામ એની બારીક છુપી નપાસ ચવાવવી જોઇયે”

“એમજ હોય તો આપણે મુગઇની પોલીસની મદદ
કા ન લઇએ ?” સરદાર સાહેબે સવાલ કીધો

“મુગઇની પોલીસની મદદ હાલ તમોને કાંઈજ કામ
આવવાની નથી”

“તેનુ કારણ ?”

“કારણ એ કે તમારી પાસે સાક્ષી પુરાવામાં તમારા
ઝહેમ સીવાય બીજુ કાંઈ નથી. મોરારીરાવે રોકડે રોકડુ
ચુકવી આપ્યુ ‘સરદાર સાહેબ, એક આરોપીપર જ્યાં સુધી
પુરે પુરો અપ્રાધ સાબેત થતો નથી ત્યાં સુધી કાયદો તેને
અપ્રાધી ગણતો નથી અ બોલવુ મહુ સહેલુ છે પણ બળ-
વવુ મુશ્કેલ છે તમારે વાદ રાખવાનુ છે કે લડના એક
મોટા M D તબીબની ફરેફુનજી શેઠનુ મોત શાઓ નીપજ્યુ
તે માથે તેહમીયાઈની મત્રાઇ સરટીરીકેટ ધરાવે છે એટલે
તમારો અરધો કેસ તો ત્યાજી જુલો થઇ ગયજો સમજવો
હવે રહ્યો માત્ર નીલની ચારીનો સવાલ—તો તે ચોરી કરતા

નજરે જોનાર સાક્ષી કોઇ નથી? ધારોકે તે હુમ્મી આપાને જાહનમના ગારમાંથીમી આપણે શોધી કાઢીયે પણ તેણી જે મકમ રહીને નાજ પાડે તો આપણે કેવી રીતે ફાતી શકીયે? વળી ચોરી કરનાર બાપ મમે એવી જુરી, હુમ્મી, કે શયતા નની એલાહની હોય પણ તેણી એક ‘રેટસ’નાળા (દરજાદાર) બાનુ છે એવી એક મોટે ખાચરેની બાનુ ઉપર ચોરીનું આજ મેળવુ એ ખાવાનું કામ નથી તેને મહાત કરવા માટે ધરખમ સાક્ષી-પુરાવાઓની જરૂર છે મને એવા કેસોનો ધણો અનુભવ છે નજરની સામે વડાયલા યુનાહા કેટલીવાર કફોડા સજોગને લીધે પુરાવા કરી શકાતા નથી આપણો કેસ પણ એવાજ કફોડા સજોગોને આભારી છે તમે પેહેલીજ માણ ચુક્યા છો, ફરદુનજી શેઠ ॥ લામ વરમા હતી તેજ વખતે પોલીસને ખબર આપી તાને ધાએ ચાપના ઉપાયો ત્રીધા હોતે તો એ પાપ ઝટનું પટ કુટ્યા પીના રહેને નહીં”

“તે વખતે મારી ગેરહાજરી હતી રાવમહાદુર, અને આ ખીચારી મરીમ દીકરી અચળુચ આફત જોઈ કસાકો સુધી એફામ પડી હતી તેનો ને નીચ ઓરને ઝટ લાલ લીધો ત્યાં અમે નુ કરી શકીયે?”

“તમારૂં કહેવું છે, પણ ન સોનેરી તક ચુક્યાથી આજે આપણો મામલો દશ ધણો ખીકટ મની ગયો છે જ્યારે સજોગ કફોડા હોય ત્યારે પહેલાથીજ દરેક ચીજ ઉધી બનતી આવે છે જે ફરદુનજી શેઠની લાશ પોલીસના કમળમા આવી હોતે તો પોલીસ તે લાસ ચીરાવ્યા પીના રહેને નહીં જે તેમ થતે તો આ પાપ તુરત પકડાઇ આવે અને મરનાર ‘હાર્ટ ફેલ્ચર’ થવાથી મરણ પામ્યા કે મીજા કોઇ કાવત્રાનાં

મોજ થઇ પડ્યા હતા તે આરસીની પેઠે ખુલ્લુ થઇ જતે
અને અરે, તમે કેવી મુલ કરી ?”

અહીં તે બાહોશ ડીટેક્ટીવ બહુ કમળી પડ્યો.

“અરે! જો તે વખતે હું હતો તો તેજ ધડીએ એ
પાખડી બીના મુરઝાતાટ કરતે! પણ અફસોસ! કે તે મોકલો
હાથથી જતો રહ્યો! હવે માજી હાથથી મછ-લગભગ સદાના
મછ! હવે તો કુફરત પોતે કાછ કુમક કરે તોજ એ પાપ
ડુટે”

ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવના આ શબ્દો સાંભળી સરદાર
સાહ્ય અને તેહમી ધણા ગમગીન થઇ ગયા—તેમના મુખ
પરથી જોયા પાખડીજ ઉતરી ગયું મરીમ તેહમી! આ વખતે
તે કમનસીમ કુમારગાંડી આખ્યોમાથી નદીના પ્રવાહ પેઠે
આસુઓ ખેંચખત્યાર વેદના હતા!

મકરણુ ૩૬ મુ.

સરજતને શરણુ થયલી સુદરી.

(બયત.)

મેવાઝાર મુરી કે દાનહ કજસ્ત,

કે જનદારદો જાને શીરીન ખશસ્ત

અર્થ—એક દાણો ખેંચનાર કીડીને પણ આઝાર ના

દે (કાનલ્યકે) ને પણ જીવ ધરાવે છે અને તેને ખીટો જીવ
તેને (પણ) વહાલો છે

(ફીરદોસ્તી.)

લગભગ આખીની નજર સામે બનેલા બનાવ છતાં સાક્ષી-
પુરાવાની ગેરહાજરીને લીધે મરનાર શેઠ ફરદુનજી તાલેવતના
કબોતરો બેઠા બુદ્ધિ કરી નહીં શકાય એવો મામલો જોઈ
સરદાર સોહરાબશાહને ધણુ લાગી આવ્યું. ગમે એના ગજ
વર ખરચને ભોગે પોતાના મરનાર દોરન પાછળ રચાયતું
કાવતડ બુદ્ધિ થયલું જોવાને તેણે એક પગે નૈયાગ દતા
પણુ આદેશ ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવના હેઠના “ફાઇનલ એનસર”
થી તેવણુ લાચાર થઈ ગયા. તેવણુ મજબુત છાતીના હોવા
છતાં તેહમીની આખ્યોમાથી ટપકતા આંસુઓ જોઈ તેમનું
હૈયું ભરાઈ આવ્યું.

“દીકરી-દીકરી, સખર કર! ઇનસાનપર જ્યારે દુખ
આવે છે, ત્યારે ચોતરફથી આવે છે.” તેવણે ખુરસી પરથી
ઉઠી રહતી તેહમીને પાસામા દાખી દીલાસો આપ્યો. “હીમત
રાખ, મારી માય, તું એમ કરશે તો આગળ સુજ કેમ પડશે?”

“ઓ કાકાજી! એ ગજમ હું કેમ ખમું? એકેક કરતા
બધાએ યુનાહોમા એ નાપેઝાર ફાવી જાય કે? એનો કંઈ ઇન-
સાફજ નહીં કે? અર! એ હવે મારા આંખે બાપીકા મકાન
માથી લાત મારીને કપડાભાર હાકી મુકવાનેમી ચુકવાની છે કે?”

“ખરી વાત છે, દીકરી તેહમી, પણ આજ કાલ કુદરત
પોતેજ આપણી વીરૂધ્ધ વલણુ લેછ, ત્યાં આપણો ઇલાજ શું!
તને ચીંતા કરવાનું કાંઈ કારણુ નથી, મારી દીકરી, હું કેવો

જુ ? એ રાત કમળત કરી કરીને શુ કરવાની છે ? કષ્ઠ તારો ને મારો જીવ તો નથી લેવાની ? નાહુ યશે તો તારી આપીકી મીરાસ તમામ તુટી લઇ તુને કહાડી મેલશે, તો હુ શુ મુવો પડ્યોછ કે ? મરનાર દોરના એક પુરા બચ્યાને દુનીયાની દયાપર હુ રખડતુ નાખસ કે ? નહી-કદી નહી યાદ નાખજે, દીકરી, કે અંને નેકીનીજ કુતેહ છે અને પાપીને પરાજય છે ખુદાનાં લાકડીને અવાજ હોનો નથી ને મહા નામી સાહેબની જેમી કુદરતને કાંઈ પીઠાની શકતુ નથી તુ નીરદોશ હકદાર અચ્યાનો હક પચાવી નારી મત્રાઈ કદી સુખ જોવાની નથી કર ને ને અહીંનુ અહીં છે જેઓ પોતાના અતલગના ખેશીઓને ખોટી ગીતે સનાવે છે, તેઓ ઉપર ખુદાઈશ્રાપ ઉતરયા વગર કદી રહેતો નથી ખુદાની જેમી લાકડી નો મુગો માર તેઓપર મોડો કે વેહયો પડવાનોજ એવા ધણા દાખલાઓ મે મારી આખોથા જોયલા છે જેઓ જીવતી જીદગીમા ખુદાનો ડર જીદી જઈ હકદારનાં હક પચાવે છે, તેઓ પ્રથમ તો થાડાક વખત પોતાને ફાવેલાં જોઈ કુલજીજી બને છે, પણ જ્યારે કુદરતનો કેહોર તેમની ઉપર ઉતરે છે. ત્યારે પલકની વચ્ચે તેઓને પાયમાલ કરી મેલે છે. માટે, આજે આકૃત જોઈ તુ ડર ના-સઉને માથે તે માનેક છુપો નાગેહ્યાન છે દરેકના ડરતુક તના આકારી દફતરમા અચુક રીતે નોંધાયા જાય છે દુનીયામાં રાખ-રખાવટ છે, પણ દાદારને ત્યાં નથી ત્યાં તો હુ ગરીબ કે મોટા સઉને ખુદાનદ પાકનાં નજરમા સરખા છે આપણે આકળા ઝીંચે, પણ કુદરત આકળી નથી તે બલાઓ અને શુરાઓ ઉપર એક સરખી નીમાહ રાખે

છે અને જ્યારે ભુરાઓની ભુરાઇ હદને દગજગે પહોંચે છે ત્યારે તે એક એવો મુજો ફટકો મારે છે કે તેમના નાપાક નામ-કામની ધન-નસલ વટીક રહેવા પામતી નથી ! તારી મત્રાઇતુ પાપ હજી પુરૂં બરાયુ નહીં કરે નેથીજ આજે તે ફાવી જાય છે, પણ સદાકાળ તે સ્થીતી હરગેજ રહેવાની નથી પાપ પુટ્યા વગર કદી રહેતુ નથી પાપ દહાડે તુ મારા આંખે સખુનોની યાદ કરશે માટે, તેહમી દીકરી, તુ હીમત રાખ-એમ નાહીમત થવાથી કુદરત નારાજ થાય છે તે પાક પરવર જે સ્થીતીમાં રાખે તેમાં આપણે સતોષ માનવાનો છે. આંખે પાપી કામમા જેમના હાથો સડોવાયલા હશે તેમની ઉપર કુદરત પોતાનું વેર વાલવા વગર કદી રહેવાની નથી ”

સરદાર સોહરાબશાહના આ દીલાસા બરયા સખુનોથી તેહમીને મોટી ધીરજ મળી તેણી રડતી ચુપ થઇ ગમગીન એહેરે ચુપચુપ બેઠી મોરારીરાવ ડીટેકટીવને પણ તેની દયા લાગ્યા વીના રહી નહીં, પણ જ્યાં કોઇ રીતનો રસ્તોજ ન હોય ત્યાં પ્રલાજ શો ?

આટલું જતા, તેનાથી હવે બોલ્યા વીના રહેવાયુ નહીં “તેહમીબાઇ તમે એટલાં નાહિમેદ ના થાઓ ખુદાનું કામ ખુદા કરશે કુદરતજ જ્યારે આ બેદનો પડેલો બોલવા ઇચ્છે ત્યારે આખી મીચીને ડિંધાડે એટલી વાર લાગવાની નથી ”

“તે ખરૂં, પણ હાલને કાજ તા એ પાપીઓ ખુલાસ

જાગે ફરતા ફરે ને ફાવીજ જાય કેની ?” તેહમીએ પરીવારે કીધો.

“બાપ સાહેબ ! દુન્યાજ એવી છે, આજે બદમાશોનું તપે છે ને નીરદોશો ઠેસમાર થાય છે, કારણ કે આ કળી-યુગનું રાજ્ય છે !”

“શુ મુબ્બની પોલીસ એ વીશે કાંઈ નહીં કરી શકે, રાવમહાદુર ?” સરદાર સોહરાબશાહે પુછ્યું.

“કોડી માત્ર નહીં ! આપણી કને મુદ્દા-પુરાવાજ કયા છે ? માફ મત એવું છે કે પોલીસને ખમર આપવામા આપણે ચુનેદમારોને સામાં વધુ સાહુચેત કરીશું, માટે હાલ તુરત એ વીશે ઠપકા મારી જવામાં આખરે મોટો લાભ છે.”

“ઓ મુસારીરાવ ! જુઓ, હજીથી કાંઈ વીચાર કરો ! હજીથી કાંઈ રસ્તો બતાવો !” તેહમી કકળીને કાતાવાલા કરવા પડી “હુ તમારૂં હેશ્તાન મારી જીદગી સુધી જુવીશ નહીં. જો એ પાપીઓને એમના એમ પડતા મુકશો તો એ ને એ વીચારોથી ખરેખર હુ ઘેરી થઈ જવસ !”

“હવે થઈ ? આ છોકરીને હવે હુ કેવી રીતે સમજાઉં ?” મોસારીરાવ તેણીને કાકતુલ કરતી જોઈ દયાથી પીગળી મનમા પટપટવા લાગ્યો તેણે એક મીનીટ કાંઈ વીચાર કીધો અને બોલ્યો “બાપ, તમે રડો ના-એટલા બધા કગળો છો શુ કામ ? જ્યારે તમારી એમજ ઇચ્છા છે ત્યારે હુ હવે એક બીજો રસ્તો કામ લઈશ સાબળો સોહરાબશાહ મને એક બીજો વીચાર આવે છે યુરોપમા જ્યારે એવા કોઈ કફાડા સજોગવાળા બતાવ બને છે કે જેમાં ત્યાંની પોલીસ મુદ્દા-

પુરાવાની ઝેરહાજરીમા માથુ નાખી શકતી નથી, ત્યારે ત્યાન માતમરો મારે જેવા ખાનગી ડીટેક્ટીવો મારફતે પ્રથમ છુપી તપાસ ચલાવે છે જો તમારી રજા હોય તો તે પ્રકારનું ખીડુ હું આજથી ઝડપવા તખયાર છું કારણકે આ નીગદોશ બામને આટલી બધી કકળતી જોઇ મને એની ઘણી દયા આવે છે.”

“અમે તમારા ઘણા હેશાનમદ ચઇશુ રાવમહાદુર” શોહરાબશાહે ઝટ જવાબ આપ્યો. “તમારો આએ જવાબ સાબળી હું ઘણો ખુશી છું. ‘મનુષ્ય પ્રતન-ઇશ્વર કૃપા’ એ જાણીતી કહવત છે હું ઇચ્છુ છું કે તમારો પ્રયત્ન સફળ થાય.”

“તમારી વાણી ખુદા મને આમીન કરે! મને આ જવાબ ખાતુનુ મહુ લાગે છે” તે ડીટેક્ટીવ બોલ્યો અને સરદાર સાહેબને ઝટ એક સવાલ કીધો.

“હાલના પાલીસ કમીશનર સાથ તમોને પીછાન છે, મારા સરદાર?”

“વણાજ સારી રીતે. એનજી પહેલા પુનામા હતા.”

“હા-હા ખરી વાત છે—હવે મને યા આવી ત્યારે તો ઉઠો, સાહમ, અને તખયાર થાઓ’ મારે હમણાને હમણા એમને મળવું છે.”

“અત્યારે! રાવમહાદુર, રાત ઘણી મોડી ગઇ છે અને કમીશનર સાહેબ પોતાને બગલે આરામમા પોઢેલા હશે.”

“તેની શી રીકર છે? આ કામ એનું છે કે અત્યારે રાત્રેજ તેમને ફરાગતથી મળવાનું ઠીક થઇ પડશે.”

“કદાચ તેઓ આપણી મુલાકાત અત્યારે લેશે નહીં.”

“નહી સાહેબ, નહી, અમે પોલીસના અમનદારોને રાત ને દહાડો બધો સરખો હોય છે તમે સુખવામી અમીરોને રાતના આરામની દરકાર હોય પણ અમેને હોતી નથી વળી આ કામ માટે આપણે આવડી મોડી રાત્રે જવાથી કમીશનર સાહેબપર મોટી અસર થશે. હું પણ ગણતરીથી કામ લઉં છું.” અને તે અહીં જરા દસ્યો.

“તમે ત્યાં શું કરવા ઇચ્છો છો?”

“તે હું તમને ત્યાજ કહીશ હું પોતે પણ કમીશનર નીં બારટનને અચ્છી રીતે ઓળખું છું હું રીટાયર થયો ત્યારે એ ભલા અદસ્થે મને મુનારકમાદીનો એક પત્ર લખી લાવ્યું આપણે ઇચ્છ્યું હતું તેઓ મારાથી મીત્ર છે, પરંતુ એક કરતા બે લના એ હેતુથી હું આપને મારી જોડે લઈ જવા ઇચ્છું છું આપના આવવાથી અલખતા વધુ વજન પડશે અને આપણું કામ સહેલાઈથી બનશે.”

સરદાર સોહરામશાહને એ વાર કહ્યું પડે એમ ન હતું તેહમીને ધીરજ આપી તેણીના ઓરડામાં સુવા મોકલી તે બંને અદસ્થો ખીજ દશ મીનીટમાં મેહેલમાંના કોષ જાણવા ન પામે એટલા માટે ગુપચુપ એક ભાકુતી ગાડી કરી કમીશનરને બગલે ગયા.

સારે નસીબે કમીશનર સાહેબ પોતાના બગલામાં કાંઈ અગત્યના કામને લીધે ભણુકદાર લાઇટ વચ્ચે લાઇબ્રેરીવાલા ઓરડામાં ટેબલ આગળ લખતા બેઠા હતા તે બંને અદસ્થોના કારણે જોતાં વાર તેવણુ પોતે બાહર નીકળી આવ્યા અને આવી મોડી રાતે તેઓને આવવું પડ્યું ત્યારે તે કાંઈ બહુ

તાકીદતુ કામ હોવુ જોઈયે ” એમ મન સાથ અનુમાન બાંધ્યુ

તે જલ્લા ટોપીવાળાએ સરદાર સોહરામશાહ અને ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવને હસ્તે એહેરે ધણાજ માનથી આવકાર આપ્યો અને પોતાની ટેમલ આગળ લઇ જઇ પોતાની પડોસમા બાઇઝત બેસાડ્યા

“તમે બને પુનાવાસી મીત્રોને આજે અહીં જોઇને હુ ધણો ખુશી છુ ” મી. બારટન બોલ્યા, “પણ આવી મોડી રાત્રે મારી મુલાકાતની તમોને જરૂર પડેવી જાણી કાઇક ચીતાર મન્યો છુ કાઇ દલગીરી ભરેલી બાબત તો નથીની ”

“સાહેબ, દલગીરીભરીજ નહીં, પણ ધણી દુ ખબરેલી બામદ છે ” ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવે ઝટ જનામ આપ્યો તેમણે સરદાર સોહરામશાહને આગમચર્ચા ચેતાવી મુક્યુ હતુ કે સધળી ખીના દુજ કમીશનર સાહેબને કહીશ, માટે તમે કાઇજ વચ્ચે બોલવુ નહી, તેથી તેવણ ચુપજ હતા

“ત્યારે મને એકદમ કહો-હુ ઇચ્છુ કે હુ તમે માનવત મીત્રોને કાઇ ઉપ્યોગી થઇ પડુ ”

તે બને ગ્રહસ્થે તે જલ્લા અમલદારતુ તેના આ છેલ્લા માયાળુ વાક્ય માટે હેશાન માન્યુ અને તે પછી ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવે તાલેવત કાસ્ટલમા મનેલા બનાવોને લગતી સપુરણુ રીગતથી તેને વાકેફ કાધો સરદાર સોહરામશાહે તુરત જોઇ લીધુ કે તેવણને નહીં બોલવા દેનામા ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવે વાજખીજ કીધુ હતુ

“જો વીગત હું એ કલાકે સમજાવી નહીં શકતે તે આ આદમીએ અરધા કલાકમા સમજાવી !” તેણે પોતાના મનમા મોરારીરાવની તારીફ કરતા બોલ્યા “ખરેખર એ ઘણો બાહોશ માણસ છે એણે હું કમા સમજાવવા છતા બારીક બારીક વીચતથી એને માહિતગાર કરીધો છું ખચીત મારેથી બનતે નહીં મગનીશ ઉપર એનો ‘કમાન્ડ’ કેટલો જોરાવર ઝે-નરી જાણે કાલર ચાલેછ !”

“જસ-હું બધું સમજી ગયો, હવે મને કહેશો, મારા મીત્રો, કે તમારી શી ઇચ્છા છે ?”

“ઇચ્છા એ છે કે આપા એન્જેનીનને પકડવાનું મને વારં વાર આપો !” ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ બોલ્યો “સાહેબ, હું એક જીનું ડોણ છું પણ આપણા મીત્રના કામને માટે હું આજથી એક નવજવાન થવા ઇચ્છું છું.”

“તમે ઉમ્મરે ઘરડા છો, રાવનહાદુર, પણ તમારા ધધાની લાઇનમા તમે હમેશા જવાન છો” મીં બારટન બોલ્યા “હું તમોને તમારી આનાકીન હમેશાં વખાણનારો છું એની ક્ષુદ્રી તપાસથી અનગતા તમારો પ્રયત્ન સફળ થાય એમા શક નથી હું અમચડી તમોને આપા એન્જેનીનને પકડવાનું વારં વાર આપું છું, પણ મને લાગે છે, રાવનહાદુર, કે તમારી આસાયશના ટાઇમમાં તમે એક મોટી જાળમાં માથે ઉડાવી લાવી છે જે તેણી ગુમ થઈ ગઈ હશે તો આજ કાલમા પકડાય એમ હું માનતો નથી”

“આજ નહીં તો પાંચ વરસે-પંદર વરસેથી હું તેને પકડીશ, માત્ર તેટલા મારી હાથાતી સલામત જોઇયે !” અને

આ છેલ્લા વાક્ય પર તે ત્રણે મીત્રો હસ્યા વીના રહ્યા નહીં !
 “પણ મને તે નીરાધાર નીરહોશ કુમારીકાની બહુ દયા લાગે
 જે તે એક વારની સુખી સકુમારી આ પાપી પ્રપચથી હરજ-
 કાળ થઈ ગઈ છે !”

“ઝરીબ ખીચારી !” તે દયાળુ બીબીબચા ઇંગ્રેજ ગ્રહસ્થે
 તેની દયા ખાતાં કહ્યું “હું આ કામમાં તમોને ફતેહ ઇચ્છુ
 છું, રાવબહાદુર, અને આ કામના સર્વથા તમોને મારી
 બીજી કાંઈ મદદ જોઈએ તે સુખેથી તારથી મગાવજો ”

અને હવે ટુકમા, પોલીસ કમીશનરે આપેલું તે કોઈની
 વખતે કામ લાગે એવું કાયમનું વોરન્ટ લઈ તે જન્ને ગ્રહસ્થે
 તેનો ધણો ધણો આભાર માની બગલામાથી બાહર આવ્યા

‘સરદાર સાહેબ, હવે છેલ્લી સનામ !’ રસ્તાપર આવી
 મોરારીરાવ બોલ્યો “હું અદીથીજ હવે આપથી છુટો પડું
 છું કમીશનર સાહેબના આપણે થોડા આભારી નથી. એવું
 વોરન્ટ સંપૂર્ણ વીચાર વીના આપી શકાય નહીં મને વફા
 નહીં હતી, પણ હું આપને સાથે લાવ્યો એ ધણું હાલપણું
 કર્યું ”

“મોરારીરાવ, નહીં એમ નહીં, તમારા ચાલાકી અને
 બાહોશી માટે બારન સાહેબને ઉચ્ચ મત હોનાથીજ એ
 મળ્યું છે ખુદાના શુકર કરો ! પણ તમે તાલેવત કેસ્ટનમાં
 આવોછ કેની ? રાતની રાત અહીં તોડી પાડી સહવારે સુખેથી
 સીધારજો ”

“નહી, સરદાર સાહેબ, હવે હું વખત ખોડવા માગતો
 નથી અહીંથી હું પાધરો રેસનપગ જમશ અને કાલને કાલ

એ કામ પાછળ લાગીશ હું શેહેરેશેહેર અને ગામેગામ ભટકાશ ”

“પણ તમે તે નાપાકને કેવી રીતે ઓળખશો ? આપા એનજલીનને તો તમે નજરેમી જોઈ નથી !”

“તેની ચીના કરશો નહીં ખુનીઓ ખુન કરીને નહાસી ગય છે તે શું બધા ખુન કરવા આગમચ અમોને પોતાના ચેહેરા દેખાડવા આવે છે કે ? અમો પોલીસ ડીટેક્ટીવોને એક મદાનુ મળ્યું એટલે બસ છે—ગમે એવા અગળા માણુ મોને શોધી કાઢવાની કુનેહ અમો જન્મરા પહેલાજ શીખીને પછી જન્મથે છામે. તેહમીયાઇને દીલાસો આપજો અન કહેજો કે મોરારીરાવ જીવતો હશે ત્યા સુધી આપા એનજેલીન આપણા દાયમાયી છટકવાની નથી તે નાપાક દલાને હું પાતાળના પેટામાથીમી શોધી કહાડીશ હા, આ કામ કાઇ આજને કાલ મનનાનુ નથી, પણ જ્યા સુધી હું તેણીને પકડી કહાડીશ નહીં ત્યા સુધી હું જ પીન બેસવાનો નથી ચાલો સાહેબા !”

“જરા સગર કરો, દોસ્ત, જે મહાન જોખમ તમે માથે ઉઠાવ્યો છે તેમા ખુદા તમોને મદદ કરે, પણ આ જેહમત કાઇ અમયા ખચવાની નથી માટે હાલ તુરત આપને હું થોડીક રકમનો એક ચેક—”

“ઓ નહીં ! મારા મહેરયાન, એ વીશે એક હરફ બોલશો નહીં હું કાઇ નાગોણુમો નથી ખુદાની મેહેરથી મે પુરકળ એકડું કાવેલુ છે હાલ એની તાત કરશો નહીં જ્યારે

તમારું કામ સરનજમ ઉતરે ત્યારે હું તમને નારાજ કરીશ નહીં ચાલો ગુડનાઇટ!" અને એમ બોલી સરદાર સોહરાબ શાહ જોડે શેકહેડ કરી તે બાહોશ ડીટેક્ટીવ ત્યાંથી જ છુટો પડ્યો તેના ગયા પછી મીજી ગાડી કરીને સરદાર સાહેબ તાલેવત કેસ્ટલમાં ફર્યા

તેઓએ બીજી સહવારે ગઘ રાતે બનેલા બનાવથી તેહમીને વાકેફ કીધી અને ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવે આ બીકુ હીંમતથી ઉઠાવ્યું છે એમ સંભળી દુખી કુમારીકાને ધણીજ ધીરજ મળી

“દીકરી તેહમી,” બપોરના ખાણા પછી સરદાર સોહરાબ શાહ બોલ્યા “હવે તારે અહીં રહેવામાં શોભા નથી તું તારો જે કામ સામાન હોય તે પેક કરાવ હું આવતી કાલે તુંને અહીંથી મારી સાથ લઈ જવા છ્વ્વું છું”

તેહમી આ શબ્દો સાંભળી રહી પડી ?

“આખરે ત્યારે માફ બાપીકુ મકાન તજવાનો વખત આવ્યો કે ? અરે પપા-પપા ! તમે કમોતે માર્યા નહીં જાવો તો આપ દહાડો મારો આવતો નહીં !” તે દુખી અબળા ધસાધસ રડીને બોલી

“રડ ના દીકરી, તારી સરજતને હીંમતથી શરણ થા ! તું કેળવાયેલી છે-શીખેલી-ભણેલી છે શાહ-સુલતાન જેવાઓ ઉપર વખત આવેછે, તો આપણી શું બીસાત ? તને રડવાનું જરાએ કારણ નથી હું કેવો છું ? જેટલું મુખ તું અહીં ભોગવતી હતી તેટલું જ મારે ત્યાં ભોગવશે. મારી ગુલ દીકરી

સાથ તારો વખત સોદરાઈ જશે તારી હાજગીધી હુ મારી એકને બહોળે એ દીકરી સમજશ શાન આ, તેહમી, તે એમ 'નરવસ' થવું નહીં જોઈએ થુ મારા ધરને તુ તાર ગણતી નથી? તારા બેહેની પપા મારાં ધરને પોતાનુજ ધેર ગણતા હતા

“મારા માયાળુ મુરખમી! એમ ના બોલો, તમારા ધેરને હુ મારજ સમજીશ, પણ જે ધેરમા હુ જન્મેની, ઉધરેલી અને આજ સુધી આપઅપત્યાર વમેની તે બાપીકા બહાલા ધરને સખરદમર એક સાવકી માયના જાએમ કેહેરને લીધે છોડી જતાં થુ મને નહીં લાગે? અરે! મારા પપાના રાજમા હુ કેવી સુખી હતી! અરે! મારા પપાની બાદશાહીમા મને કેવું સુખ હતું? એ સુખ એક જાનેમ જાનેમુ દગો દષ્ટ મારી મતરાઈ ધોળે દીવસે મારા હાથમાથી છીનવી લે તે જોઈ મને હુ ખ નહીં ઉપજે? એ સોદરાજશાહ-સોદરામ-શાહ! મુછ હુ મારે માયાપને પેટે જન્મીજ નહીં હતે તો કેવું સારું? મારે લીધે મારી મતરાઈએ મારા બાપનો જીવ લીધોજ મને દુન્યામા રવડતી ને રખડતી કરવા સારું એ નાપાકે એવા મહા જબુન કામો કીધોજ, ખુદાનું હજાર હજાર હેશાન માનુજ કે તમે એક બાપ તોલના મુરખમીનો છાએ મારે માથે સલામત છે, નહીં તો મારું થુ થતે?”

“દીકરા, દરેક ઇનસાનને તેની બાદનામાં દાદાર દસત-ગીર હોય છે હુ નહીં હતે તો ખુદા કોઈ બીજનો છાએ તારે માથે આગમચથીજ પેદા કરતે. હવે એ વીશે તે દીલને વધુ રજીદા કરવાની જરૂર નથી. હવે અહીંથી આપણે ગતી

જલદીથી ઉદાંગરી કરવીજ બહેતર છે બોલ દીકરા, તુ મારી સાથે આવશે કે નહીં ?

“નહીં આવીને બીજે ક્યા જાઉં, મારા મુરખી ! હવે તો તમેજ મારા પપાની જગાપર છો તમારા હુકમ મુજબ હું મારા સામાનની તક્યારી કરૂંછ, પણ મારી એક અરજ છે, સોહરાબચાહ, તે તમે માનશો ?”

“તે શું દીકરા ? સુખેથી બોલ”

“પપાનું દશમું વીતા આપણે અહીંથી પુને જમ્યે એમ હું ઇચ્છુ છું કાલને કાલ દોડદોડી કરવા હું ઇચ્છતી નથી.”

“જેમ તારી મરજી, દીકરા. હું તને નાખુશ કરવા ઇચ્છતો નથી.”

અહીં હવે લખાણ કરવાની જરૂર નથી ગરીબ બચારી હું ખી તેહમીએ પોતાનો સરસામાન બે ત્રણ દીવસમા તક્યાર કરાવી સોરાબચાહના હુકમથી આગમચથી પુના ખાતે રવાના કરીધેા.

તેણીનો સામાન જતો જોઇ તેની મત્રામને કલેજે ઠડક નળી તેણી ચેતી મધ કે તેહમી હવે ત્યાં વધુ વખત રહે એમ લાગતું નથી તેહમી તરફની હદયહાર હસદને લીધે તો તે દલદર સ્ત્રીએ બચબીત કાળાં-ધોળાં કીધાં હતાં. અને તેમ કરવા જતાં અજણપણે ધણીનું છતર ખોડી ખેડી હતી !

તેહમીનો સામાન પુના તરફ જતો જોઇ આખા મેહેલના નોકર-ચાકરોમાં ભારે તરખાટ ફેલાઇ રહ્યો. તેમા સઉથી વધુ ચમકનાર કાવલો કારબારી હતો. તે એકદમ તેહમીના ઓરડામા દોડી આવ્યો.

“ઓ તેહમીઆમ ! નાપાક હેતાનપર દયાનત પડે તે એ બધુ હુ થઈ રીએલુ ? એ બધો હામન કા મોકલો ?”

“કાવલા, એ હુ પુને મોકલુછ આખમા આસુ લાની તેહમીએ રડમસ એહેરે જવાખ આપ્યો

“પણ હાને હાર ? એમ કરવાનુ કંઈ કારણ ?”

“કારણ પુછેછ, કાવલા ? હવે અહીં રહીને હુ શુ કર ? કોણની સાથે રહુ ? કોણને આધારે રહુ ? મારા આશરા-આધારના આપનારા બાદશાહી બાપ તો બીચારા કમોતે માર્યા ગયા ! પેલી નાપાક હવે અહીં મને ટકવા દેવાની છે ? બેહેસ્તીનુ વીલ હતુ તેબી એણે ચોરી લીધુછ તો હવે આએ બાપીકાં મકાનપર મારો હક શુ રહ્યો ? બેહેસ્તીને માસીસો નહી જશે તેટલાં એ મને અહીંથી હાજી કઢાડ્યા રીના રહેવાની નથી, તેથી બેહેતર રસ્તો એજ છે કે હુ પોતેજ તે અપમાન ખમવાની આગમચ અહીંથી ચુપચુપ ચાલી જઉં.”

“અરે પરમેહર ! અરે પરમેહર ! એ કેવી આફત ! અરે મારા બાપ ! એ હુ ખ આ ધરડી આંખે ઉ કેમ કરી જોઉં ? તે વફાદાર કારભારી આખમા આસુ લાવી કમળી પડ્યો “તકદીરની એ કેવી તાહીર ! મારી ગાય જેવી નાનકડી ગરીમ હેઠાણીપર એ કેવો ગજબ ! પેટનુ ફરજ દ રવડી બચ ને એ રાંડ આજકાલની આવેલી કાહરતાનની કુતરી ઘેરીતી બારીતી થઈ બેહે ? ઓ ખોદાયજી ! એ તે કેવો ઉધો ઇનહાબ ? તેવારે હુ તમે જરૂર આ બાપીકું મકાન તજી જવાનાં કે, તેહમીઆમ ?”

“હા, કાવલા, હવે મેં પકડેા ઠરાન કીધોછ, ને હું પુને જઈ વસવા માગુછ” તે દુખી કુમારીકાએ ડચકા ખાતા ખાતા મુસ્કેલીથી જવાબ આપ્યો. “સોદરામમાહ મને પોતાને ત્યાં રાખવા માગેછ-તેવણુ મને અહીં વસનાં હવે સાફ મનાઈ ફરમાવેછ એ કાવના ! ખુદા એ મારા મરનાર પપાના મેહેરબાન દોસ્તને સુખી રાખે-જે એવણુ નહીં હોતે તો આજે માફ થુ થતે ? હું કયા જતે ? કોણનો આરાસો લેતે ! વગર શકે મારોતો રસ્તે રસ્તે ભટકીને નીખ માગવાનોજ વખત આવતો !”

“ઓ, એમ મો ખોયો, બાઈ ! ખુદા તમોને દુખી રાખ ! તમે પુને જઈ રહેનાના હાલથી મારા તો હાજનજ મગડી ગીએલા ! એ તેહમીબાઈ, તમેથી અમુને મુકી ચાવલા પડી આવે અછ ઉ મરતા ની રેહનાનો ! માફ મમે તે થાય પણુ તે કાળી હુરતની વાદરીનુ મો જોના ઉ આવે રાજી ની મળે ! એ દળદર દલાની નોકરી તો આ છવ જાય તોએ ઉ ની કરવાનો ! જે દહાડે તમે હીધારહો તેજ દહાડે ઉએ અછથી ચાની જવા ! અરે કીદમત-કીદમત ! કોણે ધારેનુ કે મારા રાજવનહી હેઠ થતાનો એ કાળે મોહાડેનીને હાથે એવો અત આનહ ને મારી નાની હેઠાણી આમ દુહીયાની દયાપર રખડી રહે ‘-પણુ તેહમીબાઈ !’” અહીં કાવનો રડમસ ચહરે પુછવા પડ્યો “એહનીના કમોતપર તો આવે હાનનો પડો પડ્યો કે ? કછ પોનીહ-ખોલીહની મદદ લઈ કરીને—”

“સખર કર, કાવલા, તું એટલો કકળ ના ! તું અમારો વીશ્વાસ નોકર છે તેથી તું ને વીશ્વાસપર એક ખીનાથી હું

વાકેફ કરવા ઇચ્છુ છ” અને અહીં ડીટેકટીવ મોરારીરાવે આપા એનજેલીનને શોધી કાઢવા માટે ઝડપેના ખીડાની વાત વીગતથી કહી તેને ફરમાવ્યું કે “આએ વાત તારા દીવભાજ રાખજે—કદીમી કોઇ પાસે એક હરફ કાઢતો ના.”

પોતાની લાડકી શેઠાણીએ કાવજાને વીશ્વાસમાં લઇ આ ખીનાથી વાકેફ કીધો તેથી તેના જીવને વચ્ચો કરાર વળ્યો.

‘કદમી મારી હેઠાણી, ખુદાપર હમર પડડીને બેહો. તે જોવો દાતાર છે—આજે ની તો પાચ દાડે, પાચ મહીને—પાચ વરહેખી એ દોજખીઓ ઉધા પડયા વગર રહેનાના ની. પરવરદેગાર તમારો નીગેમાન થાય ને આહત બેહરામ પાન્હાહ એ નાપાકોને દોજખના ગારમાં ઉધા નાખે. આ પરમેહર. મારી આતશી દોઆ તુ જલદીથી કશુન કરજે ને એ કાળા કરતુકોને ઉધાડા પાડી મારા કમોતે મારયા મચલા નીરદોહ હેંતુ વેર વેહેલુ લેજે.’”

*

*

*

“કયા ગઇ દીકરી તેહમી, આપ મારી ગુલ દીકરીનો કાગળ આપોછ તેજ સાજે સરદાર સોહરામશાહ તેહમીના ઓરડામાં આવી બોલ્યા “એ મહામજેશ્વર એન્જપર ગઇ હતી ત્યાંથી ગઇ કાલે પુને ફરીછ એમાં તારૂ કાગળખી મુકેલુ છ જો, એળી મને લખેછ કે હવે તેહમીને તમે આપણે ત્યા પુને લઇ આવજો—મુબ્તમા રાખશો ના થઇ તારી ખાત્રો?”

તેહમી તે કાગળ વાચવા પડી

વાચનારને યાદ આપવાની જરૂર નથી કે સરદાર સોહરામશાહને પેટે બે ફરજદો હતા—ફરતમ નામે એક દીકરો અને

ગુલા નામે દીકરી એ અન્ને અચ્ચાઓ તેમને બહુ વહાલાં હતાં, તેહમી અને ગુલા સરખી ઉમરનાં હતાં, જ્યારે રૂતમ તેમનાથી એક બે વરસ વડો હતો, હાલ તે વીલાયત ખાતે ખેરીરટરની પરીક્ષા આપવા ગયેલો હતો છેલ્લા ત્રણ વરસથી તે વીલાયત સીધારેલો હતો અને જે વખત જ્ય તેમા તે પોતાની નેમમાં ફતેહમદ થઈ આવી પુગવાની સોહરાબશાહને વધી હતી, મોહરામશાહના ધણીઆણી ધનમાધ-રૂતમ અને ગુલાના માવતર—ગુલ પાચ વગસની હતી ત્યારેજ કેલેરાના ભોગ થઈ પડી અચ્ચુચ મરણ પામ્યા હતા, જેથી તે બે અચ્ચાઓને તેમના માસી માણેકબાઈએ ઉધારવા હતા માણેક માધ એક વીધવા હતા અને ગુલની માતા કરતા વડાં હતાં તેવણુનો સસાર ગરીબ હોવાથી પોતાની મોહરદારના મરણ પછી મોહરાબશાહે તેવણુને તે બેઉ અચ્ચાઓની સલાળને માટે પોતાનેજ ત્યાં હમેરાના ગમ્યા હતા. એ માણેક માસી ધણી મેહેરખાન અને માયાળુ હતા ગુલ અને રૂતી ઉપર તેઓ એક સગા માવતર કરતા આલા રીતે મરો મરી જતા હતા ।

અહીં ફરી એકવાર યાદ આપવાની જરૂર નથી કે સર-ફાર સોહરાબશાહ પુનાના એક “પહેલાં વરગતા સરદાર”ના પદવીપામેલા પ્રતીશક્તિપુરુષ હતા સરકાર દરબારમા તેમનો યમ-વસીલો મોટો હતો અને પુનાની જરથોસ્તી અનજુમનના તેવણુ વડા અકાબર હતા મરહૂમ શેઠ ફરદુનજી તાલેવત જોડે તેમને અચપણથી મીત્રાચારી હતી તેઓ બે એકજ રકુલમાં સાથે શીખ્યા હતા અને અચપણની તે દોસ્તી મોટપણે વધુ ને વધુ

મુસ્તકીમ થવા પામી હતી, એ એક વડીલોની અગત દોસ્તીનો વારસો ગોચા તેમની બેટીઓમા ઉતર્યો હતો, તેહમી અને ગુલા “જીવેજનની સહીઓ” હતી તેહમીના મરહુમમાવતર હઠયાત હતાં તે વખતે વારવાર શેઠ ફરદુનજી તાલેવ ત સરદાર સોહરાબશાહને ત્યાં પુને હવા ખાવા જતા તે વખતથી તેઓ વચ્ચે સહીપણુ બધાયું હતું, ફરદુનજી શેઠ ગુજરયા તેની એક માસ આગમય ગુલાં મોટી માદગીમાથી ફારેગ થયવી હોવાથી ઝાકટરોની સલાહથી સરદાર સોહરાબશાહે તેણીને મહાબળેશ્વર ચેન્નપર મોકલેલી હતી, જેથી તેહમીના આ મોટા દુખમા તેણી ભાગ લઈ શકી ન હતી આ માઠા બનાવ વીશે તેણીએ તારથી તથા કાગળથી તેહમી ઉપર પોતાની દીલસોજી લખી જણાવી હતી અને હવે ચેન્નપરથી પુને પાછી ફરયા બાદ તેહમીને પોતા જોડે હમેશને માટે પુને લેતા આવવાનું તેણી એ પોતાના પીતાપર લખી વાળ્યું હતું તેમજ તેહમી ઉપર એક જુદું ખાસ કાગળ લખી તેને હવે મુબઈ છોડી પુને પોતા જોડે આવી વસવાની માયાળું માગણી કરી હતી.

તેહમી તે કાગળ વાંચી ઝારઝાર રડી. તે કમનસીબ કુમારીકા, જે લખપતી બાપની બેટી હતી અને આજ સુધી કોઈની ઓશીયાલી નહીં હતી તેને હવે પારકે આધારે જઈ વસવા જવાનું કીસમતમા આવ્યું હતું. તે ભલા બાપ-બેટી ગમે એટલાં તેને ચહાતા હતા, પણ કોઈની કીસમે તેઓ પારકાજ હતા. તેમના પરાયા આશરામા જવાનું છુપ્યું દુખ તેણીથી ખુલ્લે ખુલ્લું દરશાવી શકાય એવું ન હતું. ગરીબ તેહમી. આ પહાડ જેવી આકૃતથી બાપડી મનમાં તે મનમા કેવી

નુઆતી હતી-કેરી બળતી હતી-તે કોણ બળતું હતું ?-પ્રુદા મીવાય બીજી કોઈ નહીં !

સરદાર સોદરાબશાહે જોકે તેણીને એક બાપ તોવના સાચા પ્યારથી પોતાનીજ દીકરી હોય તેમ ચાહતા હતા પણ એક સાચા સગા બાપના પ્યારની વાતજ જુદી હતી ! તેહમી તે સુખ હવે સદાનું ખોડી ખેડી હતી !

“મારા મુરખાની, હું તમારી અને ગુનાની કેવી આભારી છું ?” તે દુખી અમળાએ કાગળ વાચી હેશ ન માનતા ઉમેર્યું “મારા એવા દુખના વખતમા આજે મને કોણ ચાહતે ? પ્રુદા તમે બહાલાઓને સુખી રાખો ! હું શુદ્ધ ખેડનપર આજે એનો જવાબ લખશ, સોદરાબશાહ ”

“લખજે—દીકરી લખજે—હું મી દમણાજ લખી ચુકોઠ કે બેહેસ્તીનું દશમું ચીતા અમે પુને આવીનું ”

વખત કોઈને માટે બેસી રહેતો નથી. ફરદુનજ શેઠનું દસમું પુત્રની ગભીરતાથી પસાર થયું એ આખો દહાડો તેહમીએ રડીને પુરો કાઢ્યો ગોચા આજથીજ તેણીએ ગમ-ગીનીનો સાહયો ઓઢ્યો હોય તેમ તે પત્રીના એક બે દીવસ જે મુજબર્મા પસાર થયા તે બારે દુખના, બારે સતાપના અને જીવતોડ કકલાટના હતા !

અ તે મરહુમ ગુજગ્યા પત્રી પદરમે દહાડે તેહમી પોતાનું માપીડું મકાન છોડી સોદરાબશાહ જોડે પુને રવાના થઈ મેહેલ છોડતી વખતનું તેણીનું જાતી તોડ રૂદન પથ્થર જેવી જાતીને પણ પીગળાવવાને પુરતું હતું. તેણીએ દરેક

નોકરને-પોતે મહાન દુખમા છતા-અકેક માસનો પગાર પોતા તરફથી છેદની બહેનના ઇનામ તરીકે આપ્યો. આટલું દુખ છતાં પણ તે દુખી અબળા પોતાના વફાદાર નોકરોની કદર યુજ્યા વીના રહી નહીં તેથી એ પેલી દલદર દદાની કાળી સુરત વટીક જોઈ નહીં કાવલો કારભારી અને મેહેલન. ધણી ખરા નોકરો પણ તેજ વખતે નોકરી છોડી આવી ગયા. તેહમીની ગાડી આગમાંથી હકરાઈ મઝ તે વખતનું તે વફાદાર કારભારીનું છાતીતોડ રૂદન ભારે હૃદય ભેદક હતું નોકરો અને આયા-દાયાઓની રાડારોળ છાતી ફાડી નાખનારી અને સીનું ચાક કરનારી હતી !

“ઓ ખુદા ! તું ઇનસાફનો ખાવીદ છે. મારી સરખતને હું તાબે થાઉં છ અને મારો ઇનસાફ આજથી હું તું મહાનામી સાહેબના હાથમાં સોપું છ” એ ગરીબ કમનસીબ તેહમીના રડમસ ચેહેરે ગાડીમાં બેસતી વખતના મન સાથે પટપટેલા ઝેલના સપુનો હતા !

અકરણુ ૩૭ મું.

દુખનો એજમતી ઈલાજ શું ? ખુદાની બદગી.

દુખી દીલની રાહત ભલી બદગી છે,
જગર ગુન્નશને ગુલ-કલી બદગી છે

(તારાપોરવાળા.)

તેહમીને પુને આવેલી જોઈ ગુન ખરા દીલથી ખુશ થઈ, પણ પીછળ પળે તેણીએ જોઈ લીધું કે આગથી અને હાવની તેહમીમાં આસમાન-જમીન જેટલો ફરક પડી ગયો હતો. તેનો મહાતાપ જેવો ચેહેરો ગુનાખની મીસાલ કરમાઈ ગયો હતો. તેની આખ્યોમા ઊંડા ખાડા પડી ગયા હતા, અને પરવાળા જેવા લાન હોઠ ચાદર જેવા શીકકા મારી ગયા હતા. તેણી હમેશનાં જેવી હસમુખી હવે રહી ન હતી તેણીને જોતા-વાર ગુલ પામી ગઈ કે તેહમીએ પોતાના મરહુમ માપનો છુપો ગમ પકડેલો છે.

અને ગુલનુ તે અનુમાન ખોટું ન હતું, તે જાલેમ આફત પછીના એકજ પખવાડીયામા તેહમી અરધો-અરધ નખાઈ ગઈ હતી. તે અશરાર કુમારીકાપર પડેલા તે આફતના પહોંચે ગયા તેણીને અધમુદ્ધ કરી મેલી હતી. જો સરદાર સોદરાબશાહ આ લયકર પ્રસંગે પુનેથી તામડતોમ મુગધ દોડી પહોંચ્યા નહીં હોતે તો તેહમીની સ્થિતિ હજી વધુ ગભીર થઈ પડતે એમા જરાએ શક ન હતો.

“ઓ તેહમી ! આજે તારા હાલ—અત્યાર કેવા થઈ ગયાછ ?” તેને બેગી પડતાજ ગુલને મોહડેલી આ સખુનો નીકળ્યા નીના રહી સક્યા નહીં. “હું તુને જોઉં છ કે નારા ઓળાને જોઉં છ ? તુ એની ક્યારે દતી ?”

એનો જવાબ તેહમીની આખ્યોમાથી સરી પડેલા મોતી જેવાં મુગાં આસુઓમાજ મળ્યો. તેની છાતી આ વખતે એટલી ઊભાતી હતી કે ગુનના સરાવના જવાગમાં તે દુખી બાનુ એક ખોલ ખોલી શકી નહીં.

ગુલ અને તેનાં માસી માણેકમાઘએ તેહમીને માટે ગુનના ઓરડાની પાડોશનોજ એક ઓરડો આરાસ્તે કરાવ્યો હતો, આ મને ઓરડાઓમા અદરથી આવ-ગ થઇ શકે એવું એક બારણું હતું, જે ઉપર માત્ર એક “સ્ક્રીન” લટકેલો હતો.

પુનાનો “સુખેદાર લોડજ” ત્યાંની નામીયી બીડીગો માહેલો એક આગેવાન મેહેલ ગણ્યોતો હતો તેની ચોતરફ એક મોટો ખુશનુમા બગીચો હતો જ્યાં ઝાડપાનોની ગીચ ઘટા આખને ટાહડક આપનારી તાજગી બખશતી હતી તે બગીચામા ઉગતા રકમ રકમના ગોલાઓ આખા પુના શહેરમા વખણાતા હતા, કારણ કે તે ઉપર એક હુન્નરમંદ કીસમી માલીની ખાસ દેખરેખ હતી ગુલામ ઉપરાત ગતગતનાં રંગ ખેરગી પુર્યો અને ફળોગી તે ગુનશન ભરપુર હતો. સરદાર સોહરામશાહ અને તેમની બેટી ઝાડપાનના શોકીન હોવાથી એકેએક જાનની કલમો, ડુંડાઓ અને ફળદ્રુપત વૃક્ષો ત્યાં મોજુદ હતાં મકાનની ચારે બાજુએ રૂપેરી સેર પુકતા પુવારાઓ સહવાર સાંજ જોનારાઓનું દીલ જીતી લેતા હતા એક વડા માળીના વડપણ હેઠળ બીજા અનેક માણસો ખાસ બગીચા માટે રોકવામા આવ્યા હતા.

સરદાર સોહરામશાહ એમ ધારતા હતા કે તેહમી પુને આવ્યા પછી ગુલની સગતમા રહેતે રહેતે પોતાનું કુખ વીસરી જશે, પણ તેમ ધારવામા તેવણું લુલ કરી હતી તેહમી જ્યાં સુધી મુખમમા હતી ત્યાં સુધી હજી ઠીક હતી, પણ પુને આવ્યા પછી ત્યાંના એકાત વાસમાં તેનું કુખ તેના મગજપર ખેવડા જોશથી ગલમો કરી રહ્યું હતું. નેણીએ

મુખેદાર લોડજમા પગ મેલ્યા પછી પોતાની સાવકી માતાએ વરસાવેલા જાલેમ જીલમની યાદ તેના હૃદયને ખેંચી બાળતી પોતાના ઓરડાના એકતિનાસમાંથી તે બીલકુલ બહાર પડતી ન હતી. તેણી ખાણીની ટેમલ ઉપરથી હાજર થતી નહોતી આખી દુન્યા હવે તેને મનથી ઝેર થઈ પડી હતી સરદાર સોરાબશાહ અને તેમની બધી બેટી ગુલ તેની આ હાલત જોઈ મનમાં ને મનમાં બહુ મુઝાત્તા હતા તેઓ તેને વારંવાર દીલાસો દેતા, હોંમત આપતા, તેણીનું ધ્યાન બીજી બીજી બાબતોમાં રોકવાની કોશિશ કરતાં, પણ તેહમીનું દુખી અંત કરણ કોઈ રીતે શાંત થતું નહોતું.

તેણી આખો વખત વીચારમાં ને વીચારમાં ગમગીન બેસી રહેતી ગુલા તે જોઈ બનતા મુઠ્ઠી તેણીને એકથી પડવા દેતી નહી કોઈ વાર કોઈ સુદર પીકચરો જોવામાં, કોઈ વાર કોઈ ભરવા ગુથવાના કામમાં, કોઈ વાર ચીત્રો ચીતારવામાં તો કોઈ વાર કોઈ સારી નીતીમાન નોવેલ તેણીને વાંચી સંભળાવવામાં પોતાથી બનતું કરતી, પણ કોઈની ઉપાયથી તેહમી મુખી જણાતી નહી સાંજને છેડે બગીચાના આગવા નહીતો પાછલા ગીચ ઝાડપાનેની ધટાવાળા એકાંત, સુદર અને રળીયામણા ભાગમાં લઈ જવાને તેણી તેની જોડે બોહોસ કરતી, પણ તેહમી રડીને તેમ નહી કરવા માટે તેની દરગુજર સાહતી તે આખો વખત બેસી રહેતી અથવા બીજાનામાં પડી છુપી રીતે રડવા કરતી.

તેહમીની આ બેકરાર રથીતી જોઈ ગુલ વચ્ચે જતી તે બાબે તેણી વારંવાર પોતાના પીતા આગળ ફરીઆદ કરતી

અને સરદાર સોહરામશાહ તેણીને કલાકો સુધી દીલાસાના સખુનો કહી હોંમત આપતા, પણ તેની અસર માત્ર થોડીજ-વાર રહેતી હતી તે દુખી અમળા તે આપ-મેટીને જોઈ હસતો ચેહેરો કરનાની ધણી કાશોરા કરતી પણ તેના અત કરજુમા પડેલા કાતીન જખમો એના જખેમ હતા કે ચુમની-ખોર ચેહેરા ઉપરથી ખુદલા પરખાઈ આવતા હતા ।

“પપા, મને તેહમીના ચીન્હ કાઢ સારા લાગતા નથી” એક દહાડે ગુલે પોતાના પીતા આગળ પરીચારો કર્યો. “એણે મરનારનો ધણો ગમ પકડેલો લાગેજ હું એને ધણીમી સમગળઉછ-ધણીખી વાતચીતમા રોકુછ-ધણો ધણોમી દીલામો આપુછ, પણ એની ઉપર તેની કરી અસર થતી નથી જો એમ ને એમ ચાલ્યા કરશે તો હું નહીં ધારતી કે એહેસ્તી ફરફુનજી કાકાની વરસી સુધીખી એ જીવી શકે”

સરદાર સોહરામશાહ એકદમ ચમક્યા ।

“શુ એટલું બધું છે ?”

“હા પપા, કોઈમી રીતે આપણે એનો ગમ જુનાવવો જોઈએ”

“કેવી રીતે જુલાવીયે, દીકરા, હું પોતેમી એને માટે જોહો શીકરમ દ નથી, પણ આપણે ખીજુ શુ કરી શકીયે ? એક ધનસાનન! અત કરજુમા લાગેલો જખમ વખતના વેદવા વગર કદી રૂજ આવતો નથી આપ જેવા આપનું ધોજો દીવસે ખુન થયું એ કષ્ટ ન્હાની વાત છે ? હાન એનો જખમ તાજો હોવાથી આપણા કોઈપણ ઉપાયો કારમત લાગનાના

નથી. વરસ-છ મહીના પસાર થયા વગર એનાં જીવને ગહન મળવી મુશ્કેલ છે.”

“તે ખરૂં, પણ મામલો એમ ને એમ ચાલ્યા કરશે તો હું ખાત્રીથી માનું છું, પપા ડીપર, કે એ ભેદેન મગજથી એમગજ થઈ જશે એ પુરતી ભુખે ખાત્રી નથી-પુરતી ઉધે ઉધાત્રી નથી એનું મન આખો વખત વીચારમા ને વીચાર-માજ મથગુન રહેછ, કોઈ વાર હું એક ચીજનું પુછું છું ત્યારે એ બીજી ચીજનો લમતો જવાબ દેછ-એટલી નધી હઠ સુધી તેહમીનું મન બેકરાર બન્યું છે, જરા તમે આવીને એને નહીં સમજાવો ?”

“મારી કયા ના છે, મારી દીકરી, પણ એના દીલની નસલ્લી થતીજ નથી, ત્યાં હું શું કરે ચાલ આપણે હમણાં એના ઓરડામાં જઈએ ”

તે બાપ-બેટી તેહમીના ઓરડામાં આવ્યા, તેણી પોતાની ટેબલ આગળ એક ચીત્ર-પોથી ઉઘાડી નાખી તે જોની ઉભી હતી ! તેની આખ માત્ર તે ચીત્રોપર ખેચાયલી હતી, પણ તેજ આખ આંસુઓથી ભરપૂર હતી !

“તેહમી દીકરી તું આંસુ શું કરેછ ?-તારે જેવી કેળ નાયલી અમળાને એ જાણે નહીં ” તેવણુ ઓરડામાં આવ્યા મરામર તેને રડતી પકડી પાડી પુછવા પડ્યા “સરજતને શરણુ થવું એ આપણી ફરજ છે, મારી માય ! તું એમ કરશે તો કેમ થશે ? તારી તનદરોસ્તીનો તું ને કંઈ વીચાર છે કે નહીં ?”

“ઓ કાકાજી-કાકાજી ! મને બધો ખ્યાલ છે, પણ

મારા મગજપરથી તે દુ અદાયક ખ્યાલો દુર નથી જ થતા, તેને હુ શુ કર ?” તેણી સરદાર સોદરામશાહની છાતી ઉપર માથુ નાખી એક અચ્ચા પેરે રડી દેતા ધણા દયાળુનક દેખાવે ખોતી “મારા વહાલા પપા કેવા કમોતે મારયા ગયાછ અને મારી મતરાઇ મારી સથ કેવો જલેમ દગો રમીછ એ શુ આજ ને કાલ ભુલાય એવુ છે ?

“નહી દીકરા નહી, એ અજ ને કાલ ભુલાય એવુ નથી, એ વાત ખરી વાત છે-એ જખમ કાષ જેવો તેવો નથી, પણ તેને ભુલનાની તે કોશેશ કરવી જોઇયે” તે દુ ખી કુનારીકાને એક માપને છાજતા વહાલથી પોતાના પાસાંમા લઇ પટાવતા સરદાર બોલ્યા “તુ તેવણુ પેટનુ અચ્ચુ છે-તુને અમારા કરતા વધુ લાગતુ હશે તે હુ ના પાડતો નથી, પણ હવે આપણા હાથમા ઇતજ નથી કુદરતના હુકમને નમવા સીવાય છુટકો નથી આપણે દુન્યા સાથ દાવો પાળી શકીયેછ, દાદાર સાથ પળાવાનો છે ? તુ જરા સમર રાખ, દીકરી, ડીટેકટીવ મુરારોરાવ રાત-દહાડો એજ કામ પાછળ મડેલો છે મુઅમ્મમા જે દીવસે તે આપણને મળી ગયો તેના બહારનણેથી તેણે એજ કામને માટે પરદેશવટો લીધેછ આપણે પુને આવ્યા તેજ દીને મે તેની તપાસ કીધી હતી તે હાલ પુનામાં નથી જે રાતે અમે પોલીસ કમીશનરને મળવા ગયા, તેજ રાતથી તેણે આએ બાગતનુ બીકુ ઝડ ક્યુછ તે બીજેજ દીને પુનેથી માત્ર એક નહાની ત્રકમા એ પાંચ જેડી કપડા લઇ ઉપડી ગયોછ તે કયા ગયોછ તે તેના ધરના માણુમો પણ જાણુતા નથી ખુદા જેવો દાતાર છે, તે

માલેક આપણી અરજ સાભળ્યા વગર રહેવાનો નથી તુ તાહક દુખી શુ કામ થાએક દીકરી ? તારી મુજ મતરાઇનુ પાપ કુટ્યા વગર કદી રહેવાનુ નથી તુ એમ ગમગીનીમા હાડા પસાર કરશે તો તારી તમીઅતને નુકસાન પહોચશે ગુલ દીકરી તારે માટે ધણી અધીરી પડીછ-અમો બધા તારે સારૂ ધણાં શીકરમદ બન્યાછ તે તારી છાતી ધીરૂ કરી જોધયે કુદરત ધનસાનપર દુખ મોકની તેની પરીક્ષા લેછ, તે વખતે આપણે આપણુ મન મકકમ રાખી હમયામાં હોંમત રાખવી ઘટેછ તુ મારો એક સખુન કરશે દીકરી ?”

“ઓલો કાકાજી, બનતા સુધી હું બળવશ ” તેહમીએ તુરત જવાબ આપ્યો.

“તુ આએ ખુરસીપર બેસ, દીકરા, ને મને ધીરજથા સાભળ ” અને અહીં તે ત્રણે જણે બેઠક વીચા પડી સરનાર સોહરાબશાહ બોલ્યા, “તારૂ દુખ બુનરાનો એક એજમતી ઉપાય હુ મતાવવા ઇચ્છુછ, જેથી તારા દીનને ધણી રાહત મળશે ”

“ફરમાવો-ફરમાવો, કાકાજી ! હુ ઇચ્છુછ કે મને જરામી રાહત મળે.” તેહમી ખરી ખુશીથી પુછના પડી

“તારાં દુખનો ઉપાય બીજો કોઇજ નહીં, પણ ખુદાની મદદી છે, દીકરી તેહમી.” તેમણે બોલ્યા, “દુખી જીવોનો એ એક એજમતી મલમ છે જ્યારેમી તુને તારૂ દુખ યાદ આવે કે મન બેચેન મને તારે સાન કામ પડના મેની મન મકકમ કરી ખુદાની બદગીમા શાત મનથી બેસતુ યાદ રાખજો દીકરી, એજ એક કારમાહ ઉપાય છે કે જેથી તારા

તન-મનને મોતી ગદત અને દીલાસો મળશે, જો માફ કહ્યું માની તું આંખે વાતપર ફ્યાન આપશે તો તારૂં અરધોઅરધ દુખ તું ભુની જશે એની ખાત્રી જની અનુભવ મળશે ત્યારેજ થશે ”

“હીક છે કાકાજી, હું તમારા હુકમને તામે કું જો કે હું મારી રોજની દુક બદલી કરજી, પણ હવે ખનતા સુધી આખો વખત એજ ખ્યાલપર માફ દીન લગાડજી ” તેહમીએ તાબેદારીથી કબુલ્યું અને સરદાર સાહેબ તે સાંભળી રાજ થયલા જણાયા

“દીકરી, એનો ફાયદો તુંને એકજ દીનસમા જણાશે ”

અને ખરેખર તેમજ બન્યું તે મહેરમાન માયાળુ મુર ખખીના સખુનને માન આપ્યાથી તેહમીના મનની એકરારી પહેલેજ દીનસે ધણે દરજ્જે ઓઝી થઇ. તેહમી મદગીમા ખેડેલી હોય તે વખતે તેણીના ઓરડામા કાપડે જવું નહીં એમ સરવે નોકર-ચાકરોને સોહરામશાહે નાકીદ કરેલી હોવાથી તેણી ને કામમાં રોકાયથી હોય, ત્યારે ખુદ ગુના પણ ત્યાં જતી નહીં દીનસનો ધણોખરો લાગ તે કું ખી જાનું ખુનાની પાક માદમા અને તે મહાનામી સાહેબની સેનાયથ ગુજરનામા રોકાવા લાગી એમ થનાથી તેના મગજ ઉપરથી કું ખનો ધણો ખોજે ઓછો થતો બદગીમા મન રોકાયથી તેને મીજ નીચારો આવતા દુર થના લાગ્યા અને જ્યારે તે કામથી નેણી ફારેગ થઇ ઉઠતી ત્યારે તેનું મન વચ્ચે શાન બનેતું જણાતું વળી દીનસોથી તેણીને ઉધ આવતી ન હતી તે પણ નીરાનથી આવવા લાગ્યાથી સરદાર સોહરામશાહે મનાવેલો આ ઉપાય તે કું ખી જાનું ના બાબમા ધણો ગુચુકારી થઇ પડ્યો

વહાલા વાચનાર! બદગી એ દુ ખી દીલનો એક એજમતી ધલાજ છે. જે જખમી જીગરોપર ધનસાનનાં સખુન રૂપી દોલસોજ દીલાસા કામ નથી કરી શકતા, ત્યાં બંદગી એક બરકત સમાન થઈ પડે છે. સતાપનાં તાપથી ઉકળેલાં લોહીને બદગીની ગળી અસરે હરતલરેલી હૃદ સુધી શાંત અને ઠંડુ પાડે છે. જડ થયેલ શરીર બદગીનાં પ્રતાપથી ફુલ જેવું હલકું લાગે છે. તે તનને તનદરેસ્તી આપે છે, મનને મજાલુતી અને હીમત બક્ષે છે તથા બેસબર થયેલાં જીગરોને સબર રાખવાનું શીખવે છે વળી બદગીથી અતઃકરણની અશોષ મળવા જોડે આત્મીક યકીનને કઠિવત મળી તેની વરૂંધી થાય છે.

એ રીતે, આપણી દુ ખી તેહમી, જે મનની બેદરકારીમા રાત-દહાડે બળતી હતી તેને બદગીની મરકતથી મોટી રાહત મળી જોકે તેણી હજી ઓરડાની બાહર નીકળતી ન હતી, કંઈ પણ ખુશાલીમા ભાગ લેતી ન હતી પણ તેની આગની બેકલ રથીતો સરદાર સોહરામચાહે સુચવેલા રામચાણુ ઉપાધી ભાગ્યા રીના રહી નહી તેણી પરવરદેગાર પાસ એજ દુવા માગતા કે તેના જીનનગીન પીતાને ને જેહાનમા જ્ઞાતી મળે અને તેમની પાછળ રચાયેલ કાવતર ચદરોજમા તેની ગળી કુદરતથી ખુલ્લુ થાય

“ઓ દાદમર દાદાર! દુ નીરદોશ કુમારીકાની એટલી દુવા તારી જનાબે બારીમા તુ કયુન કર અને મારી મતરાધના

કાળા કરતુકો જસદી ઉધાડા પાડી તે મુજ કરખીણીને તેમને
લાયક ફેરે પુગાડા ! એ બક્ષેશગર ! મારી એટલી અરજ તુ
દરતગીર દારર કચુલ કર ! મને ખીજી કાષ જોષતુ નથી.”
એ તેહમી ની પચેપલની દુવા હતી !

અકરણુ ૩૮ મુ .

મીયાં બદનવાજ !

(દાહરો.)

એક મરી ખીજે વધે, આશાનો અકુર,
ક્ષણુ છેની પણુ હોય છે, આશાથી ભરપુર.

[દાદી શતસાધ]

મરહુમનો માસીસો વીત્યા માદ ચાર પાય દીવસ ગયા
નહી તેટલા તેહમીને નામનો એક રેજરટરડ કાગળ આવ્યો
તે કાગળ જોષ સરદાર સોહરાબશાહ અમરી ગયા

“દીકરી તેહમી, આઝ તારે નામતુ એક કાગળ છે”

“માર કાગળ ? કાકાજી, કદાચ તમારી જીવ હશે હું
કાગળપર કાગળ લખુ છ કે મારી ઉપર કાગળ આવે ?” તે
બેળી અમળાએ બોળાપથી કહ્યું

“દીકરા એ એક રેજરટરડ કાગળ છે અને તાર જ છે

એના એકનોએડજમેટ ઉપર સહી કરી આપ," તેણે તે કાગળ તેણીના હાથમા પાસ કરતા કહ્યું

“રેજીસ્ટરડ કાગળ છે ? એ કાલ્ચુક શે ?” તેણી અજમ થતા બોલી ”

“એ કાઠ સોવીસીટરો તરફનો કાગળ લાગેજ, દીકરા, એમા ડરવાનુ કાઠ નથી” સરદાર મોહરામશાહ મામયો ચે રી જમ ધીરજ આપતા બોલ્યા

તેહમીએ તુગન સહી કરી આપી, જે એક નોકર જોડે આગની તરફ ખોટી થતા પોસ્ટમેન તરફ મોકલી આપી મોદ રાખશાહ ત્યાજ ઉભા

તેહમીઅ ધબરાયને ચહેરે અને સુજતા હાથે ને કાગળ ઉખેડ્યુ તેમા નીચલા સમાચાર હતા —

મુખમ, તા. ૦ ૩૧ મી જાનેવારી—

મીસ તેહમીના ફરફુનજી તાલેવત જોગ —

“સુખેદાર થોડજ” — પૂતા

ખાનુ,

અમો નીચે સહી કરનારાઓ અમારા કુળ મીસીસ મેતેન્માઇ ફરફુનજી તાલેવત તરફની તમોને માનપુગન જવા વવાની રજા લખ્યે છીએ કે તમારા મરહુમ પીતા શેઠ ફરફુનજી ફરતમજી તાલેવત, જેનજી મુખમ ખાતે ગયા ડીમેમગર માસની અધવચમા અચણ્ય દારદ ફેલ થવાથી મરજી પામ્યા હતા

તેવણુ ઊંદુ સનાદાર નીલ અમારા કુળના કબજામાં છે, અને તેમા મરનાર શેઠ ફરદુનજીએ પોતાની તમામ જમમ અને રચાવર મીલકતના એકલા હકદાર વારસ પોતાના એ ધણીઆણી તે અમારા કુળ મજકુર ખાસ મેહરખાઇ ફરદુનજી તાલેવતને ઠરાવેલા છે એમણુ મીવાય ખીજ કોઇ પણ અત લગના કે દુરના ખેરીને મરનારે કશો વારસો બક્ષેલ કે લેગેસી આપેલી નથી.

વળી અમારા કુળ મીસીસ મેહરખાઇ ફરદુનજી તાલેવત તરફથી તમારૂ ખાસ ધ્યાન ખેંચવાની અમોને અરજ કરવામાં આવી છે કે ઉપર જણાવેલા નીલની રૂએ મરનાર શેઠ ફરદુનજીની તમામ માલ મીલકત, અકરયામત તથા દોલતના તેવણુ એકતા વારસ હોવાથી મરનારના ખેટી તરીકે તે ઉપર તમારો કશો હક પહોંચતો નથી તેની મેહરખાતી કરી નોંધ લેશો.

વળી અમોને એમ પણ જાહેર કરવાનું ફરમાવવામાં આવ્યું છે કે તમારા મરહુમ પીતાએ પોતાની માન મીલકત કે દોલતના હીસ્સામાંથી તમોને સદતર ખારેજ કરેના હોવાથી આજ પછીથી તમોએ 'તાલેવત ફરદુલ'મા પગલુ મુકવાની કોશિશ કરવી નહીં અને કરશો તો તેનું જે કાંઈ પરીણામ આવે તેનો જીમ્મેદાર અને જાંખમદાર તમો રહેશો.

અમો છીએ તમારા વીશ્વાસુ,

બરટન એન્ડ બનાજી,

હાઇ કોરટના મોલીસીટરો

તે કાગળ જેમ તેમ પુર કરતા તેહમીને તાહાડતુ એક એવુ લખલખુ ચઢી આવ્યુ કે તેણીનાં હાથમાંથી સગીને તે નીચે પડી ગયુ સરદાર સોહરામશાહે તે મામતો ઝટ ચેતી મથા

“શુ છે દીકરી તેહમી, હોંમત રાખ ! એ શુ છે તે હુ વગર વાચવે સમજી ગયોછ. ધભરાવાની કે સતાપ કરવાની જરાએ જરૂર નથી ” તેવજુ તેની આગળ જઇ દીલાસો દેતા બોલ્યા

“જે દીવસથી આપણે, મુ મધ છોડ્યુછ તેજ દીવસથી મધુ તેની છાતીપર આપણે ઠોકી આપાંછ એ તો રીતસરની તેની તરફની નોટીસ છે દીકરી ગુઝ, જરા ‘સ્ટીમ્યુલટ’ લાવ !”

“નહીં, કાકાજી, મને કશાની જરૂર નથી મે એ વડી રાખેલીજ હતી ” તે હુ ખી કુમારીકાએ હોંમતથી જવાબ આપ્યો

“નહીં દીકરા, તારૂ દીલ ધુળેછ જરા આન્ડી-પાણી લેશે તો ગરમી આવશે ”

તેહમીએ ના પાડવા છતાં સરદાર સોહરામશાહે તેણીને બોહોશ કરીને પાચો આ “સ્ટીમ્યુલટ” તેહમીને ટેકાવદાર થઇ પડ્યુ

જે કે તેનો ચેહેરા શીકકો પડ્યો હતો, હાથ પગ ધુજી રહ્યા હતા અને નહીં સહન થઇ શકે એવો છાતીમા કાંઇ છુક આવી બેઠો હતો, તે છતા તેણીએ તે વખતે મગજપર રાખેલા કાણુ દરેક જણુ મનમા વખાણ્યા વીનાં રહ્યા નહીં

“દીકરી, એ તારી બદગીના પ્રતાપ છે એની ઉપરથી

ખ્યાલ પહોચ્યા કે ખરા દીલથી કીધેવી ખુદાની મદદગી મમે એવાં દુ ખમા કેવી હીમત આપનારી હોય છે ” સરદાર બોલ્યા “તુ જરાબી દલગીર થતી ના-ખુદાતુ કામ ખુદા કરશે, આજે એ નાપાક ફાવી જાયેછ, પણ એ ફાવત સદાની નથી મારા આજે સખુનો તુ લખી રાખજે કે પાપી પ્રથમ જેટલાં ચડે છે, તેટલાજ પાછળથી પડે છે ”

“મે મારો ઇનસાફ મારા ખુદાને સોંપ્યો છે, કાકાજી ! તે માલેકને જે કંઈ મજબૂર હશે તે ખરું.” મરીમ તેહમીએ નરમાસથી જવાબ આપ્યો

“મને દલગીરીને ખુશાલી હવે મધુ સરખુજ છે કાકાજી, તમે આજે કાગજ વાચો અને મેહેરમાની કરી તમારીજ પાસે સાચતી રાખજો હું તે નાપાક તરફની કોઇમી ચીજને અડ કવા રહી નથી ” તેહમીની ખાહેશ મુજબ સોહરાબશાહ અને ગુલાએ તે “નોટીસ” વાચી પોતાના હવાનામા લીધી

આજે તેહમીએ બતાવેલી હીમત જોઇ ગુન, સોહરાબ-શાહ અને માણેકમાસી ધણા ખુશી થયા માણેકમાસી પણ તેહમીની ધણી દયા ખાતા હતા અને તેહમીપર ગુજરેલો ગેર-ઇનસાફ જોઇ તેની મતરાઇને ધ્રુમ “સેસ” બરતા હતા !

તેજ દીને બપોરની ત્રણ વાગાની ડીલીવરીમા સરદાર સોહરાબશાહને સુખડપેનથી લખેલો એક હાલ હવાલ કાગળ મળ્યો

“એ વળી કોણુ છે ?” એમ અદેશો કરતા તેવણે તે લખેલો તો મહિથી કાગળની એક ન્હાની કાપવી મળી આવી તેમા નીચે મુજબ લખેલું હતું —

“પેસો શીકાર હજી પોતાને વતન આવ્યો નથી હું એક મહીનો થયો અહીંજ તપેનો છું આપને ધીરજ આપજો આશાના કીરણો મદ મદ જણાવા લાગ્યા છે અહીં આબામાં મેં લણી નવી રોશનો મેળવી છે તે નાપાકનો માટી એક પેહેલ્લા નબરનો છાકટો છે એ છાકટોજ આપણને ઉપયોગી થઈ પડશે આ ચીઠ્ઠીનો જવામ લખશે નહીં ચાંચી તુરત ફાડી નાખજો એક અઠવાડીયું અત્રેનો મામલો તપાસી હું ખીજી તરફ હેરયું લખશું

લા૦ Mo

ઉપલી કાપની વાગ્યા મરામર સરદાર સોદરામશાહ તેહમીના ઓરડામાં હરશભેર દોડી મયા તે દુખી બાનુ તુરત નીજ બદમીથી પરવારી આતશના પાતરા સન્મુખ બેઠે દ્વાથ જોડી ઉભી રહી, પોતાની રાબેતાની દુવા ધરતી હતી સોદરામશાહ તરફ તેણીની પીઠ હતો, તેવણુ ઓરડાના મારણુ આગળજ અચકી જઈ ને સાન ગભીર દેખાત જોના ઉભા રહી ગયા !

તે તાબેદાર બેટીએ તેણુનો સુખન કેની અચુક રીતે પાળ્યો હતો તેનો ખરો ખ્યાલ તે સુખદાયક ચીત્ર રંગુ કરતો હતો !

“દીકરી તેહમી, પાક પરવરદેગારના ગુકરાના કર ! તે રહેમી ખાતીદે તારે સાથે એક ખુસ ખબર મોકલી છે ” તેણી બદમીથી પરવારી રહી પોતાની ખુરસી તરફ આવી હતી તેટલા સરદાર સાહબ આગળ વધી બોલ્યો

“ઓ કાકાજી મને જલ્દી કહો, ગુ મોરારી—”

“ચુપ થા નીકરા, મોરારીગવનું નામ તે આપણા ઘરમા નહીં દેતુ નહીં” તેવણુ તેણીના કાનપર પડી બોલ્યા, “વડી-નોત્રી કહેવત છે કે ‘ભીતને પણ કાન હોય છે’” આપણા પોતે ચાકરોને કાને એ નામ પાડતુ નહીં જોઈએ તેનો એક સણસારો પણ તેમને જણાવો નહીં જોઈએ. હવેથી જ્યારેમી તેને વીશે બોલે ત્યારે MO (મો) એટલુ દુકું નામ બોલતુ.”

“માફ કરો, કાકાજી, મારી ભુલ થઈ, ઓ ! આએ નમારા હાથમા કાગળ કોણુ છે ?”

“તેનુ જ-દોકરી, એકદમ હરખાવાનુ કારણુ નથી. આશાના કીરણો જરા જરા દેખાવા માડયાછ લે આય નાય !”

સોહરામશાહ પેતુ કાગળ તેહમીના હાથમાં મુક્યુ અને તેણી તે એક ઝપાટે વાચી ગઈ.

તેજ વખતે ગુલ પડોશનાં ઓરડામાંથી પપાને ત્યાં આવેલા જણી દાખત થઈ તેહમીએ તે કાપડી તેણીના હાથમા બેલી

“ઓ દાદગર ! તુ મારો દસ્તગીર થજો !” તેહમીએ તુરત દુવા આઢી તેણીનાં એહેરા ઉપર કાઠક ખુશાથી ફેલાયલી જણાઈ

“ખુદા સહિનુ સાફજ કરશે, મારી બેહેન ! ન્હાની ચીંગારી હમેશા મોટુ ભડકુ લે છે. ખુદા કરજે તો આશાના એ મદ મદ કીરણો એક આખો રોશન આફતામ ઉભો કરશે” ગુલાએ તેહમીને હીમત આપી

તે કાપલી સરદાર સોહરાજશાહે તુરત ફાડી નાંખી

“એ વીશે હાલ કરી ચકચાર થવી નહી જોઈએ”
તેવણે ગુલાને પણ મોરારીરાવનું આખું નામ નહી વાપરનાની
સૂચના કીધી.

પણ બીજે દહાડે એક બીજી વધુ રોશની પડી પેલાજ
હાલ હવાલ હરફેથી સુખડપેનથી લખાયતું એક બીજું કાગળ
અને એક રેજીસ્ટર્ડ બુક પોસ્ટ પેકેટ સરદાર સોહરાજશાહને
ટપાલનો સીપાઈ આપી ગયો. તે કાગળમા નીચે મુજબ
લખેલું હતું—

ધણજ તાકીદે-ગઈ કાલની કાપલી મળી હશે આજે
એક નવો ભેદ ખુલ્લો છે આ સાથે મોકલેલો એક ફોટોગ્રાફ
બારીકીથી બાંધને તપાસવા કહેજો આ ગઈપમા ત્રણ ફરગણો
ખુરસી ઉપર બેઠેલી છે અને તેમના ધણીઓ દરેકની પામે
ઉભા છે આ ત્રણ મહિલી વચ્ચે પેલી નેકનામ છે, જેના
પગ આગળ પેનસીલથી મે આની (x) ચોકડી કરેલી છે એ
તેજ નાપાક છે કે નહીં તે કાગળની એક કાપલી ઉપર
Yes અથવા No મા ઉલટ ટપાલે લખી જણાવજો. બીજું
કાંઈજ લખશે ના. ફોટો તથા કાગળ જુદા જુદા બીડાંને
અને સરનામું નીચે મુજબ કરજો

મીઆં બ દેનવાજ,

c/o Head Post Office

Goa

લા. Mo.

આ એક બીજી ખુશ વધાઈ હતી, જે લાઇ સરદાર મોહરામશાહ તેહમીના ઓરડામાં ગયા, જ્યાં તેણી ગુલાં જોડે માણાનો એક ચીત્ર ચુકત રહીન ભરવા માટે મસજીદત કરતી બેઠી હતી. પેનુ કાગળ તેહમીના હાથમાં મેલી તેવણે તે રેજીસ્ટરડ લુક પોસ્ટ ઉમેડ્યુ તેમાં ‘બુડવોર’ સામગ્રીનો એક ફોટોગ્રાફ હતો તેહમી ઝટ કાગળ વાચી લાઇ પેલો “ગૃપ” બોલા ઉઠી

“તેજ નાપાક છે! એમાં જરામી ફરક નહીં” તેણી બોલ્યા બરાબર બોલી પડી “કાકાજી, એ ફોટો એણે કેવી રીતે મેળવ્યો હશે? એ ઉપરથી લાગે છે કે એ ખાઇ પીને આએજ કામ પાછળ ખતથી મડેલો હોવો જોઇએ”

“હા દીકરા Mo એક એવો માણસ છે કે જે કામ પાછળ મડે તેને ખણી બોદીને શોધી કઢાડે નહીં ત્યાં સુધી એને જપ વળતી નથી તુ ચોક્કસ છે દીકરા, કે આ વચલી ખાઇ તે તેજ નાપેકાર છે?”

“હા કાકાજી, જરાબી શક વગર હું ચોક્કસ છું.” તેહમીએ જવાબ આપ્યો.

તે ત્રણે જણા તે ગૃપ ધ્યાનથી જોતા હતા

“પેલા મુવા દારૂડીયાને જોયો કે તેહમી?” ગુલાએ તે “ગૃપ” માં આયા એનજેવીનની પાસે ઉભેલા તેના ધણી તરફ ધ્યાન બેચી પુછ્યું Mo એ ગમ કાલે આપેલી ખબર મુજબ ખરેખર એ કોઇ જબરો ઝાકટો હોવો જોઇએ, એનો દેખાવજ કેવો એબીયલ દીસેછ?”

“Mo ધારેછ તેમ એજ દારૂડીયો કદાચ આપણી મંત્ર બજાવે !” સરદાર મોહરામસાહે ખુશાલ ચેહેરે ઉમેદ બતાવી “ત્યારે તેહમી દોકરી, આ ચીડીનો જવામ પૂછ મા આપુ ? આએ ‘મરૂપ’ આજને આજ પાછો “રીટરન કરવો જોઈએ”

“હા, કાકાજી”

સરદાર સાહેબે તે તસવીર અને કાગળનો જવામ તેજ દીને પાછા રવાના કરી દીધા

“યાદ છે તેહમી, આપણે Mo ને સરાલ કીધો હતો કે આપા એનજેલીનને તમે નજરે જોઈ નથી ત્યારે કેવી રીતે પકડી શકશો ? તેના જવાબમા તેણે જણાવ્યું હતું કે અપ્રાધીઓ અપ્રાધ કરવા આમમય કાઠ પોલીસને પોતાના ચેહેરા મતાવી જતા નથી તેમને કેમ શોધી કાઢવા તે અમે જનમ થીજ શીખીને જનમીએછ” આએ દાખલામા Mo ના તે સખુનો આપણે ખરા પડેલા સમજીએછ, હાથ એણે તે મુનેહગારની તસવીર શોધીછ—ખુદા ચાહશે તો ચદરોજમ એ તેને પોતાને શોધી કહાડશે”

“ખરૂ છે પપા, ખુદા તમારી વાણી મુઆરક કરે !” ખુને દુવા ચાહી “મને તો એ ખતીતા આદમી માટે મોટું માન છે એજ આપણું કામ બજારી આપણે મને માગેછ પપાજી કે આપણે એને Mo ના નામથી ઓળખીએ તેને મદલે ‘મીયા બ દેનવાજ’ કહેવાથી એની નામ-નમનજ નહી પણ જાન-ભાતમી બદલાઈ જાયછ કેમ તેહમી ?”

મરીમ તેહમી—ગુલાની આ ઉમદા તરક મરી સામ

હસી પડી । તે દરેકને આ સુચના પસંદ આવી અને હવેથી
ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવને “મીયા બ દેનવાજ” ના બેઠી છુપા
નામથીજ ઓળખવાનો તેઓએ રમુજી ઠરાવ કીધો ।

=====

પ્રકરણ ૩૯ મું.

=====

એક તસવીરની કહાંગી

(દોહરો.)

ગુ જોશે તનની છમી,
એમા નથી નનાષ,
નીગખો મુજ મનની છબી
બના પરીતિક લાષ !

[કવીન્દિર દલપતરામ.]

તે પછીના ખીજ પખવાડયામા સરદાર સોહરાબશાહ
અને તેવણના કુટુંબને માટે વીલાયતથી એક પ્રુથ ખજાર
નાગ મારફતે ફરી વળી વાચનાર જાણે છે કે તેવણનો એક
પુરો બેટો રસ્તમ વીલાયત ખાતે બેરીસ્ટરની પરીક્ષા આપવા
મારૂં છેલ્લા ત્રણ વરસની વાત પર ગયો હતો, જે તે પરી
લામા સહથી ચઢીયાતે નજરે અને આગેવાન હરૌલમા
ફનેહમ દ નીવડવાની પ્રુથ વધાઈ હતી. આ ખજારથી સરવે
કોષ્ટના દીવ હરખમરેલા થયા તેહમી જોકે પોતાના દુખમા

હતી, તે છતાં તે ખખરથી ખુશી થયા વીના રહી નહીં એ માયાળુ અને મેહેરબાન મુરખમીના ડાયામાં તેણી વસતી હતી, તેમના એકપુરા રાશન ચેરામને તેની ઉમેદમાં ફતેહમદ થયેલા જાણી તેણીને ખુશી હોયજો એ કુદરતી હવુ

તેહમીએ રસ્તમને બચપણમાં જોયો હતો, કારણકે શરૂઆતની કેળવણી માટે તે સરદાર સોહરામશાહનાં મુમુક્ષના એક દુરના સગાને ત્યાં મુમુક્ષમાં રહેતો હતો તેહમી પોતાના મરહુમ પીતા જોડે અગાઉ જ્યારે વારંવાર પુને આવતી ત્યારે રસ્તમને જોવાની તક તેણીને મળતી ન હતી, માટે આજે જ્યારે આ જવાન વીલાયતમાં બેરીસ્ટરની પરીક્ષામાં ફતેહ પામવાની વધાઇ તાર મારફતે પુને ફરી વળી ત્યારે તે જવાન કેવો હતો તેનો એહેરો વટીક તેણીના ધ્યાનમાં નહીં હતો !

શુભ તો આ ખુશ ખખરથી નાચના અને કુદવા મહી મધ્ય તે બાપ-બેટી તરફથી વળતી મુબારકબાદીનો એક તાર વીલાયત ખાતે તેજ દીને મોકલવામાં આવ્યો.

તે પછીના બીજાં મેલમાં રસીનું કાગળ આવ્યું આ કાગળ જોડે સલાળથી પેક કરેલાં એક જુદાં મોટા રેજીસ્ટર્ડ પેકેટમાં, એક કાસબી કારીગરને હાથે પડાવેલી તેની છેલ્લામાં છેલ્લી તસવીર આવી તે બાપ-બેટી તે તસવીર જોઇ ધણી હરખાઇ ગયાં વગર શકે ઉઘા આરટનો તે એક નાદાર નમુનો હતો અને તેમાં બેઠેલો રોમદાગ જવાન તે તસવીર પર નજર પડતાજ કાંઈતુ બીંધ્યાન બેચે બેચો હતો.

શુભ હરખાયેલે હાથે તે તસવીર તેહમીને દેખાડવા લાઇ મધ્ય

“તેહમી ડીયર, આએ તસ્વીર જો ! ઓળખ જોઉં એ કાણુ છે ?”

તે તસ્વીરપર નજર પડતાજ તેહમી ચમકી ! તેજ પળે તેના દીલમાથી કંઈ નહીં સમજ પડે એવો વીજળીક ચમકારો પસાર થઇ ગયો ! સારે નસીબે ગુલની નજર તે વખતે તસ્વીર પર હોવાથી તેહમીના ચેહેરા ઉપર ધાધ આવેલો તે ક્ષણિક રતાસ તેણી જોવા પામી નહીં !

“કેમ, જોવા શુ કરેછ, તેહમી, ઓળખની ?-શુ એ ચેહેરો તુ પારખી શકતી નથી ?” ગુલે અજબ થતા પુછ્યું

“નહીં !”

“ઓ ! કેવુ અજબ જેવું ! એ, તો મારા રૂસીની સમી છે !”

“રૂસી !” તે નામ પાછું ‘રીપીટ’ કરતા એક બીજો એવો જોરાવર વીજળીક આચકો તેહમીના જીમરમા લાગ્યો કે ગોયા તે દીલકશ અમળા લગભગ જાન ભુલ્લી થઇ ગઇ !

પણ પોતાને ઉપજેલી આ છુપી લાગણી ગુલ પામી નહીં જય તેની સાહુચેતી વાપરી તેણી ઝટ બોલી પડી ‘નહીં ગુલ, તુ મારી મશકેરી કરેછ’

‘મારા જીવના કસમ ! ડીયર, હું મનક કરતી નથી’

‘તેહમી હેરત થઇ ! તેણી તે તસ્વીર ધારી ધારીને જોવા લાગી “એનામા કેટલો ફેરફાર થઇ ગયોછ ? મેં એને અચપણુમા જોયલો તેમા ને આએ ચેહેરામા આસમાન જમીન જેટલો ફરક છે !”

“તુને આએ તસવીર કેની લાગેછ તેહમી ?”

‘ધણીજ સરસ-તણીજ ઉમદા ! ખુદા એને સુખી રાખે !’
તેહમીએ ખરા જીગરથી ખુશ થઈને કહ્યું—ગોયા તેણીના જીગરે
ઠગ્યું કે “તુને આએ તસવીર કેની લાગેછ” ને બદલે ‘તુને
આએ જવાન કેવો લાગેછ ?’ એમ તેણીએ કા ન પૂછ્યું ?

ગુલ હરખાયને હાડે તે તસવીર હવે તેના માણેક માસીને
દેખાડવા લાઇ ગઇ. તે બીચારીને સ્વપ્નમાં જીવાન નહીં હતો.
કે આ તસવીર બતાવીને તેહમીના જીગરમાં તમામ રાત્રી
તેણી ચોરી ગઇ હતી !

“મારા ખુદા ! રૂમી એવો સરસ છે” કેવો ‘ગ્રીટ’
ચહેરો !—કેવો ખુમસુરત !—કેવો દમામ ર જવાન !” ગુલ
ને ઓરડા છોડી ગયા બરાબર તેહમી મન સાથ પટપટી “ઓ
પરવરદેગાર ! એ સમી જોઇને તોય મને એમ કેમ થાયેછ
મારૂં હાથ એટલું ધપકેછ કેમ ? મારૂં મન ઉશ્કેરાયેછ કાણ ?
મારા તન-મદનમાં આએ શું થાયેછ ? અર ! મને કંઈ સમજ
પડતી નથી—પણ સખર !—” તેજ વડીએ તેણીને પોતાની
ખરી હાલતનો ખ્યાલ થયો, “હું આએ શું કરેછ ? હું આએ
શું બેઠેછ ? હું આએ શું ચીંચારેછ ? કાણુપર મારૂં દીવ
દોડેછ ? ઓ જીવ ! જરા સાવધ થા !” તેણીએ પોતાની છાતી
પર હાથ મેલી ઓરડાની એમ નેમ જોઇ પાછી ચીંચારા
પડી “હું કયા ખેંચાઉં છું ? અરે એક વખત એવો હતો કે
મારૂં મન ચાહે તે દેકાણે હું દીવ દોડાવી શકતે—પણ આજે
ઓ ખુદા ! આજે મારી હાલત કેવી છે તે હું બાનબુલી
બુલી કેમ ગઇ ? અફસોસ ! આજે હું જુદીજ હાલતમાં,

તુદીજ જગાએ ઉભેલી છુ । તેહમી, તેહમી, જરા વીચાર
ડર ! આજે તુ અગાઉ જેવી બાદશાહી રેલછેલમા રમતી આપ
અખત્યાર અખળા નથી, આજે તો તુ એક આશ્ચર્ય-આધાર
મગરની, નીરાધાર, પારકે આધારે પડેલી એક કમનસીબ કમ
તાલે છોકરી છે । કયા છે મારી પાસે આજે મારો આગલો
ડરજો ને દોરદમામ ? કયા છે આગલી મોટાઇ ને માન ? કયા
છે આગલું સુખ કે જરતું જોર ? ઓ ! એ તસ્વીરપર હું
નાહક ખેચાઇ । મે કેવી ભુલ કીધી ? એવો ખ્યાલ મને
આવવાજ કેમ પામ્યો ? એવા વીચારને મે જીગરમાં જગ્યાજ
કેમ આપી ? નહી, જાહેર તો શુ પણ એવી કોઇ છુપી આશ્ચ
રાખવાનોખી મને હક નથી । ઓ પપા-પપા ! તમે કમોતે
મરી નહી જતે તો આજે આજે તસ્વીરની અસર—” અને
અહી તેણીનો ડીઓ એવો ભરાઇ આવ્યો કે તે વાક્ય અધુ-
રોજ તેના ગળામા ગુમળાઇ ગયો ।

રૂસીની તસવીર જોયા બરાબર તેહમીના દીલમાં શી
તાગણીઓ ઉત્પન્ન થઇ હતી તે બાબે શુ હજી કંઇ વધુ
નીચેન કરવાની જરૂર છે ? ઉપલા ચીત્ર ઉપરથી આપણને
ઔટલુજ જોવાનું છે કે એક ઇનસાન—પછી તે સુખી હોય
કે દુઃખી—ના જીગરમાં પલકની વચ્ચે પ્રેમ હરતી પામે છે.
હજી તો તે તેણીના મરનાર પીતાને યજ્ઞરવાને પુરા ત્રણ માસ
થયા નથી, તે પહાડ જેવી આકૃતનો જાલેમ જખમ હજી
રૂન્યો નથી તેટલાં તેહમીના જીગરમાં અચ્ચુચ પ્રેમનો પાયો
પડવાની વકકી કોણે રાખી હતી ? તેણી તે સવારે ખીજાના
ઉપરથી ઉઠી ત્યારે કયા જાંણતી હતી કે જે જખમી જીગર

એક જાનેમ જેર ધનસાફની આમમા આજસુની જાનુ ૬૬
તેમા આ પ્રકારના પ્રેમની એક નવી ચીજારી પડી તેણીને
વધુ બેસબર અને બેકલ બનાવશે ?

તેહમી હજી આ વીચારોથી ફરેમ થાય નહીં નેટના
તેજ તસવીર લખને ગુન ફરીથી તેના ઓગડામા આની જાણે
હજી તે તસવીરે પાડેયુ પ્રેમનુ પજરણુ ઓહુ હોય તેમ ફરી
એકવાર તે દીનજીત ચેહેરો તેહમી ની નજરે પડ્યો, પણ તેનીએ
પોતાના જીવપર જામરી કરીને પોતાની નજર ત્યાંથી ખમેડી
નાખી-કારણ કે તેણી મન સાથ ઠરાવ કરી ચુકી હતી કે
તેની હાલની હાલતે આ પ્રકારનુ આકરણજી તેખીના આમમા
આપનદે નુકસાનકારક હતુ !

ગરીબ તેહમી !

તેણી પોતાના વીચારોમાં કેવી પાક અને ખાલેસ હઈ
યાની હતી ! ફરી જેવા એક લખપતી ખેટાને લાયકની લાય-
કાત પોતાપર આવી પડેની અચચુચ ગરીબાઇને વીધે પોતામા
રહી નથી તેથી એરી છુદ્દ આશાઓ માધવામા પોને પાપ
કરતી હતી એમ તેણીને લાગ્યુ ! કેવી બલી ! કેની સાચી !
કેવી નેકબસલત ને નીરદોશ !

“તેહમી ડીયર,” ગુલ પેલી તસવીર સાથ પાછી ઓર
ડામાં દાખલ થતાં બોલી. “મારા ફરીની સખી માણેક માસી-
નેખી ધણી મમી જો ! એવજી તો મધા મરી મરી જાએજ
કંઈ ડજનેક બખત તો આજે સખીના ઓવરલુાં ત્રધ
ચુકા !”

તેહમીએ નીચી નજરે પોતાનો ચેહેરો સેહેજ દરતો મીધો જો કે તે જવાન તરફ તેનું જીગર કંઈ અજબ જોસ મારતું હતું, પણ પોને કીધેલા ઠરાવને ચુસ્તપણે વળગી રહેવા સારું મમી તરફ નજર નાખતાની ને નીન્દોશ અખતો હીમત કરી શકતી ન હતી ! તેનાં મનની આ મકકમતા સામે તેનું પ્રામળ જીગર અદરખાનેથી ગોલા એક પ્રકારની કરાજી અને ફરીઆદ પોકારતું હતું !

“શું ચીચાર કરેછ, તેહમી ?” ગુને તેને ચીચારવત જોષ પુછ્યું

“કંઈમી નહી, ગુલ ! કેમ, મને કંઈ કહેતું છે ?” ચમરી તેહમીએ સામો સવાલ કરી તેને ઉપજેલો અદેશો તોડી નાખતા પુછ્યું.

“પપા આએ સખી જોષને એટલા ખુશ થયાછ કે કે આજ ને આજ ફરેમ કરાવવા ઇચ્છેછ”

“તેમ થવું જ જોષયે, બેહેન, નેક ફરજ હો સહિને ખ્યારાં હોય છે”

“એની ફરેમ કેવી કરાવીયે, તેહમી ? મન તો તારી સખીની ફરેમ છે તેની ગમેછ તે મારી ધણી ફેવરીટ ફરેમ છે.”

“મારી સખી ? મારી કંઈ સખી ?”

“શું તું જુલ્લી ગઈ ? તારૂં પેનું ‘મમપીરીયલ સાઇઝનું ‘બસટ’ ?”

“કયુ ?” ચમરી બીચારી ગુલ શું જાણે કે તેહમીના મનની હાલત આજે કેવી બનેલી હતી ? તેણી શું કહેતી હતી ! તે તેનાં ખ્યાનમાં ખરેજ ઉતરતું નહતું

છેલ્લા પાચેક વરસની વાતપર તારી સાલગરેહની એક સુદર બેટ તરીકે તે જે ઉમદા ફરેમ સાથની યાદગીરી મારી ઉપર મોકલી હતી તે-વળી બીજી કીયુ ? હવે યાદ આવેછ કે ?”

“ હા હા, હવે સમજી ” તેહમીને હવેજ યાદ થઇ !

“તારી તે સખી મારા આખા ઓરડાનું નાક છે, તેહમી ડીયર ? એ મારી માનીતી તસવીર મારા ઓરડાને ખરેખરો શણગાર છે તુ તો અહીં આપા પછી મારા ઓરડામાંથી પગ મુક્યો નથી તે તુ શું જાણે ?

“ હા, મે તે નથી જોઇ ”

“ નથી જોઇતો મહેરબાની કરી જરા જોઇ જા ! જરા આવેછ, ડીયર ? હું ઘણી ખુરી થવસ એજ જાતની ફરેમમા રસીની સખી હું ફરેમ કરાવવા પ્રયત્ન છું !”

ગુલ બોળાઇમા આ શું ભરડની ગઇ !-ગોપા કુદરત ત્યાં ગુપ્તપણે પોતાની રચના તો રચતી નહીં હોય ?

ગુલનો આગ્રહ જોઇ તેહમીથી ના પડાયુ નહીં તેણી આજે સપર પહેલી પોતાના ઓરડામાંથી ગુલના ઓરડામાં ગઇ ! વાચનાર જાણે છે કે તે બેઉ ઓરડાની વચ્ચે આવજ થઇ શકે એવું બારણું હતું અને તે ઉપર એક કીમતી જેપાનીસ રેશમી પડદો ગુલતો કરેલો હતો

તે કમનસીબ કુમારીકાને ગુલના ઓરડામાં દાગેલી તે તસવીર જોઇ પોતાની આગલી સુખી હાલતની યાદ આવવાથી આખર્માં આંસુ આવી ગયા

“તેહમી-તેહમી, હું તને અહીં કેના ખ્યાલથી તેડી લાવી ને તું એમ શું કરેછ ?”

“ઓ ગુન ડીયર, આએ તસવીર જોઇ મને યાદ આવેછ કે એક વખત હું કેરી સુખી અને આપ અખત્યાર હતી !”

“ત્યારે તું અહીં આપ અખત્યાર નથી એમ કહેવા માગેછ, તેહમી ?” ગુલે કાઇક ગમગીન ચેહેરે પુછ્યું

“ નહીં-મારા ખાલેસ બોલનાનો તું બીજો ખોટો અરથ કરતી ના, મારી બહાલી બેહેન ! આજે હું કેરી દુખી છું અને આપીક સુખ, આપીક હતર અતે આપીકો વારસો હું કેવી રીતે બોહી બેડીછ તેજ મને લાગેછ તમારા ઘેરમા મને કોઇ રીતનું દુખ નથી હું અહીં પુરતી સુખી છું ”

“ આલ હવે બીજી વાત કર, બેહેન, નાહક દીલ દુખવી લેવામા સાર નથી ” ગુલે ઝટ વાત ફેરવી નાખી “ફસીની સખીબી તારીજ માફક ઇમ્પીરીયન સાઇઝનું ‘બરટ’ છે, માટે મારી મરજી છે કે આ એજ જાતની એની ફેમ કરાઉ. તેમ તું શું ધારેછ બેહેન ?”

તેહમી આટલાં દુખમાં છતાં તેણીનાં યુગલીબોર ચેહેરા પર એક વીજલીક રતાસ ધાઇ આવી ઝટ નાશુદ થઇ ગયો.

“ જોમ તારી મરજી ” એટલું કહી તેહમી પોતાના ઓરડામા પાછી ફરી, ગુલને લાગ્યું કે આજે તેણીએ કાચું કાપ્યું હતું તેહમીને પોતાના ઓરડામા બોલાવવા માટે તેને ખસ્તાવો ઉપજ્યો.

“હુ એમ જાણતે કે એના મનમાં ઓછું આવશે ને એ પોતાની સખી જોઈ આમલી હાલતની યાદથી મમગીન બનશે તો હુ એને કદી બોનાવને નહીં મરીબ ખીચારી.” હજી એની યામણી કેટલી દુઃખાયલી અને એના જખમ કેટલા તાજ છે તે એ ઉપરથી જણાએછ.” યુવ મન સાથ વતવનો કરવા પડી તેણી થોડું જ જાણતી હતી કે તેહમીને પોતાની આમલી હાલત ખેવડા જોસથી યાદ આવવાનું આજે ખાસ કારણ શું હતું ?

તેહમી ઓરડામાં મંદ ખરી પણ કશું એન નહીં પડ વાથી બદગી કરવા બેઠી ખરે પુછે તો રોજની બદગી કરતા આજની બદગી તેણી મનની તમામ શાંતી વચ્ચે કરો શકી નહીં પેલોજ દમામદાર ચેહેરો પેલોજ ખુમસુરત દીક્ષિત જવાન ગોચા તેની નજર સામે હાથમાં પકડેલી એક ન્હાની મખમલી “જદ અવસ્તા”ની ચોપડી ઉપર તેને વાર-વાર નજરે પડતો હતો. તેણી ને ખ્યાલ મનમાંથી દુર કરવાના મહાન પ્રયત્ન કરતી, પણ તેનું હડીયું જીગર અને “અન રૂપી આખ” કેમે કરતા માનતા કે શરણ થતા નહતા.

આ એક નવો ફેરફાર આજે તેહમીમાં થવા પામ્યો હતો જો કે તે ફેરફારથી તેના જીગરમાં પડેલા જખમો રૂઝ આવે કે તેના કમનસીબ પીતાના કમોતની કઢાણી તેણી તાસરી જાય એમ નો હતું જ નહીં તે પહાડ જેની આકૃત તો તેણીના મગજમાં હજી જેવીને તેવી તાજી હતી, પણ તેમાં રૂસીના ચેહરાએ તેણીનું ચીત ચોરીને કાઢેલો ઉમેરો તેની બેઠક સ્થાંતીને પુરી બેસખર બનાવનારો અને અકળાવનારો હતો.

અકરણુ ૪૦ સુ.

“દેખુ નહી ને દાઝું નહી!”

સુખમા દુઃખમા, રાત દીન,
અજળે અગે પયાર,
મોહ-ખાણુ મહા ખાણુ છે,
ધડી ન એક કરાર.

(તારાપોરવાળા)

તેહમી સીક થઇ ગઇ.

વીચારમા ને વીચારમા તેની તખીયત મગડી આવી
ખપોર સુધી તો મામલો જેમ તેમ નીબ્યો, પણ સાજ થતા
તેહમીના આગમા તાપ થવાથી ખીછાને પડી

ગુલ આ ખીનાથી વાફેક ન હતી આવતી કાલે ‘મેલ
ડે’ હોવાથી તેણી આગના દીવાનખાનામા પોતાના બાઇ
ડસી હિપર આજના કાગળનો અને તસવીર પુગાનો જવાન
અખવામા રોકાઇ હતી. તે તસવીર ઘરમા મધાને કેવી ગમી
તે જાને તેણીએ રસ્તમપર એક લખાણુ રમુજી કાગળ લખ્યુ
હવે તેમાં તેહમી-મરીમ-તેહમી-ત્રીશે પણ લખ્યુ કે “એ મારી
કમનસીબ બહેન પોતાની સીદા સરજતને સરમ થઇ હવે હમે
ચને માટે આપણા મકાનમાં આપણે આસરે આવી છે”
વગેરે

તે કાગળ ખીડીને તેહમીના ઓરડા તરફ ફરતી હતી તેટલાં રૂસીની તસવીર ફરેમ થઇને આવી પહોચી સરદાર સોહરાબશાહે “આજને આજ” તે ફરેમ થયલી જોવાની પોતાના ફરેમ મેકરને ઇચ્છા દરશાવેલી હોવાથી નેમ કાળજીવત કારી-ગરે સાંજે સાજ તપ્પાર કરી મોકલી હતી આ નખતે સરદાર સાહેબ કાંઈ કામસર બાહરે સીધારેતા હોનાથી ગુન વળી પાછી હરખબેર તે તખતો તેહમીના ઓરડામા લઇ ગઇ.

“તેહમી-તેહમી, જો ! મારો રૂસી આએ ફરેમમા એક રોહેનશાહ જેવો નથી લાગતો ? ખચીત, છુટતા કારડ કરતા ફરેમમા એ કેવો દીપી—પણુ ઓ ! તેહમી, શુ છે ? તુ સુતીછ કાંઈ ? માથાને રૂમાલ કાંઈ બાંધ્યોછ ?”

“નહી, મને કંઈ નથી, જરા માથુ દુ ખેછ”

ઓરડાની વચેની ગોલ ટેબલ ઉપર ચુલ તે તખતો મુકી ઝટ તેણી પાસે દોડી ગઇ, પણ તેટલા તેહમીની નજર તે દીનજીત જવાનના ચેહેરાપર ફરી એકવાર પયારની પડી ચુકા હતી ! તે દુ ખી અબળા જે ચીજથી દુર રહેવા માગતી હતી તેજચીજ ફરીફરીથી તેણીની નજરે પડી. જાણે એક પ્રકારની તેની ધાતકી મજબૂત કરવા કરતી હતી !—ખીજ બોલોમા ગોયા કુદરત પોતે તેણીના જીગરમાં પડેલી પયારની ચીગારીમા ઉપરને ઉપર પાછુ ને પાછુ પજરણુ પાડવા કરતી હતી !

“તારા આંગમાં તો તાપ છે, તેહમી” ચુલ તેનાં ગરમ આતશ જેવા ગાલપર લાગ્યા બરાબર બોલી પડી “તુ કયા રથી સીક થઇછ, બેહેન, તે મને જરા થઇને ચેતાબુખી

નહી? પણ જાણશે તો મને જરૂર ફપેકો આપશે હું અખ-
તરી ડાકટરને ખોલાડુંછ તારી આયા કેથેરાઇન કયા મુખુંછ? એ
આખો વખત બહારની બહાર ભટકયા કરેછ કમખખત
અહીં રહી મગ્તી હોય તો જરા ખખરખી પડે હું તો રસીતુ
કાગળ લખવા ગઇ હતી એમ ખોલી તેણીએ ચગ દાખ્યો.

તુરત એક નોકર દાબર થયો, જેને તથેનામાથી ગાડી
મેડારી ડાકટરને ખોનારી લાવવા ગુવે હુકમ આપ્યો. તેહમીએ
નેમ કરનાની ઘણી ના પાડી, પણ ગુવે તેનું કહેવું માન્યું નહીં.

અગ્રા કલાકમા ડાકટર આવી પહોંચ્યો તે એક જુનો
અને અનુભવી યુરોપીયન તમીમ હતો અને આખા પુના
ગદરમા પ્રખ્યાત હતો સરદાર સોદરાખશાહને ત્યાનો તે
ફમીલી ડાકટર હતો.

તેણે તેહમીને ધીરજથી તપાસી અને માથાપર આઇસ
ફેરવાના હુકમ આપી ત્યાજ દવા લખી આપીને હુકમ કીધો.
કે દવા આન્યા બરાબર દર બખમે કલાકે તાપતુ જોર ઉતરે
ત્યા મુધી એક સરખી આપ્યા કરરી અને આગની ગરમી
“નોરમલ” થવે આઇસમેગ કાઢો લઈ નેજ દવાના ડોઝ દર
નણુ ત્રણ કલાકે આપવા.

તે ચમરો તમીખ એતી ગયો કે તે ખીમાર ખાતુ તનના
નહી પણ મનના દુખથી પીડાય છે.

“મીસ, સુખેદાર, મને પુછવાની રજા છે કે આ દરદી
ખાતુ કોણુ છે?” તે તમીમ તેહમીના ઓરડામાથી શુલ જોડે
આગલા દીવાનખાનામા આવી પુછવા પડ્યો.

“એવણુ મારા જીવે જનના સહી છે, ડાકટર”

“ભલે, પણ તમે શુ એમ ધારો છો કે એવણુ તનના દુ ખથી પીડાય છે?”

“ત્યારે?” શુલે પુછ્યું

“નહી-એવણુ તનથી નહી પણ મનથી દુ ખી છે”

“ખરી વાત છે, ડાકટર તમારે અનુમાન ખોટું નથી” અને અહી તેહમી કોણુ હતી, કોણુની દીકરી હતી, તેણીના પીતા છેલ્લા ત્રણ માલ પર મુ મ્મમા કેવા શકમદ મોતે માર્યા ગયા હતા અને તે મરણથી એક સાવકી માનાના જુદમાતને વશ થઇ એકવારની એ અમીરી દરજ્જાની અબળા કેવી રીતે રવડી ગઇ હતી તે ટુકમા તેણીએ તે બધા તખીયને કહ્યું. તેહમીએ તે જુઝરગ તખીય મરનાર શેઠ ફરદુનજી તાલેવતને તેવણના જગમહેર નામથી સારી પેઠે ઓળખતો હતો, જેથી શુલને મોડે આ દુ ખદાયક કહાણી સાબળી તે ધણે દુ ખી થયેલો જણાયો.

આટલું જતા, તેણે એક ખીનાપર ખાસ ભાર મેલ્યો કે “મારા વીચાર મુજબ આ ખાતુને ખાસ ઉસ્કેરાવાતુ કાંઈ કારણ આજેજ મળેલું હોવું જોઈએ”

“નહી, ડાકટર, તેવું તો કાંઈજ નથી એ બપોર સુધી તો સારી પેઠે વાતચીત કરતી અને ફરતી ફરતી હતી” શુલે ભોળાઇથી જવાબ દીધો. તેણી થોડીજ જાણતી હતી કે તે અનુભવી તખીયની અટકળ ખોટી નહી હતી.

“ઓલ રાઇટ, શીકર કરવાતું કંઈ કારણુ નથી તમે માર્યા પર આપસ બેગનો મારો ચાલુ રાખજો અને દવા

મગાવી લઇ જલદીથી પહેલો ડોક આપી દેતો, ગુડ ઇવીનીંગ, મીસ !” કહી તે તમીચ રવાના થયો.

ડાક્ટરના ગયા પછી આઇસ અને દવા લેવા સાર માણસ દોડાવી ગુલ તેહમીના ખીજાના આગળ મન સાથે તૈયાર કરના પડી કે “ ડાક્ટરે એવું અનુમાન શા પરથી પાડ્યું કે તેહમીને ઉસ્કેરાવાનું કારણ આજેન મળવું જોઇયે? આજે તો એવું કંઇજ બન્યું નથી. એ જો ઉસ્કેરાવાની હતે તો એની મતરાઇ તરફની પેલી નોટીસ આવી તેજ દહાડે ઉસ્કેરાતે. કદાચ એમ તો નહી હોય—હા, આજે એ મારા ઓરડામાં આવી પોતાની સખી જોઇ આગલી હાલત યાદ આવવાથી એવું દીલ તો દુ ખાયું નહી હોય? મને એમજ લાગેજ.”

બોલી ગુલ !

તેને થોડીજ ખબર હતી કે તેહમીનાં મન પર ઉપજેલી અસર તેની પોતાની સખીને નહી, પણ તેના ભાઇ ઝસ્તમ સુમેદારની આજે વીલાયતથી આવેલી સખીને આભારી હતી, જે સખી આજના એક દીવસમાં તેણી પોતે ત્રણ ત્રણ વાર તેની સન્મુખ લાવીને તેના અત કરણમાં એક છુપી ચીંગારી પાડવાનું કારણરૂપ થઇ પડી હતી !

તેહમી ત્રીજે દીને હુશીવાર થઇ અને આગમચની માફક પોતાનાં ઓરડામાં ફરવા-હરવા લાગી તેણીએ હવે ડાક્ટરની દવા પીવાને ધસીને ના પાડી અને તેનો એવો અણગમો જોઇ સરદાર સોહરાબજીએ ગુલાને તાકીદ કરી કે તે દુ ખી દીકરીને વધુ મુઝાવવી નહી

તેહમી ફરતી હરતી થઈ ખરી, પણ તેનાં મનની બેચેની કાંઈ ભાગી નહીં અગાઉ તેણી એકજ આમદવી મનમા ને મનમા ઝુરાયા કરતી હતી હવે તેમા એક ખીજ પ્રકારનો ઝુરાયો ખરપા થયો પહેલો બેદ તેણી ખુદ્દો દરશાની શકતી હતી, પણ ખીજને બેદ એવો હતો કે તે કોઈને કહનાય એમ ન હતું

“જે વખત જાએજ તેમા (પોતાની ‘ટરમ્સ’ બરવાની પુરી થયે) રસ્તમ સુમેદાર પુને આવશે” એક દહાડે તેણીને રાતે એક ખ્યાલ પેદા થયો “હાલ હું તેની ગેરહાજરીમા એટલી સુઝાઉંછ, તો તેને જોવા પગી મારી હાલન ગી થશે” કોણુને ખબર છે કે તેના વીચારો કેવા છે? જેમ હું એના તરફ ખેચાઈ તેમ એ મારી તરફ ખેચાશે તેની સાબેતી શું? કાંઈ નહીં એ મને ધીકારે! વ્દાય એ મારી તરફ એટલો કરડો નહીંખી થાય તો સોહરાખ્યાહને ગુવાની માફક મને એક બેહેન તરીકે ચાહશે—તે મને કામનુ શું? એ નસીખ!—બદનસીખ! તુ મારી સાથે એટલું મધુ સખત કેમ થયું! મારી આગલી હાલનમા હું હતી તે પખતે એ વ્દાલા સાથ મલવાનો સુલાખ્ય સજોગ મને કાય નહીં થયો. તે સ્થીતી હતે તો એના ગમે એવા રીફ નીચારોનેખી હું મારી તરફેણમા ખેચી લેવાની કોશિશ કરતે! પણ સખર એ હું શું હવાઈ કીલ્લા બાધુછ?—એવા એવા નાહીયાત ખ્યાલો કરવાનો મને હકજ શું છે? એક બાપીકા વારસામાંથી માતલ થયલી અને પારકે આધારે લટકેલી મારા જેવી એક ગરીબને રસ્તમ સુમેદાર શું કબુલ કરશે? એ નહીં! તે કદી કબુલ કરવાનો નથી! જે એમજ છે તો મે એવી

ઉમેદો શુ કામ માધરી જોઇયે ?—અને આએ યેરમાખી શુ કામ વસવુ જોઇયે ? રૂસી અહીં આવ્યા બરાબર મોટા ખાચરાઓ તરફથી તેની ઉપર કુદરતી રીતે તુટાતુટ પડરો તેવી હાલતમા મારા જેની ગરીબડીનો ભાવ કયા પુછાવાનો હતો ? અરે ! એ ઉમેદને મારા જીવરમાથી સદનતર મે મારી નાખી જોઇયે રૂસી તરફ ખીજીઓનુ ખેચાણુ હુ કેવી રીતે જોઇ શકશ ? તે તો સામુ મને મળવાનુ થશે, માટે ખેલતર રસ્તો એજ છે કે રૂસી નીલાયતથી અહીં આવી પુગે તે આગમય મારે અહીંથી ચાલી જવુ જોઇએ”

આ ખ્યાલ તેહમીના દીવ પર અજળ જેની અસર ઉપજતી તેણી ખીજાનામા હિરી એરી મડીયા પર માથુ ટેકતી આખ બધ કડી કરીથી તે ઉપર વીચાર કરવા લાગી

“મારા આએ પગનાથી મોહરામસાહનુ ને ચુલતુ દીલ કેવુ દુખારો ? અરે ! એ ખીચારાઓ મારી તરફ કેટલા માયાળુ ને મેહેરમાન છે ! હુ મર્ડોથી વગર કહેવે ચાલી જવસ તો એ લોકો મન કેરી નગુણી ધારશે ? મારા પડતા વખતમા સોહરામસાહે મને કેવો એક માપ તોલનો આધાર આપ્યોછ, તેવણુને શુ હુ ખાટી નીનકુ ? શુ મારા આએ પગલાથી તેવણુનુ દીલ નહીં દુખારો ? અફસોસ ! ચોતરફના કડગા સજોગોથી હુ કેરી સીકડાઇ ગઇછ ? જો હુ ચુપચુપ ચાલી જાઉંછ તો નગુણીમા ખપુછ—જો અહીંજ રહુ તો રૂસી આવ્યા પછી મારી હાલત એવડી દુખી થઇ પડશે ! હવે મે શુ કરવુ મારી ખાત્રા છે કે મારી એની નાચાર હાલત જોઇ તે મારી તરફ ઝાખીનેખી જોશે નહીં”

ને છુપા દુખમા રાત-દહાડે જલવા કરતા હુ આએ માયાળુ મકાન છોડી જવસ તે લાખ દરજ્જે એહતર થશે કે તે દુખ દેખુખી નહીં ને દાઝુખી નહીં ! વળી આએ ખ્યાલખી મે કરવાનો છે કે મારે લીધે ગુવ પોતાનાં પપાના ઘેરમાં કયાં સુધી પડી રહેશે ?—એની ઉમર મારી બરોબરની છે એ હવે પરણીને પોતાનું સાસરીયું સુખ જોવાને લાયકની થયછ અને તેથી પાએ દહાડે એ પરણી ગયા પછી મારું શુ થાય ? ખુદા મારા મેહરબાન મુરખી સરદાર મોહરામશાહને સુખી રાખે અને તેવણની ઉમરદરાઝી થાય, પણ એ માયાળુ મુરખી જીવી જીવીને કયા સુધી જીવશે ? તે પછી તો આએ મકાનમાં હુ રસીનીજ દયા પર લટકુ કે ? તે મને ગરીબને હીણી કોષ ખીજ પોતાને મનપસદ મોહોરદાર આએ મકાનમાં લઇ આવે તે હાજરીમાં હુ કેવી રીતે જીવી શકુ ? આએ જીગરતો ઠરાવ કરી ચુક્યું છે કે રસી સીવાય ખીજ કોષનો ખ્યાલ કરવો નહીં, “અને તેમ નહીં બને તો આએ દુખી જીદગી એમજ માળવી ! આએ બાબત એટલી નાબુક છે કે હુ કોષની સદલાહખી લઇ શકતી નથી !”

ગરીબ ખીચારી ! એવા એવા ખ્યાલોમા મધરાત પડી એક વાગ્યે ત્યાં સુધી તેહમી એમને એમ ખીજાનાં પર બેસી રહી.

અકરણ ૪૧ સુ.

તેહમીનું ગુમ થવું.

(દોહરા.)

ઓ સરજતના લેખ ! તુ અજબ ખતાવે રમ !

તારે વરતન જોષને, દુનીયા છે કુલ દમ !

(કવી ફીરોઝ.)

તેહમીએ સુવાના ધણા ફાફા માર્યા, પણ ઉધ બદી
આની નહીં અકેક કરતા બખમે જળાપાથી તેનું જવાન જીમર
જનવ હવુ. પેના ડીટેકરીવ મુરારીરાવ તરફના તે પછીથી
કશા સમાચાર મળ્યા ન હતા અને એ દુખ બણે ઓછું
ઓછું હોય તેમ રૂસીની તસવીરે તેને પુરી દીવાની-મહાવરી
ગનારી મુકી હતી !

“શુ કંવુ ? રહેવું કે જવું ?” તેણી ફરી ફરીથી
વીચાર કરવા લાગી “જે અહીં રહું છો તો રૂમી આવ્યા પછી
હું પુરી ઘેલી-દીવાની બની જવસ—ને મારી તરફ સેહેજબી
અણગમો ખતાવશે તો તે દેખાવ મારા જીમરને આક કરનારો
થઈ પડશે, તેમ થયું તો મારા હું ખતો પાર રહેવાનો નથી
હવે કરવું કેમ ? એવો માયાળુ ને શીતળ હાથો છોડી હું
જાઉં છું ક્યા ? સોરાબશાહ ને ગુલાનાં દીલ કેવાં દુખારો ?
અરે ! હું મુબઇથી આવી ત્યારે એમ સમજતી હતી કે
પુનાના એકાંતવાસમાં મને જરામી સુખ મળશે, પણ અહીં
આવ્યા પછી હમયામાં હોળી સળગી છે ! હું મુબઇથી પુને

આવી તેને બદલે ત્યાંથી બહારોયાર પાડેરગામ ટાપ નખી ચાલી ગઇ કે આગે મારો જવાન જીવ એવા ઝુરાપામાં જનને નહીં ? માર એક દીલ કહેછ કે રૂરી આવી પુગે ત્યાં સુ'તી મે થોભવું અને બીજી દીલ કહેછ કે ને આવે તે આગમય મારે અહીંથી ચાલી જવું ! હવે કરવું કેમ ?”

બહાલા વાચનાર ! પ્રેમની ગતી વીલક્ષણ છે !

ઓ પ્યાર ! પ્યાર ! તું દુ ખી માણસની પણ પુઠ છાડતો નથી ! સુખી કે દુઃખી બધા તારે મનથી સરખા છે ! વીદ્વાનો કહે છે કે મનની મોટાઈ સૌથી મોતેબર છે પણ પ્યારની બુલ્લી આગળ મનની મોતેબરી શી ગણતરીમાં છે ? પ્યાર દુ ખીને સુખી અને સુખીને દુ ખી બનાવે છે—પ્યાર શુ સુખમા કે દુ ખમાં વગર નોતરેલા પરોણાઓ મીસાલ હાજરી આપે છે ! પ્યાર—સાચો—પ્યાર—કીદલા કોરને પણ કુદી જાય છે. કવીઓ કહે છે કે ઈનશાનની દરેક શક્તી તેને વશ હોય છે—મન વશ હોતું નથી, પણ મન જેવી મોતેબર શક્તીનેથી—અહીં તો પ્યાર વશ કરે છે !

વગર શકે તેહમીની હાલત વણી કફોડા થઇ પડી હતી રૂમી તરફ તેહમીના દીનતું ખ'ચાણુ થયા પછી આ મામયો હતને દરજજે વધી ગયો હતો તેણીએ પુનામા રહેતું કે ત્યાંથી એક દમ ઉઠાગરી કરી પોનાતું કાસમત જ્યાં લઇ જાય ત્યાં ચાલી જવું એ હવે તેના મનથી એક મહાભારત અને બીકટ સવાલ થઇ પડ્યો હતો !

અ તે જીજે દીને તેણી મજબુત ઠરાવપર આવી કે ડીટ્રેક્ટીવ મેરાસીરાવ તરફથીમી હજી કાષજ સમાચાર નહી દેવાથી હવે તો નમીય જ્યા લઇ જાય ત્યા જવુ અને રૂમી આરી પહેાએ તે આગમય પુના નકકી છોડતુ

તેણી કને હજી થોડીક પુજી હતી આ જ્ઞેખમ પોતા જોડે રાખવો સલામતી ભરેલો ન હતો. વળી પોતાના દર-મગીનાં અને જરજવેરાત પસુ હતુ એ સધજી તેજ દીને તેણીએ સરદાર સોરાળશાહના હવાલામા મોપ્તુ રોકક રકમ માથી માત્ર ૫૦૦ રૂપીઆ પોતા પાસે રાખી બીજી તમામ તેણીએ તેવજીને સપુરદ કીધુ.

“ઝાકાજી, એ મારી પાસે રહેવા કરતા તમારા ‘મેફ’માં તુ સલામત રહેશે.” એ તે માયા-પુજી આપતી વખતનાં નેહમીના સખુનો હતા તે બોળા ગ્રહસ્થે પોતાની તમામ મોળાઇ વચ્ચે તે સધજી સ્વાધીન લીધુ તેહમીને એમ કર-રાનુ શા માટે સુજ્યુ તે બાબે તેવજીને કશો વહેમ કે વસ નમો ઉપજ્યો નહી

તે આખો દીવસ તેહમી ગમગીત અને રડમસ રહી ગુલા તેનુ કારણ તેના મનની ચાહુ બેચેતીનુ સમજી તે આજે જલદીજ સુવા ગઇ તેણી રોજ ૯ વાગે સુતી હતી, પસુ આજે સાહડા આઠ નહી થયા તેટલા બીજાને ગઇ.

“ગુલ, તુ આજે ઓરડામા એકલીજ ?” રાતે સાડા-નવને સુમારે સરદાર સોરાળશાહ તેણીનાં ઓરડામા ડોકીયુ કરી પુછના પડ્યા “કેમ, તેહમી દીકરી પાસ નહી ગઇ કે !

“પપાજી, આજે એના જીવને ગમતુ નથી તેથી જલદી પોદી ગઇજી. મને હિંમ નથી તેથી જરા વાચવા બેસીજી”

“કંઈ નહી, “દીકરા, પણ તેહમી સારી પેટે તો”

“હા પપાજી, તમે સુખેથી આરામ કરો.”

આ વખતે તેહમી પોતાના ખીજાનામા જામતી ગુપ્તગુપ્ત પડી રહી હતી. તે આપ બેટી વચે થયેલી ઉપલી વાતચીત તેણી બરાબર સંભળી શકતી હતી

“દીક છે દીકરા સાહેબજી !

“સાહેબજી પપા ! સુખથી પોતી ઉઠો !”

“અરે પણ એક વાત તુને પુછતા હું બુધી ગયોજી, દીકરી ! તેવજી બારણા આગળથી થોડાક કદમ આગળ વધ્યા પછી કાંઈ યાદ આવવાથી પાછા અસલ જગા તરફ જતા બોરયા આપણા રૂંસી દીકરાની તસવીર તે કયા ટગારી ગુન !

“પપાજી, એ તસવીર મે મારા ઓરડામા ટગાવીજી ! આએ થુ આએ રહી તે—જરા અદર તો આવો !”

“સરદાર સોરાબશાહ જેવજી બારણા આગળ ઉભા હતા તેવજી ઓરડામા દાખલ થઈ સમી જોવા ગયા

“ઘણી સરસ જગાપર ટાંગીજી, બેટા ! આએ લાઇટમા એનો બાહાર કેવો મારેજી ! ખુદા એ દીકરાને સુખી રાખે” અને અહી રૂંસીની સખી જે બીતપર ટાંગેલી હતી તેની બરાબર સામેની બીતપર તેહમીની સખી પર નજર પડવાથી બોન્યા વાહ ! મારી તેહમી દીકરીની સખી બરાબર એની સાથે આવવા પામીજી ! ખચીત, એક સરખી ફરેમને લીધે જાણે એ એક ‘હેન્ડસમપેર’ બનીજી ! અહી ટાંગ્યા પછી તેહમીની દીકરીએ આએ સખી જોઇજી કે ગુલ !”

‘ નહીજી, નથી જોઇ ! એ ખીચારી મારા ઓરડામા’

આવેછ કયારે ? મધ કાલે પહેલવહેલી એક વખત ઉભા ઉભા
એકાદ બે મીનીટ આવી હતી તેને તેડીનેથી ફૂજ પસતાઈ”

“કાચ વારૂ”

ગુલે મધ કાલવાળો બનાવ સોરાબશાને કહી સભળાવ્યો.

“પપા, એ બેહેન હજી પોતાનું ફૂખ શુભતી નથી.”
તેહમી પોઢી મધ છે એવી માન્યતા વચ્ચે ગુલ સરેસ્તાના મોટા
સાદે બોલી “પોતાની સખી જોઇ એને એની આમલી સુખી
સ્થાતી યાદ આવવાથી અહીંથી રડમસ એહેરે ચાલી મધ
હતી”

“એની શુભ છે, હવે એણે પોતાના મનને હર મુરતે
મકકમ બનાવવું જોઇએ ચાલો ફૂ હવે જઈએ. તું સુતી
ખતે તેહમી દીકરી કેમ છે તે જોઇને મુજે, બેટા” તેવશુ
જતા જતા બોલ્યા

“વારૂ પપાજી”

અહી ગુલ પાઝી વાચવા પડી. દશ થયા-સાડા દશ થયા
અગીઆર થયા પણ હજી તેને ઉઠવા ગમ્યું નહી, કારણ કે
તેણી જે નોવેલ વાચતી હતી તે અત્યંત રમીલી હતી

અતે સાહજા અગીઆરનો અમલ થતા ગુલ તે નોવેલ
ટપ્પલપર પડતી મેલી ઉઠી, કારણકે મોડી રાતવેર વાચવાનો
તેણાને માહવરો નહી હતો તેથી માથું દુખતું હતું

“ચાલ, જરા તેહમી થું કરેછ તે જોઇ આઉ” એમ
ડીચારતી અલગે પગલે તેણી તેહમીના ઓરડામા મધ ત્યા
તેણે તેહમીને પોતાના બીજાનામાં કોર વળાને સુતેલી જોઇ
તેની આયા કેથેરાઇન ઓરડાને બીજે નાકે ઉઘાપલી હતી

“એ પોટેલી છે. એને ‘ડીસ્ટબ’ કહેવાનાં જરૂર નથી ખુદા એ બેહેનને શાતીની ઉંચ બહે.” એમ મનમા બોલી શુલ અલગા અને ધીમા કદમે પોતાના ઓરડામા ગઇ અને બીજાને જઇ સુઇ ગઇ તે બીચારીને સ્વપને ખ્યાલ નહી હતો કે આજે રાતે ત્યાં શુ બનાવ બનનાર હતો.

તેહમી બીજાનામા જાગતી પડી રહી હતી શુલ તેના ઓરડામાં આવી ગઇ તે તેણી જાગતી હતી શુનના જવા પછીથી તે તેજ સ્થિતિમા પડી રહી. સાહડા અગીઆરના બાર થયા પછી એક વાગ્યો તોય તેણી ઉઠી નહી, પણ તે પછીનો અસાધારણ લાગા લાગેલા કલાક પસાર થઇ જ્યારે તેના ઓરડામાના નાના સુદર ટાઇમપીસે બેના ટકેરા આપ્યા કે તેણી બીજાનામાથી ઉઠી ઉભી થઇ

તેણીએ સઉથી પહેલા પોતાની આયા કેથેરાઇન તરફ નજર ડીધી હતી, તે ફરજથી દાસી બર બિવામા મોટે મોટે ચોરતી હતી. એ પછી તેણી શુનના ઓરડામાં જવાના બારણા તરફ ધીમા કદમે અને ઉઘાં શ્વાસે ગઇ તેણી તે ઓરડામાં દાખલ થઇ નહી, પણ બારણાનો પડદો ખેંચી દુરથીજ નપાસ્યુ કે શુલ નીદ્રાવશ છે કે નહી ત્યાંનો મામલો પણ તેમજ હતો બતીના ધીમા ઉગ્ગસમા તેણીએ જોઇ લીધુ કે તે બતી બેહેન પોતાના હાથપર ગાલ ટેકવી તથા બીજો હાથ માથાપર મુકી શાત ઉઘમા પોટેલી હતી

“મને માફ કરજો, મારી વહાલી બેહેન! મને માફ કરજો તારા ને તારા પપાના હેઠાનમા હુ દટાવતી છઉ, પણ મારી કમનસીબ સરજત મને આજે જીવમાતથી ખીજ

નરક ખેચી જાયેછ ખુદા તમે વાહવાઓને સુખી રાખે ।”
એટલુ મન સાથ પટપટી તેણી પોતાના બીજાના તરફ ફરી
અહી તેણીએ એક ન્હાનો હેન્ડબેગ, જે આગમચથી
નષ્ટ્યાર રાખેલો હતો, તેમાંથી એક ખીડેલો કામળ કાઢી
પોતાના તકીયા તળે મુક્યો અને દુ ખથી ઉભાતી છાતીએ
મોતી જેવા આમુઓ ખેરવતી તે કમનસીબ છોકરી ધીમેથી
બારણુ કિત્તી બાહેર નીકળી પાછલા બગીચાની ગીચ ધટા
વચ્ચેથી પસાર થઇ બાગની પાછલી ચકરીને રક્તે તે નીહા
અ ધકારમા ગોયા ગુમ થઇ ગઇ

પ્રકરણ ૪૨ મુ .

“ મને નગુણી ધારતાં નાં । ”

(પ્રબધ)

આફતમા આફત લાગીને, તેમા કરે ઉમેરો,
દુ ખર્મા દુ ખ મોટુ ઉપજવે, ગીરદેશીનો ઘેરો
નબળો આવે દહાડો જ્યારે, જગમા આદમ કેરો;
નડવા નીકળે દુસ્મન થઇને ગીરદેશીનો ઘેરો ।

(તારાપોરવાળા.)

પાછની રાતે સાહસ પાયને અમલે આયા કેથેરાઇન
રાખેતાના મામુલ મુજબ બીજાનેથી હડી પોતાનુ ગરમ બરતુસ
ધડીવાળી પાછલી તરફ દાખલુ કરવા સાર જતી હતી તેટલા

તેની નજર તેહમીના ખીજાનાપર પડી. તેણીએ ભારે અચ-
નીથી જોયું કે તેનું ખીજાનું ખાલી હૃદય !

“મારી તેહમીઆઇ ક્યાં છે ?” તેણી તે દેખાવ જોયા
પરાખર ફાળ ખાઇ પોતાનાજ મનને પુછવા પડી “આજે
ખીજાનું ખાલી કેમ ? એવણુ એટલા જલદી રોજ ઉઠતા નથો
આમણાં દીવાનખાનામા તો નહીં હોય ?” તેણી ઝટ તે તરફ
ગઇ, ત્યાં જતાં તેણીને હાજતખાનાનો ખ્યાલ આવ્યો ત્યાં દોડી
ત્યાં પણ ન જણાયાથી મેહેલની અમાસીપર ગઇ, કે જ્યા
ઝેલના ત્રણ દીવસથી તેહમી બદલી કરવા જતી હતી. ત્યાંખી
નહીં મળવાથી તેણી બગીચામા ઉતરી અને મેહેલની ચારે
ખાણુએ ફરી વળી. અહીં તેને યાદ આવ્યું કે “આઇ કદાચ
ગુલાખાઇનાં ઓરડામા હોય—ખરેખર તો મેં પેહેલાં ત્યાં જોવું
જોઇતું હતું—એવણુ ત્યાંજ હશે ને હું અમથી ફાળ ખાઉંછ”
એમ વીચારી તેણી પાછી મકાનમા આવી અને ગુલનાં ઓર-
ડામા દાખલ થઇ ચોતરફ નજર ફીધી પણ તેહમી ત્યાં હતી
નહીં !

હવે તેણી પોતાને ઉપજેલો મહારાટ છુપાવી ચૂકી નહીં
આ વખતે ગુલ હજી ખીજાનામા સુતેલી હતી, તેણી ઉપ-
નજર પડ્યા બરાબર આયા કેથેરાઇન દેલીયા આમળ ધમી
જઇ મોટેથી પોકારી ઉઠી—“ઓ ગુલાખાઇ, ગુલાખાઇ, ઉઠો !
મારા તેહમીઆઇ મળતા નથી !”

તોપનો એક ગોળો ફાટયાથી ભડકી ઉઠે નેમ ગુલ ઉઠ
માથી ભડકા ઉઠી

“ઓ માય ! શું બોલી ?—શું બોલી ? તેહમી મળતી
નથી ?

“હા, બાપ, હા, તેવણુ ગુમ થયાછ હુ આખા મેહેલમા આગમાં બધે શોધી આવી પણ મારા તેહમીબાપ મળતા નથી તેવણુ ગુમ થયાછ !”

“ઓ નખખોદ ! મારા ખુદા ! એ નવી આફત થુ છે ! ગુલ ધસારામધ તેહમીના ઓરડામા વગર સાડીએ દોડી જતા બારે ગભરાટથી બોલી. “ઓ માય ! હવે થુ કરે ? થુ આખા મેહેલમા કે આગમા કેથેજ નથી ?”

“નથીજ, ફેટે નથી, હુ ફરેક જગે જોઇ આવીછ ” આમા કેથેરાઇન રડતી રડતી બોલી “અરે મારી કેવી બની ને અસરાય બાપ હતીરે !” તેનુ થુ થયુરે ! રખે કંઈ હુ ખની મારી—”

“ચુપ-કેથેરાઇન-ચુપ ! જે તે વખત-કવખત બોલ ના ! ઓ કાઇ મારા પપાને બોલાવી લાવો !”

ગુલ આ અચ્ચુચ આફતની એટલી ગભરાઇ મઇ કે તેહમીવાળા ઓરડામાં એક કાચ ઉપર ફસડાઇ પડી તેણીના હાથ-પગ ઘરઘર ધુજતા હતા આટલા વારમા આ મરખડ સાલળી મેહેલમાંના નોકર ચાકરો એકઠા થઇ મળલા હોવાથી તેઓ માહેલા એ ત્રણ નોકરો સોહરામશાહ શેઠને ઉઠાડવા દોડ્યા તેવણુના ગભરાટનો પણ પાર ન હતો ગુલ અને આમા કેથેરાઇન તો મોટે મોટે રડવા પડ્યા હતા ”

સરદાર સોહરામશાહ તુરત તેહમીનાળા ઓરડામા દોડી પહોંચ્યા તેવણુનેથી ઉઘમાંથી જગાડેલા હોવાથી પહેલા તો તેનુ એ શી મરખડ છે તે સમજી ચકયા નહી પણ ગુને તેવણુને જોઇને “ઓ પપાજી ! મારી તેહમી કેથે ગુમ થઇ

ગમ્મ ૧” કરી કહેવાથી તે યુઝરગ ગ્રહસ્થમી એક મી રીટ મલામને ફાટી રહ્યા !

પણ બીજી પળે હોમત પકડી તેવણે નોકરોપર તરાશે મેલ્યો કે ઊભા રહીને જોયા શુ કરોછ ?—મેહેલમા, આગમા દરેક ઠેકાણે ફરી વળો—બુઝો, તપાસ કરો ! તેણી કયા જાય ?

“ઓ પપાજી ! મને એક હેમતનાક ખ્યાલ આવેછ”
ગુલ જે સોફાપર ફસડાઇ પડી હતી ત્યાંથીજ રડતા રડતા બોલી “રખે એ દુખી બેહેને દુખથી કટાણી પોતાનાં જીવ પર કાંઈ કીધું હોય ? ઓ તેહમી ! તેહમી ! એ તે શુ સીતમ ગીધો ?

“તોઆહ—તોઆહ ! એવા વીચાર ના વસાવ, દીકરી મને તો લાગેછ કે એ અહીંજ કેથે એકાંતમાં બદગી કરતી બેઠી હશે તુ ગમ સાજેજ બોલતી હતી કે આજ બે ત્રણ નીવસથી એ અગાસીના એકાંતમાં કલાકના કલાક પસાર કરેછ કદાચ ત્યાં નહી હોય ?”

“ત્યાની નથી, મારા શેઠ !” તેહમીની આવા કેથેરાઇન હતી ત્યાંજ ફગલાયેલે ચેહેરે ઊભી હતી તેણીએ ઝટ જવાબ આપ્યો “હુ દરેક જગા જોઇ વળીછ મારી આઇ કેથે નથી !”

“પણ ત્યારે ગમ કયા ? ગુલ દીકરી તુ રાતે કેટલે વાગે સુવા ગમ હતી ?

“સાડઅગીયાર વાગે, પપા, તે વખતે તો હુ અહીં આવી એને કોર વળીને સુતેલી મારી આખે જોઇ ગમ હતી”

“દોટોક ગમના અમલે હુ જમન થઇ હતી તે વખતેબી

મે બાઇને પોટેલા જોયા હતા” આપા કેથેરાઇને વધુ ખબર આપી

“એ ઉપરથી સામેત થાય છે કે મધરાત સુધી એ અહીં હતી વાર એનો સરસામાન—તો તો નથી સાથે લઇ ગઇ ? તે લઇજ કેમ જાય ?

“તુરત આપા કેથેરાઇન બાઇનો સામાન તપાસવા પડી તેણીએ ખબર આપી કે બાઇની એક ન્હાની હેન્ડબેગ સીવાય બીજી બધું સલામત છે”

ત્યારે તો એ કોઇ તરફ ચાલી ગયલી હોવી જોઇએ, અરે પણ પપા—જરા થોભો એનાં બીજાનાપર આપણે જોયું ને આપણે તપાસવું જોઇએ”

ગુલ એકાએક ખ્યાલ આવતાં કાચપરથી ઉડી તેહમીનાં બીજાના તરફ ગઇ પહેલોજ તકીયો ઉચકતાં તેની નીચેથી નેને એક બધ પરબીકું મળી આવ્યું

“ઓ પપા—પપા, અહીં, આવો !” ગુલ તે કાગળ જોઇ ધારતીના એક ભયભીત ધુજરાથી કમકમતી મોટેથી પોકારી પડી “આએ તકીયા તળે એક બધ કવર મુકેલું છે અને તમારું ન મારું સરનામું કીધેલું છે આએ શું, એનાજ હરફ છે ! ઓ ખુદા ! એ કેવી આફત ! જલદી કરો, પપા, એમા શું લખ્યું છે તે વાંચો ! અને એમ જોલી સોહરાયશાહનાં હાથમા તે કાગળ પાસ કરી તેણી તેહમીના બીજાનાપર બેસી ગઇ !

સરદાર સોહરાયશાહે ધડકતી છાતીએ તે કાગળ ઉખેલ્યો તેમા નીચે મુજબ લખેલું હતું —

મારા માયાળુ મુરખી કાકાજી તથા મારી વ્હાલી ગુન
 જોમ—જત હુ આજ રાતે તમારો સુખી છાંયો છોડી જાઉં છ
 તેમ નહીં કરવા માટે મારાં દુખી મનને મેં ધણુ મનાવ્યું,
 પણ મારૂં દીલ એ વાત કબુલ કરતું નથી વ્હાલા કાકાજી,
 હુ મારૂં દુખ ભુલી શકતી નથી હુ છુપા બળાપાથી અંદરની
 અંદર બળી મરૂં છ મારૂં બાપીકું બાદશાહી સુખ એકે રાપના
 મીસાલ થઈ જવા પછી મેંએને અને એકલ તો હતીજ નેમા
 એક બીજા છુપા દુખે મારા મન અને મગજ પર રાત અને
 દહાડો એક નવી એકરારી બરપા કીધાથી મનના સમાધાન
 સારૂં હુ તમારૂં વ્હાલુ મકાન ખાત્રીથી માનજો કે ધણીજ
 નારાજ—સાથે—છોડી જાઉં છ તમારા માયાળુ છાંયાર્માં હુ
 પુરતી સુખી હતી અહીં તમે એક વ્હાલાઓએ મને મારા
 બાપીકા ધરને જેવા સુખ—સગવડથી રાખી હતી, પણ ચોકસ
 કારણોને લીધે મારૂં અંતરજી અહીં વસના ના પાડેછ
 વ્હાલા કાકાજી તથા વ્હાલી ગુલ! તમે મને નગુણી ધારતા
 ના મારા અહીંથી ચાલી જવામા તમે એકનો કે માણેક
 માસીનો કે તમારા નોકર ચાકર વટીકનો કોઇનો કામજ કસુર
 નથી તે એક કદખી નહીં શકાય એવું ગુપત કારણ છે, જે
 દલગીર છુ કે અત્રે હુ દરશાવી શકતી નથી મને તમારા
 ઘરમા રતીભાર મુઝાવાનું થયું નથી કે કોઇએ મારૂં કશું
 અપમાન કીધું નથી જે ભવીશમાં ખુદા આપણને સારે
 ચોક્કસીયે મેળવશે તો તે વખતે મારા ગુપચુપ ચાલી જવાનું
 કારણ હુ ખુદ્દા દીલથી તમે વ્હાલાઓને કહેવસ મારા
 ગુમ થવાથી મારે માટે હરગેજ કાંઈ ભુરો ખ્યાલ લાવશે
 ના તેમજ કાંઈ પણ શોધખોળ ચલાવવાની કોશિશ કરશે

ના હું ખુદાના વીશ્વાસમાં માનવાવાળી છું, તેથી મારી
 ઝડગીનો હું કોઇ અરીયારી પગલે નાશ કરશ એવીથી
 ચીતા રાખશે ના મારી સરજત મને જ્યાં લઇ જશે ત્યાં
 જવશ મને મારા એક પુરા જીવ જોગુ ગુજરાન કરવાનું
 ભારી પડવાનું નથી તમે વહાલાઓ તે બાબે કોઇ રીતે
 મુઝાશે ના મારો નીગેહબાન તે દસ્તગીર ફાવર છે ! ફરી
 ફરીથી તમે જેહ મેહેરમાનોની મારી ચાહુ છ કે મને નગુણી
 પારશે નહી. મારા પડતા વખતમાં એક સગા બાપથી
 આલે આશરો તમે મુરખીજીએ મને આપ્યો છે અને મારી
 વહાલી જેહેન ગુલે મને એક સગી જેહેન મીસાલ ચાહી છે
 તેની હું પુરતી કદર કરૂં છ—પણ મારા કીસમતની કરામત
 આગળ હું નાચાર છું. ખાતરી રાખજો કે હું જ્યાંથી
 રહીશ ત્યાં નીતીથી, આખર ધજતથી અને મારા બાપીકા
 ખાનદાનને જેબ મજે એવીજ રીતે રહીશ વહાલી ગુલ !
 મારે લીધે તું જરાખી દલગીર થતી ના અક્ષયત, તને ધણુ
 લાગશે, પણ બનતી કોશિશથી મારી જુદાઇ ભુતી જજે અને
 દીલની એક સાચી યાદથી મને યાદ કરતી રહેજે. મારા
 વહાલાઓ ! હું સુખપ્રથી પુને તમારા રીતળ જાયામાં રહેવા
 આવી તે વખતે મને આંખે પગલાનો ખામમાની ખ્યાલ હતો
 નહી, પણ તે પછીના ચોકકસ સંજોગોને લીધે મેં આંખે
 દરાવ અચભુત કીધો છે કાકાજી, મારા મરહુમ કમેતે
 મારયા ગયલા નેકબખત પપાની દુખી યાદ આંખે દુખી
 જીગરમાં રાત દહાડો પજરતી ચાલુજ રહેશે હું ગમે ત્યાં
 અને ગમે તેવી સ્થિતિમાં સમડતી હોવશ, પણ મારી છાતી
 માહેલા એ જાગરા કદી રજ આવવાના નથી—સીવાય કે

તેમના ખુનીઓ આજે ખુશાલ ચેહેરે ફરી ફરી કાયદા ની ચુગાલ માર્થી છટકી જઈ મોજ મારે છે, તેઓનું પાપ કુટી તેઓ લાયક ફેળે પુગે. હુ દુવા ચાહું છ કે તે દહાડો આપણને જલદી દેખાડે ! જે માણસે એ ખીકુ ઝડક્યું છે તેની ઉપર મારા મેહેરખાન કાકાજી, મારી તરફ નહીં પણ મારા વહાલા મરનાર પપા તરફ જોઈને તમારી હાલનીજ ખત ચાલુ રાખજો વહાલાઓ ! મારી આજની એ અદખી મને મોટા દીલથી માફ કરજો એટલું માંગી લેજો છું જ્યારેખી તમે આ પગલાનું ખરૂં કારણ જાણસો—જે ખુશ દહાડો ખતાવે તો—ત્યારે મારા આ પગલાને તમે હરગેજ અયોગ્ય કહેશો નહીં સાહેબજી !

લાઃ દુ ખી તેહેમી.

“મારા પરવર દેગાર ! તેહમી દીકરીને એ શુ સુખ પડ્યું ?”

સરદાર સોહરાબશાહ તે કાગળ ગુજના હાથમા આપતા હારે અફસોસ કરી બોલ્યા

“શુ છે, બાવાજી મને જલદી કહો !”

“કાંઈ નથી, દીકરી, એ ખુદાની મેહેરથી સલામત છે, પણ નહીં સમજ પડે એવાં કારણને લીધે આપણું મકાન ઝાડી ગઈછ” તે ધરડા ગ્રંહસ્થ ગગળતે સાદે બોલ્યા. તેવણુ તેહમીને પોતાની પેટની દીકરી ગુલ મીસાલ ચાહતા હતા તેહમીના અચ્ચુચ ગુમ થવાથી તે માયાળુ મુરખમીને ઘણું લાગ્યું, પણ હુ “એમ કરસ તો ગુલ હેમતી જશે” એવા ખ્યાલથી પોતાને ઉપજેયું અસહ્ય દુખ તરણુ જાહેર થવા

રીપુ નહી, તેવણે બધા નોકર ચાકરોને તુરત બોલાવી લીધા અને આ બાબદની કશી ચુનોચરા કરી નહી એમ ફરમાવ્યું

“અકસોસ ! તેહમી-તેહમી, તે તો સદાની કાળી દીલી લગાડી” ગુલ તે કાગળ વાચી રડવા લાગી

“નહી દીકરા, એમ ના બોલ ? તે ભલી છે કાઠ બલાજ હેતુથી ગઈ હશે

“મને એનો ખુલાસો કહજ સમજ પડતો નથી”

“મારી હાલતખી તેવીજ છે, ગુલ હવે એ લખેછ તેમ ગોઘખોળ કરવામા સાર નથી”

“ઓ પપા ! તે બધું ખરૂં, પણ એ બીચારી અહીથી થુ કામ એમ ચાલી ગઈ તેનો ખરો ભેદ આપણે કેમ મેળવ્યે ?”

તે મળવો મુશ્કેલ છે તે ભેદ તો એ પોતાની સાથેજ લઈ ગઈછ એ લખેછ તે વાચ્યુ કેની કે “ચોકકસ કારણોને લીધે માત્ર અતઃકરણ અહી વસવા ના પાડેછ ?”

“પણ એ ચોકકસ કારણો શુ હોવા જોઇયે ?”

“તે આપણે શુ જાણીયે, દીકરા ?” સરદાર સોહરાબશાહે તેહમીનો કાગળ ફરીથી વાંચતા કહ્યું એ ‘ચોકકસ કારણો’ કરતા એનો આએ વાકય વધુ અરથ સુચક છે કે “હું મુબઇથી પુને તમારા શીતળ છાયામા રહેવા આવી તે વખતે મને આએ પગલાંના ખાબમાખી ખ્યાલ હતો નહી, પણ તે પછીના ચોકકસ સંજોગોને લીધે મે આ ઠરાવ અચ્છુચ કીધો છે” એની ઉપરથી આપણને સમજવાનું છે કે એના અહી આવ્યા પછીથી એને અહીથી ચાલી જવાનું કંઈ કારણ મળ્યું છે”

“અહીં આત્મા પગી તુ કારણ હોય પપાજી ? મેં તે
એતુ દીલ દુખન્યાતુ એ કેહતીજ નથી, ને વીશે તે એ સાફ
ખુલાસો કરેછ, પણ એતુ કારણ તુ હશે તે આપણે તુ
જાણીયે ?”

આ બાબત વીશે તે બાપ બેટી વચ્ચે એક કલાક સુધી
વાતચીત થઇ, પણ તેહમીના ગુમ થયાતુ ખરૂં કારણ તુ
હતુ તે તેઓ કાંઈજ કહી શક્યા નહીં દુકર્મા, આ બનાવથી
તેઓ બેહદ ગમગીન બન્યા અને તે દીવસથી બીચારી ગુન
એકલી ઝુરવા લાગી

એની સ્થિતિમા બીજા ચાર માસ પસાર થઇ ગયા, જે
અરસામા એક તરફ ડીટેકટીવ મોરારીરાનની કે બીજી તરફ
તેહમીની કશી ખબર મળી નહીં ગુલ ધારતી હતી કે તેહમી
કોઇ ઠેકાણે દર પડ્યા પગી કંઈ કાગળ લખજે, પણ તે
અતુમાન બોલુ પડ્યુ

તે ચાર મહીના સુબેદાર હાઉસમાં બહુ સુરત પસાર થયા
પણ તે પછી સરદાર સોહરાબશાહનો મોહામણો સપુત રસ્તમ
સુબેદાર મુબઇ આવી પહોચવાથી સુબેદાર લોડજની સુરતી
પાછી તેજમાં ફેરવાઇ ગઇ તે બાપ-બેટી તે પનોતા પુતને
જોઇ હઝાઇ ગયા, ગુલ, જે તેહમીના ગમમા ઝુરતી હતી તે
ફરી એકવાર ઉલટમદ બની

રૂમીતુ પુને આવી પહોચવુ વગર શકે કોઇ સારે
ચોવડીયે થવાથી સુબેદાર લોડજ પાછો ગાજવાજી રહ્યો તે
સઉનો માનીતો હતો, કારણકે તેનો નમનતાઇવાળો સ્વભાવ
સઉ કોઇના ઁગર સહેલાઇથી જીતી શકતો હતો. ધરમાના

નોકર-ચાકર પણ તેના આવનાથી ખુશ થયા લગભગ ત્રણ સાહસ ત્રણ વરસે તે વીલાયતથી પાછો ફર્યો તે છતાં સરદાર સોહરાયશાહે બારીકાઈથી જોઈ લીધું કે રસીના સ્વભાવમા, રીવેકમા કે વરતનમા જરાએ ફેરફાર થતા પામ્યો ન હતો તે પહેલાનાં જેવોજ હસમુખો અને રમુજી સ્વભાવનો હતો ગરીબો તરફની તેની દીક્સોજી જેવી ને તેવી સજીવન હતી

વાચનાર જાણે છે કે તેહમી મુબઈથી પુને પોતાને ત્યાં આવી વસવાની ખાસર ગુલે પોતાના ભાઈ ઉપર વીલાયત ખાતે લખી વાળી હતી, પણ તે પછી તેહમી અચ્ચુચ ગુમ થઈ તે બીના પોતે દુખી બનનાથી તેણે લખી ન હતી રસી પુને આવી પોતાના બાપ-મેહેનને હરખથી બેટ્યો અને તેજ વખતે તેણે તેહમીને મળવા ઇચ્છ્યું, પણ ગુને ગમખાર ચેહેરે તેણીના ગુમ થવાની ખાસર કહી સભળાવવાથી તે બસો જવાન તે બનાવપર જેટલો અજબ તેટલોજ દુખી થયો

“પીટી !” રસી તે ગમગીન હકીકત સાબળી અફસોસ કરી બોલ્યો “પણ એમ એકાએક આપણુ ઘેર તજીજવાનું તેહમીને કારણુ શુ આવ્યું તે હું સમજી શકતો નથી. તમે તે સખબ શુ હતો તેની તપાસ કીધી હશેની, હે, પપા ?”

“દીકરા, તે કારણુ શુ હતું તે આજ સુધી અધારામા રહ્યું છે” તુ એવું છેવટુ કામળ વાચશે તો સમજશે કે આપણી તરફના કેાઈમી કારણુને લીધે એ અહીંથી ગઈ નથી.”

રસ્તમજી શેઠ ! કારણુ શાનું પુછોછ ? તેહમી ગુમ થવાનું કારણુ તો તમેા નામવર પોતેજ છે !

બપોરના આજ્ઞા પછી રસી પહેલવહેલો ગુલના ઓરડામા

ગયો અને પોતાની તસવીરની સામેજ તેહમીની તસવીરપર અચ્ચુચ નજર પડતા એકદમ ચમકીને પુછવા પડ્યો “ગુલ ! આએ સખી કાણુની ?”

“ઓ ! ફસી, એ આજે તમે શુ એમ કરોછ ? નથી ઓલખતા ? એજ આપણી તેહમી !”

“એ તેહમીની તસવીર છે ! માઇ ગોડ ! ગુલ, તુ મને ખનાવતી તો નથી ?” ફસીના દીલમાંથી વીજળીક પ્રવાહનો એક ગુપ્ત ઝટકો આ વખતે એવો પસાર થઇ ગયો કે તેની રંગેરંગની અસરમાં તે જવાનનો ખુબસુરત ચેહેરો જોવાજોગ હૃદ સુધી આતશીયા થઇ આવ્યો !—તે એકદમ તે તસવીરની સામેના એક સોફા કાચપર બેસી ગયો અને ગુલને કાંઇ વહેમ ન પડે એટલા માટે પડોસની એક ટીપાઇપર પડેલુ એક ચીત્રયુક્ત ચોપાન્યુ ઉચકી તેનાં પાના તન મનની તમામ બેકારારી વચ્ચે આગળથી પાછળ અને પાછળથી આગળ ફેરવવા લાગ્યો.

“ઓ નહીરે, ફસી દીવર ! હુ તુને ખનાઉ એમ અને મી ? આએ સખી મારી તેહમીનીજ છે ”

“એ એટલી બધી ‘હેડસમ’ છે ? કેવો દીલકસને ‘સ્વીટ’ ચેહેરો છે ! પુચ્ચર ગલ’ ! મે તો એને કંઇક વરસો પર જોયલી—તે પછી મે એને જોઇ નથી ”

તેહમીની યાદથી ગુલની આખમાં આંખુ આવી ગયાં, પણ તેહમીની તસવીરે ફસીનાં જીગરને પેહલીજ નજરે ચીરીને બેઠી છેદી નાંખ્યુ તેનો તે ખીચારીને ખ્યાલથી નહી હતો !

ઓ ડુદરત ! ડુદરત ! તારી રચનાને કાણુ પહોંચી શકે ?

નારા ગેળી બેદ-ભરમોને કાણુ પામી શકે ? બહાલાં વાંચનાર !
આ કેવો હેરત પમાડનારો સન્નેગ હતો કે રૂસીની તસ્વીરે
તેહમીના નાભુક જગરમા પ્યારની ચીંચારી પાડી, અને તેહ-
મીની તસ્વીરે રૂસીનું અત કરણુ તે "સ્વીટ એહેરો" જોતાંવાર
ચાડ્યાંક કરી નાખ્યું !

મકરણુ ૪૩ સું

એક જવાન પારસી બેરીસ્ટરની કીર્તિવત કારકીર્દી

(દોહરો.)

સરખાત જે કામની હોય સારી,
પડ્યું બખ્ત તેને દીએ ગુપ્ત ચારી !

(તારાપોરવાળા)

“ગુલ-ગુલ, તે ને પપાએ ખચીત મોટી બુલ કીધીછ.”
તજ સાંજે રૂસીએ ફરી ફરીથી પરીચારો કીધો “તેહમીએ
પોના પાછળ શોધ કરવાની ના લખવા છતાં તમોએ ચુપ
બેસી રહેવું જોઇતું નહતું ”

“પપાના ધ્યાનમાં એ વાત નહીં ઉતરી, રૂસી, અને
ધાર કે કદાચ ઉતરતે તોગી તો તેહમી સેહેલાઇથી મળી
આવતે એ વાત માનવાને હું ના પાડુ છ ”

મળતે કે નહીં મળતે તેનો સવાલ નથી, પણ એ કમ-
નસીમ છોકરી ગુમ થવા પછી ક્યાં ગઇ તેની લટતી શોધ
જોળ કરવાની આપણી ફરજ હતી.” રસ્તામ સુએદાર ફરીથી

બોલ્યો. “ખચીત્ત, હું પોતાને કમનસીમ સમજી છું કે તેણી અહીં હતી તેટલાંજ માફ પુને આવવું થયું નહીં. આએ બાબદનો મારો અણગમો મેં પપાને બી ક્યારનો કહ્યો. જ, હજીબી આપણે છુપી તપાસ કરીયે તો શી હરકત છે, ગુલ ?”

“હું ધમ્મું છું કે તેમ થાય અને મારી તેહમી મને પાછી આવી મળે ! પણ રૂસી, પપા સાથે એ બામે પુને કંઈ વાત થઈ છે ?”

“નહી, આએ વીચાર મને હમણાજ આંચોછ એ વીશે હું પપા ડીયરને જરૂર પુછ્યું.

“પુછજો-પુછજો-ઓ ! ત્યારે તો કેવું મળેલું ! મારી ગુમ થયેલી જીવેન્નન સહી પાછી આવે એ દહાડો કયા છે !”

આએ કામ તુરતાતુરત તેજ વખતે થવું જોઈતું હતું હવે વખત ધણે નીકળી ગયોછ-પણ ખુદા છે હું મારેથી બનવું કરીશ.

રાતના બાણા પછી રૂતમે આગલા દીવાનખાનામા સરદાર સોહરાબશાહ આગળ આએ વાત છેડી તેવણુ પ્રથમ એકમત થયા નહીં પણ રૂસીનો ધણે આગ્રહ જોઈ “તારી મરજીમા આવે તેમ કર, દીકરા” એમ અ તે રજા આપી પપાની પરવાનગી મળેલી જોઈ તે બેઉ લાઈ-બેહેન ખુશી થયાં

“હું હવે મને જે જે યોગ્ય લાગશે તે પગલા લઈશ” કેસી બોલ્યો અને આ બીના તુરત વેળા ત્યાજ પડતી મેલાઈ

રૂસી નીલાયતથી જે ઉલટ અને ખુશાલી વચ્ચે પુને આવ્યો હતો, તે ઉલટ અને તે ખુશાલી પુનામા પગ મેલ્યા પછી ભાગ્યેજ એકાદ કલાક રહેવા પામી પ્રથમ ને તેહમીના

ગુમ થયાની વાન સાલણી ગમગીન થયો અને તે પછીના એકાદ-મે કલાકમાં તેહમીની તસવીર જોઇ તેની તમામ ખુશાલી એક તડાકે ઉડી ગઇ તે મધુરી માહબુબનો દીલજીત ચેહરો જોતાજ તેા જીગરમાંથી સાચા પ્યારનો એક બેદી જીભજીભાટ પસાર થઇ ગયો અને તેજ પળથી તે જોએન ને બેકરાર બન્યો.

તે વારવાર ગુવનાં ઓરડામાં જઇ તેહમીની તસવીર િહાળી તેની જીદાઇનાં તાપમાં મનમાં ને મનમાં બળવા નાગ્યો. આ એક એરી નાજુક બાબત હતી કે જેમ ખુદ તેહમી પોતે મીઠાઓ આગળ તે પામેતો ઇશારો કરી ચઢી ન હતી તેમ રૂસીનો હાલથી તેવોજ થયો હતો.

પણ તેહમીની તસવીર તરફના તેનાં વારવારનાં અવલોકનથી ચગરી ચુલને એતી જતા વાર લાગી નહીં કે તે ગુમ થયેલી ગોરી રસ્તમજીભાઇનું જીગર ક્યારનું ચોરી ચુકી હતી.

વગર શકે ચુલના બાબમાં આ એક નવી અને અજબ જેવી શોધ હતી. એ શોધથી તેણી ફલગીર નહીં હતી, પણ તેણીની ફલગીરી એટલીજ હતી કે રૂસી ચાર દહાડા મોડો આવવા પામ્યો હતો. જો તે તેહમી પુનામાં હતી તેટલાંજ આવવા પામતે તો ચુલ પોતાના ભાઇનાં આ ખાલેશ પ્યારમાં સામી તેને મદદગાર થઇ પડતે અને તેનું પગીજીત જરૂરજ લાલદાયક આવતે.

રૂસી વીલાયતથી આવ્યાને એક માસ વહી ગયો એ અરસામાં સરદાર સોહરાબશાહને પણ અજબથી ઉપજ્યા પીના રહી નહીં કે એ છોકરો અહીં આવ્યા પછી અચબુચ

ઉદાસ કેમ થઇ ગયો છે. રૂસી તેહમીપર પ્રસન્ન થયાનો હતો તે તેવજીને સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ થયો નહીં જો કે ગુલ તે મામલો ચેતી ગઇ હતી તે છતાં જ્યાં સુધી ખરો ભેદ ખુલ્લો થાય નહીં ત્યાં સુધી પોતાના પપા ડીયર આગળ ઉઘડ માપ “આટો-આફવા” નુ તે ડાહી કુમારીકાએ વાજખી બીચાયું ન હતું.

“ગુલ !” એક દહાડે રૂસીએ ગુલને તેણીના એકાન ઓરડામાં સવાલ કીધો. “મને તારી પાસની એક ચીજ થોડો વખત જોઇએ છ તે તુ આપી શકશે ?”

“તે શું રૂસી, મને ખુલ્લા બેલોમાં કહેો.”

“આપણી તેહમીની તસવીર !” ગુલની બારે અઝમખી વચ્ચે રૂસીએ ખુલ્લો ખુલાસો કીધો. “મારે તે ઉપરથી મારે સાર એક બીજી એવીજ કાપી ઉતરાવવીછ. તારી મીરાસ હું જોવી ને તેવી પાછી તને સ્વાધીન કરીશ કેમ કે મારકત છે ?”

“જરાબી નહીં ! પણ રૂસી ડીયર ! અહીં ગુલ પોતાના બાઈલાં અનુમાનને ટેકા મળવાથી હાથ આવેલી બાજીને બાજી પડતા ધ્રુમ દસીને બોલી “માગી તેહમીએ તાર એટલું બધું ધ્યાન એટલું તેનું કેમ કારણ ? એમા કાંઈ ભેદ હોવો જોઇએ.”

તે સોહામણો જવાન ગુલના આ અર્થસૂચક ટીકા સાંભળી શરમાઇ ગયો !

“શું મારી તેહમીએ તાર દીલ જીત્યું ?” એ બાઈ, હું ઇચ્છું કે મારે એ અનુમાન ખોટું નહીં હોય.” રૂસીએ જવાબ નહીં આપવાથી ગુલ તેને ઉત્તેજન આપી પુછવા પડી

“વગર શકે ખરૂં છે-હા, આએ દીલકથ ચેહેરાએ પેહે-
સ્થીજ નજરે મારૂં જીગર જીતી લીધું” રસ્તમ સુમેદારે
તુરત સાથેસાથે એકરાર કરી દીધો. આ વખતે તેનો ચેહેરો
જોવાજોગ હદ સુધી આતરીયા જન્યો હતો “તું મારી બહાલી
બેહેન પાસે મારા દીલનો બેદ ખુલ્લો કરતા હું જરાખી
અચકાવાનો નથી પુઅર મર્દ”. ખુદા જાણે તે ખીચારી કયા
હશે! યાદ રાખજો, ગુલ, કે તેહમીને શોધવા સારૂં અનીખના
તારા તોડવા પડે તો તેમી હું તોડશ, એ એક સીવાય ખીજી
કોઇમી છોકરીનો હું કદી ખ્યાલ કરવાનો નથી જ્યાં સુધી
એનો પનો મળશે નહીં ત્યાં સુધી સરદાર સોહરાબશાહ
પોતાના દીકરાને સસારમાં પડેલો કડી જોવા પામશે નહીં”

રસીનો આ જોરસાદાર જવાબ સાંભળી ગુન હેરતની
આગળી દાતમાં પકડી એકાદ-એ પળ સુની નેનો ચેહેરો એક
સરખો જોવા પડી.

રસી, જોકે પપા સાથે મને આએ જામતમાં કશી વાત-
ચીત થઇ નથી, પણ તેહમી ગુમ થઇ તે વખતનાં એવજુના
માર્મીક ઇશારાઓ એવા અર્થસુચક હતા કે હું ત્યારેજ પામી
મઇ હતી કે પાચે દહાડે તમે બેઠોને જોડાઇને એક થયલા
જોવાની એવજુનાં દીવમાં કોઇ મોતેમર અરમાન જરૂર હોવી
જોઇએ”

ગુલના આ ખુલાસાથી રસીના ગાલપર રતાસ ધાઇ
આવ્યો. બાપ અને બેહેન જાને જણા તેની પસંદગીપર
બહાલી ધરાવે છે એમ જણી તે જવાનનાં ચેહેરાપર ખુશા
લીનો ગુપ્ત છાપ પ્રગટી નીકળ્યો.

“અફસોસ ! તે વ્હાલીની ગેરહાજરીમા મને ‘સુમેદાર લોડજ’ સુનો ને ઝાખો લાગેછ હુ જે ઉલટથી વીલાપતથી આવ્યો તે ઉલટ જાણે આએ તસવીર જોધને તેની ખીલની ઉમેદમાજ કરમાઇ ગઇછ વ્હાલી ગુલ ! એનેજ લીધે માટે હવે પુનાને છેલ્લી સલામ કરવી પડશે હું મારા ધધાની શુર-આન પુનામા કરવા ચાહતો હતો, પણ તે વ્હાલીની મન-મોહક સુરતની ગેરહાજરીને લીધે પુના શેહેર ઉપરથી મારૂ દીલ ઉડી ગયુ છ ”

વ્હાલા વાચનાર ! રૂસી આ શુ બોલતો હતો ? ગોયા તે તેહમીનાજ વીચારોને પોતાની તમામ બેખબરી વચ્ચે પડ્યા પાડતો હતો ! તેહમી પણ એજ ભુદાઇ અને એજ હુ ખને લીધે સરખા મોહરાબશાહ જેવા માયાળુ મુરખીનો સીતલ છાંયે અને પુના શેહેર તણ ગઇ હતી !

“ઓ રૂમી-રૂસી ! એમ ના બોલ ! પપા હવે તુને પોતાની નજરથી દુર જવા દેવાના નથી, તુ કયા જવા ઇચ્છેછ ?”

“મુબઇ”

“મુબઇ ? કાંય ? તુ પુના શહેરમા તારો ધધો નથી ધીકવાનો ? પપાના મોટા લાગનગ અને મોહળી ઓળખાણુ-ખીજાણુને લીધે તો તુ અહીં પુનામાજ જલદી પકાઇ જશે.”

“ખરૂ છે, ગુલ ડીયર, પણ પુના પરથી મારૂ દીલ હવે ઉડી ગયુછ મુબઇમાં ધધામા ફાવવાના ‘ચાન્સીસ’ એક નવા ખેરીસ્ટર માટે થોડા છે, પણ ખીજી તરફ એવાખી દાખલા છે કે તેવા ખેરીસ્ટરો મવાજ પછાત રહતા નથી. એ તો

આહોશી અને કીસમનનો સવાલ છે કાઠ ભારે ચર્ચા કરાવનારો. એકજ કેસ ફતેહમદીથી હત્યો કે પ્રજના મગજપર સાબુત હાપ પડ્યો, એમ જાણવું ધારાના નામાંકીત હીમાયતીઓ એવીજ રીતે જાહેરમા આવ્યા છે”

હુ ઇચ્છુ છું, બહાલા રસી, કે તેમાનો તુ એક થાય અને તુ મોટી કીર્તી મેળવી પ્રજમા પકાય તેટલા આપણી તેહમીનો પ-તો મેળવવાને આપણે શકતીવાન થઈએ”

‘થે હ પુ, ગુલ, તારી દુવા મને આમીન થાય ! પછી કેમ, બોલની. તેહમીની સગી મને થોડો વખત ધીરશે કે ?’
હસીએ હસીને પુછ્યું

“મોટી ખુશીથી—મમે તો એજ સખી તમે રાખો !—મારી પાસે એની બીજી ન્હાની—

‘નહી, જે ચીજ તારી છે તે હુ ખુશી લેવા ચાહતો નથી હુ એની ઉપરથી આખેહુન ઉતરાડી લઉંશુ, કારણકે મુબઇના મારા બગલામાં માફ જીગર ચોરી જનાઈ એ માનીતુ બુલબુલ, તેની બુદ્ધાઇ છતાં મારી આખોને ઠંડક આપશે”

રસીને તેહમી ઉપર એટલો નધો શીદા થયલો જોઇ ગુલ શીકરમા પડી કે રખે તેની તમીયત ઉપર કાંઈ માઠી અસર થાય, જેથી તે દયાળુ બેહને તેને ઘણીક ધીરજ આપી પ્રથમ પોતાના ધધા ધાપાપર લક્ષ આપવાની નેક સલાહ આપી.

“તુ ધારેછ તેટલા અમો મરદો છેકજ પોચી મટોડીના નથી, ગુલ ડીયરા” રસ્તમે હસીને બહેનની ટકોર કરતાં ઉમે-

રથુ “તુ ચીંતા ના કર, હુ કંઈ એકદમ ‘મજનુ’ બની જવાનો નથી !”

“પણુ હુ કયાં કહું છ કે તુ મજનુ બનવાનો છે ? જાણા, રસી, મારા ખાલેશ દીલના બોલવાનો એમ ઉધો અરથ ના કર !” અને તે બત્રી બહેને પોતાના બાઇને ગળે વળગી તેના માલપર એક ‘કીસ’ લીધી.

“સબાળ-સબાળ ! આએ જગા હવે ‘રીઝનડ’ થઇ ચુકી છે !” રસીએ રમુજમાં કહયુ

“બહે થઇ હોય, મારા બાગ્યચાળી બાઇ ! પણુ એક સગી બેહેનના હક હુ છોડવાની છુ કે ?” ગુને હરતે એહેરે ‘ગ્રોટેસ્ટ’ કાધો તેમ-મેમ સુજમા રહેતા ના ! તેહમીની મકદુર શુ કે મને મારા એક પુત્ર બાઇપર વહાલ કરતી—

“ગુન-ગુન ! હમણાં કાઇ ના બોલ ! તારા એ પરીવારો હાલ જરા ઉચો મુક ! આવની કાલ કેરી આવે છે તે કાણુને ખબર છે ? ધાર કે તેહમી આપણને મળી આવી તે છતાં તુ દીન મારી તરફ નહીં દોડયુ તો પત્રી તારા ને મારા આએ બધા હવાઇ કીસાજ કેની ?”

“નહી-નહી, રસી, હુ તેવુ કદી બનના દેવાની નથી !”

“જાણે તેહમીએ તારા બાઇ સાથેજ પરણવુ જોઇએ એવો કાઇ ધખારો તારાં મગજપર તુ ગખેછ, વહાની બેન !

“ખચીતજ ! એમા શક શુ ?”

“પણુ તુ ભુલી જાયછ ગુન કે તેહમી ઉમરમા આવેલી છે-તે પોતાની મરજની મુખત્યાર છે-શુ તે તારા, મારા કે કાઇના ફાટાપર ચાલવાને બધાયલી છે ?”

“તું” ગમે તે બોલ, રૂસી, પણ મેં તો તું વીલાયત મીધારયો ત્યારથી મારાં મન સાથ મેંખ મારી મુકેલી છે કે પાચે દહાડે તમે બેઉ જણ—”

“બસ—ગુન ! ખુદા ખાતર એ વાત હાલ બધ કરે ! ખુદા આપણી ઉમેદ બર લાવે ત્યારે તું પેટ ભરીને એ વીશે બોલજે—પટ હમણાં તો નહીં ! ચાલ આપણા કારભારીને કહીને તેહમીની સખી ઉતરાવ—હુ આજેજ મુબ્બ મોકલી આપવા ઇચ્છું છું”

ગુન રૂસીની ઇચ્છાને તુરત તાજે થઇ

રૂસીએ તે તસ્વીર પેક કરાવી મુબ્બ રનાના કીધી

રાતનાં ખાણા પછી સરદાર સોરાબશાહ આગળ રૂસીએ મુબ્બમાં ધધો ચલાવવાનો પોતાનો વીચાર જાહેર કીધો તે વીચારને તેવણુ પ્રથમ મળતા થયા નહીં પણ રૂસ્તમનો ધણો આગ્રહ જોયાથી પોતાના એક પુરાં ફરજ દને નારાજ કરવા તેમનું દીલ ચાલ્યું નહીં અને એવું ઠર્યું કે રૂસી મુબ્બમાં છ માસ ઠર પડે ત્યાં સુધી સરદાર સોરાબશાહ અને ગુલે પણ મુબ્બ રહેવું અને તે પછી બાપ બેટીએ પાછા પુને આવવું

બીજા આઠ દિવસમાં તક્યારી કરી તે ત્રણે જણા પ્રથમ એક બાડેનાં બજલામાં જઈ રહ્યાં અને તે પછી મલબાર હીલ તરફનો એક કુસાદે બગલો બાગ—બગીચા સાથનો સરદાર સોરાબશાહે મોટી રકમે પોતાના દીકરા માટે ખરીદ કીધો

જે દીને તેનું ધામધુમ સહીત વાસમુહરત થયું તેજ

દીને રૂતમ સુમેદારે મુખથી હાથ ફારટના ચીક જસ્ટીસ સનમુખ હાજર થઇ એક બેરીસ્ટર તરીકેના મામુની સોગદ લીધા. પોતાનો દીકરો મુખના ‘બાર’માં દાખલ થવાની ખુશાલીમાં અને નવા મકાનના વાસમુહરતની ખુશખબ્તીમાં સરદાર સોરાબશાહે પોતાના દોસ્ત આસનાવાને છેક પુના વેરથી બોલાવીને એક મોટું ખાણુ આપ્યું.

પહેલા બે ચાર માસ રૂતમ સુમેદારને ‘બ્રીફ’ની ગેર-હાજરીમાં જેમ નવા બેરીસ્ટરોના બાબમાં બને છે તેમ “માખ મારવી” પડી. પણ ને ઠાવકા જવાને તે મામલાથી નીરાશ નહીં થતા પોતાને જાહેરમાં લાવવાનો એક નવાઇ જેવો મારગ શોધી કહાડ્યો. તેણે કમાળી કરવાની દરકાર કીધા વગર જુદાજુદા પકાયલા સોતીસીટરોની પેહેડી સાથે ખાનગી બદોબસ્ત કરીને ધરમ ખાતાઓને લગતા તથા વીધવા બાઇ-માવરીઓના કેસ મુકત કરવા માડ્યા, એમ થવાથી તે હળવે હળવે જાહેરની જાણમાં આવતો ગયો તેની આગમજના બ્રીફ્લેસ બેરીસ્ટરો જ્યારે પોતપોતાની એમમ રોમાં બગાસા ખાતા હતા, ત્યારે પાછળથી ઉંગી નીકળેલો આ નવો છોડવો આ નવી તરતીબથી ઉપરાસાપરી બ્રીફ મેળવવા લાગ્યો. આ મામલો ત્રણ ચાર માસ ચાલ્યા પછી રૂતમ સુમેદારનો નસીમો એઠદમ ચમકી નીકળ્યો.

મુખના ખોળ કોમના એઠ માતમર ગ્રહસ્થ ઉપર ખુનનો આરોપ મેલી તેને પકડવામાં આવ્યો. આ એક ભારે ચરચા ઉપજાવનારો મુકદ્દમો હતો, જેમાં બારના નામીયા બેરીસ્ટરોને સામી પક્ષે રોકી દીધાથી પેલા ખુનના આરોપીને એક પણ ચુન દો બેરીસ્ટર મળી શક્યો નહીં, આ ઉપરથી

તેના સોલીસીટરોએ તે ધીરૂ આપણા રસ્તમ સુબેદારને આપી. રસ્તમ સારી રીતે જાણતો હતો કે વરસોથી પકાયલા નામાંકીન ધારાશાસ્ત્રીઓની એક યુનદી ફેજને મહાત કરવાનું કામ કાઠ કુલ્શીમાનો ગોળ ખાવા જેવું સહેલું ન હતું, પણ તે બહાદુર જવાન કોઇથી ડરી જાય એમ પણ ન હતું એવા કોઇ ચરચા ઉત્પન્ન કરનારો મોટો મુકદ્દમા પોતાને મળી જવાની તે મહીનાઓથી રાહ જોતો હતો, જે ખુદાની મેહેરથી તેને ઉપલા કેસમાં મળી આવ્યો હતો.

ખુનના આરોપમાં સપડાયલો તે જોળ ગ્રહસ્થ મુબઇનો એક જાણીતો શેહેરી હોવાથી જોળઓ ઉપરાત દરેક કોમના માણસોનું તેણે ધ્યાન ખેંચ્યું હતું સારા નસીબે બચાવ પક્ષના પુરાવા એકેક કરતા સરસ હતા અને તે ઉપરથી હીમત પકડી રસ્તમ સુબેદારે તે મુકદ્દમામાં એટલી બધી જેઠમત ખેંચી કે તેની તે મેહેનતનું પરીણામ પાછળથી બહુ લાભદાયક આવ્યું.

પ્રથમ તે કહેવાતા ખુનીને પોલીસ કોર્ટમાં ઉભો કરવામાં આવ્યો, જ્યાં રસ્તમ તેના ધારાના હીમાયતી તરીકે હાજર થયો ખરો, પણ આરોપી સેસન્સ કમીટ થયા વીના રહેનાર નથી એમ જાણી તેના બચાવને માટે પોલીસ કોર્ટમાં તેણે કાઠપણું જાણુવાળેમ ધરપચ સરપચ કીધી નહી.

આ ઉપરથી લોકમત તેની વીરૂધ ગયું લોકો તેને “નવો શીખાઉ” — “કાકા બોટ” — “વાહીયાત વેહન ” ઇત્યાદીની ઉપમાં આપવા લાગ્યા. ખુનીના સર્ગાવહાલાઓને પણ ચીંતા થઇ કે આ નવા બેરીસ્ટરથી સઘ કાશીએ કેમ જશે?”

પણ સોલ્લીસીટરોની જે પેહેડીએ રૂસ્તમ સુબેદારને રોક્યા હતા તેઓ તેનામા કેટલું પાણી હતું તે ક્યારનું પારખી ચુક્યા હતા તેણે થુ થુ મુદાઓ લડત ચલાવવા માટે તધ્યાર કીધા હતા તે તેઓ જાણતા હોવાથી અને કાયદાની જે જે શાહદતો તેણે ટાંકી હતી તે જોરાવર હોવાથી તેમને એકીન હતું કે આ કેસમા આ જવાન બેરીસ્ટર પોતાના નામાકીત બાઇબ ધોને મહાત કર્યા વીના રહેશે નહીં

અને અ તે ખુદાની મેહેરથી તેમજ થયું. આરોપી ઉપર ખુનનો આરોપ હોવાથી તેને જામીનપર છોડવાની ના પાડવામા આવેલી હોવાથી તેને જેલમા મળીને સઘળી ખીનાની વાકેરી મેળવવા પાછળ સેશન્સ ખેસે તેટલા રૂસ્તમ સુબેદારે એકમત ખેચવામા આકી રાખી નહીં. તેણે નકકી માની લીધું હતું કે જે આ કેસ તે જીતવા પામે તો નજદીકના બવીશમા તે એક કીરતીવત ધારાશાસ્ત્રી થઇ પડશે સારા નસીબે ખુનના આરોપમા સવડાયલો આદમી તેનાં દુશ્મનોના કાવત્રાઓનો નીરદોશ બોગ થઇ પડેલો એમ જ્યારે તેણે જાણ્યું ત્યારે ‘પઇસા’ પરમારથ અને કીરતી” એ ત્રણે યીજે સાથે મેળન-નાની તેની ઇતેજરી હાલને દરજ્જે વધી ગઇ. તે દરરોજ મોડી રાત સુધી એજ મુકદમાના આરોપીને કેની રીતે નીરદોશ દરાવવો તેના મુદદાઓ શોધવા પાછળ અને તેની સખ્યામ ધ નોધો ઉતારવા પાછળ ખડેટખુ મચ્યો રહ્યો.

અતે ‘સેશન્સ’ આવી પુગી—પહેલેજ દીવસે તેજ ખુનનો મુકદમો પાટીપર આવ્યો. હાઇ કોર્ટનું સેશન્સ રૂમનું મોટું દીવાનખાનું તમાશગીરોથી ચીકાર લરાઇ ગયું અને આ મુકદમો સાબળવા માટે લોકો એટલા હિલટમા આવ્યા

હતા કે કોરટમાં જગ્યા નહીં થઈ ત્યારે બાહેરની ગેલેરીઓપર તથા હાઇ કોરટનાં નીચલાં યોગાનમાં હઠમાર મેઢની મળી

પોલીસ તરફથી આરોપીને ખુની ઠરાવવા માટે સખ્યા-
બધ સાક્ષીઓ લાવવામાં આવ્યા હતા, જે ઉપરથી પ્રથમ
થીજ લોકમત એવું હતું કે આરોપી છુટી જવો મુશ્કેલ
હતો, પણ ફરીયાદ પક્ષના સાક્ષીઓની જખ્યાની પુરી થવા
પછી જ્યારે રસ્તમ સુખેદાર તેમને કોસ કરવા ઉભો થયો
ત્યારે તેણે તે બનાવટી સાક્ષીઓના ખોટારા ઉધાડા પાડી
આપી તેમના પીછડે પીછડાં એવા વેરી નાખ્યા કે નામદાર
કમીશનર અને જુરીના ગ્રહસ્થો ઉપર તેની મબીર અસર
પહોંચ્યા વગર રહી નહીં ઉલટપાલટ તપાસ પુરી થવા પછી
ખેઉ બાબુના ખેરીસ્ટરોના બાપણો થયા પ્રથમ પેલા નામીયા
ધારાશાસ્ત્રીઓએ બધવાને ખુની ઠરાવવા માટે અકેકથી સરસ
દલીલો લાવી જુરીપર અસર ઉપજાવવાની જીવતોડ જેહેમત
ખેચી, પણ જ્યારે બચાવ પક્ષ તરફથી રસ્તમ સુખેદાર તેનો
જવાબ આપવા ઉઠ્યો ત્યારે ફરીયાદ પક્ષના સાક્ષીઓની
જખ્યાનીને તોડી નામયા ઉપરાત ખુન થયું ત્યારે આરોપી
સુબખમાં હતોજ નહીં એવી “આતીખી” સાખેત કરવા સાથે
નામીયા ધારાના હીમાયતીઓની દલીલોને પણ જોરાવર
મુદ્દાઓ અને કાયદાનાં સાહદતોથી એવી ઢીલીઢય કરી મેલી
કે તે અફલાતુન ખોલનારની વાગ્યાતુરી જોઇ સરવે કોઇ
હરત થઇ ગયા આ કેસ દુશમન દાવાથી ઉભો થયલો છે
અને કોઇ કરપીણ મુજીતુ કરમ આરોપી જેવા એક લોક
માન્ય શ્રીમત શેહેરની ગરદનપર તેના માતમર મુદ્દાઇઓએ

લટકાવવાની કોશેશ કીધી છે એમ જણાવી ત્રણ ત્રણ આખા દીવસો સુધી રસ્તમ સુબેદારે તે કેસપર વીવેચન કરી તેના ખુલ્લા રૂપમાં એવી બાહોશી અને છટાથી રજુ કીધો કે જુરીએ એકમતે બંધવાને નીરદોશ ઠરાવી છોડી મેલ્યો।

આ અસાધારણ મોટી ફતેહથી રસ્તમ સુબેદારે એક વીદવાન ધારાશાસ્ત્રી તરીકે એક તકાકે પોતાની નામના મચાવી દીધી જેઓ પ્રથમ તેને “ધોડામોટ” નવા શીખાઉ અને “વાહીયાત વેહળ” વગેરેની ઉપમાં આપતા હતા તેઓ પણ ઝખવાણા પડી ગયા ખુદ હાઇ કોર્ટના “બાર”માં રસીની આ ફતેહથી મોટો છાપ પડ્યો અને આ મુકદ્દમે એવી બાહોશીથી એકઝે હાથે ઉવટ સુધી પુર ફનેહમ દી સાથ ચલાવી એક નીરદોશ આદમીને ફાસીને લાકડે જતો બચાવવાની તેની જીવતોડ ઝેહમતનાં વખાણુ નયાયાસન ઉપર બેઠેલા વીદવાન કમીશનરને પણ કરચા વીના ચાલ્યુ નહીં

નામીયા બેરીસ્ટરોની ફનેહની ચાવી તેમની એવી એકજ સપરમપહેલી જાહેર જીતમા સમાયતી હોય છે આ મોટી ચરચા ફેલાવનારા મુકદ્દમાએ રસ્તમ સુબેદારને શુ મુબઇ કે મુફ્તીલમા એવો પકાવી નાખ્યો કે તેજ દીવસથી તેની આગલી ઝુફ્તી કારકીરદી રૂબસદ લઇ તેને કીરતીના કોટપર ચઢાવી દીધો

હવે જ્યાં જુઓ ત્યાં રસ્તમ સુબેદારનુ નામ સર શીરાઝશાહ મેહતાની માફક પુર છુટથી બોલાવા લાગ્યુ અને દર દાહાડે તેની કમાણી અને કીરતી એટલી બધી વધી મઇ કે લલા લલા બેરીસ્ટરો તેનાં જીલ્લ નસીબની અદેખાઇ

કરવા લાગ્યા ઉપલો કેસ રૂસી જીત્યા પછીજ સરદાર મોરાબશાહ અને તેમના બેટી ગુવ પુનાના સુબેદાર હાઉસમા રહેવા ગયા અને થોડોક વખત રૂસીના ધરખારની સલાળને માટે માણેક માસીને મુખ્ય મોકલી આપ્યા.

વાચનારને યાદ આપવાની જરૂર નથી કે જાહેર કાર-કીરદીમા પોતાની થયલી આ મોટી ફતેહ દરમ્યાન રસ્તમ સુબેદાર તેહમી તાલેવતને એક ધડી વીસર્યો ન હતો. ખરૂ પુડો તો તે દીલજીત સુદરીનું જીમર જીતવા સાફજ તેણે પોતાના આ પહેલવહેલા ફતેહમદ દેખાવમા જીનપર જોરાવરી ખેતીને એક કીરતીવાન કારકીદીની આફતાબ મીસાલ રોશન કીધી હતી તેની જીતના આ મુકદ્દમાના હેવાલો શુ ઇંગ્રેજ કે દેશી છાપાઓમા તેમજ મુખ્ય કે મુફ્તીલમા શેહેર શેહેર જાપાલ હોવાથી કોઇની ઠેકાણે તે મનોહર માહજુમના વાચવામા આવશેજ એમ તે ખાતરી માનતો હતો.

ગુલના ઓરડામા મુકેલી તેહમીની તસવીર ઉપરથી તેણે જે જીજી તસવીર ઉતરાવી હતી તે મુર્ખના મકાનમા ઓરડામા દરરોજ તેનું ખાસ ખ્યાન ખેચતી હતી તે તસવીર ઉપર તે જવાન ગાયા ઘેસો ખની ગયો હતો. સનારે કોરટમા જવા આગમજ અને સાજે આખા દીવસની ચાકથી માકીને ઘરમા આવ્યા પછી તે જો કોઇ મોહક મુસ્તીને ખ્યાન ધરી ધરીને જોતો હોય તો તે તસવીર તેહમીની હતી તેના જગલામા જાત જાતની તસ્વીરો ઉમદા ઓધલ પેન્ટીંગો અને કીમતી પીકચરોનો એક જોવાજોમ સંગ્રહ હતો પણ સડિમા તેની માનીતી તો તેહમીનીજ તસ્વીર હતી.

ધણીકવાર માણેકમાસી તેના ઓરડામા અચજુચ આવી

જતાં ત્યારે રૂસીને તેહમી અને તેહમીનીજ તસરીર તરફ ગમગીન એહેરે ટીકતો જોઇ પોતાના મન સાથે તરેહવાર કદપનાઓ કરતાં હતા, પણ તે બાબે પુછવાની તેવણ હીમત કરી શકતા નહીં હતા. શુવ જોગા પુને લખેલા એક કાગળમા તેવણ એકવાર ખાનગી ઇશારો વટીક કરી ચુકયા હતા કે આપણા રૂસીનું મને કંઈ ઠીક લાગતું નથી. તે પોતાના ધંધાપર પુરતું ધ્યાન આપે છે પણ દરરોજ સવાર ને સાંજ તો તારી વ્હાલી સહી તેહમીની તસ્વીરની પુજા કરતો હોય તેમ એકલો ઓરડામા બેસી રહેછ. મને તો લાગેછ ટીકરી કે તારી તેહમી તારા બાઇ ચતાનું દીલ ચોરી ગઇછ વગેરે અલખતા શુવ આ ઇશારાથી ગમગીન બન્યા વીના રહી નહીં, પણ બાઇએ એ બામદની ચરચા નહીં કરવા માટે તેણીને નીશ્વાશમા લેતી વખતે કસમ આપેલા હોવાથી તે બીનાનો જવાબ તેણી ખાઇ ગઇ !

તેહમીની તલાશ કરવાનું રૂતમ સુમેદાર ભુલી ગયો ન હતો તેણે જગે જગ છુપા માણસો મોકલી પુષ્કળ તપાસ કરાવવા માડી હતી, પણ તે નેમમા તે નીશ્ફળતા વગર ખીજી કંઈજ મેળવી શક્યો નહીં આટલું છતાં તે પ્રયત્ન ચાલુજ હતો.

વાચનાર ! વખત કોઈને માટે થોભતો નથી. ચરદા-પરદાઓની પાખ વખતના પાખને પહોંચી શકતી નથી વખત કુંદરતનો એક ખેપીઓ છે અને સદા સજાગરૂત કાસદ કહેવાયો છે. શું ન્હાનાં કે મોટાં, શું અમીર કે ફકીર, શું ભુપતી કે લીક્ષુક, કોઈ માટે તે કદી થોભતો નથી. આપણી આ વારતામાં પણ મામલો એમજ

અન્યો છે તેહમી ગુમ થવા પછી પ્રથમ પાંચ અને તે પછીનાં
ખીજા પાંચ મળી દસ વરસનો એક દાહેકો પસાર થઇ જવા
છતાં જેમ તેહમીનો પનો મળ્યો નથી તેમ મરનાર ફરફુનજી
તાલેવતના અચ્ચુચ નીપજેલા કમોત ઉપર પડેલો પડેલો હજી
ઉચકાયો નથી હરકોઇ બનાવને આપણે માયાની નજરથી
જોઇએ છીએ તેહમીના પીતાના નીપજેલા દગાખોર મોહોત
નીશે કુદરતી રીતે આપણને ચટપટ થાય એ બનવા જોય છે
કે પાપીઓ હજી પકડાયા કેમ નથી, પણ એનો જવાબ એટ
લોજ આપી શકાય કે ઈનશાન ગમે એવી ધીરજ ધરાવવા
છતાં તે એક ખાકી શરીર હોવાથી અતે આકળુ
પડે છે-પણ કુદરત પોતે આકળી પડતી નથી બદમાશ
પાપીઓનું પાપ પુરેપુરું ભરાય નહીં ત્યાં સુધી કુદરત તેને
તેનાં પાપમા સામી મદદ કરે છે । દગાખોર માણુસોને કુદરત
પોતેજ ગોયા હુલકાવે છે । કુદરતનો એ તો કાયદોજ છે
કે જેને તે પાડવા ઇચ્છે છે તેને પ્રથમ એકદમ ઉચે
ચઢાવે છે અને અલીમાનીની અતીથણી ઉચી ટાંચે
ચઢવા હઈ એક એક પલકમાં એવો પડકે છે કે આંખ
મી ચીને ઉઘાડવા જેટલી પણ અવકાશ તેવાં મુજી-
ઓને મળતી નથી. આપણે વારવાર કહીયે છીયે કે
“પ્રુદાઇ લાકડીનો અવાજ નથી” તેનો ખરો ભેદ અને
ભાવારથ આ છે.

આ ઉપરથી એટલોજ સાર ખેચવાનો છે કે આપણી
વારતા દ મ્યાન પણ કુદરત એજ કાનુનને વળગી રહી છે
પાંચ કે દસ વરસ પર બનેલો એક બનાવ દુનીયાની નજર-
માંથી રફને રફતે દુર થતો જાય છે, પણ ઇનસાફી કુદરતનો

હક ઇનસાફી હાથ તેની પુઠેજ હોય છે દુનીયામા પોતાના
અતલગના ખેસીઓને નડનારા ખવીસો વટીકનો તોટો નથી
તો પારકાઓ નડે તેની નવાઇ શી છે ? આપણી તેહમીને
તેની સાવકી માવતર કેટલી હદ સુધી નડી છે અને એક
સાવકી દીકરીનો કાટો કાઢવા જતાં ખુદ પોતાના પરપરા
ખાવોંદ વટીકને ખોહી બેસવાને બીધી નથી એ દાખલો
પોતેજ શુ દેખાડે છે ? એજ કે સસારમાં જેટલી સગાઈ
એટલી ઠગાઈ છે કલીયુગના આ કાળમા હજી પારકાઓ
હિપોગી થઇ પડે છે પણ પોતાનાં—રે નહીં !—પોતાના તો
જડમુળથી હિખેડી નાખવા પણ સુકતાં નથી દુર જવાની
જરૂર નથી, મેહેરબાઇ તાલેવંતનો દાખલો તમારી નજરની
સામે છે.

અકરણુ ૪૪ સુ.

દાડીઆએ દાટ વાળ્યો !

સાહુકાર કે ચોર,

શકે અચીશુ ત્યારે ?

ભરાઇ પુટે ભાઇ,

ધડો પાપનો જ્યારે !

(તારાપોરવાળા)

રૂસીની ફતેહ જોઇ સરદાર સોહરાયશાહ હરખાઇ ગયા
તેમનો એક પુરો રોશન ચેરાગ મુઅઇ શેહેરના અળવત

‘ખાર’મા ટુક મુદતની વચે એક નામીયો ધારાશાસ્ત્રી થઇ પડવાથી અને પેહેલાજ વરસથી દર માસે હજારો રૂપીઆની માસીક પેદાશ કરવાને ભાગ્યશાળી થવાથી એવા એક કમાઉં સમુનની કીરતીથી તેના ભલા પીતાને સુખ અને ધટી મગરૂખી ઉપજે એ તમામ દુદરતી હતુ

એક વરસ તો સરદાર સોહરાબશાહ કાંઇ બોલ્યા નહી, પણ ખીજે વરસે તેવણે પોતાના બન્ને ફરજ દોને પરણાવવાની ઉલટ પકડી રૂસીએ એ માગણી માન સહીત ના પાડી અને તેના કારણમા એટલુજ જણાવ્યુ કે “પપા, હુ પરણવાને ના પાડતો નથી પણ મારૂ દીલ જીતે એવી છોકરી મને મળવા પામે ત્યાં સુધી હુ દોડાદોડી કરવા ઇચ્છતો નથી તમે જેહેન ગુલને ખુશીથી પરણાવો-મને તે બાબે કોઇ રીતની હરકત નથી ”

ગુલા સારી પેઠે જાણતી હતી કે રૂસી શા માટે ના પાડતો હતો. પણ તેણે તેણીને વીજ્ઞવાસમાં લીધેલી હોવાથી “ભાઇ પરણે તોજ હુખી પરણુ” એવુ બહાનુ કાઢવાની તેણી માટે જગ્યા રહી નહી ગુલની ધણી મરજી હતી કે તેહમીનો કાંઇ પતો મળે ત્યાં સુધી પપા ઇપકી મારે તો સારૂ પણ સરદાર સોહરાબશાહનાં આગ્રહ આગળ તેણીનુ કાંઇ ચાલી શકીયુ નહી બેટાએ બાપને ના કહી જમાર રજુ દા કીધા તેમ બેટીખી કરે તો તે “દેખાવ” ઠીક થઇ પડશે નહી એમ વીચારી ગુલાં પરણવા ખુશી થઇ

તે વખતે સજોગ પણ સારો હતો ગુલ પુના શેહેરના એક ખાનદાની જવાન નામે દોરાબ ખખાતાપર ધણુ વખતથી

શીદા હતી, પણ પોતાની પસદગી જાહેર કરવાની હાલ સુધી તેણીને તક મળી ન હતી સારા નસીબે હમણાજ તે જવાન લડનથી એમ. ડી. ની પદવી લઇ એક મોટા ડાકટરનું માન મેળવી પુને પાછો ફર્યો હતો. એક પારસી લગ્નની મીજ લસમાં ગુલને જોઇ તે તેણી ઉપર ખેંચાયો અને ખીજેજ દીને મોટે ખાચરેના એક છુઝરગ બાનુ પોતે સરદાર સોહરાબ-શાહ આગળ ૭૦ દોરાબ તરફથી તેવણની બેટીનું “માગુ” લઇ આવ્યાં. ગુલ પોતાના ઇચ્છેલા જવાનને ચાવી ચલાવીને એવી માગણી કરતો આવેલો જોઇ પોતાની જુલદ સરજત માટે હેરત રહી, આ પરસ્પરની પસદગીનું પરીણામ એ આવ્યું કે એક અઠવાડીયામાં તેઓ અદરાઇ એક માસની અદર તો ભારે ધામધુમ સાથે પરણવાને આનંદ-માસ honey moon ભોગવવા માટે મહાબલેશ્વર ઉપડી ગયા.

સરદાર સોહરાબશાહને ત્યાંની આ પહેલવહેલી સાજવારી તેમનાં નામ અને આબરૂ-ઇઝત મુજબ માદગાર થવા પામી ગુલના લગ્નની એક અઠવાડીયુ આગમચથી ખાણીપીણીની ધામધુમ ચાલી રહી હતી, જેમા ભાગ લેવા સાડ રૂતમ સુખેદાર પોતે પણ પોતાની બોહોળી રોકાણો છતાં બેહેનનાં લગ્ન ખાવા સાડ પુને આવ્યો હતો, તે લામ્-બેહેન દરેક વાતે સુખી હતા, પણ તેમના દીલમાં એકજ દીનગીરી હતી, જે કંઇજ નહીં પણ બધી તેહમીની ગેરહાજરી માટે હતી!

*

*

*

બહાલા વાચનાર ! હવે આપણી વારતા એક જુદી વલાણુ લે છે મુજબ અને પુના છોડી હવે આપણને મુફ્તી-લમા દુર દેશાવરો ખાતે જવું છે

મરહુમ ફરદુનજી તાલેવતના કમોતે મારયા જવા પછી અગીયાર વરસનો લખાણુ ગાળો પસાર થઇ ગયો છે. આ અગીયાર વરસ દરમીયાન અગીયાર હજાર બનાવો દુનીયામાં બન્યા હશે, કે જેની સાથે આપણને કામ નથી. પેલી દલદર દલદા મેહેરબાઇ તાલેવત કાસ્ટલમાં મળાદ મારે છે હવે તેને નડનાર કાંઈ રહ્યું નથી તેની સાવકી દીકરી તેહમીની તેણીને નડ હતી તે પણ નીકળી ગઇ છે. હાલ તે બદકાર ઓરતે પોતાના પાચ-છ દુરના એશીઓને તાલેવત કાસ્ટલમાં લાવી રાખ્યા છે જેમાં તેણીનો એક ભાઇ અને તેની કાળી મસરોટા જેવી દીકરી નામે કુવરબાઇપર તેણી ભારે ધરાપરા કરી રહી છે મહેલનાં હકદાર ધણીની હકદાર દીકરી (તેહમી) તો કાણુ જાણે ક્યાં દુનીયાની દયાપર દેશેદેશ રખડે છે, પણ હાલ ને કાજ છેલ્લા પાચ સાત વરસથી “તાલેવત કાસ્ટલ”માં ઉપલો ફેરફાર થયા પામ્યો છે અને તે મુજી મોહોરદારે સાવકી દીકરીને ઓવારનીવાર કરી મેલી તેને બદલે પોતાના ભાઇનાં દીકરીને દીકરી કરી લીધી છે મરહુમ ફરદુનજીના વખતમાં તાલેવત કાસ્ટલની જે જાહેરાતલાલી ઝમક હતી તે આજે ત્યાં રહી નથી. મેહેરબાઇએ પોતાના ધણીના વખતમાં પોતાના એકબી સગાને સાથે રાખવાની તો શુ પણ દુરથી કુમક કે મદદ કરવાની વટીક કાળજી કીધી નહીં હતી, પણ કર ને જો હયાતુ હયા છે, તેમ તે હદાર જેવા મકાનમાં એકલી અટુલી જીંદગી ગાળતા તેણી જ્યારે કટાળી ગઇ ત્યારે આખરે આ રસ્તો લીધો હતો. વળી તેમ કરવાનો ખીજો સમય એ હતો કે મરનાર ફરદુનજીનું કમોતે મરણુ નીપ જાવ્યા પછીથી તે ચડાળ સ્ત્રીની છાતીમાં એક જાતની એવી

હેબક ખેસી ગઇ હતી કે દરરોજ રાત્રે તેણીને તાલેવ ત કાસ્ટલમાં ફરફુનજનો “ભુન” (૧) દેખાતો હતો ।

જેમનાં અતઃકરણ પાપી હોય છે તેમને એવા એવા ધખારાઓ ઉત્પન્ન થાય તેમાં નવાઈ નથી. એક પાપીને આખરે તેનું ડાઘેલ અતઃકરણ પોતાના કાતીલ ડખથી મારે છે મેહેરમાઇ તાલેવ તની સ્થિતી ફરફુનજ ગુજર્યા ત્યારથી એવીજ હતી. પેહેલા પાપ વરસ નો તેણીએ તાલેવ ત કાસ્ટલમાં એકલવાઇ સ્થિતીએ બહુજ કમાળીયતમાં કાઢ્યા હતા એક તરફ ખુન પકડાઇ જવાની ધારતી અને બીજી તરફ આયા એનજેનીન પાછળ પોલીસે પુઠ પકડેલી છે એવો મગજમાં ખેંચેલો ધખારો તે હુઝી ઝોરનને ૨૪ કલાકમાં ૨૪ સેકન્ડો પશુ કરાર આપતા ન હતા તેણી દરરોજ રાત્રે ઉધમાથી બીહીને ઉઠતી હતી અ તે જ્યારે આ મામલો સહન નહોં થયો ત્યારે તે કસરેવજ સ્ત્રીએ પોતાના ખેશીઓનો ખીચડો તાલેવ ત કાસ્ટલમાં (પોતાની હોમતને માટે) લાવી ભર્યો હતો એ રીતે “દીકરી કુમા”ના ગાલ આગલી હાલહવાલ ગરીબ સ્થિતીમાં ખાધાપીધાની હાડ-મારીન લીધે તમામ ખેસી ગયા હતા તે આ નહોં ધારેલી સરજતથી કુમા જેવા હાલ ખીલી નીકળ્યા હતા ।

બીજી તરફથી તેહમી પુનેથી ગુમ થઇ હતી તે વાચનાર જાણે છે મેહેરમાઇ એમજ જાણતી હતી કે તેણી હજી પુનામાં સરદાર મોહરામશાહના આસરામાં છે આયા એનજેનીનનું શુ થયું તે આપણે તેણી તાલેવ ત કાસ્ટલ છોડી ગઇ ત્યારથી કશું જાણતા નથી હજી પણ તે ભેદ તેહમીનાં ભેદ જોડેલો અધાગમાંજ હતો. પેટ્ટો લાગીઓ નખીબ ડાઁ મારટીન

(મુઝરગ ડાઠ સર ચાર્લસ મારટીનનો એકપુરો દીકરો) તુરત
વેળા તો મુખ્ય અને પુનાના શરતના મેદાનોમા થોડ દોડની
શરતોમાં મળજી મારતો હતો તેના જમ્પ પીતાના દીલમા તે
નાલાયક કપુન માટે હમેશનો વસવસો હતી રહી ગયો હતો
સરદાર સોહરાયશાહ “સુએદાર હાઉસ”મા પુના ખાતે એકલા
જુફતા હતા અને મુરારીરાવ ડીટેક્ટીવ કયા દટાઈ ગયો હશે
તેની વરસોથી વાટ જોતા બેઠા હતા ગુપ્ત પરણીને સાસરે
સધાવી હતી, જ્યારે જવાન બેરીશ્ટર રૂતમ સુએદાર મુખ્ય
ખાતે પોતાની દીવજીત પ્રીયા તેહમીની જુદાઈમાં અચુક
વફાદારીથી એકલવાઈ જીવતો ગુજરતો હતો તેનો ધધો દર
દહાડે ધીકતો જતો હતો, પણ તેનું જીવન એક મનમોહન
મુરતીની બહાલી યાદમા રાતને દહાડો એકસરખું પજરયા
કરતું હતું એ રીતે આપણી વારનાના સવળા પાત્રોની
સ્થિતિ દાલને તમકકે ઉપર ચીતારેલા ચીત્ર મીસાલ હતી

•

•

•

એક ખુશતુમાં સાજો ગોવા શહેરની ગીચ વસ્તીનાળા
એક મોહલાના છેક નાકેના ઘેરમાં બે અસામીઓ બેઠેલા છે
બેઉ જણા ખુશ મીઠાજમા છે. વખત સાજો છ વાગ્યાનો છે
આજે એક પોરચુગીઝ તેહનાર હોવાથી વસ્તીનો ધણો ભાગ
શહેરના એક આગાનમા પીકનીકે ઉતરી પડેલો છે અને
જુજ ઘરોમા અકેક-મળમે માણસો ભાગ્યે નજરે પડે છે
પેલા બે આસામી એ એટલાની પાળપર થોડો દારૂ અને
જુજેલા ગોરટની ગરમા ગરમ સીકોતું આખણુ કરતા બેઠા
છે. દેખાવમાં બેઉ છુદ્દા છે. પણ એકનો એહેરો જ્યારે ભારે
ખીખીયાની ગુવાહી પુરતો શીકકો મારી ગયેલો છે ત્યારે બીજો

મોટી ઉમરે પુગેલો છતાં લાલ ઓકડા જેવો હતો. તેની ભરાવદાર મોટી મુઠ તેને કાંધ પાણીદાર પુરૂષ તરીકે પરખાવતી હતી.

“તારી દીકરી રોઝો આજે કયા છે, અનતોન ?” પેલા મોટી મુઠવાળા ઠાવકા મરદે મરમામરમ સીક ઉછાળતાં પોતાના સાથીને પુછ્યું.

“મારી દીકરી રોઝી ?—હા, તે તો આજે આપણે નેહવાર હોવાથી અમારી પડોશન જોડે પીકનીકે મુઠ ” પેલા છાકટ યુદો બોલ્યો.

તે એક દારૂડીયો ગોવાનીઝ હતો એ કાણુ હતો તેને વાચનાર આગળ વધતાં આપ મેળે ઝાળખરો.

“કેવું અજબ કે એ એખલીજ મુઠ ? તું જેવા માયાળુ યુદા બાપની મોજ મળહનો તો જરા એણે ખ્યાલ કરવો જોઈતો હતો ?”

“તે ખરૂં પણ એમા મારી રોઝીનો વાંક નથી આજના બચ્ચાઓ એકલ પેટા તો ખરાં, પણ મારી રોઝી દીકરીમાં તેવો ઝાંઝો યુજી નથી. એના મા તો રાડ ધણી કલાટ અને આપસ્વારથી—સારાં નસીબે એની માનો વારસો મારી દીકરીમાં ઉતર્યો નથી ”

“શાબાસ ! જે પોષ્ટન્ટપર હું આ યુદાને ત્યારનો લાવવા ઇચ્છતો હતો તે પોષ્ટન્ટપર એ પોતેજ આવ્યોછ એ એક લેખે ઠીકજ થયું ” પેલો ભરાવદાર મુઠવાળો મરદ પોતાના મન સાથે પટપટ્યો.

વાંચનાર પુછશે કે આ મોટી મુછવાળો કોણ છે ? અહીં જવાબ આપવાની જરૂર નથી. દોરગી દુનીયામાં રકમ રકમના ચીત્રો આપણી નજરે પડે છે તેમાંનું આ એક ચીત્ર હતું

“તું શું બોલ્યો, દોસ્ત અનતોન, તારી બાયડી તે ગેઝીની મા ધણી કલાટ છે ? આપસ્વાર્થી છે ?” પેલા મોટી મુછવાળાએ પુછ્યું

“હા, તે નાપાકની જણીનો સ્વભાવ ધણો ભુડો છે” પેલા દારૂડીયા છુદાએ બળાપો બતાવ્યો “જુડી-તરકડી-મુઠ્ઠા જેરને મતલબી તો એવી કે બોલ્યે વાત નહીં !”

“હશે-અધરાની જાત છે-લગાર તરકડી હશે તેમા શું થયું ?” પેલા મોટી મુછવાળાએ તેને સીકતથી ઉશ્કેરવા માટે હડે કહેજો સલગરી મુઠ્ઠા “અમે તે છે, પણ તેણી તારી પરણેતર મોહોરદાર છે”

“અરે હારે હા-તે ના કોણ પાડે છે ? પણ—

“તું ના નથી પાડતો તે હું જાણુ છું, મારા દોસ્ત, પણ તારી બાયડી તને ચાહતી તો ધણી હશે” તેણે તેને બોલતો અટકાવી પુછ્યું

“કોણને મને ? આણુ પેટ ભરીને ! એ રાંડ દલદર મને ચાહતી હતે તો મને અહીં છોડીને શેહેરે શેહેર નોકરી કરવા ભટકતે કે ? એક લેખે એ અહીં નથી એ ઠીકજ છે કારણ કે એ જ્યારે જોવે આવે છે ત્યારે મને બહુ હાહમાર કરે છે”

“હાહમાર ? તેમ કરવાનું કેઈ કારણ ?”

“અરે યાર ! કારણુ તો કાંઈજ નથીરે ! હું તો માથ જેવો મરીબ છું, પણ કમબખત મને મારી જવાનીના વખતથી જરા લગાર વખત-બે વખત છટા ચુસવાનો ચસટો છે તે એ બેહેસતણુને ગમતો નથી !” અને અહીં તે ઉલ્લુ ખડખડ હસી પડ્યો. પણ આપણે વાતમાને વાતમા બેસી શું રહ્યા છીએ ? બાપ, આ બાટલી હજી તો અરધી છે બેમાંથી દોઢ પીધી તેટલા તે કાંઈ આપણે છાકટા થવાના હતા વાર ? કંઈ નહીં દોસ્ત, તું સુખેથી લે. મારી પેટીની કુચી રોઝી લઈ ગઈજ તો શું થયું ? હું પીઠામાંથી ઉધાગ મગાવીશ અરે પેદરો-પેદરો-અહીં આવ ! તો બેટા !

“આવ ! જા, બે બાટલી ઉધાર દારૂ લઈ આવ ! આજે મારા દોસ્ત સાથે હું અહીંજ ધરમા તેહવાર પાળવા ઇચ્છુ છું ”

“દારૂની શી જરૂર છે, દોસ્ત ? મેં લગભગ અરધી બાટલી દારૂ પીધો છે હવે મને તેની જરૂર નથી હું તો આ મરમામરમ સીક—”

“અરે નહીરે ! એમ તે કંઈ બને ? તું છેકજ માર નાક કાપીને હાથમા આપવા ઇચ્છે છે તે કેમ બને, ફરનાનડીસ ? ના, દારૂ તો મગાવવોજ પડશે તું નહીં પીએ તેથી તારી સાથે હુબ્બી તરસો રહુ કે ? આપણે હળવે હળવે રાત સુધી જરા જરા મળુ બીજવી પછી જમીને સુઈ જઈશું. મારી રોઝી તો રાહ દશ-અગીવાર વાગે મોડેથી જમી ખાઈ નાચી કુદીને આવશે. આજે આપણે ધરમા બેજ જણુ છીએ. આ મારો નોકર પેદરા તો બતી સળગાવી હવે ઘેરે ચાલી જશે.”

“એ છોકરાને પીઠામાં મોકલવાની કશી જરૂર નથી, દોસ્ત અનતોન, મારી પાસે મારા પોરટપુસ્થાન ‘એકસા નબર વનની’ એકેક કરતા ત્રણ ત્રણ બાટલી છે. અને તારા જીવ કરતા વધુ નથી. જરા થોભ, હું લખ આઉં!” એમ બોલી પેટો કાઢ કહેવાતો ફરનાનડીસ ઉઠ્યો અને ધરમાં જઈ એકસા બ્રાન્ડીની એક બાટલી લખ આવ્યો.

“ઓ માધ ગુડ ફરેન્ડ ! તુ કેવો બલો છે ? બહુ દીવસથી મે બ્રાન્ડી ચાખ્યો નથી કમઅખત આ જરા નગાર પીપીયાની આદતને લીધે મારા હાથમાં ખરચીની હમેશા તાણુ રહેતી હોવાથી વીલાયતી દારૂને બદલે મામડી મોવડા ઉપરજ શુકરાના કરવા પડેછ.” પેલો દારૂડીયો બોલ્યો. “ઓ થે કયુ વેરી મચ—આજે આપણે તેહવાર માજે ખરો ! પેદરો-પેદરો-કોરકસ્કુ લાવ !” તે છાકટ ફરગી મોહકુ મટ પટાવી નોકર છોકરાને બોલાવવા પડ્યો.

“પેદરોની અહીં કશી જરૂર નથી, હું બાટલી અદરથી બોલીને લાવ્યો છું લે દોસ્ત જરા ટેસ્ટ કર” અને અહીં તે મોટી મુજવાળાએ અનતોનનું ટબલર ખાસ્સુ અરધુ બરધુ અને થોડુંક પાણી નામ્યુ.

“ખુદા તને સુખી રાખે મારા દોસ્ત ! ખર પુછે તો આને જેવે દહાડે મે તને મારો પરોણા તરીકે ખુશ કરવો જોઈએ તેને બદલે તુ મને કરેછ વાદ માલ, તારી લાયકી છે” અને એમ બોલતાની સાથે મીઠા અનતોનજી તે કાફર જેવું અરધું ટબલર એકજ ટાસે મટાવી ગયા આહા ! એનું નામ તે છટા ! હવે આ શુજેલા સીક-સોટા સવાદાર લાગશે.

“આજે આપણે તેહેવાર છે તેથી તો ખાસ ત્રણ ગીંદી હુ તારે માટે કાલે દુકાનપરથી ખરીદી લાવ્યો તારી મરજીમાં આવે એટલો લેજે, દોસ્ત મારા સમ છે । શરમાવાનું કંઈ કારણ નથી ”

આ માયાળુ શબ્દોથી અન્તોનની ખુશીનો ખાર રહ્યો નહીં તેણે પોતાના દોસ્તનો ફરી ફરીથી આભાર માન્યો.

“સાહેબ, હવે હુ જાઉં છું ” તેમની વાત ચાલે છે તેટલા પેદરો ધરમાં બતી વગેરે સજાગાવી પોતાનું મામુવી કામકાજ બજાવી ઘરે જવાની રજા લેવા આવ્યો.

“ઉંમો રહે બેટા, આજે આપણે તેહવાર છે જરા તારૂં નાકખી ભીંજવતો જા” અને તેણે ઇસારતથી પેલા મીં ફરનાનડીસને પેદરોને થોડો દારૂ આપવાની ખાહેશ દેખાડી જે ઉપર તેણે મનમાં ભારે ખુશી થઈ ઝટ અમલ કરીયો.

પેદરો ‘પેગ’ ચઢાવી ખખાર મારતો ખુશ દીલે ચાલતો થયો.

“જરા બીજો લેની, દોસ્ત ?” ફરનાનડીસે ફરીથી તેની આગળ ટબલર મેલી તેમાં ગ્રેન્ડી નામતા કહ્યું તુ તો પીને જોરવી જણેછ, તો પછી ડરવાનું શું છે ? ફુનીયામાં શું લઈ જવું છે ? ખાંધુ-પીંધુજ આપણી સાથે આવશે-કંઈ બાયડી-છોકરાં આવવાનાં છે ? પણ હા— આપણે તારી બાયડીના વાત કરતા હતા તેતો જગેજ રહી મંઈ દોસ્ત ? હુ એમ પુછું કે તારી બધરી આરાખેલા—

છટ છટ, મારી બધરીનું નામ આરાખેલા છે એમ તુને કાણે કહ્યું ?—તેનું નામતો ‘એનજેલીન’ છે ।

“એનજેલીન! વાહ! કેવું મધુર ને મોહક નામ છે! ખચીત હું કમનસીમ છું કે તારી જોડે ચાર ચાર મહીના થયાં મને દોસ્તી પડીછ, પણ એ લક્ષી બાઇને જોવા હું બાગ્યશાળી થયો નથી

“મુછ તે રાડ નાપાક! તેનું મારી આગળ નામ ના લે! આજે દશ દશ અગીયાર અગીયાર વરસ થયા તે દદા કયા ભટકેછ તેનો પતોજ નથી એને મારી ને એની એકપુરી દીકરીની કદર હોય તો એમ કરે? અમારા જોવાની સે કડો દરમણો મુખધ વગેરે મોટા શહેરોમા ઇંગ્રેજ તેમજ પારસી લોકોને ત્યાં નોકરી કરેછ, પણ વરસ એ વરસેખી પાછી ગામ ઘેરે આવી મહીનો એ મહીના પોતાના સમા-વહાલાઓને મળી જાયછ, પણ એ રાડ નાપાકને છેલ્લા દશ બાર વરસથી જોઇછ કેણે? પહેલા એ એમ કરતી નહીં હતી હમણા હમણા—”

“તે બધું ખરૂં, પણ તેણી કયા છે તે બાબે તે કંઈ તલાશ કાઢી હશેની?”

“એ રાડ મારી કયા આગ—દાજ જાણુતારી છે કે હું તેની કનવાર કરૂં? મને તેની પરવાહ નથી પહેલા કેવી મારે માટે પોતાના પગારમથી દર મહીને પદર પદર રૂપીયા મોકલતી હતી, પણ એક દાહેકો થયો કોણુ જાણે શું જીતરડી મરાઇછ તે કયા મરેછ-જીવેછ તેનું નામ નસલખી હું જાણુતો નથી!”

“એમ કંઈ હોય? કંઈ કાગજ પત્તર તો આવતા હશે

કે તેથી નહીં ?” પેલા ઠાવકા પુરૂંશે હળવે હળવે તે દારૂડીયા પાસેથી ભેદ કઢાવવા માડ્યો.

“કામળ કથાનાં ને પત્તર કથાનાં ? ઉલટી એની કોઇ બાઇનાં તો એને નામના કેટલાક કામળ આવેછ. મે એકાઁ અરધું એક પારસી છોકરા પાસે વચાવી નેયુ હતુ પણ તે પછીના તો એમને એમ કમનમધ અકબધ કામળો મારા ઓરડાના બોખલામા નાખી મેલેલા છે. મને તેની ભલ પરવાહ છે !”

પેલો મોટી મુછવાળો અહીં ચમક્યો ! તેને જે ચીજ કઢાવવી હતી તે એજ હતી આજે અનતોનને “ભારોભાર” કરી તે જે ભેદ જાણુવા ઇચ્છતો હતો તે એજ હતો. એમ જતા, તેણે ચીઓ થઇને પુછયુ.

“દોસ્ત અનતોન, તારી એનજેલીન તારી જાણુ મુજમ કયાં નોકરી કરતી હતી ? મુબઇ શેહેરમા તો નહીજ હોય !”

“અરે મુબઇમાજ ! અને તેથી એક લક્ષાપતી પારસી ગેહીયાને ત્યાંજ !” અનતોન ઉશ્કેરાઇને બોલ્યો.

“તે શેઠનુ નામ શુ હતુ તે તને યાદ છે ?”

“હા કાંઇ ફરદમજ-ફરદમજ એવુ હતુ સાંભળવા મુજબ તે બાપડાનુ અચણુચ રાતમાં ને રાતમા મરણુ નીપજ્યુ ને તે વીશે એનજેલીનની બાઇપર બધાને શક જવાથી મારી પછરી ત્યાંથી ન્હાશી ગઇ !”

“ત્યાંથી ન્હાશી ગઇ !”

“તે પોતે ન્હાશી ગઇ કે તેણીને કોઇએ નહસાડી મુકા ?”

“તે હુ કેમ કહી શકું ભાષ ? હુ તો અહીં છું.”

“શુ તેણી હીમતની કાચી છે ?”

“હા હીચકારી તો ખરીજ તો ! પણ વળી છેકજ નરમ મટોડીનાંબી નથી હો ?” ધણીજીએ ધણીઆણી વીશે વમર માંમવે સરડીરીકેટ માંગી

“એના શેઠનુ અચ્ચુચ મરણુ નીપજ્યુ તે બોલે તેની બાષપર બીજાએને બહેમ ગયો અને તેથી એનજેલીન ન્હારી ગઇ એ બધુ એનજેલીનની ગેરહાજરીમાં કેમ જાણ્યુ ?”

“મને અહીંની બીજા આચાએ જો મુજબ નોકરીએ ગઇ હતી તેઓથી ખમર પડ્યુ.”

“ત્યારે એમ કા ન હોય કે તારી બધરીએ પોતાનાં બાષ સાથ મળી જઇ શેઠ ચતાનુ કાટલુ કાઢી નાખ્યુ હોય અને તેથી પકડાઇ જવાની ધારતીથી તેણી ત્યાંથી નાસી જઇ અહીં ગામ આવવાને બદલે શેહેરે શેહેરે નાસતી ફરતી હોય ?”

તે દાડીયો મમે એવો હતો પણ ઉપલો સવાલ તેને રૂચ્યો નહીં “નહીં નહીં, તે દદદા લુચ્છી છે, કલાટ છે, પણ કોષના જીવ લે એવી નથી.”

“અરે જીવ નહીં લે, કણુલ કાંધુ, પણ જીવ લેવામા મદદ કરે એવી તો છેની !” પેલા પારકા પુરશે તેને વહેમ નહીં જાય તેમ હસ્તે એહેરે પુછ્યુ. તારા મનમા કાષ જુર ના લાવતો દોસ્ત, મે તો તારી અશરારૂ બાપડીને નજરે જોઇમી નથી, પણ સેહેજ વાત નીકળી ત્યારે રમુજમાં પુછુ છ કે હજાર બે હજારની કાચળી હાથમા સેરવી દીધી હોય તો તારી એનજેલીન તે જતી મેલે કે ?”

“ના, એવો આપતો દલ્લો જતો મેલે એટલી હદ સુધી તો મુરખી કે અભણ નથી યાર, પછસા કોણુને નહીં મને ? મારી કને પછસા હોય તો હું આજની માફક વરસના ત્રણસે પાંસઠ દહાડા એકસા ન મર વનની આટલીઓ ઉડાવી કેવો ચમન માર ? લાવ દોસ્ત, જરા ફરીથી નામ-હવે એકજવાર એટલો ગળામાં નાંખી આપણે ધરમા, જમ જમીને સુધ જમ્યે આજે જરા મેચકને ‘ઓવર ડોઝ’ થઈ ગયો છે !”

“ઓહ ! તેની શી શીકર છે ? હું અહીં તારી સેવામાં કેવો હાજર છું ? તે એ બાબે જરાએ ચીંતા કરવી નહીં” પેલો મોટી મુછવાળો મનમાં હરખાઈને ઉપરથી સફાઈદાર જવાબ આપતાં બોલ્યો તેને એટલું જ જોઈતું હતું. અનંતોતને દારૂની બે સુધીમા નાખવાને તે તલપાપડ બની રહ્યો હતો.

“પણ-પણ-તુ-તુ-તુ કેમ લેતો નથી-ફર-ફર-ફર-ફરનાનડીસ ?” પેલો દારૂડીયો હવે દારૂની ખુવારીમાં અચકી અચકીને બોલવા લાગ્યો.

“ઓ નહીરે દોસ્ત હુખી લેઉંછ-એવાં ભલાં કામમા દીલ કેવી ?” અનંતોતને કાંઈ શક નહીં બાક એટલા માટે પોતાના ટાઇલરમાં થોડોક નાંખી તે બોલ્યો, “ચાલ લે દોસ્ત એ આપણી દોસ્તીની સત્તામતી ! ખુદા આપણા ફ્રેન્ડસીપ જનમો જનમ સુધી કાયમ રાખે ! હું દીવનો રહીશ છું પણ ગોવા મને વધારે ગમેછ તેથી હું હવે અહીંજ સ્થાપક રહેવા નચ્છું છું તુને ગમશે કે દોસ્ત ?

“ઓહ ! ગ-ગ-ગમશે કે પુ-પુ-પુછેછ ? એમજ-એમજ-તુ અહીંજ રહેવાનો નીચાર રાખ-મ-મ-માઈ ફ્રેન્ડ !

આપણે અ-અ-અ-અઠવાડયામાં એવી મળદ એ વાર કરતા રહીશું.”

“જર-જર-અને તેમી મારા પોતાને ખરચે. તુ ખીચારો ગરીબ બેઠાબેઠાર આદમી પછસા કયાથી લાવે પણ આજ ચાર માસથી તારી મારી દોસ્તી બંધાઇને અરસપરસ હીલ બેઠું છે તો તારે જેવા જીવેળન દોસ્તને સાફ મહીને દહાડે મોડા રૂપીઆ ખરચવામાં હું એક પ્રકારની મોજ—”

પણ પેલો મોટી મુછવાળો તે “એક પ્રકારની મોજ” દરશાવવા જાય છે તેટલાં તે દારૂડીયાના પેટમાં દારૂ અને નીકના સોટા તળે ઉપર થઇ આવ્યા હજી તો તે ઠાવઠો પુરૂષ “એક પ્રકારની મોજ” માને તેટલા પેલા નજીક ફરમાએ જે બેઠકપર તે બેઠો હતો ત્યાંજ ભકભક વોમીટ કરી દીધું !

“હ હ, દોસ્ત અનતોન શું છે ? ચાલ ઉઠ, હું ધરમાં લઇ જઇ તારી ખાટલીપર નાખુ, ત્યાં મોહડાંપર પાણી છાટી જરા જીવ ઠરે કે પછી આપણે જમવા બેસીયે”

“હા-હા-દોસ્ત-એમજ ! જઅઅરાઆ મને તારો હાથ આપ જોઉં, ફર-ફર-ફરસીડીસ ? હું કંઇ છ-છ-છ-છાકટો નથી જો ? એ તો જરા મારા પગમા ધણો વાર બેસી રહે વાથી ઝઝણી ભ-ભ-ભારાઇ આવીજ. જરા મારો હાથ પકડતો, દોસ્ત !” અને એમ બોલી અનતોને પેલા કોઇ ફરનાનડીસને હાથ પકડી ઉઠવાની ફારોજ કીધી, પણ ખીજીજ પળે તેનો ટાંટીયો ફરી જવાથી તે જમીનપર પછડાઇ પડ્યો !

“ઓ મારા બાપ !” એટલું બોલી તે મુઠ્ઠાં મીસાજ બેફામ બની મયો. તેની અસાવધ રથીની વચ્ચે ફરીથી તેને

વોમીટ થયું, જે દેખાવથી ભારે કમકમાટ પામી તે તે દારૂડીઆનાં એક ટાંગીઆ પકડી ધસડતો ફસડતો અંદર લઇ ગયો અને તેની ખાટલીપર પટકયો ।

“બસ ! મને હવે એટલું જ જોઇતું હતું ” તે મન સાથે પટપટયો “હવે એ સવાર સુધી મુવો ઉઠતો ! આજના જેવો લાગ મને ફરી કદી મળવાનો નથી એણે આજે જે બેઠ અચ્ચત્તુચ ખુલ્લો કાઢ્યો છે તે મુજબ જો પેલાં કાગળીયા મારે હાથ આવે તો હું જાણે મગા નાહ્યો ! આજ અગીયાર-અગીયાર વરસથી મેં એહમત ખેંચવામાં ને શેહેરે શેહેર ભટકવામાં બાકી રાખી નથી, પણ આજ સુધી હું કશા પાકા પુરાવા મેળવી શક્યો નથી ખુદા હવે આજે મેહેરઆન થયા તો મારા દીલની વરસોની અરમાન પાર પડે ”

આટલું બોલી તે અનનોનના ઓરડામાં ચાર પાચ ગોખલા હતા તે ગોતવા પડ્યો. એક ગોખલામાં કાલનવોટરની ખાલી શીશીઓ ધુળ ખાતી પડી હતી બીજા ગોખલામાં કેટલાક ન્હાના મોટા ફાટેલાં ચીથડા, મીચુબતીના ટુકડાઓ અને પતરાના ન્હાના દાખડાઓ મુકેલા હતા ત્રીજામાં બાલના તેલની, ફેરોસીન તેલની તથા બીજી ખાલી દારૂની ખાટલીઓ પડેલી હતી ચોથા અને પાચમાં ગોખલામાં પણ ભાંગેલા નીખ્યા, ફાટેલી ટોપી, કાગળના ન્હાનાં દાખડા વગેરે નીચેલું હતું પણ જોડો ગોખલો જે ઓરડાને છેક ખુલ્લો લગાર અધારામાં આવેલો હતો તે ગોખલામાં માત્ર એક પતરાનો ભાગો ટુટો દાખડો હતો અને તે દાખડામાં ફેરાના કાટલા, પાટલુનના મટન, સોય, સુષ્પા, એક નાની કરવતી તથા એવું જ અગડમ મગડમ પુરચનભરેલું હતું તે દાખડા સીવાય તે

ખીજી કાષ્ઠજ ન હતું. હવે ઓરડામાં ખીજો કાષ્ઠખી ગોખલો
ઠઠા ગોખલામાં તપાસવાનો બાકી રહ્યો ન હતો, જેથી પેલા
કામળોની શોધ કરનારનો ચેહેરો ફગલાઇને શીકા મારી ગયો.

“અરે પરમેશ્વર ! મેહેનત બરબાદ ને ગુનાહ લાઝમ”
તે એવું નામ ! હવે કેમ કરે ? એ કમબખ્તી દારૂની ઝુમમ
તો વગર પુછવે બકી મુવોછ કે “એની કોષ બાધના ડગ્ગન
મધ કામલો મારા ઓરડાના ગોખલામાં હકબધ નાખી
મેલેલાં છે” તે ક્યાં છે ? આ ઓરડાના દરેક ગોખલા હું
ગોતી વળ્યો પણ સત્તર ફરી એક વાર પાછા બધા ગોખલા
તપાસવામાં કાંઈ મધુ નહીં હવે તો અકેક ગોખલામાંના
નમામ કચેરો કુટો જમીનપર નાખતો જાઉં કે જે હશે તે
જણાઇ આવશે

તે મોટી મુછોવાળો મરદ ફરીથી તે કામપર ઉલટથી
મડ્યો “અહીં હમણાં કોષ આવવાનું નથી માટે દોડદોડીની
જરૂર શી છે ? જરા ઠંડે કલેજે તપાસુ—એ દારૂડીઓ છાંટા-
પાણીના બહારમાં હોવા છતાં ખોટું બોલે નહીં “એ કામળો
હોય તો આ ઓરડાના ૬ ગોખલામાંજ હોય” એમ બબડતો
તે પાછો ગોતવા લાગ્યો. ૫ ગોખલા ચીપી ચીપીને જોઇ
વળી તે હવે કાંઈક નારાજ ને નીરાસ થયેને દીલે પાછો
પેલાજ ૬ ઠા અધારા ખુણામાં આવેલા ગોખલા તરફ ગયો.
અને પેલો પતરના બોક્ષ બાહર કઢાડી જોય છે તો તે બોક્ષની
નીચે સાદડીનો એક ફાટો વુટો કડકો તે ગોખમા ખીજાવેલો
હતો. અને તે ઉચકતાં તેની તળાચેથી એક ખુલ્લું અને ૧૦
૧૨ અકબધ કામળો “આયા એનજેથીન અનતોન”ને સર
નામેના મળી આવ્યાં !

“ફતેહ ! ફતેહ ! આજે ૧૦-૧૧ વરસે મારો દહાડો ફર્યો !” પેલો મોટી મુછવાળો હરખથી ધેલો થઇ ગયો હોય તેમ તે કાગળોને ઝટ પોતાના અંદરના ખીસામાં સેરવી દઇ તરત ઓરડાની બાહર આવ્યો અને પોતાનો પોટફાલ્યો લઇ તે દારૂડીયાને ત્યાજ ખાટલીપર એક મુઠ્ઠા સમાન પડવા દઇ ત્યાંથી ઝડપુ પગલે નીકળી ગયો !

વાંચનાર ! તે કોઇજ નહીં પણ આપણો બાહોશ ડીટેક-ટીવ મોરારીરાવ હતો !

પ્રકરણ ૪૫ મું .

મેલ ટ્રેનની મુસાફરી—એક મુસાફરનું ચમકી ઉઠવું
(દોહરા)

દુન્યા છે બહુ આકળી, ન્યારી કુદરત નેમ,
ન્યાં તક પાપ ભરાય નહીં, ત્યાં તક પુટે કેમ ?
ભલે બહો કરનાર જન, બહો કરી મલકાય,
ફટકો પડતાં કુદરતી, હોશ-કોશ સૌ જાણે !
જ્ય છે આખર સત્યની, રાખ સત્યની ખત,
જીલમજારનાં જીલમનો, અંતે આવે અત

સીમલાથી કલકત્તા જતો મેલ દીલ્હીનું સ્ટેશન છોડી માઝીયાબાદ તરફ “પુલ સ્પીડ”માં ધસારાબધ ધસ્યો જતો હતો, રાતે એક વાગ્યાનો વખત હોવાથી તે મેલ ત્રેનના

પેસીનજરોનો મોટો ભાગ પોતપોતાના ડબ્બાઓમા નીંદ્રાવશ થયેલો હતો તે ત્રેનના એક ઇન્ટરમીડીયેટ ક્લાસમા પાંચ સાત છુટા છવાયા પેસેનજરો બેઠેલા હતા. બાહર ખુશનુમાં ચઢતી પડતી હોવાથી તે મુસાફરી બધી મોહક થઈ પડી હતી. ઇન્ટરમીડીયેટમા આજે બીડ જેવું કશું ન હતું કોઈ પેસેનજર વાચતો, કોઈ કાંઈ ગાયન લલકારતો, તો કોઈ ઝુકતો બેઠો હતો. તે મુસાફરો એકમેકથી તમામ અભણા હતા અને કમ્પાર્ટમેન્ટ કુશાદે હોવાથી જ્યાં મરજી પડે ત્યાં છુટા છવાયા ફરાગાતથી બેઠા બેઠા પોત પોતાના વીચારોમા મસ્ત હતા.

હવે ખાઝીયાબાદ જ કચ્છન છોડી મેલ અલીધર તરફ પુર જોસથી ધસ્યો જતો હતો. પેલા ઇન્ટરમીડીયેટમા જે પાંચ સાત પેસીનજરો હતા તેઓમાનો એકજ પેસીનજર મેલ ત્રેને અબાલા કેનટોનમેન્ટ છોડ્યું ત્યારથી બેઅખત્યાર ઉઘડતો હતો તે એક અધોર વયનો આદમી હતો. પવનને વેગે દોડતી આ મેલ ત્રેનનો ગોઘાટ તેની નીંદ્રામા કશી ખલલ કરતો નહીં હોય તેમ તે ઠંડે કલેજે ધોરતો હતો. બીજાનું બીજાની, માથું મોહકું હાંકી એક ગરમ ધાબળી ઓઢી તે સુઈ ગયો હતો તેની જોડે માત્ર એક ન્હાની ત્રક હતી, જેને “સીરાના” (તકીયા) તરીકે તેણે ઉપોગમા લીધી હતી તે ચતોપાટ પડેલો હતો. તે કોણું હતો, ક્યાંથી આવ્યો હતો, ક્યાં જતો હતો અને ક્યાં શ્વેચ્છને ઉતરનાર હતો તે પણ કોઈ જાણતું ન હતું તેની સામેની સાઇડે એક જવાન અને દેખાવથી મુસલમાનીન બાપ પોતાના દીકરા જોડે ધીમે ધીમે કાંઈ વાત કરતી હતી. પેલા ઉપાપલા આદમી જોડે તે બાપને

કશી નીસળત ન હતી તેણી અને તેણીનેા બેટા એ કાઠ ત્રાહીત મુસાફરો હતાં, જ્યારે પેલો ઉધણુશી મુસાફર કોણ જાતનો હતો તેની વટીક કાઠને ખખર ન હતી !

પેલી જવાન રૂપાળી સ્ત્રી પોતાના બેટા જોડે જે વાત કરતી હતી, તે અલખતા, તેઓ મુસલમાન હોવાથી, હીંદુસ્તાની ભાષામાં થતી હતી, પણ વાચનારની સગવડને માટે તે ગુજરાતીમાં ઉતારી લખ્યું

“અમ્મા, કેટલાક માણસોને ચાલતી ત્રેને ધુમ ઉધવાની આદત હોય છે, પણ મને તેથી ઉલટોજ અનુભવ છે” પેલો છોકરો પોતાની માને કહેવા લાગ્યો તે વીસેક વરસની ઉમરનો એક ગખરૂ જવાન હતો “રેલ ગાડી ચાલતી હોય ત્યારે મારી ઉધ તો સાચી જતી રહે છે !”

“હા બેટા !” પેલી દેખાવલી જવાન ઓરત બોલી, “એ તો જેવી જેની આદત કેટલાક માણસો ગમે એવી ગરમડા છતાં કરારને જીવે ઉધાધ શકે છે, જ્યારે કેટલાકોને તદન શાન્ત હોય નહીં ત્યાં સુધી ઉધ આવતી નથી”

“દુર જવાની જરૂર નથી, અમ્મા જાન, આપણે અબાલેથી બેઠાં ત્યારથી હું જોઉં છું કે આ સામેની સીટ ઉપરનો આદમી મરે મરએમ દમ બાંધીને ઉધ કઢાડે છે પાપડો કલાકોથી ઉઘી રહ્યો છે ! આપણી ગાડીના આટલા ગોઘાટ છતાં તથા રોશનો ઉપર પેસીનજરની ગરમડા છતાં આ મારો વહાલો જરાએ જાગતો નથી ! કેવું અજબ જેવું !” અને તે એમ બોલી ખડખડ હસી પડ્યો

“બેટા, જરા આસ્તે બોલ ! તારા સખુન સામા ધણીનું

દીલ દુખાવે એવા છે ” પેલી જવાન માતાએ જવાળ આપ્યો.
“તારે એમ બોલતુ ન જોઈયે સહ કાંઈ પોતાની મરજના
મુખત્યાર છે એ મુસાફર જાગતો હશે તો એના મનમાં
આછું આવશે ”

“હું માત્ર બોળામમાં બોલ્યો છું વ્હાવી માદર ! અને
તો પણ હું તમારા સુખનને માન આપુ છું ”

અહીં એ-પાંચ મીનીટ તેઓ વચ્ચે ચુપકીદી ફેલાઈ
મેલ અલીધર છોડી ફરી એકવાર ઝેરી સરપના જેવા પુઠાડા
મારતો હાથરસ જ કસન તરફ ધસ્યો જતો હતો.

“અમમાળન !” પેલો તાબેદાર બેઠો ૨-૫ મીનીટની
ચુપકીદી પછી અચ્ચુચ યાદ આવવાથી બોલી ઉઠ્યો. “તમે
માનશો ? પેલી આયા એનજેલીનનો દેખાવ હજી મારી નજર
માંથી ખીસતો નથી !”

“એનજેલીન !-આયા એનજેલીન !” હજી તો પેલો
જવાન મુસસમીન છોકરો ઉપલો વાક્ય બોલી પોતાની મા
જોડે વાતો કરે છે તેટલા જાણે એકાએક કાંઈ ચમક વા ચમ
આવ્યો હોય તેમ પેલો ઉંઘમાં પડેલો આસામી એકદમ
ગભડીને પોતાની બેઠકપર મન સાથે ઉપલા શબ્દો બળડતો
ઉઠી બેઠો, પણ ખીજીજ પળે પોતાથી કાંઈ કાચુ કપાયલું
ઝટ સમજી જઈ તરત કોર વાળીને પાછો સુઈ ગયો. તે
બંને મા-દીકરાની તે ઉપર નજર પડી, પણ તે દેખાવમાં
તેમને કંઈ અસાધારણ લાગ્યું નહીં કદાચ માકડ ચાચડના
ચટકાથી ચમકી ઉઠી તે પાછો સુઈ ગયો હશે એવી માન્યતા
વચ્ચે તેઓ પોતાની વાતચીતમાં આગળ વધ્યા.

“કાણુ જો, પેલી આપા એનજેલીનનો દેખાવ ?” પેલી જવાન માવતર પોતાના બેટા સાથ બોલતી સબળાઇ ‘કા બેટા ! એ યાદ તને હમણા કયાથી પડી ?’

“હુ તે દેખાવ જુલ્યો નથી, માદર ? એ ફર જણુ મને તો કાંઈ બેદ બરેલી લાગે છે ” બેટાએ જવાબ દીધો. “થુ નમે એમ ધારો છો કે એનુ મમજ સાણુત છે ?”

“સાણુત નથી તો થુ મયેલુ છે ?”

“સદનતર ગયલુ લાગતુ નથી, પણ કોઇ કોઇ વાર એ કેવી વાહીયાત બકબકા કરતી હતી ? પેલુ નામ થુ ? એના શેઠનુ નામ થુ જો ?-હાં હાં-ફરીદુનજી શેઠ-ફરીદુન તાલેવ તા !”

એક બીજો ચમક વા અને પેલો ઓઢી પોઢીને પડેલો હિઘણથી પોતાની પથારીમા પાછો તડો થઇ બેઠો. તે એકાદ બે અવાચી ખાઇ, આખપર હાથ ફેરવી, બાહેરની ચદની જોતો હોય તેમ બારીની બાહેર જોવા લાગ્યો. વમર શકે તે કોઇ બેદી પુરૂશ હતો તે મા બેટા વચ્ચે ચાલતી વાતપર તેના કાન ગોવા ચીટકી બેઠા હતા ત્રેનની બાહેર જોવાના તો તેના માત્ર ખાલી ઢોગ હતા !

તે મા બેટાએ જોઇ લીધુ કે તે તેમનીજ જાતનો કોઇ અધોર પુરૂશ હતો તેનુ અકેક કરતાં બબ્બે વારનુ ચમકી હિઘુ તેઓ ‘મારક’ કરી ચકયા ન હતા એરમી તે ઉતાર પોતાની જાતવાળો છે એમ જોઇ તે જવાન આઇને હીંમત આવી હતી

“હા, એ ફરીદુન તાલેવત આપા એનજેલીનનો શેઠ

હતો અને દરરોજ રાતે એ શેઠનો જીત જોધ તેણી ચીસ પાડીને ડરી ઉઠતી હતી એમ એકવાર તેણી મારી પાસ બોલી હતી !”

હવે પેલા અધોર ગ્રહસ્થની ધીરજ રહી નહીં તે જે અત્યાર સુધી બેદરકાર હપે બાહેરની ચઢની જોયા કરતો હતો તે એકદમ અદર ફરી બેઠો અને ધીમેથી પુછ્યું “આનુ, મને પુછવાની રજા છે કે તમે જે વચ્ચે આયા એનજેલીન નામે જે ફરગનની વાત ચાલે છે તે હાલ ક્યાં છે ?”

“અબાલામા !” પેની જવાબ બાપ કાપ ખુનાસો કરે તે આગમચ પેલો બેટો બોલી ઉઠ્યો. “અબાલામા ?” પેલો પુછનાર પોતાની જગાપરથી ઉઠી ઉભો થઈ તેજ શબ્દ પાછો ભારે ચકીત થઈ રીપીટ કરતા બોલ્યો. “કેમ સાહેબ એ નામ સાથે તમેને શા સબ્બ છે કે આમ પરપુછ કરો છો ?”

“મને ધણો મોટો સબ્બ છે, મારા જવાબ દોસ્ત ?” પેલા અધોર આદમીએ મીઠાસથી ઝટ જવાબ દીધો. અલ્લાહ શાહુદ છે કે એ ઓરતને દુડતા દુડતાં એક દાહકો થયો મે દાતમા ખાસકુ પકડ્યું છે !”

“કાણુને દુડતાં, જનાબ ?” પેલી જવાબ બાપએ સવાલ કીધો.

“તમારી આયા એનજેલીનન ”

“તમે શા ઉપરથી કહી શકો છો કે અમે જે ફરગનની વાત કરીયે છીયે તેજ ઓરતને તમે વરસોથી દુડો છો ?”

“આ જવાબ ગ્રહસ્થ હમણાજ તેનાં શેઠનું નામ

બોલ્યા છે તે ઉપરથી !” પેલા ઠાવકા અહરથે ધણીજ ધીરજ અને લાચકીથી જવાબ આપ્યો.

“એ કોઇ ફરીદુનજી શેઠને તમે ઓળખો છો ?”

“હા બાપ, કમનસીબે એ અતી પરમારથી અને બના અહરથ હાથ હમ્યાત નથી-તેમનું ખુન થયું છે.”

“ખુન !” તે બેઉ મા દીકરા પોતાની બેઠક પરથી ચમકી ઉઠી બોલ્યા “એ ખુન કોણે કરી ?”

“એ ફરીદુનજી શેઠની મોહરદારે પણ તેમ કરવામા આ લુચ્છી આપા એનજેલીનની તે નાપાક સ્ત્રીને મોટી કુમક હતી”

“યા અલ્લાહ ! એ કેવો બેદ બરમ છે ! કેમ અમ્મા-જન, થઇ તમારી ખાત્રી કે એ આપા વારવાર અરધી બેફામીમા “ઓ મને કોઇ બચાવો !-ફરીદુન તાલેવતનો ભુત મને પકડવા આવ્યોછા” એમ બોલતી ત્યારે હું કહેતો કે આ સ્ત્રીને હાથે કાંઈ કરપીણ કામ થયતું હોવું જોઇએ આટલા દીવસ તો આપણે અધારામા હતા પણ આજે આ મીયા સાહેબથી બધો ખુલાસો થઇ ગયો. વાર મીયા સાહેબ, એ ફરીદુનજી શેઠની બીબીનું નામ શું ? જો તે નામ અમે જે નામ જાણીએ છીએ તેને મળતું આવે તો અમે ખાત્રીથી માનીશું કે તમે તેજ આરતને દુડો છો”

“કયુલ છે ફરીદુનજી શેઠની બીબીનું નામ ‘મેરબાઇ’ છે

“યા ખુદા ! ત્યારે તો આ વાત બરાબર મળતી આવે છે આ દસ્તગીર દાવર ! તારી કુદરતને કોણ પેદાએ ? તે જવાન બાપ બોલી ઉઠી, કેવું અજબ જેવું કે આ મુસાફરી

દરમ્યાન આ લય કર બેઠથી વાકેફ થયા। બેઠા, આપણે પણ મેહેરબાદ નામજ સાલજી હવુ ”

“બાઈ તુ મારે કરતાં ન્હાની છે એટલે મારી બેટી મીસાલ છે” પેલા મીયા સાહેબ (મ દે નવાજ ?) હવે બરાબર તેણીની સામે બેઠી બેઠ્યા, “આપણે ચુસ્ત ઇસલામ છંધે પાક અલ્લાહનું આપણને ફરમાન છે કે એક મેકને મદદ કરવી અને અકસર કરીને ખુરાઓને તેમને ફેળે પોંદ્યાડવામા તો જરૂર તન-મનથી કુમક કરવી એવું આપણા રસુલનું ફરમાન છે, તો તે પાક નામના કસમ આપી કહું છું કે મને એ આયા એનજેલીનનો પાકો પતો મળે એવી બાતમી તમોએ આપવી યાદ રાખજો કે જે પારસી ભલો ગ્રહસ્થ કમોતે માર્યો ગયો છે તેના રૂનાં છુપા આશીરવાદ તમોને મલ્યા વગર રહેશે નહીં હવે હધુ કહેવાની કાંઈ જરૂર છે”

“જરાબી નહીં હું તમો આહશો તેવી બાતમી-જેટલી મને ખબર છે એટલી-આપીશ. એવા બદમાસો તેના ઘટતા ફેળે પુગવાજ જોઇયે” એમ બોલી તે જવાન બાઈએ આયા એનજેલીનને લગતું જે કાંઈ જાણુતી હતી તે બધું પેલા ગ્રહસ્થને કહી સંભળાવ્યું તે ઠાવકા પુરૂંશે તે તમામ બાતમી તેજ ઘડીયે પોતાની નોટણુકમા નોધી લીધી

“ઓ ભલી બાઈ, હું તમારો ને તમારા બેટાનો કીયા શબ્દોમા ઉપકાર માતું ?” વાચનારને હવે જણાવવાની ખાસ જરૂર નથી કે પેલો અધોર પુરૂંશ કોઇજ નહીં પણ આપણો મોરારીરાવ ડીટેક્ટીવ હતો તે ભારે જીરુસાથી બેઠ્યો. ” કા નહીં બોલે? આજે એક દાહેકો ગયો તેણે જે લયબીત બીડુ

ઝંકરુ હતુ, તેમા પોતાને નહી ધારેલી રીતે આ આવતી મુસાફરીમા અચ્ચુચ બેઠ મળી ગયાથી આજે તેની ખુશીને પાર ન હતો. “ખુદાએ વગ્સોની ઉમેદ પાર પાડી છે કહેા ખામ, તમે ખાત્રીપુરનક છો કે હાલ તે નાપાક ફરગણુ અખાલામાજ છે ”

“હાજી ”

“કોણુને ત્યાં ”

“હુ જ્યા નોકકરી હતી તેજ કુટુબને ત્યાં ”

“તે કુટુબ કોણુનુ છે ?”

“તે એક ઇંગ્લેજ કુટુબ છે ત્યાની કેનટોનમેન્ટમા મેજર મેલવીલ નામે એક લશ્કરી અમલદારને ત્યા અમે સાથેજ ચાકરી હતાં તે મારી આમમચની ત્યા આયા તરીકે રહેલી છે હુ છેલ્લા ૬ માસ તેજ કુટુબમાં નોકરી હતી, પણ મેમસાથ ધણી કોકટ હોવાથી હુ રજા લઇને ખીજી નોકરી તરફ જાઉ છુ ”

‘તમે હવે કયા જશો ?’

“અલાહબાદ, ત્યાં એક ઇંગ્લેજ કુટુબમા અમે મા-દીકરાને નોકરી મળી છે ”

“તમે અખાલા ખાતે મારી જોડે આવી નહીં શકેા ખામ ?”

“નહી, મને માફ કરો. આવતી કાલથી મારે મારી નોકરી પર હાજર મવુજ જોઇએ એમ છે. મે તમોને જે પતો આપેા છે ત્યા એ આયા એનજેલીન તમોને જરૂર મળશે ”

“કાંઈ શીકર નહી, તમારી મરજી નથી તો હું દબાણ કરતો નથી હું મારે માર ફાડી લખશ” મને પુછવાની રજા છે બેટી કે તમારું નામ શું છે?”

“મારું નામ સકીના.”

“અને આ તમારા લાડકવાયાનું નામ ?”

‘યુસુફ ખા’

“અલાહ પાક તમોને હ મેશા સુખી રાખે ! બાપ, તમારો પોશાક ગરીબ છે—તમારી સ્થિતી ગરીબ જણાય છે, પણ મને લાગે છે કે તમો કોઈ ખાનદાની બાનુ છો એકવાર તમોએ કાંઈ સારી ચલતી અને જહોજલાલી ભોગવેલી હોવી જોઈએ.”

ડીટેકટીવ મોરારીરાવનો આ ઇસારો સાબળી તે બેઉ મા-દીકરાના ચેહેરા લાલ થઈ આવ્યા અને બીજીજ પળે પેતી બાપની આખમથી મોતી મીસાલ આસુ ખરી પડ્યા !

“મે તમારી લાગણી દુખાવી હોય તો મારી ઇચ્છુ છું, બાપ, મે તો માત્ર અટકળ કીધી છે.”

“તમારી અટકળ ખોટી નથી, મીયા સાહેબ, પણ દુનીયામાં ચઢકતી પડતી સકીની છે.” સકીના કાંઈ ઉતર આવે તેટલાં યુસુફ ખા બોલ્યો “તે રહમાન પાક સકીનો રક્ષક છે અમીરી ફકીરીનો અમને હમમમ નથી પણ દગા-બાજ દુનીયાની દબાખોર ચાલે અમારી ઉપરથી કાંઈ ઝોનુ વીત્યું નથી.”

‘પાક અલ્લાહ તમારો નીગેહબાન થાય ! દુનીયા દુ.ખથી

ભરપુર છે, ખેટા તે માલેક જેમ રાખે એમ રહેવું ચાલો, હવે આ ના પસંદ વાત આપણે બધ કરીએ.’ ડીટેક્ટીવ બોલ્યો “હવે મારી એક અરજ છે”

“ફરમાવો, મીયાં સાહેબ !” યુસુફખા બોલ્યો.

નકલી દાડીવાળા તે મીયા સાહેબે (!) તરત ત્રેક ઊઘાડી તેમાંથી એક સખી કઢાડી સફીનાના હાથમાં મેળી પુછ્યું ‘આ તસ્વીરમાં કોણ ચેહેરો તમારો જાણીનો છે ?’

યા અલ્લાહ ! વચ્ચે ખેડેલી ફરગણુ આયા એનજેલીન પોતે છે !” સફીનાથી ઝટ બોલાઈ પડ્યું

“ખચીત, એજ આયા એનજેલીન છે !” યુસુફખા ત્રેનની લાઈટ આગળ તે તસ્વીસ ઉચી પકડી તેણીનો ચેહેરો ઓલખી ઝટ બોલી પડ્યો

“બસાં મને એટલુંજ જોઈતું હતું ” મોરારીરાવે કહ્યું “હું ખરો કે આવતી કાલે આ દલદર દદાનાં મુસકા તાટ કર ખેટા, હવેનું સ્ટેશન કીયુ આવશે ?”

“હાથરસ સીટી આપણે છોડી આવ્યા છીએ-હવે ‘ડુડલા સ્ટેશન આવશે”

“બહુ સાફ ” અને એમ બોલી તે ચટપટીયો પુરૂષ પોતાનું ખીજાનું બાધવા લાગ્યો. આવતા સ્ટેશને ઉતરી પડનાર હોય તે રીતે તેને તકવારી કરતો જોઈ યુસુફ પુછ્યું

“શું તમે ડુડલામાં ઉતરો છો ?”

“હા, હું કહાનપોર જવાનો હતો, પણ અલ્લાહ પાકની મેહેરથી માફ કામ અરધે રસ્તે થઈ ગયું તો હવે ત્યાં જવાની

જરૂર શી છે ? હવે તો ટુડલા ઉતરી ત્યાથી મળતી કોઇખી પહેલી ત્રેનમાં અબાલા જમ્મશ અને ત્યા માફ ચાહ્યું કરીશ. હઝાર હઝાર શુકર છે તે કરીમે કારસાંઝના કે તમે જેવા ભલા માં-દીકરા જોડે આજે મારો મેલાપ થયો. એમાંખી કુદરતનોજ કોઇ હાથ હશે, હવે મને કહેશો બાપ, કે તમે કયા સીધારો છો ?”

“અમે અલાહબાદ જમ્મએ છીએ ”

કોણને ત્યા ?”

“બરટન બેરીસ્ટર સાબને ત્યા !”

“કદાચ મને તમારી મદદની ભરીશમા જરૂર પડે તો આપશો કે ?”

“મોટી ખુશીથી ”

“ઉપકાર થયો, ખુદા ચાહશે તો તેવી જરૂર પડે એમ તો નથી પણ તેમ હશે તો હું તમને તાર કરીશ ”

અહીં તેણે તેમનું નામ-હામ પોતાની નોંધપોથીમા નોંધી લીધું

“આ એક ખુન કેસ પકડાવા જોડે એક હકદાર બેટીનો હક લુટી લુચ્છાઈથી લખાવી લીધેલા એક ખોટા વશીયતનું ખોટાજ ઉધાકું પાડવાનો પણ લાભ મળશે ” પેલા નોંધ લેનારે ખુલાસો કર્યો

“ખોટું વશીયત ? બેટા-યુસુફ ?” અને અહીં પેલી બાપ “ખોટું વશીયત” આ સખુન સાંભળી ચમકી પડવા જોડે તુરત તેણીએ પોતાના બેટા તરફ જોયું “ત્યારે તો આપણાજ જેવો આ કોઇ ખીચારી નીરદોશનો હાથ છે !”

“હા, અમ્મા એમજ લાગે છે”

“શુ શુ ? તમે શુ બોલ્યાં, બાપ ? તમારો હાલ પણ એવોજ છે ?”

“માફ કરો, મીયા સાહેબ, એ અમારી ખાનગી બાબત છે અને તે હું બહારમાં લાવવા ઇચ્છતી નથી.”

“જેમ મરજી, બાબુ, માફ કરજો-મેં તો સેહેજ પુછ્યું હતું” ડીટેકટીવ મોરારીરાવે તેણીની નારાજીને તુરત માન આપ્યું, તેણે તે બંને મા-બેટાને હવે ધારી ધારીને બારીકાથી જોવા માડ્યાં. તેણે થોડાજ વખતપર શક બતાવ્યો હતો કે તેઓએ અમાઉ સારો વખત જોયલો હોવો જોઈએ, તે શક આ ઉપરથી હવે મજબુત થયો. તેણે તેમને ધારી ધારીને જોઈ લઈ ઝટ પોતાની નોંધ પોથીમાં એક નોંધ કરી લીધી કે “આપા એનજેલીનનો પતો આપનાર મોહમેદન બાબુનું નામ સફીનાં અને તેના બેટાનું નામ યુસુફ છે. તેમને ઝોળખવાની નીશાની એ છે કે તેણીનાં અતી ખુબસુરત ચેહરાપર નાકની જમણી બાજુને બરાબર અધવચ્ચે એક મોટો કાળો મસો છે અને મીયાં યુસુફખાનનાં ડાબા ગાલપર ખાસ્સી લીલી બદામ જેવડી ગુલાબી રંગની એક કુદરતી લાંછન છે.”

આ નોંધ પુરી થતાજ હુડગાનું સ્ટેશન આવી પુગવાથી ન પટપટીયો ડીટેકટીવ તે મા-દીકરાનો ફરી ફરીથી આશાર માની ત્યાં ઉતરી પડ્યો અને મેલ પાછો આગળ વધ્યો.

વગર શકે તે એક મોજેજો બન્યો હતો.

*

*

*

ડીટેકટીવ મોરારીરાવ દુડલાનાં રટેશનપર ઉતરી પડ્યો. ત્યારે પાછલી રાતે પાંચ વાગ્યાનો વખત હતો. અહીં તેને માત્ર ૧ કલાક ખોટી શવુ પડ્યુ આ એક કલાક તેને એક દીવસ જેવો લાંબો લાગ્યો જેમ તેમ તે વખત પસાર કરી તેણે અબાલા જવાની ટીકીટ લીધી અને એક ફાસ્ટ ટ્રેનમા ચઢી બેઠો.

પણ હજી તેની હાડમારીઓ પુરી થઈ ન હતી તે જ કલાસમાં બેઠો હતો તે તદ્દન ખાલી હતો. તેમાં એકબી પેસીનજર હતો નહી, પણ ટ્રેન દુડલા રટેશન છોડી આગળ વધવા માંડ્યા બરાબર કોઈ દરદી માણસનાં કર્જવાનો અવાજ સંભળી તે આભુઆભુએ જોવા લાગ્યો.

તેની નજર તે લાંબા કપારટમેન્ટની અધવચ્ચે, બેસવાની બેઠકની નીચે, ચતાપાટ પડેલા એક ધણા જઈક મુસલમાન ઉપર પડી કે જે બાપડો મોતની અણીપર આવી રહ્યો હોય તેમ તેનાં ધોમલી ચાદર જેવા સફેદ શીકકા હોઠ પરથી ઝટ જણાઈ આવતું હતું.

ડીટેકટીવ મોરારીરાવ જેવો હિંમતવાન આદમી પણ તે “દેખાવ” જોઈ એક પણ લગાર ડચક્યો, પણ બીજીજ પળે તે, તે લાંબા કલાસની બેઠકો કુદાવતો તેની પાસે જઈ ઉભો. અફસોસ ! તે વખતે તે જઈક આદમીના મોહડા ઉપર કચાડનું શીણુ આવી ચુક્યું હતું અને જે ધડી જાય તેમા તેનો જાન કળજ અવાની તપ્યારી હતી !

“શુ છે, બડે મીયાં, તમે કાણુ છો ?” મોરારીરાવે ડહા-ધને પુછ્યું “મ-મ-માર નામ દ-દ-દ-દ-દાઉદખાની-તી-

નીત્રામ હેદરાખાદના અ-અ-અ-અમીર ખુશરોનો જુનો કારભારી” પેલો જમદાર મરદ એટલું મુશ્કેલીથી બોલ્યો અને પોતાનો જમણો હાથ જે નીચે પડેલો હતો તે પોતાની છાતી તરફ લાવવાની કોશિશ કરવા માંડી, પણ તે બાપડો એટલો અશક્ત હતો કે તેનાથી તે થઈ શક્યું નહીં ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ તેનો હેતુ ચેતી ગયો. તેણે વાંકો વળી તે ધુબતો ઠડો હાથ પોતાના હાથમાં લઈ ઉઘડી આવ્યો. તે હાથ તે બંડે મીયાંની છાતીપર આવ્યા બરાબર પોતાના અગરખાપર આંગળા ઠોકી કહ્યું કે “બોલો !” મોરારીરાવે તે અગરખો બોલી નાખતા તેની છાતીપર એક રેશમી રૂમાલમાં બાધેલું એક લાંબું એનવેલોપ જણાયું જે તે ધરડાએ આપેલી ઇશારત મુજબ તેણે બાહર કાઢ્યું.

“ઇસમે છોટા લીફાફા હય સો પઢો !” તે બુદ્ધાએ ભારે મુશ્કેલીથી જેમ તેમ કહ્યું “અહિર બડા લીફાફા તુમારે કબજેમે લો ! મય મરતે બુઢેકી છતની વસીયત બગલાના ! અને એમ બોલી તેજ પજે લોહીનું એક ગળકયું ઓઝી હાથ પગ-પછાડી બંડે મીયાં તો ત્યાજ ઠડાગાર થઈ ગયા !

“હે પરમેશ્વર ! આ શી આફત ? કમનસૂત ધરડો થયો ત્યાં તુલીક વરસો સુધી જીવ્યો ને મને જોતાં વાર પાંચ મીનીટમાં મરવાનું મન થઈ આવ્યું !” તે ડીટેક્ટીવ એકલો બબડ્યો. “જમે તે હોય પણ આ મરતા માણસે છેલ્લી ધડીએ મારી ઉપર કાંઈ ફરજ મુશ્કેલી જણાય છે એ ફરજ હું અદા કરીશ પણ આ બુઢો મારી નજર સામે ઠડો થઈ ગયો છે એમ કેહવા જતા એનો જીવ લેવાનું મારાપરજ આળ આવ્યું તો ? નારે મા, આ ધંધો બદાને પાલવે નહોં !

આવતા સ્ટેશનપર ગુપચુપ ઉતરીને ખીજા ડબ્બામાં ધુસી જવામાં લાલ છે ”

આમ બરબડી પેલા એક લીફાફા પોતાના અદરના ખીસામા સેરવી દઇ મોરારીરાવ સ્ટેશન આવવાની રાહ જોવા લાગ્યો. સારે નસીએ ખીજા બે ત્રણ મીનીટમાં “ચમરોલા”નું સ્ટેશન આવ્યું, જ્યાં કોઇ ન જુએ તેમ ઝટ ઉતરી જઇ એનજીન તરફનાં એક દુરનાં ડબ્બામાં તે ધુસી ગયો. આ સ્ટેશનપરથી પેલા બેહેસ્તનશીન છુટે મીયાંપર કોઇની નજર પડી નહીં અને એજ રીતે ખીજા બે સ્ટેશન “જેલેસાર રોડ” અને “પુરા” ઉપરથી કોઇનું ધ્યાન ખેંચાયું નહીં, પણ હાથરસ સીટીનું મોટું સ્ટેશન આવતાં એક પેસેનજર પેલા ડબ્બામા દાખલ થયો અને એક ચીસ પાડી તરત માહેર આવ્યો !

તેણે ત્યાંના રેલ્વે સત્તાવાળાઓને ખબર આપવાથી તે છુટેમીયાની લાશને ત્યાંજ ઉતારી પાડવામાં આવી તે ડબ્બામા ખીજા એકથી પાસીનજર નહીં હોવાથી ત્રેનને વધુ ખોટી કરવાની જરૂર જણાઇ નહીં એ રીતે આપણો ઠાવકો ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ એક મોટી મુશ્કેલીમાંથી બાહોશીના પ્રતાપે બચી ગયો !

હાથરસ સીટીના સ્ટેશનપર પેલા જઇ મુસલમાનીની લાશને ઉતારી પાડવામા આવી, તે તેણે દુરથી ચુપી આખ્યોએ જોયું પણ જાણે કાંઈ જાણુતોજ ન હોય તેમ સસ્સેકે તીન પાઉ કરવામાજ ડહાપણુ વીચારયુ આખી ત્રેનમાં તે લાશ ત્રીશે પેસીનજરોમાં ચરચા ચાલી, ખુદ મોરારીરાવ ખીરાજ્યા હતા તે ડબ્બામાં પણ લોકો તે કમનસીબ છુદો કેમ મરણુ

પામ્યો હશે તેની ક્યા ખાતા હતાં, તેમાં આપણા આ પુના-
વાસી શેડીયાજી પણ ચીઝા-મીઝા થઈ અખિનાં ભવા ચઢાવી
અનન્યપી બતાવ્યા વીના રહ્યા નહીં !

અ તે તે ત્રેન અ બાલે પહોંચતાજ આપણો જાણુએકું
મીત્ર રટેજનપર પોશાક બદલી લઈ પરજાડો એક હોંદુ વીથીમા
ગયો અને ત્યાં આજનો દહાડો તથા રાત તોડી પાડવાનો
વીચાર કરી ટુરત વેળા તો પોતાને આપવામા આવેલી એક
ખોલીને અદરથી સાકળ મારી ઉઘી ગયો અને બેચાર કલાક
પેટ ભરીને ઉધ કાઢ્યા પછી તે જમ્યો જમ્યા બાદ ફરીથી
ઝોરડી બધ કરી તેણે પેલા દસ્તાવેજે શુ છે તે તપાસવા માંડ્યા.

અહીં વગર કારણે લખાણ કરવાની જરૂર નથી
વાચનારને યાદ હશે કે આ વારતાનાં ૧૪ માં પ્રકરણમા અમીર
ખુશરોનાં મરણનો દેખાવ અગાઉ આવી ગયેલો છે, કે જેમા
તેના પેલા બદમાશ ભાઈ બેહેરામખાને મરવા સુતેલા મા
જણ્યા ભાઈનો વીશ્વાસઘાત કરી ઠગાઈથી એક ખોટું ન્હાતું
બનાવટી વીલ કરાવી લીધું હતું અને તે વીલની રહે તેણે
પાછળથી તેની નીરદોશ બેગમ ઝોહરાને તથા એક પુરા
ભત્રીજા શીરોઝને દુનીયાની ક્યાપર હાંકી કાઢવાથી તેઓ
અચ્ચુચ પોતાના વતનથી ગુમ થયાં હતાં વળી વાચનાર યાદ
કરશે કે તે બનાવટી વીલની ૧૦ વરસ આગમચ અમીર
ખુશરોએ બેટા શીરોઝનો જન્મ થયો તે વેળા એક વીગતવાર
વીલ કાઢેલું હતું, જે પાછળથી જેમ બદમાશ બેહેરામખાનને
તેમ ભલી ઝોહરા બેગમને પણ ખતીલી ખોળ છતાં મળી
શક્યું નહીં હતું તે ગુમ થયેલું વીલ આ મરનાર જમ્મ

મુસલમાન દાઉદખાંના હસ્તકમાં હતું, દાઉદખાં શીરોઝનો જન્મ થવાની આગમચ-ખબરે અમીર ખુશરો પોતે એક નાદાન બાળક હતો ત્યારનો-તેમનાં કુટુંબમાં જવાન ઉમરથી નોકરી કરી ધરડો થયો હતો. પ્રથમ અમીર ખુશરોનાં પીતાનાં વખતમાં તે સાધારણ નોકર હતો, પણ તે પછી અમીર ખુશરોના અમલમાં તેણે તેના બારે ચાહ અને વીશાસ ખેતી મેહેલના કારભારીની માન ભરેલી પહવી મેળવી હતી. અમીર ખુશરો તેને એટલો ચાહતો હતો કે પોતાના દરેક ખાનગી બેઠાથી તેને વાકેફ રાખતો હતો. ઉપલુ વીલ કીધા પછી એક દહાડે અમીર ખુશરોને ખ્યાલ થયો કે મારાં એક પુરાં બચ્ચાના હકને માટે એ વીલ કાંઈ સલામત હાથમાં સચવાવું જોઈએ, કારણ કે તેની તખીયત અસલથીજ નબળી હતી આ ખ્યાલ થતાંજ એક સોનાના નાના ડખ્ખામાં તે વીલ મોહોરબધ મુકીને તેણે પોતાના વફાદાર કારભારી દાઉદખાંના હવાલામાં આપ્યું હતું. જાણે પોતે ઝાઝું જીવવાનો નહીં હોય અને તેના મરણ પછી તેની બેગમ તથા બેટાને કાંઈ મુસીબત ખમવી પડશે એવી આગમચથી આગાહી થઈ હોય તેમ તેણે આ સાહુચેતીનો ઉપાય લઈ રાખ્યો હતો. પણ કુદરતને કાંઈ જુદુંજ મંજુર હતું જે વરસમાં અમીર ખુશરો મરણ પામ્યો તે મરણની છ માસ આગમચ દાઉદખાં તેની રજાથી મકકે હજ કરવા ગયો. અહીં જતી વેળા તે પોતે જે સરસાયાન લઈ ગયો તેમાં જુલથી પેલો વશીયતનો દાખડો સોનાની અક્ષરશીઓનો સમજી સાથે લઈ ગયો. વળી આ તરફ અમીર ખુશરોને તે વીલ દાઉદખાંને સોંપ્યાની યાદ રહી નહીં અને તે ઉપરથી ઉપલો ઘોટાલો થવા પામ્યો હતો.

જ્યારે આકુ બનવાનું હોય છે ત્યારે આડાજ સંજોગો આવી ઉભા થાય છે દાઉદખા મકકે હજ કરવા ગયો ખરો, પણ હજ કરીને પાછો ફરવા આગમચ તે ત્યાં અચ્ચુચ આજારી થઇ ગયો અને લકવાની ખીમારીથી વરસો મુધી પટકાઇ પડ્યો પોતા જોડે પુલ્કળ પપ્પસો લઇ ગયેલો હોવાથી તે પરાયા પરદેશમાં તેનાં બળથી તે ટકી શક્યો. બાદ દશેક વરસ પછી મુબઇ આવતા તેને તેની જીવાનીનાં વખતનાં એક જીના દુશ્મન જોડે મુલાકાત થઇ, જે મુબઇનો રહીશ હતો તેણે પોતાના કોઇ આગલાં વેરને તાજુ કરી તેને ઠગાઇથી દીવાનશાળામાં નખાવ્યો. અહીં ચાર પાંચ વરસ પસાર કરી તે એક દહાડે તક જોઇને ન્હાસી ગયો તે હેદરાબાદ જવાને મદલે ગલરાટમાં જીલ્લથી સીમલા તરફ નીકળી ગયો આ વખતે તેણે પોતાની જીલ્લ જોઇ કે અશરશીઓના દાબડાને બદલે તે પેલાં વશીયતનો દાબડો લાવ્યો હતો તે થોડા દીવસ દીલ્લીમાં પાછો સીક પડ્યો તે દરમ્યાન તેને દખ્ખુ હેદરાબાદનો કોઇ રહીશ મલ્યો જેનાથી તેણે અમીર ખુશરોના મરજુની અને તેની બેગમ ઝોહરા તથા બેટા શીરોજને બેહરામખાને કહાડી મેલવાની ખબર મળી તે સાંભળતાજ તે વફાદાર નોકરના હોશ-ફરામોશ થઇ ગયા તેણે ધણુ ધમ્મધુ કે તે તાકીદે હેદરાબાદ જઇ પહોંચે પણ તેમ નહી બતા શકવાથી તેણે પેલાજ અહરથ પાસે ઉપલી બનેલી હકીકત વીગતવાર લખાવી તે એક નાના એનવેલોપમાં ખીડી પેલાં વીલ સાથે બાધી મેલી એવા હેતુથી કે તેની અતી જઇક વય કદાચ મુસાફરીમાં તેને દગો દે તો, જેનાં હાથમાં તે કાગળીયા પેહેલ્લાં જમ તે ધણી તેની વશીયત બજાવે અને

એમમ ઝોહરાને હુડી કાઢી પેતુ રીલ તેને સ્વાધીન કરે આ ખુલાસા ઉપરથી વાયનાર ખુલ્લુ સમજશે કે તે ફરજ બજાવવાનું કુદરતે આપણા બાહોશ ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવની સરજતમાં લખેલું હતું, કારણકે પેલા જખફ આદમીએ પોતાનો જન કમજ કરતી વેળા તે દસ્તાવેજો તેની સલાખમાં સોંપ્યા હતા.

હાઉદખાની છાતીપર બાધેલા રૂમાલમાંથી મોરારીરાવને બે લીફાફા મળ્યા હતા એક મોટો લીફાફો હતો જે ઉપર અમીર ખુશરોએ પોતાના હાથદસ્કતે “અમીર ખુશરોનું વશી હતનામું” એમ લખેલું હતું. તે મોહોરબ સીલ કરેલું અકબબ પેકેટ હતું. ખીજા નાના લીફાફામાં તે વશીયત પોતાને કેમ સોંપવામાં આવ્યું હતું તે વીશે તથા પોતા જોડે લુલથી મકકાની મુસાફરી કેમ કરી આવ્યું હતું તે બાબે સરવે ખુલાસો તેમાં કરેલો હતો અને જે ધણીના હાથમાં તે આવવા પામે તે ઉપર તેણે તે બાબે ફરજ નાખી હતી.

ઉપલો ખુલાસો વાંચ્યાથી ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવને સઘળા ખીના ખુલ્લી સમજ પડી તે ઉરદુ ભાષા અગ્ગીરીતે વાંચી સકતો હતો. છુપી પોલીસના અમલદારોને તરેહવાર ભાગો બજાવવા પડે છે તો બે પાંચ દેશી ભાષાઓ નહીં જાણે એમ હોય ?—તે બધી કળામાં પુરો ને પાહવરદો હતો.

“ઠીક ભાઈ, એક ખુનના ખુનીઓને શોધવા માટે અગીયાર-અગીયાર વરસથી મહ ચક્રકરમાં ફસેલો તો હતોજ, તેમાં આ ખીજા ફરજ નસીબમાં આવી.” તે પેલા દસ્તાવેજો ઉઘા કરતાં બબડ્યો “હાલ એ કામ થોડો વખત મુલતવી રાખવું નહીં સડેથી પેહેલાં મારી નાડકડી આપા એનજે-

લીનની ખબર મારે લેવી છે. પણ આ દસ્તાવેજમાં શું લખ્યું છે? એ ઝોહરાં બેગમને તેના બેટા શીરાઝની જે નીશાની આ બુદ્ધેમીયાંએ આપી છે તે પેલી આમલી ત્રેનમાં મને મળેલી સહીના ને તેનો બેટો તો નહીં હોય! તેમના નાકપરથી મસો ને માલપર ગુલાબી લાંછન છે ડીક છે એનજેલીનનું આથલું ભરયા પછી વાત!”

તે રાતની રાત વીસીમાં પડી રહ્યો, પણ બીજો દીને સહવારનાં પોહોરમાં મેજર મેલવીલને બગલે જઈ આયા એનજેલીનની ખબર કાઢી એનજેલીન નામની કોઈ આયા તેને ત્યાં નોકરી નથી એવો તે મેજર સાહેબથી તેને જવાબ મળવાથી ઝટ એક ફોટોગ્રાફ બતાવી પુછ્યું કે આ મરૂપમાં બરાબર વચ્ચે બેઠેલી બાઇના આબેદુલ એહેરાને મળતી આવે એવી કોઈ બાઇ તેને ત્યાં નોકરી છે કે નહીં? ફોટો જોયા બરાબર મેજર મેલવીલે એક સુધ્ધા ઇન્જેન બચ્ચા તરીકે દુરત કચ્છુક કીધું કે આ એહેરાવાળી એક આયા મારે ત્યાં “એનજેલીન” નહીં પણ “આરમીન”ને નામે નોકરી છે સુબખના પોલીસ કમીશ્નર તરફનું તેણીને પકડવાનું વારંટ જોતાજ તેણે કાયદાની વચ્ચે આવવાને સાફ ના પાડી અને એકદમ તેણીને પકડાવી આપી!

“શુ તારું નામ આયા આરમીન છે?”

“હા”

“નહીં તું બુઠ્ઠી ને હુતરી છે તું આયા “આરમીન” નહીં પણ આયા એનજેલીન અનતોન ગોઆનીસ છે તને પકડવાનું આ વારંટ છે!”

પ્રકરણ ૪૬ અં

સરજતનો સબોગ-એક મોહ્યતવતો મેલાપ.

ધડીમાં રડાવે—ધડીમાં હસાવે,
ધડીમાં જીતાવે—ધડીમાં ફસાવે,
તમારો ન ચાલી શકે કંઈ ચારો !
નસીબો નથી કાપને હાથ ચારો !

(તારાપોશવાળા)

“ચુડ મોરનીંજ, મીસ પીયરસન ! મારો બાબો મધ રાતે કેમ હતો ?”

“સાહેબ, ધણોજ સારી પેઠે હતો. બાજ બે ત્રણ રાતથી હવે એ આરામથી પોહડે છે અને ખુદાની મેહેરથી એની તબીયત સુધરતી જાય છે.”

“થે ક જોડ ! વાર, ડાઠ મોરલી આવ્યા હતા કે ?”

“હા સાહેબ, તેવણુ રોજનાં માસુલ મુજબ હમણાંજ અરધા કલાકની વાતપર આવી તબીયત તપાસી ગયાછ.”

“ડાક્ટર શુ કહેછ ?”

“એવણુ કહેછ કે બાબો હવે ધાસ્તીથી મુક્ત થયોછ એવણે ફક્ત આપ્યોછ કે આજથી એને જરા જરા આપણા મગીઆમા ખુશી હવા ખાવા દરરોજ સાંજે લઇ જવો—હાલ તુરત બીજે કેથે બાહર નીકળવુ નહી”

“ઓલ રાઇટ, મીસ, જેમ ડાક્ટરે ફરમાવ્યુ હોય તેમ

સુખેથી અમલ કરજો મને કહેવા દો, મીસ પીયરસન, કે માફ આ મા વીનાનું વંદાલું ગેટકુ આ માદગીમાંથી સાચું થવા પામ્યું હોય તો તે તમારી રાત દીવસની એક માતા કરતાં આલા ઝેહમત અને માવજતને આભારી છે એ નમાયાં બચ્ચાની જે કાળજીપૂર્વક જતન તમે લીધીછ તે મે હેશાનમદ નજરે જોયુંછ ખચીત, તમે એક “ગવરનેસ” તરીકે નહી પણ એક જણીતા માવતર મીસાલ તમારી ફરજ બજાવીછ તમારો એ ઉપકાર હું કદી ફેરી શકવાનો નથી ”

“નહોં સાહેબ, એમ ના બોલો ! હું તમારે નીમક ખાઉંછ તો તે નીમક પ્રમાણીકપણે હલાવ કરવાની મારી ફરજ છે એ કમનસીમ બાળકને હું ધણી આહુ છું એની મરહુમ સગી માતાને જેવી માવજત મારેથી શી બનવાની હતી, પણ મારી કમતાકાત મુજબ મારેથી બની શકતી સલાખ લેવાને હું બધાયલી છું.”

“તમે તમારી લાયકી દેખાડોછ, મીસ, પણ માણસના ગુણ અવગુણ કદી છુપા રહેતા નથી ”

ઉપલી વાતચીત અલાહબાદની હાઇ કોર્ટના એડવોકેટ જનરલ આનરેબલ મી० જે પી બરટન, સી આઇ. ઇ, બેરીસ્ટર એટ લો, અને તેમને ત્યાંની ગવરનેસ મીસ પીયરસન વચ્ચે ચાલતી હતી. આન० મી० બરટન અલાહબાદના “બાર”નો એક મશહૂર અને બાહોશ બેરીસ્ટર હો. તે લગભગ ૬૦ ની બરતીએ પુગેલો હતો. કમનસીમે તેને બે ધણી આણી થઇ હતી, જે બેઉ મરણ પામી હતી. આગવી પેહેલવી ધણીઆણીને પેટે કર્ચા ફરજ દો થયાં ન હતા, પણ બીજી

ધણીઆણી પોતા પાછળ ત્રણ અઝ્યા મુકી મઠ હતી છેલ્લા
૭ માસની વાતપર તેણી અચણ્ય મરણ પામી હતી અને
તેણીનાં મોતથી આનરેબલ મીં બરટનનાં ત્રણ ન્હાનાં બાળકો
રખડી મયાં હતા જે બાળકને ઉપર આપણે આજરી હોવાનું
સાબળું છે તે ત્રણ વરસની ઉમરનું એક નાનું લુલકું
હતું. તે એક છોકરો હતો, જેને કરતા તેનાં બે વડા ભાઈ
એહેનોમા વડી છોકરી મેબલ છ વરસની અને વચ્ચે બાબો
આરથર ૪ વરસની ઉમરનો હતો તે આજરી બાળકનું નામ
આલબર્ટ હતું. એ ત્રણે અઝ્યાઓપર તે દુખી પીતાનો ભાર
જીવ હતો તે અઝ્યાઓની માતાની હઠવાતીમાજ મીસ
પીયરસન નામની એક માયાળુ ગવરનેસને તેણે મોટા પમારે
પોતાની નોકરીમાં રોકી હતી

મીસીસ બરટનના મરણથી આનંદ મીં બરટનનો ઘર
સસાર ગોયા ભાંગીને લુકો થઈ ગયો હતો પણ મીસ પીયર-
સનમાં તેને એક એવી ભલી ગવરનેસ મળી હતી કે તેણી
તેની મરહુમ મોહોરદાર જેટલીજ તે અઝ્યાઓ તરફ માયાળુ
અને મેહેરબાન જણાઈ હતી. મીસીસ બરટનની હઠવાતીમા
તેણી માત્ર અઝ્યાઓની માવજત તથા શીક્ષણ ઉપર ધ્યાન
આપતી હતી, પણ તેણીનાં મરણ પછી આનરેબલ મીં
બરટનની ખાહેશ ઉપરથી ધરઆરની ઉપરી-કારભારણી
કરજ પણ તેણીને માથે આવી પડી હતી એક એરીસ્ટર
તરીકે મીં બરટનને ત્યાં “બરેસપતી” એટલા હતા અને તે
પોતાના ધધાની એહળી રોકાણેમાં એટલો બધો રોકાવલો
રહેતો હતો કે ધરઆરની સઘળી જાળ તેણે પુર વીશ્વાસથી
મીસ પીયરસનને માથે નાખી હતી આ વીશ્વાસને તે જવાન

ખુબસુરત ગવરનેસ ઈએ ધમ સાગી નીવડી હતી તેણી ફરેક નોકર નફરોપર બહુ માયાળુ રીતે સરદારી ભોગવતી હતી અને તેણીના કારોબારથી તે નોકર વરગ પણ બહુ સતોશી હતો.

મીસ પીયરસન ધણીજ નમાની, થોડું બોલનારી, ડહા પણવતી અને વીવેકવાળી હતી જો. મી. બરટન તેણીના કારોબારથી ખુશ હતો તે બહુ બારીકાથી જોતો હતો કે તેણી તરફ કોઈનો પણ અણગમો નહીં હતો તેના અગ્યાઓ પણ પોતાની આ માનીતી ગવરનેસને ચઢાતા શીખ્યા હતા અને એક સગી માવતર મીસાલ તેના હુકમને માન આપતા હતાં ખરૂં પુછો તો મરનાર મીસીસ બરટન જેવી સગી માથી જે તાલીમ તેઓને મળી હતી તે કરતાં આલા તાલીમ અને વીવેક તેઓ મીસ પીયરસનની સોગતથી શીખ્યા હતાં મી. બરટન મનમા ને મનમા તેની છુપી કદર ઝુજતો હતો.

“સાહેબ, આપણી એક બાયા નોકરી છોડી મધ્ય તેને મદલે મે એક બીજી બાયા ‘બહેર ખબર’ છપાવીને બોલાવી હતી તે મધ્ય કાલથી આપણે ત્યાં આવી ચુકી છે. એને મે મારા હાથ નીચે રાખીજ અને તેનો એક છોકરો છે તેનેબાં નાના બાબા આલબરટની નોકરીમા રાખી લીધોજ” મીસ પીયરસને પોતાના શેઠને કહ્યું.

“ઠીક કીધું, મીસ પીયરસન, મારા વરસ સારનો તમામ કારોબાર મે તમારી મુનસરીપર પુર હતબારથી સોપેલો છે” જો. મી. બરટને જવાબ આપ્યો “માટે તમોને જે જે

ફેરફાર કરવો હોય તે તમે સુખેથી કરવા મારા બચ્ચાઓના સુખને માટે ખરચનો સવાલ છેછ નહીં હજીથી ખીજ વધુ ઓછા માણસોની જરૂર હોય તો—”

“નહી સાહેબ, નોકર નફરો આપણે ત્યા પુરતા છે હું જેરવાજીથી ખરચતી હીમાયતી નથી, તેમજ તમે સાહેબનો દરજ્જો સચવાય તેટલી સખ્યાના માણસો રાખવામા મે કસર કરેલી નથી ”

“તમારો આ ખુલાસો સાલળી હું ધણો ખુશી છું, મીસ, વાર બાબા આલખરટની એ નવી આવા કોણ છે અને કયાની છે ?”

“સાહેબ, એ એક જવાન મેહોમેદન સી છે તેણીનું નામ સકીના છે તેણી છેલ્લો અ માલા કેનટોનમેન્ટમા મેજર મેલવીલ નામના એક લસ્કરી અમલદારને ત્યા નોકરી હતી. એ ધણી માયાળુ અને નમાની જણાય છે એનો છોકરો યુસુફ પણ તેની માના જેવા મળતા ખવાસનો છે બાબા આલખરટ જોડે તે એજ દીવસમા હતી ગયો છે ”

“ઓલ રાઇટ ! તમારો રીપોર્ટ સાલળીને હું ખુશી છું ” મી. જરટન બોલ્યા “આજકાલ તો એક મોટા મુકદમાએ માફ ખાન રોકેલું છે. હા, સારી વાદ પડી. મીસ પીવરસન આજે સાંજે મુંબઇથી એક પારસી બેરીસ્ટર અલાહબાદ આવનાર છે તે આપણેજ ત્યા આપણા ‘જેસ્ટ’ (પરોણા) તરીકે ઉતરનાર છે, માટે તેને સાફ એક ખાસ રૂમ તૈયાર કરાવજો જે ચરચા ઉપજવનારો મોટો યુરોપીયન મરડર કેસ હાલ આપણા સહેરમાં ચરચાય છે, તે કેસમા મારી જોડે તેને

પણ રોકવામાં આવ્યો છે. તે એક જવાન નેટીવ બેરીસ્ટર છે, પણ તેની બાહોશી એક બાહોશ યુરોપીયન બેરીસ્ટરને ટક્કર મારે એવી છે મુબઇના “બાર”માં તે એક પકાયેલો ધારા-શાસ્ત્રી છે ચાલો સાહેબજી !”

* * *

વાચનારને યાદ હશે કે ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવને જે મોહમેદન મા-બેટા ત્રેનમાં મળ્યા હતા અને જેમની વાતચીત પરથી આપા એનજેલીનનો તેને પતો મળ્યો હતો, તે મા-નીકરા અલાહબાદમાં ઉપલે ઠેકાણે દર પડ્યા હતા, જે મીસ પીયરસને પોતાના શેઠને આપેલી ખબર ઉપરથી આપણે જાણી ચુક્યા છીએ કુદરત એક ઇનસાનને તેની સરજતની રહે ક્યાંથી કયા લખ જાય છે તેનો આ નોંધ કરવાળેગ દાખલો છે આ સકીના તથા તેણીના બેટા યુસુફનું આ વારતામાં હજી કામ છે માટે બહાલ વાચનારે અલાહબાદ ખાતેની તેમની આ આમદ ખ્યાનમાં રાખરી

સકીના એક સદગુણી સ્ત્રી હતી મીસ પીયરસન જોડે તેણી એવી માયાથી બેળાઇ ગઇ કે તે જવાન ખુમસુરત ગવરનેસ, નેટીવમાંથી એવા ખવાસની ઓરત હોય છે એમ જોઇ મનમાં અચરત થયા વીના રહી નહી.

તેજ સ્થાને પેલો પારસી પરોઝો એન. મી. બરટન બેરીસ્ટરને ત્યાં મુબઇથી અલાહબાદ સુખરૂપે આવી પહોંચ્યો મી. બરટન સાંજે ફરવા ગયા હતા ત્યાંથીજ સ્ટેશન તરફ હેરયુ લઇ તે જવાન પારસી બેરીસ્ટરને પોતા જોડે લેતા આવ્યા

આ વખતે સાંજ પડી ચુકી હતી અને મીંડ બરતનના બમલામાં બહુકાદાર વીજળીક લાઇટ કમારની થઇ ચુકેલી હતી તે બલા ઇંગ્રેજ ગ્રહસ્થે પોતાના પારસી ગેસ્ટને પોતાને ત્યાં હરખભેર આવકાર આપી દીવાનખાનામાં લઇ જઇ બેસાડ્યો અને કુદરતી રીતે તેમની વચ્ચે પેલા ચરચા ભર્યા “મરડર કેસ”ની વાત નીકળી, આ વખતે મીંડ બરતન બેરીસ્ટરના બચ્ચાઓ તેમની ગવરનેસ તથા આપા સડીના અને નોકર ચુસક જોડે મેહેલના બગીચામાં (આજે ડાકટરે આપેલા હુકમ મુજબ) તે ખુશનુમા ગુલશનની તાજી હવા ધોરતાં હતાં

“વેલ, ત્યારે ‘સેશનસ’ પરમ દીવસથી શરૂ થવાની છે કે ?” પેલા પારસી બેરીસ્ટરે પુછ્યું

“હા”

“ઠીક છે-ત્યારે તો આવતીકાલનો દીવસ એ કેસની સ્ટડી કરવા માટે આપણને મળી સકશે તમે શું ધારોછ, મીંડ બરતન કેસ લણો ગુચવાડા ભરેલો છે કે ?”

“હા, એમ છે તો ખરૂં, પણ આપણે મુદ્દા મજબુત લઇશું તો આપણે ફતેહ પામી શું એમ મને લાગે છે મે મારી સમજે થોડાક મુદ્દા કાઢી મેલેલા છે, બાકીના તમે કાઢજો.”

“ઓલ રાઇટ ! ખુદા આપણને એમાં ફતેહ બક્ષે !” અને અહીં તે જવાન પારસી બેરીસ્ટર કાંઇ વધુ બોલવા જાય તેટલાં મીંડ બરતન બેરીસ્ટરનાં ન્હાના બાપા આલબરટને લઇ તેની ગવરનેસ મીસ પીયરસન તે બહુકાદાર રાસનીવાળા દીવાનખાનામાં અચણ્ય દાખલ થઇ, આ વખતે મીંડ બરતન તેજ મુકદ્દમાના કાગળીયા તપાસતો ખેઠો હતો, જેથી તેનું

આન કામળોમા હતુ, પણ પેલા પારસી બારીસ્ટરનુ લક્ષ તે દીવાનખાના તરફ આવતાં પગલાઓ તરફ ખેંચાયુ

“પપા આને બહુ કામમા છે—કોઇ જેસ્ટ આવેલા છે માટે આપણે તેવણુને રાતે મળશુ તો નહીં ચાલશે, બાબા!” પેલી જવાન ગવરનેસ તે ન્હાના બુદ્ધકાને એમ પુછતી—પુછતી દીવાનખાનામા દાખલ થઇ, અને ઓ!—એક તરફ પેલો પારસી બેરીસ્ટર ચમકી ઉઠ્યો તેમ બીજી તરફ પેલી જાલી ગવરનેસ પોતે પણ અધવચમા લકડાને ઉભી રહી ગઇ!—તેણીથી એક ધણીજ ધીમી ચીસ પડાઇ ગઇ, જે સારે નસીબે મીઠા બરટનના કાન સુધી જવા પામી નહીં!

“માઇ ગોડ! એ કોણ, તેહમી? શુ એ યુરોપીયન પોશાકમા અહીં નોકરી હશે! અરે પરવરદેગાર! તેજ ચેહેરો—તેજ ઈસ્સો—નેજ ચગોર આખ—નેજ દહેકો! ઓ નસીબ! જ્યાં છે ત્યાં એ મારી મનમોહન માહથુન પોતેજ છે!” પેલો પારસી બેરીસ્ટર ભારે ઉશ્કેરાયલા હૃદયથી મન સાથ બબડ્યો.

“મારા ખુદા! એ કોણ?—મારી જીદગીની જોત રૂસી સુબેદાર! તે અહીં? ઓ કીસ્મત!—કીસ્મત! તારી કરામતને કોણ પોહ્યે!” એક તરફ જ્યારે પેલો પારસી બેરીસ્ટર તેણીને જોઇ ચક્રીત થયો ત્યારે બીજી તરફ તે ગોરી ગવરનેસ (?) જે કોઇજ નહીં પણ આપણી તેહમી હતી, તે દીવાનખાનાની અધવચમાજ એક કોરી કાઢેલાં પુતળાં પેરે ઉભી રહી જઇ ધડકતી છાતીએ તે સુંદર ચેહેરો ધારી ધારીને જોતા જોતા બમડી.

પણ તે બન્ને વહાલાઓ હજી એક મેક માટે સ્વકાશીલ હતાં વળી તે વખત એવો હતો કે ઝટ અરસપરસ ખુલાસો થઈ શકે એમ પણ ન હતું તેથી આમ ઉધાઈ જઈ ઝટ ત્યાંથી પાછી ફરવા જતી હતી, પણ પેલા વહાલા એકસે તેનું “ગાઉન” પકડી તેને જવા દીધી નહીં

“નહીં મને મારા પપા પાસે લઈ જાઓ, મેમ !” તે બાળક લગાર મોટે સાદે બોલ્યું “હું મારા પપાને મળવા માગુ છું !”

“પણ આપણે પછી મળીશું, લવ ! પપા હાલ રોકાયેલા—”

“નહીં ! નહીં ! મારે હમણાજ પપા પાસે જવું છે ને બાળમાથી બંધે દહાડે હું તાજાં ગોલાં ખુદી લાવેા છું તે પપા ડીયરને “ગ્રેન્ડ” કરવાછ વહાલાં મેમ, તમે મને નાહક અન-પ્લીઝ-ના કરો !”

“કમ હીઅર !—કમ હીઅર ! બાબા, વોટ ઇઝ ધી મેટર ? મીસ પીયરસન, મારા દીકરાને અહીં આવવા દો—હું કંઈ ખાસ રોકાયેલો નથી” બેટાનો સાદ સુણી બાપે તેને નજદીક બોલાવ્યો અને તેથી મીસ પીયરસન (૧) ને ફરજિયાત તેમની આગળ જવું પડ્યું આ વખતે તેણીનું હૃદય અને હાથપગ થરથર ધ્રુજતા હતા ! વગર શકે તેથી પોતાના તન-મનથી ચાહેલા વહાલાને અચ્ચુચ જોઈ હરણફાળ થઈ ગઈ હતી !

ફરતમ સુબેદારનેથી એટલું જ જોઈતું હતું જે મનોહર મુરતીપર તેણીની તસ્વીર જોઈ તે શીદા થયો હતો અને

જેણીને શોધવાના તેણે સેકડો ફાફાં માર્યા હતા તેણી અચ્ચ બુચ નહીં ધારેલી અને નહીં વઠકી રાખેલી વગર મેહેનતે અહીં મળી ગઇ એ જોઇ તેના હૃદયમાં હરખ માયો સમાયો ગયો નહીં. તેણીને દુરથી બરાબર જોઇ શકતો ન હતો, બાબા આલબરટની બોહોશથી તેણીને તેઓ બેઠા હતા ત્યાં ફરજયાત આવવું પડવાથી તેણીનો દીલગીર એહેરો તે અધીરો આશક હવે અચ્છી રીતે જોઇ શક્યો !

“ઓ માલેક ! તું કેવો મેહેરમાન છે ! એજ-એજ મારાં જીગરને જીતી જનારી માહબુમ એજ !-એણે નહીં ઓળખાવા માટે પારસી ડરેસ તબ્યો છે તેથી શુ થયું પણુ હજર ઓરતમાંથી હું મારી તેહમીને એક તડાકામાં ઓળખી આવું ! થેક ગોડ ! મારી સરજતમાં આજનો દીવસ વગર શકે સમજીવતો છે ! જ્યાં છે ત્યાં એ મને ઓળખી ચુકીછ-કારણ કે મારી તરફ જોવાની હીમત કરી શકતી નથી માઇ પ્રેટી ગરલ ! તું શુ કામ એમ ઓસકાએછ ? આહ ! એ બીચારી જાણતીથી નહીં હશે કે હું એનો ખ્યારનો કેવો પરસ્તાર છું !

એક તરફ રસ્તમ સુબેદાર આ વીચાર કરતો ત્યારે બીજી તરફ મી. બરટન તમામ બોળાઇ અને અજાણપણાં વચ્ચે પોતાના બહાલાં જીલકાને તરેહવાર રમુજ સવાલો પુછતો અને તેની “બેટ” સ્વીકારી ખુશ ખુશ થતો હતો આ વખતે મીસ પીઅરસન (૪) તેની ખુરસીની પાછળ અદબથી ઉભી રહી આજની આ અચ્ચબુચ સરજત માટે વીચારરૂપી વમળમાં સરખસર ગોચા ગીરફતાર થઇ ગઇ હતી !

“હું ખાત્રીથી માતું છું કે એજ મારો રસી છે !”

તેણી મન સાથ જરા જરા વારે તેનો મોઢક ચેહેરો નીકાળી
મખડવા લાગી. પુનામા મારી ગુલને ત્યાં મે જે સખી જોઇ
હતી તેજ આપાદ ચેહેરો—તેજ જવાન—તેજ સુરત તેજ
મનમોહન સીકલ ! ફક્ત એનું નામ શું છે તે ખબર પડે તો
મારી પુરી પતીજ થાય !

જ્યારે સારું થવાનું હોય છે ત્યારે સધળા સજોગો
સારાજ આવેછે. તેહમી મન સાથ ઇચ્છતી હતી કે “એનું
નામ શું છે તે ખબર પડે તો મારી પુરી પતીજ થાય”
તેટલાજ ખુદાની મેહેરથી મીં બરટન બેરીસ્ટરે તે જવાન
પારસી મહરથને કહ્યું “મીં સુબેદાર, આએ મારા જીલકનિ
ખુદાએ આએ અડવાડીયામાં નવીજ જીદગી બક્ષીછ તમે
માનશો, જો આએ કાલી ગવરનેસની રાત દહાડો માયાળુ
માવજત ને ચાપતી ખત નહીં હોતે તો એ ગુલામ દીકરો
આજે હું ખચીત ખોલી બેસતે !”

“મારા મેહેરબાન સાહેબ ! એમ ના બોલો ! ખુદા
એને સદા સુખી રાખે ! એ બચ્ચુ પોતાના આવરદાએ
જીવ્યુ છ—મેં માત્ર મારી ફરજ બજવીછ” રૂસી કાઢ જવાય
આપે તે આગમચ મીસ પીયરસન (૧) બોલી પડી.

“હું સાંભળીને ધણો ખુશી છું, મીં બરટન, ખચીત
એવજુ કોઇ ખાનદાની બાનુ હોવા જોઇએ, ત્યાં વખર એવો
માયાળુ ને ઉચો ગુજુ બતાવે નહીં કમનસીબે એમનું નામ
હું જાણતો નથી તેથી—”

“હું તમેને આ બાનુ સાથ ખુશીથી “ઇનત્રોડયુસ”
કરીશ, મીં સુબેદાર !” મીં બરટન બોલ્યો. “જોકે એવજુ

મારે ત્યા એક નોકર તરીકે છે, પણ મેં એમનામા બહા ગુણો જોયા પછી—અને અકસર કરીને મારી ધણીઆણીના મરણ પછી એક સગી માતા કરતા આલા દરજ્જે મારા બચ્ચાઓની આ જવાન બાનુએ જે સલાળ લીધી છે તેનો અનુભવ મેળવ્યા પછી—એમને હું નોકર તરીકે બીલકુલ ગણતો નથી મારા કુટુંબના એક બાનુને જેટલું માન હું એવણુ તરફ ધરાઉંછ અને તેથી હું તમારી સાથ એમને મોટી ખુશી સાથ ‘ઇનત્રોડયુસ’ કરૂંછ મીસ, અહીં આવો! મુબઇના એક નામાંકીત બેરીસ્ટર સાથ મારે તમોને ઓળખાવવાછ” અને અહીં તે રૂસી તરફ ફરીને બોલ્યો “મીંડ સતમ સુબેદાર! એવણુ મારા બચ્ચાઓનાં ધણા બહા ગવરનેસ મીસ પીયરસન છે, એમની લાયકાત મોટે ખાચરેની દરજ્જાદાર બાનુઓને બરાબર જવાબ દેનારી મેં હમેશા જોઇ છે મીસ પીયરસન, એવણુ મારા ધધાદારી બાઇમધ અને મારા એક મીત્ર મીંડ સતમ સુબેદાર!”

ઇંગ્લેન્ડ “એડીક્ટ” હમેશા ઉમદા હોય છે તે ન્હાના-મોટાનો દરજ્જે એક સરખી રીતે જળવે છે અને મીંડ બરતન જેવા બહા બીબીજયા ટોપીનાળાઓ તે ‘એડીક્ટ’નો બહુ ઉદાર દીલથી ઉપયોગ કરે છે

આપણી મીસ પીયરસનના બાપમા પણ તેમજ થયુ. તેણીને તેના શેઠના હુકમને માન આપી સામે આવવુજ પડ્યુ તેને આગળ આવેલી જોઇ રૂસતમ સુબેદાર એક મહરચને છાજતી અદાથી ઝટ ઉડી ઉભો થયો અને તે બન્ને વ્હાલા ઓના હસ્ત હેરત ભરેલી રીતે આજે અચ્ચુચ એકમેક જોડે મળવા પામ્યા!

ઓ તે સુખી થડી ! એક તરફ તેહમી અને બીજી તરફ
રૂસી તે યાદગાર આનંદાયક-સપરશ માટે મનમા ને મનમા
મગર થઇ તે મહાનામી સાહેબનું હૃદયના હેતથી હેશાન
સ્વીકારતા હતા !

“મીસ પીથરસન, મારા માનવત મીત્રને મોહડે તમારી
આટલી બધી તારીફ સાબળી હું ખચીત ધણે ખુશી છું ”
રૂસીએ તેણીને શેકહેન્ડ કરતા હસ્તે ચેહેરે કહ્યું. “એવા
એક કદરદાન અને માયાળુ શેઠ મેળવવા માટે હું તમોને
મુઆરકબાદી આપુઠ”

“થેકયુ મીં સુમેદાર ! તમારી બધી ચાહવા-માયા
માટે હું ઉપકારી છું હું જ્યાં કાંઈ બોલી શકતી નથી ”

આ વખતે તે એક બહાલાઓના હૃદય પોત-પોતાના
અત કરણુમા કેવા ધપકતા હતા, તે ધરડો મીં બરડન
શું જાણે ? કુદરતના એક કેવા વીચીત્ર સંજોગ વચ્ચે તે
એકમેકપર અત કરણુની આપખુશીથી રીંદા થનાર જોકે
આજે અહીં મળવા પામ્યું હતું તેની તે ભણા ટોપીવાળાને
ખાખમાખી ખબર નહીં હતી !

રૂસી જોડે “શેકહેન્ડ” કરતા તેહમીના ચેહેરાપર ધાઇ
આવેલી રતાશદાર તેજ પોતેજ મુજો જવાબ પુકારતી હતી
કે તેણીના હૃદયમા શું હતું ! એકમેકપર ખેચાયલી તે બંને
આખોએ એકજ પળકમા પોત પોતાના પ્યારની આપલેકરી
લીધી અને તેહમીના હસ્તા ચેહેરાએ રૂસીના જીવરમા ભેવડી
ચીમારી પાડી તેના હૃદયમા સળગેલી મોહઅતરૂપી હોળીમા
વધુ ને વધુ ભડકું સળગાવી દીધું !

તે પછી તે જવાન ગવરનેસ ત્યાં ઉભી રહી નહી. તેણે માયા આલખટને લઈ તે દીવાનખાનુ છોડી ગઈ, પણ અજાણ્ય જેવું તો એ હતું કે પેલા જવાન બેરીસ્ટર જોડે પોતાનું જીવન વધુ મુશ્કેલીમાં રીતે જોડી ગઈ!

इसीसे तेहमीने जेधने जेध तेनामां अजण्य ફેરફાર થઈ ગયો. મી० બરટન બેરીસ્ટર પેલા અમલના પુનના મુકદ્દમા વીશે તેની જોડે ફરીથી વાતે વળગ્યો, પણ ફક્ત સુબેદારનું બેજુ તે વખતે ત્યાં હતું જ ક્યાં? તેનું જીવન તો આજે તેહમી બેવડું ચોરી ગઈ હતી!

ખીજી તરફ તેહમીની હાલત પણ તેવીજ હતી તેણી દીવાનખાનામાં દાખલ થઈ ત્યાં સુધી શાંત મગજની હતી, પણ દીવાનખાનાની બાહરે જતી વખતે તેણી તે સ્થિતિમાં હતી નહીં ધડીની વચ્ચે મામલો ફેરવાઈ ગયો હતો!

“હું અહીં છું એવી કાંઈ છુપી ખબર મેળવીને એ અહીં આવ્યો તો નહીં હોય?”—તેણી પોતાના રૂમમાં જઈ એક સોફા પર પડી વીચારવા લાગી. “પણ નહીં—તેમ બનેજ કેમ? હું અહીં છું તેની ખબર એને મળેજ કેમ? મી० બરટનના જણાવવા મુજબ તો એ અહીંના પેલા ચર્ચાભર્યા મરડર કેસને માટે આવ્યો છે એવા કેસોમાં એ મુબઇમાં ધણો મશ્કૂર છે અગાઉ પણ એ બાબેની એની ફતેહ વીશે મેં પેપરમાં વાંચ્યું હતું અને લાગે છે કે એનું આ તરફ આવવું સરજતના એક અજાણ્ય જેવા સંજોગનેજ આભારી છે આહા! કેવો સ્વીટ એહેરો! કેવો નમ્ર જવાન! કેવો ઠસાખાજ દેખાવ! અને લાગે છે કે એ મન ચાહે છે હું ખાત્રીથી માનું છું કે એણે

પુનામા મારી તસરીર ગુલના ઓરકામા જરૂર જોયલી હોવી
જોઇયે, કારણકે એનો ચેહેરાજ કહી આપે છે કે એણે મને
જોતાવાર ઓળખી કહાડીછ એની આખજ કહી આપેછ કે
મને ચાહેછ એનો દેખાવજ કહી આપેછ કે એ મારી તરફ
ખેચાયલો છે ! એની આખ પોતેજ તેની ગવાહી પુરેછ એક
શાયર કહી ગયાછ તે ખરૂ છે કે—

“નયન નયનપે જાત હય,

નયન નયનકે હેત,

નયન નયન ચોરી કરે,

નયન અયન કહે દેત !”

—તેમ એની આખ મારી આખપર ખેચાઇછ—એની આખનું
હેત મારી આખના હેત સાથ મળી ગયુછ—એની અને મારી
આખે પરસપર કામચીજની ચોરી કરીછ, કારણકે શરીરના કામખી
ભાગથી જે કામ થતું નથી તે આખ બજારી આપે છે,
એટલુજ નહી, પણ આખનો એકજ પ્રસારો કે એકજ નજર
દીલનો તમામ બેઠ સામા માણસને કહી દે છે !

મરીખ તેહમી ! એવા એવા સેકડો વીચારમાં આજે
તેણી એટલી લીન થઇ ગઇ કે હવે આગળ ઉપર શું કરવું
અને તે બહાલા સાથ કેવી રીતે પરસપર ખુલાસો કરવો તે
ઉપર વીચાર કરતાં કરતાં તેનું માથું કુખી આવ્યું પોતાની
ધણી મરજી છતાં તેણી તે રાતે ખાણીની ટેબલ ઉપર હાજરી
આપી સકી નહી

જ્યાં સુધી મરનાર મીસીસ બરટન હાથપાત હતાં ત્યાં

સુધી એવો ધારો હતો કે ખાણીની ટેબલપર બચ્ચાઓ ખાવા બેસે ત્યારે મીસ પીયરસન તેમની ગવરનેસ તરીકે તેમની પાછળ હિભી રહેતી હતી, પણ મીસીસ બરટન ગુજરવા બાદ બચ્ચાઓ હેવરાંઈ નહીં જાય એટલા માટે તથા તે બધી ગવરનેસને એક માવતરનીજ અદાથી તે બચ્ચાઓ ઉપર કુરબાન થતી જોઇને બલા મીં બરટને હુકમ આપ્યો હતો કે ખાણીની ટેબલપર મીસ પીયરસને પોતે પણ બચ્ચાઓ સાથે ખાવા બેસવું એ હુકમને તેણી કાંઈક નારાજ સાથે તાબે થઇ હતી.

પણ આજે રસતમ સુબેદારને જોયા પછી ખાણીની ટેબલપર હાજર થવાનું એક તરફ તેહમીને જેટલું પસંદ હતું તેટલું બીજી તરફ ઓસરાવનાર પણ હતું તે જવાન તેણીને ખરા ખ્યારથી ચાહે છે કે નહીં તે તેણી ખરી ખાત્રીથી હજી જાણતી ન હતી, માટે આગમજથી અવીચારીપણે તેની જોડે એકદમ બેળાવવાને તેણીને ગમ્યું નહીં, તો જોકે તેણી પણ પણ પાક પરવરદેગાર પાસે ઇચ્છતી હતી કે તે વહાલો જવાન તેણી તરફ બેસાતો થાય !

આ સખબને લીધે, તેમજ સાજથી તેણીનું મગજ પુશ્કળ વીચારોથી ઘેરાઇ ગયલું હોવાથી રાતના ખાણીનો વખત થાય તેટલા તેણીના અગમી જીણો તાપ થઇ આવવા જોડે માથું જોરમા દુખવા લાગ્યું, જેથી ખાણીની ટેબલપર આજે તેણી હાજર થઇ શકી નહીં તેણીએ બચ્ચાઓ તરફની તે ફરજ બજાવવા માટે આપા સફીનાને હુકમ કર્યો.

ખાણીની ટેબલપર તેણીની ગેરહાજરી એક તરફ મીં બરટનનું અને બીજી તરફ મીં રસતમ સુબેદારનું ખાસ

ધ્યાન ખેચનારી થઇ પડી મીં બરતનની પુછપરછમાં આપા સકીનાએ પોતાના શેઠને ખબર આપી કે મેમકી તખીયત આજ અચ્છી નહી હય અહિર શીર બહોત દુખતા હય, ઉસલીયે આજ ખાનેકુ આ નહી શકતે”

તે ખુલાસો સાંભળી તે બને ગ્રહસ્થો દલગીર થઇ ગયા રૂસીની નાસીપાસી ધણી મોટી હતી સાંજનો મુલાકાત વખતે તેણીએ જે મુગી શીદાગીરી બતાવી હતી તે જાણે આ રૂપે ખુચાવી લેવાઇ હોય તેમ તે તરેહવાર વહેમમા પડ્યો “એમ હોય તો રખેને એ મારેથી દુર નહાસવા ઇચ્છતી હોય ?” એ તેનો ધખારો હતો તે શરમનો માર્યો ખાણાંપર બેઠો ખરો, પણ ખરી છુપે તેણે ખાધું નહી, તેની માનીતી માહબુબ ખાણાંની ટેબલપર આવી નહી તેથી તેનો જીવ બળી ગયો !

“કઇ શીકર નહી-હુ રાતે સુવા જવા પહેલાં એની મુલાકાત લઇશ” તે જમતા જમતાં મન સાથ પટપટ્યો “હુ” એની જોડે ઇન્ત્રોડયુસ થયેલો છુ એટલે હવે તેણીની ખબર પુછવા જવાને મસે હુ તેની આગળ જઇ શકીશ”

“ખાણુ ખલાસ થતાં મીં બરતન મીસ પીયરસનની “ખબર પુછવા” ગયા. રૂસી તેમનો જોડે મુદામ ગયો નહી. જો તે તેમની સાથે જાય તો સાથેજ ખાણુ ઉઠવું પડે અને તેને તે દીલજીત સુદરી જોડે મન ચાહી વાતચીત કરવાની તક મળે નહી તે મીં બરતનના નાના બાબા આલબટ જોડે આગલા દીવાનખાનામા ગયો અને કાંઇ જાણુતોજ ન હોય તેમ ટુરતવેળા નબરવસ રહ્યો

આભો આલખટ^૧ મધ સાજથી રસી જોડે બહુ પગોટાઇ ગયો હતો. રસી તેને તરેહવાર રમુજ સવાલો પુછી તથા એક બચ્ચા મીસાલ વરતી તેનું દીલજીતી લેવામાં એચાર કલાકમાજ ફતેહમદ ઉતર્યો હતો,

“મીસ પીયરસનનાં આગમા જીણી તાપ થઇજ ને માથુ સખત હુ ખેજ. મે ઠાકટરને બોલાવવા કહ્યુ પણ ના પાડેજ” થોડીવારે મીં બરટને દીવાનખાનામાં આવી મીં સુખેદારને ખબર આપી

તે ખબર સાલળી તેણે પોતાની દલગીરી જાહેર કીધી થોડીવાર વાતચીત કરી મીં બરટન સુવા મથા આજે તેવણુ તેવણુના કહેવા મુજમ “ધણા થાકેલા” હતા

“તમે સુખેથી તમારી મરજીમાં આવે ત્યા સુધી અહીં બેસજો ને મારા આલખટ^૧ માથા જોડે રમજો!” એમ રમુજમા ને રમુજમા કહેતો તે બધો અહરથ પોતાના સુવાના ઓરડા તરફ ગયો

પણ અહીં મીં સુખેદાર “સુખેથી” શા માટે બેઠા હતા તે તેવણુના જીવનેજ ખબર હતું !

મીં બરટનની પીઠ ફરતાજ તે ઉઠ્યો અને ન્હાના બાપા આલખટ^૧ જોડે મીસ પીયરસનના રમ તરફ ગયો

“મને અદર આવવાની રજા છે, મીસ પીયરસન?” તે ઓરડામાં પ્રથમ સેહેજ ડોકુ કરી ત્યાં કોઇ નથી એમ ખાત્રી કરી લીધા પછી તેણે સવાલ કીધો.

“હાજી-સુખેથી આવોજ” અને એમ બોલી તેણી પોતાનાં બીજાનાપર ઉઠી બેઠી.

“હાના આલખટ”ને પાખડીએ વળગાની રૂંસી પહેલવહેલો પેતની માનીતી માહજુખના ઝોરડામાં દાખલ થયો. સારે નસીએ આ વખતે આયા સફીના અને તેણીનો બેટો યુસુફ જમવા ગયા હતા, આ કીમતી તકનો લાભ લઇ રૂંસીએ પુરત પુછયુ

“કેમ છેવોજી, મીસ પીયરસન ઉરફે મીસ તેહમીના તાલેવત ?” તેણે અચ્ચુચ ગુજરાતીમાં સવાલ કીધો !

“તેહમીના ? તેહમીના કોણ ?—” તેહમીથી ઉશ્કેરાટની મારેલી ગુજરાતીમાં પુછાઇ ગયું !

“મીસ પીયરસન તમે ગુજરાતી કયા શીખ્યા હતાં ? તાલેવત કેસ્ટલમાકેજી ?” તેણે ફરીથી ટકોર કીધી

“સાહેબ, તમે શુ બોલોજ તે હું સમજી શકતી નથી” તેણીએ ઝટ પાછુ ઇંગ્લેન્ડમાં પુછયુ

“કાઇ શીકર નહી, મીસ તાલેવત, તમે સમજી નથી શકતા તો હું તમોને તેની સમજ પાડીશ” રૂંસીએ ફરીથી હસ્તે ચેહેરે ગુજરાતીમાં જ વાળ આપ્યો આટલી વાત તો ખરી છે કે બાબા આલખટની મવરનેસ ગુજરાતી બાપા સારી રીતે જાણેજ એમ આજે અચ્ચુચ મારી ખાતી થઇ ગઇજ અને તેણે મારા અરધા અતુમાનને આપ મેળે સામેત કરી આપ્યુજ હવે મને કહેવાની રજા આપશો મીસ તેહમીના, કે ધુનાવાળી સરદાર સોહરાબચાહ સુબેદારના દીકરા રસ્તમની નજર જરથોસ્તી ધરમમા વણુવેલી ‘કર’ નામની માછલીના કરતાં વધુ જોરાવર અને તેજ છે. તમે ખીજની નજરમા મીસ પીયરસન જણાતા હશે પણ આએ આપો તો મઇ

સાંજે તમે ઉપર મારી પહેલી નજર પડતા વારજ તમેને મરહુમ શેઠ ફરદુનજી તાલેવતનાં એક પુરા બેટી અને ફત્તમ સુબેદારની બેન ગુલનાં બહાલાં સહી તેહમીના તરીકેજ પીછાણી ચુકેાછ ! બાલુ, તમે સોગદપર કહેજો કે મારી આ અટકળ ખોટી છે ?”

તેહમી હવે મહાત યમ મમ ! તેણી શુ બોલે ? તેણે જોઈ લીધું કે તે દીલજીત જવાન તેણીને અત્યાર આગમચના સાશ્રુત ઓળખી ચુક્યો છે અને પેચમા પકડી ધણુ ઠાવકા સવાલો કરતો ઉભો છે !

“મીં સુબેદાર, તમે બેસો ” તેહમીએ ઇંગ્રેજીમા ઉડા વનારો જવાબ આપ્યો.

“નહીજી, તમે જ્યાં સુધી તમે કાણુ છો તેનો ખરો ખુલાસો કરશો નહી ત્યાં સુધી હું બેસવાનો નથી !” ફત્તમે ગુજરાતીમાજ જવાબ આપ્યો.

આટલો વખત ન્હાનો આલખટું તે બને વચ્ચે ચાલતી ટપાટપી હેરત યમને જોતો ઉભો હતો ! તેમની વચ્ચે ચાલતી વાતચીત તેને સમજ પડતી ન હતી !

મીં સુબેદાર, તમે મારાં મેમ સાથ આંખે કહી બાપામાં વાત કરોજ ? મને તો કંઈ સમજ પડતુ નથી ” તે ન્હાનુ ટાળણુ બોલ્યુ. “મીસ પીયરસન એક ઇંગ્રેજ બાલુ છે તો તેવણુ સાથ તમે ઇંગ્રેજીમાં વાત કરાં નથી કરતા ?”

તે ન્હાના ચેકુસના આ વાજખી “રીમાક”નો શો જવાબ વાળવો તે ફત્તમ સમજી શક્યો નહી.

“તમે અહીં કામ છાપરડો ના કરતાજો, રૂસી ?—અરે મીઠ રૂસતમ ! એ બચ્ચુ બહુ ચમર છે ! નહીં તો મારી હાલત આએ ઘેરમા કંઠ ગી ચમ પડશે” રમે રૂસી કમ ખુલ્લો જવાબ આપે એમ માની લમ તેહમી ઝટ બોલી પડી, પણ તેમ કરવા જતાં તેણી રૂસીના પેચમા પુરી આવી ગમ !

“ત્યારે તમે કબુલ કરોજ ખરા કેની, મીસ તાલેવ ત કે તમે મારી બહેન ગુના માનોતા સહી તેહમી પોતે છે !” રૂમીએ ફરીથી મોકકો સાધી ખરી ખાત્રીથી જાણવા આહ્યુ.

તેહમી શરમામ ગમ !

તેણીએ પોતાના બેઠ હાથ આખપર ઢાકી દીધા આ વખતે તેણીનો એહેરો હસતો હતો અને હમ્યુ પ્રમટ ધપકારા મારવુ હતુ

“આજે તમાર માથુ દુખેજ કે જી, કહેવાતા મીસ પીયરસન ?” રૂસીએ ટકાર કરી ચાલુ રાખી “પણ એ માથુ શાથી દુ ખેજ તે હુ જાણુ જ એ તેહમી—તેહમી ! હવે બસ કર ! મે વુને સાજુત પકડી પાડીજ ! હવે તારેથી ના પડારો નહીં અરે ! વરસોથી હુ વુને જોવાને કેટલો તરસતો હતો તે વુ થુ જાણુ ?”

રૂસીના આ છેલ્લા વાક્યથી ચમકીને તેહમીએ તેની તરફ જોયુ ! તે બન્ને પ્યારીઓની આખ એક ચમ અને તે એક ચતા સાથેજ તેમનાં જવાન જમરો જાણુ ગુપ્ત રીતે બેવડા જોશથી જોડાઈ ગયાં !

કવીઓ કહી ગયા છે કે પ્યારવુ ખેચાણુ અત કરણ ઉપરાંત આખમાં પણ હોય છે કેટલાક દાખલા-

ઓમાં જે કામ અત કરણ કરી શકતુ નથી તે આપણી નહાનકડી આંખ કરી શકે છે ! રૂસી અને તેહમીના દાખ-
નામા તેમજ હતુ !

“છોકરી-છોકરી ! હવે તુ મને ધણો વાર સતાવ ના !
ખોલ, તેહમી તુ જ કે નહી ?”

“હા-રૂસ-મીં રૂસ્તમ ! હુ જ !—પણ ખુદા ખાતર
આએ ઘેરમા મને—”

“તને ચીંતા કરવાનુ કશુ કારણુ નથી હુ તેટલો
મુરખ નથી પણ સાલળ, હવેથી મને મીરટર રૂસ્તમ ને
મીરટર રૂસ્તમ કરતી ના હા જાહરમા કોમની સામે હાલતુરત
ખોલજે—પણ જ્યાં આપણુ એકલા મળીયે ત્યાં મને ‘રૂસી’ના
સાદાં નામથીજ ખોલાવજે, ખોલો, મીસ તાલેવત ! તમે મારો
એટલો સખુન કરશો ?

“કરજ—ખુશીથી કરજ—એ નામ મને ધણુ વહાલુ છે”

“ક્યારથી ?” રૂસીએ હરખાયલે હમડે ઝટ સવાલ કીધો

“રૂસ્તમજી સુખેદારની તસવીર વેલાતથી પુને આવી
ત્યારથી ?” તેહમીએ હસીને જવાબ દીધો

અને હવે વહાલાં વાચનાર ! આ ચીત્રને વધુ લખાન
વાની જરૂર છે ? તમોએ યાદ રાખવાનુ છે કે એકમેક પર
રીદા થયલા એ જવાન જીમરોની વાતચીત ચાલતી હોય તે
સાંભળવાનો વાચનારાઓને કરશો હક નથી !

પ્રકરણ ૪૭ સુ .

તેહમીનુ તકદીર—સકીનાની સરજત

“મુલકકા બાદશાહ જો આહે,

તો રખતકા હાથ પાઉં બાધે મરદન,

દીલકો ના બાધે શકે,

દીલ વો બાધે જો બોલે મીઠા નમર બચન ”

(મઉલાકે કુલામ)

દુકર્મા હવે એટલુજ કહીશુ કે રસી અને તેહમી વચ્ચેની તે મુલાકાત મોડી રાત સુધી લખાવા પામી. “આજે મીસ પીયરસનની તખીયત ઠીક નથી તેથી બચ્ચાઓનાં ઓરડામાં આપા સકીનાએ સુવુ ” એવો મીં બરડનનો દુકમ થયલો હોવાથી સકીના જમીને તે ત્રણે કીમતી જીવોને પોતાના હવાલામાં પોઢાવવા લખ મથાથી તે ધમ્મજ મરરનેસ (?) ને પોતાના વાહલા રસી જોડે ફરામાતથી વાતચીત કરવા અને વરસોથી ખમેલી જુદાઇના ખુલાસા અરસ પરસ આપ-લે કરવામાં પુરતી આસાની થઇ પડી

“ઓ રસી-રસી ડીયર ! મે તને કેવો ચાહયોછ ? જેમ ચકાર પક્ષી ચાદને ચાહે-જેમ પતંગીયુ પાવકને ચાહે-જેમ કોયલ વસતને ચાહે, તેમ મે તુ વહાલાને ચાહયોછ ” તે મોહબતવતાં જોડા વચ્ચેનો સમ્બળો અતર નીકળી જવા પછી તેહમીના આ સેવટનાં સખુનો હતો.

“અને મે ? તેહમી-મારી દીલજીત તેહમી ! મેખી એક

તરસો પાણીને આહે-સુખ્યો બોજનને આહે અને ભમરો કમલને આહે તેમ તું ડીયરને ચાહીછ તુ માનશે ? હુ વીલાયતથી અહીં આવ્યા પછી ખુદાએ મને પુરતી આપાદી, પુરતુ સુખ અને અદેખાઇ ઉપજાવે એવી કીરતી અને લોક-પ્રીયતા બક્ષીછ, પણ તુ બહાલીની નલેમ જુદાઇને લીધે મે તે મોટા સુખને હુઝ મીસાલ માન્યુછ એ ડીયરેસ્ટ ! હવે તો ખુદા આપણને છુટા નહીં પાડે !”

“તે ખર, પણ બહાલા રતી, મારા મરહુમ પપાના ખુનનો બેદ ખુદલો નહી થાય ત્યા સુધી હુ સુખ્ય કે પુને આવી શકવાની નથી મે તુનેજ ચાહ્યોછ અને તુનેજ ચાહીશ, પણ તે એ જરને કે મારી અડાળ મત્રાઈ પોતાના પાપને ફેજે પહોંચે નહી ત્યા સુધી હુ તારી ચઠ શકવાની નથી”

“ઓ તેહમી ડીયર ! એ તુ શુ મોલેઠ ?” રતી કમળી પડ્યો

“આજે અગીયાર-અગીયાર વરસથી હુ તારી જુદાઇમા તરસુછ મે કેના કેવા મોટે ખાયરેના માગા તુ બહાલીનેજ નફાદાર રહેવા માટે ખોહયાછ ?-પણુ હવે તારા મેલાપ પછી તુ એમ કહીછ તે સાલળી મારી ધીરજ ખુટી જનછ તેહમી-તેહમી, એમ ધાર કે બીજા ૨૫ વરસ સુધી તારા પપાનાં ખુનનો બેદ નહી મળે તો આશામા ને આશામાજ આપણે ધરડા ચપ્પે કે ? એ નહી ! તારા આવે ઈરાવ તુને ફેર-વવોજ પડશે હુ તુને મારી સાથેજ પુને લઇ જવા માગુછ તારી બચ્છા હશે તો હુ હજી વરસ-છ મહીના ટપકી ખમસ-પણુ વધુ

નખત નહીં તુ આએ બાનદમા ફરીથી વીચાર કરજે, બહાલી !
પાપીઓ પોતાનાં પાપી ફેળે પુઆ વીના કદી રહેતા
નથી પણ કેટલીક વાર પાપીઓનાં પાપ બહુ મોડથી
પુલ્લાં થાય છે આપણા દાખલામાં હું તેજ મામલો
જેઊછ, માટે તે પાપ પુલ્લુ થાય ત્યાં સુધી તુ એમ પરાયા
પ્રદેશો વચ્ચે પારકી દયાપર સળડે એ તારા હાથનાં એક
સાચા આશક તરીકે હું કદી સાખી શકવાનો નથી ”

તેણી કાંઈ બોલી નહીં

તેણીએ વીચારયું કે રૂસીનો પરીયારો ખોટો નહીં હતો,
ડીટેકટીવ મોરારીરાવ આજ અગીયાર-અગીયાર વરસથી તન-
મન પટકી રહ્યો છે, તે છતાં હજી પાપીઓ પકડાયા નથી જે
એમજ મામલો લખાયા કરે તો “સુખનો દહાડો” કદી
આવવા પામેજ નહીં ! શું કરવું તે તુરત વેળા તેણીને કશું
સૂઝ્યું નહીં, જેથી “મને વીચાર કરવાની તક આપ” એમ
કહી તે સુદરીએ તે મુલાકાતનો અત આણ્યો એક મોહબત
વત્ત સુખન લઈ રૂસી પોતાના ઓરડામાં સુવા ગયો કે “કાલે
સાંજે મને તારો જવાબ જોઈશે,” જે મામણી તેણીએ હસીને
કણલ કીધી

આજે તે બને બહાલાઓને જે પુશ્તાથી ઉંપજી હતી તે
હદ વીનાની હતી, તેઓ પોત પોતાને ખીજાને આરામ કરવા
ગયા પણ ઉધ કાણુને આવે ? એક તરફ તેહમી પોતાના
ઓરડામાં અને ખીજી તરફ રૂસી પોતાના રૂમમાં સહવારે ચાર
વાગ્યા સુધી તરેહવાર વીચારો કરતા જમર્તા પડી રહ્યા તે
પછીજ તેઓ નીદરાવશ થયા

પણ ખીજે દીને રૂસીને તેહમીનો “જવાબ લેવાની” કુદરતે જરૂર રાખીજ નહીં સહવારના નાસતા પછી રૂસી મીં બરટન જોડે પેલા ‘મરડર કેસ’ની મસલતમાં હતો તેટલા તેને પુનેથી તેના પીતા સરદાર સોહરાજશાહ તરફથી નીચડો લખાણ ‘એક્સપ્રેસ’ તાર મળ્યો —

“મરહુમ ફરદુનજી તાલેવતના ખુનનો પતો મળ્યો છે ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવે આપા એનજેલીનને લેખીત પુરાવાઓ સહીત પકડી છે અને જે વખત જ્ય તમા ખીજ મોટી ધરપકડ થવાની વકડી છે કમનસીમે તેહમી ક્યા છે તે કોઈ જાણતું નથી એનજેલીનને ઓળખાવવા માટે ચોકકસમેહોમેદન મા-દીકરાની જરૂર હોવાથી મોરારીરાવ આજે તમો તરફ આવવા ઉપડ્યો છે, તે તમોને મળશે તમે ત્યાં કામ પડતું મેલી અત્રે જલદી આવી પહોંચજો. તમારી હાજરીની અહીં ધણી જરૂર છે તમો ક્યારે ઉપડો છો તે તારમાં જણાવે કે હું મુબઈ આઉં ”—પપા.

રૂસી આ તાર વાંચી ચડીત થઈ ગયો તેણે હરખમા આવી જઈ તુરત મીં બરટનને સરવે ખુલાસો વીગતથી કહ્યો અને મીસ પીયરસન કોણ હતી તે પણ જણાવી દીધું

રૂસી જે કામને માટે અલાહબાદ આવ્યો હતો તે કામમા મદદ નહીં મળી શકે તેની મીં બરટનને કાળજી ન હતી પણ મીસ પીયરસન જેવી માયાળુ ગવરનેસને અચળુચ ખોલી બેસવા માટે તે અત કરણથી દલગીર થઈ ગયો !

તેણે ઝટ તેણીને તેડી મંગાવી.

તેહમીના આબ્યા બરાબર ફસીએ તે તાર તેણીના હાથમાં સુક્યો જે વાંચી લખ તુરત તેણી ગુઠણ મડીએ વાંકી વળી અને “આખરે પાપીઓ પકડાયા” તે બાબે તે દાદર દાદરનો ખરાજીગરથી આભાર માન્યો.

“મીસ તાલેવંત, મીં સુબેદારે તમારા બેદથી મને દરેક રીતે વાકેફ કીધો” મીં બરટન બોલ્યો. “આજ સુધી હું તમોને એક ઇંગ્લેન્ડ બાનુ સમજતો હતો, પણ તમે એક પારસી ડુભારીકા નીકળ્યા છો દેશીઓમા એવી નમુનેદાર અમળાઓ હોય છે એવો અનુભવ મને આજેજ થયો છે હું તમારી હું ખદાયક કહાણી સાંભળી ધણો હું ખી થયો છું તમે એક ખાનદાન પીતાના કુળવાન બેટી છો એમ જાણી મને ખુશી ઉપજે છે તેથી વધુ ખુશી તમારા પીતાના ખુનીઓ સપડાયલા સાંભળી મને ઉપજી છે તમારી સરજતમાં થયલા આ ફેરફાર માટે હું તમોને સુખારકબાદી આપુ છું” પણ તમારા જવાથી મારા બચ્ચાઓ ને જનારી ખોટ લાગ્યા વખત સુધી પુરાવાની નથી.”

“સાહેબ, હું તમોને નારાજ કરવા માંગતી નથી આ છાપરાં હેઠળ મેં ધણા શાત ને સુખી દીરસો પસાર કીધેલા છે.” તેહમીએ લાયકીથી જવાબ આપ્યો. “તમારા બચ્ચાઓ લાયક ગવરનેસ મળે નહીં ત્યાં સુધી અહીંથી હું જઇશ નહીં—પછી મારી હકમા ગમે એટલું તુકશાન કરનાર હોય.”

‘નહી, મીસ તાલેવંત, તમારા જવાથી મારા બચ્ચાઓને જોકે ધણુ લાગશે પણ તમારા કમનસીબની કહાણી જાણ્યા પછી હું તમોને અહીં અટકાઉં તો તમારી ઉપર એક જાતનો બુલમ ગુજાર્યા સમાન ગણાય. હું હરજેજ તેમ થવા

દમજ નહીં. મે ગઈ કાલેજ 'અલાદમાદ ટાઇમ્સ'માં અહીંની હાઇ કોર્ટના જજ સર હેનરી કોબડને ત્યાં ઇમાનદારીથી સરવીસ બજાવનારી એક 'ગવરનેસ'ની જાહેર ખબર વાંચી છે. જેણીને નોકરી જોઈએ છે, હું આજે તેણીને બોવાની માગ નોકરીમાં રાખી લઈશ માટે આવતી કાલથી તમે છુટા છો તમે સુખેથી સીધારજો અને રાતના ખાણા પછી તમારા પગારનો અવેજ તમે મારી પાસેથી લઈ લેજો "

તે બધા શેઠનાં આ બધાંબધાં સપુનોથી તેહમીને લાગી આવ્યું તેને વધુ લાગ્યું તે પેલાં કમનસીબ નમાયા બાળકો માટે હવે કે જે બુલકાઓ તેની જોડે હેતભરેલી હદ સુધી પળોતાઈ ગયાં હતા પછી સરજતના આ અચ્ચુચ ફેરફારને શરણ થયા વીના તેણીને યાદ્યુ નહી

તેજ દીને રૂસીએ સરદાર સોહરાબચાહ પર તારનો "રીપ્લાઇ" આપ્યો કે—“તમે આપેલી ખુશ ખબરથી અતક રજીથી ખુશ છું અને વળતી મારી તરફ હું એક ખુશ ખબર આપુ છું કે મે મારી વહાળી તેહમીન અહીં આસાપીથી શોધી કાઢી છે. આનરેબલ મી. જરટન, કે જેનજીને ત્યાં હું ઉતર્યો છું તેવજીનેજ ત્યાં તેહમી મીસ પીયરસનના નામ હેઠળ ગવરનેસ તરીકે રહેલી છે. ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ અત્રે આવે છે એમ જાણી અમે એકાદ બે દિવસ અહીંજ અટક્યા છે હું જે કેસ ચલાવવા સારૂ અત્રે આવ્યો હતો તેમાં મી. જરટનની સલાહથી અત્રેનાં એક બીજા બેરીસ્ટરને સામેલ કરી હું છુટટો થયો છું, જે ગજી દિવસમાં હું મારી તેહમી સાથે મુખ્ય આવના ઉપડીશ રૂને ઉપડતી વખતે તાર કરીશ તમે

અને બેહેન ગુલ અમે આવી પહોચીએ તે આગમય મુંબઈ આવી રહેજો.”

ડીટેકટીવ મોરારીરાવ ખરેખર વીચીત્ર સરજતનો આદમી હતો તેણે અગીયાર-અગીયાર વરસની ખતીલી ખોળ પછી આખરે મરહુમ શેઠ ફરદુનજી તાલેવંતનાં કમોતનો બેઠ શોધી કાઢ્યો એમ જાણી તેહમીનાં હરખનો પાર રહ્યો નહીં

“જ્યારે ખુદાએ સુખનો દહાડો દેખાડ્યો ત્યારે સામટોજ દેખાડ્યો ” તેણી મન સાથ પટપટી “મારો ફરી હજી તો મધ કાલે મને મળવા પામ્યો તેટલા આજે મારા વહાલા પપાના કમોતનો બેઠી પડે એ અચ્છુચ ખુલ્લો થવાના તાર સમાચાર વાચી મારા જીવને કેવી રાહત થઈ? ઓ ખુદા! તાર એ અનહદ હેશાન હુ કયા શબ્દોમા ખ્યાન કરે ? ખચીત, મારી બાલોબાલ ખાત્રી થઈ કે એક ઇનશાનપર આવી પડેલી આકૃત દરમ્યાન જો તે મહાન માલેકપર મજબુત એકીન રાખીને સજુરી એખત્યાર કીધી હોય તો તે સજુરીનો બદલો તે મહાનામી સાહેબ આપ્યા વીના રહેતો નથી. મારા દાખલામા આ અનુમાન હુ ઈચે ઈચ ખરા પડેલા જોઉ છ ”

“કેમ ડીયર, શુ વીચાર કરેછ ?” તેહમી પોતાના ઓરડાના એકાતર્મા ઉપલા વીચારોમા મશગુલ હતી ત્યા દાખલ થઈ ફરીએ પુછ્યુ ચાલો બા, આપણે આજે ખુદાની મેહેરથી ગંગા નાહ્યા. હુ ઇનશાનનીખી સરજત છ કે હુ શુ કામ માટે આવ્યો હતો અને શુ મામલો ફેરવાઈ ગયો. ખીચારા ખરટન સાથ હુ આવતી કાલથી અહીંનો યાદગાર

‘મડર કેસ’ લડનાર હતો તેને બદલે મારા જીગરને જીતી જનારી મધુરી માહણ્યની મીઠી સોહાબતમા ખુશાલ જીવે રહેવાનું કામ ખુદાએ મને સોંપ્યું અને મારાં બેજાનું દહીં થતું અટકાવ્યું !”

“પણ એમ થવામાં તમે હજારો રૂપિયાની આમદાની ખોલીછ, રૂસી ડીયર !” તેહમીએ ધ્યાદ આપી

“નહીજ—તમે જુલ કરોછ તેહેમીનાજી, મેં એક તરફ થોડાક હજારની આમદાની બલે ખોલી હોય પણ બીજી તરફ લાખો રૂપિયાની કીમતનો એક કીમતી દલો મને કાચમનો મળ્યો છે તેની આમળ તે શી બીસાતમાં છે ? મારાં સ્વીટ, ખુદાએ મને પુરતું બક્ષેયુ છે ફક્ત એકજ ઉમદા રતનની મારા બામમાં ખોટ હતી, તેથી તે દયાળુ દાદગરે મધકાલથી મને બચાવ્યું છે હવે મને બીજું શું જોઈયે ?” અને અહીં રૂસીએ તે મધુરી માહણ્યનો કોમળ હાથ હાથમાં લઈ તે પોતાની આંખમાં દાખી તે ઉપર હસ્તે ચેહેરે એક ચુબન કીધું

“તારમાં તમારા પપા લખેછ કે મોરારીરાવ કોઈ ચોક્કસ મોહમેદન મા દીકરાની સોંધમાં આપણી તરફ આવેછ, એ મા—દીકરા કોણ હશે ? રખેને તેમને શોધી કાઢવાની એ બીચારને કાંઈ નવી મુશ્કેલી ઉભી થાય ? તેહમીએ ચીંતા અતાવી

“ નહીં તું નાહક શીકરમદ ના થા, ડીયર, તે ડીટેકટીવ બીજી તરફ નહીં જતાં અહીંજ આવેછ એજ દેખાડેછ કે તેઓ અત્રેજ છે એવી તેને કાંઈ અતમી મળેલી હશે જો હશે તે હવે આપ મેળે જણાઈ આવશે.”

રૂસ્તમ સુખેદારનું આ અનુમાન ખોટું પડ્યું નહીં જે “બરટન સાથ”ને ત્યાં તે ડીટેકટીવ પેલાં મોહમ્મદન-મા દીકરાને ગોધતો આવ્યો હતો તેજ “બરટન સાથ”ને ત્યાં રૂસ્તમ સુખેદારને એક “ગેસ્ટ” તરીકે ઉતરેલો જાણી મોરારીરાવના હરખનો પાર રહ્યો નહોતો. તે આવી પહોંચ્યો ત્યારે આનરેબલ મીં બરટન બગલામાં હાજર ન હતા, જેથી મોરારીરાવ આવ્યા બરાબર તેને પેહેલેલો આવકાર રૂસીએજ આપ્યો. જો કે મીં બરટન સાથ તેને કથું લાગતું વળગતું ન હતું તે છતાં મીં બરટને રૂસીને કહી રાખ્યું હતું કે તે ડીટેકટીવ ને પોતાના એક ગેસ્ટ તરીકે તેમનાં બગલામાંજ ઉતારવો. મીં બરટન તો પેલા “મર્ડર કેસ”માં રોકાઈ ગયા હતા જેથી મોરારીરાવનો આવજો-માવજો રૂસીને કરવો પડ્યો પોતાના જની મીત્ર સરદાર સોહરાબચાહતા આ એકપુરા સપુતને ધણે વરસે એક ફતેહમદ બારીસ્ટરની કીરતી સાથ પોતા સામે ઉભેલો જોઈ તે ધરડો અહસ્ય બારે આનંદ પામ્યો, પણ જ્યારે રૂસીથી તેણે તેહમી પણ અહીંજ હોવાનું જાણ્યું ત્યારે તે ધરડાને અચભુચ થઈ આવેલો “અચરતીનો ચમક વા” ધડીબર જોવા જોમ હતો ?

તુરત તેને તેહમી સાથ મેળવવામાં આવ્યો. મોરારીરાવને તેહમી અજાણી નહીં હતી. વાચનારને યાદ હશે કે તે દુખી અજાણી કાકલુદી બરેલી અરજ ઉપરથીજ મરનાર ફરકુનજી તાલેવ તના ખુનનો પતો મેળવવાનું તે ચટપટીઆ અહસ્યે ખીકું ઉઠાવ્યું હતું. તેઓ વચ્ચે અરસપરસનાયલા ખુલાસાઓ ધણા હરહયબેદક હતા, પણ હવે તે અત્રે નાહકે દરજાવવાની કશી જરૂર નથી

“બીજા સાત કામ બાબુએ મેલી મને પ્રથમ એકદમ કહો, મીસ તાલેવત, કે મીં બરટનના આ બગલામાં સડીના નામની કોઇ મેહોમેદન સ્ત્રી છે?” ડીટેક્ટીવ મોગરીરાવે પુછ્યું.

તેહમી તે નામ સાંભળી અજબ થઈ! એ સડીના જોકે થોડાજ દીવસ થયા મીં બરટનને ત્યાં નોકરી રહી હતી પણ તેણીએ તેટલાં વખતમાં તેહમીનો પુશકળ આઠ જે ચી લીધો હતો.

“હાજી-સડીના નામની અહીં એક આયા છે ખરી, તેનું તમને શું કામ પડ્યું?”

“કામ પુછો છો? પેલી તમારી આયા એનજેવીનને ઝોળખાવવા માટે તેની બહુ જરૂર છે હું એ બાઇને શોધવા માટેજ અત્રે દોડી આવ્યો છું. વાર એનો એક યુસુફ નામનો બેલકણો છોકરાથી સાથે છીની?”

“હાજી, તેખી અહીંજ મીં બરટનની નોકરીમાં છે પણ મીં મોગરીરાવ, એ સડીના અને યુસુફને તમે કયાથી ઝોળખો?” તેહમીએ અચરત થઇ પુછ્યું.

“બાઇ સાહેબ, આપણે જો ફનેહ મેળવી છે, તેને માટે આપણે કોઇનાથી આજારી હોઇએ તો એ ન્હાનાં યુસુફખાં અને તેની માયાળુ માવતર સડીનાના છીએ.

“તે તમે શું બોલો છ, મોગરીરાવ?”

“હા હું ખરૂં જ બોલુ છ” અને અહીં થોડા વખતની વાતપર રેલવેની મુસાફરીમાં સડીના જોડે તેનો અચ્છુચ કેવી રીતે મેલાય થયો હતો તે તથા યુસુફમોયાની મેહેરબાનીથી

આમા એનજેલીનતો પનો આપતો કેમ મળી ગયો હતો તે બધી બીના તેણે તેહમી તથા રસીને વીગતવાર બ્યાન કીધી એટલુજ નહીં પણ તે પછીની વળતી મુસાફરીમા ગીઝામ હેઠરાગાદ તરફનો એક બુઢો મુસલમાનીન રેલવે ત્રેનમાં મરણ પામતી વખતે તેને એક વસીયત આપી મુવો હતો તે બીના પણ બ્યાન કરી તેણે કહ્યું કે હું ખાત્રીથી માનું છું કે તેમાં જણાવેલી ઓઢરામેગમ અને તેણીનો એટો અમીરખદો શીરાઝ તે એજ સકીના અને તેનો દીકરો યુસુફ છે”

આ અટકળ તમે શા ઉપરથી કરો છો ?” રસીએ પ્રુછ્યું

‘તે દસ્તાવેજમાં આપેલી એ મા દીકરાને ઓળખવાની નોશાનો ઉપરથી ! સકીનાના નાકપર એક મોટો મસો છે અને યુસુફના માલપર એક મોટી ગુલાબી લાઝન છે, એ વાત ખરી કે મીસ તાલેવ ત ?”

ખરી ! હદ થઈ, મીં મોરારીરાવ ! તમે એક ભેદ પકડવા જતા એ ભેદ પકડી પાડ્યા !”

“હા, અમે ડીટેક્ટીવોની જીદગીમાં એવા બનાવોની નવાઈ હોતી નથી. અમને એક ભેદ શોધવા જતા કોઈવાર એકવીસ ભેદો આપતા મળી આવે છે અજબ જેવું તો એ છે કે તમારીજ માફક આ સકીનાઆપના દાખલામાં પણ વસીયતનીજ મોહકાણું છે ! કુદરતના જેથી ભેદને કાણું પહોંચે, ખાનુ ? હવે મેહેરબાની કરી તમે એ સકીના અને તેણીના બેટાને અહીં બોલાવશો ?”

“હાજી”

“બુઝો સાંભળો ! તેઓ આવે તેટલાં હું આ રફીનતી

પાછળ છુપાઈ જઈ' છુ અને અચ્ચુચ બાહેર આવીશ હુ
જોવા માંડુ છુ કે તેણી મને ત્રેનમાં મળેલા પેસીનજર તરીકે
ઝોળખી કઢાડે છે કે નહીં ? તમે તેણીને વાત કરાવજો."

"બહુ સારું "

ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ તેઓ બેઠા હતા તેની પાછળનાં
એક રફીન પાછળ ભરાઈ ગયો. ખીજીજ પહે ચગ દાખી આયા
સફીના અને તેના બેટા યુસુફને તેહમીએ દીવાનખાનામાં
બોલાવ્યા.

"એમસાખ, શુ આ વાત ખરી છે કે તમે એક ઇંગ્રેજ
બાનુ નહીં પણ પારસી બાનુ છો અને આ બેરીસ્ટર સાહેબના
આવ્યાથી તમારો બેદ ખુલ્લો થઈ ગયો છે ? આખા બગલાના
નોકર-ચાકરોમાં એ ચરચા જાગીછ પણ હુ તે માનતી નથી "

"સફીના હજીતો દીવાનખાનામાં દાખલ થાય અને તેહમી
કાંઈ પુછે તે આગમચ તે પોતેજ તેહમીને પુછવા પડી. "વળી
તેણીને એમખી સાબળ્યુ કે આએ મહરથ તમારા કોઈ અતલગના
ખેશી છે અને તમે પોતે કોઈ મોટું ખાચરના બાનુ છો !"

"ખરી વાત છે, સફીના ઉરફે ઝોહરાબેગમ ! તમારી
અટકળ ખોટી નથી " તેહમી તેણીને કાંઈ જવાબ આપે તે
આગમચ પેલા રફીનની પાછળથી ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવે છુપાયલી
હાલતમાં જવાબ આપ્યો !

"ઓ ! એ કાણુ બોલ્યુ ? યા અલ્લાહ ! અહીં તો આપ
બે સીવાય ત્રીજુ કોઈ નથી ! ત્યારે આ અવાજ ક્યાંથી
આવ્યો ?" તેણી ચક્રીત થઈ ચોતરફ જોવા પડી.

"આકાશમાંથી !" પેલા રફીનની પાછળથી જવાબ મલ્યો.

જેમ આ મેમ એક ધગ્રેજ નહીં પણ પારસી બાનુ છે તેમ તમે એક ગરીબ મોહમેદન સ્ત્રી સહીના નહીં પણ હેદરાબાદ-વાળા મરહુમ માનવત નવાઝ અમીર ખુશરોનાં બેગમ ઓહરા અને તમારો કહેવાતો યુસુફ તેણીનો બેટો અમીરજાદો શીરાઝ છે એ વાત ખરી કે ખોટી ? બોલો બેગમ સાહેબ, હવે તમારા બેદ પણ ખુલ્લો કરો !”

સહીના હાકળી-ફાકળી થઈ મઝ ! આ સખુનો સાંભળતાં વાર ગોયા તેણીની વાચાજ બેસી મઝ !

“ઓ મેમ સાબ ! એ શુ બેદ છે !” તેણી એક બે પળ મુગી મતર રહી મોટી મુસ્કેલીથી પુછવા પડી “અહીં કોઈ નથી, ત્યારે આ કોણ બોલે છે ?”

“આકાશનો ફરેસ્તો બોલે છે, બેગમ સાહેબ ! બુઓ આ રહ્યો તે ! તમે મને ઓળખો છો ?” ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ એકદમ રક્તીન પાછળથી બાહર ધસી આવી દમામદાર દેખાવે સામે ઉભો રહી પુછ્યું

ઓ અમ્માજન ! એ તો પેલો ત્રેનમાં આપણને મળેલા બહેમીયા છે !” બેટો યુસુફ તેને ઝટ ઓળખી પુકારી પડ્યો !

“શાબાશ બેટા ! ધન છે તારી ચાલાકીને ! બુઓ મીસ તાલેવત તથા મીઠ સુબેદાર, આ બાનુનાં નાકપર મસો છે કે નહીં ? અને આ અમીરજાદાનાં ગાલપર ગોલાખી લાછન કેવી દોપી રહી છે !”

વગર સંકે તે ગોયા એક મુંગો પેન્ટોમાઇમ જોવો હતો ! સહીના ઉરફે ઓહરા બેગમ સમજી નહીં સહી કે ત્રેનમાં

મળેલો આ મુસાફર તેણેની આગલી “હીસ્ટરી” ક્યાંથી જાણી
 રહ્યો? તેણી એક ઠેકાણે કાઢેલા પુતળા પેર અચરતી થી ફાટી
 રહી તેને જોવા લાગી

“ઓ બહેમીયા! ખુદા ખાતર મને વધુ વખત ના
 ટવળાવો! તમે શા ઉપરથી કહો છો કે હું એક બેગમ છું?”
 અતે તેણીએ પુછ્યું.

“મારી પાસે તેના હસ્તાવેશ પુરાવા છે, મારા ઉમંગવ
 ખાનુ!”

અને હવે આ ચીત્ર અહીં વધુ લખાવું કરવાની તુ
 જરૂર છે? ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવે તે મોહમેદન મા-દીકરાને
 બા-ખજત ખુરસીપર બેસાડી તેમની કને તમામ બીના બ્યાન
 કીધી.

“જેઓ બીજાના કામમાં પરોપકારિ હીસ્સો
 આપે છે તેઓના પાતાનાં કામમાં ખુદ ખુદા તેમના
 હસ્તગીર થાય છે મોરારીરાવ બધો ખુલાસો કરી રહ્યા પછી
 બોલ્યો “તમોને યાદ છે, બેગમ સાહેબ, કે તમારા આ
 નાનકડા બેટાની બરકતથી પેલી અ માલાવાળી આયા એનજે-
 લીનનો પતો મે તમો મારફતે રેલવે ત્રેનમાં મેળાઓ હતો?
 જુઓ, તમે અમારે બધું કીધું, તો ખુદા તમારે કા નહી કરે?
 ‘નેકીકા મદલા તેક હમ બદકા જુરા અજમ હય’ એ કહેવત
 તુ ખોટી છે? ખુદાના શુક કરો બેગમ સાહેબ કે તમારા
 ઉમરાવ ધખોતું આમલુ ખરે વસીયત નામુ મરી આવ્યું છે
 અને તેની રૂકે ખુદા ચાહશે તો—”

“સખર કરો, સાહેબ” સપાના ઉરફે ઝોહરા બેગમ બોલી,” તમે મને શોધી બાઢી ખરી-મારા મરનાર ઉમરાવ ધણીનું વસીયત મેળની કાઢ્યું એખી ખરૂં પણ મારા બદમાશ દેર બેહેરામખાને તે મરનારની છેદની ધડીએ તેની જોડે ઠાગો રમી એક બનાવટી વીલ કરાવી લીધેલું છે અને તેથી આ આગલું વીલ નકાસું છે”

“નહી-બેગમ સાહેબ-તમે નાઉમેદ ના થાઓ તમારો સેરક હેદરાબાદનું ચકકર પણ ક્યારનો મારી આવ્યો છે અને ત્યાંનું પોકળ પકડાઇ ગયું છે તે મુજબ બેહેરામે તમારા ધણી પાસે કરાવી લીધેલું દગાખોર વીલ અતે ખોટું જ નીકળ્યું છે. ખુદાની લાકડીને અવાજ નથી દગો કાઢનો સગો નથી તેણે તે વીલ કરાવી લીધું ખરૂં, પણ મલરાટમા તેની ઉપર તે કાચે દીવસે કરવામા આવ્યું તેની તારીખજ નથી ! છુરાઓ ગમે એવી ચાલાકી વાપરે છે, પણ બળવંત તેમાં ખારી રાખ્યા વીના રેહતી નથી. તારીખ વગરનો તે દસ્તાવેજ કોડીને કામનો નથી. વળી ખીજ ખુશ ખખર સાબળી તમે ખુદાના શુકરાના અદા કરશો કે આગલું વસીયત મળી આવ્યાની ખખર જાણ્યા પછી તે બદમાશે પોતેજ પોતાને હાથે આપવાત કરી પોતાની નેહેસ્ત નાલાયક જીદગીનો અત આણ્યો છે. એવા ચડાળોનો આખર નતીજો એજ હોય છે. આખું નીઝામ હેદરાબાદ હાલ એજ બનાવથી હલમલી રહ્યું છે અને મરનાર અમીર ખુશરોની બેશુમાર દોલત અને મીલ કત તેના હકદાર વારેસ અમીરજાદા શીરોઝની ત્યા રાહ જોય છે

આનરેબલ મી० બરટનની અળયખીઓનો પાર રહેશે નહીં તેની નોકરીમાં રહેલી લાલી ગવરનેર મીસ પીયરસન એક ખાનદાની પારસણ નીકળવાની અળયખી હતી તો લાંગી નહીં તેટલાં આયા સડીનાનું એક મોટા દરબજાની બેગમ તરીકે જાહેર થવું તે સુધા ગ્રહસ્થને હેરતની આગળી દાતમા પકડાવ્યા વીના રહેવું નહીં જો મરહુમ મીસીસ બરટન હાલ હાથપાત હતે તો આપણા મોડાં માયોના બોલમાં જરૂર એમ બોલતે કે “એ બધી સખણી-દખણીઓ મારેજ ત્યાં કાંઈથી નીકળી આવી !”

ડીટકટીવ મુરારીરાવ જે કામને માટે આવ્યો હતો તે કામ પુરતી સેહેલાઈથી—જરાખી અડચણ વગર—પાર ઉતરવાથી હવે તેણે વધુ વખત ત્યાં થોભવાની ના પાડી. રૂસી અને તેહમીને પણ તેટલું જ જોષ્ટુ હતું તેઓ તેજ દીને રાતના મેલમાં મુબબ ઉપડી ગયા તેઓ પોતા જોડે સડીના અને યુસુફ મીયાં (ખરૂં પુછો તો હવે ઝોહરાબેગમ અને અમીરજાદા શીરોઝ) ને પણ લેતાં ગયાં તેહમીને મી० બરટનની નોકરી અચ્છુચ છોડી જવી પડવાથી ધણુ લાગી આવ્યું અકસર કરીને તે લલા ટોપીવાળાનાં નમાયાં બચ્ચાઓની માયા તેણીને ધણી લાગેલી હતી, જેથી છુટાં પડતી વખતે એક તરફ જેમ તેહમી રડમસ થઈ તેમ બીજી તરફ તે નીરદોષ કમનશીબ બાળકો પોતાની “ડીયર ગવરનેસ”ને છોડતા ઓછા દુખી થયાં નહીં સહિમા વધુ વૃક્ષાન બાબા બાલબરટે કીધું. મીસ પીયરસનથી છુટો પડતાં તે કળવાઈને રડી પડ્યો “જુઓ મેમ તમે એકલાં ના જાઓ—મને તમારી સાથે લઈ જાઓ. હું જરાખી મરતી નહીં કરસ અને ડીસ—ઓખે નહીં થવસ” એવા

એવા હરદય પીગળાવનારા શબ્દોથી તેણે એવું કાઠ્યાણું કરી
મેલ્યું કે એકએક જણની આંખમાં તે દયાજનક દેખાવ જોઈ
પાણી આવી ગયાં! આટલું છતાં, તેહમી હવે રહી શકે એમ
તો હતું જ નહીં, તો જો કે ત્યાંથી છુટાં પડતી વખતે તેણીને
જે દુઃખ થયું તે તેણી લાખા વખત સુધી ભુલી નહીં.

*

*

*

તેહમીને અલાહબાદમાં શોધી કાઢવાની રસીએ આપેલી
પ્રશ્નપત્ર ગુલ અને તેણીના પીતા સરદાર સોહરાયશાહને
જેટલી પ્રશ્ન કરનારી તેટલીજ હેરત કરનારી થઈ પડી સારે
નસીબે જો દીને આ તાર સરદાર સાહેબને પુતામાં મળ્યો,
તેની બે ચાર દીવસ આગમ્ય ગુલ પોતાને સાસરેથી “પપાને
ત્યા” થોડા દહાડા રહેવા આવેલી હતી તેહમી અચ્ચુચ મળી
અને તેથી જ્યારે મરનાર ફરદુનજી તાલેવંતના મોતનો ભેદ
પુટવાની અણીપર હતો તેજ ટાકણે મળી આવી, એ જોઈ
તે આપબેટીના જીવને પુબ્કળ રાહત મળી.

“પપા, તમે જાણો છ કે? વરસો પછી આજે એક ભેદ
તમારી પાસે હું પુલ્લો કશું છે” પપાએ આપેલો તાર વાંચી
હરખાઈ ગયા પછી ગુલ બોલી “આજે તારમાં એક અરથ
સુચક વાક્યપર તમારું ધ્યાન ખેંચાયું છે?”

“નહીં દીકરી, તારની મુળ મકસદ સીસાપ બીજા કોઈ
ખાસ ખ્યાલપર મારું ધ્યાન ખેંચાયું નથી.”

“ત્યારે આજે તાર ફરીથી વાંચો, પપા ડીયર! એમાં
આપણો રસી શું લખેલું? જુઓ, ‘મારી તરફની એક પ્રથ
ખબર આપુ છું કે, મેં મારી બહાલી તેહમીને અહીં આસ-

નીથી શોધી કઢાડી છે' આએ વાક્યમાં મારી ઝઢાલી તેહમીનો નમે શું અરથ કરોછ ? પપા, એ તેહમીને વરસોથી આહેછા !”

“એ તુ શું બોલેછ-મારા માનવામાં આવતુ નથી”

“નહી પપાજી, માફ કહેવુ ખોટુ નથી. રૂસી જે દીને વીલાયતથી પહેલવહેથો પુને આવ્યો તેજ દીને મારા ઓરડામાં તેહમીની તસ્વીર બેઠ તેની ઉપર બેચાથો હતો”

“તે તે કેમ જાણ્યુ ?”

“એ વીશે મને એની સાથ વાત થઇ હતી એણે તે તસ્વીર પરથી એક બીજી તસ્વીર પોતા માટે ઉતારાની લેવાની માગણી કરવાથી હુ એ બેદ પામી ગઇ હતી”

“તુ એ વીશે તદન ખાત્રીપુરવક છે, દીકરી ગુલ ?”

“તદન ખાત્રીપુરવક, પપા, હુ ખોટુ શુ કામ બોલુ ?”

“અરે છોકરી ! ત્યારે તેજ વખતે તુ મારી પાસ કાંઈ નહોં બોલી ?”

“એ બેદ છુપો રાખવા માટે રૂસીએ મારી પાસ વચન લીધુ હતુ કે તેહમી મળે નહોં” ત્યાં સુધી એ બીના પપાથી છુપાવવી.”

“હવે જોયુ ? એ રાસકલ ચોરને કેાઈ પુછે ? તુ પપા જાણુતે તો પપા ના કહેવાનો હતો ?”

“નહી, તેમ નહી, બાવાજી, તમારા મનમાં એાછુ ના લાગે, પણ તે વખતે તેહમી પોતે ક્યાં છે તે કેાઈને ખબર નહી હોવાથી તેની ગેરહાજરીમાં પોતાની એવી ખાહોશ ખુલ્લી

થયલી જોવાને તેણે ઇચ્છ્યું નહીં એ એ લેખે પસંદ કરવા
નેગ પગથું હતું ”

“ત્યારે હવે મને બધી સમજ પડેછા” સરદાર સાહેબ
પટપટયા તારા લગન વખતે મેં એનેથી સાથે સાથે પરણાવવાની
છેલ્લે પકડી હતી ત્યારે એ ના પાડતો હતો તેનું કારણતો કેયું
એ હતું ? પણ તે બુલ કીધી હું આટલાં વરસ નાહક શીકર-
મ દ બન્યા કરતો હતો કે રૂસી મુબમ્મા કોઈ ભલતે જો
જોડાઈ નહીં જાય તો સાડા !”

“તેનું કારણ, પપા ?” ગુલે તેમનો હેતુ પામી જવા
છતા તેમનેજ મોહડે એ કે કરાવવાના ખ્યાલથી સવાલ કીધો.

“તેનું કારણ એ કે આપણા રૂસીનું જોડાણ તેહમી દીકરી
સાથ થાય તે જોવાને હું એ બચ્ચાઓ નહાનાં હતા ત્યારથી
ઉમેદ રાખતો આવ્યો છું અને આજે તારેથી સંભળીને ખુશી
છું કે પાક પરવરદેગારે વરસોની મારી ઇનતેજરી પછી તેજ
જોડું આપ મેળે સાધ્યું છે. તું શું ધારેછ, દીકરી, જેમ આપણો
રૂમી તેહમીને આહેછ તેમ તેહમી રૂસીને પસંદગી આપશે ?”

“અચીત આપવીજ જોઈએ, પપા એમાં હું જરાબી
શક ધરાવતી નથી. તેહમીની લાગણી આપણી તરફ ધણી છે
એ કાંઈ ‘નહી સમજ પડે એવા કારણને લીધે’ આપણે ત્યાંથી
જતી રહી ખરી, પણ તેથી એ આપણને ધીકારે એમ હું
કદી માનવાની નથી રૂસીના તાર ઉપરથી મને વધુ મજબુતી
મળેછ કે તે બનેના મેલાપ થયા પછી તેહમીનું દીલ જીતવાને
તે રૂતેહમદ થયલો હોવો જોઈએ આવતી કાલનાં મેલમાં
આપણે ઉપડી જઈએ, મને લાગેછ કે એ લોક હવે અલાહબાદ
ઝાઝા ખોટી થનાર નથી ”

“મુબ્તમ્મ સરદાર સોહરાબશાહ અને મીસીસ ખાતાએ (ગુલે) અલાહબાદથી આવેલા તે પાંચ પરોણાઓ (ફત્તી, તેહમી, મોરારીરાવ, બેગમ ઝોહરા અને અમીરખાન શીરોઝ) ને ધણી હેતથી હરખબેર આવકાર દીધી. અગીયાર-અગીયાર વરસ પછી તેહમી પોતાની સહી ગુલને પાછી મળવા પામી—અને તેથી ધણી સુખદાય સન્નેગો સાથે મળવા પામી—તે વગર શકે તકદીરની એક તાજુખી ભરી તાસીર હતી !

“ઓ તેહમી ! તેહમી ! ખુદાએ આપણને કેવા મુખી સન્નેગો વચ્ચે મેળવ્યા ! ગુલ તેને બેટી પડતા તુરત બોલી ઉઠી, સઉથી પહેલો ખુલાસો મને એકદમ કરી દે, તેહમી, કે મારા પપાના ધરનો માયાળુ આશરો છોડી જવા માટે તને સુખ્ય કારણ શું અને કાણ હતું ?”

“તારો ભાઈ !” તેહમીએ ઝટ હસીને જવાબ આપ્યો. “એની તસ્વીર નેતાજી હુ બાન લુથી બની હતી મે વીચાર્યું કે હવે હું અરધી વગરની એક કમાળ કુમારીકા છું તેને તારો માલેતુબર ભાઈ કંઈ ચાહી શકવાનો નથી માટે તે વીલાયતથી આવી પુગે તે આગસચ હું પોતે દુર થાઉ તે બેહેતર—આટલાજ ખ્યાલથી હું તારા માથાવતા મુરખીનો સીતલ છાંયડો છોડી જવાની તકસીરવાર ચમલી છેઉ.”

તેહમી આ સખુનો બધાની હાજરીમાંજ બોલી અને તરત પોતાના બાપ તોલના મુરખીને કોટી કરતા વળગી પડી ઉપલાં કારણને લીધેજ પોતે તે તેમનો સુખી છાંયડો છોડી ગઈ હતી એમ કહી તેમની ખાશી ચાહી !

“ઓ દીકરી ! એમ ના બોલ ! હું પહેલાથીજ ધારતો

હોતો કે તારી પાસે એનું કાંઈખી મુસ્તકીમ કારણ હોવું જ જોઈએ અને તે આજે જાણ્યા પછી મારી ખાત્રી થાએછ કે મારૂં અનુમાન ખોટું નહીં હતું. એક ખાનદાની બચ્ચાનું ખરેખર ખમીર તે તારાં આંખે પગલાથી સામેત કરી આપ્યુંછ” સોહરાનશાહ બોલ્યા.

“તે ખરૂં, પપા ડીયર, પણ મારી તેહમીએ મને કેટલો ગેરમનશાક કીધોછ તેનો એની પાસ જવાબ મળેા!” અહીં રૂસીએ ઢરતે ચેહેરે રમુજ ટાહુકો મુક્યો. “એને ગરીબ જાણી હું હીણીસ એમ માની લેનામાં એણે મને ગભીર ગેરમનશાક કીધો કે નહીં? મારે માટે એણે કેવું હલકું વીચાર્યું?”

“ચાલ-ચાલ, મારી તેહમીનો એમાં કશો કસુર નથી” ગુલ વચ્ચે બોલી ઉઠી “તું એને ચાહેછ કે નહીં અથવા ચાહશે કે નહીં તે એ તે વખતે થોડું જ જાણતી હતી! તેવા સંજોગોમાં એણે ભરેલું પગલું હવે હુખી કહુછ કે તે તદ્દન વાજખી હતું. એ તો સાચું થયું કે જેમ તારી સખી જોઈ તેહમીનું દીલ ખેચાયું, તેમ તેહમીની તસવીરપર તું શીદા થયો. અમર તું તેહમીપર નહીં ખેચાતે ને કોઈ બીજી ફલક-સુર પર શીદા થતે તો તે વખતે તેહમીની હાલત કેવી કઠગી થઈ પડતે? રૂસી, ખબરદાર, આ બાબદમાં તું એને જરાખી ઠપકો આપતો ના. એમાં તે વળી ગેરમનશાક શું બળ્યોછ? જો વાત લાથોછ તે!”

ગુલનાં આ રમુજ જવાબથી હસાહસ થઈ રહી

તેહમીએ ઝોહરાબેગમ અને અમીરજાદા શીરોઝ સાથે પોતાનાં પીતાની ઝાળખાણ કરાવી અને ડીટેક્ટીવ મોદારી-

રાવને મળેલી ફતેહ ફાજીને આભારી હતી તેનું વીગતે ખ્યાન
કીધું સરદાર સોહરાયશાહ અને તેવજીની બેટીએ તે મા-
દીકરાને તેમનાં દરજ્જાને છાજતું માન આપવામા કોઇ રીતની
કચાસ કીધી નહી તેમની ચઢતી પડતીને ચીતાર સાબળી
કુદરતે કયાની બેદ કયા ફાડેયો તે ઉપર તેઓ વણી
હેરત થયા.

પ્રકરણ ૪૮ મું.

“કરણી તેવી પાર ઉતરણી!”—“રગમાં લગ”

જીદમસે આખીર યુરાઇ હાવે,
નલીમ કુચ્છ ન પાએગા ખચેર,
નલીમપર હએ લાઅનત ખુદાગી,
ઉસપે ન હોતી હએ રખકી મહેર
જો ખીજ બોવે-સો ફલ પાવે,
આમ બોવે તો ફલે આમ,
ઇમલી બોવે તો ઇમલી ફલે,
જો અમલ કરે સો આવે કામ

[મઉલાકે કલામ.]

લજુકાદાર ઇલેકત્રીક લાઇટથી “તાલેવંત કારટલ”
ઝકઝકી રહ્યો હતો તેના વીજાળ બગીચાની ચારે બાજુના
ચાર મોટા ડુવારાઓ જુલહ ઉચાઇ સુધી રૂપેરી સેરો ઉરાડી

રહ્યા હતા અને મેહેર ઉપરાત બાગમા પણ ઝમકદાર રોશની કરવામાં આવેલી હોવાથી તે દીવખુશ જગ્યા ગોયા તે સાજે બાગે પરસ્તાનમાજ ફેરવાઇ ગયલી હતી

એક તરફ ૧૦૦ માણસનાં એક મોટા લશ્ચકરી બેડના દીલજીત સરદોથી તે મકાન વાજીમાજી રહ્યું હતું, ત્યારે બીજી તરફ લગભગ અઠીથી ત્રણ હજાર બાનુઓ અને ગ્રહસ્થોથી તાલેવંત કાસ્ટલનું આગનું જગી દીવાનખાનું ચીકાર ભરાઇ ગયું હતું સહ કોઇના મોહડાં ઉપર ઉમંગ અને ખુશાલી ખુલ્લી જણાતી હતી. આજે મેહેરબાઇ તાલેવંતની “કરી લીધેલી દીકરી” કુઆ-હિરફે કુવરબાઇ-ની સાજવારીનાં બખ્તાવર દીવસ હતો. આઠ દીવસથી ચાલેલી ખાણીપીણી પછીનો આજનો લગનનો યાદમાર દહાડો “તાલેવંત કેસ્ટલ”ની તવારીખમા એક “રે કારડ” સમાન હતો, એવી રોશની, એવી ચેહેલમેહેલ અને એવી ધામધુમ તે મહેલમા અમાઉ કદી થઇ ન હતી

મુ મધ શેહેરના મોટે ખાચરેના બાનુઓ અને ગ્રહસ્થોથી ‘તાલેવંત કાસ્ટલ’નો મહીમા આજે બેરડો દીપી રહ્યો હતો એકજ જગી દીવાનખાનામા એક તરફ ગ્રહસ્થો અને બીજી તરફ બાનુઓ બીરાજ્યા હતા, જ્યારે પરચુતા જોડાની ખુરસીઓ તે કુશાદે હોલની બરામર વચ્ચે ગોઠવવામા આવી હતી છેલ્લાં ૧૧ વરસની વાતપર મરનાર શેઠ ફરદુનજી તાલેવંતનું નીપજેલું કમોત આજે તમામ વીસરાઇ ગયું હતું અને આ અપસ્વાથી દુનીયામા જેમ હમેશા બનતું આવ્યું છે, તેમ મેહેરબાઇ તાલેવંતનું નીદાયલું નામ તેમના મુમવખ પછસાના જો

અને જહોજલાલીને લીધે વીસરાઈ જઈ મરનાર ફરફુનજી તાલેવતના મરણ પછી તેણીએ દુલ્હે હાથે 'લાલ વાવટો' ઊડવાથી પાછુ લોક પ્રીયતાની ટોચે ચઢ્યુ હતુ !

“પછસો પાપને ઢાકે છે” આ કહેવત જો કાંઈનાળી બાળમાં ખરી પડી હોય તો મેહેરખાઈ તાલેવતના દાખલામાં હતી એક વાર જોએ તેની નીંદા કરતાં હતાં, તેઓ આજે ‘મેહેરખાઈ શેકાણી’ની તારીફ પર તારીફ ગાતાં હતાં કુન્યા કેવી દોરગી છે અને પછસાનુ પ્રમળ સરશરીમાં શુ શુ કરી શકે છે, તે આ ઢગધડા વગરના લોકમત ઉપરથી પુરવાર થતુ હતુ !

બાળની સાજવારીની ધામધુમમાં મેહેરખાઈ તાલેવતને ધુમ પછસો ખરચ્યો હતો પોતાની આખી જીવગીમાજ આ પહેલવહેલીજ ‘લલાઈ’ તેણીને હાથે થતી હોવાથી તેણીએ કાંઈ રીતની કસર રાખી ન હતી આજે તેવણુનો પોતાનો ઠોરો પણ બારી હતો. એક વીધવા બાનુ તરીકે તેવણુ છેલ્લા ૧૧ વરસથી કાળી સાડી પહેરતાં હતા, પણ આજે ? આજે તો આ મોટે ઘેરની ફાટાબાજ અભયજીએ લોકોની ભારે અજાયબી વચ્ચે શેકતું તે શીઆહ ચીથકુ તરફ કરી એક સોહાસણુ ઓળે છાજતો રંગબેરંગી ઠોરો કીધો હતો તેણી તેમાં ‘સુધારો’ સમજતી હતી, પણ પોતાના હલકત ખાનદાની ખવાસપર અચ્છુચ ઢળી જવાની તેણીની આ નળળાઈએ નીદાખેર જીલલીઓને તદ્દન વાજબી રીતે બોલવાનો આપતો ખોરાક પુરો પાડ્યો હતો !

તે સાજવારીની આખી મીજલસમાં—શુ બાનુઓ કે ગ્રહરથોમાં—આજનુ મુખ્ય ખેડાણુ પરણતી કન્યાનુ થઈ

પડ્યું જોઇયે, તેને બદલે આ “ધરડી ઘોડીને લાલ લગામ” કરી નીકળેલી ચાકલેટ સ્ત્રીપર તમામ લોક દીકરી રહ્યું હતું અને પોતપોતામા મન ભાવતી ધુમ મગ્નક અને ટકોર કરતું હતું આજે તેણીએ સફેદ રંગેટની સાડી અને ક્રીમ કલરનું બલાઉઝ પહેડ્યું હતું, જેથી જોકે તેણીની કુદરતી ખુબસુરતીમા એવડો વધારો થયો હતો, પણ છેલ્લા અગીયાર વરસથી જેઓએ તેન એક વીધના તરીકેના કાળા કાચળામા જોઇ હતી તેઓની નજરે આજને બનાવ વગર શકે નવાઇ જેવો હતો પોતે તાલેવંત ખાનદાની શેઠાણી એટલે તેને હીરા-મોતીના દર-દાગીનાની ખુટ શી હોય? તેણી આજે ભારોભાર હીરા-જડીત મુહ્યવાન દાગીનાઓમા ગોચા મઢાઇ નીકળી હતી ! હીરાનો નેકલેસ, હીરાનો બ્રેસલેટ, હીરાજડીત બ્રોચ અને હીરાની બ્રુટ્ટીઓથી તેણીનો ઠંઠેરો ધણીક ઓરતોને અદેખાઇ ઉપજાવનારો થઇ પડ્યો હતો વળી ઓઝામા પુર જે હીરા-જડીત બ્રોચ તેણીએ પેહેર્યો હતો તેમા મરહુમ ફરફુનજી તાલેવંતની એક છેલ્લામા છેલ્લી બહુ સુદર તસ્વીર મઢેલી હતી, જે જાણે તેણીની તે “મરનાર ધણી” તરફની અચુક વફાદારી અને બહાલની મુગી ગવાહી પુરતી હતી ! આ “વફાદારી અને બહાલ” કેવા નમુનેદાર હતા તે બહાલા વાંચકોને અજાણ્ય નથી, પણ મેહેરબાઇ તાલેવંત તો જાહેરમાં તેવું જ દેખાડતી હતી અને આજે લગન જેવે દહાડેખી તેણી પોતાની કેટલીક ઓળખીતી-સહીમીતીઓ આગળ “મેહેસ્તીની યાદ” કરી જુઠ્ઠા જુઠ્ઠા સીપલાટથી આંખપાણી કીધા વીના રહી નહીં હતી ! વાંચનાર ! “ઘી ખાના સકકરસે, ઓર ફુનીયા ખાના મકકરસે” તે એનું નામ !

“અરે મરેરે! એ રાનને કોષ પુછે?” તે સાજવારીમાંથી ધણીક બાનુઓ પોતપોતામાં ટચકા કરી તેણીની ટકાર કરતી હતી. “ફરદુનજી તાલેવત ગુજર્યા પછી એવો લાલ વાવટો એણે ક્યારે મુકયો હતો? એ વાહલા મુખને આજે એ શુ શોખ થઇ અવ્યો? રાન કાલી સાડીમાજ કેવી શોભતે તેને નહીં એ ઉધી અકકલ એને કાંઠથી મુજી? મરેરે! પછસાને જોરેજ સૌ વનાઇ જાએજ એ! નહીં તો કોણ જાણે કાંઠ પીછડાં વેરાઇ જતો!”

“અરે હારે માય! પછસાને જોરેજ તો!” કોષ બીજી બાનુ બોલતી “આખર કરે પણ બમરચીનીજ દીકરી કેની, તે બાદશાહી ધણીનું ઝાલ ને વફાદારી વીસરી જઇ આજે એવો ચકામકો કરી નીકળીજી! મુખરે તુ સોહવાસણમાં ખપતી! એમથી ને એમથી કોષ સાથે દાણા કયા નહીં પાડી જતી કે પીડા પતે લોકમાં હસી નહીં થાય!”

“શુ શુ એ બમરચીની દીકરી છે? અરે નહીંરે ધન, એમ તે કંઈ હોય? ફરદુનજી તાલેવત જેના માલેતુજર શેડીયા એક બમરચીની દીકરી સાથે પરણે એમ બનેથી? હુ તો મા નહીં માનું!”

“નહીં માનો તો રહ્યું, પણ આલામાય, હુ ખરેખર કેહુ છું કે મરનાર ફરદુનજી એની ખુબસુરતીપર લોભાઇને અજાણતા ફસ્યા હતા. એ એક બમરચીની દીકરી છે એમ તેવણને પાછળથી ખબર પડી હતી.”

“ખરે ભેદ ખોદા જાણે, પણ ધન, એ એણે આજે કરી લીધેલી દીકરી કોણ છે? મરેરે! નર જાણે કાર દીકરે!”

રાનની અકકલ બરે તે દીવો લખને કાંઈ શોધવા ગઇ હતી ? એને દીકરીજ કરી લેવી હતી તો ખુબસુરત છોકરીઓના તોટો હતો કે તેને બદલે એ રાન આએ કોઇ કારી હબસણને લઇ આવી ? અરે મરેરે ! પેલા કહે તેમ “કાલી કહે કે મારું કરમ જો, ને ગોરી કહે કે મારું રૂપ જો !” તેમાંની વાત થઈ ! એ રાન કોઇ કાલી કુબા તો કરમવાળી દેખુ કે એવી લખપતણ માય મોહી પડી !”

“કહજે એ એની ભત્રીજી થાયછ તેથી ભાઇને રાજ રાખવા એને દીકરી કરી લીધીછ.”

“મરેરે ! રાને દીકરી પસંદ કરવા આગમ્ય દોહોડીયાંનું ખાધું કાંઈ નહીં ? છતી સાવકી દીકરી એક પરી જેવી હતી તે બીચારીને એકપુટી બદામ આપ્યા વગર ફુનીયાની દયાપર પેરમાથી એ રાને કહાડીને આએ મુવુ કાળું મસરોડું શોધી લાવી ! અરે તારી અકકલપર એડીયુ પડેરે મેહેરી !”

આ અને એવી તરેહવાર ટીકાઓ તે દીવાનખાનામાં ચોતરફ ચાલતી હતી, ગરીબ બીચારી તેહમીની આજે સહિ કોઇ યાદ કરી તેની કદર ખાતુ હતુ, પણ ફુનયામાં કદરની કીમત માત્ર મોહોડેનીજ હોય છે તેહમી કયા છે, શુ કરે છે અને મરે છે કે જીવે છે તેની કાણુને દરકાર છે ? આજના જમાનાની કદરદાની માત્ર મતલબ પુરતી હોય છે કારણકે જમાનો કલજીગનો છે !

બરાબર છને ટકોરે “વરરાજ” પરણવા આવ્યો તેને પડોશનાં બગલામાં ઉતારો આપવામાં આવ્યો હતો આ ધન-ધન ધોરી વરરાજ કાણુ છે તેને જોવા માટે આખી મીજલસનાં

બાનુઓ અને મહસ્થા તલપી રહ્યા હતા, કારણકે મેહેરબાઇ તાલેવ તની “કરી લીધેલી” દોકરી “કામડાની પાખ જેવી ખુબસુરત” હોવાથી તેણીના મોઢક મુખડાપર મોઢી પડેલો ને જવાન કાણુ હતો તેને નજરોનજર નીરખવાને સરવ કામમા અસાધારણુ ધ તેજરી ઉપજે એ કુદરતી હતુ

ખરી વાત તો એ હતી કે તે કામ બાહેરગામનો કડકા બાલુસ જરથોસ્તી જવાન હતો, જે તે કરી લીધેલી કુબાની મેહેરનમુન મુરતીપર નહી પણ મેહેરબાઇ તાલેવ તના પછસાપર મોઢી પડ્યો હતો । મુખમર્મા તેને કામ ઓળખતુ ન હતુ, પણ મેહેરબાઇને બાહેરગામ ખાતે તે કેવો એક “મોટા માણસ” ગણાતો હોય તેવુ રૂપ ધારણુ કીધેલુ હોવાથી અને તેની તારીફના બાંકાંપર બાંકાં ટુકેલાં હોવાથી કેટલાંકો ને મનથી તે કામ ખાનદાની જવાન મનાયો હતો.

“વરરાજી” પરણુવા સાથે તાલેવ ત કાર્ટલના આગલા દરવાજા આગળ વેહેવાઇ તરફવાળાઓની એક મોટી ફાજ સાથે આવી પહોંચતાંજ “વરરાણી” તરફના એડે પોતાના ગળાવર સરદોથી ગાજ વાજ કરી મુકી આ વખતે જાણે કેવો એક પ્રીન્સ પરણુવા આવતો હોય તેમ મેહેરબાઇ તાલેવ તે દોડદોડી કરી મેલી તેવણુ આગમ્યથી રાખેલી ગોઠવણુ મુજબ બીજી કેટલીક બાનુઓ જોડે જમામજીને દરવાજાપર વધાવી લેવા તથા તેને આછુ-મીછુ કરવા દોડી ગયા તે પછસાના પુજારીને ઘટતો આદરસત્કાર કરવાનુ કામ એક જવાન મોહવાસણુ બાનુએ બજાવ્યા પછી આશીરવાદ સારવા આવેલા મોટા દસતુરજી સાહેબોની પાસે મરદોની મીજલસમા તેને એક

પુરસીપર બેસાડવામાં આવ્યો અને તે પછી “પરણતી કન્યા”ને અ દરના ઓરડામાંથી તે દીવાનખાનામાં લાવવામાં આવે નેટલાં એક અજબ જેવો મોજેજો બન્યો. દીવાનખાનાના દરવાજા તરફ કાંઈ ગરબડ જેવી સંભળાઈ અને સરવે કોઈનું તે તરફ ધ્યાન ખેંચાયું.

આ મામલો જોઈ મેહેરબાઈ તાલેવ ત, જેણી બાનુઓની આગલી દરોજમાં કેટલાક મોટે ખાંચરેનાં અલખજીઓ પાસે પોતાના “જમાઈ થતા”ની તારીફનાં બાંકા પુકતા બેઠા હતાં, તેવણુ ઉઠીને આગલા દરવાજા તરફ ગયાં.

તેજ વખતે તે દરવાજા તરફ ત્રણ કોનસ્ટેબલ અને વડો અમલદાર સામા મળ્યા લગન જેવી એક ખુશાલીની મીઠાસમાં એકાએક ધુસી આવેલાં પોલીસનાં આ “બોસીયા” ઓ ને જોઈ આ હાજર રહેલાં બાનુઓ અને મહસ્થા પ્રથમ ચક્રીત થઈ એકબેકમાં સવાલપર સવાલ કરવા લાગ્યાં કે “એ ઘોંટાળો શું છે.” પછી તેમની અચરતી બીજીજ પળે તડાકામાં પુટી ગઈ. પેલા કોનસ્ટેબલોના વડાએ મેહેરબાઈ તાલેવ તને તુરત મળવા માગ્યાથી એકાદ-બે જણા તેવણુને બોલાવવા આવ્યાં સારે નસીબે મેહેરબાઈ સામેજ મળી જવાથી પેલા પોલીસ અમલદારે એકદમ આગળ ધસી આવી તેવણુને બધાં સાંભળે તેમ મોટેથી ચથરાવી નાખનારા સાદે પુછ્યું.

“મીસીસ મેહેરબાઈ ફરફુનજી તાલેવ ત તમે છો?”

“હાજી કેમ બાવા, કોણુને પુછોછ?”

“તમેને પોતાને, મારાં માનવ ત બાનુ!” પેલા અમલદારે એક રોખવ ત અદાથી જવાબ વાળ્યો અને ઝંટ ખીસા-

માથી એક કામળ્યુ જેવી કાઠી ઉઘા હાથે તેમની સામે પકડી કહ્યું ” તમે મારા કેદી છો—તમેને પકડીને પરહેજ કરવાનું મુખ્યના પોલીસ કમીશનર તરફનું આ ‘વોરટ’ છે !

“વોરટ !” આ શબ્દ સાંભળતાવાર તે આખી મીજલસમા ભારે ખળભળાટ થઈ રહ્યો !

જેમ એક શાન્ત મીજલસમા અચાનક આગ લાગવાથી દોડાદોડી અને ગભરાટ ફેલાઈ જાય તેમ “વોરટ !” આ શબ્દ સાંભળતાજ તે મીજલસ ગોચા મુઝાઈ ગઈ ખાનુઓ અને અને મહરથોનો એક ભેગો ધસારો ફરવાજ તરફ ધસ્યો. કેટલાકે તો આ હફતેખાન શું છે તે પહેલા ખરાખર સમજ્યા નહી, પણ એક મોહડે—બે મોહડે ચતા આખા મેળાવડામા આ અચાનક વીજળીની વેગે ફેલાઈ ગઈ ! વરરાજા ફગલાઈ ગયો—વરરાણી બેહોશ થઈ ગઈ અને ત્યાં હાજર રહેલા દરેક જણ ડાચુ વકાસી આ શું બની રહ્યું છે તે જોવા લાગ્યા !

પણ વાંચનાર પ્રુછશે કે આ વખતે પેલી ચડાળ સ્ત્રીની સ્થિતિ કેવી હતી ? ખચીત તે દલદર દહાને આ વખતે ઉપજેલા વલરાટનું ચીત ચીતારવું એક મહા મુશ્કેલ કામ હતું !

તે નાપાકનો ચેહેરો મોતના જેવો શીકકો પડી ગયો હતો ! તેણીના હોઠપરની લાલી, જીગરમાંની ખુશાલી અને આખમાનું તેજ એક તડાકે ત્યાં ને ત્યાં ઉડી ગયા હતા ! એક વીકાળ સીંહને ધમી આવતો જોઈ એક ફરણી થર થર કાપવા પડે તેમ તે દોજખી ઝોરતના હાથ, હોઠ અને હાંધુ થર થર ધ્રુજતા હતા !

આ વખતે એકેએક ચેહેરો તેણીની તરફ ટીકાયલો હતો દરેક જોનાર ધાસ્તીથી ધુળ રહ્યું હતું, અને સહિ કોઇને એમ લાગતું હતું કે મેહેરઆઇ તાલેવ તપર આવી હિમેલી આ લયલીત આફતથી તેણી જે વખત જાય છે તેમા જમીન પર પછડાઇ પડી બેકામ બની જશે !

પણ તે ચડાળ સ્ત્રીના બાગમા તેવું કશું બન્યું નહીં પોલીસના “બોસીયા”ઓને જોયા બરાબર તેણી હરણકાળ થઇ ગઇ ખરી, પણ બીજાજ પળે તે લટખટ સ્ત્રીએ સાવધપણ પકડી પેલા વોરટથી પકડવા આવેલા અમલદારને સવાલ કીધો —

“મને પકડવાનું વારટ ? શાને માટે ?”

“એક નીરદોશનું ખુન કરવા માટે !”

“ખુન ! ઓ મારા ખુદા ! મે કોણનું ખુન કીધું ?”

“તમારા મરનાર ખાવીંદ શેઠ ફરફુનજી તાલેવ તનું ! બાઇ સાહેબ, હવે સતર-પંદર પચાતી પડતી મેલી એકદમ મને ધરણ થાઓ, નહીં તો આ લોખંડી સાંકળા પહેરવા પડશે ”

“ઓ ચાલરે મુવા ! તું કોણ થાએછ મને પકડનાર ? કોણ કહેછ કે મે મારા ખાવીંદનું ખુન કીધું ?”

“એ કારણ તમે પોલીસ કમીશનર સાહેબને પુછજો, બાઇ સાહેબ !” અને અહીં પેલા ડીટેકટીવ અમલદારે પોતાના સાથીદારોને આજનો એક ઇસારો કીધો, જે થતાજ તે ત્રણે જણા તેણીની આસપાસ ફરી વળ્યા અને બીજાજ પળે મેહેરઆઇ તાલેવ તના હાથમા હીરાજડીત ઍસલેટ પેહેડેલી હતી,

તેવણનાં બંને હાથો લોખંડી કક્ષાઓથી સીકડી લેવામાં આવ્યા !

“એ બધું પેલી મુઠ મારી સાવકી દીકરી થતીતું મારી વીરૂં હિલુ કરેલું” એક કરપીણ કાવતરું છે એ કાલમુખાઓ ! તમે મારા રગમાં ભગ કીધો છો ! એ મુજબ ! યાદ રાખજો કે ભર મીજલસમાં મારી ઇજ્જત લેવાનો નતીજો—”

“ચુપ રહો એકદમ ! યાદ રાખજો કે આ પ્રસંગે તમે જે કાંઈ ઉદગારો કાઢશો તે ઇતિહાસની દરખાસ્તમાં તમારીજ વીરૂં જશે”

“અરે પણ મારી કુમીના લગન જેવે દહાડે મારી ઉપર આવશે શું જીલમ ? હવે એ લગન—”

“જાહનમમાં ગયા લગન ! એ લગન સાથે અમોને શું છે ? અમે તો ફરમાવેલા બદા ! બાપ સાહેબ મને ઝોળખો છો કે હું તમારો પેલો અગીઆર વરસની વાતપર આવેજ મકાનમાં તમોને મળેલો તમારો કમીનો સેવક પુણ્યાવાળો ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ છું !”

“એ કાળે મોહડેનાં ! તું આવતો ને જતો મરે ! તારું નખખોદ જાય—તારું સત્યાનાસ થાય !—”

“બસ—બસ ! ચુપ થા એ ચડાળ સ્ત્રી ! સત્યાનાશીનો વખત તો હવે તારો આવ્યો છે. તમે ઉભા રહીને જોયા શું કરો છો, મીઠા મારીસન ? મારો ધકકો અને કહાડો બહાર એ દલદર દદાને ! આપણે કાંઈ એની ગલીચ માળો સાંભળવા અહીં આવ્યા નથી !”

ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવનો આ હુકમ થતાંજ એ કોનસ-

ટેબનોએ એઉ બાબુ ફરી વળી મેહેરબાઇ તાલેવતના પાખડા પકડ્યા અને ત્રીજાએ પાછળથી બરડામાં આવકો મારી તે ખુની સ્ત્રીને આગળ હડસેલી તેઓ તેણીને ધક્કા મારતા અને અપમાન કરતા (કારણકે તેણી મીઠી ચાલતી ન હતી) દરવાજા માહેર લઇ ગયા અને પોરટીકામાં ઉભેલી મોટરમાં જોરબુલમથી બેસાડી મારતી મોટરે ત્યાંથી હકારી ગયા !

ઓ તે કર્ણારસ દેખાવ ! દરેક જણે તે દેખાવ ધ્રુજતે હૃદયે અને ધડકતી છાતીએ નીહાળ્યો ! એ દેખાવ વાંચવા આપણને એટલોખી વખત થાય છે, પણ એ આકૃતકારક બનાવ બનતા બાગ્યે બેથી ત્રણ મીનીટ લાગી હોય !

મેહેરબાઇ તાલેવતને પોલીસ પરહેજ કરી લઇ જવાથી તે ખુશીની મીજલસમાં ઉપજેલો ખળભલાટ નહી વરણવી શકાય એવો હતો તેણીને મારતી મોટરે લઇ ગયા કે તુરત તે મીજલસમાં ભારે હોહકાર થઇ ગયો અને જોતા જોતામાં તે સાજવારીનું સાહજન વેર વીખેર થઇ ગયું વરરાજ વરરાજની જગેજ રહી ગયા—ખુદ આશીરવાદ સારવા આવેલા દરતુરો ગભરાટમાં પડી ગયા અને મીજલસીઓએ ઉડીને ગુપચુપ ચાલવા માડવાથી તે “કરી લીધેલી કુબા”ના લગન ઠેકાણેજ રહી ગયા ! મેહેરબાઇ તાલેવતના અતલગના ખેશીઓ જોઓ હાલ તેજ મેહેલમાં વસતા હતા—તેઓ સીવાય એકએક જણ ફરડતા ચટકતા તથા તે દોજખી સ્ત્રીપર લાખ લાખ ધ્યાનત વરસાવતા ત્યાંથી વળે માપી ગયાં !

એક મોટાં પરબનો મેળો ભરાયો હોય અને તે મેળામાં કોઇ અચ્છુચ ગભરાટ ઉપજવાથી લોકોની દોડાદોડી અને

નહાસાનહાસ થઇ રહે, તેવો આખાદ મામલો ધડીની વચ્ચે
“તાલેવત કારટલ”ની આજની સાજવારીનો બની ગયો !

પ્રકરણ ૪૬ મું.

પાપના પુરાવા—આયા એનજેલીનપર

લખાયલાં કાગળો.

ભલા-ભલાની ભરચટ બનેછે,

બુધી વિનાશ વળતાં,

જ્યાં શાંતીનું રાજ્ય હોય ત્યાં.

ભયનાં ઉઠે બળતાં ?

ખાડો ખોદે પરને કાજે,

પણ પોતાને ખાડે !

અરે પુરાવા પાપ તથાં તો,

તરતાં વહાણુ છુરાડે !

(તારાપોરવાળા)

હવે આપણે આયા એનજેલીન તરફ ફરીએ ડીટેકટીવે
અખાલાથી તેણીને પકડીને મુબઇ લાવ્યા બરાબર પોલીસ
કમીશનર સનમુખ રણુ કીધી અને તેના હુકમથી કાયદા મુજબ
મેજસ્ટ્રેટ સનમુખ ઉભી કરી પોલીસને બીજી આતમીઓ મેળવવા
માટે કેસ મુલતવી રખાવ્યો. આ દરમિયાન તેણીને કેદ પુરવામાં

આવી, કારણકે ખુનનો આરોપ હોવાથી તેણી જામીનપર છુટી શકે એમ હતું નહીં તેમજ તેણી તરફથી તેવી અરજ કરનાર પણ કોઈ નહીં હોવાથી ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ મેહેરબાઈ તાલેવ તની વધુ શોધખોળ કરે તેટલાં તેણી જેલમાં સમ્પડતી હતી.

વાચનાર જાણે છે કે તે એક હીચકારી સ્ત્રી હતી જે પાપી કામમાં તેણી મેહેરબાઈ તાલેવ તની મદદગાર થવા પામી હતી, તે દુષ્ટ કરમ પદ્ધતિની લાલચપર તેણીએ કીધું હતું પણ શેઠ ફરફુનજી તાલેવ તનાં અકાળ અત પછી તેણીએ એકબી દીવસ શાંતિમાં પસાર કરીને ન હતો. મરનાર જે દીવસે મરણ પામ્યા તેની બહારવણે ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ અને અને સરદાર સોહરાબશાહે ચલાવેલી મેહેરબાઈની ચાપતી તપાસથી તેણી એટલી તડખાઈ ગઈ હતી કે તેજ દીને રાતો રાત તેણી તાલેવ ત કેસ્ટલ છોડી વળે માપી મઘ હતી તે હીચકારી આયાની હવે ખાત્રી થઈ હતી કે તેની શેઠાણીના હાથમાં તેણી એક હથયાર થઈ પડી હતી અને તેના પરીણા મમાં તેના શેઠનો કાજગરો જીવ જવા પામ્યો હતો એનજેલીન એટલી તડખાઈ ગઈ હતી કે તે પછીનાં અગીયાર અગીયાર વરસ વહી જવા છતાં મુખમાં તો નહીંજ પણ પોતાના જન્મ વતન ગોવા ખાતે જવાની હોંમત કરી શકતી ન હતી. તેણી શહેરે શહેર ભટકતી રહી હતી જે તેણી ગોવા જાય તો પકડાઈ આવવાની તેને ધાસ્તી હતી, જેથી પોતાના જન્મ વતનપર તો તેણીએ ગોવા પુરોજ મેલ્યો હતો !

પણ એટલું છતાં તેણી સુખી ક્યાં હતી ? પદ્ધતિની લાલચે તેણી જે પાપી કામમાં શરીર થઈ હતી અને તેનું

જેભયભીત પરીણામ આવવા પામ્યું હતું તે પરીણામે તેણીના મનજપર એવો જાલેમ મલખો ઝીંધો હતો કે તેણી જ્યાં પણ જતીત્યા તેના મરનાર શેઠ ફરદુનજી તાલેવંતનો “શુત” તેણીને સતાવતો હતો। તે નહેરુ દીવસ પછીથી તે હીચકારી ફરગણને એક પળની પણ જ્ઞાતી મળવા પામી ન હતી ક્યાથી મજે? પાપીઓ અમે એવાં ખાંટ હુધ્યાંના હોય, પણ તેમનું અતઃકરણ તેમને ડાખ્યા વગર રહેતું નથી. એનો દાખલો મેહેરખાખ તાલેવંતની પોતાની સ્થિતિ ઉપરથી આપણે સહેલાઈથી મેળવી શક્યે એમ છે તે ચડાળ સ્ત્રી આયા એનજેલીન જેવાં હીચકારી કે નાકોમત નહીં હતી, તે છતાં તેહમી પુને ઉપડી જવા પછી તાલેવંત કેસ્ટલના ઢઢાર જેવાં ખાલી મકાનમાં વસવાનું તેને કેવું ભારી થઈ પડ્યું હતું તે આપણે અગાઉ વાચી આવ્યા છીએ મેહેરખાખ જેવી હાથ્યાની ખાટ ખવીસ સ્ત્રીને મરનાર ફરદુનજીનો કહેવાતો શુત સતાવતો હતો તેથી તો તેણીએ પોતાના ખેશીઓ, જેમને ફરદુનજીની હાથ્યાતીર્માં ઝાખી વટીકે જોયા ન હતા, તેમને પોતાને હીમત રહેવા સાર પોતા જોડે બોલાવી રાખ્યાં હતા, તે આપણે ક્યાં નથી જાણતા? એજ દેખાડે છે કે ડાલેલ દીલનો ડાખ મહા ભયભીત હોય છે.

આયા એનજેલીનના બાળમાં પણ એમજ બન્યું તેણીને અબાલા કેન્ટોન્મેટથી પકડી લાવ્યા પછી મુબમ્બની પેલીસે ચલાવેલી તપાસમાં તે હીચકારી સ્ત્રીએ મેહેરખાખ તાલેવંતનું તમામ પાપ ફેડી આપ્યું કાવકા ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવે આયા એનજેલીનને ઉમેદ આપી હતી કે ‘જો તું બધી બીનાનો સાચેસાચો એકરાર કરી દેશે તો સરકાર તુંને છોડી દેશે અને

તને મારી બક્ષી ગેઠાણીનેજ સજા કરશે.” આ ઉમેદપર તે અબણ આયાએ ફરફુનજીનું મરણ કેવી રીતે નીપજ્યુ હતુ, તે નીપજવામાં મેહેરબાઇએ કેવો ભાગ લીધો હતો અને તે નહેરત રાત્રે આખી રાત તાલેવત કાસ્ટલમાં કેવા કરખીયું કામે થયાં હતા તે તમામ પાટી પોલીસ આગળ તેણીએ વાંચી આપી ! વળી આ કામમાં ફરફુનજી તાલેવતનાં ફેમેલી ડાક્ટર બુઝરગ સર ચાલ્સ મારટીનની ગેરહાજરીમાં તેનાં નુઝા બેટા ડા० મારટીને મેહેરબાઇને પ્રથમ કેવી ધમકીઓ આપી હતી અને પાછળથી તે કેવી રીતે લટી ગયો હતો, તે સઘળી હકીકત પોલીસે આસાનીથી પડાવી લીધી

વળી મેહેરબાઇના પાપે મેહેરબાઇને કેવી મારી હતી તે પેલા દારૂડીયા (આયા એનજેલીનના ધણી અનતોન)ને ત્યાંથી મળેલા કાગળોએ પોતેજ પુરવાર કરી આપ્યું તે મુરખ આ એમ માનતી હતી કે આયા એનજેલીન સુબધથી નાઠેલી પોતાનાં જનમ વતન ગોવામાં જઈ બરાબ હતી અને તેથી શરૂઆતના ધબરાટમાં પહેલા છ માસ સુધી તેણીએ તેની ઉપર ઉપરાસાપરી કાગળો લખવાની મુરખાઈ કીધી હતી, કે જે કાગળોએ “હાથના કીધા હપ્પે વાગે”ની કહેવત પાછળથી ગોયા ખરી પાડી આખી ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ ગોવેથી તે કાગળો તફાવી ગયો તેમાંથી તેને એટલું બધું જાણવાનું મળ્યું હતું કે એકબારગી આયા એનજેલીનના પતો તેને નહીંમી મળવા પામતે, તોખી, મેહેરબાઇ તાલેવત જેવી ફલદર ફલદને તો તે ધનસાફની ચુંગાલમાં-તેના પોતાનાજ હાથ દરકતો ઉપરથી-સેહેલાઇથી સપડાવી શકતો, વાંચનારને માદ કરશે કે •

ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવે મેહેરબાઈની તપાસ સરદાર સોહરામશાહ જોડે લીધી હતી ત્યારે એજ અતુલવી વરડાએ તેણીને દાંત કચકચાવી કહ્યું હતું કે “તારૂં પાપ પકડી કાઢું તોજ હું મારા બાપનો ભેટો” — આ શબ્દો આખરે આજે તેણે ખરા પાડી આપી પોતાનો બોલેલો બોલ અગીયાર-અગીયાર વરસોની ઝહેમત પછી બરાબર બજાવી બતાવ્યો હતો !

વાચનાર પુછશે કે મેહેરબાઈ તાલેવતના આયા એનજે-લીન જોગાં કાગળોમા શું શું બેઠો સમાયલા હતા ? એ બધા કાગળો અત્રે રજુ કરવાની જરૂર નથી, પણ તેમાંના માત્ર એ ત્રણ હિતારા અત્રે નોંધેલા જણવા જોગ થઈ પડશે -

કાગળ ૧ હું — આયા એનજેલીનને માલમ થાય જે તુ અહીંથી જતી રહેવા પછીથી પેલા બે છુઠાઓએ (આ ઇસારો સરદાર સોહરામશાહ તથા ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ માટે છે) આસમાન ને જમીન એક કરવામા કાંઈ બાકી રાખી નથી, પણ હું ક્યાં કાચી છેલિ કે આપણાં કાવતરાનો ભેદ આપું ? મારી વહાલી એનજેલીન, હું તો માફ સલામી લેવશ, પણ મને રાત દહાડે તારી શીકર થયા કરેછ રખે એ મુવાઓ તારી પુઠ પકડે ને તુને પકડી કહાડી ધભરાવી મારે ? મને એ ખ્યાલથી ધણા ધુજરા છુટેછાં ! માટે તુને ખાસ ચેતાવિછ કે એ નખખોદગીઆઓ તુને ગમે એવી ધપકાવે-ધમકાવે કે બીહીવડાવે પણ તુ એકની બે થતીના. સાફ કહેજે કે મને શેઠના ગુજરવા પછી નોકરી કરવા ગમી નહીં તેથી હું આલી આવીછ ડાં મારદીનને તુ મારા કહેવાથી મધરાતે બોલાવવા ગઈ હતી તે નીશે, તેણે આવ્યા બરાબર કલોરોફામનો વાસ

આવતી શકમદ થઇ મને ધભરાવી નાખી હતી તે વીશે કે મેં ૩૦ માગીનને હાથમા લઇ મરનાર હારટડીઝીઝીથી મરણ પામ્યા છે એવી ખોટી સરટીરીકેટ લખાવી લીધીછ તે વીશે એક હરફખી કહાડતીના યાદ રાખજે કે એવી કઇ મુરખાઇ કરશે તો મારી સાથે તુખી વગર મોતે મરી જશે તુ ગોવામા કેટલો વખત રહેવાની છે તે લખજે વરસ છ મહીના પછી અહીં જરા ઠંડુ પડે કે હુ તુને જરૂર મારી નોકરીમા પાછી બોલાવશ વાસ્તે બીજી તરફ કેથે રોકાતી ના મેં તુને પુરતુ આપેલુ છે આએ કાં મા ૩ ૫૦ ની નોટ બીકુ છ તે તારા ખરચમા લેજે આએ કાં વચાવીને તરત ફાડી નાખજે, ખખરદાર, બોલાઇથી રાખી મુકતી નાં, નહી તો તારી ને મારી બેઢીની ગરદન જવાનો સોદો થશે. જવાખ લખજે.

લાં મેહુરખાઈ.

કાગળ ૫ મુ—આયા એનજેવીનને માલમ થાય જે તુને ચાર ચાર કાગળે લખ્યા, પણ એકનોખી જવાખ તારી તરફથી ફર્યો નથી હુ અહીં તારી ચુપડીદીથી કેવી ધુજ મરૂ છ તેનો તુને કઇજ ખ્યાલ હોય એમ લાગતુ નથી. તુ રાત જાકટી છે તેથી મારા આપેલા પઈસાથી મજાદ મારવા પડેલી લાગેછ, પણ ફરી ફરીથી લખુ છ કે મારી મુરખાઇથી મારો ધણી મારે હાથે કેની રીતે માર્યો ગયો તે બેદ જુદગીના છેડા સુધી સાચી વફાદારીથી તારી છાતીમાં સાચવજે અને હવે પછીમી પોલીસ તુને પકડે તો ખરો બેદ આપતી નાં તારી એ સેનાની હુ પુરતી કદર કરજ, હુ દર વરસે ૩૦૦

રૂપીઆ તારે સાર મોકલતી રહેવસ. ખુદા ખાતર હવેથી જવાબ આપજે.

લા. મેહરબાઈ.

કાગળ ૭ મુ —આયા એનજેલીનને માલમ થાયજે તુ તો રાત કોઈ ધણી નચણી નીવડેલી લાગેજી તુ એવી બેદરકાર ક્યારે હતી? અહીં ફાલે ફાલે હું મરી જાઉં છું ને તારાં તો કંઈ લેખાંભાજ નથી. પેલી દુકતી થતી અહીંથી સદાચરી સદાની કઠાઈજી તે આગલાં કાગળે તુને લખતાં હું જુલો જોઈજી મરનાર પાસ મે જોર જીલમથી કરાવી લીધેલું વીલ તો કેયુ તારીખ વગરનું દેખુ ! મારો મુખલો બજે તે દોડાદોડીમાં કેથી તારીખ નખાવવાનીથી રહી ગયલાં ! તોથી માર કીસમત જોરાવર કે મે તે રાત દુકતી થતીને વડીવની નોટીસ મોકલીજી તોથી તેની તરફથી વીલ જોવા માગ્યું નથી ! હવે હું કોઈ રીતે ડરતી નથી એના બાપે એને છેલ્લું વીલ કરી આપ્યું હતું તે તો આપણે તેજ રીતે સીકતયા તાજેરી-માથી કાઢી લઈ સગડીને સ્વાધીન કીધું હતું એટલે હવે એનું આલેખી શું ? ધણું થાય તો એ અરધો હીરસો લે—પણ બેહસ્તી પાસ મે કરાવી લીધેલાં વીલપર તારીખ નથી તે એ કયા જાણના આવવાની છે? એ રાત નાપાક તો હવે માથે—મોહોડે મેલ જોપડીને મુગી મુછજી. મારી વહાલી એનજેલીન, તુ કોઈ દહાડે કોઈ અભાડો કોઈ પાસ બાળતી ના જો ! મરી જાઉં, મારી બધી ધજત તારા હાથમાં છે. તુ કાગળ કેમ નથી લખતી ? તારાં કાગળ અહીં જોરવહલે જવાની જરાથી વક્રો નથી તેથી ખીલકુલ ડરતી નાં, જવાબ તુરત લખાવજે

લા. મેહરબાઈ.

ઠાલા વાચનાર ! ઉપલા કાગળો ઉપરથી શુ ધાર્યુ ?
તે મુરખ સ્ત્રીએ તેમાં ગોચા પોતાના હાથ પગ પોતેજ બાંધી
આપ્યા હતા મેહેરબાઈ તાલેવત જેવી એક ખચરદાર,
હીમતવાન, અને ચપરખાંધી ઝોરત પોતાના પાપના સાચુત
પુરાવા કાગળપર પુરેપુરા ચીત્રી મારવા જેટલી હેમક બની
શકે એ શુ માનવા જોમ છે ?—પણ નહી. ઇનશાનને
વીનાશ કાળે વીપરીત બુધીજ સુએ છે ! જન કાગળો
માથી ઉપલા ત્રણજ કાગળો તે દલદર દદદાનુ પાપ ઉધાકુ
પાડવાને પુરતા છે. એવા ચાંદી જેવા ચોખ્ખા પુરાવાઓ
જેવા પછી મોરારીરાવ જેવો ઠાવકો ડીટકડીવ એક ઘડીબી
થોભે એમ હોય ?—હીક છે, આગળ—ઉપર શુ નીપજે છે તે
હવે આવતા પ્રકરણમાં જોઈશુ તેની કમરમાં આ કાગળોથી
કાંઈ અદ્ભુત જોર આવ્યુ હતુ !

પ્રકરણ ૫૦ મું.

હાલ મારદીન આપઘાત કરે છે.

(અચત)

આમલા કોઈ જનમની તારી ખામી,
આ ભવમાં આ રૂપે ગયોછ પામી !
એટલો હુ એપરથી ખેચુ છુ સાર,
કે બતીશની જીદગી છે ભવનો આધાર
(તારાપોરવાળા.)

ઠાઠા વાંચનાર ! હવે આપણી વારતા સમાપ્ત થી આવે છે. આયા એનજેલીનને ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવે આપણા ખાતે પકડી પરહેજ કરી મુખ્ય લાભ્યા પછી તેણીએ પોતાના પાપની તમામ “પાટી વાચી” દીધાથી આ કાવતરું પકડવાના કામમા મોટી સહેલાઈ થઈ પડી મોરારીરાવ જેવો જમાને આધેલ ચપરખ ધો અનુભવી ડીટેક્ટીવ પોતાના હાથમા એક વાર કાંઈ ‘ઓટુ’ આભ્યા પછી ચુપ બેસે એવો નહીં હતો. આયા એનજેલીનને પકડ્યા પછી સઠિથી પહેલું કામ જે કર્યું તે મેહેરખાઈ તાલેવતને પરહેજ કરવા માટે મુખ્યના પોલીસ કમીશનર પાસેથી વારંટ મેળવવાને લગતું હતું. સારા નસીબે જે પોલીસ કમીશનરે છેલ્લા ૧૧ વરસની વાન ઉપર આયા એનજેલીનને કાંઈપી વખતે પકડવાનું મુદત બધી વગરનું ‘વારંટ’ આપ્યું હતું, તેજ બધા ટોપીવાળાનો વડો બેટો હાલ પોતાના આપની જગાપર પોલીસ કમીશનરનો અધીકાર ભોગવતો હતો. તે ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવને સારી પેઠે ઓળખતો હતો. આગીયાર વરસપર આપવામાં આવેલાં “વારંટ”નો તેણે જે એકમત બારેલી ખતથી ઉપયોગ કરી આખરે આયા એનજેલીનને પકડી કહાડી હતી, તે અપ્રુટ ધીરજ જોઈ તે ધણો ખુશ થયો અને મેહેરખાઈ તાલેવત તથા ડા૦ મારટીનને પકડવાનાં અકેક કરતાં બખબે “વારંટ” તેણે તુરત આપ્યાં.

તેણે એનજેલીનને પકડવામાં મેળવેલી ફતેહ બહુ કુનેહથી તુરત વેળા છુપી રાખી હતી અને તેનો સહેજખી ઇશારો મેહેરખાઈ તાલેવત કે પેલા ડુમ્બા-લાચીયા તખીબ ડા૦

મારટીનને કાને નહી જવા પામે તેની પુરતી સાહુચેતી રાખી હતી મેહેરખાઇ તાલેવંતને પકડવાનું વારટ એનજેલીનને મુખપ્રમાં પકડી લાવ્યા પછી તેને તુરતજ મળ્યું હતું, તેથી ને ચાહતે તો તેજ દીવસે તેણીના અને ૩૦ મારટીનનાં મુસ્કા નાટ કરને, પણ ડીટેકટીવ મોરારીરાવના સાંભળવામાં આવ્યું જે વખત જ્ય છે તેમાં મેહેરખાઇ તાલેવંતે “કરી લીધેની ટીકરી”ના લગન “તાલેવંત કાર્ટલ”માં ભારે ધામધુમથી થવાની તક્યારી ચાલી ગઈ છે, જે ખખર સાંભળી તે તુરત વેળા ઇપકી મારો મયો. જે કે ડીટેકટીવ મોરારોરાવને હવે કીરતી મેળવવાની જુખ ન હતી—પોતાની આગની ડીટેકટીવ ખાતાની લાખી કારકીટી દરમ્યાન તેણે મુખપ્ર અને પુનામાં પુશકળ કીરતી મેળવી હતી—પણ પારસી કોમમાં આ એક અતી ચરચા ઉપજવનારો ‘મરડર કેસ’ થઇ પડવાની વકકી હોવાથી તે ચડાળ સ્ત્રીને ગુપચુપ તેણીને ત્યા જઈને પકડવા કરતા તેને ત્યાની સાજવારી દરમ્યાન ભર મીજલસમાં હજારો માણસોની હાજરી વચ્ચે તેની ઇઝત લેવાની લાલચ તે થોભાવી શક્યો નહીં એમ હોવાથી તેણીને ત્યાની સાજવારીના ટીવસ આવી પહોચે ત્યા સુધી તેણીને પકડવાનું તેણે ખાખ-સુસ મુલતવી રાખ્યું અને તે દરમ્યાન અલાહબાદ તરફ મેગમ ઝોહરા તથા અમીરગઢા શીરોઝને લેવા સાફ ઉપડી ગયો તે દેખાવ આપણે આગળ વાચી આવ્યા છીએ

અલાહબાદથી રૂસી, તેહમી, ઝોહરા અને શીરોઝ જોડે પાછો ફરવા પછી તેણે પેલી ચડાળ સ્ત્રીને આપણે આગલા પ્રકરણમાં વાચ્યું તેમ પોતે આગમચથી રચેલી બાજી મુજબ લગનની મીજલસમાં પહોરેઝ કીધી, અને તે કામ કીધા

બરાબર તેજ રાત્રે તે ૩૦ મારટીનને બગલે નેને પકડવા દેડ્યો, પણ તે નેમમા તે નીબ્કળ થયો !

તે મુબમમા હતો નહો !

તે હુમ્યાને કાષ્ટ પસગવત બાતમી મળી હતી કે ગુ તે તેવણુ સાહેબ તો લાગલા વીલાયતની રટીમગપર ચઢડી બેઠા હતા !

સારે નસીબે એ “લાટ સાહેબ”ની રવાનગી બે ત્રણ દીવસ પરબ થયલી હોવાથી ડીટેકટીવ મોરારીગવે એડનના સતાવાળાઓ ઉપર તાર ઠોકી તેને તુરત પકડાવ્યો. આ અચ્ચુચ ધરપકડથી તે લાચીયો તખીબ હરણફાળ થઇ ગયો. તેણે જોઇ લીધું કે જે વખત જાય છે તેમા તેને પરહેજ કરવાનું “વેરટ” મુબમથી આવી પુગશે, માટે એવી નામોશીમા ઉતરવા કરતાં મરવું બેહેતર વીચારી વીટીનેા હીરો ગળી તેણે આપધાત કાઢેા !

તેનાં મુવેલા શખની તપાસ કરતા તેનાં ગજવામાંથી એડ લેખી ખુલાસો મળી આવ્યો જેમા નીચે મુજબ લખેલું હતું

“હું આપખુશીથી આપધાત કરૂ છું. હું મરતી વખતે ખુલ્લે ખુલ્લું કબુલ કરૂ છું કે મને જે સજા થઇ છે તે તદ્દન વાજબી થઇ છે મરનાર ફરદુનજી તાલેવત, જેમના ખુનમા સામેલ હોવાનો મારી ઉપરવાક મેલાયો છે, તેમનું મરણ હાટડીઝીઝથી નીપજ્યું હતું, એવી જે સરટીરીકેટ મીસીસ ફરદુનજીને મે આપી હતી, તે તદ્દન ખોટી હતી લાખ રૂપીઆની લાય લઇ મે તે કરપીણુ સ્ત્રીને મારૂ પ્રમાણીકપણુ વેચ્યું હતું એ ચકાજ સ્ત્રીએ પોતાના ધણીને

કલોરોર્દામ સુધાડી પોતાની કોઇ નીચ મનત્રણ પાર પાડવા જતા મરનારનું મરણ પોતાની મુરખાઈથી નીપજવ્યું હતું જે ઢાકવામાં મે પછસાની લાલચે તેણીને મદદ કીધી હતી. મે આ કાળુ કરમ કરતા તો કીધું, પણ તે પછીથી મે એકબી સુખી દીવસ જોયો નથી. તે લાખ રૂપીઆની માદશાહી રકમ એકજ માસમાં પુનાની ઘોડોડોની ચરતમાં મે ગુમાવી દીધી હતી આજ સુધી મરનારનો 'લુત' મને દરરોજ ઉધમાં સતાવતો હતો અને મે ધારીજ રાખેલું હતું કે આ ખોટા પાપની સજા મને કોઇબી દહાડે અચ્છુચ જોગવવી પડશે. મારી અટકળ આખરે ખરી પડી છે તે નાપાક સ્ત્રી (મીસીસ તાલેવત)ને મે નાલાયક ડુમક આપી નહી હતો તો તેજ વખતે તે ચડાળ અને તેની ફરગણુ આયા પોતાની કીધી કરણીને ફેજે પુગ્યા રીના રહેતે નહી આ પાપ આટલા વરસ છુપુ રહ્યું તેનો ખરો તકસીરવાર ફૂ છુ ખુફા મને માફ કરે અને મારા પાપી આત્માને મુક્તી બક્ષે! મારે લીધે જે જે નીરદોશીને ખમવું પડ્યું હોય તેમની ફૂ મારી અને દયા આહુ છુ

આરથર મારટીન.

શુ ધારયું, બહાલાં વાંચનાર ! પાપ પુટે છે ત્યારે એમ પુટે છે. પાપીઓ પાપ કરતી વખતે આપું-પાછું જોતાં નથી. વરસો સુધી પુર આસાનીથી તેઓ ફાંવે છે—જાયા મુગી કુદરત તે બદમાશોને અમુક મુદત સુધી તુપી મદદ કરી તેમનાં કાળાં કરતુકોમાં ફાવવા દે છે । પણ જ્યારે પાપનો ઘડો ભરાઈને ઉલટુંલ થાય છે,

ત્યારે મહાન કુદરતનો બળવત હાથ તે પાપીઓને
આપનો એક પલકારો મારવા જેટલોબી આવકાશે
આપતી નથી. !

“કર ને જો” અહીંયાં અહીંયા છે તે ઉપલા ચીત્રમાં
કેવુ આખાદ ખડ પડે છે ! મરીમ ખીચારો ડાકટર ચાર્લસ
મારટીન !—પેલા આપધાત કરનાર લાચીયા તખીબનો ઇઝતદાર
ચુઝરમ બાપ—પોતાને પેટે પેદા પડેલા આ કુળ દુખાઉ કપુતના
ક્રમોતથી કેવો દુખી થયો હશે તેની યાદનો એક ઇશારોજ
અત્રે પુરતો થઇ પડશે !

ખાનદાનમાં જનમેલો કપુત કેવા ત્રાસદાયક અને નામ
દુખાઉ થઇ પડે છે તે ડાઁ મારટીનના આ દાખલા ઉપરથી
આપણને વીચારવાનું છે આજે કેટલા ખાનદાનો એવા
કપુતોથી હેરાન અને પરેશાન થતા હશે ?—અફસોસ !

અકરણુ. ૫૧ સુ.

“કર ને જો !”—મેહરબાઈ તાલેવત દેશનીકાલ !

પાપ કરે છે હોશે પાપી,
પણ નાખે છે ભવને કાપી !
કોઇકોની કમળખતી આવી,
હજારોના હકકે પચાવી !

નેકીનો છે નેક નતીજો,
રસતો કાઢ નથી ખુશ ખીજો,
કાણુ કહોની ગયુ છ ફાવી ?
હકદારોના હકક પચાવી !

(તારાપોરવાળા)

(દોહરો.)

ફરતો ના બદ ખ્યાલમા દગો સગો નવ થાય,
ગરદન ધ્રુએ કાઢની, ગરદન તારી જાય !
મરતો ના ઓ માનવી ! લાલચ પર લોભાઇ,
પાપ પ્રથમ ફાવે મગર, આખર છે દુ ખદાઇ !
ફરતો ના બદ કામ તુ, મુશ્કીલ હોય હજાર,
રક્ષણ કરતા છે પ્રભુ, તુજ પીઠે તઇયાર !

એડનના પોલીસ સતાવાળાઓએ ડાં મારટીનને એડનમા અટકાવવા વીશેનો પહેલો તાર છોડ્યા પછી વચ્ચે માત્ર ચાર પાંચ કલાક પસાર નહી થયા તેટલા એડનથી એક ખીજો તાર મુબઇની પોલીસને ડાં મારટીને આપધાત કીધા બદલનો મળ્યો ! અને તે પછીના મેલમા તેના ખીસામાંથી મળી આવેલો ખુલાસાદારી દસ્તાવેજ મુબઇ રવાના કીધો, જે વાંચ્યાથી ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવનો મુકદ્દમો બહુજ મજબુત થઇ પડ્યો. ડાં મારટીન જીવતો સપડાયો હતો તો કદાચ મરનાર ફરદુનજી તાલેવતનું ખુન પુરવાર કરવાનું કામ—મેહોરઆઇના કામગીના મુજબુત પુરાવા હોવા છતા—લગાર મુશકેલ થઇ પડતો, કારણકે તે એક “મેડીકલ મેન” હતો, પણ તેણે

આપઘાત કરી ખરે લેખી એકરાર કરી દીધાથી આ ‘મડર કેસ “દીવાની જોત જોવા” ખુલ્લો ને ચોખ્ખો થઇ પડ્યો.

આ કેસમા શરૂઆતથી પોતાની વ્હાલી તેહમી તરફથી રસ્તમ સુબેદારે આગેવાન લાગ લીધો અને પોતાની જાણીતી લોક પ્રીયાને પુરેપુરી પ્રસીધ કીધી.

ધારા મુજબ પોલીસ કોર્ટમા વડા પ્રેસીડનસી માજીસ્ટ્રેટ સન્મુખ તે ચડાળ શેઠાણી અને તેણીની આમાને ઉભા કરવામાં આવતાં પ્રથમ દરજ્જક પુરાવો લઇ, માજીસ્ટ્રેટે તે બંનેને સેસન કમીટી કીધાં પહેલાં પોલીસ કોર્ટમાં તપાસ ચાલી ત્યાં સુધી મેહેરબાઇ તાલેવત “હુ નીરદોષ છુ અને મારી ઉપર મારાં દુશ્મનોએ તરકટ રચ્યુ છે” એની મજબુત મમત પકડી રહી હતી વળી સેશન્સની તપાસ શરૂ થતાં આમા એનજેલીને તેણીની વીરૂધ્ધ જખાની આપી તમામ પાપ ફેડી આપવાથી તેણીએ તેને “જુકડી અને તરકટખાજ તથા સામી પક્ષ જોડે મળી જનારી જણાવી, પણ જ્યારે ખુદ તેણીનેજ હાથના કાગળો રસ્તમ સુબેદારે તેના હાથમા મુક્યા, અને સવાલપર સવાલો પુછી ઉલટપાલટ તપાસમા તેણીને ગભરાવી મેલી ત્યારે તે પાખડી જીની વાચાજ ગોયા બધ થઇ ગઇ !

પણ તેટલુ છતાં, તે દલદર દદા હજી હીંમત હારી નહીં પોતાનો ગભરાટ સમી જતાં તે ચંડાળે તે કાગળો “પોલીસે બનાવટીથી ઉભા કીધાં છે” એમ બાહીમત જાહેર કરવાથી મી० રસ્તમ સુબેદારે ડીટેકટીવ મોરારીરાવને સાક્ષીનાં પીંજરામાં બોલાવ્યો અને તે કાગળો તેણે તેણીનાં વતન ગોવા

ખાતેથી તેના દારૂડીઆ છાકટ માટીને છેતરીને કેવી રીતે હાથ કીધા હતા તે બાબે ખુલાસેવાગ જાણાની અપાવી આ ખુન પકડી કાઢવા માટે સરદાર સોહરાબશાહ સુબેદાર અને મરનારની બેટી તેહમી િ ખાહોશથી ડીટેકટીવ મોરારીરાવે અગીઆર અગીઆર વરસો સુધી દેશવટો ભોગવી શહેરે શહેર કેરી ગખડપટીઓ કીધી હતી અને અતે તેણીને પતો કેવી રીતે તે મેળવવા પામ્યો હતો તે બામત નામદાર કોર્ટ સનમુખ તેણે વીગતથી જાણ કીધુ

વળી તે જાણ કરીનેજ એસી રહ્યો નહીં પણ પોતાની જાણનીની સમ્યાધના પુરાવામા ઝોહરા બેગમ અને અમીરખાન શીરોઝને પણ તેણે સાક્ષી બોલાવ્યા આ ઝોહરા કેણુ હતી અને તેણી ઉપર શુ શુ વીત્યુ હતુ તથા તેણી પોતે પણ એવાજ એક વશીયતનો ભોગ થઇ પડી હતી તે સરવે હકીકત મુરારીરાવ ડીટેકટીવે ફરી ફરીથી સાક્ષીનાં પીજરામા જઇ નામદાર કમીશનર અને જુરી સનમુખ ખુલ્લી કરી આપી

આ ઉપરથી નામદાર કોર્ટની ખાત્રી થયા વીના રહી નહી કે તે ચડાળ સ્ત્રી મોતના ડાચામા સપડાવા છતા હજી તેમથી છુટવાના શરમભરેલા અવત્યા માત્ર મારતી હતી !

સેશન્સ બેઠી તે આગમચ તેણી જેલમા હોવાથી ડા૦ મારટીને એડન ખાતે વીટીનો હીરો ગળીને આપઘાત કીધાની બીનાથી તે તમામ બેખબર હતી. હજી તેણીને ઉમેદ હતી કે આચા એનજેલીન ભલે બેવફા થઇ—તેના પોતાના હાથ દસ્તકનાં ઢામળે ભલે પકડાઇ આવ્યા—પણ ડા૦ મારટીન તો

તેણીની વીરૂધ્ધ કદી શાક્ષી આપવાનો નથી ! કારણકે તેમ કરવા જતાં તે પોતેજ ફક્ત જામ એમ તે ચડાળ મલકાતી હતી, પણ જે ડાઠ મારટીનને તેણી હજી જીવતો ધારતી હતી, તે ડાકટર તેણીનું બોપાળુ ફાડી મારી પોતાના કમાળ ફેંજે કેવો પુગ્યો હતો તે તેણી ક્યા જાણતી હતી ?

પોતાના બચાવ દરમ્યાન ડાઠ મારટીનવાળી સરટીરીકેટ પર તે દલદર દદા એ ખડુ ભાર મેલ્યો, કારણ કે તેણીનાં મત મુજબ તે સરટીરીકેટ કાષ્ટ રેજી પેજી તખીબની નહીં પણ M D પદ્ધતિ પામેલા “એક મોટા ડાકટર” તરફથી મળેલી હતી પણ જ્યારે ડાકટર મારટીને એડન ખાને કીધેલા આપઘાતનો તાર તથા મરતી વેળા કરેલો લેખી ખુલાસો એકવોકેટ જનરલે જજ અને જુરી સનમુખ વાચી બતાવ્યા, ત્યારે તે ચડાળ સ્ત્રી મોતના જેવી શીકકી મારી ગઈ. કેટલીક પળ સુધી તેણી એક હેવાનની માફક બધવાના પીંજરામાંથી ડોળા ફાડીને આમ તેમ જોવા લાગી અને તે પછી તુરત આખે અધારા આવી જવાથી ધ્રુમરી ખાઈને પીંજરામાં પછડાઈ પડી બેલાન થઈ ગઈ !

જુલમગાર આદમીઓ ખવીસ જેવું ખાટ હૃદય તરાવી પોતાના બચાવ માટે ગમે એવા અછાડા પછાડા મારી ધરતી તળે ઉપર કરી નાંખે છે, પણ જ્યારે બળવાન કુદરતનો તે જુરાં બદમાશો ઉપર જાહેમ ફેરકો પડે છે, ત્યારે પલકની વચ્ચે પાયમાલ થઈ જાય છે !

આજે તેજ સ્થિતિ તે ચડાળ સ્ત્રીની થઈ !

તેણીએ પોતાના શુદ્ધકારા માટે છેવટ સુધી ચીંચટ

રહીને અનીખના તારા તોડ્યા પણ તેના પાપના પુરાવાઓ
એવા સમળ અને સગીન હતા કે તે દલદર દલા અ તે
હીમત હારી ગઇ !

નામદાર કોરટના હુકમથી ઝટ તખીમી મદદ મેળવી
તેણીને હુસ્તાર કરવામાં આવી, તેણી સાવધ થતાં એક
મકરા મીશાલ તાબેદાર બની ગઇ ! તેણીમાં થયેલો આ
અચ્ચુચ ફેરફાર જોઇ ત્યાં હાજર રહેલા સેક્ટો તમાશગીરોએ
હેરતની આગવી દાતમાં પકડી !

ઓ કુદરત ! કુદરત ! તારાં અપર પાર બળ આગળ
અદના આદમજાત એક તુઝ મગતરાં મીસાલ છે !
તે ગમે એવું ખવીસ અત-કરણુ ધરાવતું હોય—ગમે
એવું જાલમ જોર હોય—ગમે એવી અફલાતુન ઉથલ-
પાથલ કરવાની હીમત ધરાવતું હોય, પણ જ્યાં તુ—
ઓ બળવત કુદરત તુ !—ફેડો ત્યાં એક તુઝ માનવીની
મજાલ રી ? તે ક્યાં સુધી ટકી શકે ? ક્યા સુધી નીલી
શકે ? જ્યારે ખુદાઈ લાકડીના ગળી ફટકો તેને દરેક
રીતે બતગ બનાવે છે ત્યારે તે અધમ આત્મા આપ
મેળે આજેઝ થાય છે ! આજે તેજ સ્થિતિમાં તે નાપેકાર
ઓરત પોતાને જોતી હતી !

મુકદ્દમો એટલો મજબુત પુરવાર થયો હતો કે જજ
અને જુરીએ આનરેબલ મીં એડવોકેટ જનરલ તરફતુ
ભાષણ સાલજવાની પણ જરૂર જોઇ નહીં નામદાર કમીશનરે
મુકદ્દમાનો તાત્પર્ય સમજાવી જુરીને વીચાર કરવા મોકલી જે
માત્ર એકજ મીનીટમાં એકમત થઇ પાછી ફરી અને અબીપ્રાય

આપ્યો કે—“બધવી મેહેરખામ તાલેવતને અમે એકમતીથી ‘ગીલ્ડી’ (ગુનેહમાર) ઠેડનીએ છીએ આયા એનજેશીનની મદદ સાથે આ કરપીણુ સ્ત્રીએ પોતાની કાંઈ નીચ નેમ બર લાવવા સાફ પોતાના મરનાર ધણી ફરદુનજી રસ્તમજી તાલેવતને કલોરોફોરમ સુધાડી અબજાપણે તેવણુનું ખુન કીધું છે ”

જુરીના આ અભીપ્રાય સાથે નામદાર જજે એકમત મંજૂર ચુકાદો આપતાં વણાં સખ્ત શબ્દોમા તે ચડાળ સ્ત્રી ઉપર દયાનતનો વરસાદ વરસાવ્યો અને એક પરણેલી પરણેતર તરીકેનાં તેણીનાં તે કરમને “એક નીચમાં નીચ ખરીસ કરમ”ની ઉપમા આપી ચઉદ વરસનાં દેશનીકાળની ટેપ મારી !

એજ રીતે, તે નાપેકારની લુચ્છી આયા એનજેશીનને પણુ ઇનશાફ્ટની ફરખારે સહેલાઈથી જતી મેશી નહીં નામદાર કમીશનરે તેણીને ૭ વરસના દેશ નીકાળનું સાસન કરતા ખુલ્લે ખુલ્લુ મત ઓચરયુ કે “તેણી સેહતાનીયત ખવાસની એક વેરમી અને ઝેરી શેઠાણીનાં હાથમા પોતાની અબજાતાને ભોગે એક કમનસીબ હથીયાર મંજૂર પડી હતી ”

એ રીતે, ફરદુનજી તાલેવતના ખુનીઓ પોતાની કરણીને પહોંચ્યાં ઉપલી સળ સાંભળ્યા બરાબર તે દલદર દદાની આખે અધારા આવી ગયા તેણી બધવાના પીંજરામા જ્યાં ઉભી હતી, ત્યાંજ ફસડાઈ પડી અને પોતાની બેઉ આંખો ઢાકી દઈ મોટેથી પોકારી—કે “માફ કરો! ઓ જજ સાહેબ, માફ કરો! હું કશુંક કરું છું કે હું ખુની છઉં મારા ધણીનું ખુન મેજ મારી મુરખાઈથી કીધું છું હુંજ બદમાશ, ગુનેહમાર ને નાપેકાર છું. એમા ખીજુ કાંઈ તકસીરવાર નથી આયા

એનજેલીનનો એમા કરો! કસુર નથી મેજ ચડાજે એ
ખીયારીને મોટી રકમની લાંચ આપી મારૂં હલકું હથીયાર
અનાવી હતી મેજ મુજાએ ડાઁ મારટીનને લાખ રૂપીઆની
લાંચ આપી મારા પાપપર સદાનુ ઢાકણ વાળવાને લલચાવ્યો
હતો એ બેઉ જણા મારે લીધે ફર્યાદ, ઓ ખુદા! મારા
તે કરપીણ કામને માટે આજે હું કેવી કમકમુ છું? અફસોસ!
મારા હાથેજ મે મારૂં નખખોદ વાળ્યું! હુંજ મારા બાદશાહી
ધણીનો જમ થઈ પડી! ઓ મારા અમીરી અત કરણના
વણી! આખરે મારા પાપે મને પાડી છે! તે મીનોષ જેહાનમાં
હું તમોને મોહકું કેમ દેખાડશું? હવે મારી ઉપર દુનીયાની
સ્થાનત વરસશે. ઓ ફરદુનજી! હું તમારી ખરેખર તકસીરવાર
છું! મે તમારી જીવતી જીદગીમાં તમોને ધણા હલકાને દુખી
કીધાછ. તે દુખનો બોજો આજે ગોયા મારી છાતીપર ચઢી
બેસી મને ઝુમળાવી નાખેછ! ઓ! હું હસદથી કેટલી હદ
સુધી આધણી બની ગઈ કે એક સાવકી દીકરીપર વેર લેવા
જતાં મારાજ સુખી સસારનું મે નખખોદ વાળી નાખ્યું!
ઓ જજ સાહેબ! મારી ઉપર દયા કરો ને મારી આંખે
અરજ સાંભળો! મને ૧૪ વરસનાં દેશનીકાળની નહી, પણ
ફારસીને લાકડે એકદમ લટકાવવાની સજા કરો! એક ખરી
હકદાર બેટીનો હીસ્સો પચાવવા જતાં મારા પરણેલા પાલવનો
લખો રૂપીઆનો કીમતી જીવ એક નીચ કાવત્રાથી લેવા
જેટલી હું હલકી, નીચને નપેતર થવા પામી, તો હવે આ
દમાખોર દુનીયામાં વધુ વખત જીવવાનો મને હકજ નથી.
માટે મારા નામદાર, તમોએ મારેલી ૧૪ વરસનાં દેશનીકાળની

સજ્જ રદ કરી મને ફાસી દેવાનો હુકમ કરો! હું તમે
 નામવર પાસથી માંગી લઉં છ કે કાળામા કાળા કરમ કરનારી
 કરપીણુ ઓરતને દુનીયામા નાહક અથડીયા ખાવા કે અવડીયા
 મારવા સાડે જીવતી ના રાખો! ઓ! પેલુ કોણુ? દીવાન
 ખાનાની સીલીંગ આગળ અચર ઉજી રહી મારી તરફ એ
 ધુરંદેહ કોણુ? અરે! એ તો ફરદુનજનો જીન છે! જીઓ-
 જીઓ! મને એવે ફેજે પુગેલી જોઇ મારો મરનાર ધણી
 મલકાતો જણાય છે! ખરેખર મારા બેહેસ્તીનુ રહ હું મારા
 પાપે પડવાથી ખુશનુદ થવું જોઇ યાઓ-યાઓ-ઓ મારા
 વહાલા ભરથાર! તમે ખુશનુદ યાઓ! મને જે સજ્જ થઇ
 તે બરહક થઇ મારી આખે મારી સાવડી દીકરી વીશે
 હસદનો અધાપો આવજો નહી તો હું ચડાળ એવું નાલાયક
 કામ કરતે નહી. અરે હું શું જાણુ કે બેહેસ્તીનું આગલું
 વીલ હાથ કરવા જતા મારો બાદશાહી ધણી મારા હાથમાથી
 સદનો જતો રહેશે! ઓ! આંખે વીચાર આવતા મારી
 આખે અધારા આવેછ!-મારા હાડોહાડ ધુજેછ!-મારા રેવેરવામા
 કે પારી છુટેછ! અરે! મને કોઇ પકડો! મારી છાતી લય કર
 ભારથી ગુગળાએછ! ઓ-ઓ! પર-વર-દે-મા-માર!" અને
 અહીં દુનીયામાથી નહી તો દાદારના હક ઇનસાફી મહાત
 થયથી તે કરપીણુ સ્ત્રી-તે ઝેરી નાગણુ-તે વીસારી વનીતા-
 સુધ સુધ ખોહી દઇ, છાટી દબાઇ જવાથી ત્યાજ ગુમ થઇ પડી!

પ્રકરણુ પર મું.

મુખી છેવટ—વારતાની સમાપ્તી.

(૫૬)

સાર રહીત સસાર, ખરેખર, સાર રહીત સસાર,
નેકીનો છે નેક નતીજો, છે ખદની ખસ હાર
પુરાઈનું ફળ પુરૂજ મળશે, ભલુ નથી મળનાર,
અરે પુદાની પુદાઈમા છે, ભેદો અપરપાર,
પીર-પયમખર જેવા જેના, શક્યા ન પામી પાર !
ગયા મુહાકી દોર મચાવી, કાષ્ટક જીલમ કરનાર,
પણ અ તે નીજ પાપે પડતા, ચયા દોજખે ઠાર !
રાખ પુદાનો ડર ઓ આદમ, અનય ન કોઈ વીચાર,
ભલો પુરો દીનગન હશે તુજ, તેવો ફેજ ચનાર

(તારાપોરવાલા.)

ઠહાલા વાચનાર ! આ પ્રકરણુમાં આપણી વારતા હવે
ખલાસ થાય છે પાપીઓ પોતાને ફેજે પહોંચ્યા છે અને આ
દગાખોર દુનીયામાં ચાલતા કાવાદાવા કેવી ભય કર હદ સુધીના
હોય છે તેનું એક દુ ખદાયક ચીત્ર આપણે આ વારતામાં
દરમ્યાન જોઈ વળ્યા છીએ

મેહેરમાઈ તાલેવ તે પોતાની સાવકી દીકરી તેહમીનો
હકદાર હક પચાવી પાડી આખરે તેનો શુ નતીજો જોયો છે

તે આપણે જોઇ લીધું છે, હવે વારતાને લગતા થોડાક અગત્યના બનાવો નોંધી લઇશું.

૩૦ મારટીનના આપઘાતથી તેના ઇજ્જતદાર છુઝરગ પીતાને એટલું ખરાબ લાગ્યું કે તે ખીચારો તે સમાચાર સાંભળ્યા તેજ દીને રાત્રે મુબમ છોડીને કચે નીકળી ગયો તે ક્યાં ગયો અને તેનું શું થયું તે કોઇને કશું જણાયું નહીં. સરદાર સોહરાબશાહની અટકળ મુજબ તે કોઇ દુરના મુલક તરફ દુ ખનો માર્યો નીકળી ગયો હતો. એક નાલાયક ફરજાને લીધે તે બલા પીતાની જમ્મ મા થયલા આ અચ્છુમ ફેરફારથી તેહમી ધણી દુ ખી થઇ કારણ કે છુઝરગ ૩૦ સર ચાલસ મારટીન તેના ફેમેલી ડાક્ટર હોવા ઉપરાંત મરનાર ફરદુનજી તાલેવતના એક વફાદાર અને વીશ્વાસુ અગીન મીત્ર હતા. આ રીતે દીકરાનું પાપ બાપ ને નડવા પામ્યું એ જોઇ તેહમીને બહુ લાગ્યું—પણ સરજતના સજોગ આગળ તેણી શું કરી શકે?

ખીજી તરફ ડીટેકટીવ મોરારીરાવ ઝોહરા બેગમ અને અમીરખાન શીરોઝ, ને ઘણા માન અકરામ સહીત નીઝામ હેદરાબાદ લઇ ગયો અને પેલો બદમાશ બેહેરામખાન, જે ૩૦ મારટીનનીજ માફક આપઘાતથી પોતાનો અત લાવી ક્યારનો મારગે લાગી ચુક્યો હતો, તેના કમખમા મથલી તેમની તમામ માલ મીલકત અને દોલત અમીર ખુશરોના પાછળથી મળી આવેલા પેલાં પહેલાં વીલની રૂએ ઇનશાફની દરમારમા પુરવારી આપીને તેમને હવાલે કરી, બેગમ ઝોહરા ફરી એક વાર પોતાના ધણીયાના મહેલમાં ઠર પડી અને અમીરખાન

શીરોઝ હવે ઉમરમાં આવેલો હોવાથી બાપના ઉમરાવી એતા બની રહે “અમીર શીરોઝ”ને નામે ઓળખાવા લાગ્યો. તે માનદીકરાને પાછા પોતાની આગલી જહોજલાલી પામેલા જોષ નીઝામ હેદરાગાદની તમામ રીયાસતમાં ખુશાથી ફેલાઈ રહી

સેશનસ કોર્ટના ચુકાદા પછી બીજેજ દીને તે ચડાળ સ્ત્રી મેહેરબાઈ તાલેવ તે પોતાની સાવકી દીકરી તેહમીને “છેલ્લીવાર મળવાની ખાહેશ” દેખાડવાથી જોષના સતા વાળાઓએ તે ખમર તેહમીનાને પુગાડી આ માગણી સ્વીકારવાને તેણીએ ધસીને ના પાડી, કારણકે તે દલદર દલદાનુ નહેસત મોહકુ જોવાને તેણી નારાજ હતી, પણ સરદાર સોહરાબશાહ, યુન અને “રસી ડીયર”ના આગ્રહ આગળ તેણીનું ચાલ્યું નહીં

“નહી, તેહમી, તું ભુલ કરેછ.” રસીએ તેને પટાવી “તે નાપાક ફેજ પુરેપુરો જોષ ચુકીછ એ તું ને છેલ્લીવાર પોતે થઇને મળવા માગેછ એજ દેખાડે છે કે તેની કીધા કરણી હવે તેણીને ડખતી હશે એક શરણુ આવેલા શતરૂ તરફ નાખતો અને દયાની નજરથી જોવું. એ જેવું ખુદા-પસદ કામ બીજું કોઈ નથી. એ હવે પુરેપુરી હાર પામેલી હોવાથી એને એના પાપનો પસ્તાવો થતો હશે, જેથી તારી મારી ચાહવા એ ધચ્છતી હશે એ તક તે તેણીને આપવી જોઈયે એમા તારા મનની મોટાઇ અને ખાનદાની ખમીર જાહેર થશે શુ તું મારો સખુનબી નહીં રાખશે ?”

ઓ રસી ! એમ ના બોલો ! તમારો ગમે એવો નજીવો સખુનબી મારે મનથી હીરાને તોલનો ગણાશે ” તેહમી રમશ

મેહેરે બોલી “જે કે એ મુજ મત્રાદતુ કાળુ મોઢકુ જોવાને
મારે અત કરણુ મને નાજ પાડેજ, પણુ જ્યારે તમે બધાની
એવીજ ઇચ્છા છે તો હુ શોડીક મીનીટ મળવાને રાજ થવશ ”

બલી તેહમી !-તેણીએ મનની મોટાઇ બતાવી રસીનો
સખુન રાખ્યો, તે જોઇ દરેક જણુ ખુશી થયાં. તુરતજ તે
ચારે જણુ તે અભાગણી સ્ત્રીને મળવા ગયા

તેહમીએ ત્યાં થુ જોયુ ? જે કગાળ ઓરડીમા તે
નાપાકને કેદ પુરવામાં આવી હતી ત્યાં જાણે મેહેરબાઇ
તાલેવત નહીં પણુ મેહેરમાઇ તાલેવતતુ હાડખીજર પડેતુ
હતુ ! એકજ રાતમાં તેણી ધાસ્તી અને પાપના પરતાવાથી
સોહરાઇ સુકાઇ ગઇ હતી !

જેલર અને ખીજાઓની હાજરી છતાં તેહમીને જોતાંવાર
તે દલદર દલાએ એક દયાજનક ચીસથી તેણીએ વધાવી લીધી !

‘ઓ તેહમી ! મારી કાળી સુરત તુને કેમ બતાઉ !
ઓ ! તુ કેવી બલી છે ! મને સેહેજખી વકકી નહીં હતી કે
તુ અહીં સુધી આવશે ! ઓ દીકરી ! હવે તુને ‘દીકરી’
કહેવાનોખી મને હક રહ્યો નથી ! તારા બાદશાહી આપનાં
ખુનની હુ ખરેખરી તકસીરવાર છુ આખરે મને મારા
પાપે પાડીજ મે તુને દુખી કરવામાં-દુનીયાની દયાપર સદનતર
રખડતી કરવામાં અને તારો હકદાર હક પચાવી પાડવામાં
કેમ રીતની કમતરતા રાખી નથી, હુ પરણીને આવીને આવી
ત્યારથીજ તારી તરફ કંઇ નહીં સમજ પડે એવો કહેર
ધરાવતી હતી એ કહેર આખરે ઝેરમાં ફેરવાયો અને તે ઝેરનો
બોગ હુ પોતેજ થઇ પડી ! તારા મરનાર આપે કષિલાં

વસીયતને હાથ કરવા સારુ હું હવે વગરનાં અધાપાથી અધિણી થઈ હતી એ વીલ ચોરવા જતાં તો મેં મારા બાદશાહી ધણીને જીવ લીધો! એા તે નેહેસ્ત વીલ! કોણ જાણે કીયે નેહેસ્ત ચોધડીયે તે બન્યું હશે કે તેને હાથ કરવાની મારી હવે બહાર હોસે મને ભય કર કાવત્રાઓમાં ઉતારી એા તેહમી દીકરી, તારી તીજેરીમાંથી તે વીલ મેં જ ચોર્યું હતું. હું આજે તે ખુલ્લે મોહડે કચ્છ કરજી. એ વીલ હાથ કરવા જતાં હું મારાં ધણીને ખોલી ખેડી અને તેના ખુનની તકસીરવાર બની દીકરી-દીકરી, મેં તું ને ધણી હું ખી કીધીછ. તારી સેહેજખી કસુર વગર મેં તું ને હેરાન ને પરેશાન કરવામાં કોઈ રીતની આકી રાખી નથી મારાં એ મહા પાપની સજા હું પુરતી પામી ચુકીછ. મારાં એ કાળા ને કરંપીયું કરતુંકો મારું અત કરજી કોતરી ખાએછ અને ધડીની જપ નથી-એક પલકનો કરાર નથી. હું ખાત્રીથી માનું છું કે હું ચંદ્રોજમાં ઘેલી થઈ જવસ અને વરસ છ મહીનામાંજ મારો આકી આવી રહેશે મેં આજે તારી છેલ્લી મુલાકાત એકજ ખ્યાલથી ઇચ્છીછ કે તારી ચકાળ મત્રાઈ માઇને તું તેનાં કીધાં કરણી મોટાં દીલથી માફ કરશે કે? બોલ, દીકરી, બોલ! તું અને મારી આપશે કે?"

તેહમીએ કાંઈ જવાબ દીધો નહીં!-તેણી ખીજાએ બેગી તેની સામે ઉભેલી હતી ત્યાંજ મલ મલ ઉભી રહી, આ વખતે તેની અજબોમાંથી મોતી જેવાં આંજી ૮૫૮૫ ૮૫૮૫ કતારાં હતાં!

તેહમી બોલવા ઇચ્છતી હતી, પણ તે હું ખદાયક દેખાવ જોઈ તેની છાતી છુપા ડચકા ખાતી હોવાથી બોલી શકી નહીં.

“તુ મને માફ નથી કરતી, તેહમી ?—હું હવે આગલી મેહેરબાદ રહી નથી ” તેણી ફરીથી બોલી તારી મત્રાષ તરીકે નહીં તો તારા મેહેરસ્તી બાપની બીજ પરણેતર તરીકે હું તારી પાસે દયાથી માંગી લઉં છું કે ‘મેં તુને માફ કીધું’ એટલું જ તારે મોહડેથી મને સમજવું તારી દયા ધન્યવાનો મને હક નથી, પણ તારી—મારી આંખે “છેલ્લી મુલાકાત” છે એમ માની મને તુ માફ નહીં કરે ?

“માફ હું શું કરું, મેહેરબાદ માફ કરનારો માલેક તો ઉપર બેઠો છો !” તેહમીએ જેમ તેમ જવાબ આપ્યો.

“તે તો આખી બલકનો માફ કરનારો છે, દીકરી, તેની માફ તો હું તેની રૂમરૂ જવસ ત્યારે મારે માગવાની છે, પણ તે પહેલાં તારી માફ—ઓ તેહમી, તેહમી !—તારી માફ—”

“ના કકલો—ના કકલો, મેહેરબાદ, બાબો તમેને મે માફ કીધું. તમે મને તેવાં હશે, પણ તમારી સગનાં વરસ પૂરાં થવાં પછી હું તમેને—”

“ઓ ! તુ કેવી બલી છે !—કેવી બોલી છે ! પણ નહીં, તેહમી, તે ઉમેદ ના રાખ ! હું હવે ઝાઝું જીવવાની નથી. મારી સગની મુદત હું હરગેજ પૂરી કરવા પામીશ નહીં. એકજ રાતમાં હું અધમુદત થઈ ગઈ છું, તો ચઉદ વરસ કેલે બોલાઈ, ચઉદ દહાડાખી હું કહાડશ તો મારા મોટા બાબો સમજવું ! તારી આંખે બલાઈતું હેસાન હું કીધા શબ્દોમાં કેટલું ? તે મને મારી તકસીર માફ કરી મારી જાતી પરનો અરધો ભાર ઓછો કીધો ! મુખી રહેજે દીકરી ! સદા

સુખી ને સદા સોહાશન રહેજે ! બસ હવે હું સુખથી મરસા !”
અને એમ બોલી મેહેરબાદ ઝીમાઈ પડી.

જેલરની ઇચ્છાથી હવે તેઓએ ત્યાં વધુ વાર ખોટી
થવાની જરૂર જોઈ નહીં, તેહમી અતી ગમગીન દીલે અને
રડમસ ચેહેરે પોતાનાં બહાલાંઓ જોડે ઘર તરફ પાછી ફરી.

ઉપલા બનાવો બની ગયા પછી છ માસ પસાર થવા
દષ તેહમી પોતાના બહાલાં રસ્તમ સુબેદાર સાથ પરણીને સુખી
થઈ. એ લગન ધણી ધામધુમથી થયાં અને તે ખુશાલી બરચા
પ્રસન્ન જે તેહમી નીઝામ હેદરાબાદવાળી ઓહરા બેગમ તથા
તેણીના બેટા અમીર ખુશરોને, અલાહબાદવાળા પોતાનાં
આગલા શેઠ ઓનરેમલ મીઠ બરટન અને તેમના બચ્ચાંઓને
તથા પુનાવાળા ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવ અને તેના કુટુંબને ખાસ
આમ ત્રણેય બોલાવવાને ચુકી નહીં મરકુમ શેઠ ફરકુનજી
તાલેવંતની તમામ દોલત તથા માલમીલકતનો સંપૂર્ણ કબજો
તેણી મેળવવા પામેલી હોવાથી ફરી એકવાર તેની આગલી
સુખી જીંદગી તાજ થવા પામી હતી. તેહમીનાં રૂસી જોડે
થયેલાં લગનથી એકેએક જાણુ ખુશી હતું, જેમા સહિથી વધુ
ખુશાલી માનનાર તેની સહી ગુલ અને ગુલનાં પિતા સરદાર
સોહરાબસાહ હતા.

તેહમીને લગનની ધણી કીમતી બેટો મળી એ બેટોમા
સહિથી મોંઘી, મુલ્યવાન અને નવાઇ જેવી બેટ બેગમ ઓહરા
અને તેના બેટા અમીર ખુશરો તરફની હતી. તે વરસ દહાડે
૩ ૪૦૦૦)ની વારશીક આવક આપનારી એક જગીર હતી,
જે તેણીએ તેહમીના નામપર ચઢાવી આપી હતી. એવુંજ
એક બીજી મામ તેણે ડીટેક્ટીવ મોરારીરાવને તેની કીમતી

સેવાની કદરસનાસીમાં અક્ષેસ કીધું હતું આ બેટ જાહેર થતાં તેહમીએ હસીને ઝોહરા બેગમને કહ્યું કે “આવી બાદશાહી અક્ષેસ ડીટેકટીવ મોરારીરાવને મળે એ લાયકને લાયક ઇનામ કહેવાય, પણ મને એવી અક્ષેસ થવાનું કારણ શું ? એનો જવાબ ઝોહરા બેગમે એવો આપ્યો કે “મારા બહાલાં તેહમીનાં બાનુ, હું મારી આગલી મોટાઇએ જો પાછી પુગવા પામી હોઉં તો તે માટે તમારીજ આભારી છું ખરી વાત છે કે ડીટેકટીવ મોરારીરાવે મારી મોટી સેવા બજાવી છે, પણ એવણુ તે તરફ મથા હતા તે તમારા બલાને માટે ગયા હતા, જેની સાથે માફ પણ બહુ અલ્લાહ પાકે કરી આપ્યું છે, વારતે મારા તરફની આ બહાની અક્ષેસ તમે કબુલનીજ જોઇયે” અલખતા, તેહમીને આ ફલીલ 'સ્વીકારવા વીના ચાલ્યું નહોં.

લગનને દહાડે તેહમીએ પોતે પણ ઉદાર હાથે અક્ષેસો કીધી જેમા જાણુવા જોગ અક્ષેસ ડીટેકટીવ મોરારીરાવની કદરવાની હતી જે સહ કોઇનું ખ્યાન બેચની હતી. તેણી તરફથી સરદાર સોહરાજશાહે લગનની મીજલસમા ડીટેકટીવ મોરારીરાવને ચઉદ હજાર રૂપીયાની કીમતનો હીરાનો એક કીમતી ‘સરપેચ’ તેની પાકડી ઉપર પેહેરાવ્યો અને એક લાખ રૂપીઆની રોકડી રકમનો એક બાદશાહી “એક” બેટ કીધો આ બેટ વીશે રૂસીએ પાછળથી કીધેથી ટકોર બધી રમુજ હતી. મોરારીરાવ, મારી તેહમીએ તમોને ચઉદ હજારનોજ હીરાનો સરપેચ શા માટે પેહેરાવ્યો તે તમે જાણો ? તમે એની ચકાજ મત્રાઇને ચઉદ વરસની દેશનીકાળની મોજમારવા મોકલી આપી નેની એ અરથસુચક બાદગીરી છે !” રૂસીએ

કીધેથી આ નવાઇ જેવી રમુજથી દરેક જણુ ખડખડ હસી પડયાં.

*

*

*

તેહમીના લગન પછી તેહમીની ખુદ ખાહેશ ઉપરથી સોહરાઅશાહ, ગુલ અને તેણીનો ભરથાર એ સઘળાં પુનેથી હમેશની ઉદાગરી કરી તાલેવત કેસ્ટલમાં આવી વસ્યાં અત્યાર સુધીમાં ગુલ પાંચ-સાત છુલકાંઓની માતા થઇ ચુકી હતી, જેથી “તાલેવત કાસ્ટલ” તે ન્હાનકડા ગેટકાઓથી ગાજી રહ્યો.

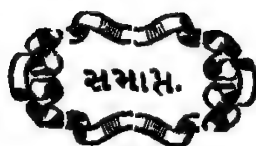
તેહમી લગન પછી હનીમુન મોગવવા માટે રૂસી જોડે મહાબેશ્વર ઉપડી ગઇ અને તે મુદત ખતમ થવા બાદ મુઅર્ઝનાં પોતાના આપીકા મેહેલમાં આવી રહી. તેણીનો પરણ્યો સસાર વગર શકે સુખી હતો. રૂસી તેની ઉપર અત કરજીથી રીદા હતો. તેહમી પોતાની પરણેલી જીદગીને “આ જગતનુ જીજત” સમજતી હતી.

વરસપર વરસ વહી ગયાં લગન પછીનાં પાંચમે વરસે અચ્ચુઅ ખજર આવી કે તેહમીની સાવકી મત્રાઇ ઓનડામાનનાં ટાપુમાં આખરે મરણ પામી હતી તેણીને ત્યાં લઇ ગયા ત્યારથીજ તેનું બેજી જતું રહ્યું હતું અને તેવીજ કગાળ દીવાનીયત વચ્ચે તેણીનો પાંચમે વરસે આંકો આવી ચુક્યો હતો.

ભલી તેહમીએ તે ખજર ધણું ખેદ સાથે સાંભળી. જો કે તે મરનાર મત્રાઇએ તેને ઓડુ દુ ખ દીધું ન હતું, પણ તેણીનું એવું હીણુપરથીભર્યું કગાળ મોત સાંભળી તેહમીને

લાગ્યા વીના રહ્યુ નહી. તેણે તેનુ વરસ સુધીનુ તમામ ક્રીયાકામ પોતાને ખરચે કરાવ્યુ, જે લલાષ જોષ દરેક જણુ તેની તારીફ કરયા વીના રહ્યુ નહી

અને હવે વાચનાર ?—તમારા સેવક ને રજા છે ? અહો આપણી વાર્તા સમાપ્ત થાય છે અને પાપીઓ પોતાને ફેજે પુગ્યા છે અને નેક તેહમી પોતાની નેકીનો નતીજો પુરેપુરો પામી ચુકી છે હાલ તેણી ત્રણ ગુલામ જેવા ફરજ દોની માતા થઇ છે અને સરદાર સોહરામશાહ તે ફરજ દોને જોષ પોતાની ધરડી આંખોને ટાહડક આપે છે ગુડ બાય !

જાહેર તેમજ ખાનગી લાયબ્રેરીમાં રાખવા યોગ્ય
ચુટી કહાડેલાં

પુસ્તકોની યાદી.

અતિ રસિક પારસી સસારી વાર્તા
મોહબત કે મુસીબત (સચિત્ર) .. રૂ. ૫

અતિ રસિક પારસી સસારી વાર્તા
દુનિયા કે દોજખ ? રૂ. ૩

પારસી સસારી વાર્તા.
રતન લોજનુ રમખાણુ રૂ. ૨૫
હાસ્યરસનો હોજ ? રોની સુરતને પછુ પેટ પકડી હસાવનાર
પુસ્તક !

ખેમાન સંગ્રહ રૂ. ૫

સામાજિક સચીત્ર નવલકથા, સસારનું મુદ્દર પ્રતિગિબ
અન ગ મોહિનિ રૂ. ૩૫

આર્ય સંસારનો આધુનિક ચિતાર ! જ્ઞાનનો ભંડાર !
સ સારદર્શન (સચિત્ર) . . . રૂ. ૩૫

એક લોકપ્રિય પારસી સસારી વાર્તા.
બદિલ કે બેવફા ! ... — રૂ. ૨૫

મીં જહાંગીર બે મરજખાનની રચેલી સચિત્ર નવલ કથા
મુશકીલ આશાન ૩. ૩૥

સચિત્ર નવલકથા ! આજેજ મ ગાવો

સળેગનો લોગ ૩. ૩

બણી રસિક, મનોરજક અને લોકપ્રિય નવલકથા

સમરકદનો શાહજાદો ૩ ૨

હિંદુ સસારી ઉત્તમ વાર્તા, દરેક કુટુંબમાં વાંચના લાયક

મનોરમા ૩ ૨

રણશૂરા રજપૂતોનાં પ્રબળ પરાક્રમેથી અને સતી સાધવી

રજપૂતાણીઓના આદર્શ આત્મોત્સર્ગથી પરિપુર્ણ

સચિત્ર વાર્તા સંગ્રહ

રજપૂતોની રંગભૂમી... .. ૩. ૨૥

તૈયાર છે ! સ્વદેશ ભક્તિનો અપૂર્વ ચિતાર

(ઐતિહાસિક નવલકથા)

મહારાજ પ્રતાપાદિત્ય ૩ ૨૥

સચિત્ર ઐતિહાસિક પ્રેમકથા.

ભુવન મોહિનિ અથવા

જગતની જયોતિ ૩. ૨૥

અનાજ અને વનસ્પતિમાંથી સુવર્ણ ભસ્મ જેવી મજબુત
સ્વાદીષ્ટ ચીજો બનાવીને ઉત્તમ પ્રકારનો ખોરાક લેવાની ઇચ્છા
હોય તો તમારી બહેનોને, માતાઓને, પુત્ર વધુઓને, અને
તમારી ગૃહીણીને અવશ્ય વચાવો

(મારવાડી બહેનોએ અવશ્ય આ ગ્રન્થ વાચવો)

અન્નકૃષ્ણ, શાક, જાત જાતનાં પકવાનો બનાવવાની
રીત દર્શાવનાર પુસ્તક.

દરેક કુટુંબમાં રાખવા લાયક—નાની બાબાઓએ
અવ્યાસ કરવા લાયક.

પકવાન પોથી

અથવા

પાકશાસ્ત્ર.

લેખક તથા પ્રગટ કર્તા,

ગ. સ્વ. લલિતાગૌરી સામરાવ, તથા

ગ. સ્વ. વિમલાગૌરી મગનલાલ.

નવીન સુધારેલી બીજી આવૃત્તિ.

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦, સોનેરી ગીટલુ પુઠું. રૂ. ૩-૮-૦.

આ પુસ્તકની અદર ૬૦૦ થી વધુ તરેહ તરેહનાં ખાવાનાં
પકવાનો બનાવવાનાં જુદા જુદા પ્રકારો દર્શાવવામાં આવ્યા છે

પકવાન પોથી અથવા પાકશાસ્ત્ર.

ગુજરાત મિત્ર તથા ગુજરાત દર્પણ.

તા. ૧ લી જુન, ૧૯૨૪

ઉપલા નામનું લગભગ ત્રણસો ઉપર સફાનું સુદર ગૃહઉપયોગી પુસ્તક, જે હીંદુ ખેડેના ગ રવ લલિતાગૌરી સામરાવ તથા ગ રવ વિમલાગૌરી મગનલાલે રચીને બહાર પાડ્યું છે, જે ગુજરાતી સાહિત્યમાં ધણુ આવકાર-દાયક લેખાશે. ઉપલા પુસ્તકને ત્રણ ભાગમાં વહેચી નાખીને મીષ્ટાન્નની વીવીધ જાતની વાનીઓ, શીયાળાની મોસમમાં ખાવાના પુષ્ટીકારક પાકો, અને દરરોજ ખાવાના ખોરાકની સમજ, સાધારણ બહેલી ખેડેના પણુ વાચી, સમજી શકે એવી સરળ ભાષામાં સમજાવવામાં આવી છે તે ઉપરાંત દુધ, માખણ, મધ, અને ખાંડ વીગેરેમાં ભેગ હોય તે પારખવાની રીત પણુ આપવામાં આવી છે.

અત્રંજન, શાક ખાનારાઓ (વેજીટેરીયનો) ને એ પુસ્તક હમેશા ધરમાં રાખવાયી બહુજ ઉપયોગી થઇ પડશે. આ પુસ્તક હીંદુ, મુસલમાન તેમજ પારસી—સર્વ કામોને ઉપયોગી છે તેમજ તેનું ઉપયોગીપણુ જોતાં ૩ ઓની કીમત વધારે પડતી નહીજ લેખાશે.

શાળામાં અભ્યાસ કરતી બાળાઓને આવાં પુસ્તકો ઇનામમાં વહેચવાની હમો મજબુત બલામણુ કરીએ છીએ.

ઘણા વખતથી અધીરા બનેલા વાંચકોને ખુશ ખબર.
સખ્યાબધ ચિત્રો સહિત અવશ્ય વાંચો.

પ્રમાદધનની પ્રભુતા અથવા સરસ્વતીચંદ્રનો ઉપસંહાર

(સચિત્ર બીજી આવૃત્તિ)

મૂલ્ય રૂ ૪-૮-૦ વી પી પોસ્ટેજ ભૂદ્ધ

‘સરસ્વતીચંદ્ર’ ની વાર્તામાં અપૂર્ણ રહેલા હરેક પાત્રો આ વાર્તામાં પૂર્ણ દેખાય છે વિનોદની કુસુમનો શુદ્ધ સાર જોવો હોય, પ્રમાદધનની મતિમતિનું પરિવર્તન જોવું હોય, વ્યાપારમાં લક્ષ્મી વસે છે એ સૂત્રનો સાક્ષાત્કાર કરવો હોય, સરસ્વતીચંદ્રના સ્વદેશાનુરાગનો પરિચય પ્રાપ્ત કરવો હોય, કુમુદની પતિભક્તિનો પ્રભાવ જોવો હોય તો આ નવલકથાના આજેજ ગ્રાહક થાઓ. સખ્યાબધ ગ્રાહકોની ઉપરા ઉપરી થતી માગણીને સંતોષવા માટે બહોળા ખર્ચે અમે આ બીજી આવૃત્તિ છપાવવાનું સાહસ ઉઠાવ્યું છે અને આ આવૃત્તિને નયનરંજક કરવા એમાં ખાસ ફોટોગ્રાફિક સુદર ચિત્રો મૂકવામાં આવ્યાં છે આ નવલકથાને વર્તમાનપત્રોએ તથા વાંચકોએ એકઠે અવાજે વખાણેલી હોવાથી એની પ્રશંસા કરવાની જરૂર રહેતી નથી.

મીં ફીરોજશાહ જહાંગીર મરજખાન, એમ એ.
(પીળમ) ની સુદર નાવેલ.

મહોબત કે મુસીબત.

૬૦૦ પાનાનો દળદાર ગ્રંથ—૩૪ પીકચરો. ગાદલ
એમ્પોઝ બાઇન્ડીંગ

કીમત રૂ. ૫-૦-૦ (વી. પી. જુદ.)

આ ચોપડીમાં મીં પીળમ “રીટ સેવનટીન” એટલે
ફુનીયામાં એક ખીલતુ કુસુમ મહોબતના પાડો કેવી રીતે
શીખે છે, અને ગુલાબમાં જેમ કાટા હોય તેમ મહોબતમાં
પણ મુસીબત કેવી રીતની હોય છે તે વણીજ સુદર શૈલીથી
ચીતરી બતાવે છે. મીં પીળમ લખે છે કે “જે એકાંત
નર્મીતાઈમાં સાઠ વર્ષનું એક બુઝોર્ગ માલુસ મઝાદ માને છે
તે સત્તર વર્ષના એક ઉધરતા બચ્ચાને મનથી જીદગીનો
જુલમ છે.” નાની અદર ખ્યાર—પ્રીત, પ્રેમ, વહાલ, હેતના,
જુદા જુદા તબક્કાઓ મીં પીળમે, એની રીતે ગોઠવેલા છે
કે તેમની “Character Study” અને “Character
Drawing” આપણા હૃદયને અજબ રીતે ખેંચે છે.

આ ચોપડીનાં પીકચરો સુબ્બના પ્રખ્યાત આર્ટીસ્ટ
મીં જહાંગીર તારાપોરવાળાએ એટલા આકર્ષક બનાવ્યા છે,
અને ધી લક્ષ્મી આર્ટ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસે તેને સુદર રીતે છાપ્યા
છે, તેથી આ ચોપડીની સુદરતામાં કાંઈ ઓરજ વધારો થાય છે.

તૈયાર છે !

તૈયાર છે !

બહુજ રસદાયક ઐતિહાસિક નવલકથા,

પ્રેમધેલી-પત્તા

કિંમત ૩-૮-૦ વી. પી તથા પોસ્ટેજ ભુકુ.

અનુક્રમણિકા.

પ્રકરણ ૧ હુ વેરની પ્રતિજ્ઞા, ૨ હુ પ્રેમધેલી પ્રણયીનિ,
 ૩ હુ મોહિત થયલુ પતંગીયુ ૪ થુ વીરની વીરતા ૫ મુ
 પુરુષ વેશમાં પ્રમદા ૬ હુ દુર્ગ જીતવાના ફાંફાં ૭ મુ મદદ
 માટે કહેણુ ૮ મુ દુખી બહેનની બહારે ભાષ. ૯ મુ પ્રતિજ્ઞાનુ
 પાલન ૧૦ મુ પ્રતિજ્ઞા ને તોપખાનાનો નાશ ૧૧ મુ
 અણુધારી આકૃત. ૧૨ મુ પ્રણય બંધન. ૧૩ મુ શતરૂ પક્ષમાં
 હોવાનો આરોપ ૧૪ મુ પિજર મુકત પક્ષીઓ ૧૫ મુ
 સુલેહનુ કહેણુ. ૧૬ મુ દુતના સદેશા વિષે મસલત ૧૭ મુ
 પ્રપચ સામે પ્રપચ ૧૮ મુ અરિકદના સૈન્યનાં પરાક્રમ ૧૯ મુ
 અરિકદના સૈન્યના પ્રરાક્રમ (ચાલુ) ૨૦ મુ રઘુવીરસિંહનુ
 જળરૂ સાહસ ૨૧ મુ નાગોરનો બચાવ ૨૨ મુ હર્ષધેલી
 પત્તા. ૨૩ મુ રઘુવીરનુ મરણ ૨૪ મુ વિજય દરબાર ૨૫ મુ
 અરિકદની મહારાણી. ૨૬ મુ રઘુવીર આશ્રમ

“પ્રેમધેલી પત્તા” માટે

અભિપ્રાયો

ગુણસુંદરી, જાન્યુઆરી ૧૯૨૪

“આ પુસ્તકમાં એક ક્ષત્રિય વીરજાળાના હૃદયમાં એક વીર ક્ષત્રિય યુવક પ્રતિ ઉપજેલા પ્રમતી વાર્તા લેખકે ગુથી છે, જેમાં તે બહાદુર ક્ષત્રિયનાં પરાક્રમે અને ઉદારતાનું પણ પ્રશ્ન સનીય ચિત્ર આપવામાં આવ્યું છે વાર્તામાં લેખકે આપેલા પ્રસંગો વાંચતા લાગે છે, કે અન્ય ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ પ્રસંગોનો આધાર લેખકે લીધેલો છે ક્ષત્રિયો અને મોગલોનો મુકાબલો કેટલેક અંશે જોશ ઉત્પન્ન કરે તેવો છે આ પુસ્તકમાં પ્રેમ-પ્રસંગો આલેખવામાં લેખકે સ્તુત્ય સયમ જાળવ્યો છે લેખકનો આવી નવલકથાઓ લખવાનો આ પ્રથમ પ્રયાસ આદરણીય અને ધન્યવાદને પાત્ર છે”

સ્ત્રીબોધ, જાન્યુઆરી ૧૯૨૪.

“આ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના રા. રા. રજીતલાલ હં ૦ પડયા, માર-એટ-લોએ લખી છે તેમનાજ શબ્દોમાં કહીએ તો ‘x x x વાર્તાને મોગલ શહેનશાહ અકબરના સમયમાં મુકી તેને ઐતિહાસિક સ્વરૂપ આપેલું છે, જે તેની અકર્ષકતામાં સારો વધારો કરે છે. તે સાથે લેખકે કુશળતાથી એક ઉપાખ્યાન રૂપે હિંદુ સંસારનો એક વિકટ પ્રશ્ન-વિષવાજીવનનો-ચર્ચેલો છે’ હિંદના લઘાયક યુગમાં સ્ત્રીઓ પણ પોતાના પતિને ને પોતાના બાંધવોને સ્વદેશના કાર્ય માટે કેવી મદદ કરતી હતી તેનો આગેહુજ ચિતાર આપવાનો આ નવલકથામાં પ્રયત્ન કર્યો છે. લેખકનું આ કથન અમને યથાર્થ લાગે છે

થોડા વર્ષો ઉપર નવલકથાના નામ નીચે ગુજરાતી સાહિત્યમાં કયરો વિશેષ છપાતો હતો, તે પ્રવાહ હવે ઓછો થયો, તેને બદલે આવા શિષ્ટ લેખકોને હાથે નવલકથાઓ લખાય અને છપાય તે આવકારદાયક છે, આ નવલકથા વાર્તાની સાથે ચાલુ જમાનામાં ચર્ચાતા વિષયોને અંગે પણ સ્ત્રીઓને વાચવા યોગ્ય છે છપાઇ, બધિણી મુબઇની સુશોભિત અને સુદર છે ”

ચુટી કાઢેલાં ઉપયોગી પુસ્તકોનું લીસ્ટ.

છુપા સસારીક દુ બ દરદો .	૪	૮
પટેલ્સ એન્જનીયર્સ' હેન્ડ બુક	૫	૦
ગુજરાતી શબ્દાર્થ સીધુ	૫	૦
ગુજરાતી કેહેવત સંગ્રહ	૪	૦
અમર ચરીત્ર ભાગ ૧-૨-૩-૪ .	૧૬	૦
સરસ્વતીચંદ્ર ભાગ ૧-૨-૩-૪	૧૨	૧૨
સતીધર્મ પતીસેવા ભાગ ૧-૨	૫	૮
પતીવ્રતા સતીઓ (સચીત્ર)	૩	૮
પકવાન પોથી અથવા પાકશાસ્ત્ર (વેજીટેરીયન) .. .	૩	૦
ભરત ગુથણ ..	૨	૦
વેતરવા તથા સીવરાની કળા ...	૨	૦
ગુથણ કળા ભાગ ૨ જો તથા ૩ જો .	૫	૦
કરણ ધેલો . ..	૨	૮

કથાસરીત સાગર ભાગ ૧-૨	૬	૦
નવલ ગંગા. ભાગ ૧-૨	...	૪ ૦
પ્રેમાનંદ કાવ્ય	...	૫ ૦
મણી અને મોહન .	..	૨ ૮
પ્રવીણસાગર મહોટા અસલી. સચીત્ર .	૧૨	૦
પ્રેમદેવી પત્તા .	૩	૮
ભક્તમાલ	૨	૮
કાવ્ય માધુર્ય	૨	૮
પચીકરણ .	..	૨ ૦
નીલમ માણેક. ભાગ ૧ થી ૮	૧૨	૦
મેઘદુત	..	૩ ૦
વાલ્મીકી રામાયણ .	૭	૦
શકરાચાર્ય પચરત્ન	...	૧ ૪
કુંદન અને કુંસુમ. ભાગ ૧ થી ૮	૧૦	૦
નીલમ માણેકની સતતી ભાગ ૧ થી ૪	૪	૦
લીલાવતી જીવન કલા	૧	૮
ઝાસીની રાણી .	૩	૦
ગુજરાતની જુની વારતા .	૩	૦
પૃથ્વરાજ ચૌહાણ અને ચંદ્રચરદાસ	૩	૦
વહુને શીખામણ .	૧	૪
સતી મડળ ભાગ ૧-૨	..	૭ ૦
પચરત્ન ગીતા, . .	૨	૦
ગૃહવ્યવસ્થા .	૧	૦
સ્ત્રી હીત રીલાફ	૪	૦
વનીતા વીનોદ .	૨	૮

કુસુમાવલી	...	૧	૧૨
અરેબીયન નાઇટ્સ	.	..	૧૦ ૦
ચક્રવર્તી હમીર		..	૩ ૮
વીશ્વ મોહીની ભાગ ૧ થી ૮	...	૧૬	૦
ભારત લોક કથા ભાગ ૧ થી ૯	.	૧૮	૦
ભોજ અને કાલીદાસ	.	૪	૦
વસંત વીજ્ય ભાગ ૧-૨-૩-૪		૧૩	૦
વેરની વસુધાત	...	૩	૮
પાટણની પ્રભુતા		૨	૮
મારી કમલ્લા અને બીજી વાતો		૧	૮
વીર અને વીરપુત્ર	.	૩	૦
વીવીધ સુખાભાસ ..		૩	૦
બીજા ચરીત્ર	..	૩	૮
મનોરમા	૨ ૦
બલ્લવાનો છત્રીદાસ		૪	૦
ગુલમદન	૩ ૦
હીદુસ્તાનની તીર્થ યાત્રા...		૭	૦
મુબિનના મહાશયો (સચ્ચીત્ર)	.	૧૦	૦
વેર વસુધા ભાગ ૧-૨-૩-૪	...	૧૨	૦
ભતૃહરી નાટક (સચ્ચીત્ર)		૨	૮
કૈલાસ માનસ સરોવર		૨	૮
મધુ રાણી	૩ ૦
પ્રમાદધનની પ્રભુતા (સચ્ચીત્ર)		૪	૮
વહેમી વનીતા	...	૨	૮
મોહ્યત કે મુસીબત (સચ્ચીત્ર)	...	૫	૦

કલાપીનો કેકારવ .		૪	૦
કુળતુ વહાણુ .		૪	૦
સૈનીકની સુદરી .	..	૪	૦
શ્રીમતી વીજયા	૩	૦
મણીકાન્ત કાવ્યમાલા		૪	૦
દુનીયા કે દોજખ ?		૩	૦
રતનલોજનુ રમખાણુ		૨	૮
ખેમાન સગ્રહ		૫	૦
અનમ મોહીની ...		૩	૮
સંસાર દર્શન (સચીત્ર)	.	૩	૮
બેદીલ કે બેવફા ?	.	૨	૮
મુશકીલ આશાન.		૩	૮
સળેમનો ભોમ .	..	૩	૦
સમરક દનો શાહનદો	.	૨	૦
રજપુતોની રમણી	.	૩	૦
મહારાજ પ્રતાપાદિત્ય	.	૨	૮
ભુવન મોહીની અથવા જગતની જ્યોતી		૨	૮
વીનાશીની વામા (સચીત્ર)		૩	૦
મોતી ઝૈરી ..		૨	૮
સતી ત્રિવેણી	૧	૮
કુખીને દીલાસો ભાગ ૧ થી ૬		૪	૮
ગુલીસત્તાનનુ ગુલ ..	.	૫	૦
કબીરવાણી		૩	૦
ચાલીસ ચહેરાનો માણસ ..		૩	૮

સ્નેહ લગ્નની મુદ્રી ભાગ ૧-૨	...	૩	૮
કુટુંબીનું કારરથાન ભાગ ૧-૨		૫	૦
દુર્ભાગી દારા ખડ ૧-૨-૩		૩	૮
ભય કર બેદ. ભાગ ૧-૨		૨	૮
શેરલોક હોમ્સના સાહસકર્મે		૨	૦
આત્માનો ખમ્મનો	.	૨	૦
ચમત્કારીક ખુન	...	૨	૦
વીચીત્ર જગત. ભાગ ૧-૨	...	૬	૦
અદ્ભુત લુટારો		૩	૮
સફેદ દગ		૪	૮

તૈયાર છે!

તૈયાર છે!

નવ ગ્રંથ વિધિ અને પાર્થીવ પૂજન,

લેખક તથા પ્રકાશક,

ગ. સ્વ. વિમલાગૌરી મગનલાલ

તથા

ગ. સ્વ. લલિતાગૌરી શામરાવ.

આ પુસ્તકના વિષયોના મૂળ સંસ્કૃત શ્લોકોની ભાષા સંસ્કૃતજ રાખવામા આવી છે પરંતુ સર્વ કોષ્ટ ગુજરાતી વર્ગને વાચવામા સરલ પડે એ હેતુથી તેની લિપિ ગુજરાતીમા રાખવામા આવી છે અને ત્યાર પછી તેનો અર્થ સમજવા માટે તેનો તરજુમો પણ આપવામા આવેલો છે

આમાં આપેલો જ્યોતિષનો વિષય તે જનસમુદાયને સામાન્ય રીતે ઉપયોગી થઈ પડે તેટલોજ આલભ્યોધમાંથી લેવામાં આવ્યો છે અને તે અર્થ સહિત આપવામાં આવ્યો છે અને માફીના સ્તોત્રો વિગેરે નિત્ય પાઠ માટે ઉપયોગી થાય તેટલા માટે તે તે સાથે આપવામાં આવેલા છે

કિંમત રૂ. ૧) બહારગામ માટે પોસ્ટેજ, તથા રજીસ્ટર

સાથે રૂ. ૧૧.

વિષયોની અનુક્રમણિકા

વિષય	પૃષ્ઠ	વિષય	પૃષ્ઠ
પ્રાત કાળની પ્રાર્થના	૧	મંગલનું દાન	૧૪
દ્રવતા	૨	મંગલનો પાઠ	૧૫
શિવની સ્તુતિ	૨	સારા શુકલનું ફલ	૧૬
સારા સૂર્યનું ફલ	૫	નડતા શુકલનું ફલ	૧૬
નડતા સૂર્યનું ફલ	૬	શુકલનો મત્ર	૧૭
સૂર્યનો મત્ર	... ૬	શુકલનું દાન	૧૭
સૂર્યનું દાન	.. ૭	શુકલનો પાઠ	૧૮
સૂર્યનો પાઠ	. ૭	સારા ગુરુનું ફલ	૧૮
સારા ચંદ્રનું ફલ	. ૯	નડતા ગુરુનું ફલ	. ૧૯
નડતા ચંદ્રનું ફલ	૧૦	ગુરુનો મત્ર	૧૯
ચંદ્રનો મત્ર	૧૧	ગુરુનું દાન	૨૦
ચંદ્રનું દાન	૧૧	ગુરુનો પાઠ	૨૦
ચંદ્રનો પાઠ	૧૨	સારા શુકલનું ફલ	. ૨૧
સારા મંગલનું ફલ	૧૩	નડતા શુકલનું ફલ	૨૨
નડતા મંગલનું ફલ	૧૩	શુકલનો મત્ર	... ૨૨
મંગલનો મત્ર	૧૪	શુકલનું દાન	. ૨૩

વિષય	પૃષ્ઠ	વિષય	પૃષ્ઠ
રુકનો પાઠ	. ૨૩	કેતુનો પાઠ	. ૩૮
સારા શનીનું ફલ	૨૪	અહના ફળનો નિયમ	. ૩૯
નડતા શનીનું ફલ	૨૪	અહોનો એકરાશી ભોગવ-	
શનીનો મત્ર ...	૨૫	વાનો સમય	૩૯
શનીનું દાન	. ૨૫	આલતી દિનદશા જોવાનું	
શનૈશ્વરસ્તવરાજ	. ૨૬	કોષ્ટક	૪૦
શનીની નાની પનોતીનું ફલ	૨૬	દશાનું ફલ	૪૨
રાનીની મોટી ૭૧ વર્ષની		૧૫૮૮ દોષ વિચાર	.. ૪૨
પનોતી જાણવાની રીત	. ૨૬	ગત વસ્તુનો લાભાલાભ અને	
શનીનો પાઠ ૩૨	તસ્કર વિચાર	૪૭
સારા રાહુનું ફલ	.. ૩૪	ચોર કોષ્ટક હશે તે જોવાનું	
નડતા રાહુનું ફલ	૩૪	કોષ્ટક	.. ૪૯
રાહુનો મત્ર ...	૩૫	મન્દ્રમોક્ષ	. ૫૦
રાહુનું દાન	૩૫	મહિમ્નનો પાઠ	૮૭
રાહુનો પાઠ	૩૬	પાર્થિવ પૂજા...	૧૦૩
સારા કેતુનું ફલ	૩૭	સિખરણી વૃત	... ૧૧૦
નડતા કેતુનું ફલ	૩૭	૪૨૨ની સર્વદર્શી પૂજા	૧૧૧
કેતુનો મત્ર	.. ૩૭	પ્રાર્થના	૧૧૨
કેતુનું દાન	૩૮		

સાંજવર્તમાન, તા. ૫ પી જન્યુઆરી ૧૯૨૪.

નવગ્રહ વીધી અને પાર્થિવ પુજન

માટે અભિપ્રાય.

આ ધાર્મિક પુસ્તક નડીઆદગાંધી બેહેનો મગા સ્વરૂપ
વીમળાગઢરી મગનલાલ અને મગારવરૂપ લલીતાગઢરી

શામરાવે રચીને આહેર પાડ્યું છે આયાવર્તમાં જનસમાજનો ધારમીક વૃત્તી આગળના જેવી ઉચ્ચ સ્થીતીમાં હમણાં નહીં હોવાથી શાસ્ત્રોના વીષયોના જ્ઞાનમાં સ્ત્રી પુરૂષો હાલના સમયમાં બધાં પછાત પડી ગયલા જેવામાં આવે છે જનસમાજની એ મદ પડેલી ધારમીક મનોવૃત્તીને સતેજ કરીને ધર્મ માટે લોકોમાં ઉલટ ઉશ્કેરવાની શુભ નોંધાથી આ પુસ્તક એ બેહેનોએ લખેલું છે હીંદુ ધર્મના સર્વ પુસ્તકો સંસ્કૃત ભાષામાં લખાયલા હોવાથી ધર્મ પ્રવૃત્તી માટે એ ભાષા અગત્યની છે, પણ કાળચક્રના બળે એ ભાષાનો પ્રચાર સામાન્ય વર્ગમાં હવે બહુ ઓછો થઇ ગયલો જેવામાં આવે છે તેથી આ પુસ્તકમાં મુળ સંસ્કૃત સ્લોકો તેના ગુજરાતી અર્થો સાથે ગુજરાતી લીપીમાં આપવામાં આવ્યા છે કે જેથી સંસ્કૃત ભાષાના જ્ઞાનથી ગુજરાતી વાચક વર્ગને વાચવાનું અને સમજવાનું સરળ પડે. અને સ્ત્રી પુરૂષોમાં ધર્મ પ્રવૃત્તી થવા પામે આ પુસ્તકમાં શીવસ્તુતી, ગ્રહોનાં સારાં નકારાં ફળ, તથા સ્તોત્રો, દીનદશા, પીત્રાદી દોષ, ગત વસ્તુ વીચાર, ગજેન્દ્ર મોક્ષ તથા શીવ મહીમનસ્તોત્ર, એ જનહીતકારક ધારમીક વીષયો ચુટી કહાડીને સમાવવામાં આવ્યા છે આ ચોપડીમાંનો જ્યોતીષનો વીષય બાળશ્રોધ જ્યોતીષમાંથી લેવામાં આવ્યો છે જનકલ્યાણનો હેતુ હઠડે રાખીને આવું એક ઉપયોગી પુસ્તક રચવા માટે તેના લેખક તથા પ્રકાશક બેહનોને ધન્યવાદ થટે છે આ પુસ્તક મુબઇ મધ્યે પ્રીન્સેસ આંટમાં મેસર્સ એન એમ ત્રીપાઠી એન્ડ કંપનીમાં મળે છે

“ગપ સપ” માર્ચ ૧૯૨૪ નો અભિપ્રાય

“ગ૦ ૨૧૦ (વિમનાગૌરી મગનલાલ તથા ગ૦ ૨૧૦ સ્વ૦
 તલિનાગૌરી શામરાવ, જેઓએ થોડા વખતની વાત ઉપર
 ‘પાકશાસ્ત્ર’ યાને અનુકૂળ શાકની ઉપ્યોગી પકાન પોથી
 બાહેર પાડી હતી, તેઓએ હાલમાં ‘નવ ગ્રહ વિધિ અને
 પાર્થિવ પૂજન’ એ નામનું એક બીજું ઉપ્યોગી પુસ્તક
 બાહેર પાડ્યું છે આ નવા પુસ્તકમાં ઉપલા ગાનું લેખકોએ
 જ્યોતીશ વીધાના નવાજ ખેતરમાં પોતાની કલમ દપનાની
 છે, શરૂઆતમાં શીવસ્તુતીના સ્તોત્રો આપ્યા પછી ગ્રહોનાં
 સારા નહારા ફળ, સ્તોત્રો, દીનદશા, પીત્રાદી દોષ, ગત વસ્તુ
 વીચાર, વગેરે વિષયો હાથ ધર્યાં છે જુદા જુદા ગ્રહોની શાતી
 માટેના મંત્રો તથા કરના જોષ્ઠતા દાનની વીગતો તેમજ પાઠો
 પણ આપ્યા છે ખોવાયેલી યા ચોરાયેલી વસ્તુ કંઈ દીશ્વાએ
 મળે છે અને કંઈ શાતીના ચોરે તે લીધી છે તે વગેરે બહુ
 વાની રૂઢી પણ જ્યોતીશના આધારે સમજાવી છે જ્યોતીશ
 વીધાના શોકીનો માટે પુસ્તક ઉપ્યોગી છે અને તે રચીને
 બાહેર પાડના માટે મજકુર બાનું લેખકોને ધન્યવાદ થયે છે”

વીર અને વીરપૂજ.

ભારત વીરોના નવ સુદર ફોટા સહિત

આ પુસ્તકમાં દુનિયાના મહાન્ નરવીરોના જીવનચરિત્રો અર્થાં તેમની વીરપૂજા આદરી, ભારતવર્ષીય પ્રાચીન તથા અર્વાચીન વીર જેવાકે મહાન્ યોગી શ્રી કૃષ્ણ, બાળી કવિયજ્ઞ ગીસ તોડ દત્તા, કવિવર રવિન્દ્રનાથ ટાગોર, ગુર્જર સમર્થ લેખક ગોવર્ધનરામ, મેવાડના વીર પ્રતાપી મહારાણા પ્રતાપ. મહારાષ્ટ્રના રાજનીતિના નાના ફકતવીસ તથા અખિલ આર્યાવર્તના સાપ્રત કર્મવીર ગાંધીજી, વિજ્ઞાન શાસ્ત્રી જગદીશચંદ્ર બોઝ, તથા લોકમાન્ય ટીલક વીજેરેના જીવનો, ઉપદેશામૃતો, તથા તેમના દેશપ્રીતિનાં મનોરાજ્યો, આનંદ અને ઉત્સાહના શાંતિ નાદો, ઉત્કર્ષની જ્યોત્ષ્ણાઓ, કાળો તથા લેખો વિગેરે સંગ્રહી ઉત્કૃષ્ટ વાંચન સાથે વિવિધ જ્ઞાનનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે આ પુસ્તકનો પ્રાસ્તવિક ભાગ સમાલોચકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ છે સુદર આકર્ષક તથા વીરોના નવ કીર્મતી ચિત્રો સાથે તૈયાર થતા આ પુસ્તક માટે વિદ્વાનો તેમજ સાક્ષરોના ઉત્તમ અભીપ્રાયો મળેલા છે

કીર્મત ફો. ૩-૦-૦.

કવિવર રવિન્દ્રનાથ ટાગોરકૃત પુસ્તકો.

કુમુભ વાડીનો માલી .	૦ ૧૨ ૦
મધુરાણી	૩-૦-૦
વિશ્વભારતી ...	૧-૦-૦
ચિત્રાંગદા.	૦-૧૨-૦
ડાકઘર.	૦-૮-૦
ચોખેરવાલી; ભાગ ૧-૨ સામાજિક નવલકથા	૨-૮-૦
કુળતુ વહાણ—સામાજિક નવલકથા	૪-૦-૦
ગોરા; ભાગ ૧-૨ „ „ ...	૭-૦-૦
ટાગોરની ટુકી વાતો, ભાગ ૧ લો .	૧-૪-૦
„ „ ભાગ ૨ જો	૨-૦-૦
શિક્ષાનો આદર્શ (શિક્ષણને લગતા નિબંધો)	૧-૦-૦
સ્વદેશ (સ્વદેશને લગતા લેખો) .	૧-૦-૦
ગીતાંજલી .	૧-૪-૦
મુક્તધારા—(સાંકેતિક નવીન નાટક) ...	૦-૮-૦

વૈદકનાં પુસ્તકો.

	રૂ	આ
ભાવ પ્રકાશ .	૧૫	૦
શુશ્રુત સહિતા. (મૂલ તથા ગુજરાતી ભાષાતર)	૧૦	૦
માધવ નિદાન	૨	૮
ગુજરાતી મટીરીયા મેડીકા .	૮	૦
આર્ય બિપક્ષ .	૪	૮
ધર પૈદુ	૬	૦
આરોગ્યની કુચી	૧	૪
જીવન રસાયન શાસ્ત્ર	૧	૮
નારી ટેલ તત્ત્વ	૧	૪
હુપા સ સારીક દુ ખ દરદો...	૪	૮
વૈદક વિજ્ઞાનચક્ર .	૧૫	૦

(સચિત્ર) વાર્તામાળા.

નીલમ-માણેક-ભાગ ૧ થી ૮ આખો સેટ	રૂ	૧૨-૦
નીલમ-માણેક, સન્તતિ-ભાગ ૧ થી ૪	...	૪-૦
નિરજની અથવા વરધેલી વનિતા	.	૩-૦
મધુરી અથવા પ્રેમધેની પ્રમદા		૪-૦
મ દારિકા અથવા મદધેની મનોરમા .		૩-૮
સહચરી અથવા રત્નધેલી સુદરી		૨-૮
ચન્દ્રકળા .	..	૨-૮
ઝેરીસ્ટરનો ઝેરી .		૨-૮
આક્રેસ ઝેરીસ્ટર		૨-૦

શાન્તિ-પ્રિયા	...	૩-૦
નવન ગ્રામા ભાગ ૧-૨ (સાથે બાધિના)		૪-૦
મહાદુર કલો , ૧-૨ , ,		૪-૦
લાલન વણ્ણમરી	.	૨-૦
પૃથુકુમાર		૨-૮
મહિલા સમાજ		૨-૦

અતિશય સરળ, સુવાચ્ય. સદુપદેશપુર્ણ અનુપમ
અદ્વિતીય ગ્રંથ

કેવળ જીજ્ઞાસેટ સિદ્ધકે છે વહેલો તે પહેલો !

ભારતાર્થ પ્રકાશ અથવા મહાભારત.

(એક દર અઢાર પર્વમાં આ બૃહદ્ ગ્રંથ સપુર્ણ તૈયાર છે)

આ મહાભારત ગ્રંથની જાહેર ખર્ચ માટે કાંઈ લખવું એ સુવર્ણપર ઢોલ ચઢાવવા બરાબર છે શોકદુઃખમય સસાર સાગરમાંથી તરી જવા ઇચ્છનાર, આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિના ત્રિવિધ તાપમાંથી મુક્ત થવાની અભિલાષા રાખનાર, ધર્મ, નીતિ, વ્યવહાર આદિ સર્વ પ્રકારનું જ્ઞાન મેળવવા ઇચ્છનાર, આલોકને સુધારી પરલોકમાં શાશ્વત શાન્તિ મેળવવા ઇચ્છનાર પ્રત્યેક મુમુક્ષુ જનને માટે આ ગ્રંથ અનુપમ સલાહકાર કેવા શિક્ષાગુરુ છે ગુજરાતી વાંચકોને આવા એક અમુલ્ય પારસ-મણિરૂપ ગ્રંથનો લાભ મળે એવી ઇચ્છાથી અમે પુષ્કળ સાહસ અને જોખમ ખેડી સપુર્ણ મહાભારત પ્રસિદ્ધ કર્યું છે તથા તેના કેટલાક પર્વોની તો જીજ્ઞાસુ નકલો સિદ્ધકે રહેલી હોવાથી

વક્ત્ર ન કરનારને કદાચ પસ્તાવું પડશે. આ મહાભારત તદ્દન સપુણ્ય અને શુદ્ધ હોઈ જાણ સરળ-સર્વે કોઈ સમજી શકે એવી છે દરેક પર્વ સારા ચીકણા ગ્લેઝ કાગળ ઉપર છાપેલું હોઈ મજબુત પુઠું કરવામાં આવ્યું છે

પર્વ ૧ છુ આદિ પર્વ .	૫	૦	૦
„ ૨ જી સજ્જા „	૨	૦	૦
„ ૩ જી વન „	૫	૦	૦
„ ૪ થુ વિરાટ „ ..	૩	૦	૦
„ ૫ મુ ઉદ્યોગ „	૪	૮	૦
„ ૬ કુ ભીષ્મ „	૩	૦	૦
„ ૭ મુ દ્રૌપદ „	૫	૦	૦
„ ૮ મુ કર્ણ , .	૩	૦	૦
„ ૯, ૧૦, ૧૧ શક્ય, સૌત્તિક અને ઓ પર્વ .	૩	૦	૦
„ ૧૨ મુ શાંતિ પર્વ ભાગ ૧ બો	૫	૦	૦
„ ૧૨ મુ શાંતિ પર્વ ભાગ ૨ બો	૬	૮	૦
„ ૧૩ મુ અનુશાસન પર્વ	૪	૦	૦
„ ૧૪ મુ આશ્વમેધિક „ ..	૨	૦	૦
„ ૧૫ થી ૧૮ આશ્રમવાસિક, મહાપ્રસ્થાવિક, મૌસલ અને સ્વર્ગારોહણ	૨	૦	૦

મળવાનું ઠેકાણું :—

એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની.

કાન્યાગ્રી રોડ, મુબમ

સને ૧૯૨૪ ની સાલ તમને કેવી રીતે જશે તેની
સમજ આપનાર પુસ્તક.

“વર્ષ-પ્રબોધ.”

સને ૧૯૨૪ સાલનું સશસ્ત્ર ભવિષ્ય.

(સંપાદક-જ્યોતિર્વિદ્-રામ નારાયણ.)

સને ૧૯૨૪ સાલનું જ્યોતિષશાસ્ત્રના આધારે “રાષ્ટ્રીય
ભવિષ્ય.” દરેક દહાડાના શુભાશુભ યોગ અને મુહુર્ત, પુર્વ
અથાનુસાર વ્યવહારોપયોગી વસ્તુની તેજ-મદી વિગેરે વિષયો
વર્ષ-પ્રબોધમાં આપેલા છે શિવાય જન્મરાશિ અગર લગ્ન
રાશીથી “બારરાશીને” દરેક મહિનાના ગ્રહયોગ કેવા છે, તે
સમજી શકાશે તેથી આ પુસ્તક દરેક મનુષ્યને ખરીદવા
લાયક છે

કિંમત રૂ. ૦-૧૦-૦.

પોસ્ટેજ તથા રજીસ્ટર ખર્ચ સાથે રૂ. ૦-૧૪-૦.

મળવાનું ઠેકાણું —

એન. એમ. ત્રપાઠી એન્ડ કંપની.

કાલબાદેવી રોડ, સુબધ.

શ્રી-પુરૂષનો સાચો સલાહકાર વિવેક વિલાસ સચિત્ર.

આજે પાંચમીવાર પ્રકટ થાય છે અને અમારા ૨૭
સ્તરમા હજારો ગ્રાહકોના નામ ગ્રાહક તરીકે અગાઉથી
નોંધાયેલ છે પરચુરણ ખરીદનારા ભાઈઓએ પહેલી
તકે આવી આ અથ જોઈ જવો અને પસંદ પડે તો
તેજ વખતે ખરીદી લેવો. કોઈ પુછશે કે આ વખતે
કંઈ ખાસ ખુશી છે ખરી ?

જવાબમા એટલું જ જણાવવાનું કે પહેલી ચાર આવૃ
ત્તિઓ કરતા આમા મનુષ્યની દશદિશાઓ સચિત્ર, હિંદુ
શાસ્ત્રાનુસાર શુકનશાસ્ત્ર અને યુરોપની ધરાને ધ્રુવવનાર
મહાન નેપોલીયનનું રમણશાસ્ત્ર પણ ઉમેરવામા
આવ્યું છે, જેનો ઉપયોગ એક વૃદ્ધથી લઈ બાળકો
સુદ્ધા પણ સહેલાઈથી કરી શકે

આ અથમા શુકનશાસ્ત્ર, રતિશાસ્ત્ર, સામુદ્રિકશાસ્ત્ર,
દર્શનશાસ્ત્ર, નિતિશાસ્ત્ર, વૈદિકચર્યા, જ્યોતિષશાસ્ત્ર, ઉપ-
રાત ધર્મશાસ્ત્ર, આચારવિધિનો તો એક મોટો સમુદ્ર
છે અને તે વાત તો ક્યારનીયે પુરવાર થઈ ચુકી છે.

લગભગ ૫૦૦ પાનાના દળદાર-સુદર ચિત્રોથી
ગેરેપુર અથની કીમત ઓછામા ઓછી હોઈ શકે તેટ-
લ્યજે રાખવામા આવી છે અર્થાત્ રૂ. ૩-૦-૦ પોસ્ટેજ
રવિ અલગ આ અંથ અમારા સિવાય બીજા કોઈના
૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૬

નવી ગઝલોના વધારા તથા સુધારા સાથે નવી આટલી
બદલ પડી છે !

સચિત્ર મણિકાન્ત કાવ્યમાળા.

બોધક ગઝલોના ભંડાર ! પુષ્કલ સુદર ચિત્રો !

નનિ, ભક્તિ શગર, વૈરાગ્ય તથા પ્રસ્તાવિક કાવ્યોથી
ભરપુર હોય કાગળો ઉપર છાપેનું પાકી બાધણીનું સોનેરી
પાંચ નામનાળું દળદાર પુસ્તક મુલ્ય રૂ. ૩-૮-૦

લાયબ્રેરી માટે વારતાનાં પુસ્તકો.

ગુલીસ્તાનનું ગુલ	૩૧	૫-૦-૦
રીઝમડ વીલાનો વારસ		૨-૮-૦
આઈતાપર કોઈતુ	.	૫-૦-૦
માકી ચાવત્રો		૪-૦-૦
ટોચકા સમ્રાટ		૪-૦-૦
જહુ ગોરાણી	.	૪-૦-૦
ભુલ ભુલામરી	..	૪-૦-૦
અકલના સમુદર	.	૪-૦-૦
મુબઈથી કાશમીર	..	૪-૦-૦
ખેમાન સમ્રાટ	.	૫-૦-૦
ખુશ દર્પણ	.	૪-૦-૦
રંગ ભુમી ઉપર રખડ	.	૪-૦-૦
ગુલવાડીનું ગુલાબ		૩-૮-૦
તાલેવ તની તેહમી	.	૫-૦-૦
મળવાનું ઠેકાણું-એન એમ. ત્રીપાઠી એન્ડ કું કાળબાદેવી રોડ, મુબઈ.		

ઘણીજ થોડી નક્કલો સીલકમાં છે ! !
મી० ફીરોઝશાહ બ. મરઝબાન એમ. એ નુ પુસ્તક

આઘતાં પર કોઠતું.

વાર્તા પારસી સસારી છે અને જીવતાં ૨૮ ચીત્રો
એમાં વાત કરતાં બેસાડેલાં છે

૭૦૦ પાનાનું દલદાર પુસ્તક.

વારતાના શોખીનો માટે

એક નોવેલ્ટી છે.

તમારી લાયબ્રેરીની અનુપમ શોભા છે

કી० રૂ. ૫ વી. પી. પોસ્ટેજ જુદું.

વસંત વિજય

યાને

ચઢતી પડતીના ચમત્કાર.

ભાગ ૧ થી ૪.

તમારે ઘટનાચક્રના બનાવો વાંચવા હોય, દુરાચરણી
માણસોના કારસ્થાન જાણવા હોય, સ્વદેશ સેવાનું જ્ઞાન મેળવવું
હોય અને સ્વદેશ સેવાને માટે અદ્ભુત આશ્ચર્યકારક પરાક્રમ
કરી રહેલા વીર નરોના પરાક્રમ જાણવા હોય તો તરતજ
આ પુસ્તકના ચારે ભાગ ખરીદો

કિંમત રૂ. ૧૩.

વી. પી. પોસ્ટેજ જુદું.

ઘણીજ થોડી નફલો સીલકમાં છે.

“શૈર સોદા

અને

શૈર બજાર.”

નૌર સદામા નાણુ રોકનારા સાહેબો માટે અત્યાર સુધી નહિ
કદપેનુ, નહિ સમજેલુ, નહિ પ્રગટ થયેલુ, ઉમદા વૉલ્યુમ

લખનાર — શાવકશાહ દારાશાહ શરૉફ
(શૈરબજાર)

(સખ્યાબધ ચિત્રોથી સુશોભીત આટ્પેપરપર છાપેલુ પુસ્તક)

આ પુસ્તકમા શૈર બજારના સોદાઓનુ તથા તેના
શરઆતથી આજ સુધીના ઇતિહાસનુ સચોટ વર્ણન આપ
વામાં આવ્યુ છે શૈર બજારનો ધધો કરનાર તથા તે સબધીની
માહિતી મેળવવાની ઇચ્છા રાખનારને આ પુસ્તક એક મિત્રની
ગરજ સારે તેમ છે આ પુસ્તકમા ૧૮૬૪-૬૫ ના શૈરમેનિયાની
વિગત પણ પ્રસિદ્ધ કરેલી છે તે ઉપરાંત મુબાઇનો પુરાણો
ઇતિહાસ, લેવડદેવડ કરનારી પહેડીઓ પ્રેમચંદ રાયચંદની
કારકીર્દી, પેસ્તનજી શ્રાફની કારકીર્દી, પુરાણી મુબાઇ બેક
અને તેની પડતીનાં કારણો, બેકબેની યોજના, બોર્ડના કાયદા
કાનુનો, દલાલનુ કાડ, મરનાર અને નાદાર દલાલના કાડની
વ્યવસ્થા, વાયદાના સોદાની પતાવટ, ટ્રાન્સફર સબધી સુચનાઓ
ઇન્ડિઅન એક્સચેન્જ, સ્ટામ્પ ડ્યુટી વગેરે અનેક ઉપયોગી
વિષયોનો આ પુસ્તકમાં સમાવેસ થયેલો છે

મુદ્ર્ય માત્ર રૂ ૩-૮-૦ વી પી પોસ્ટેજ જુદુ

જે માગે તે અચુક મેળવવુ હોય તો

અને

બન, લવિષ્ય અને વર્તમાનમા દરેક કામમા વિજય અને
ફતેહ મેળવવા હોય તો

વિજયકુળા સચિત્ર વાંચો

કર્તા રા. રા શાકરચંદ્ર માણેકચંદ્ર ઘડીયાલી

ગુજરાત વિદ્યાપીઠે સામાન્ય પુસ્તકાલય માટે
અને

વડોદરા રાજ્યે, રાજ્યનાં સામાન્ય પુસ્તકાલયો માટે
આ પુસ્તકને મળુરી આપાં છે

આ પુસ્તક વાચશે તો તમે અને તમારા કુટુંબીઓ સુખી થશે '
લવિષ્યની પ્રજા સુખી થશે, દરેક સુખી થશે

આ પુસ્તકમાં નીચે જણાવેલી આખતો લખાણથી
સમજાવવામાં આવી છે

વિજય એટલે શુ, વેપારી શ્રામ તો, વિજયી કેણુ,
કટાણતા નહિ, વર્તમાનનો નિચાર, શક્તિઓનો ઉપયોગ,
મનને કાણુમા લાવવાની ક્રિયા, મનુષ્ય સન્નિગોનો ગુલામ નથી,
મનની અપુવ શક્તિ, શ્રદ્ધા, નિચારો પ્રમાણે આકાર,
મહત્ત્વકાક્ષા, ઉત્સાહની જરૂર, જીહ્વા શરીર, નાભુક શરીર,
સત્યાગ્રહ, ઉતાવળા ના થાઓ, સાવધપણાની જરૂર, બીકણુ-
પણાના સામે થવાની કળા, ડહાપણુ, આત્માની બારી, આખનો
ઉપયોગ, શરીર પર વિજય મેળવનાની ક્રિયાઓ, મનુષ્ય પદ્ધિ
પરિનાનો પથો, હડપચી, જડગા, હોઠ, નાક, ગાલ, ગરદન,

અવાજ, કાન, કપાળ, ચેહેરો, વાળ, હાથ, હાત વીગેરે
પરથી મનુષ્ય ઓળખવાની કળા, પરીક્ષા કરતા રાખવી જોઈતી
સાવચેતી, પૈસાદાર કેમ થવાય ?—બાહોશી કેમ મેળવવી
રચનાત્મક કાર્યો, નાના કામો, શેઠ અને નોકર, સ્વભાવ પર
કાણુ મેળવવાની કળા, પૈસો પૈસાને ખેંચે છે, અમત્યના કામજો,
જડવાદના દુર્ન્યાયા, મનોવિકારની ક્રિયા, બાહોશી એટલે શું ?
તમારે કેવા થવું ?—નવી પીછાણુ કેવી રીતે થાય, આત્મવિશ્વાસ
વધારવાની ક્રિયાઓ, તદુરસ્ત થવાની કળા, આયુષ્ય લાંબાવ-
વાની કળા, ટેવો પર વિજય મેળવવાની કળા, મો અને નાકની
ક્રિયાઓ, ભુલો પર વિજય, દોલતપર વિજય, ખરો વિજય
કીમત રૂ ૨ (વી. પી તથા પોસ્ટેજ ખર્ચ જુદું)

તિષ્ઠ-ગુપ્ત

યાને

કેવળ કામને શરણે.

કિંમત રૂ ૨-૮-૦

(વી. પી. તથા પોસ્ટેજ જુદું)

સમ્રાટ અશોકના વખતની રાજખટપટો, સુદર ચિત્રોથી
સચિત્ર વાર્તા એટલી તો રસમય અને હૃદયગમ છે કે જ્યાં
કરોને વાચકવર્ગને બહુજ આનંદદાયક થઈ પડશે એમાના
પાત્રોમા સમ્રાટ અશોક—હિન્દુખલ અને સ્વેચ્છાચારી અશોક
એક ધર્મના રથ ભ તરીકે બૌદ્ધધર્મી ક્યારે બન્યો અને ક્યા
સંજોગમા તેને આધ્યાત્મિક જ્ઞાન પેદા થયું, કામધિ તિષ્ઠરક્ષિતા

નીચ હવસને તામે ચઢ હૃદય પીગળાવનારી રાજખટપટોમા
શા માટે પડી, વીર કુણાલ બહાદુર ચોધો હોવા છતાં યુદ્ધના
મેદાનમાં કેમ સપડાયો, તેમજ રાધગુપ્તની ચાણાક્ય ભુદ્ધિ
અને એક આદર્શ આર્યબાળા તરીકેનો કાચનમાલાનો પતિ-
વિરહ આપણા હૃદય કમકમાવી મુકે છે આ બુકનો આખો
પ્લોટ શરૂઆતથી છેલ્લે સુધી ખાસ વાંચવા લાયક છે

વિષયોની અનુક્રમણિકા.

પ્રથમ. પાસો પહેલો, દ્વિતીય. અનનુભૂત મધુર ધ્વનિ,
પતિય. પ્રપચી પૂનળાની મુલાકાત, ચતુર્થ બાળાનો વિહાર,
પચમ. ઋષિનો આશ્રમ, ષષ્ઠ આશ્રમમા લમ્, સપ્તમ વિષ
વૃક્ષનાં વિષમય ફળો, અષ્ટમ સત્યોપદેશ, નવમ આજ
તમારી ફૂટનીતિકે?, દશમ કુણાલ અને કાચનમાલા, એકા-
દશ વિષપ્રયોગ, દ્વાદશ વિકારતુ વેર, ત્રयोदश એના અર્થ
ગો!, ચતુર્દશ. કામધી નૈવ પશ્યન્તિ, પચદશ. અમે અમારે
આ ચાલ્યા, ષોડશ વિહાર, સપ્તદશ કામિનીની કુટિલતા,
અષ્ટાદશ તક્ષશિલાનો બળવો, એકાનરિકા વિનય કે ત્રિપત્તિ!,
ત્રિશ વૈરની વસુલાત, એકવિશ યુવરાજા કે ચોગિની!,
દ્વાવિશ કવલ કામને શરણે.

તદન નવીન યોધક નવલકથા અદ્ભુત લેહભરમથી
ભરપુર અને ચમત્કારોથી પરિપુર્ણ

કેલાસ કુમારી

પૃઠે પૃથ જ્ઞાનાસારસ ભરેલો છે પૃથ સખ્યા ૩૦૦ ઉપરાંત
મનોહર કાગળો ઉપર દીલપસદ છપાઇ અને લાયઝેરીને
શેઠાવે એવું સોનેરી નામનું મનોહર પુસ્તક છેતા
મુદ્ય માત્ર રૂ. ૪-૦-૦ (વી પી પોસ્ટેજ જુદું)

રણુ સઆમને ધુળવનાર, સ્વદેશ માટે પ્રાણાર્પણ કરનાર
બહાદુર રજપુતોના પરાક્રમેથી ભરપુર

પદ્મલતા

યાને

કંટકમાં ગુલાબ

સચિત્ર ત્રીજી આવૃત્તિ મુદ્ય રૂ. ૩-૦-૦ ત્રણ
(વી પી. પોસ્ટેજ જુદું)

રસિક નવીન નવલકથાઓ

	૩. આ
વેર વસુધ ભાગ ૧-૨-૩-૪ ..	૧૨ ૦
અદભુત છુટારો	૩ ૮
ચાનીચ મહેરાનો માણસ	૪ ૦
એહલગનની સુદરી ભાગ ૧-૨	૩ ૮
દુડુમ્મીનું કારસ્થાન ભાગ ૧-૨	૫ ૦
દુર્ભાગી દારા. ખડ ૧-૨-૩	૩ ૮
ભય કર ભેદ ભાગ ૧-૨	૨ ૮
ગેરલોક હોમ્મના સાહસ કમો	૨ ૦
આત્રાનો ખમ્મનો	૨ ૮
વમતકારીક ખુન	૨ ૮
રિચિત્ર જગત ભાગ ૧-૨ .	૬ ૦
મફેદ ઠંગ	૪ ૮
પ્રમની ખુમારી ભાગ ૧-૨ .	૬ ૦
પચાશરનો જયશીખરી ભાગ ૧-૨	૬ ૦
માદય જવાલા ભાગ ૧-૨	૪ ૦

(વી પી પોસ્ટેજ જુદું)

ઉચ્ચ કાગળ, લાયબ્રેરીને શોભાવે તેવું પાકું પુસ્તક
અને સુદર છપાઈ

જર્જન જ્યોતિષ શાસ્ત્રનો મહાન ગ્રંથ.

શ્રી ભદ્રબાહુ સંહિતા

કિંમત રૂ. ૩ (પોસ્ટેજ વી પી પેકીંગ ખર્ચ જુદું)
હવે માત્ર ત્રણમેા નકલ માફી છે વહેવેા તેજ પહેલેા

